สถานภาพการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่น ในสถาบันอุดมศึกษาไทย

โดย

นายกิรพัฒน์ เขียนทองกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการปกครอง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25595303030034WTP

สถานภาพการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่น ในสถาบันอุดมศึกษาไทย

โดย

นายกิรพัฒน์ เขียนทองกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการปกครอง
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25595303030034WTP

THE STATUS OF INSTRUCTION ON LOCAL GOVERNMENT STUDIES IN THAILAND HIGHER EDUCATION

BY

MR. KIRAPHAT KHIANTHONGKUL

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE

GOVERNMENT

FACULTY OF POLITICAL SCIENCE

THAMMASAT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2016

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

Ref. code: 25595303030034WTP

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์

วิทยานิพนธ์

ของ

นายกิรพัฒน์ เขียนทองกุล

เรื่อง

สถานภาพการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2560

ประธานกรรมการ .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูริ ฟูวงศ์เจริญ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์)

กรรมการวิทยานิพนธ์ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร.วีระศักดิ์ เครือเทพ)

คณบดี .....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	สถานภาพการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย
ชื่อผู้เขียน	นายกิรพัฒน์ เขียนทองกุล
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	การปกครอง รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ	รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์
ปีการศึกษา	2559

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ (1) เพื่อศึกษาสถานภาพและพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย (2) เพื่อออกแบบขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยที่สามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการกระจายอำนาจและภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน และ (3) สามารถวิเคราะห์ถึงสถานการณ์และความท้าทายที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน และสร้างข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร ศึกษาหนังสือ ตำราเรียน งานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นเพื่อออกแบบ “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” เป็นกรอบแนวคิดที่มีการระบุเนื้อหาสาระสำคัญของการปกครองท้องถิ่นที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดและภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน และนำขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยไปเป็นกรอบในการศึกษาหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในระดับปริญญาตรีโดยแบ่งกลุ่มกรณีศึกษาตามแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยจำนวน 4 กลุ่ม (5 กรณีศึกษา) ได้แก่ (1) แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมือง (หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง

Ref. code: 25595303030034WTP

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) (2) แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม (หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) (3) แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่น (หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น)และ (4) แนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง (หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย)

ผลจากการศึกษาพบว่าหลักสูตรที่นำมาเป็นกรณีศึกษานั้นจะมีเอกลักษณ์ในการจัดการเรียนการสอนและรายวิชาทางด้านการปกครองท้องถิ่นที่แตกต่างกันพอสมควรตามสาขาวิชาและวุฒิปริญญาที่มอบให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาแต่ว่ายังจำกัดอยู่ในขอบเขตทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลัก และการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในหลักสูตรนั้นยังถือได้ว่าไม่สอดคล้องกับขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเท่าใดนัก เนื่องจากในแต่ละหลักสูตรนั้นมีจุดมุ่งเน้นตามองค์ความรู้ในสาขาวิชาของตนเอง ไม่ค่อยมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรง อาจารย์และนักวิชาการทางด้านการปกครองท้องถิ่นขาดแคลน อาจารย์และนักศึกษาไม่สนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ตำราเรียนและงานวิจัยมีจำกัด หลักสูตรไม่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์ และไม่มีการจัดการเรียนการสอนในลักษณะบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกัน

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา ได้แก่ (1) สร้างความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาทางด้านการปกครองท้องถิ่นด้วยการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเพื่อสร้างจิตสำนึกและขยายประเด็นการศึกษาและผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นให้กว้างยิ่งขึ้น (2) การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยจะต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับมิติทางการศึกษาของสาขาวิชาอื่น ๆ ในเชิงบูรณาการองค์ความรู้มากขึ้นโดยไม่ยึดติดกับกรอบการศึกษาที่เน้นไปทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อีกต่อไป (3) การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นต้องไม่ยึดติดกับรูปแบบการเรียนการสอนในลักษณะเพียงหลักสูตรเดียวทั่วประเทศต้องมีความหลากหลายตามพื้นที่ท้องถิ่นและสถาบันอุดมศึกษาต้องพยายามสร้างองค์ความรู้จากการลงศึกษาเชิงพื้นที่จริงและสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ให้สอดคล้องกับประชาชนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น และ (4) มีการสร้างระบบการวิจัยสร้างการประสานงานและความร่วมมือของนักวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางการปกครองท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์ไทย การกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่น การเรียนการสอน

Ref. code: 25595303030034WTP

Thesis Title	THE STATUS OF INSTRUCTION ON LOCAL GOVERNMENT STUDIES IN THAILAND HIGHER EDUCATION
Author	Mr. Kiraphat Khianthongkul
Degree	Master of Political Science
Department/Faculty/University	Government Political Science Thammasat University
Thesis Advisor	Associate Professor Supasawad Chardchawarn, Ph.D.
Academic Years	2016

ABSTRACT

This thesis aims to study the status of instruction on local government studies in Thailand higher education (a university study). The objectives of this study are; (1) to investigate the status and development of instruction on local government studies in higher education level; (2) to design "The instruction framework of Thai local government studies" that is more effective to apply in the classroom and well respond to the public service mission of local administrative organization; and (3) to analyze the current situation and challenges of local government studies in Thailand higher education, as well as to create solutions for instruction on local government studies in Thailand higher education in the future.

This thesis use qualitative research method to obtain data by studying research papers, textbooks, related papers along with an in-depth interviews with academics and experts in the field of local government relating three topics; (1) development of decentralization and local government in Thailand; (2) development of the instruction in Thai local government studies; (3) local government approaches in Thailand; and (4) curriculum and instruction in local

Ref. code: 25595303030034WTP

government studies. These results will be brought to design “The instruction framework of Thai local government studies”, a conceptual framework that identifies the essence of local government including public service mission of the local administrative organization. Then using the designed framework to examine the 5 local administrative government studies curriculums in Bachelor degree which comprise of 4 groups (5 study cases); (1) Legal and institutionalism approach (case study: Bachelor of Political Science (Politics and Government), Chiang Mai University); (2) Localism and communitarianism approach (case study: Bachelor of Social Work, Thammasat University); (3) Local administration approach (case study: Bachelor of Public Administration, Chiang Mai University and Bachelor of Public Administration (Local Government), Khon Kaen University); and (4) Urban planning and urban management approach (case study: Bachelor of Architecture (Urban Architecture), Chulalongkorn University).

The results reveal that the each curriculum has its own unique instruction approach and local government studies courses, depending on the specific area and the degree. However, they share the same discipline of political science and public administration, which is quite limited. Moreover, the instruction on local government studies in case studies is inconsistent to the instruction framework of Thai local government studies, as each curriculum seems to focus on the main knowledge. There is no subject that directly involves with local government. The lack of local government scholars and instructors is also a considerable problem, including of disinterest instructor and student, lack of textbook and research on local government, inflexible curriculum that fails to respond the changing circumstances, and lack of integrate teaching and learning management.

Therefore, the suggestions from the study are; (1) foster an interest in local government by providing education on local government in primary, secondary, higher education and related organizations to raise awareness, and broaden the issues decentralization and local government; (2) create integrated knowledge in the local government studies curriculums without adhering merely to the humanities and social

Ref. code: 25595303030034WTP

sciences areas; (3) deviate the instruction on local government studies match up the classroom knowledge to real situation and people context in the area; and (4) establish a research system which coordinating with scholars in various disciplines and strengthen the transferring of local government knowledge.

Keywords: Thai History, Decentralization, Local Government, Instruction

Ref. code: 25595303030034WTP

กิตติกรรมประกาศ

นักวิจัย ‘ดีเด่น’ ได้นั้นต้องทำตัวเหมือนดาวฤกษ์ที่มีแสงสว่างในตัวเอง แม้แสงนั้นจะดับลงในสักวันหนึ่ง แต่ก็ใช้ระยะเวลายาวนาน ไม่ใช่ทำตัวเหมือนดาวตกที่สว่างวูบเดียวแล้วก็หายไปหรือเหมือนดาวหางที่นาน ๆ จะปรากฏให้เห็นสักครั้ง และที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือต้องสามารถมองหาความพิเศษในความเป็นธรรมดาให้ได้ มองเห็นในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็น (Do a common thing in an uncommon way)

การทำงานวิจัยเปรียบเสมือนการเดินมาราธอน ต้องค่อย ๆ ทำไปอย่างต่อเนื่องยาวนาน ตลอดชีวิตของนักวิชาการ อย่าทำเพราะต้องการสิ่งแลกเปลี่ยนหรือรางวัล แต่ต้องทำด้วยใจรัก

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556)

มิตรสหายหลายท่านได้กล่าวว่า “จุดเริ่มต้นคือจุดสิ้นสุดของการเดินทาง” อันหมายถึงส่วนสุดท้ายที่จะถูกเขียนขึ้นคือกิตติกรรมประกาศซึ่งอยู่ในส่วนต้นของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จุดมุ่งหมายในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คือการทบทวนประวัติศาสตร์การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย ซึ่งผู้เขียนได้ดำรงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ช่วงยุคเฟื่องฟูที่สุดของการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงปี พ.ศ. 2548 - 2552 (ขณะนั้นผู้เขียนกำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี) ที่เกิดเหตุการณ์การจัดทำหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวกระจายทั่วประเทศไทย ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางด้านการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างมาก และสร้างจุดเปลี่ยนมุมมองและแนวคิดในการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ไทยอย่างรุนแรง ในช่วงเวลานั้นว่าถ้าหากต้องการเปิดหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์นั้นก็ไม่จำเป็นจะต้องเน้นการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่มีตัวเลือกในการเปิดค่อนข้างจำกัด (การเมืองและการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และรัฐประศาสนศาสตร์) สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นจึงเป็นทางเลือกใหม่ในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน และสามารถสร้างลูกค้า (ผู้เรียน) เป็นจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ทำให้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งเข้าร่วมโครงการเพื่อเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าว สร้างโอกาสแก่ผู้เรียนและความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจแก่สถาบันอุดมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ความนิยมของการเรียนการสอนในหลักสูตรสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นเปรียบเสมือนดอกไม้ที่ผลิบานและร่วงโรยอย่างรวดเร็ว

Ref. code: 25595303030034WTP

ภายในระยะเวลาไม่นานนัก เพราะช่วงปี พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา แนวนโยบายของรัฐในการใช้จ่ายงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เปลี่ยนไป โครงการดังกล่าวเริ่มหดตัวและเงียบหายไปตามกาลเวลา ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบเป็นอย่างมากกับสถาบันอุดมศึกษาขนาดเล็กที่เข้าร่วมโครงการดังกล่าวต้องพยายามเอาตัวรอดจากสภาวะขาดทุนในการเปิดการเรียนการสอน จึงทำให้สถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งต้องถอนตัวและปิดหลักสูตรดังกล่าวไปโดยปริยาย สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งที่ยังเปิดการเรียนการสอนอยู่ก็ต้องมีการปรับตัวให้อยู่รอดและสร้างเอกลักษณ์ของตนเองขึ้นเพื่อที่จะให้อยู่รอดต่อไปได้ และในปัจจุบัน กระแสความนิยมของการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นก็จางหายไปกลายเป็นจุดเล็ก ๆ ที่ไม่มีใครสนใจเหมือนในช่วงอดีตก่อนหน้าปี พ.ศ. 2548 ที่ผ่านมา ซึ่งผู้เขียนได้ดำรงอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าวพร้อมทั้งได้ติดตามกระแสและประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อยู่เสมอ ผู้เขียนจึงถือโอกาสนี้ถ่ายทอดประสบการณ์และองค์ความรู้เท่าที่ผู้เขียนพึงจะมีอย่างจำกัดมาใช้ในการอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย เพื่อแสดงให้เห็นว่าวิชาดังกล่าวนี้มีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรียนรู้ถึงรากฐานและที่มาของการปกครองท้องถิ่น เพื่อที่จะเข้าใจและส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนเพียงคนเดียว และไม่ได้มีเจตนาเขียนขึ้นเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ใครคนใดคนหนึ่ง หรือวิพากษ์โจมตีใครเพียงคนใดคนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นเพียงสิ่งบันทึกประวัติศาสตร์และสะท้อนให้เห็นถึงสถานภาพการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น รวมไปถึงหลักสูตรที่นำมาเป็นกรณีศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็มีลักษณะที่แตกต่างกันพอสมควรตามวัตถุประสงค์หลักของแต่ละสาขาวิชา หากจะนำมาเปรียบเทียบกันโดยตรงว่าแต่ละหลักสูตรสามารถจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นได้มีประสิทธิภาพกว่าหรือไม่นั้น อาจจะสร้างความไม่เป็นธรรมแก่หลักสูตรที่นำมาเป็นกรณีศึกษาได้ ซึ่งในอนาคตหลักสูตรต่าง ๆ ที่นำมาเป็นกรณีศึกษาหรือกระแสนิยมในการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นอาจจะเปลี่ยนไปในอีกทิศทางหรืออีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งอาจจะไม่เป็นไปตามที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้คาดการณ์ไว้ก็เป็นได้

ผู้เขียนได้ศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวเป็นระยะเวลา 7 ปีการศึกษา ซึ่งการศึกษานั้นคือการลงทุนชนิดหนึ่งที่ผู้เรียนต้องแบกรับความเสี่ยงและการสูญเสียบางสิ่งเพื่อแลกกับอีกบางสิ่งมาด้วยเช่นกัน มิตรสหายบางท่านถึงขั้น “สิ้นเนื้อประดาตัว” ไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพกาย สุขภาพจิต รวมไปถึงความใฝ่ฝันในวัยเยาว์นั้นได้หมดไปกับการเรียนที่ใช้ระยะเวลาอย่างยาวนานประดุจดั่งการเดินมาราธอนที่ไม่มีวันจบสิ้น แต่ในท้ายที่สุดแล้ว ในวันหนึ่งก็คงถึงเวลาที่การเดินทางครั้งนี้ต้องสิ้นสุดลงด้วยความสำเร็จเพื่อก้าวไปสู่ความท้าทายรูปแบบใหม่ของชีวิตขั้นต่อไป และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้เวลาเดินทางเพื่อสั่งสมประสบการณ์และกลั่นกรององค์ความรู้

Ref. code: 25595303030034WTP

ยาวนานถึง 3 ปีการศึกษา ตามระยะเวลาที่ผ่านมานั้นย่อมมีผู้เกี่ยวข้องและเป็นผู้มีพระคุณแก่ผู้เขียนและวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นจำนวนมาก ซึ่งความช่วยเหลือนั้นมาในหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการให้คำแนะนำทางวิชาการ การให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์ การให้ประสบการณ์ในการทำงานและการดำรงชีวิต การให้หยิบยืมทรัพยากรต่าง ๆ โดยไม่หวังผลตอบแทน รวมไปถึงการให้กำลังใจแก่ผู้เขียนจนสามารถยืนหยัดมาได้ถึงปัจจุบันที่วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ ถึงแม้อาจจะไม่สมบูรณ์ในเนื้อหาอย่างหมดจดทุกข้อสงสัย แต่ก็สมบูรณ์เพียงพอต่อการเป็นส่วนหนึ่งเพื่อใช้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโทได้ และที่สำคัญคือเสร็จทันภายในระยะเวลาที่กำหนด ดั่งมิตรสหายท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “วิทยานิพนธ์ที่ดีคือวิทยานิพนธ์ที่เสร็จ วิทยานิพนธ์ที่ดีมากคือวิทยานิพนธ์ที่เสร็จก่อนเวลา”

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้ให้ความรู้และให้คำแนะนำแก่ผู้เขียนในการศึกษาและการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ถึงแม้ว่าท่านจะมีภารกิจเป็นจำนวนมากเนื่องจากดำรงตำแหน่งคณบดี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แต่ท่านได้ให้ความกรุณาเป็นอย่างสูงในการรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ให้คำแนะนำและคอยขัดเกลาเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และมีความอดทนต่อการทำงานที่ใช้ระยะเวลาอย่างยาวนานของผู้เขียนอยู่เสมอ รองศาสตราจารย์ ดร.วีระศักดิ์ เครือเทพ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ เป็นผู้ให้ความรู้ในการศึกษาค้นคว้าทางด้านการปกครองท้องถิ่นแก่ผู้เขียนมาโดยตลอด และให้โอกาสแก่ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมในการทำวิจัยเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นของผู้เขียนอย่างก้าวกระโดดจากผู้เขียนไม่เคยเข้าใจและสนใจการปกครองท้องถิ่นจนกระทั่งมีความรู้เพียงพอที่จะสามารถเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ลงได้ นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำในการทำงานและการดำรงชีวิตแก่ผู้เขียนอยู่เสมอ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูริ ฟูวงศ์เจริญ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ เป็นผู้ให้คำแนะนำและมอบมิตรไมตรีจิตแก่ผู้เขียนทุกครั้งที่พบกัน พร้อมทั้งมอบหนังสือจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เขียนเพื่อใช้ประกอบวิทยานิพนธ์ ถึงแม้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นครั้งแรกที่ท่านรับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ แต่ท่านก็ทำหน้าที่ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา รองศาสตราจารย์ตระกูล มีชัย ผู้เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญและคอยกระตุ้นให้ผู้เขียนรีบเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้เสร็จในทุกครั้งที่พบกัน รองศาสตราจารย์ธเนศ วงศ์ยานนาวา ผู้ให้คำแนะนำในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดในโลกแห่งความเป็นจริงแก่ผู้เขียนอยู่เสมอ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์ ผู้ให้ความรู้และคำแนะนำในการกำหนดขอบเขตของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และอาจารย์ตฤณ ไอยะรา ผู้จุดประกายแนวคิดหัวข้อวิจัยให้แก่ผู้เขียนได้พัฒนาต่อยอดจนกลายเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ขอขอบพระคุณกลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการปกครองท้องถิ่นทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์และเพิ่มพูนความรู้ให้กับผู้เขียน ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง ศาสตราจารย์ ดร.สกนธ์ วรัญญูวัฒนา ศาสตราจารย์ ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ รองศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย รองศาสตราจารย์ ดร.อริยา อรุณินท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรทัย ก๊กผล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงศ์สวัสดิ์

ขอขอบพระคุณมีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่นำมาเป็นกรณีศึกษาทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พวงงาม รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ อาจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย และคณาจารย์จากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พจนา พิชิตปัจจา อาจารย์ ดร.จันทนา สุทธิจารี อาจารย์ ดร.มาลินี คุ้มสุภา อาจารย์ ดร.พนม กุณาวงศ์ อาจารย์ ดร.ไพลิน ภู่จีนาพันธุ์ อาจารย์ ดร.ปฐมาวดี จงรักษ์ อาจารย์สุพิชฌาย์ ปัญญา และอาจารย์พินสุดา วงศ์อนันต์

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้แก่ คุณเนตรชนก ดีทน คุณอุทัย กล่ำช้าง และคุณจุรีพร กลิ่นขจร เลขานุการคณบดี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์) ที่ช่วยเหลือดูแลและดำเนินการในการเรียนต่าง ๆ ของผู้เขียนเป็นอย่างมาก แม้จะเกิดปัญหาที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้น แต่เจ้าหน้าที่ทั้งสามท่านก็ยังช่วยเหลือจนสามารถผ่านไปได้ด้วยดี และบรรณารักษ์ประจำห้องสมุดดิเรก ชัยนาม (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) หอสมุดปรีดี พนมยงค์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์) หอสมุดป๋วย อึ๊งภากรณ์ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต) ห้องสมุดรูฟัส ดี. สมิธ และชำนาญ ยุวบูรณ์ (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และห้องสมุดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในการเอื้อเฟื้อในการให้บริการอย่างเป็นมิตรเกี่ยวกับการค้นหาหนังสือเพื่อใช้ประกอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์จากสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เริงธรรม ผู้ให้แนวคิดและจุดประกายทางวิชาการให้แก่ผู้เขียนในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม รวมไปถึงการให้โอกาสและประสบการณ์ในการทำงานภายใต้ระบบสถาบันอุดมศึกษา อาจารย์อิมรอน โสะสัน อาจารย์พรสรรค์ ปิยะนันทิศักดิ์ อาจารย์จักรกฤษ กมุทมาศ เพื่อนร่วมงานในการจัดกิจกรรมของสาขาวิชาฯ รวมถึงเป็นผู้ให้คำปรึกษาและให้กำลังใจในทางวิชาการแก่ผู้เขียนเสมอ และเหล่าพี่น้องร่วมสาขาวิชาฯ ที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านข้อมูลและมีมิตรภาพอันดีแก่ผู้เขียนมาโดยตลอด ได้แก่ คุณเพิ่มพล กันเทพา อาจารย์ศรัณย์ เจริญศิริ คุณฐาลินี สังฆจันทร์ คุณรัตนภูมินทร์ ชะม้ายกลาง คุณเจตน์ ดิษฐอุดม คุณปรินทร์ ฮอหรินทร์ และคุณอัญชนา แสงแก้ว

Ref. code: 25595303030034WTP

ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกท่านที่ให้การดูแลผู้เขียนในระหว่างการทำงานในตำแหน่งนักวิเคราะห์นโยบายและแผนเป็นระยะเวลา 1 ปี 4 เดือน ซึ่งช่วยให้ผู้เขียนมีประสบการณ์และโอกาสในการเรียนรู้งานเกี่ยวกับการบริหารสำนักงาน การจัดทำนโยบายและแผน และการจัดทำงบประมาณประจำปีในหน่วยงานของภาครัฐมากยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณนักวิจัยและผู้ช่วยวิจัยทุกท่านจากศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นแหล่งสร้างองค์ความรู้ให้แก่ผู้เขียนได้ร่วมเรียนรู้ในการทำวิจัย เปิดโลกทัศน์ทางวิชาการ ได้รับรู้ถึงข้อมูลและประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ผู้เขียนมีความเข้าใจและมีความคมชัดในเรื่องดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนา สำโรงทอง คุณยุพาพร หงษ์ชูเวช รองศาสตราจารย์ ดร.เกษมสันต์ มโนมัยพิบูลย์ อาจารย์ ดร.ฉมาวงศ์ สุริยจันทร์ ดร.วีรชัย ตันพิพัฒน์ คุณธิวาพร จันทร์ขาว พันตรีหญิงอารีย์ เสนีย์ อาจารย์ดารินทร์ กำแพงเพชร อาจารย์ ดร.วศิน โกมุท คุณอัญชลี ฉวาง อาจารย์ภาวิณี ช่วยประคอง คุณชนณุพงศ์ ปานพ่วงศรี คุณชญามนน์ สุขเสริม คุณศิพัฒกรณ์ นารีย์ และคุณพรหมพร วิชญานุภาพ ซึ่งคอยสร้างเสียงหัวเราะและทำให้บรรยากาศในห้องวิจัยไม่เงียบเหงา

ขอขอบคุณมิตรสหายระดับปริญญาโท สาขาวิชาการปกครอง รหัส 53 ที่ได้สร้างความสนุกสนานในการใช้ชีวิตทางวิชาการจนไม่น่าเบื่อ โดยเฉพาะคุณวรัญญู เสนาสุ และคุณสราวุธ ทับทอง เพื่อนร่วมชะตากรรมในการแสวงหาตัวตนและความอยู่รอดในชีวิตวงการวิชาการ อาจารย์เกวลี ศรีหะมงคล ที่ช่วยให้ความอนุเคราะห์หนังสือติวสอบภาษาอังกฤษเป็นจำนวนมาก ทำให้ผู้เขียนสามารถสำเร็จการศึกษาได้ทันเวลาที่ควรจะเป็น รวมไปถึงท่านอื่น ๆ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนมาโดยตลอด ได้แก่ คุณปฐมพร ศรีมันตะ คุณธนัชชา ตรีรัตน์ คุณมารุต เต็มรัก คุณพจณิชา พิมพ์ทอง อาจารย์ฐิติกร สังข์แก้ว คุณนฤมล นิ่มนวล คุณวรัญญา ประเสริฐ คุณอภินันท์ รุดดิษฐ์ คุณบดินทร์ สายแสง คุณกุลชาติ ทักษะไพบูลย์ คุณมงคล ไชยบุญแก้ว อาจารย์มิติ สังข์มุสิกานนท์ คุณอวัศยา ปิงเมือง คุณจารุวัฒน์ คงหิ้น และมิตรสหายระดับปริญญาโท สาขาวิชาการปกครอง รหัส 54 ได้แก่ คุณเถกิงศักดิ์ ไชยา คุณรุ่งนภา เจริญพันธ์ คุณปริญญา เกิดนิคม คุณภาณุพงศ์ หรั่งช้าง คุณอรอนงค์ ผิวขำ คุณธนพล เดชอุปการ และคุณสุทธิเกียรติ อังกาบูรณะ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้การสนับสนุนผู้เขียนในหลายเรื่อง ถึงแม้ว่าแต่ละท่านต่างมีภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบและทำให้แยกย้ายกันไปซึ่งทำให้ไม่ได้มีโอกาสพบกันเท่าใดนัก แต่ผู้เขียนก็ยังระลึกถึงช่วงเวลาที่ใช้ชีวิตร่วมกันในบริเวณท่าพระจันทร์อยู่เสมอ

Ref. code: 25595303030034WTP

ขอขอบพระคุณแก่มิตรสหายแวดวงวิชาการที่คอยให้คำแนะนำและมีมิตรภาพอันดีแก่ผู้เขียนเสมอมา ได้แก่ คุณณัชชาภัทร อุ่นตรงจิต ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลงกรณ์ อรรคแสง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศุธิกานต์ มีจั่น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิพล เครือรัฐติกาล อาจารย์ ดร.ไพศาล บรรจุสุวรรณ์ อาจารย์ ดร.นรชิต จิรสัทธรรม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ศุภผล อาจารย์เพิ่มศักดิ์ จะเรียมพันธ์ คุณณัฐรุจ วงศ์ทางสวัสดิ์ อาจารย์สุรัช คมพจน์ อาจารย์อรรถสิทธิ์ สิทธิดำรง คุณศรัณย์ วงศ์ขจิต อาจารย์พิสิษฐิกุล แก้วงาม อาจารย์ชนุตร์ นาคทรานันท์ คุณภัทรวุฒิ เฉยศิริ คุณธีรภัทร เจริญสุข คุณภูวิน บุญยะเวชชีวิน คุณตรีวัฒน์ ชมดี คุณชัยวุฒิ ตันไชย และคุณปุรวิชญ์ วัฒนสุข

ขอขอบคุณกลุ่มรุ่นน้องที่เป็นผู้ช่วยในการประสานงานขอข้อมูลและบทสัมภาษณ์ประกอบวิทยานิพนธ์ ได้แก่ คุณอดิศักดิ์ สายประเสริฐ และคุณชัชฎา กำลังแพทย์ ซึ่งเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้ข้อมูลวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ กลุ่มรุ่นน้องผู้ให้ความช่วยเหลือในการติดต่อประสานงานและค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมในยามที่ผู้เขียนเก็บข้อมูลนอกสถานที่ ได้แก่ คุณเปรมิกา แสนทอง คุณกนกวรรณ พานิชเจริญ คุณดุจฤทัย ชัยอิทธิพร คุณพิทยุตม์ พันธุ์สวัสดิ์ และกลุ่มรุ่นน้องที่คอยให้คำปรึกษาสุขภาพทางกายและทางใจให้กับผู้เขียน ได้แก่ ทันตแพทย์หญิงลักษมี ลิมานนท์ดำรง คุณนัชชา บวรดิเรกลาภ สัตวแพทย์หญิงสโรชา หลวงชาญ คุณสโรชา บุญประคอง คุณณัฐณิชา จึงวิโรจน์ คุณสิริภา ค้าขาย และคุณพัดชา ตัณฑพานิช ทำให้ผู้เขียนสามารถผ่านช่วงสถานการณ์อันยากลำบากของชีวิตมาได้

ขอขอบคุณมิตรสหายที่สนิทสนมกันอย่างยาวนาน ได้แก่ คุณประภัสร์ สินธวัชต์ คุณพุทธพงศ์ เสริฐศรี คุณณัฐดนัย ลูกหนุมานเจ้า คุณสุรชัย นามีผล คุณชุณห์เกษม ไชยเอีย คุณปวรา รัตนเรืองเดช คุณอภิชาต แซ่อึ้ง และคุณตฤณ วงศ์สง่า ที่คอยให้การสนับสนุนทั้งความรู้ ทรัพยากรต่าง ๆ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เขียนได้พึ่งพาในยามลำบากทั้งทางกายและทางใจไม่ว่าจะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น ซึ่งทำให้ผู้เขียนผ่านปัญหาต่าง ๆ ของชีวิตมาได้อย่างราบรื่นพอสมควร

ขอขอบคุณ คุณนนทกานต์ จริงจิตร ผู้เป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนแก่ผู้เขียนในทุก ๆ เรื่อง คอยกระตุ้นและเตือนสติให้ผู้เขียนต้องอดทนทำงานให้หนักมากยิ่งขึ้น และเป็นกำลังใจสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนพยายามต่อสู้ในเส้นทางวิชาการโดยไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

ขอขอบพระคุณครอบครัวผู้ให้การสนับสนุนแก่ผู้เขียน ได้แก่ คุณพ่อเกียรติ เขียนทองกุล และคุณแม่จรวยพร เขียนทองกุล ผู้ให้การอุปการะแก่ผู้เขียนมาตลอดชีวิต ท่านให้การสนับสนุนทั้งทรัพยากรและให้กำลังใจอยู่เสมอซึ่งทำให้ผู้เขียนได้รับโอกาสในการศึกษาอันหาค่าไม่ได้ พี่น้องของผู้เขียน ได้แก่ คุณพัชรพร เขียนทองกุล คุณธมลวรรณ เขียนทองกุล และคุณผดุงเกียรติ บุพชาติ ผู้ให้การสนับสนุนในการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือให้ผู้เขียนสามารถการดำรงชีวิตโดยไม่มีความกังวลใจ คุณป้าจิตตินันท์ เขียนทองกุล และคุณป้าทรงขวัญ เขียนทองกุล ผู้ดูแลและให้ที่พักอาศัยแก่ผู้เขียน

Ref. code: 25595303030034WTP

ในช่วงที่อาศัยในกรุงเทพฯ มาโดยตลอด หากไม่มีบุคคลเหล่านี้ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้เขียนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ผู้เขียนอาจจะไม่สามารถเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ลงได้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th Edition ตามคู่มือการพิมพ์วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2556 พิมพ์ครั้งที่ 8 (ฉบับแก้ไขและเพิ่มเติม) ตรวจทานรูปแบบโดยคุณเนตรชนก ดีทน และตรวจทานบทคัดย่อภาษาอังกฤษโดยคุณธีรภัทร เจริญสุข

อนึ่ง การอ่านวิทยานิพนธ์ฉบับนี้หรืองานวิชาการอื่น ๆ ให้มีประสิทธิภาพและลุ่มลึกนั้น ควรเข้าใจถึงบริบท (Context) ในช่วงเวลาที่ผู้เขียนดำรงอยู่ด้วยตามหลักศาสตร์ของการตีความ (Hermeneutics) และควรตีความตามตัวบท (หมายถึงข้อความที่เขียนไว้ในงาน) เท่านั้น ไม่ควรตีความเกินเลยตัวบทจนกลายเป็นการ “จินตนาการ” และข้อควรระวังประการหนึ่งในการอ่านงานวิชาการนั้น “เรา” (หมายถึงผู้เขียนและผู้อ่าน) ควรจะ “รู้จัก” กันเพียงจากการอ่านงานเขียนเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องรู้จักถึงตัวตนของผู้เขียนก็ได้ เพื่อจำกัดและกำหนดถึงขอบเขตของบริบทในงานเขียนและเป็นการปราศจากอคติ (Bias) ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ซึ่งส่งผลให้การอ่านงานและตีความอาจจะไม่เป็นธรรมกับผู้เขียน หรือมีการตีความผิดไปจากสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะนำเสนอในงานชิ้นนี้ ในความเป็นจริงแล้วผู้เขียนก็ไม่รู้จักผู้อ่าน และผู้อ่านก็ไม่รู้จักผู้เขียน ฉะนั้นโปรดตีความให้คุณค่า วิพากษ์วิจารณ์ และรู้จักกันผ่านงานเขียนเท่านั้นก็เพียงพอแล้ว

กิรพัฒน์ เขียนทองกุล

Ref. code: 25595303030034WTP

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(6)
สารบัญตาราง	(17)
สารบัญภาพ	(20)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา	1
1.2 ปัญหาในการศึกษา	13
1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	14
1.4 สมมุติฐานในการศึกษา	14
1.5 วิธีการศึกษา	14
1.6 ขอบเขตของการศึกษา	17
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา	17
บทที่ 2 พัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย	18
2.1 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยก่อน พ.ศ. 2475: จุดเริ่มต้นของการปกครองท้องถิ่นไทย	19
2.2 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2475 - 2515: การทดลององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ	21

Ref. code: 25595303030034WTP

2.3 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2516 - 2534: การปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงประชาธิปไตยเบ่งบาน 25
2.4 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2535 - 2539: การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นจากกระแสโลกาภิวัตน์ 28
2.5 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2540 - 2549: การเฟื่องฟูของการปกครองท้องถิ่นไทย 34
2.6 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2550 - 2559: การเมืองไทยไร้เสถียรภาพกับความไม่เชื่อใจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 48
2.7 สรุปและอภิปรายผลพัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย 56

บทที่ 3 พัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย 66

3.1 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยก่อน พ.ศ. 2475: วิชารัฐศาสตร์กับการผลิตข้าราชการในช่วงการปฏิรูประบบราชการสยาม 67
3.2 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2475 - 2499: การจัดระบบสถาบันอุดมศึกษาและวิชารัฐศาสตร์สมัยใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ 71
3.3 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2500 - 2519: อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาต่อวิชารัฐศาสตร์ไทยภายใต้กรอบการพัฒนาของรัฐราชการ 83
3.4 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2520 - 2539: การแสวงหาตัวตนของวิชารัฐศาสตร์ไทยต่อตลาดแรงงานและการตื่นตัวของกระแสท้องถิ่นนิยม 96
3.5 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2540 - 2549: การกระจายอำนาจและวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเปรียบดั่งดอกไม้ไฟส่องสว่าง 106
3.6 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2550 - 2559: การกระจายอำนาจและวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเปรียบดั่งดอกไม้ไฟกำลังมอดดับลง 123

Ref. code: 25595303030034WTP

3.7 สรุปและอภิปรายผลพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย 153

บทที่ 4 แนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย และขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย 162

4.1 แนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย 163
4.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศ 193
4.3 ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย 218

บทที่ 5 กรณีศึกษาและบทวิเคราะห์: หลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย 226

5.1 แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมือง
หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 229
5.2 แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม
หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 243
5.3 แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่น 263
5.3.1 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 263
5.3.2 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น 277
5.4 แนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง
หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 298
5.5 สรุปและอภิปรายผลกรณีศึกษาและบทวิเคราะห์: หลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย 316

Ref. code: 25595303030034WTP

บทที่ 6 บทสรุปสถานภาพการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย: ความท้าทายรูปแบบใหม่และทิศทางในอนาคต 338

6.1 สถานการณ์และความท้าทายรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย 339

6.2 ทิศทางการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในอนาคต 344

6.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา 346

รายการอ้างอิง 349

ภาคผนวก 377

ภาคผนวก ก รายนามผู้ให้สัมภาษณ์ 378

ภาคผนวก ข คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ 381

ภาคผนวก ค หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 383

ภาคผนวก ง หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 395

ภาคผนวก จ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 409

ภาคผนวก ฉ หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น 419

ภาคผนวก ช หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 428

ภาคผนวก ซ หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการงานช่างและผังเมือง มหาวิทยาลัยขอนแก่น 438

ประวัติผู้เขียน 447

Ref. code: 25595303030034WTP

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ภารกิจที่ระบุว่าต้องมีการถ่ายโอนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นผู้จัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนจำนวน 6 ด้าน ตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543	41
3.1	สถาบันอุดมศึกษาและพื้นที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ในโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา	129
3.2	จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 - 2259	131
3.3	หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ตามโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา ที่เปิดการเรียนการสอนในปัจจุบัน สำรวจเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2559	134
3.4	หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ตามโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา ที่ไม่เปิดการเรียนการสอนแล้ว สำรวจเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2559	138
3.5	หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต ประเภทหลักสูตรทั่วไป ที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาเอกหรือวิชาโท สำรวจเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2559	143
3.6	หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ประเภทหลักสูตรทั่วไป ที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาเอกหรือวิชาโท สำรวจเมื่อ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2559	144
4.1	รายวิชาภายในหลักสูตร Master of Science in Public Management ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham	195

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2	รายวิชาภายในหลักสูตร Master of Science in Public Management (Local Policy and Leadership) ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham	196
4.3	รายวิชาภายในหลักสูตร Master of Science in Public Management (Health and Social Care) ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham	197
4.4	รายวิชาภายในหลักสูตร Master of Science Public Service Commissioning ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham	199
4.5	รายวิชาภายในหลักสูตร Master in Public Administration ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham	200
4.6	รายวิชาภายในหลักสูตร Master of Philosophy and Doctor of Philosophy in Local Government (M.Phil./Ph.D. (Local Government)) ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham	201
5.1	โครงสร้างหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	234
5.2	รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	237
5.3	โครงสร้างหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	248
5.4	รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	252
5.5	โครงสร้างหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	265
5.6	รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	269
5.7	โครงสร้างหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	281
5.8	รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	285
5.9	โครงสร้างหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	302

Ref. code: 25595303030034WTP

5.10 รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 306

5.11 ข้อมูลรายละเอียดและการจำแนกรายวิชาต่าง ๆ ภายในหลักสูตรที่ใช้เป็นกรณีศึกษาตามขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย 323

Ref. code: 25595303030034WTP

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
4.1	กรอบการศึกษาของสาขาวิชาต่าง ๆ ในด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ และภารกิจของสถาปนิกแต่ละประเภท	186
4.2	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย	225

Ref. code: 25595303030034WTP

บทที่ 1
บทนำ

> ชีวิตของประชาชนจะดีหรือไม่? ถนนจะสะอาดหรือไม่? ทางเดินเท้าดีหรือไม่? ที่ทิ้งขยะดีหรือไม่? การดูแลสิ่งแวดล้อมดีหรือไม่? มันขึ้นอยู่กับว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานได้ดีหรือไม่? ไม่มีรัฐบาลกลางของประเทศใดมาเก็บขยะให้ ไม่มีรัฐบาลกลางของประเทศใดมาดูแลผู้สูงอายุให้ เรื่องพื้นฐานเหล่านี้เป็นงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด รัฐบาลกลางต้องดูแลประชาชนในภาพรวมของรัฐก็จริง แต่งานที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่และความสุขของประชาชนจริง ๆ คือหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
>
> นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2558)

1.1 ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การปกครองของรัฐนั้นมีวัตถุประสงค์หลักสองประการ คือ การรักษาความมั่นคงปลอดภัยของรัฐและประชาชนและการสร้างความสุขให้แก่ประชาชน ในทุกรัฐจะมีความพยายามและใช้วิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินการเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว แต่เนื่องจากโดยทั่วไปแล้วดินแดนของรัฐจะมีขอบเขตกว้างใหญ่และมีประชาชนอาศัยกระจายอยู่ทั่วไป ประกอบกับความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี ค่านิยมต่าง ๆ ซึ่งการดูแลของส่วนกลางนั้นไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเท่าใดนัก จึงก่อให้เกิดแนวคิด “การปกครองท้องถิ่น” (Local government) ขึ้น โดยจัดตั้งเป็นองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐบาลกลางที่อยู่ในพื้นที่นอกเหนือจากส่วนกลาง (ท้องถิ่น) เพื่อดำเนินการหน้าที่การให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ให้กับประชาชน เป็นการแบ่งเบาภารกิจของรัฐบาลกลางและเป็นการส่งเสริมกระจายอำนาจให้ประชาชนได้มีสิทธิและส่วนร่วมในการปกครองบริหารจัดการด้วยตนเอง โดยที่มีส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นผู้กำกับดูแลและให้การสนับสนุนกิจกรรมการปกครองตนเองของประชาชน เพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนได้มีบทบาทและรู้จักกับ “การปกครองตนเอง” (Local self-government) ซึ่งเป็นรากฐานในการเข้าใจและเรียนรู้ถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและการมีอิสระในการปกครองตนเองในระดับหนึ่ง (Autonomy) อยู่เสมอ หากการปกครองท้องถิ่นสามารถทำได้ดีและมีประสิทธิภาพนั้นจะช่วยให้วัตถุประสงค์หลักของรัฐนั้นสำเร็จได้ นอกจากนี้ การปกครองท้องถิ่นยังเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนหรือเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในสิทธิพื้นฐานของตนเองในการมีส่วนร่วมในการเมือง

Ref. code: 25595303030034WTP

เนื่องมาจากการปกครองท้องถิ่นเป็นองค์กรปกครองที่เล็กที่สุดและใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ซึ่งจะมีผลกระทบกับประชาชนโดยตรงและเห็นผลได้ชัดเจนมากกว่าองค์กรปกครองระดับประเทศ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่มีความหลากหลายในพื้นที่ต่าง ๆ เป็นการยอมรับตัวตน ความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี ค่านิยมของประชาชน ซึ่งส่งผลให้คุณภาพชีวิตโดยรวมของประชาชนดีขึ้น เป้าหมายอีกประการหนึ่งของการปกครองท้องถิ่นคือการสร้างความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจในสิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของตนเอง หากว่าการปกครองท้องถิ่นมีความเข้มแข็งก็จะส่งผลให้เกิดความมั่นคงในระดับชาติตามมาด้วย (อุทัย หิรัญโต, 2525, น. 4)

แนวคิดเรื่องการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นแนวทางในการปรับรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลาง[1] (รัฐบาลกลางหรือองค์กรของรัฐที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ศูนย์กลางของประเทศ) ส่วนภูมิภาค (องค์กรของรัฐที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภูมิภาค)[2] กับหน่วยปกครองย่อยของรัฐ

---

[1] การปกครองส่วนกลาง หรือ ราชการส่วนกลาง หมายถึง รัฐบาลกลาง องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่อยู่ในส่วนกลางของประเทศ (อาจจะหมายถึงกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล) ซึ่งมาจากการแบ่งส่วนราชการตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มีหน้าที่ในการสั่งการหรือดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐที่ส่งผลต่อพื้นที่ทั้งหมดของรัฐในลักษณะรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) เช่น กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงบประมาณ เป็นต้น ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะกำหนดใช้คำว่า “ส่วนกลาง” เป็นหลัก

[2] การปกครองส่วนภูมิภาค หรือ ราชการส่วนภูมิภาค หมายถึง องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลกลางที่ได้รับการมอบหมาย แบ่งอำนาจหน้าที่ (Deconcentration) มาจัดตั้งเป็นสาขาในพื้นที่ต่างจังหวัด (Provincial authorities) นอกเหนือจากพื้นที่ส่วนกลาง มีส่วนช่วยในการจัดการปกครองและการให้บริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในพื้นที่ให้ได้รับการบริการดังเช่นการปกครองส่วนกลาง ซึ่งมาจากการแบ่งส่วนราชการตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 แต่ในปัจจุบัน การปกครองส่วนภูมิภาคนั้นมีลักษณะเป็นหน่วยงานกำกับดูแลการดำเนินการของการปกครองส่วนท้องถิ่นเสียมากกว่า เช่น ศาลากลางจังหวัด ที่ว่าการอำเภอ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด สำนักงานชลประทานจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะกำหนดใช้คำว่า “ส่วนภูมิภาค” เป็นหลัก

Ref. code: 25595303030034WTP

(Subnational units of government) หมายถึงส่วนท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น[3] จากเดิมที่มุ่งเน้นการจัดโครงสร้างการปกครองให้อยู่ในรูปแบบการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง (Centralization) ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการในการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนทั้งหมด ต่อมาเนื่องจากภาระของส่วนกลางมีเป็นจำนวนมากจึงจำเป็นต้องมีการถ่ายโอนหน้าที่ต่าง ๆ ให้กับหน่วยปกครองย่อยของรัฐเป็นผู้ดำเนินการแทน ซึ่งเป็นการกระจายหน้าที่ความรับผิดชอบและทรัพยากรทางการบริหารสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลไกนอกศูนย์กลางของรัฐมากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มศักยภาพในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่นอกศูนย์กลาง เพื่อลดภาระในการบริหารงานราชการจากส่วนกลางให้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างรวดเร็ว แก้ไขปัญหาในพื้นที่ได้อย่างถูกเป้าหมาย (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 13) ในอดีตนั้น การดำเนินการกิจกรรมหรือนโยบายต่าง ๆ ของรัฐนั้น หากเป็นการดำเนินนโยบายในพื้นที่นอกส่วนกลาง จะเป็นการใช้บุคลากรจากส่วนกลางไปประจำอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ และเป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายซึ่งอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาโดยรัฐบาลกลาง ซึ่งบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่มีบทบาทใด ๆ ในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว แต่แนวคิดของการกระจายอำนาจจะเป็นการปรับโครงสร้างหน่วยปกครองของรัฐให้มีการแยกลำดับชั้นในการบริหารจัดการ (Administrative tiers) ซึ่งมีการแบ่งหน้าที่ในแต่ละระดับ โดยในระดับที่สูงกว่านั้นจะต้องทำหน้าที่กำกับดูแลหน่วยปกครองย่อยให้ดำเนินการสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐ ซึ่งในแต่ละรัฐนั้นอาจจะมีหนึ่งถึงสองระดับเพื่อทำให้หน่วยปกครองระดับล่างนั้นสามารถดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึงยิ่งขึ้นและมีอำนาจและอิสระในการตัดสินใจในระดับหนึ่งเกี่ยวกับปัญหาในพื้นที่โดยไม่ต้องรอคำสั่งจากรัฐบาลกลาง (Decision-making decentralization) และมีหน่วยปกครองระดับบนคอยกำกับดูแลให้หน่วยปกครองระดับล่างนั้นต้องกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อนโยบายของรัฐบาลกลาง (Treisman, 2007, pp. 23 - 24) ซึ่งแนวคิดการกระจายอำนาจนั้นเกิดขึ้น

---

[3] การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ ราชการส่วนท้องถิ่น หมายถึง องค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลกลางที่ได้รับการมอบหมาย ถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการ กำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยให้ประชาชนได้มีบทบาทในการมีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรนั้น ซึ่งมาจากการแบ่งส่วนราชการตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ปัจจุบันนี้การปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีเพียง “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ซึ่งประกอบรวมไปด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรปกครองตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา เท่านั้น ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะกำหนดใช้คำว่า “ส่วนท้องถิ่น” หรือ “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ให้มีความหมายเดียวกันกับ “ราชการส่วนท้องถิ่น”

Ref. code: 25595303030034WTP

ในแถบประเทศยุโรปกลางและตะวันออกในช่วง ค.ศ. 1980 (พ.ศ. 2523) และในแถบประเทศอเมริกาใต้ช่วง ค.ศ. 1983 (พ.ศ. 2526) เป็นต้นมา[4] โดยมีเหตุผลที่สำคัญคือกระแสความไม่ไว้วางใจในรัฐแบบรวมศูนย์อำนาจ (Declining credibility of the centralized state) อันเนื่องมาจากความล้มเหลวของการบริหารแบบรวมศูนย์อำนาจและการบริหารประเทศแบบสั่งการจากบนลงล่าง (Top-down approach) ไม่สามารถส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจในภาพรวมได้ โดยเฉพาะความไม่พอใจของประชาชนในความยากจนและความล้มเหลวในการพัฒนาชนบทที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2552, น. 10 - 11) แนวคิดเรื่องของการกระจายอำนาจนั้นเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยซึ่งมีตัวประกอบหลักคือรากฐานของการมีส่วนร่วมในวงกว้าง (Broad-based participation) อัตราการเติบโตแบบกระจายในวงกว้าง (Growth with redistribution) นโยบายยกระดับคนยากจน (Pro-poor policies) และความสำนึกรับผิดชอบทางการเมือง (Politics responsiveness) นอกจากนี้ส่วนกลางยังต้องให้การสนับสนุนให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริการสาธารณะอย่างเป็นวงกว้างด้วย เรียกว่า “หลักการเริ่มต้นที่ท้องถิ่น” (Principle of subsidiarity) (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, วสันต์ เหลืองประภัสร์ และ ปานรัตน์ นิ่มตลุง, 2553, น. 96 - 97) การกระจายอำนาจนั้นเป็นการกำหนดทิศทางและการจัดการบทบาทหน้าที่ของรัฐในรูปแบบใหม่โดยมีสองมิติที่ท้าทาย คือ การแบ่งอำนาจและหน้าที่ระหว่างรัฐส่วนกลางกับหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่เป็นส่วนสำคัญของการศึกษาด้านโครงสร้างในการบริหารจัดการ และการร่วมมือประสานงานกันระหว่างหน่วยงานรัฐส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นแนวคิด “ธรรมาภิบาล” (Good governance) เป็นแนวคิดในการบริหารภาครัฐที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในปัจจุบัน (Saito (Editor), 2008, pp. 2 - 4)

จากลักษณะและความสำคัญของการกระจายอำนาจนั้น เจมส์ เมเนอร์ (Manor, 1999, pp. 4 - 12) ได้จัดประเภทของการกระจายอำนาจ โดยพิจารณาว่าการกระจายอำนาจนั้นเป็นการกระจายอำนาจไปยังองค์กรในลักษณะใด และการกระจายอำนาจมีขอบเขตเพียงใด ซึ่งสามารถจัดประเภทของการกระจายอำนาจได้เป็น 6 ประเภท คือ (1) การกระจายอำนาจโดยจำเป็น (Decentralization by default) เป็นการกระจายอำนาจที่เกิดจากส่วนกลางไม่สามารถจัดให้บริการ

---

[4] การปฏิวัติรูปแบบการปกครองภายในประเทศละตินเกิดจากสาเหตุ (1) การก้าวเข้ามาของแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neo-liberalism) ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดโลก (2) ประชาชนมีความต้องการให้มีประชาธิปไตยแบบมอบอำนาจ (Delegative democracy) หรือความต้องการเรียนรู้การเมืองด้วยตนเอง (Political learning) และ (3) กระแสความถดถอยของสหภาพโซเวียตที่ส่งผลให้หลายประเทศในสหภาพโซเวียตเริ่มประกาศเอกราชเพื่อปกครองตนเอง (Campbell, 2003, pp. 13 - 30)

Ref. code: 25595303030034WTP

สาธารณะในระดับพื้นที่ได้ ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่มประชาชนหรือองค์กรในภาคประชาสังคมเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการแทน จึงเป็นการบีบให้รัฐต้องมอบหรือกระจายอำนาจจากส่วนกลางมาสู่องค์กรเหล่านี้ให้มากยิ่งขึ้น (2) การแปรรูปกิจการของภาครัฐ (Privatization) เป็นการกระจายอำนาจผ่านการโยกโอน (Handover) กิจการบางอย่างที่เคยจัดทำโดยภาครัฐ (องค์กรของรัฐ) ไปให้ภาคเอกชน (องค์กรของเอกชน) เป็นผู้จัดการทำแทน (3) การกระจายอำนาจโดยการแบ่งอำนาจทางการบริหาร (Deconcentration/Administration decentralization) เป็นการแบ่งอำนาจของรัฐไปยังองค์กรระดับรองในสังกัดซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่นอกเขตส่วนกลาง (ส่วนภูมิภาคหรือส่วนท้องถิ่น) โดยที่ส่วนภูมิภาคหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการตามกรอบกฎหมายและอำนาจที่ได้รับมอบหมายจากส่วนกลาง โดยเสมือนทำหน้าที่เป็นส่วนกลางในระดับภูมิภาคและท้องถิ่นมีความเป็นเอกเทศในการตัดสินใจต่าง ๆ ภายในพื้นที่ที่ตนดูแลได้ในระดับหนึ่ง (4) การกระจายอำนาจทางการคลัง (Fiscal decentralization) มีลักษณะเป็นองค์กรระดับบนหรือส่วนกลางพยายามลดระดับการใช้อำนาจในการควบคุมจัดการงบประมาณ และเพิ่มขีดความสามารถการตัดสินใจทางการคลังของส่วนภูมิภาคหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้อิสระแก่องค์กรดังกล่าวในการบริหารจัดการงบประมาณที่ได้รับพร้อมทั้งระบุรายละเอียดการใช้จ่ายด้วยตนเอง (5) การกระจายอำนาจโดยการมอบอำนาจ (Delegation) เป็นลักษณะที่ส่วนกลางได้มอบอำนาจให้กับองค์กรระดับรองในสังกัด เช่น ส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรอิสระ องค์กรมหาชน เป็นต้น ได้ดำเนินการบริหารจัดการและตัดสินใจใช้อำนาจหน้าที่เพื่อดำเนินการให้เป้าหมายสำเร็จได้ภายในขอบเขตหน้าที่ของตนเองอย่างอิสระและส่วนกลางมีหน้าที่คอยควบคุมหรือกำกับดูแลการบริหารหรือดำเนินการขององค์กรที่ได้รับการมอบอำนาจดังกล่าว และ (6) การกระจายอำนาจโดยการโอนอำนาจ (Devolution) เป็นการกระจายอำนาจในลักษณะที่ส่วนกลางได้โอนหรือยกอำนาจให้กับองค์กรระดับรองในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยองค์กรระดับรองที่รับการถ่ายโอนอำนาจจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีตัวแทนมาจากการเลือกตั้งของประชาชนเพื่อสนองความต้องการตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทำหน้าที่ตัดสินใจและกำหนดนโยบายต่าง ๆ ของท้องถิ่นรวมไปถึงการมีอำนาจในการบริหารจัดการภายในชุมชนของตนได้อย่างมีอิสระ โดยส่วนกลางจะทำหน้าที่เพียงเป็นผู้สนับสนุนและกำกับดูแลเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการกระจายอำนาจในรูปแบบการมอบอำนาจและการโอนอำนาจนั้นได้กลายเป็นคำนิยามหลักของการปกครองท้องถิ่นที่ถูกกล่าวถึง

Ref. code: 25595303030034WTP

เป็นอย่างมาก[5] ดังนั้น “การกระจายอำนาจ” ในบริบทของประเทศไทยจะมีความหมายถึง “การมอบอำนาจ” และ “การโอนอำนาจ” เป็นหลัก อันเป็นเป้าหมายที่ต้องการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการจัดการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน และได้รับอิสระในการบริหารจัดการโดยมีส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นผู้สนับสนุน ให้คำแนะนำ และเป็นผู้กำกับดูแลในการดำเนินการต่าง ๆ เสมือนเป็นพี่เลี้ยงให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น (Local government) คือการให้ประชาชนในชุมชน พื้นที่ หรืออาณาบริเวณหนึ่งซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐได้มีอิสระในการจัดการและปกครองตนเอง แนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานมาจากหลักการของการกระจายอำนาจในการปกครอง (Decentralization) โดยรัฐได้กระจายอำนาจไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยปกครองย่อยของรัฐที่มีสิทธิตามกฎหมาย มีพื้นที่และประชากรเป็นของตนเอง และประการสำคัญองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีอำนาจอิสระ (Autonomy) ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม การที่รัฐมอบอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำบริการสาธารณะบางอย่างภายใต้การกำกับดูแลของส่วนกลาง เนื่องมาจากรัฐมีหน้าที่ต้องกระทำกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย มีอาณาเขตกว้างใหญ่และมีชุมชนที่มีความแตกต่างและหลากหลายทางสังคม ประเพณี และวัฒนธรรม ทำให้รัฐไม่สามารถดูแลและตอบสนองต่อประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะได้อย่างเต็มที่ การที่รัฐกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ในการปกครองของระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นส่วนร่วมในการเสนอปัญหา การตัดสินใจ การตรวจสอบการทำงาน และร่วมรับบริการสาธารณะต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอิสระในการดำเนินงานแต่ก็ยังคงอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของส่วนกลาง (วุฒิสาร ตันไชย, 2552, น. 7) ประกอบกับหลักการในการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองให้มากที่สุด ซึ่งการปกครองท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญในการสร้างการปกครองแบบรัฐชาติที่เข้มแข็ง เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นเกิดขึ้นก่อนความเป็นรัฐชาติ การปกครองท้องถิ่นจึงไม่ใช่การปกครองที่รัฐถูกแบ่งออกเป็นส่วน ๆ เพียงเพื่อความสะดวกของการบริหารและการจัดการ แต่การปกครองท้องถิ่นเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่

---

[5] คำนิยามของการกระจายอำนาจเท่าที่ผ่านมามีการให้คำนิยามที่แตกต่างหลากหลาย แต่คำนิยามที่กล่าวถึงเรื่องการกระจายอำนาจและเป็นที่ยอมรับในวงกว้าง คือ เอกสารขององค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) เรื่อง Decentralization for national & local development ในปี ค.ศ. 1962 ได้กล่าวว่าความหมายของการกระจายอำนาจได้ถูกใช้ไปในสองทางด้วยกัน คือ (1) ความหมายของการแบ่งอำนาจ (Deconcentration) และ (2) ความหมายของการถ่ายโอนอำนาจ (Devolution) (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2545, น. 6 - 7)

Ref. code: 25595303030034WTP

การพัฒนาแบบร่วมมือ (Cooperative development) โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยตนเอง อันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จำเป็นของการสร้างประชาธิปไตยในระดับชาติ เพราะเป็นการให้โอกาสให้ประชาชนได้ออกความคิดเห็นและให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนของตนเอง ซึ่งการปกครองท้องถิ่นถือได้ว่าเป็นปัจจัยอันดับต้น ๆ ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการศึกษาเรียนรู้ทางการเมืองและเป็นแหล่งสร้างความสามัคคีในท้องถิ่น หลักการที่สำคัญที่สุดคือการให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เป็นผู้ลงมือทำเอง (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550ข, น. 37) ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเองและเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะสร้างประชาชนให้กลายเป็นพลเมือง (Citizen) ซึ่งพลเมืองนั้นจะเป็นสิ่งที่คอยควบคุมให้รัฐกระทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมและไม่ใช้อำนาจจนเกินขอบเขต (Limited of power) เพราะพลเมืองนั้นมีสถานะในการแสดงความคิดเห็น หรือการเลือกตั้ง และมีสิทธิในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐได้ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นรากฐานที่สำคัญในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งขึ้น[6] (Andrew Heywood, 1994, pp. 155 - 156)

ลักษณะพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดีนั้นประกอบด้วยลักษณะพื้นฐาน 9 ประการ[7] คือ (1) ต้องมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายรองรับสถานะหรือจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างชัดเจน (2) มีพื้นที่และระดับความรับผิดชอบอย่างชัดเจน (3) มีอำนาจและหน้าที่ระบุไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน จะละเว้นการกระทำตามกฎหมายไม่ได้ (4) มีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายที่สามารถสั่งการหรือดำเนินทางนิติกรรมได้ด้วยตนเอง (5) มีการเลือกตั้งและมีการถ่วงดุลอำนาจ

---

[6] เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2552, น. 2 - 21) ได้แสดงความคิดเห็นว่าประชาธิปไตยนั้นควรเริ่มต้นที่ท้องถิ่น ควรมีการสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตยระดับชาติ ซึ่งได้ยกตัวอย่างความคิดเห็นของโรเบิร์ต ดาห์ล (Robert Dahl) ได้กล่าวถึงว่าเมือง (Town) เป็นหน่วยงานปกครองท้องถิ่นที่พอเหมาะที่จะอำนวยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในกิจการของบ้านเมืองได้มากที่สุด โดยไม่จำเป็นต้องผ่านผู้ดูแลหรือผู้นำเพียงเท่านั้น และยังกล่าวถึง จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill) ได้เสนอความคิดว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะมีบทบาทในการฝึกฝนประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจในกิจการของบ้านเมืองได้ดีกว่าเนื่องจากมีความใกล้ชิดมากกว่า ซึ่งระบบประชาธิปไตยที่เข้มแข็งนั้นต้องให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจ และความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองในระดับสูงพอสมควร หากเปลี่ยนประชาชนในท้องถิ่นกลายเป็น “พลเมือง” โดยให้ประชาชนมีโอกาสได้บริหารบ้านเมืองด้วยตนเองมากขึ้นก็จะเห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของเขาเองด้วย ไม่ใช่เรื่องของนักการเมืองและพรรคการเมืองเท่านั้น

[7] ลักษณะพื้นฐานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้เขียนปรับปรุงมาจากงานเขียนของประทาน คงฤทธิศึกษากร (2526, น. 8 - 9) และ สุมามาลย์ ชาวนา (2553, น. 50 - 51)

Ref. code: 25595303030034WTP

(Check and balances) เพื่อสร้างระบบการตรวจสอบที่โปร่งใส (6) มีอิสระในการปกครองและตัดสินใจในการกำหนดทิศทางและแนวนโยบายในการบริหารในการพัฒนาท้องถิ่น (7) มีอิสระในการจัดเก็บและพัฒนารายได้เป็นของตนเอง (ภาษีหรือการลงทุนอื่น ๆ) (8) มีการกำกับดูแลโดยรัฐซึ่งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคยังต้องทำหน้าที่ในการกำกับดูแลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในส่วนที่จำเป็นเท่านั้น และ (9) มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงการตรวจสอบการบริหารจัดการและการใช้งบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง หากขาดลักษณะประการใดประการหนึ่งไปอาจจะส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีความสามารถในการดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงหากไม่ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการกระจายอำนาจในภาพรวม

อีกแนวคิดที่สำคัญของการปกครองท้องถิ่น คือ “ท้องถิ่นนิยม” (Localism) เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องของความรู้สึกของปัจเจกชนที่มีร่วมกันต่อท้องถิ่นและให้ความสำคัญกับท้องถิ่น (พื้นที่) ของตนเองเป็นลำดับแรก เช่น การสนับสนุนและบริโภคสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นของตนเอง การรักษาและเชื่อมั่นในประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของท้องถิ่น มีความต้องการให้ส่วนกลางนั้นสนับสนุนและยอมรับความมีตัวตนของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยให้มีบทบาทในการปกครองและดูแลรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง โดยท้องถิ่นนิยมไม่ได้มีความหมายเป็นเพียงเพื่อการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของตัวเองเท่านั้น แต่หมายถึงการเป็นทางเลือกเพื่อการปฏิรูปไปสู่ระเบียบสังคมใหม่ที่ยอมรับความแตกต่างอันหลากหลายทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (พัฒนา กิติอาษา, 2546, น. 39) โดยแนวคิดท้องถิ่นนิยมภายในประเทศไทยนั้นมีความพยายามเรียกร้องให้รัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับภาคชนบทในฐานะที่เป็นฐานรากของสังคม และเป็นทางเลือกในการกระตุ้นเศรษฐกิจที่ล้มเหลวจากการพัฒนาที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้วยภาคอุตสาหกรรมและเมืองแบบรวมศูนย์ที่เป็นแนวทางการพัฒนาประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา

จากแนวคิดที่ได้กล่าวถึงในข้างต้นไม่ว่าจะเป็นการกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่น ท้องถิ่นนิยมจะพบว่าทุกแนวคิดมีจุดร่วมกันคือการเรียกร้องให้รัฐบาลกลางและองค์กรที่เกี่ยวข้องนั้นให้ความสำคัญและสร้างระบบหรือองค์กรเพื่อทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นหรือส่งเสริมให้มีการปกครองตนเอง เพื่อตอบสนองและเป็นผู้ให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น สลายการรวมอำนาจการปกครองไว้ที่ส่วนกลาง ยอมรับความรู้ความสามารถของประชาชนในการปกครองตนเอง มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างเด่นชัด สอดรับความแตกต่างของวัฒนธรรม ประเพณี

Ref. code: 25595303030034WTP

ค่านิยมของประชาชนในท้องถิ่น และเป็นเสมือนปากเสียงให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นที่สะท้อนสู่รัฐ ซึ่งเป็นการปล่อยให้ท้องถิ่นต่าง ๆ มีอิสระตามสมควรที่จะดำเนินการปกครองดูแลท้องถิ่นโดยเจ้าหน้าที่หรือบุคคลที่เป็นของท้องถิ่นนั้นเอง แต่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของส่วนกลาง (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2541, น. 16 - 17)

ในประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่นภายในประเทศไทยนั้นได้นำระบบการปกครองท้องถิ่นเข้ามาใช้เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2440 ซึ่งเป็นปีที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ที่เป็นรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษขึ้น และทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอม เมืองสมุทรสาครในปี พ.ศ. 2448 ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปกครองท้องถิ่นในส่วนภูมิภาคแห่งแรกของประเทศไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลได้มีการส่งเสริมให้มีการปกครองท้องถิ่นให้เข้มข้นและเด่นชัดมากยิ่งขึ้น ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ซึ่งมีการแบ่งการบริหารราชการเป็น 3 ส่วนดังเช่นปัจจุบัน (ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น) และพัฒนาต่อเนื่องเป็นพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2481 อย่างไรก็ตาม การปกครองท้องถิ่นของไทยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2440 นั้นก็ไม่ได้ทำหน้าที่อย่างจริงจังตามเป้าประสงค์ อันเนื่องมาจากความเข้มแข็งของระบบราชการจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ทำหน้าที่คอยสั่งการและควบคุมอยู่ และลักษณะการบริหารราชการของประเทศไทยนั้นเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจในส่วนกลาง ทำให้ส่วนท้องถิ่นไม่มีอิสระในการบริหารจัดการเพื่อตอบสนองประชาชนตามเป้าประสงค์ที่แท้จริงของการกระจายอำนาจได้ดีเท่าที่ควร สังเกตเห็นได้จากการที่ภารกิจในการจัดการบริการสาธารณะต่าง ๆ ที่มีความสำคัญกลายเป็นสิ่งที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นผู้ดำเนินการแทนส่วนท้องถิ่น โดยที่ส่วนท้องถิ่นนั้นจะจัดทำบริการสาธารณะที่ไม่มีลักษณะยุ่งยากและซับซ้อนมากนัก และการจัดตั้งองค์กรปกครองท้องถิ่นนั้นเป็นความพยายามที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเข้ามามีบทบาทอย่างเต็มที่ แต่ทว่ากลับกลายเป็นข้าราชการซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐนั้นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและควบคุมการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแทน (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2544, น. 105)

ด้วยปัญหาการกระจายอำนาจที่ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จึงมีความพยายามที่จะพัฒนาการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในไทยมากยิ่งขึ้น โดยเสนอแนวคิดในการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นในช่วงปี พ.ศ. 2535 จนส่งผลให้เกิดการกระตุ้นให้มีการระบุเรื่องการปกครองท้องถิ่นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นักวิชาการไทยส่วนหนึ่งเริ่มเข้ามาสนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น เมื่อหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ต่อเนื่องมาถึงการประกาศใช้พระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

พ.ศ. 2542 รวมไปถึงแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ที่มีจุดประสงค์กำหนดรายละเอียดหน้าที่และการถ่ายโอนอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลจากกฎหมายเหล่านี้จึงก่อให้เกิดการตื่นตัวทางด้านการเรียนการสอน “วิชาการปกครองท้องถิ่น” ภายในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในประเทศไทยอย่างชัดเจน โดยการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทักษะและความรู้ความเข้าใจด้านการกระจายอำนาจให้กับประชาชน และสร้างบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นเพื่อเข้าไปทำงานในระบบราชการโดยคาดหวังว่าจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการปกครองท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง มีส่วนช่วยสนับสนุนกระจายอำนาจและสร้างให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการปกครองมากขึ้นในอนาคต สอดคล้องกับการขยายตัวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจำนวนมากขึ้นเป็นอย่างมากเต็มพื้นที่ประเทศไทย อันถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยให้เข้มแข็ง จึงทำให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นขึ้นอย่างกว้างขวางในหลายรูปแบบภายในสถาบันอุดมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะของรายวิชาการปกครองท้องถิ่นในหลักสูตรสาขาวิชาต่าง ๆ หลักสูตรอบรมเฉพาะทางด้านการปกครองท้องถิ่น หลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยตรงในระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก แสดงให้เห็นว่าวิชาการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยนั้นเริ่มได้รับการผลักดันให้มีความนิยมอย่างแพร่หลายจากในอดีตเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นซึ่งถือว่าเป็นเนื้อหาหรือรายวิชาหนึ่งในการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์นั้น ในอดีตมีความสำคัญน้อยมากเมื่อเทียบกับการปกครองส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ตำราที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นมีน้อยมากในยุคเริ่มแรก เนื่องด้วยความไม่สำคัญของการปกครองท้องถิ่นเพราะเป็นเพียงหน่วยงานย่อยของส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จึงทำให้วิชาการปกครองท้องถิ่นไม่ได้รับความสนใจจากทั้งผู้เรียนและผู้สอนเท่าที่ควรมีเปิดการเรียนการสอนเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาที่มีคณะวิชาหรือสาขาวิชาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น โดยการเรียนการสอนในยุคแรกนั้นมีความต้องการแค่เพียงให้ผู้เรียนได้รู้จักว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบราชการไทยเท่านั้น ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ ทินพันธุ์ นาคะตะ (2522, น. 23 - 34) ได้แบ่งขอบเขตของการศึกษาในสาขาวิชารัฐศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2530 ว่าการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นอยู่ภายในสาขาวิชาการเมืองภายในประเทศซึ่งเริ่มมีการศึกษาเป็นจำนวนมากขึ้น ช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของชุมชน โดยมุ่งศึกษาเกี่ยวกับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจหรือชนชั้นผู้นำ รวมทั้งศึกษาถึงอิทธิพลสิ่งแวดล้อมจากภายนอก ผลลัพธ์ของนโยบายต่าง ๆ ที่มีต่อทัศนคติและพฤติกรรมของ

Ref. code: 25595303030034WTP

มนุษย์ และความสัมพันธ์ระหว่างมติของประชาชนกับวิธีการกำหนดนโยบาย[8] ในส่วนของ ธเนศวร์ เจริญเมือง (2550ก, น. 13) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่น ว่าเรื่องราวเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น แนวคิดหลักในอดีตที่ถกเถียงกันเรื่อยมามี 2 แนวคิด คือ แนวคิดรวมศูนย์อำนาจ (Centralism) และแนวคิดกระจายอำนาจ (Decentralism) ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายว่าสังคมไทยในช่วง 100 ปีที่ผ่านมาได้ถูกครอบงำด้วยสาขาวิชารัฐศาสตร์แบบรวมศูนย์อำนาจ และแทบไม่มีการถกเถียงทางวิชาการระหว่าง 2 แนวคิดเท่าใดนัก ส่งผลให้ระบบการปกครองในสังคมไทยไม่มีทางเลือก เพราะไม่มีความเข้าใจทางวิชาการเพียงพอที่จะแสวงหาองค์ความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์แบบอื่น ๆ อาจจะเกิดเหตุเพราะว่าสังคมไทยนั้นมีค่านิยมที่ไปเน้นการปกครองส่วนภูมิภาคมากกว่าการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมองว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นเพียงผู้ที่รับหน้าที่และภารกิจสาธารณะต่าง ๆ ในลักษณะแบ่งอำนาจจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเสียมากกว่า

หลังจากเกิดการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนโดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของประชาชนผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้มีการอภิปรายถึง “แนวทางการศึกษา” (Approach) ทางด้านการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น ซึ่งศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ (2555ข, น. 22 - 32) ได้สรุปไว้ 2 แนวทาง คือ (1) สำนักคิดแบบวัฒนธรรมชุมชนกับแนวคิดการกระจายอำนาจลงสู่ชุมชน เป็นต้นความเชื่อว่าชุมชนมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองอยู่แล้ว ซึ่งวัฒนธรรมชุมชนนั้นจะเป็นสิ่งที่เพิ่มคุณค่าความเป็นคนและเป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ ซึ่งมีการมองว่าวัฒนธรรมชุนชมมีลักษณะอนาธิปัตย์นิยม ที่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญของชุมชนหมู่บ้านและวัฒนธรรมของชาวนา และมีความคิดเห็นที่ปฏิเสธบทบาทของรัฐด้วย เป็นอุดมการณ์การนำการพัฒนาชนบทและพัฒนาประเทศเป็นการนำส่วนที่เป็นแกนในความเชื่อของไทยมาผนึกกำลังของชาวบ้านและชุมชนหมู่บ้านเพื่อเอามาต่อต้านการใช้อำนาจรัฐและต่อรองกับระบบทุนนิยม โดยนักวิชาการให้ความสนใจในสำนักคิดนี้มักจะเป็นผู้นำชุมชน นักพัฒนาชุมชน นักพัฒนาสังคม นักเคลื่อนไหวภาคประชาสังคม หากกล่าวถึงการอธิบายหลักการกระจายอำนาจของ

---

[8] ถึงแม้ว่าในเนื้อหาสาระของสาขาวิชาการเมืองภายในประเทศนั้นจะเน้นไปที่การศึกษาในระดับจุลภาค เช่น โครงสร้างทางการเมือง พรรคการเมือง สถาบันการเมือง กระบวนการนิติบัญญัติ พฤติกรรมในทางตุลาการ เพื่อสะท้อนไปถึงความสัมพันธ์ระดับมหภาค เช่น ประชาธิปไตย การพัฒนาเสถียรภาพทางการเมือง เป็นต้น แต่ก็ยังให้ความสนใจกับการศึกษาในระดับท้องถิ่นพอสมควร อันเนื่องมาจากการปกครองท้องถิ่นถือเป็นหน่วยปกครองในระดับจุลภาคที่ช่วยอธิบายว่าทำไมสถาบันทางการเมืองต่าง ๆ มีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในลักษณะที่เป็นอยู่ เช่น การศึกษาพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็นในการกำหนดนโยบายท้องถิ่น การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่น เป็นต้น (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2522, น. 32 - 34)

Ref. code: 25595303030034WTP

นักวิชาการในสำนักคิดวัฒนธรรมชุมชน มักจะหมายถึงการกระจายหรือถ่ายโอนอำนาจให้แก่ชุมชนหมู่บ้านมากกว่าที่จะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งยังเน้นถึงความสำคัญของท้องถิ่นอันหมายถึง “ชุมชน” มากกว่าที่จะเป็นท้องถิ่นที่หมายถึง “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ทางการตามกฎหมาย หรือมองเพียงว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแค่เพียงส่วนหนึ่งของชุมชนเท่านั้น และ (2) สำนักคิดแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองกับการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นแนวคิดที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการกระจายอำนาจในประเทศไทย เป็นแนวคิดที่เชื่อมั่นในกลไกทางกฎหมายและสถาบันการเมือง ซึ่งมีมุมมองว่าการกระจายอำนาจเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในระบบการเมือง (Political system) ที่มีสถาบันทางการเมืองเป็นจำนวนมากเป็นองค์ประกอบ และการกระจายอำนาจนั้นต้องมีกฎหมายรับรองในการใช้อำนาจขององค์กรของรัฐ โดยนักวิชาการให้ความสนใจในสำนักคิดนี้มักจะเป็นนักวิชาการทางด้านนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์ ทำให้การอธิบายการกระจายอำนาจของนักวิชาการในสำนักคิดนี้หมายถึงการกระจายหรือถ่ายโอนอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการจะทำให้กระบวนการกระจายอำนาจประสบความสำเร็จได้นั้นสามารถกระทำโดยอาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายและมีแบบแผนการบริหารอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อความต่อเนื่องในการปกครองตนเองตามหลักการกระจายอำนาจ

นอกเหนือจาก 2 แนวทางการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นที่หลากหลายมุมมองที่นอกเหนือจากประเด็นโครงสร้างและรูปแบบของการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น โดยจะปรากฏอยู่ในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การให้บริการด้านการศึกษา การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การให้บริการด้านสาธารณสุข การวางแผนเชิงพาณิชย์ การท่องเที่ยว การส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น การวางแผนและกำหนดนโยบายในการจัดวางผังและแผนการใช้พื้นที่ของชุมชนเมือง การบริหารจัดการเมือง เป็นต้น จากกรณีดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยนั้นมีวิธีการศึกษาและการเรียนการสอนที่หลากหลายพอสมควร ประกอบกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นไม่เคยมีการกล่าวถึงเนื้อหาและสาระสำคัญ (Body of knowledge) ของวิชาการปกครองท้องถิ่นที่ครอบคลุมนั้นว่าในความเป็นจริงแล้วการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นควรมีการจัดการเรียนการสอนในเรื่องใดบ้างจึงจะเรียกได้ว่าเป็นการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นที่เหมาะสมและครอบคลุมถึงเนื้อหาสาระสำคัญของวิชาการปกครองท้องถิ่น รวมไปถึงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจ หน้าที่และภารกิจการให้บริการสาธารณะในแต่ละด้านขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพของการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในภาพรวม

Ref. code: 25595303030034WTP

โดยสรุปแล้ว การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน ถือเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่กำลังเกิดขึ้นโดยมีพื้นฐานมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยรอบที่กระตุ้นให้มีการตื่นตัวและสนใจการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น และมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นรากฐานของประชาธิปไตยในประเทศไทย จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าเรื่องของความไม่ชัดเจนในแนวทางการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นว่าควรจะมีแนวทางหรือกรอบการศึกษาเป็นอย่างไร และสอดคล้องกับความเป็นจริงหรือความต้องการของการพัฒนาการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยหรือไม่ ถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญหนึ่งในการส่งเสริมและพัฒนาการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทย ในการศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย และพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นภายในประเทศไทย สามารถจัดกลุ่มแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่น (Local government studies approaches) ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และนำแนวทางการศึกษาเหล่านั้นมาเป็นหลักในการออกแบบ “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” (Instruction framework of Thai local government studies) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่มีการระบุเนื้อหาสาระสำคัญของการปกครองท้องถิ่นที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดและภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน และขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยที่ถูกออกแบบขึ้นภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะถูกนำไปศึกษาและวิเคราะห์ว่ามีความสอดคล้องกับสถานภาพและข้อเท็จจริงของการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร รวมไปถึงการวิเคราะห์สถานการณ์และความท้าทายที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน และสร้างข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต

1.2 ปัญหาในการศึกษา

1.2.1 สถานภาพและพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีลักษณะเป็นอย่างไร

1.2.2 การจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยนั้นสอดคล้องกับการกระจายอำนาจและภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร

Ref. code: 25595303030034WTP

1.3 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.3.1 เพื่อศึกษาสถานภาพและพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย

1.3.2 เพื่อออกแบบขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยที่สามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการกระจายอำนาจและภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน

1.3.3 สามารถวิเคราะห์ถึงสถานการณ์และความท้าทายที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน และสร้างข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต

1.4 สมมุติฐานในการศึกษา

การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันจำกัดอยู่ภายในคณะวิชาหรือสาขาวิชาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลัก ซึ่งในแต่ละสถาบันอุดมศึกษานั้นมีการจัดการเรียนการสอนโดยมีแนวทางการศึกษาแตกต่างกัน และยังไม่ได้มุ่งเน้นถึงการจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ซึ่งระบุถึงภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้บริการสาธารณะให้แก่ประชาชนจำนวน 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (2) ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต (3) ด้านการจัดระเบียบชุมชน / สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย (4) ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว (5) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (6) ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

1.5 วิธีการศึกษา

ในการศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ศึกษาหนังสือ ตำราเรียน งานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง และใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-deep interview) กับนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นด้วยวิธีการสุ่มแบบก้อนหิมะ (Snowball sampling) ซึ่งเป็นการเลือกผู้ให้สัมภาษณ์โดยการแนะนำจากนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ จนไม่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นหรือข้อมูลอิ่มตัว (Data saturation) ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นจะกำหนดคำถามหลักและประเด็นในการสัมภาษณ์ไว้โดยเป็นคำถามปลายเปิด แต่ไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า

Ref. code: 25595303030034WTP

เพื่อให้เป็นการสัมภาษณ์ที่เป็นการพูดคุยสนทนาตามธรรมชาติ (Naturalistic inquiry) และอาจจะได้รับข้อมูลนอกเหนือจากกรอบคำถาม

ในการศึกษานี้จะใช้การนำเสนอในเชิงพรรณนา (Description research) โดยใช้แนวทางการศึกษาสังคมวิทยาความรู้ (Sociology of knowledge approach)[9] และแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ทางตรง (Direct historical approach)[10] เป็นฐานคิดหลักในการศึกษา โดยแบ่งส่วนการศึกษาเป็น 4 ส่วน ดังนี้

---

[9] แนวคิดสังคมวิทยาความรู้ (Sociology of knowledge) คือการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดของมนุษย์กับบริบททางสังคม เช่น ข้อเท็จจริง (Fact) สื่อสารสนเทศ (Information) วิทยาศาสตร์ (Science) คตินิยม (Ideology) วัฒนธรรมสมัยนิยม (Popular culture) เป็นต้น ที่ได้ส่งผลกระทบหรือก่อให้เกิดแนวคิดหลักที่ได้รับการยอมรับภายในสังคม แนวคิดสังคมวิทยาความรู้ไม่ได้จำกัดการศึกษาแค่เพียงในกลุ่มของสาขาวิชาสังคมวิทยาเท่านั้น แต่ใช้ในการอธิบายการสร้างความรู้ การขยายความรู้ และอิทธิพลของความรู้ที่มีผลต่อการกำหนดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของมนุษย์ ซึ่งแนวคิดนี้ถูกเสนอโดย อีมิล เดอร์ไคม์ (Émile Durkheim) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสในช่วงตอนต้นของคริสตศตวรรษที่ 20 ผ่านงานเขียน คือ “Division of Labour in Society” (1893) “The Rules of Sociological Method” (1895) “Suicide” (1897) และ “The Elementary Forms of The Religious Life” (1912) ซึ่งอธิบายความหลากหลายและส่วนประกอบของวัฒนธรรม การแบ่งชนชั้นโดยการแบ่งงานกันทำ การถือครองอำนาจในการสร้างความรู้ให้แก่สังคม เป็นต้น ถือได้ว่างานของเดอร์ไคม์นั้นเป็นงานชิ้นสำคัญในสาขาวิชาสังคมวิทยา สามารถดูรายละเอียดเกี่ยวกับแนวคิดและปัญหาของการวิเคราะห์แนวคิดสังคมวิทยาความรู้ได้ที่ “The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge” (Berger & Luckman, 1966)

[10] แนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ทางตรง (Direct historical approach) คือระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) แบบหนึ่งที่นิยมใช้ในการศึกษาในสาขาวิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นการศึกษาถึงลำดับเหตุการณ์ในช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์นั้นจะสามารถอธิบายและขยายความของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนหน้านี้ โดยมีความเชื่อว่าช่วงเวลาในประวัติศาสตร์นั้นมีความต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบันและสามารถย้อนกลับไปศึกษาถึงเหตุการณ์ในอดีตได้ สามารถดูรายละเอียดเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ทางตรงได้ที่บทความเรื่อง “The Direct Historical Approach, Analogical Reasoning, and Theory in Americanist Archaeology.” (Lyman & O’Brien, 2001, pp. 303 - 305)

Ref. code: 25595303030034WTP

1.5.1 พัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย และพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

แบ่งการศึกษาเป็น 2 ประเด็น คือ (1) ศึกษาพัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย และ (2) ศึกษาพัฒนาการการเรียนการสอนการวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย โดยใช้หนังสือ ตำราเรียน งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนภายในสถาบันอุดมศึกษาที่กล่าวถึงการศึกษาเรื่องการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นซึ่งส่งผลกระทบต่อการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 โครงการความร่วมมือทางวิชาการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับสถาบันการศึกษา และสัมภาษณ์นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น เกี่ยวกับพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

1.5.2 แนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย และขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

ศึกษาแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในประเทศไทยจากพัฒนาการการกระจายอำนาจและการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย โดยใช้หนังสือ ตำราเรียน งานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง และหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศเพื่อนำมาเป็นหลักในการออกแบบ “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่มีการระบุเนื้อหาสาระสำคัญของการปกครองท้องถิ่นที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดและภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน

1.5.3 กรณีศึกษาและบทวิเคราะห์หลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ศึกษาหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในระดับปริญญาตรี โดยศึกษาโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา และสถานภาพการเรียนการสอนของกรณีศึกษาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-deep interview) กับผู้บริหารหลักสูตรหรืออาจารย์ผู้สอนรายวิชาการปกครองท้องถิ่นในกลุ่มกรณีศึกษา

Ref. code: 25595303030034WTP

1.5.4 บทสรุปสถานภาพการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยที่ถูกออกแบบขึ้นภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะถูกนำไปศึกษาและวิเคราะห์ว่ามีความสอดคล้องกับสถานภาพและข้อเท็จจริงของการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร และวิเคราะห์ถึงสถานการณ์และความท้าทายที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน และสร้างข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต

1.6 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษานี้จะใช้กรณีศึกษา คือหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในระดับปริญญาตรี (หลักสูตรปรับปรุงล่าสุด) ซึ่งใช้เกณฑ์การแบ่งกลุ่มกรณีศึกษาแบบเจาะจง (Purposive sampling) เลือกกรณีศึกษาโดยใช้โครงสร้างหลักสูตรและรายวิชาเป็นหลัก เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เนื่องจากหลักสูตรในระดับปริญญาตรีนั้นมีการแบ่งสาขาวิชาในการศึกษาอย่างชัดเจนและวัตถุประสงค์ในการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรีต้องการในการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องการปกครองท้องถิ่นและการบริหารงานปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะ เพื่อไปประกอบอาชีพในองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.7.1 สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสถานภาพและพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย

1.7.2 สามารถออกแบบขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยที่สามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการกระจายอำนาจและภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน

1.7.3 สร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์และความท้าทายที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบัน และสร้างข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคต

Ref. code: 25595303030034WTP

บทที่ 2
พัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย

> องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยนั้นมันถูกจัดตั้งขึ้นแบบไม่มีความรู้ข้อมูล เช่น การจัดตั้ง อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) ในปี พ.ศ. 2537 จากฐานของตำบล ซึ่งอาจไม่มีคนอยู่ก็ได้เพราะอยู่ในเขตอุทยาน แสดงว่าคนไปวัดพื้นที่เพื่อแบ่งเขตการปกครองไม่มีความรู้เลยกำหนดตามแผนที่ซึ่งดูแล้วมันตลก แต่ถ้าคิดแบบจริงจังคือตลกไม่ออก มันคือความล้มเหลว กำหนดเขตการปกครองแบบไม่มีความรู้เลยมันแก้ไม่ได้ มันเป็นอดีตไปแล้ว ต้องมาตามแก้ความผิดพลาดในอดีต ปัจจุบันนี้ต้องมาศึกษาว่าจะบริหารจัดการอย่างไร เมื่อก่อนไม่ได้มีความสนใจเรื่องขนาดที่เหมาะสม (Optimal size) ซึ่งสิบกว่าปีที่ผ่านมานั้น มันพิสูจน์ได้พอสมควรว่า อปท. (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) มีเงินแล้วทำได้ และทำได้ดีกว่าส่วนกลาง การจัดให้บริการสาธารณะชัดเจนขึ้น ในภาพรวม ประชาชนก็พึงพอใจ เป็นสิ่งที่เราควรสนับสนุน อปท. ให้ทำได้ดีกว่านี้
>
> ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2558)

ในบทที่ 2 จะเป็นการศึกษาถึงพัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย (พ.ศ. 2475 - 2559) เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทและความสัมพันธ์ของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงเวลาต่าง ๆ ของประเทศไทยหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน รวมไปถึงกฎหมายสำคัญต่อการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น ซึ่งพัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการจัดทำหลักสูตรและการเรียนการสอนของวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยอันเป็นเป้าหมายของการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยมีประเด็นการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

2.1 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยก่อน พ.ศ. 2475: จุดเริ่มต้นของการปกครองท้องถิ่นไทย

2.2 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2475 - 2515: การทดลององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ

2.3 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2516 - 2534: การปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงประชาธิปไตยเบ่งบาน

Ref. code: 25595303030034WTP

2.4 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2535 - 2539: การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นจากกระแสโลกาภิวัตน์

2.5 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2540 - 2549: การเฟื่องฟูของการปกครองท้องถิ่นไทย

2.6 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2550 - 2559: การเมืองไทยไร้เสถียรภาพกับความไม่เชื่อใจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.7 สรุปและอภิปรายผลพัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย

2.1 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยก่อน พ.ศ. 2475: จุดเริ่มต้นของการปกครองท้องถิ่นไทย[1]

การปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยในอดีตตั้งแต่มีการจัดตั้งส่วนท้องถิ่นขึ้นมานั้นแต่เดิมแล้วในสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ พ.ศ. 2475 การปกครองท้องถิ่นมีเพียงรูปแบบเดียวคือ “สุขาภิบาล” ได้จัดตั้งขึ้นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) โดยมีการจัดตั้ง “สุขาภิบาลกรุงเทพ” ขึ้นในปี พ.ศ. 2440[2] ซึ่งเป็นการถอดแบบการบริหารท้องถิ่นในประเทศเมืองขึ้นของประเทศอังกฤษ (ประเทศพม่า) มาทดลองใช้ในประเทศไทย

---

[1] ดูรายละเอียดเกี่ยวกับพัฒนาการการจัดโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ได้ที่บทความเรื่อง “พัฒนาการการจัดโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย: พัฒนาการของการคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายของท้องถิ่น” (อลงกรณ์ อรรคแสง, 2548, น. 91 - 211)

[2] “สุขาภิบาลกรุงเทพ” จัดตั้งขึ้นจากพระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440) (พระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพ ร.ศ. 116, 2440) โดยมีเสนาบดีกระทรวงนครบาลเป็นประธานและเสนาบดีฯ จะแต่งตั้งนายแพทย์สุขาภิบาล และนายช่างสุขาภิบาลเป็นผู้ช่วยบริหารงาน ดังนั้นสุขาภิบาลกรุงเทพจึงดำเนินงานโดยข้าราชการส่วนกลางทั้งหมด ประชาชนในเขตสุขาภิบาลไม่ได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและงบประมาณก็มาจากส่วนกลางทั้งหมด ซึ่งสุขาภิบาลกรุงเทพนั้นไม่ได้มีลักษณะรากฐานของการปกครองตนเองของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ถ้าหากยึดหลักการว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นต้องมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น สุขาภิบาลกรุงเทพไม่ถือว่าถูกจัดอยู่ในประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

เป็นครั้งแรก (ชำนาญ ยุวบูรณ์ อ้างถึงใน ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550ก, น. 89)[3] หลังจากนั้นได้มีการจัดตั้ง “สุขาภิบาลท่าฉลอม เมืองสมุทรสาคร” ในปี พ.ศ. 2448 (ปัจจุบันคือเทศบาลนครสมุทรสาคร อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร) เป็นสุขาภิบาลแห่งแรกนอกเขตพระนคร (กรุงเทพฯ) เกิดมาจากความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาความสะอาดเรียบร้อยของชุมชนและเริ่มมีการจัดตั้งสุขาภิบาลเพิ่มมากขึ้นในหลายพื้นที่[4] ต่อมาในช่วงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

---

[3] งานเขียนของ มาลินี คุ้มสุภา (2554) เรื่อง “การเปลี่ยนแปลงกรุงเทพฯ พ.ศ. 2398 - 2452: ผลกระทบจากการตั้งถิ่นฐานของชาวอังกฤษและคนในบังคับ” ได้อธิบายถึงผลของสนธิสัญญาเบาริงในปี พ.ศ. 2398 ในช่วงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ที่ทำให้ชาวอังกฤษและคนในบังคับของอังกฤษที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศสยามได้รับสิทธิพิเศษต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อกรุงเทพฯ 3 ประการ คือ (1) การเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพ บริเวณตอนใต้ของกรุงเทพฯ ได้มีการสร้างถนนและตึกแถวเป็นจำนวนมาก ที่ดินกลายเป็นแหล่งแสวงหารายได้ของนักลงทุนที่ดิน และกรรมสิทธิ์ที่ดินได้ถูกรับรองด้วยการออกโฉนดที่ดินซึ่งทำให้ชาวอังกฤษและคนในบังคับของอังกฤษสามารถถือครองที่ดินได้อย่างถาวร (2) ชาวอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษได้มีส่วนร่วมในการกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจของภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งทำให้ชาวอังกฤษเป็นเจ้าของบริษัทขนาดใหญ่ดำเนินการส่งออกข้าว ไม้สัก และขนส่งทางเรือ และสะสมทุนจนกลายเป็นนายทุนดำเนินธุรกิจและมีบทบาทสามารถกำหนดนโยบายในทางการเมืองได้ และ (3) การตั้งถิ่นฐานของชาวอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษก่อให้เกิดการบริหารจัดการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อย การจัดสรรที่ดิน การจัดเก็บภาษี การรักษาความสะอาด และการสาธารณสุข เป็นต้น ทำให้เกิดการปฏิรูปและก่อตั้งหน่วยงานใหม่ในกรุงเทพฯ โดยได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมจากที่ปรึกษาชาวอังกฤษและเจ้าหน้าที่คนในบังคับอังกฤษในการปฏิรูปบริหารงาน จึงก่อให้เกิดความคิดริเริ่มการบริหารจัดการเมืองในรูปแบบ “สุขาภิบาล” ซึ่งแนวคิดนี้ได้ถูกนำไปปรับใช้ในการปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในเวลาต่อมา

[4] “สุขาภิบาลท่าฉลอม เมืองสมุทรสาคร” จัดตั้งขึ้นจากประกาศแก้ภาษีโรงร้านจัดสุขาภิบาลตลาดท่าฉลอม เมืองสมุทรสาคร เมื่อวันที่ 18 มีนาคม ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) (ประกาศแก้ภาษีโรงร้าน จัดสุขาภิบาลตลาดท่าฉลอม เมืองสมุทรสาคร ร.ศ. 124, 2448) โดยมีคณะผู้บริหารประกอบด้วย กำนันตำบลท่าฉลอมเป็นหัวหน้าและผู้ใหญ่บ้านในท้องที่เขตสุขาภิบาลเป็นกรรมการ มีภารกิจอยู่ 4 ประการ คือ (1) รักษาความสะอาดในถนนตลาดท่าฉลอม (2) ดูแลโคมไฟส่องสว่างริมทางถนน (3) ดูแลซ่อมแซมถนนและสะพาน และ (4) ดำเนินการจัดเก็บภาษีโรงเรือง ซึ่งถือว่าเป็นการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยประชาชนในพื้นที่เป็นแห่งแรกของประเทศไทย (เทศบาลนครสมุทรสาคร, 2558, น. 16)

Ref. code: 25595303030034WTP

(รัชกาลที่ 6) ซึ่งได้ทดลองจัดตั้งสภาประชาธิปไตยในชื่อ “ดุสิตธานี” และสร้างขบวนการลูกเสือ ถึงแม้ว่าสุขาภิบาลจะไม่ถูกยกเลิก แต่เมื่อไม่ได้รับการส่งเสริมจากระดับบนเหมือนในช่วงสมัยก่อนหน้านั้น จึงส่งผลให้สุขาภิบาลหยุดอยู่กับที่ ไม่มีการเพิ่มจำนวนสุขาภิบาล นอกจากนั้นก็ไม่มีการดำเนินการใด ๆ เพื่อปรับปรุงหรือจัดตั้งรูปแบบการปกครองท้องถิ่นอื่นเพิ่มเติมอีก (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550ก, น. 90) เมื่อเข้าสู่สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ได้ทรงตั้งคณะกรรมการจัดการประชาภิบาล เพื่อศึกษาบทเรียนการปกครองท้องถิ่นจากประเทศเพื่อนบ้านและดำเนินการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้น[5] แต่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ ในปี พ.ศ. 2475 ขึ้นเสียก่อน (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550ก, น. 91) ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นขึ้นอยู่กับผู้บริหารและรัฐบาลในขณะนั้น ถ้าผู้บริหารและรัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจหรือมีการเปลี่ยนแปลง เรื่องการปกครองท้องถิ่นก็จะหยุดไปด้วย (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2534, น. 4)

2.2 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2475 - 2515: การทดลององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ

หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ พ.ศ. 2475 การกระจายอำนาจในประเทศไทยเริ่มมีรูปแบบชัดเจนขึ้น ก่อให้เกิดการปรับตัวในการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มากขึ้นโดยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ในช่วง

[5] ธเนศวร์ เจริญเมือง (2550, น. 90) ได้สรุปสาเหตุที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเตรียมการจัดตั้งเทศบาล เพราะทรงเห็นว่าประชาชนชาวสยามควรได้ฝึกฝนควบคุมกิจการท้องถิ่นของตนเองก่อนที่จะควบคุมกิจการของรัฐ ซึ่งพระองค์ทรงพระราชทานบทสัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ต่างประเทศว่า “ข้าพเจ้าเชื่อว่า ประชาชนควรจะมีสิทธิมีเสียงในกิจการของท้องถิ่น... ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการผิดพลาด ถ้าเราจะมีการปกครองระบอบรัฐสภาก่อนที่ประชาชนจะมีโอกาสเรียนรู้และมีประสบการณ์อย่างดีเกี่ยวกับการใช้สิทธิเลือกตั้งในกิจการปกครองท้องถิ่น” และสุขาภิบาลในสมัยนั้นไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากคณะกรรมการสุขาภิบาลเป็นข้าราชการประจำซึ่งมีภารกิจหน้าที่หลักของตนเอง เมื่องานสุขาภิบาลเป็นงานฝากเพิ่มเติม จึงทำให้ไม่มีใครสนใจและดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับงานสุขาภิบาลเท่าใดนัก

Ref. code: 25595303030034WTP

ปี พ.ศ. 2475 - 2492 รัฐบาลได้พยายามผลักดันให้เกิดการจัดตั้ง “เทศบาล” ขึ้น[6] และพยายามให้เกิดการกระจายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนผ่านกลไกสภาเทศบาลที่มีลักษณะเหมือนกับรัฐสภาระดับชาติ แต่ความพยายามของรัฐบาลในช่วงดังกล่าวไม่สามารถประสบผลสำเร็จมากนัก เพราะรัฐบาลไม่สามารถผลักดันให้มีการจัดตั้งเทศบาลทั่วประเทศไทยได้อย่างที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้ และเทศบาลต่าง ๆ ที่จัดตั้งขึ้นนั้นพบปัญหาในการดำเนินการหลายเรื่อง เช่น งบประมาณไม่เพียงพอ ความอ่อนแอของฝ่ายบริหารเมื่อเทียบกับดุลอำนาจฝ่ายสภาเทศบาล ส่งผลให้การบริหารงานของเทศบาลชะงักไปพอสมควรและได้พยายามจัดตั้งสภาจังหวัดเพื่อให้คำปรึกษาในการบริหารจัดการแก่เทศบาลอีกทางหนึ่ง[7]

---

[6] การจัดตั้งเทศบาลเกิดมาจากพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 (พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476, 2476) โดยมีความคิดในการจัดระเบียบบริหารราชการเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น กำหนดฐานะกระทรวงและจังหวัดให้เป็นนิติบุคคล โอนอำนาจหน้าที่การบริหารส่วนภูมิภาคให้กับคณะกรมการจังหวัดแทนผู้ว่าราชการจังหวัด และกำหนดให้เทศบาลเป็นราชการส่วนท้องถิ่น และประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 (พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476, 2476) โดยยึดตามหลักการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบตะวันตก โดยกำหนดให้มีเทศบาล 3 ระดับ คือ เทศบาลนคร เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล ซึ่งเทศบาลได้แบ่งโครงสร้างการบริหารงานออกเป็น 2 องค์กร คือ สภาเทศบาลที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายนิติบัญญัติและคณะเทศมนตรีทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหาร โดยสมาชิกสภาเทศบาลนั้นมาจากการเลือกตั้ง เทศบาลมีลักษณะเป็นนิติบุคคล มีงบประมาณและบุคลากรเป็นของตนเอง (ชยาวุธ จันทร, เยาวลักษณ์ กุลพานิช และ ชุลีพร เดชขำ, 2543, น. 24 - 27)

[7] พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2481 (พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2481, 2481) เป็นกฎหมายที่พยายามจะเพิ่มความเข้มแข็งให้กับฝ่ายบริหารเทศบาลด้วยการปรับปรุงความสัมพันธ์ทางอำนาจใหม่ โดยลดอำนาจการควบคุมของฝ่ายสภาเทศบาลด้วยการตัดอำนาจการลงมติไม่ไว้วางใจนายกเทศมนตรีออกไป และให้นายกเทศมนตรีดำรงตำแหน่งเป็นประธานสภาเทศบาลด้วย และสภาจังหวัดจัดตั้งโดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาจังหวัด พ.ศ. 2481 (พระราชบัญญัติสภาจังหวัด พ.ศ. 2481, 2481) เพื่อเป็นแยกกฎหมายเกี่ยวกับสภาจังหวัดไว้ต่างหากจากเทศบาลโดยเฉพาะ มีวัตถุประสงค์ตั้งสภาจังหวัดขึ้นเพื่อให้คำปรึกษาและเสริมสร้างความเข้าใจในการปกครองท้องถิ่นแก่ประชาชนเท่านั้น รวมไปถึงการตรวจรายงานงบประมาณงบประมาณต่าง ๆ ในภายหลังได้ให้สภาจังหวัดนั้นทำหน้าที่เป็นสภาที่ปรึกษาของผู้ว่าราชการจังหวัดด้วย (ชยาวุธ จันทร, เยาวลักษณ์ กุลพานิช และ ชุลีพร เดชขำ, 2543, น. 27)

Ref. code: 25595303030034WTP

ในช่วงปี พ.ศ. 2495 - 2501 เป็นช่วงที่รัฐบาลในขณะนั้น (จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ได้พยายามจัดโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากที่มีเพียงเทศบาลมาเป็นรูปแบบอื่น ๆ ที่หลากหลายกว่า โดยมีจุดมุ่งหวังที่จะลดปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณในช่วงภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเทศบาลยังต้องพึ่งพางบประมาณสนับสนุนจากรัฐเป็นจำนวนมาก ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารเทศบาลกับสภาเทศบาล และควรพยายามนำรูปแบบการปกครองท้องถิ่นของต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ จึงทำให้เกิดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นในลักษณะอาศัยบุคลากรของรัฐหรือข้าราชการเข้ามามีบทบาทช่วยบริหารงานของท้องถิ่นในลักษณะทำหน้าที่ในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นไปด้วยกัน จึงได้มีการนำรูปแบบ “สุขาภิบาล” กลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง เพราะประหยัดค่าใช้จ่ายกว่าการจัดตั้งเทศบาลเนื่องจากใช้รูปแบบคณะกรรมการในการบริหาร ไม่ต้องมีสภาท้องถิ่น รวมทั้งมีข้าราชการเป็นคณะกรรมการและผู้ปฏิบัติงานด้วย จึงประหยัดงบประมาณค่าตอบแทนไปได้มาก[8] ต่อมาได้มีการปรับให้สุขาภิบาลนั้นต้องดำเนินการทางการคลังที่เพียงพอในการบริหารจัดการด้วยตนเองได้ โดยกำหนดให้ต้องมีรายได้จริงไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณนั้นไม่น้อยกว่า 5 ล้านบาทขึ้นไป ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงว่ารูปแบบสุขาภิบาลนี้ต้องการที่เตรียมความพร้อมในการยกฐานะให้เป็นเทศบาลที่บริหารจัดการได้ด้วยตนเองในโอกาสต่อไป (ชยาวุธ จันทร, เยาวลักษณ์ กุลพานิช และ ชุลีพร เดชขำ, 2543, น. 28 - 29)

หลังจากที่จอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้เดินทางไปเยือนประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในทวีปยุโรปในปี พ.ศ. 2498 เมื่อกลับถึงประเทศไทยแล้วจึงได้พิจารณาเห็นว่าการปกครองท้องถิ่นของไทยมีอยู่เพียงในเขตเมืองและกึ่งเมือง (เทศบาลและสุขาภิบาล) ซึ่งประชาชนที่อยู่ในเขตชนบทมีรายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการจะนำมาใช้จ่ายในการดำเนินการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลหรือสุขาภิบาล รัฐบาลจอมพลแปลกจึงได้เสนอให้จัดตั้ง “องค์การบริหารส่วนจังหวัด” (อบจ.) ขึ้น ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล แต่เป็นหน่วยการปกครองส่วนภูมิภาค โดยทำหน้าที่จัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนนอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล โดยให้มีสภาจังหวัดที่ทำหน้าที่นิติบัญญัติ กำหนดโยบายการบริหาร และสมาชิกมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในแต่ละอำเภอ มีวาระ 5 ปี ในส่วนของฝ่ายบริหารมีหัวหน้าคือนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ได้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด และมีปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด คือปลัดจังหวัดโดย

---

[8] พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 (พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495, 2495) เป็นการจัดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นให้หลากหลายยิ่งขึ้นด้วยการนำรูปแบบการปกครองสุขาภิบาลกลับมาใช้อีกครั้ง ซึ่งมีลักษณะเป็นคณะกรรมการ โดยกำหนดให้มีอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารในเวลาเดียวกัน ซึ่งสุขาภิบาลเป็นรูปแบบการปกครองที่อาศัยข้าราชการประจำเป็นหลัก ส่วนใหญ่สุขาภิบาลจะตั้งขึ้นในชุมชนหนาแน่น แต่ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่จะตั้งเป็นเทศบาล

Ref. code: 25595303030034WTP

ตำแหน่ง ซึ่งเป็นการแต่งตั้งข้าราชการส่วนภูมิภาคไปทำงานเพิ่มเติมในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550ก, น. 94 - 95)

ช่วงปี พ.ศ. 2501 - 2516 เป็นช่วงทิศทางการปกครองไทยอยู่ภายใต้รัฐบาลทหาร ซึ่งส่งผลให้ข้าราชการทหารเข้ามามีบทบาทอย่างสูงในการบริหารราชการโดยรวม ส่งผลกระทบให้มีการออกคำสั่งคณะปฏิวัติที่ส่งผลให้มีการระงับการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชั่วคราว โดยรัฐบาลใช้วิธีการกำหนดให้แต่งตั้งผู้มีคุณสมบัติตามกฎหมายกำหนดให้เข้ามาดำรงตำแหน่งแทนการเลือกตั้ง โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเสนอชื่อบุคคลที่เหมาะสมให้ปลัดกระทรวงมหาดไทยพิจารณาแต่งตั้ง และผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในการแต่งตั้งหรือถอดถอนนายกเทศมนตรีออกจากตำแหน่งได้ ส่งผลให้การปกครองท้องถิ่นตกอยู่ภายใต้บทบาทของข้าราชการเป็นส่วนใหญ่ ในส่วนการปรับโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นนั้นมีรูปแบบตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาปรับปรุงรูปแบบส่วนภูมิภาคและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ โดยให้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างของสภาตำบลจากเดิมที่โครงสร้างแบ่งออกเป็นฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารมาเป็นรูปแบบคณะกรรมการโดยไม่แบ่งฝ่าย ภายหลังปี พ.ศ. 2509 รูปแบบการปกครองในระดับตำบลประกอบไปด้วย องค์การบริหารส่วนตำบล[9] สภาตำบล และคณะกรรมการสภาตำบล จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2515 ได้มีการยกเลิกองค์การบริหารส่วนตำบลและสภาตำบลให้เหลือเพียงคณะกรรมการตำบล ซึ่งไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลและไม่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลให้รูปแบบองค์กร

[9] พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2499 (พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2499, 2499) เป็นการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ยกระดับมาจาก “สภาตำบล” ทั้งหมด โดยองค์การบริหารส่วนตำบลมีสถานะเป็นนิติบุคคล มีรายได้เป็นของตนเอง โครงสร้างแบ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารคล้ายคลึงกับเทศบาล ในฝ่ายสภามีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกจากการเลือกตั้งจากหมู่บ้านละ 1 คน คณะกรรมการตำบลทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารที่มาจากการแต่งตั้งของนายอำเภอ การดำเนินการทางงบประมาณจะมอบอำนาจให้สภาตำบลเป็นผู้อนุมัติการดำเนินการต่าง ๆ สามารถดำเนินการได้อย่างอิสระตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ แสดงให้เห็นถึงรากฐานที่สำคัญในการดำเนินแนวทางการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคปัจจุบันที่ต้องให้อิสระกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการทางการคลังด้วยตนเอง แต่ฝ่ายบริหารก็ยังมาจากการแต่งตั้งโดยข้าราชการประจำ (นายอำเภอ) จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าข้าราชการประจำนั้นมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพอสมควร

Ref. code: 25595303030034WTP

ปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในช่วงเวลานั้นมีเพียง 3 รูปแบบ คือ เทศบาล สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด[10]

อย่างไรก็ตาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในช่วงเวลาดังกล่าวถูกมองว่ายังไม่มีความเข้มแข็งในสายตาของประชาชน มีเพียงแต่รับคำสั่งต่าง ๆ จากส่วนกลางเท่านั้น และทำหน้าที่บริการสาธารณะอย่างง่าย ๆ เพียงไม่กี่ประเภท เหตุเพราะภารกิจและอำนาจหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ทำให้การบริหารราชการไทยเป็นอยู่ในลักษณะการรวมศูนย์อำนาจ (Centralization of power) ด้วยเหตุผลที่ว่ากรมในส่วนกลางมีลักษณะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายและยังเป็นผู้จัดทำงบประมาณแผ่นดิน (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2543ข, น. 15) ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในขณะนั้นไม่ได้มีสถานะเป็นนิติบุคคล ไม่มีอำนาจในการดำเนินการหรือตัดสินใจในการจัดทำงบประมาณใด ๆ ได้ จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถทำงานแทนประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ประชาชนมองว่าส่วนกลางและส่วนภูมิภาคสามารถเป็นที่พึ่งพิงและช่วยเหลือประชาชนได้มากกว่า (สุวัสดี โภชน์พันธุ์, 2547, น. 15)

2.3 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2516 - 2534: การปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงประชาธิปไตยเบ่งบาน

หลังจากวิกฤตการณ์ทางการเมืองในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 ได้มีความพยายามปรับปรุงโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นไทยอีกครั้งให้มีความสอดคล้องกับหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย นโยบายและแนวคิดที่เกี่ยวกับการปรับปรุงกฎหมายปกครองท้องถิ่นได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น เช่น พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2517 (ฉบับที่ 7) (พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2517 (ฉบับที่ 7), 2517) พระราชบัญญัติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 19 (พระราชบัญญัติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 19 ลงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2514, 2517) กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดอีกครั้งภายใน 30 วัน เป็นต้น

---

[10] ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 (ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326, 2515) กำหนดให้ยกเลิกพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการส่วนตำบล พ.ศ. 2499 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2511 กำหนดให้ตำบลจัดระเบียบบริหารโดยมีสภาตำบล ประกอบด้วย คณะกรรมการสภาตำบล มีกำนันเป็นประธาน มีผู้ใหญ่บ้านในตำบลและแพทย์ประจำตำบลเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง มีกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเลือกตั้งโดยประชาชนในหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 1 คน ซึ่งการยกเลิกองค์กรบริหารส่วนตำบลนั้นทำให้ระบบการจัดรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กหยุดชะงักลง และลดบทบาทให้การปกครองท้องถิ่นกลับไปอยู่ภายใต้การกำหนดของข้าราชการประจำมากกว่าเดิม

Ref. code: 25595303030034WTP

ต่อมาในปี พ.ศ. 2517 กรุงเทพฯ เริ่มมีขนาดใหญ่ขึ้นและปัญหามากขึ้นจนบริหารจัดการยากเกินความสามารถของเทศบาลนครกรุงเทพ กระทรวงมหาดไทยจึงได้ส่งข้าราชการไปศึกษาดูงานที่ต่างประเทศเกี่ยวกับการบริหารจัดการเมือง ซึ่งพบว่าในต่างประเทศมีการใช้ระบบการเลือกตั้งผู้บริหารเมืองเป็นหลัก ธเนศวร์ เจริญเมือง (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2558) ดังนั้น กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีการผลักดันให้การจัดตั้ง “กรุงเทพมหานคร” (กทม.) ให้มีฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษเพิ่มขึ้นอีกรูปแบบหนึ่ง เพื่อดำเนินการแก้ปัญหาและบริหารจัดการกรุงเทพฯ ในรูปแบบ “มหานคร” (Metropolitan) ให้มีความทันสมัยและทัดเทียมกับเมืองขนาดใหญ่ของประเทศอื่น ๆ ในตะวันตก และประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518, 2518) ให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งของประชาชน[11] นโยบายการปรับปรุงการปกครองท้องถิ่นของกระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2518 เสนอให้มีการเลือกตั้งในการปกครองท้องถิ่นทุกระดับ ให้ข้าราชการยกเลิกการดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพิ่มรายได้และความเป็นอิสระให้แก่ท้องถิ่น แม้แต่สุขาภิบาลก็จะจัดให้คณะกรรมการนั้นมาจากการเลือกตั้งเช่นเดียวกัน หรือการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521, 2521) โดยยุบสุขาภิบาลนาเกลือและยกระดับขึ้นเป็น “เมืองพัทยา” โดยมีรูปแบบการจัดการเทศบาลแบบผู้จัดการเมือง (City manager) มาใช้เป็น

[11] ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 (ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335, 2515) กำหนดให้มีการจัดรูปแบบการปกครองในจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรีใหม่ โดยรวมจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เทศบาลนครหลวง และสุขาภิบาลต่าง ๆ ที่อยู่ในเขตจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเข้าเป็นองค์กรเดียวกันเรียกว่า “กรุงเทพมหานคร” (กทม.) มีผู้บริหารคือผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครซึ่งมาจากการแต่งตั้งของคณะรัฐมนตรี มีสภากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยสมาชิกจากการเลือกตั้งเขตละ 1 คน และสมาชิกจากการแต่งตั้งของรัฐมนตรีว่าการกระกรวงมหาดไทยจำนวนเท่ากัน กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นนิติบุคคล ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 และเปลี่ยนให้ผู้ว่ากรุงเทพมหานครและสมาชิกสภากรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนทั้งหมด

Ref. code: 25595303030034WTP

ครั้งแรกในประเทศไทย[12]

ภายหลังการรัฐประหารวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 ได้มีการปรับปรุงพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ขึ้น (พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534, 2534) เพื่อปรับปรุงการใช้อำนาจของข้าราชการ ป้องกันการดำเนินการที่ซ้ำซ้อน แบ่งส่วนราชการให้ชัดเจน ในส่วนการปกครองท้องถิ่นนั้นได้แบ่งเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล และพยายามที่จะเปิดช่องทางในการรองรับการจัดตั้งองค์กรปกครองท้องถิ่นอื่น ๆ เพิ่มเติม แสดงให้เห็นว่าการปกครองท้องถิ่นไทยเริ่มได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้นจากในอดีตเป็นอย่างมาก (ชยาวุธ จันทร, เยาวลักษณ์ กุลพานิช และ ชุลีพร เดชขำ, 2543, น. 41) จากการที่เป็นลักษณะการรวมศูนย์อำนาจภายในกลไกของรัฐได้มีการแบ่งอำนาจมาเป็นลำดับ แต่ยังไม่ใช่การกระจายอำนาจ เป็นเพียงการปรับปรุงระบบการบังคับบัญชาตามสายงานให้ยาวขึ้น ทำให้โครงสร้างราชการยิ่งใหญ่โตยิ่งขึ้น โดยไม่ได้ตั้งใจจะถ่ายโอนอำนาจต่าง ๆ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทำหน้าที่อย่างแท้จริงตามวัตถุประสงค์ของท้องถิ่นอย่างแท้จริง แต่ในท่ามกลางกระแสการเติบโตของโลกที่เปลี่ยนไป ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลักษณะนี้ไม่สามารถปรับตัวตามได้อย่างทันท่วงที จึงส่งผลก่อให้เกิดกระแสการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงปี พ.ศ. 2535 ซึ่งส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยมีลักษณะเป็นแบบในปัจจุบัน

[12] พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521 มีลักษณะเป็นนิติบุคคลและเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษที่รัฐบาลมุ่งหวังว่าจะนำระบบเทศบาลผู้จัดการมาลองใช้ตามแบบสหรัฐอเมริกา โดยประชาชนเป็นผู้เลือกตั้งสภาเมืองพัทยา แล้วสภาเมืองพัทยาเป็นผู้ว่าจ้างบุคคลที่มีความรู้ความสามารถมาทำหน้าที่ผู้จัดการเมือง โดยคาดหวังว่าจะให้เป็นการจัดหานักบริหารที่เป็นมืออาชีพเข้ามาเป็นผู้บริหารจัดการเมืองแทน โดยโครงสร้างประกอบด้วยสภาเมืองพัทยาที่มาจากการเลือกตั้งและแต่งตั้งอย่างละเท่า ๆ กัน มีวาระ 4 ปี สภาเมืองพัทยาจะเลือกตั้งนายกเมืองพัทยาจากบรรดาสมาชิก เพื่อทำหน้าที่ประธานสภา รวมทั้งทำหน้าที่ผู้นำในงานพิธีต่าง ๆ แต่ไม่มีฐานะเป็นผู้บริหารเมืองพัทยา กับปลัดเมืองพัทยาที่ทำหน้าที่รับผิดชอบกิจการทั้งหมดของเมืองพัทยาโดยสภาเมืองพัทยาเป็นผู้ว่าจ้าง โดยมีวาระไม่เกิน 4 ปี (ชยาวุธ จันทร, เยาวลักษณ์ กุลพานิช และ ชุลีพร เดชขำ, 2543, น. 39)

Ref. code: 25595303030034WTP

2.4 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2535 - 2539: การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นจากกระแสโลกาภิวัตน์

ในช่วงปี พ.ศ. 2535 ได้มีการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ซึ่งทำให้ประชาชนเริ่มติดต่อสื่อสารได้ง่ายขึ้น ได้รับข้อมูลข่าวสารเร็วขึ้น ส่งผลให้มีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหลังจากเหตุการณ์รัฐประหารในปี พ.ศ. 2535 ผ่านแนวคิดดังนี้ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2552, น. 31 - 41)

2.4.1 แนวคิดเรื่องผู้ปกครองต้องเป็นผู้ที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเริ่มมีความสำคัญมากยิ่งขึ้น

จากปัญหาทางการเมืองช่วงเวลาดังกล่าว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534, 2534) ได้มีการแก้ไขประเด็นที่ให้ความสำคัญกับความเป็นตัวแทนประชาชนมากยิ่งขึ้น เช่น นายกรัฐมนตรีต้องมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ในขณะที่อำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาที่มาจากการแต่งตั้งได้ถูกจำกัดลงไป และหลังจากนั้นกระแสที่พรรคการเมืองหลายพรรคได้ชูประเด็นข้อเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดแทนการแต่งตั้ง การตั้งคำถามเกี่ยวกับการเป็นตัวแทนของคนในท้องถิ่นที่สามารถเข้าใจปัญหาในแต่ละพื้นที่และความต้องการที่พัฒนาแตกต่างกันกลายเป็นประเด็นที่ชวนถกเถียงเป็นอย่างมากในวงกว้าง

2.4.2 การเพิ่มจำนวนของกลุ่มชนชั้นกลางในภูมิภาค

การเพิ่มจำนวนของกลุ่มชนชั้นกลางในภูมิภาคนั้นเกิดจากระบบการศึกษาของไทยได้พัฒนาและขยายตัวสู่ภูมิภาคมากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา รัฐบาลได้มีนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษา เช่น การจัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2507 มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2509 และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2510) กำหนดขอบเขตการศึกษาภาคบังคับจากเดิมระยะเวลา 4 ปี กลายเป็น 6 ปี ซึ่งส่งผลให้ประชาชนมีความรู้มากยิ่งขึ้นและพัฒนาตนกลายเป็นกลุ่มคนชนชั้นกลางที่มีความรู้ความสามารถและมีบทบาททางการเมืองระดับชาติมากยิ่งขึ้น (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 38 - 39)

Ref. code: 25595303030034WTP

2.4.3 การถดถอยทางอำนาจทางการเมืองของฝ่ายทหารเป็นสัญญาณแห่งการลดอำนาจฝ่ายราชการทั่วไปทั้งระบบ

หลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ (17 - 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2535) ได้ส่งผลให้บทบาทของทหารในทางการเมืองเริ่มลดลงและส่งผลต่อเนื่องไปยังข้าราชการประจำก็มีบทบาทลดลงไปด้วย[13] ในขณะที่แนวคิดผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนเริ่มมีมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงทำให้ข้าราชการต้องยอมรับความมีตัวตนของนักการเมืองมากยิ่งขึ้น ลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดการกล่าวถึงพลังนอกระบบราชการ (Extra-bureaucratic forces) อันหมายถึงภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ได้มีโอกาสเข้ามาตรวจสอบข้าราชการมากขึ้น

2.4.4 นักการเมืองและนักวิชาการมีการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองไทยเพื่อให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

ในการเรียกร้องปฏิรูปทางการเมืองนั้น นักการเมืองและนักวิชาการกลุ่มหนึ่งมองว่าการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นแนวทางที่จะช่วยเสริมสร้างการเมืองในระดับชาติให้มีความเป็นประชาธิปไตยที่เข้มแข็งได้ โดยกลุ่มนักการเมืองที่ให้การสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว เช่น นายถวิล ไพรสณฑ์ (อดีตรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย) นายสุเทพ อัตถากร (อดีตรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย) ศาสตราจารย์ นายแพทย์อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม (อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข) นายอุทัย พิมพ์ใจชน (อดีตประธานรัฐสภา) เป็นต้น ส่วนในกลุ่มนักวิชาการจะเป็นนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ เช่น ศาสตราจารย์ ดร.อมร รักษาสัตย์ ศาสตราจารย์ ดร.ลิขิต ธีรเวคิน ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ รองศาสตราจารย์ วิสุทธิ์ โพธิแท่น เป็นต้น (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 39)

---

[13] ประเด็นดังกล่าวนี้ได้อธิบายว่าเนื่องจากการถอนตัวของทหารในเวทีการเมืองนั้น ทหารถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในการรักษาดุลยภาพทางอำนาจการเมืองระหว่างนักการเมืองและข้าราชการพลเรือน เพราะนักการเมืองก็มีความเกรงใจและให้เกียรติแก่ข้าราชการประจำระดับสูง เพราะเชื่อในความรู้ความสามารถของข้าราชการ แต่หลังจากการถอนตัวของทหารทำให้นักการเมืองเริ่มมีบทบาทมากขึ้น และข้าราชการเริ่มต้องยอมปฏิบัติตามคำสั่งของนักการเมืองมากยิ่งขึ้น (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2552, น. 33)

Ref. code: 25595303030034WTP

2.4.5 นักการเมืองและพรรคการเมืองมีการแข่งขันในเชิงนโยบายที่ใช้ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งมากยิ่งขึ้น

ประชาชนเริ่มมีความตื่นตัวในนโยบายกระจายอำนาจเพิ่มมากขึ้นจากนโยบายการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นหลายรูปแบบโดยพรรคการเมืองขนาดใหญ่บางพรรค เช่น พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคพลังธรรมก็ได้ให้สัญญาว่าจะจัดให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดขึ้นหากได้รับเลือกเข้าเป็นไปรัฐบาล อีกทั้งส่วนหนึ่งได้ให้ความสนใจว่าพรรคการเมืองจะสามารถดำเนินการตามนโยบายหาเสียงที่ได้ให้ไว้หรือไม่

2.4.6 ข้อเรียกร้องในประเด็นการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นข้อเรียกร้องที่ท้าทายต่อสัญลักษณ์ของการรวมศูนย์อำนาจ

แนวคิดการเรียกร้องให้มี “การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด” เป็นแนวคิดที่ถูกยกให้เป็นกระแสโดย ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง ในปี พ.ศ. 2535 ซึ่งก่อนหน้านั้นได้มีนายไกรสร ตันติพงศ์ จากพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งในขณะนั้นได้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเชียงใหม่ ออกมาเสนอแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นความคิดเห็นส่วนตัว ไม่ได้ออกมาในนามพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งแนวคิดนี้ได้เสนอว่าการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยประชาชนในจังหวัดนั้นคือการแสดงถึงการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง เป็นการให้สิทธิและเสรีภาพกับประชาชนในการเลือกผู้นำของตนเองโดยไม่มีส่วนกลางมาคอยควบคุม ถือว่าเป็นกระแสการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ค่อนข้างส่งผลกระทบกระเทือนและเป็นความท้าทายต่อการเป็นรัฐราชการของประเทศไทยเป็นอย่างมาก มีพรรคการเมืองหลายพรรคที่มีการออกนโยบายดังกล่าวเพื่อเป็นการหาเสียงในช่วงเวลาดังกล่าว เช่น พรรคความหวังใหม่ พรรคกิจสังคม พรรคพลังธรรม พรรคเอกภาพ พรรคประชาธิปัตย์ เป็นต้น

แนวคิดนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง ได้สรุปว่าได้รับอิทธิพลมาจากความเจริญของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเมืองในส่วนภูมิภาคตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 ซึ่งความเจริญบางส่วนของเมืองหลวงไหลออกมาสู่หัวเมืองใหญ่ในต่างจังหวัด เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดสงขลา เป็นต้น ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2534 นั้น จังหวัดเชียงใหม่อยู่ในสภาพการบริหารจัดการที่ย่ำแย่ เช่น ปัญหาขยะ ปัญหาคลองเน่าเสีย ปัญหาความสกปรกตามพื้นถนน ปัญหาการดูแลรักษาโบราณสถาน จึงเป็นผลจากสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดว่าประชาชนต้องการมีสิทธิในการบริหารจัดการด้วยตนเองเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากส่วนกลางเข้ามาช่วย งานเขียนที่เกี่ยวกับแนวคิดนี้ที่สำคัญคือ “เลือกตั้งผู้ว่าฯ” (ธเนศวร์ เจริญเมือง (บรรณาธิการ), 2536) เป็นหนังสือที่มีบทความสนับสนุนให้มีการจัดการเลือกตั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

ประกอบด้วย จึงเป็นหนังสือที่ได้รับความนิยมในระดับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ในช่วงเวลานั้น ธเนศวร์ เจริญเมือง (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2558)

นอกจากพรรคการเมืองชูประเด็นนโยบายเรื่องการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดแล้ว ยังมีการเสนอความคิดเห็นดังกล่าวจากทั้งนักวิชาการและนักการเมืองด้วย เนื่องจากมองว่าผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งข้อเรียกร้องดังกล่าวนั้นเป็นกระแสที่ส่งผลให้มีการถกเถียงและตอบโต้จากข้าราชการระดับสูงเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทยที่เสียผลประโยชน์อย่างชัดเจนในเรื่องของตำแหน่งบริหารในส่วนภูมิภาค (ตำแหน่งนักปกครองระดับสูง เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ) เพื่อเป็นการลดกระแสการเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด รัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยได้ดำเนินการสำคัญ 4 อย่าง คือ (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550ก, น. 97)

2.4.6.1 พิจารณาปรับปรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยให้นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดมาจากสมาชิกสภาจังหวัด ไม่ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอีกต่อไป

2.4.6.2 กระทรวงมหาดไทยแต่งตั้งสตรีเป็นปลัดอำเภอในปี พ.ศ. 2536 หลังจากที่ข้าราชการระดับสูงของกระทรวงมหาดไทยคัดค้านมาโดยตลอด

2.4.6.3 กระทรวงมหาดไทยทำการแต่งตั้งสตรีเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดคนแรกในปี พ.ศ. 2537 คือคุณหญิงจรัสศรี ทีปิรัช ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายก

2.4.6.4 รัฐบาลผลักดันและเสนอร่างพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.)

2.4.7 การเมืองในกระบวนการร่างพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

เพื่อลดความขัดแย้งทางการเมืองอันซับซ้อน จึงได้มีการสรุปให้พยายามปรับปรุงระบบการปกครองท้องถิ่นให้มีความเป็นอิสระและมาจากการเลือกตั้งของประชาชนมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการเสนอให้ตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับตำบลรูปแบบใหม่ขึ้น คือ “องค์การบริหารส่วนตำบล” (อบต.) (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537, 2537) โดยมีความพยายามให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่เล็กที่สุดของประเทศ และการนำเสนอร่างพระราชบัญญัติสภาตำบลนั้นมาผลักดันขึ้นใหม่อีกครั้ง เป็นการแสดงให้เห็นถึงมุมมองของกระทรวงมหาดไทยตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาลว่าจะให้มีการกระจายอำนาจจริง แต่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด และกระทรวงมหาดไทยเลือกที่จะผลักดันให้เกิดการกระจายอำนาจในระดับตำบลมากกว่าเส้นทางอื่น เพราะยังสามารถใช้บุคลากรของ

Ref. code: 25595303030034WTP

กระทรวงมหาดไทย เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เข้าไปเป็นผู้บริหารโดยตำแหน่ง เพื่อเป็นการลดผลกระทบต่ออำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย อีกทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและบทบาทของการมีส่วนภูมิภาคในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใหม่ แต่อย่างไรก็ตาม การประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537[14] ได้ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนตำบลกลายเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขั้นพื้นฐานของประเทศไทยที่สำคัญและมีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2545, น. 10 - 12)[15] ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลที่ถูกจัดตั้งขึ้นนั้นเป็นการจัดตั้งในลักษณะที่รีบเร่งจนเกินไป ไม่มีการทำการศึกษาวิจัยในการจัดสรรแบ่งพื้นที่ในขนาดที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการและความคุ้มค่าเชิงเศรษฐศาสตร์ ไม่มีการคำนึงถึงพื้นที่บางแห่งที่ไม่มีความจำเป็นหรือไม่มีความสอดคล้องต่อจำนวนประชากรในการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น พื้นที่ป่าสงวน พื้นที่อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น และปัญหาเชิงโครงสร้างในการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเต็มพื้นที่ประเทศไทยนั้น ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีพื้นที่ทับซ้อนกับเทศบาลและสุขาภิบาลที่มีอยู่เดิมเป็นจำนวนมากซึ่งส่งผลในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณ แสดงให้เห็นว่าการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นเป็นเพียงแค่การลดกระแสความกดดันทางการเมืองที่รัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยประสบปัญหาในขณะนั้น ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2558)

หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้กระจายตัวเต็มพื้นที่การปกครองของประเทศไทย ส่งผลให้

---

[14] การเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้มีการจัดแบ่งตำบลเป็น 2 ประเภท คือ (1) ให้สภาตำบลที่มีอยู่ในทุกตำบลประกอบด้วยสมาชิก คือ กำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน แพทย์ประจำตำบล และสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งหมู่บ้านละ 1 คน และ (2) สภาตำบลที่มีรายได้ไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณต้องเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท ให้ตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีการแบ่งโครงสร้างการบริหารเป็นสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ และคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร โดยที่ตำบลทั้งสองประเภทนั้นมีสถานะเป็นนิติบุคคล (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2545, น. 12 - 13)

[15] การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงและประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ได้ส่งผลทำให้จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่เพียง 1,201 แห่ง (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550ก, น. 343) มีการขยายตัวจนทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวน 7,853 แห่งในทุกระดับ (สำรวจ ณ วันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558) โดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย

Ref. code: 25595303030034WTP

มีตำแหน่งทางการเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่างอยู่เป็นจำนวนมาก ในช่วงแรกนั้นก็ยังไม่มีผู้ใดสนใจที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล กระทรวงมหาดไทยจึงใช้วิธีการเชิญให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่มาดำรงตำแหน่งเป็นการชั่วคราวไปก่อน จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558) ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 รัฐบาลในขณะนั้น (นายบรรหาร ศิลปอาชา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ได้มีการผลักดันให้จัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2539 โดยมีนายอุทัย พิมพ์ใจชน เป็นประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญชุดนี้มีจำนวนสมาชิก 99 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในจังหวัดละหนึ่งคน และมีผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนนักวิชาการประกอบด้วย จึงมีความเชื่อว่าสภาร่างรัฐธรรมนูญชุดนี้เป็นชุดที่มีความยึดโยงกับประชาชนเพราะมาจากการเลือกตั้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534 มาปรับปรุงและยกร่างให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางการเมืองในทุก ๆ ด้าน สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคประชาสังคมมากยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันจากกระแสของการร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2539 ทำให้กลุ่มนักการเมืองระดับชาติส่วนหนึ่งได้เริ่มตื่นตัวและเล็งเห็นความสำคัญของการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น โดยส่งบุคคลของตนเองลงไปสมัครรับเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือนักการเมืองระดับชาติบางคนก็ผันตัวไปเล่นการเมืองระดับท้องถิ่นอย่างจริงจัง เข้าไปช่วงชิงพื้นที่ท้องถิ่นและฟูมฟักฐานเสียงของตนเองเพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งในระดับชาติต่อไป ซึ่งส่งผลดีในเชิงการเมืองระดับชาติเพราะพรรคการเมืองในระดับชาติให้ความสำคัญกับการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น จึงทำให้รู้สึกว่ามีความผูกพันหรือรับฟังปัญหาของประชาชนในระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นซึ่งสอดคล้องไปในทิศทางของร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว[16]

[16] เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2543ข, น. 4 - 5) ได้เสนอความคิดเห็นว่าการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นและการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นนั้น ควรจะปฏิรูปที่โครงสร้างส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเพื่อเปิดพื้นที่และสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่นให้มากขึ้น เนื่องจากการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นด้วยการอาศัยให้ประชาชนที่มีความรู้สึกว่าตนเป็นเจ้าของพื้นที่และมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นให้มากขึ้น จะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างโรงเรียนประชาธิปไตยที่จะฝึกประชาชนให้เป็น “พลเมือง” ที่รู้จักสิทธิและหน้าที่ทางการเมือง มีวิจารณญาณในทางการเมืองที่เป็นอิสระจากภาระหรือหนี้ทางสังคมได้

Ref. code: 25595303030034WTP

2.5 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2540 - 2549: การเฟื่องฟูของการปกครองท้องถิ่นไทย[17]

หลังจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล กระบวนการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นก็ได้ดำเนินมาจนถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540, 2540) ซึ่งได้ส่งผลในการปฏิรูปโครงสร้างและการจัดความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใหม่ในประเทศไทย โดยเพิ่มหมวด 9 ตั้งแต่มาตรา 282 - 290 เป็นส่วนว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นทั้งหมด ซึ่งบทบัญญัติเหล่านี้ได้ส่งผลให้เกิดการออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญในเรื่องดังกล่าวหลายฉบับ (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2545, น. 12) หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เพื่อเป็นหลักประกันและแสดงถึงความมุ่งมั่นของรัฐในการส่งเสริมการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น กฎหมายหลักที่สำคัญของการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วง พ.ศ. 2540 - 2549 มี 3 ฉบับ ดังนี้

2.5.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้บัญญัติเรื่องเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเป็นหมวดแยกออกมาชัดเจนครั้งแรก (หมวดที่ 9 การปกครองส่วนท้องถิ่น) จำนวน 9 มาตรา คือ มาตรา 282 - 290 รวม 11 มาตรา[18] โดยมีศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ เป็นผู้รับผิดชอบ

---

[17] สามารถดูรายละเอียดในเรื่องนโยบายการกระจายอำนาจของไทยและผลกระทบที่เกิดขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. 2540 - 2557 ผ่านมุมมองของศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา ในฐานะเป็นนักวิชาการผู้เคลื่อนไหวและมีส่วนร่วมในการร่างกฎหมายเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นมาโดยตลอด และเป็นคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 - 2554 ได้ที่ “รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการประเมินผลนโยบายการกระจายอำนาจของไทยระยะ 15 ปี” (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557ก, น. 8-1 - 8-26)

[18] รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ระบุเรื่องการปกครองท้องถิ่นโดยสามารถแบ่งออกเป็น 7 เรื่องด้วยกัน คือ (1) ความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2) การได้มาซึ่งสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น (3) อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (4) การคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (5) การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (6) การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และ (7) ระบบการบริหารงานบุคคลท้องถิ่น ซึ่งมีผู้สรุปประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวไว้เป็นจำนวนมาก (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2547, น. 2 - 10)

Ref. code: 25595303030034WTP

หลักในการร่างรัฐธรรมนูญในหมวดนี้ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากประเทศฝรั่งเศส[19] นับเป็นการยกฐานะและให้ความสำคัญต่อระบบการปกครองท้องถิ่นให้เป็นกติกาที่สำคัญในการจัดระเบียบการปกครองของรัฐ แสดงให้เห็นได้ว่าประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างมากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ ที่ผ่านมา โดยกล่าวถึงเรื่องการให้อิสระในการปกครองตนเองและเจตนารมณ์ของประชาชน เรื่องการบริหารจัดการและการจัดการสัดส่วนภาษีอากร เรื่องสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มาของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่องสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเสนอข้อบัญญัติองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่องการบริหารงานบุคคล และเรื่องการบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี วัฒนธรรม และคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น โดยระบุหน้าที่พื้นฐานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรับผิดชอบให้มีความครอบคลุมและอำนาจหน้าที่ชัดเจนในการบริหารจัดการเพื่อประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่น และเน้นการกระจายอำนาจให้เป็นแนวทางที่สำคัญในการปกครองประเทศไทย โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ให้ความสำคัญกับหลักการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นใน 5 ประเด็นหลัก ดังนี้ (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557ข, น. 40 - 41)

2.5.1.1 รัฐต้องให้การรับรองสิทธิในการปกครองตนเองของชุมชนท้องถิ่น

2.5.1.2 รัฐต้องดำเนินการถ่ายโอนภารกิจอันเป็นหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานในชุมชนท้องถิ่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.5.1.3 รัฐต้องดำเนินการถ่ายโอนทรัพยากรด้านการเงินการคลังและบุคลากรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีอิสระในการบริหารงานของตนเอง

---

[19] ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ เริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับกฎหมายการปกครองท้องถิ่นในช่วงปี พ.ศ. 2534 เป็นต้นมา เนื่องจากกฎหมายการปกครองท้องถิ่นถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายมหาชน โดยมีผลงานทางวิชาการเกี่ยวกับกฎหมายการปกครองท้องถิ่นหลายชิ้นและได้รวมเป็นหนังสือชื่อ “รวมบทความกฎหมายการปกครองท้องถิ่น” (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2539) ซึ่งในสมัยนั้นการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายการปกครองท้องถิ่นค่อนข้างน้อยและไม่ได้จริงจังเท่าใดนัก จนได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2539 ร่วมกับศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา และรองศาสตราจารย์ แก้วสรร อติโพธิ เป็นคณะกรรมการทำงานที่รับผิดชอบหลักในการร่างมาตราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ ได้นำรัฐธรรมนูญประเทศฝรั่งเศสมาเป็นต้นแบบในการบัญญัติมาตราที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558)

Ref. code: 25595303030034WTP

2.5.1.4 รัฐจะต้องกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่จำเป็น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารงานของตนเอง

2.5.1.5 รัฐจะต้องจัดให้มีองค์กรเพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนการกระจายอำนาจ (คณะกรรมการและสำนักเลขานุการ) และมีกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจขึ้นโดยเฉพาะ

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น การผลักดันเรื่องการกระจายอำนาจจึงได้เริ่มมีความชัดเจนมากขึ้นเป็นลำดับ ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับหลักการปกครองตนเอง มอบอำนาจและถ่ายโอนภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับผิดชอบดำเนินการจัดการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ซึ่ง ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ (2544, น. 107) นำเสนอประเด็นการปฏิรูปองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยผ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้สะท้อนถึงแนวคิดในการเปลี่ยนแปลงสำคัญหลายประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง กระบวนการปฏิรูปพยายามส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นให้มากขึ้น โดยดูได้จากการออกกฎหมายและจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีสถานะเป็นนิติบุคคล เป็นโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสปกครองตนเอง รวมทั้งแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเทศบาล เพื่อให้ประชาชนเลือกตั้งนายกเทศมนตรีได้โดยตรง มีส่วนร่วมในการเสนอชื่อเพื่อเข้าร่างกฎหมายและถอดถอนผู้บริหารของท้องถิ่นได้

ประการที่สอง กระบวนการปฏิรูปพยายามลดบทบาทของข้าราชการที่มีต่อการบริหารส่วนท้องถิ่น ซึ่งแต่เดิมนั้น ข้าราชการในภูมิภาคจะเข้ามามีบทบาทโดยตรงในการบริหารงานท้องถิ่น แต่หลังจากกระบวนการปฏิรูปแล้ว ข้าราชการส่วนภูมิภาคจะเปลี่ยนบทบาทเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลส่วนท้องถิ่นเท่านั้น เช่น การให้ผู้ว่าราชการจังหวัดพ้นจากการเป็นนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือแม่แต่ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเองก็ได้กำหนดไว้ว่าผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบต้องมาจากการเลือกตั้ง

ประการที่สาม กระบวนการปฏิรูปพยายามทำให้อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นกว้างขวางและมีความเป็นอิสระมากขึ้น ซึ่งสามารถดูได้จากกระบวนการกระจายอำนาจให้มีระบบแผนขั้นตอนที่ชัดเจน ระบุถึงขั้นตอนการถ่ายโอนภารกิจต่าง ๆ ที่เคยเป็นของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมามอบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำกับดูแล รวมถึงการเพิ่มอัตราส่วนงบประมาณของส่วนท้องถิ่น โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีบทบาทในกระบวนการบริหารงานบุคคลด้วยตนเองมากขึ้น

ประการที่สี่ กระบวนการปฏิรูปพยายามทำให้การบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับมีกลไกตรวจสอบและถ่วงดุลการบริหารงาน ซึ่งในรัฐธรรมนูญได้ระบุรายละเอียดไว้ โครงสร้างการบริหารงานของท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตามต้องประกอบไปด้วยสภาฝ่าย

Ref. code: 25595303030034WTP

ท้องถิ่น และฝ่ายผู้บริหารของท้องถิ่นแยกออกจากกันอย่างชัดเจน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและถ่วงดุลซึ่งกันและกัน รวมถึงการกำหนดอำนาจให้ประชาชนมีสิทธิในการเสนอชื่อถอดถอนผู้บริหารของท้องถิ่น ก็สามารถมองได้ว่าเป็นความพยายามที่จะเพิ่มกลไกในการตรวจสอบการบริหารงานของท้องถิ่น โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมได้โดยตรง

หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ก่อให้เกิดกระบวนการร่างกฎหมายและประกาศใช้ “พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำ “แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” อันเป็นกฎหมายสำคัญในการกำหนดรูปแบบและอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต้องถ่ายโอนภารกิจดังกล่าวให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบแทน รวมไปถึงการบริหารจัดการต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น บุคลากร งบประมาณ ทรัพยากร เป็นต้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะและมีความเข้มแข็งขึ้น

2.5.2 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542, 2542) เป็นผลของความมุ่งหวังจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ สิ่งสำคัญของการปกครองท้องถิ่นคือการที่ประชาชนได้มีอิสระในการบริหารและปกครองตนเอง ดังนั้น การกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจที่สำคัญ ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายที่เกิดมาจากมาตรา 284 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยมีสาระสำคัญในการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดการให้บริการสาธารณะระหว่างส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง รวมทั้งกำหนดให้มีการจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการกำหนดให้มีคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ก.ก.ถ.) และจัดทำแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ถือได้ว่าเป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับการกระจายอำนาจที่สำคัญที่สุดและประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2542 (วุฒิสาร ตันไชย และ ธีรพรรณ ใจมั่น, 2547ค, น. 5)

Ref. code: 25595303030034WTP

หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาในระยะหนึ่ง ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2549 โดยสาระหลักยังคงเดิมตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจฯ พ.ศ. 2542 แต่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องการกำหนดการจัดสรรภาษีอากร เงินอุดหนุน และรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สาระสำคัญของพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 สามารถแบ่งได้ 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ให้มีการจัดตั้ง “คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” (ก.ก.ถ.) ซึ่งประกอบไปด้วยกรรมการ 3 ฝ่าย คือ ผู้แทนส่วนราชการ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยกำหนดถึงรายละเอียดอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก และจัดให้มีสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายในสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อประสานงาน ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติตามแผนปฏิบัติการฯ

ประเด็นที่สอง การกำหนดอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันในการจัดบริการสาธารณะ โดยมีการระบุถึงรายละเอียดหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องรับผิดชอบ (องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา)

ประเด็นที่สาม การกำหนดให้มีการจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกล่าวถึงการเก็บภาษี ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการเก็บภาษีได้เอง และกำหนดรายรับอื่น ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเด็นที่สี่ การกำหนดหลักการและสาระสำคัญของแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้มีการพิจารณาทบทวนแผนปฏิบัติการฯ ดังกล่าวทุกระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี เพื่อการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 นั้นได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในการกำหนดนโยบายและแนวทางต่าง ๆ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนดการจัดระบบการบริการสาธารณะตามอำนาจและหน้าที่ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปรับปรุงสัดส่วนภาษีและอากร และรายได้ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครอง

Ref. code: 25595303030034WTP

ส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง กำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เสนอแนะมาตรการด้านการเงิน การคลัง การภาษีอากร งบประมาณ การตรากฎหมายที่จำเป็น เพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการกระจายอำนาจ พิจารณาหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามความจำเป็น เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการดำเนินการส่งเสริมและกำกับดูแลการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจัง

นอกจากนี้หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้มีการประกาศใช้กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น เช่น พระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเสียงถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอร่างข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 หรือระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ ที่สำคัญตามมาเป็นจำนวนมาก

2.5.3 ประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543

แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543, 2543) เป็นแผนการที่เกิดจากผลของพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งมีสาระสำคัญในการกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดการบริการสาธารณะระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยพยายามถ่ายโอนอำนาจภารกิจหน้าที่ต่าง ๆ ที่ส่วนกลางดำเนินการอยู่ในปัจจุบันไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบ เพื่อให้มีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องและชัดเจน ซึ่งถือได้ว่าเป็นแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นฉบับแรกได้ประกาศใช้ในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2544 จึงกลายเป็นแนวทางในการเริ่มต้นพัฒนาการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจัง และบังคับให้มีการพิจารณาทบทวนและจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่

Ref. code: 25595303030034WTP

ทุกระยะเวลาไม่เกิน 5 ปี[20] จึงได้มีประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง การบังคับใช้แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 และแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) (พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549, 2549) โดยแนวทางหลักของแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ก็ยังคงอยู่ แต่ได้มีการเพิ่มเติมเรื่องการจัดสรรรายได้และการจัดเก็บภาษีและอากรโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น พึ่งพาตนเองได้ และมีศักยภาพเพียงพอในการดำเนินการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนด้วยตนเอง ซึ่งแผนการกระจายอำนาจนั้นมีนักวิชาการที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการหลายคน เช่น ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ เป็นประธาน ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พวงงาม และรองศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย เป็นต้น จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558)

แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 มีการกำหนดการถ่ายโอนภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 6 ด้านโดยพิจารณาจากอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ซึ่งไม่จำเป็นต้องถ่ายโอนไปพร้อมกัน ขึ้นอยู่กับความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละประเภทที่จะรับการถ่ายโอน รวมทั้งสร้างกลไกและระบบควบคุมคุณภาพมาตรฐานรองรับ ตลอดจนการปรับปรุงกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องตามตารางที่ 2.1 ดังนี้

[20] เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2543ก, น. 17 - 28) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการบังคับให้พิจารณาปรับปรุงทุก ๆ 5 ปี เพราะว่าแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนี้มีหลายส่วนที่เป็นกฎหมายที่ต้องบังคับใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ และต้องทำแผนให้ครอบคลุมคล้ายคลึงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ 5 ปีด้วย

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 2.1

ภารกิจที่ระบุว่าต้องมีการถ่ายโอนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นผู้จัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนจำนวน 6 ด้าน ตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543

ภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอน	รายละเอียดภารกิจ
1. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	การคมนาคมและการขนส่ง (ทางบก / ทางน้ำ)
	สาธารณูปโภค (แหล่งน้ำ / ระบบประปาชนบท)
	สาธารณูปการ (การจัดให้มีตลาด / การจัดตั้งและดูแลตลาดกลาง)
	การผังเมือง
	การควบคุมอาคาร
2. ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต	การส่งเสริมอาชีพ
	งานสวัสดิการสังคม (การสังคมสงเคราะห์พัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส)
	นันทนาการ (การส่งเสริมการกีฬา / การจัดให้มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ)
	การศึกษา (การจัดการศึกษาในระบบ / การจัดการศึกษานอกระบบ)
	การสาธารณสุข (การสาธารณสุขและการรักษาพยาบาล / การป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ)
	การปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัดและที่อยู่อาศัย
3. ด้านการจัดระเบียบชุมชน / สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย	การส่งเสริมประชาธิปไตย ความเสมอภาค สิทธิเสรีภาพของประชาชน
	การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น
	การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
	การรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
4. ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว	การวางแผนพัฒนาท้องถิ่น
	การพัฒนาเทคโนโลยี
	การส่งเสริมการลงทุน
	การพาณิชยกรรม
	การพัฒนาอุตสาหกรรม
	การท่องเที่ยว

Ref. code: 25595303030034WTP

ภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอน	รายละเอียดภารกิจ
5. ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	การคุ้มครองดูแล บำรุงรักษา ใช้ประโยชน์จากป่าไม้ ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	การจัดการสิ่งแวดล้อมและมลพิษต่าง ๆ
	การดูแลรักษาที่สาธารณะ
6. ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น	การจัดการดูแลโบราณสถาน โบราณวัตถุ
	การจัดการดูแลพิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุ

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก ประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 (น. 11 - 12), *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนพิเศษ 4 ง*.

ภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายโอนนั้น คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้จัดทำเกณฑ์ชี้วัดการให้บริการสาธารณะขั้นพื้นฐานและติดตามผลลัพธ์ พร้อมทั้งรายงานผลในทุกปีงบประมาณ

วุฒิสาร ตันไชย (2547, น. 19 - 24) ได้สรุปถึงแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 มีหลักการอันเป็นกรอบความคิดสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง หลักความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการเปิดโอกาสให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดนโยบายและการจัดบริการสาธารณะ ตลอดจนการบริหารภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนโดยมีความเป็นอิสระ ไม่ใช่เป็นเพียงการมอบภารกิจที่ส่วนกลางเคยดำเนินการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการแทนเท่านั้น

ประการที่สอง หลักความสัมพันธ์ของการบริหารราชการแผ่นดิน คือ ในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปรับบทบาทอำนาจหน้าที่ระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ปฏิบัติการหลักในการดำเนินกิจการระดับพื้นที่ ในขณะที่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจะเป็นผู้ที่รับผิดชอบภารกิจในด้านมหภาค และทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน ดูแลกำกับการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

ประการที่สาม หลักประสิทธิภาพการบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ ในการกระจายอำนาจต้องคำนึงถึงขีดความสามารถและประสิทธิภาพในการดำเนินกิจการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นหลักประกันว่าประชาชนในท้องถิ่นจะได้รับการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องเร่งพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดการและเร่งส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น สนับสนุน และตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจัง

เป้าหมายและความคาดหวังของแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 มีทั้งสิ้น 7 ประการ คือ

2.5.3.1 ให้มีการถ่ายโอนภารกิจในการจัดบริการสาธารณะของรัฐให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามมาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ให้ดำเนินการถ่ายโอนภายใน 4 ปี หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งใดไม่พร้อมในการรับถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ ให้ดำเนินการถ่ายโอนภายใน 10 ปี

2.5.3.2 การจัดเก็บภาษีและรายได้อื่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามกฎหมายรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยให้มีหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมตามลักษณะของภาษีแต่ละชนิด ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้คิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้สุทธิของรัฐไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 โดยมีเป้าหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้สุทธิของรัฐบาลในอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการดำเนินกิจการสาธารณะได้ด้วยตนเอง

2.5.3.3 การจัดตั้งงบประมาณรายจ่ายประจำปีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการสาธารณะในเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้รัฐจัดสรรเงินอุดหนุนให้เป็นไปตามความจำเป็น

2.5.3.4 จัดระบบการถ่ายโอนบุคลากรจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับการถ่ายโอนภารกิจ

2.5.3.5 ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับการถ่ายโอนอำนาจและหน้าที่ และประกันความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.5.3.6 ภารกิจที่ถ่ายโอนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการมอบความรับผิดชอบทั้งหมดตามไปด้วย กฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจ ต้องมีการปรับแก้ หรือยกเลิก หรือออกกฎหมายใหม่ได้เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจใหม่ที่ได้รับมอบหมาย

2.5.3.7 พัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดเก็บรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจทางการคลังสู่การปกครองท้องถิ่น เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการงบประมาณของตนเองได้อย่างอิสระมากขึ้น รวมถึง

Ref. code: 25595303030034WTP

การมีอิสระในการแสวงหารายได้เพิ่มเติม และส่งเสริมให้ประชาชน ภาคประชาสังคม และองค์กรเอกชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

หลังจากการประกาศใช้แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 นั้น ได้มีส่วนสำคัญในการกำหนดบทบาทและหน้าที่ระหว่างส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ต้องเป็นผู้กำกับดูแลและกำหนดแนวทางในการดำเนินงานเพื่อการถ่ายโอนภารกิจต่าง ๆ ที่จะต้องมอบภารกิจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลและดำเนินการจัดบริการสาธารณะให้กับประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต้องทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ให้การสนับสนุน และรวมไปถึงการตรวจสอบประเมินคุณภาพของการให้บริการสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ เช่น สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น

จากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นสำคัญข้างต้นทั้ง 3 ฉบับนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการที่เฟื่องฟูของปกครองท้องถิ่นไทยเป็นอย่างมาก นับได้ว่าเป็นกรอบกติกาใหม่ขององค์กรทางการเมืองที่ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยมีความเป็นอิสระจากอำนาจและการควบคุมของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมากขึ้น และแสดงให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนมีบทบาทมากขึ้นในเวทีการเมืองระดับชาติ ยิ่งการมีกฎหมายเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นจำนวนมากก็ยิ่งทำให้ภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น และมีการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นตามกฎหมายขึ้น คือ “คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” (ก.ก.ถ.) สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นผู้กำหนดนโยบายและกฎระเบียบต่าง ๆ ในการถ่ายโอนอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2545 กระทรวงมหาดไทยจึงได้มีการจัดตั้ง “กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น” (ส.ถ.) เนื่องมาจากภารกิจหน้าที่ด้านการปกครองส่วนท้องถิ่นแต่เดิมอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (สน.บท.) สังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ส่งผลให้ประเทศไทยมีส่วนราชการที่ทำหน้าที่กำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถึง 2 หน่วยงาน ซึ่งก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนและความสับสนแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนเป็นอย่างมาก

ปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในการจัดสรรงบประมาณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น พบได้ว่างบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญในการช่วงชิงพื้นที่ทางการเมืองในการกำหนดนโยบายทางงบประมาณ กล่าวคือ องค์กรปกครองท้องถิ่นนั้นจะได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) เงินอุดหนุนทั่วไป (General grants) ซึ่งหมายถึงเงินอุดหนุนที่รัฐจัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยไม่มีเงื่อนไขหรือข้อผูกพันใด ๆ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตัดสินใจที่จะใช้เงินอุดหนุนนั้นได้เอง และ (2) เงินอุดหนุนเฉพาะกิจ (Specific grants) ซึ่งหมายถึงเงินอุดหนุนที่รัฐให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์

Ref. code: 25595303030034WTP

และวิธีการใช้จ่ายเงินไว้อย่างชัดเจน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีอำนาจในการตัดสินใจเพื่อใช้จ่ายเงินอุดหนุนประเภทนี้อย่างจำกัด (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 165 - 167) ซึ่งการกำหนดสัดส่วนเงินอุดหนุนทั้งสองประเภทนั้นจะมีส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในการจัดทำข้อเสนองบประมาณ ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และสำนักงบประมาณ ซึ่งในการจัดทำข้อเสนอดังกล่าวนั้นก็มักจะยึดแนวทางการจัดสรรงบประมาณในปีที่ผ่านมาเป็นฐานหลัก อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐบาลได้เสนอร่างดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา คณะกรรมการธิการพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากทุกพรรคการเมืองก็จะพิจารณาร่างข้อเสนอของรัฐบาล ซึ่งในขั้นตอนนี้ได้มีการเสนอให้ปรับให้สัดส่วนของเงินอุดหนุนทั่วไปปรับลดลง และเงินอุดหนุนเฉพาะกิจก็จะถูกปรับเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปีงบประมาณ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับอิสระในการบริหารจัดการงบประมาณจากเงินอุดหนุนทั่วไปนั้นน้อยลง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงว่าบทบาทของนักการเมือง (ในฐานะการเป็นคณะกรรมการธิการพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปี) ก็มีผลต่อการกำหนดนโยบายงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 168)

อย่างไรก็ตาม ในกระบวนการจัดสรรงบประมาณลงสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีส่วนราชการอย่างน้อย 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดูแลจำนวนวงเงินรวมของภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บแล้วต้องจัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงจำนวนสัดส่วนของเงินอุดหนุนที่จะจัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละประเภท ในขณะที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะมีหน้าที่เป็นหน่วยในการรับงบประมาณที่รัฐบาลจะจัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วดำเนินการจัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่ง หมายความว่ากรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีหน้าที่เป็นหน่วยในการรับและผ่านงบประมาณลงไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 170) และผลจากการที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นนั้นเป็นหน่วยงานในการผ่านงบประมาณลงสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับสัดส่วนเงินอุดหนุนเฉพาะกิจเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปีงบประมาณ จึงส่งผลให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กลายเป็นส่วนราชการระดับกรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงว่ากรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเป็นส่วนราชการระดับกรมที่มีงบประมาณรายจ่ายสูงเป็นลำดับที่สามจากบรรดาส่วนราชการระดับกรมทั้งหมด และเป็นเพียงหนึ่งในสามกรมเท่านั้นมีงบประมาณรายจ่ายประจำปีมากกว่า 100,000 ล้านบาท และยังเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับและจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกว่า 7,000 แห่งทั่วประเทศ ย่อมส่งผลให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีสถานะเป็น “กรมสำคัญ” กรมหนึ่งในระบบราชการไทย ดังนั้นการที่นักการเมืองระดับชาติจะ

Ref. code: 25595303030034WTP

สามารถเข้ามาบริหารจัดการกระบวนการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น นักการเมืองระดับชาติย่อมจำเป็นจะต้องเข้ามากำกับและควบคุมการบริหารงานของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด จึงทำให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกลายเป็น “กรมยุทธศาสตร์” ของฝ่ายนักการเมืองไปโดยปริยาย จึงทำให้การบริหารงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงมีลักษณะที่อ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งในลักษณะนี้ทำให้การกำหนดตัวบุคคลมาดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นนั้นต้องได้รับความไว้วางใจจากฝ่ายการเมือง หากสามารถปฏิบัติตามความต้องการของฝ่ายการเมืองก็จะได้รับการพิจารณาโยกย้ายให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้น แต่หากไม่สามารถตอบสนองต่อฝ่ายการเมืองได้ก็จะถูกโยกย้ายออกจากตำแหน่งหรือไปดำรงตำแหน่งที่มีความสำคัญน้อยลง (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 171 - 172) ซึ่งแสดงให้เห็นได้ถึงว่ากรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญในการเป็น “กรมยุทธศาสตร์” สำคัญทางการเมืองเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นกรมที่เป็นหน่วยงานการผ่านงบประมาณไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาจจะมีอำนาจในการการกำหนดงบประมาณหรือสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติตาม ไม่เช่นนั้นอาจจะถูกตัดงบประมาณได้ ซึ่งทำให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอาจจะกลายเป็นกรม “ไม่ส่งเสริม” การปกครองท้องถิ่นเหมือนเช่นดังชื่อก็เป็นได้ และทำให้สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแทบไม่มีบทบาทใด ๆ ในการกำหนดนโยบายจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างจริงจัง อันเนื่องมาจากไม่ได้เป็นหน่วยงานในการผ่านงบประมาณลงไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงทำให้บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเพียง “เสือกระดาษ” ที่ทำหน้าที่เขียนกฎหมายเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปฏิบัติตามเท่านั้น ไม่สามารถกับดูแล สร้างข้อบังคับหรือบทลงโทษใด ๆ และเป็นที่พึ่งให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างจริงจัง

นอกจากนี้ เมื่อผ่านไปถึงช่วงระยะเวลาหนึ่ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอและไม่มีอิสระในการบริหารจัดการมากเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากงบประมาณยังมีค่อนข้างจำกัดซึ่งสวนทางกับจำนวนภารกิจที่ได้รับการถ่ายโอนอำนาจมา จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กจำนวนมากไม่สามารถดำเนินการจัดการให้บริการสาธารณะขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนได้เพียงพอ หรืออาจจะทำได้แค่เพียงภารกิจเล็ก ๆ และไม่มีศักยภาพเท่าใดนัก ส่งผลให้ประชาชนยังขาดความเชื่อมั่นต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก จึงมีข้อเรียกร้องให้ระงับการถ่ายโอนภารกิจบางอย่าง เช่น ยกเลิกการถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข ลดบทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ชะลอการถ่ายโอนบุคลากรสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้รัฐบาลในขณะนั้น (พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ยังมีแนวคิดเรื่องจังหวัด

Ref. code: 25595303030034WTP

ซีอีโอ (CEO)[21] นโยบายการปฏิรูประบบราชการ และนโยบายการปรับปรุงระบบและวิธีการงบประมาณ ซึ่งเป็นการปฏิรูปการบริหารราชการที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญกับหลัก “ประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นธรรมาภิบาล” (Democratic governance) กล่าวคือ เป็นความพยายามในการเปลี่ยนแปลงระบอบการบริหารที่แต่เดิมยึดหลักการประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นธรรมาภิบาล ไปเป็นระบอบการบริหารที่เน้นการรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่ตัวผู้นำกลายเป็นระบอบการบริหารที่มีลักษณะเป็น “ประชาธิปไตยแบบอำนาจนิยม” (Democratic authoritarianism) ซึ่งก่อให้เกิดการรวมศูนย์อำนาจแบบใหม่อีกครั้ง (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 157 - 158) และการเปลี่ยนแปลงสำคัญคือการกำหนดให้มีการปรับลดสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อรายได้สุทธิของรัฐบาลเป็น “ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25” ซึ่งน้อยกว่าเกณฑ์เดิมที่ตั้งไว้คือร้อยละ 35[22] ออกไปอย่างไม่มีกำหนด ซึ่งส่งผลให้การกระจายอำนาจในช่วงปี พ.ศ. 2545 - 2549 ไม่ก้าวหน้าตามแผนการกระจายอำนาจที่กำหนดไว้ ซึ่งจากการดำเนินนโยบายเหล่านี้ ทำให้สามารถพิจารณาได้ว่ารัฐบาลในขณะนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญต่อนโยบายด้านการกระจายอำนาจมากนัก เพราะนโยบายเหล่านั้นมุ่งเน้นไปที่การรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ตัวพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร และนโยบายเหล่านั้นได้มุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้ทั้งสองส่วนสามารถขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐได้อย่าง

---

[21] จังหวัดซีอีโอ เป็นแนวคิดที่ต้องการเน้นให้นายกรัฐมนตรีและรัฐบาลกลางเป็นตัวขับเคลื่อนการจัดบริการสาธารณะและได้ปรับระบบการบริหารส่วนภูมิภาค โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีบทบาทเป็นผู้ช่วยนายกรัฐมนตรีในการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐภายใต้การกำกับและควบคุมจากนายกรัฐมนตรีโดยตรง ก่อให้เกิดกรมใหม่ ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก และส่วนราชการได้สร้างเงื่อนไขประเมินความพร้อมต่าง ๆ ขึ้นมาใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อีกทั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการกระจายอำนาจก็ไม่ได้แสดงบทบาทอะไรมากนัก จึงทำให้การกระจายอำนาจตามแผนการนั้นชะลอตัวลง (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557ข, น. 43)

[22] พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549 ให้มีการปรับแก้กำหนดการจัดสรรภาษีและอากร เงินอุดหนุน และรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 เป็นต้นไป ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้คิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้สุทธิของรัฐบาลไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 เนื่องมาจากการปฏิบัติตามแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจในการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดไว้ไม่อาจดำเนินการได้ตามกำหนดระยะเวลา ทำให้การกำหนดสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในการถ่ายโอนภารกิจ จึงมีแก้ไขเพิ่มเติมการกำหนดสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามสภาพข้อเท็จจริง

Ref. code: 25595303030034WTP

มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าตลอดระยะเวลาช่วงที่พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้น (พ.ศ. 2544 - 2549) นโยบายของรัฐบาลที่มีต่อการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นนั้นมีลักษณะ “การหวนรวมอำนาจ” (Recentralization) ที่ได้มีการกระจายลงไปให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงระยะเวลาก่อนหน้านั้น ส่งผลให้จังหวะก้าวของการดำเนินนโยบายการกระจายอำนาจมีลักษณะช้าลงไปโดยปริยาย (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 161)

2.6 การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2550 - 2559: การเมืองไทยไร้เสถียรภาพกับความไม่เชื่อใจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หลังจากเกิดการรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 (พลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน เป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร) และแต่งตั้งให้พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ส่งผลให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นอันสิ้นสุดลง ท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองในวงกว้าง การเมืองไทยไร้เสถียรภาพและรัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง จึงทำให้การกระจายอำนาจก็ต้องถูกชะลอตัวลงไปด้วย เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550, 2550) ก็ได้มีการเพิ่มบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น โดยพยายามที่จะกำหนดให้เพิ่มหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักในการให้บริการสาธารณะและตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ พร้อมกับปรับเปลี่ยนโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ด้วยการให้สิทธิการปกครองตนเองของจังหวัดและชุมชนให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และได้เพิ่มเขตอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ซึ่งได้ส่งผลการเปลี่ยนแปลงการปกครองท้องถิ่นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาเศรษฐกิจและระบบสาธารณูปโภค ตลอดจนโครงสร้างพื้นฐานในท้องถิ่นให้ทั่วถึงเท่าเทียมกัน รับรองความเป็นอิสระของท้องถิ่นในการกำหนดนโยบาย บริหารบุคคล บริหารการคลัง และการเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย โดยที่ส่วนกลางทำหน้าที่กำกับดูแลเท่านั้น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีส่วนในการกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น โดยการทราบข่าวสาร การบริหาร เข้าชื่อร้องขอเพื่อพิจารณาข้อบัญญัติท้องถิ่น รวมไปถึงการทำประชาพิจารณ์ตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยเมื่อมีการพิจารณาถึงโครงสร้างภายในของการบริหารส่วนท้องถิ่นระหว่าง พ.ศ. 2540 - 2550 จะพบว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครองท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

ที่สำคัญคือ การจัดลำดับชั้น (Tier system)[23] การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภายในเกี่ยวกับที่มาของผู้บริหารและสภาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานะความเป็นนิติบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แต่อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ก็ไม่ได้ส่งผลกับการกระจายอำนาจเท่าใดนัก เนื่องจากกระแสความขัดแย้งทางการเมืองสูงจึงทำให้รัฐบาลไม่ได้ให้ความใส่ใจกับการกระจายอำนาจเท่าที่ควร และความพยายามที่จะรวมศูนย์อำนาจในเรื่องต่าง ๆ ก็ยังแสดงให้เห็นอยู่ เช่น การสร้างเกณฑ์มาตรฐานขึ้นมาเพื่อใช้ในการตรวจสอบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การชะลอการถ่ายโอนการจัดการศึกษาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การปรับลดสัดส่วนเงินอุดหนุนทั่วไป เพิ่มสัดส่วนเงินอุดหนุนเฉพาะกิจที่จัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ต้องจ่ายให้กับส่วนราชการต่าง ๆ ในพื้นที่ และปัญหา “กับดักทางการคลัง” ซึ่งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถพึ่งพาตัวเองได้ ก่อให้เกิดช่องทางให้นักการเมืองระดับชาติแทรกแซงการกระจายอำนาจเพิ่มขึ้นด้วยการสร้างระบบอุปถัมภ์และการต่างตอบแทนระหว่างนักการเมือง ข้าราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก จนทำให้องค์กร

---

[23] การจัดรูปแบบและโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นช่วงก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ใช้ระบบปกครองท้องถิ่นชั้นเดียว (One tier system) ซึ่งมี 6 รูปแบบ ได้แก่ เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ซึ่งแต่ละรูปแบบต่างมีโครงสร้างที่แตกต่างกัน และมีพื้นที่การให้บริการแบบไม่ทับซ้อนกัน แต่หลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งกำหนดให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีพื้นที่ครอบคลุมทั้งจังหวัด กลายเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชั้นบน (Upper tier) ทับซ้อนพื้นที่เทศบาลและพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล (Under tier) กล่าวได้ว่าผลของกฎหมายดังกล่าวทำให้ระบบการปกครองท้องถิ่นของไทยกลายเป็นระบบสองชั้น (Two tier system) และมีการจัดรูปแบบโครงสร้างภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีโครงสร้างภายในรูปแบบเดียวกันทั้งหมด คือ รูปแบบสภากับฝ่ายบริหาร (Council and executive form) ซึ่งทำให้เกิดการเลือกตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง เนื่องมาจากฝ่ายบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่น หรือมาจากมติของสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแม้แต่สภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็มาจากการเลือกตั้งของประชาชน จึงทำให้กิจกรรมทางการเมืองและบทบาททางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นมีความคึกคักและมีพลวัตเชื่อมต่อกับการเมืองระดับชาติ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2552, น. 48 - 53)

Ref. code: 25595303030034WTP

ที่มีหน้าที่กำกับและตรวจสอบมีข้อเสนอให้ปรับลดอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลง (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557ข, น. 43)[24]

ในช่วงปี พ.ศ. 2553 รัฐบาลในขณะนั้น (นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ได้มีการตั้งคณะกรรมการปฏิรูปและสมัชชาปฏิรูปประเทศไทยขึ้น โดยให้มีอำนาจหน้าที่จัดทำข้อเสนอเพื่อหาทางออกจากวิกฤตการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองและดำเนินการในลักษณะองค์กรภาคประชาสังคมอย่างเป็นอิสระจากรัฐบาล (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557ก, น. 8-19) มีการเสนอในด้านการกระจายอำนาจคือต้องคิดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นใหม่ เรียกว่า “จังหวัดปกครอง (จัดการ) ตนเอง” แต่ก็ไม่ได้มีการดำเนินการอะไรอันเนื่องมาจากการประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร แต่ข้อเสนอดังกล่าวได้มีการจุดประเด็นเพื่อให้ภาคส่วนอื่น ๆ ได้เริ่มดำเนินการศึกษาหรือทดลองดำเนินการในลักษณะให้ประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่นได้มีสิทธิปกครองตนเอง โดยทำ “ข้อตกลงของชุมชน” เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินการในการอยู่ร่วมกันของชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรนอกภาครัฐ (Non-Governmental Organization: NGO) เพื่อผลักดัน

[24] จรัส สุวรรณมาลา (2554, น. 1 - 23) ได้อธิบายถึง “กับดักทางการคลัง” ว่าระบบการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางจะประสบกับความล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาความแตกต่างหรือช่องว่างทางเศรษฐกิจสังคมที่เรียกว่า Hamilton’s Paradox (ปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรส่วนกลางที่พื้นที่ต่าง ๆ พึ่งพาทรัพยากรส่วนกลางมากเกินไป จนขาดแรงจูงใจในการพึ่งพาตนเอง) ส่งผลให้เกิดความแตกต่างเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้เป็นอย่างมาก และการเมืองระดับชาติไม่สามารถเข้าใจปัญหาของพื้นที่ได้ เนื่องจากการเสนอนโยบายเพียงชุดเดียวให้กับประชาชนโดยไม่ได้นึกถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ท้องถิ่น จึงก่อให้เกิดลักษณะที่ส่วนราชการยินยอมถ่ายโอนภารกิจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ไม่ถ่ายโอนงบประมาณ บุคลากร และเทคโนโลยีให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ สุดท้ายก็ต้องยอมคืนภารกิจดังกล่าวให้กับส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเหมือนเดิม อันเนื่องจากไม่สามารถดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะให้แก่ประชาชนได้

Ref. code: 25595303030034WTP

ให้เกิดจังหวัดจัดการตนเอง เช่น ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ พ.ศ. 2552[25] เช่น กลุ่มภาคีขับเคลื่อนเชียงใหม่จัดการตนเอง[26] เป็นต้น แต่ก็ยังไม่มีความคืบหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงใด ๆ เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

[25] “ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ พ.ศ. 2552” เป็นผลผลิตจากการเคลื่อนไหวของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ ที่มีการจัดตั้งกลไกการทำงานพัฒนาท้องถิ่นในระดับจังหวัด โดยใช้กลไกสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นที่รวบรวมความคิดเห็นของประชาชนและสร้างเป็นแผนยุทธศาสตร์จังหวัดขึ้น และจัดตั้งองค์กรเพื่อประสานงานความร่วมมือระหว่างภาคประชาชนกับหน่วยงานในภาคีภาครัฐและเอกชนภายในจังหวัด จนก่อให้เกิดแผนยุทธศาสตร์จังหวัดอำนาจเจริญที่เป็นที่ยอมรับในทุกภาคส่วนและทุกระดับ ซึ่งธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญนั้นได้กลายเป็นเครื่องมือในการวางกรอบระเบียบกติกาของชุมชนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและภาคีที่เกี่ยวข้องภายในจังหวัดอำนาจเจริญ และคาดหวังจะยกระดับธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญให้เป็นพระราชบัญญัติจังหวัดจัดการตนเองต่อไป ดูรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดทำธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ ได้ที่ “เฮ็ดจั่งได๋ จั่งได้ “ธรรมนูญ” คนอำนาจฯ” (อรอนงค์ พลอยวิเลิศ, ประพันธ์ สีดำ, ไชยา พลขาง, สุธิดา บัวสุขเกษม และ สุวิมล มีแสง (บรรณาธิการ), 2555) และดูรายละเอียดเกี่ยวกับการทำวิจัยศึกษาถอดบทเรียนความรู้เรื่องกระบวนการดำเนินการทำงานของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญในการผลักดันให้เกิดธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญได้ที่ “รายงานการวิจัย เรื่อง การสังเคราะห์ตัวแบบจังหวัดจัดการตนเอง” (สถาพร เริงธรรม, 2555)

[26] กลุ่มภาคีขับเคลื่อนเชียงใหม่จัดการตนเอง เป็นกลุ่มองค์กรนอกภาครัฐที่ประกอบไปด้วยหลายภาคส่วนภายในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น นักวิชาการ นักธุรกิจ ประชาชน โดยมีบุคคลที่เป็นแกนนำ คือ นายสวิง ตันอุด นายชัชวาลย์ ทองดีเลิศ นายชำนาญ จันทร์เรือง เป็นต้น ทำการเคลื่อนไหวเรื่องต้องการให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดนำร่องในการบริหารจัดการด้วยตนเอง ทั้งอำนาจหน้าที่ ทรัพยากร งบประมาณ การบริหารงานบุคคล โดยให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยประชาชน อันเนื่องมาจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคบริหารจัดการอยู่ในลักษณะรวมศูนย์อำนาจ ไม่มีการกระจายอำนาจและทรัพยากรให้กับจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศไทยเท่าใดนัก จึงได้จัดทำ “ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเชียงใหม่มหานคร พ.ศ. ....” เพื่อผลักดันให้จังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบพิเศษคล้ายคลึงกับกรุงเทพมหานคร

Ref. code: 25595303030034WTP

การรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ทำให้การเมืองของประเทศไทยในระดับชาติตกสู่สภาวะการรวมศูนย์อำนาจแบบเข้มข้นอีกครั้ง และได้ทำการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557, 2557) ทำให้การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นหยุดชะงักเนื่องจากรัฐบาลในขณะนั้น (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) มีแนวทางที่จะควบคุมสถานการณ์ทางการเมืองอย่างเข้มข้น โดยมองว่าการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นจะก่อให้เกิดความวุ่นวายทางการเมือง จึงออกประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 85/2557 เรื่อง การได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว ลงวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 (ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 85/2557 เรื่อง การได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว, 2557) ให้งดการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่ครบวาระหรือพ้นจากตำแหน่งตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจนกว่าจะมีประกาศเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้การเลือกตั้งผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงถูกระงับไปในทุกระดับ และให้ข้าราชการส่วนภูมิภาคเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดหรือเป็นผู้รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารส่วนท้องถิ่นที่หมดวาระเป็นการชั่วคราว เป็นสิ่งที่แสดงถึงการลดทอนการมีส่วนร่วมและความเป็นประชาธิปไตยของประชาชนเป็นอย่างมาก

ต่อมารัฐบาลได้มีการจัดตั้ง “สภาปฏิรูปแห่งชาติ” มีหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเมือง การบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การปกครองท้องถิ่น การศึกษา เศรษฐกิจ พลังงาน สาธารณสุขสิ่งแวดล้อม สื่อมวลชน สังคม และอื่น ๆ เพื่อนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอให้แก่ “คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ” โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นประธาน เพื่อทำหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559 ซึ่งในด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นได้มีการศึกษาถึงแนวทางการปฏิรูปการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น มีประเด็นปฏิรูป คือ (1) ด้านการกระจายอำนาจ (2) ด้านการจัดระบบ โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของการปกครองท้องถิ่น (3) ด้านกำกับดูแล ตรวจสอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น (4) ด้านการเงินการคลังท้องถิ่น (5) ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคลส่วนท้องถิ่น และ (6) ด้านระเบียบการปกครองท้องถิ่น ซึ่งมีข้อเสนอต่าง ๆ หลายประการ (คณะกรรมาธิการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น สภาปฏิรูปแห่งชาติ, 2558) แต่ในที่สุดร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559 โดยสภาปฏิรูปแห่งชาติได้ตกไปในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2558 เนื่องจากสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติมีมติไม่เห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญ 135 ต่อ 105 เสียง งดออกเสียง 7 เสียง ส่งผลให้สภาปฏิรูปแห่งชาติต้องถูกยุบไปตามมาตรา 38 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 ว่าด้วยการ

Ref. code: 25595303030034WTP

สิ้นสุดหน้าที่ของสภาปฏิรูปแห่งชาติ โดยมีการจัดตั้ง “สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ” เพื่อมาดำเนินการจัดทำข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และ “ประธานคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ” โดยมี นายมีชัย ฤชุพันธุ์ เป็นประธาน เพื่อดำเนินการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559 ต่อเนื่องจากสภาปฏิรูปแห่งชาติ ซึ่งมีการลงประชามติเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2559 ในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2559 มีผู้มาใช้สิทธิออกเสียงตามบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิออกเสียง 50,071,589 คน มีผู้มาใช้สิทธิออกเสียง 29,740,677 คน (ร้อยละ 59.39) โดยมี 2 ประเด็นในการลงประชามติ คือ (ประกาศคณะกรรมการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการออกเสียง, 2559)

ประเด็นที่หนึ่ง “ร่างรัฐธรรมนูญ” ผลคือ เห็นชอบ (ร้อยละ 61.35 หรือ 16,820,402 เสียง) ไม่เห็นชอบ (38.65 หรือ 10,598,037 เสียง)

ประเด็นที่สอง คือ “ท่านเห็นชอบหรือไม่ว่า เพื่อให้การปฏิรูปประเทศเกิดความต่อเนื่องตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ สมควรกำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลว่า ในระหว่าง 5 ปีแรกนับตั้งแต่วันที่มีรัฐสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญนี้ ให้ที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี” ผลคือ เห็นชอบ (ร้อยละ 58.07 หรือ 15,132,050 เสียง) ไม่เห็นชอบ (ร้อยละ 41.93 หรือ 10,926,648 เสียง)

จากสถานการณ์ในการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วง พ.ศ. 2540 - 2559 ที่ผ่านมานั้นจะสังเกตได้ว่าส่วนใหญ่การถ่ายโอนภารกิจนั้นเป็นไปตามความต้องการของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นสำคัญ ไม่ได้ปฏิบัติตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดไว้ การบริหารได้มีปัญหาหลายประการในการจัดความสัมพันธ์ในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่ายังมีน้อยมาก เนื่องจากการประชาสัมพันธ์หรือการสร้างกลไกต่าง ๆ ที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมยังน้อยอยู่ การทำงานของคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถทำงานในเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำหน้าที่เพียงเสนอข้อมูลปัญหา แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ไม่สามารถที่จะคาดการณ์หรือทำนายถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับกระบวนการกระจายอำนาจในอนาคตได้ เรื่องของการถ่ายโอนบุคลากร ซึ่งขาดแรงจูงใจในการชักจูงให้บุคลากรที่มีความสามารถไปทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ และการจัดการการคลังท้องถิ่นยังพบว่ามีปัญหาในเรื่องของการจัดเก็บภาษีอากร และการจัดสรรรายได้หรืองบอุดหนุนจากส่วนกลางที่ไม่เพียงพอ

ดังนั้น การเร่งให้เกิดการถ่ายโอนภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมาก ในขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่สามารถที่จะทำงานได้ตามภารกิจที่ต้องรับถ่ายโอนได้ ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้จะนำไปสู่การอธิบายว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีศักยภาพในการ

Ref. code: 25595303030034WTP

ดำเนินการจัดการบริการสาธารณะแทนส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในระบบการปกครองท้องถิ่น สุดท้ายจะนำไปสู่การสร้างข้อเสนอพยายามที่จะยุบหรือยกเลิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่ง ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ (2555ข, น. 15 - 24) ได้ตั้งข้อสังเกตบางประการจากกระบวนการกระจายอำนาจในช่วงที่ผ่านมาตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ไว้ 4 ประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้กำหนดให้รัฐต้องให้อิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง แต่ในส่วนว่าด้วยโครงสร้างการปกครองท้องถิ่น กลับกำหนดให้โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีลักษณะโครงสร้างที่ตายตัว คล้ายคลึงกับการเมืองระดับชาติ ซึ่งการกระจายอำนาจที่แท้จริงนั้นต้องเกิดมาจากการมอบความเป็นอิสระในด้านต่าง ๆ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ใช่การกำหนดลักษณะเป็นแบบแผนหนึ่งเดียวตายตัว (One size fits all) จึงเป็นเสมือนอุปสรรคสำคัญในการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งอาจจะไม่มีความเหมาะสมในแต่ละพื้นที่ จนกระทั่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 หรือจนกระทั่งปัจจุบัน ก็ยังไม่ได้มีการปรับปรุงหรือแก้ไขใด ๆ ในปัญหาดังกล่าว

ประการที่สอง การจัดการบริหารราชการแผ่นดินโดยภาพรวมนั้น องค์กรของรัฐที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางได้ขยายตัวลงไปทำงานในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องคู่ขนานไปกับการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยปกติแล้วองค์กรของรัฐที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางนั้นจะต้องทำหน้าที่เสมือนกับพี่เลี้ยงในการจัดตั้งและฝึกสอนงานให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แล้วค่อย ๆ ลดบทบาทและความสำคัญลงจนทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินภารกิจได้ด้วยตนเอง แต่องค์กรของรัฐที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางดังกล่าวนั้นกลับมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จากการวิเคราะห์ของ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2543ข, น. 22 - 24) ได้สรุปว่าสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การปกครองท้องถิ่นไทยอ่อนแอ คือ กลไกระบบราชการจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเข้าไปทำงานแทนส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกที่เป็นตัวแทนของกรมซึ่งสังกัดกระทรวงต่าง ๆ ที่เข้าไปอยู่ในพื้นที่ท้องถิ่น จึงทำให้หลายกิจกรรมมีการทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวเรียกว่าเป็นสภาพของการรวมศูนย์อำนาจอย่างแตกกระจาย (Fragmented centralism) คือสภาพการปกครองของไทยที่มีลักษณะสร้างให้ส่วนภูมิภาคมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการกำหนดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมอบอำนาจหน้าที่ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและนายอำเภอเป็นผู้ประสานงานหลักมากกว่าจะขอความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นลักษณะการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจอยู่เป็นส่วนมาก และเป็นการปกครองหรือบริหารงานของรัฐตามลำดับชั้นบัญชา และในส่วนกลางเองก็มีปัญหาเรื่องกรมต่าง ๆ มีอิสระจากกันและกันในด้านงบประมาณและแผนงานถึงแม้ว่าจะสังกัดกระทรวงเดียวกันก็ตาม ซึ่งส่งผลให้แต่ละกรมต่างทำหน้าที่ของตนเองโดยแทบไม่มีความเกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกัน

Ref. code: 25595303030034WTP

การขอความร่วมมือจากกันและกันหรือเพียงแต่ขอข้อมูลจากกันนั้นทำไม่ได้โดยง่าย ซึ่งส่งผลให้เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อนและไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ประการที่สาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยนั้นมีการลดขนาดและกระจายตัวมากขึ้นจากในอดีต โดยพื้นฐานทางทฤษฎีด้านการปกครองท้องถิ่นนั้น ขนาดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กจะทำให้การเมืองท้องถิ่นมีความเป็นประชาธิปไตยสูง แต่ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขนาดเล็กจนเกินไปและจำนวนมาก ๆ อาจจะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จำกัดตามไปด้วย ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพได้ด้วยข้อจำกัดทางศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง จะทำให้ประชาชนไม่มีความเชื่อถือในระบบการปกครองท้องถิ่น และการปกครองท้องถิ่นก็จะไม่มีความสามารถเป็นสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งได้ ซึ่งส่งผลให้การกระจายอำนาจเพื่อสร้างให้ประชาชนมีความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งและมีส่วนร่วมทางการเมืองก็จะไม่มีความหมาย

ประการที่สี่ การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นนั้นยังเป็นเพียงการปฏิรูปโครงสร้างในระดับส่วนบนเท่านั้น คือการจัดโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ และมอบภารกิจหน้าที่รวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ในระดับปฏิบัติการแล้ว การทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังมีข้อจำกัดอยู่ในกรอบของกลไกระบบราชการที่คล้ายคลึงกับส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอยู่ ซึ่งไม่มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องต่อการปฏิบัติการจริง เช่น การจัดให้มีผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ระดับพนักงานชั้นปฏิบัติการขององค์การบริหารตำบลก็ยังเป็นข้าราชการ รวมไปถึงระเบียบปฏิบัติงานต่าง ๆ ก็ยังคงเป็นระเบียบราชการที่ทางกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้กำหนดขึ้น หรือระเบียบการบริหารงานบุคคลก็ยังคงใช้ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของข้าราชการพลเรือนสามัญ หรือการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Performance Assessment: LPA)[27] ซึ่งเป็นเกณฑ์การประเมินที่ส่งผล

[27] “การประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” (Local Performance Assessment: LPA) เป็นระบบการประเมินการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย เดิมชื่อ “การประเมินมาตรฐานการปฏิบัติงานราชการและนิเทศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” (Core team) ซึ่งมีการประเมิน 6 ด้าน คือ (1) ด้านการบริหารจัดการ (2) ด้านการบริหารบุคคลและกิจการสภา (3) ด้านการบริหารการเงินและการคลัง (4) ด้านการบริการสาธารณะ (5) ธรรมาภิบาล และ (6) ติดตามนวัตกรรมท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

ต่อการได้รับเงินค่าตอบแทนพิเศษ (โบนัส)[28] ของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังถูกควบคุมค่อนข้างเคร่งครัดจากส่วนกลางผ่านทางกลไกต่าง ๆ เหล่านี้

2.7 สรุปและอภิปรายผลพัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย

จากพัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. 2475 - 2559) ที่ผ่านมาเป็นระยะเวลา 84 ปีนั้น จะสังเกตได้ว่าการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงต้นยังเป็นรูปแบบส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นเสมือนกลไกและแขนขาในการทำงานของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเสียมากกว่า ไม่มีบทบาทหรืออำนาจหน้าที่ในการดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะใด ๆ แก่ประชาชนได้ อาจจะทำได้เพียงการให้บริการสาธารณะขนาดเล็ก เช่น เก็บขยะมูลฝอย ทำความสะอาดถนน ตัดแต่งต้นไม้ริมถนน เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้ประชาชนไม่มีความรู้สึกเชื่อมั่นหรือเห็นคุณค่าและความสำคัญต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าใดนัก และประชาชนก็จะยังมุ่งเน้นที่จะขอรับความช่วยเหลือจากส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาคมากกว่า เพราะมีศักยภาพและงบประมาณในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเดือดร้อนของประชาชนได้มากกว่า จึงทำให้การรวมศูนย์อำนาจเป็นที่ยอมรับของประชาชนและมีส่วนช่วยส่งเสริมให้ประเทศไทยกลายเป็นรัฐราชการมีความเข้มแข็งมาอย่างช้านาน ถึงแม้ว่าหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ พ.ศ. 2475 จะมีความพยายามคิดค้นรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ (หมายถึง เทศบาล) เพื่อคาดหวังว่าจะเพิ่มศักยภาพในการดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่น รวมไปถึงต้องการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย แต่เนื่องจากระบบภายในเทศบาลเองก็มี

---

[28] การเบิกจ่ายค่าตอบแทนพิเศษ (โบนัส) ของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการกำหนดเงินประโยชน์ตอบแทนอื่นเป็นกรณีพิเศษ อันมีลักษณะเป็นเงินรางวัลประจำปีแก่พนักงานส่วนท้องถิ่นให้เป็นรายจ่ายอื่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2557 (ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการกำหนดเงินประโยชน์ตอบแทนอื่นเป็นกรณีพิเศษอันมีลักษณะเป็นเงินรางวัลประจำปีแก่พนักงานส่วนท้องถิ่นให้เป็นรายจ่ายอื่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2557, 2557) ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเบิกจ่ายค่าตอบแทนพิเศษหรือไม่ก็ได้ ให้เป็นสิทธิของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตาม หากจะมีการเบิกจ่ายค่าตอบแทนพิเศษนั้น ต้องอ้างอิงตามคะแนนประเมินของการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย หากไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินก็ไม่มีสิทธิในการเบิกจ่าย หากมีการเบิกจ่ายไม่เป็นไปตามระเบียบดังกล่าวถือว่ามีความผิดทางกฎหมาย

Ref. code: 25595303030034WTP

ปัญหาทั้งทางการเมืองและการบริหารจัดการ ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ เช่น การรัฐประหารหลายครั้ง การช่วงชิงบทบาททางการเมืองระหว่างกลุ่มการเมืองเก่าและกลุ่มการเมืองใหม่ และปัจจัยการเมืองภายนอกประเทศ เช่น สงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น การดำเนินการเชิงนโยบายต่าง ๆ ต้องเน้นไปในลักษณะการรวมศูนย์อำนาจเพราะมีประสิทธิภาพและรวดเร็วกว่า ส่งผลให้การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยเติบโตได้ช้า และไม่เป็นที่ดึงดูดใจให้รัฐต้องเร่งดำเนินการเพิ่มศักยภาพให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีความพยายามจะลดขนาดและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลง โดยให้ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเข้ามามีบทบาทควบคุมอย่างเต็มขั้น เพราะมองว่าการปล่อยให้ประชาชนปกครองตนเองนั้นก่อให้เกิดปัญหามากมาย ไม่มีความเชื่อมั่นในความรู้ความสามารถของประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่น และเป็นการลงทุนที่สิ้นเปลืองด้อยประสิทธิภาพในสายตาของรัฐ

จากสถานการณ์ทางการเมืองไทยในช่วงประชาธิปไตยเบ่งบานหลังจาก พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา รัฐได้เริ่มกลับมามองและให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกครั้งเพื่อเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยโดยการประกาศให้มีการเลือกตั้งในทุกระดับ นำเสนอรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ (เมืองพัทยา) เพื่อเป็นทางเลือกในการศึกษาการปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2535 ประชาชนเริ่มมีการตื่นตัวมากขึ้น มีการแสดงบทบาททางการเมืองมากขึ้น และได้มีการปลุกกระแสให้เกิดการปฏิรูปการเมืองไทยและส่งผลต่อมาถึงการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นไทยด้วย ทำให้รัฐไม่สามารถอยู่นิ่งอีกต่อไปจึงต้องยอมให้เกิดการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามส่วนกลางก็ยังไม่ยอมจะเสียอำนาจหลักบางอย่างให้กับประชาชนในท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด หรือการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทำการให้บริการสาธารณะขนาดใหญ่แทนส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ส่งผลให้การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นเป็นไปในลักษณะครึ่ง ๆ กลาง ๆ คือดูเหมือนจะมีบทบาทและอำนาจหน้าที่มากขึ้น แต่ก็เป็นแค่เพียงโครงสร้างและข้อกฎหมายเท่านั้น (การจัดตั้งสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล) ส่วนกลางยังไม่มีการดำเนินการจัดให้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดให้บริการสาธารณะจริง

ต่อมาหลังจากการผลักดันให้เรื่องการปกครองท้องถิ่นเป็นวาระสำคัญหนึ่งที่ต้องมีระบุในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้น ได้ส่งผลให้การปกครองท้องถิ่นได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น ต่อมาเป็นการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 เป็นการบีบบังคับให้ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต้องทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายโอนภารกิจและกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้จริง กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

ก็เริ่มประกาศใช้อย่างจริงจัง ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากประชาชน ข้าราชการ และนักการเมือง เนื่องจากมีอำนาจหน้าที่และภารกิจการให้บริการสาธารณะที่ชัดเจนขึ้น เมื่อมีภารกิจก็จะส่งผลให้มีงบประมาณเพิ่มขึ้นมาด้วย ในส่วนของรัฐนั้นก็มองว่าจากกระแสการกระจายอำนาจที่เกิดขึ้นนั้น จำเป็นที่จะต้องกระจายงบประมาณลงไปในพื้นที่ท้องถิ่นทั่วประเทศจากเดิมที่กระจุกตัวอยู่ที่กลางและส่วนภูมิภาค จึงได้ทำการจัดสรรงบประมาณใหม่[29] โดยถ่ายโอนภารกิจและงบประมาณของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคไปให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงสร้างความไม่พอใจให้แก่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคพอสมควร

แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคก็เริ่มกลับมามีบทบาทอีกครั้งในช่วง พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา โดยมีบทบาทในการกำกับดูแลการดำเนินการต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้ใช้อำนาจหน้าที่เหล่านั้น “ควบคุม” องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ออกระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องกระทำตามซึ่งก่อให้เกิดขั้นตอนการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่มีความคล่องตัวอย่างที่ควรจะเป็น ถือว่าผิดวัตถุประสงค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องมีอิสระในการดำเนินการและตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น แต่การสร้างกฎระเบียบราชการแบบส่วนกลางทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานได้ช้าลง ประกอบกับปัญหาทางด้านการเบิกจ่ายงบประมาณที่ต้องเป็นไปตามระเบียบราชการ ส่งผลให้ปัญหาไม่ได้รับการดำเนินการแก้ไขอย่างที่ควรจะเป็น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการเมืองและการแย่งชิงผลประโยชน์ในพื้นที่ท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ทำให้การบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยนักการเมืองท้องถิ่นนั้น มักจะเน้นนโยบายไปทางประชานิยมหรือการจัดให้บริการสาธารณะเพื่อหาเสียงซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นไม่มีความยั่งยืนเท่าใดนัก ยิ่งส่งผลให้

---

[29] ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา ได้เขียนสรุปเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ว่าหลังจากพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ รัฐบาลในขณะนั้น (นายชวน หลีกภัย ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) จำเป็นจะต้องสรรหารายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปีงบประมาณ พ.ศ. 2544 ให้ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 ของรายได้ทั้งหมด ในขณะที่ปีก่อนหน้านั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้ประมาณร้อยละ 13 ของรายได้ทั้งหมด ซึ่งการเพิ่มรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจึงถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ รัฐบาลในขณะนั้นจึงต้องใช้หลากหลายวิธีในการเพิ่มรายได้ เช่น จัดสรรเป็นเงินอุดหนุนทั่วไปเพิ่ม จัดสรรเป็นเงินรายได้จากภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีสรรพสามิตเพิ่ม และจัดสรรงบประมาณที่จัดไว้สำหรับส่วนราชการส่วนหนึ่งนำไปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นผู้บริหารงบประมาณ (จัดซื้อจัดจ้าง) แทนส่วนราชการเจ้าของงบประมาณเป็นการชั่วคราว (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ. 2557ก, น. 8-5 - 8-8)

Ref. code: 25595303030034WTP

ประชาชนขาดความเชื่อมั่นและไม่ให้คุณค่าแก่การปกครองท้องถิ่น ทำให้การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นอ่อนแอและไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าจะมีการปฏิรูปโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ งบประมาณ และการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วก็ตาม

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไม่สำเร็จเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากความซ้ำซ้อน ความสับสน และการเมืองในนโยบายการกำกับดูแลและการกำหนดงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นมีถึง 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สังกัดกระทรวงมหาดไทย ซึ่งทั้งสองหน่วยงานนี้มีเป้าหมายคล้ายคลึงกัน คือการส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทการทำหน้าที่ของทั้ง 2 หน่วยงานนี้ต่างไม่ได้สอดรับและประสานงานซึ่งกันและกันเท่าใดนัก ต่างหน่วยงานต่างออกกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสับสนและทำงานซ้ำซ้อนกัน และบทบาทของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในการเป็นหน่วยงานที่ผ่านงบประมาณมาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นทำให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้กลายเป็น “กรมยุทธศาสตร์” ทางการเมือง อันเนื่องมาจากมีงบประมาณผ่านเป็นจำนวนมาก ทำให้มีบทบาทในการกำกับควบคุมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มากกว่าสำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้ความสำคัญและเชื่อฟังกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมากกว่า อันเนื่องมาจากเป็นหน่วยงานที่จัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับการจัดสรรงบประมาณลงมาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นต้องมีความสัมพันธ์กับการเมืองระดับชาติมากพอสมควร เพราะหากไม่มีความสัมพันธ์กับการเมืองระดับชาติที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายในการจัดสรรงบประมาณในรัฐสภาและกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น อาจจะส่งผลให้เกิดการปรับลดงบประมาณที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะได้รับด้วย กลายเป็นว่ากรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นก็ต้องทำงานตอบสนองต่อฝ่ายการเมืองมากจนไม่ได้เป็นหลักให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการความสัมพันธ์ทางการเมืองในระดับชาติเพื่อเป็นการป้องกันการถูกช่วงชิงและตัดงบประมาณ หากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองในระดับชาติที่ดีนัก อาจจะส่งผลให้เกิดการถูกช่วงชิงงบประมาณหรือไม่ได้รับการสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ เท่าที่ควร ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่งผลกระทบไปถึงศักยภาพการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนตามมา เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถจัดให้บริการสาธารณะ

Ref. code: 25595303030034WTP

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะส่งผลกระทบให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นลักษณะลูกโซ่ (Chain reaction) ที่เชื่อมต่อกันอย่างไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้

หลังจากการรัฐประหารเมื่อ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ได้ก่อให้เกิดสถานการณ์ที่การเมืองไทยยิ่งขาดความมีเสถียรภาพและส่งผลให้การปกครองท้องถิ่นหยุดชะลอตัวลง ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นั้นจะพยายามกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น แต่รัฐบาลในขณะนั้น (พลเอกสุรยุทธ จุลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) เน้นนโยบายที่จะแก้ปัญหาทางการเมืองเป็นหลักมากกว่า ทำให้ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเริ่มกลับมามีบทบาทในท้องถิ่นมากขึ้นอีกครั้งในฐานะเป็นผู้เข้ามาช่วยเหลือและดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเนื่องมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีศักยภาพเพียงพอในการดำเนินการต่าง ๆ เพราะไม่ได้รับงบประมาณหรือเครื่องมือใด ๆ จากส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในการจัดบริการสาธารณะเท่าใดนัก บางภารกิจจึงเกินความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก เช่น การจัดการศึกษา การสาธารณสุข จึงต้องขอถ่ายโอนภารกิจกลับไปให้ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอีกครั้ง

จากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นนั้น ได้มีข้อเสนอและแนวทางในการแก้ไขหรือสร้างประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

2.7.1 จังหวัดจัดการตนเอง (Self-governing province) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2535 ซึ่งได้เสนอให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดโดยประชาชนในจังหวัดเอง ไม่ได้มาจากการแต่งตั้งของส่วนกลาง โดยมีความเชื่อว่าการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดนั้นจะเป็นการให้เสรีภาพแก่ประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่นนั้นได้มีโอกาสเลือกผู้นำของตนเองและมีความเข้าใจในปัญหาของพื้นที่มากกว่าอันเนื่องมาจากเป็นคนในพื้นที่เอง มีพรรคการเมืองหลายพรรคที่มีการออกนโยบายดังกล่าวเพื่อเป็นการหาเสียงในช่วงเวลาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้ก็ไม่ได้รับการยอมรับและกล่าวถึงเท่าใดนักจนกระทั่งปี พ.ศ. 2553 จากข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปและสมัชชาปฏิรูปประเทศไทยได้มีความพยายามจะแสวงหารูปแบบการปกครองท้องถิ่นใหม่ที่ให้อิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีการจัดสรรงบประมาณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการหยิบยกประเด็นจังหวัดจัดการตนเองได้ถูกนำมาศึกษาใหม่อีกครั้งอย่างเป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น

Ref. code: 25595303030034WTP

มีการจัดทำเอกสารเพื่อสื่อสารประเด็นดังกล่าวเป็นจำนวนมาก[30] แต่การขับเคลื่อนเรื่องดังกล่าวชัดเจนที่สุดคือการขับเคลื่อนให้เกิด “จังหวัดเชียงใหม่จัดการตนเอง” ซึ่งมีข้อเสนอในรายละเอียดการบริหารจัดการเป็นจำนวนมาก เช่น ให้จังหวัดกลายเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ ให้ยุบเลิกส่วนภูมิภาคแล้วให้ข้าราชการส่วนภูมิภาคนั้นย้ายมาสังกัดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีสภาพลเมืองที่มาจากการสรรหาจากตัวแทนทุกภาคส่วนเพื่อมากำกับติดตามงานของผู้บริหารจังหวัดจัดการตนเอง และจัดความสัมพันธ์ทางการคลังโดยให้จังหวัดจัดการตนเองมีหน้าที่จัดเก็บภาษีไว้เพื่อเป็นรายได้ในอัตราร้อยละ 70 เป็นต้น ซึ่งข้อเสนอเหล่านี้จะเชื่อว่าเป็นการเพิ่มศักยภาพของจังหวัดจัดการตนเองและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ (ภายในเขตจังหวัดนั้น) มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการจัดให้บริการสาธารณะมากขึ้น ลดความเหลื่อมล้ำในแต่ละพื้นที่ลง อันเนื่องมาจากจังหวัดจัดการตนเองจะเป็นผู้บริหารและกระจายงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่เอง ซึ่งสามารถตอบสนองต่อความต้องการในการแก้ปัญหาของประชาชนในพื้นที่ได้มากกว่า ไม่ผูกติดกับระบบส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอีกต่อไป และสร้างการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบายในการปกครองตนเอง โดยมีวลีว่า “ลดอำนาจรัฐ เพิ่มอำนาจประชาชน” เป็นตัวขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าว

2.7.2 ความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบสหการ (Local syndicate) เป็นแนวคิดที่เกิดมาพร้อมกับพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 หมวดที่ 4 สหเทศบาล ซึ่งได้ระบุว่าถ้ามีกิจการบางประเภทที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการได้เองเพียงผู้เดียวนั้น ให้มีการจัดตั้งองค์กรพิเศษสำหรับกิจการนั้น ๆ โดยมีผู้แทนของบรรดาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง แนวคิดดังกล่าวนี้ได้รับอิทธิพลมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในประเทศฝรั่งเศส ความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบสหการ คือ การร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง หรือเป็นการร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับภาคเอกชนอื่น ๆ (Public-Private Partnership: PPP) และมีการจัดตั้งองค์กรดูแลภารกิจนั้นอย่างชัดเจนโดยมีลักษณะเป็น “หุ้นส่วน” (Joint venture) ร่วมกันแบ่งปันหรือลงทุน

---

[30] งานเขียนที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดจัดการตนเองมีออกมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหลายหน่วยงาน เช่น สถาบันจัดการทางสังคม (สจส.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สำนักงานปฏิรูปเพื่อสังคมไทยที่เป็นธรรม (สปร.) เป็นต้น และมีการนำเสนอถึง “ร่างกฎหมายพระราชบัญญัติการบริหารจังหวัดจัดการตนเอง พ.ศ. ....” โดยคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (คปก.) (ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ และ ศยามล ไกรยูรวงศ์ (บรรณาธิการ), 2558, น. 50 - 112)

Ref. code: 25595303030034WTP

ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น บุคลากร อุปกรณ์ งบประมาณ เพื่อดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะเฉพาะภารกิจในพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ โดยยังคงความเป็นสถานะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสองแห่งไว้ ไม่ได้เป็นการยุบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นองค์กรเดียวกัน ซึ่งการร่วมมือในลักษณะนี้เป็นการช่วยเสริมสร้างให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการจัดให้บริการสาธารณะในบางประเภทที่ต้องใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมากได้มากขึ้น เช่น การจัดทำประปาชุมชน การจัดทำโรงงานเตาเผาขยะ เป็นต้น ซึ่งในอดีตนั้นประเทศไทยไม่ได้มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้หรือดำเนินการเท่าใดนัก แนวคิดเรื่องความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบสหการนั้นได้ถูกเสนอขึ้นมาเป็นวาระในการแก้ไขปัญหาของการไม่มีศักยภาพในการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแง่เชิงทรัพยากรที่ไม่เพียงพอค่อนข้างบ่อยพอสมควร แต่ไม่ได้รับการตอบรับที่ดีจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าใดนัก เนื่องจากไม่มีกฎหมายหรือระเบียบที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าขั้นตอนการดำเนินการควรเป็นไปในลักษณะอย่างไร จนกระทั่งคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดทำแนวทางและประกาศใช้ เรื่อง การทำความตกลงร่วมมือกันจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2558 เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเพิ่มศักยภาพการจัดการบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งหลังจากการออกประกาศในเรื่องดังกล่าวแล้วอาจจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบสหการมากยิ่งขึ้น[31]

[31] ความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบสหการได้เป็นข้อเสนอหนึ่งในด้านการปฏิรูปการเงินการคลังท้องถิ่น อันเนื่องมาจากแม้ว่าจะมีนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันจัดทำสหการได้ แต่ไม่มีกฎหมายหรือระเบียบใดรองรับการกระทำดังกล่าว จึงไม่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดให้ความสนใจที่จะร่วมมือกันดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะเพื่อให้บริการประชาชนในเขตพื้นที่เดียวกันได้ โดยมีนักวิชาการทางด้านเศรษฐศาสตร์การคลังสาธารณะ เช่น ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2558) และ สกนธ์ วรัญญูวัฒนา (สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2558) ให้ข้อเสนอที่เห็นตรงกันว่าควรจะต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันจัดทำสหการมากยิ่งขึ้น จะเป็นการช่วยให้ประหยัดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการบริหารและเพิ่มศักยภาพให้กับการจัดให้บริการสาธารณะ

Ref. code: 25595303030034WTP

2.7.3 การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local amalgamation)

เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นมาในช่วงหลังการก่อตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลในปี พ.ศ. 2537 ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวน 7,853 แห่งทั่วประเทศ ซึ่งต่อมาในช่วงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และกฎหมายต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไปสักระยะแล้ว เริ่มมีการเล็งเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในประเทศไทยมีจำนวนเยอะเกินไปและมีขนาดเล็กเกินกว่าที่จะมีศักยภาพในการดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะบางประเภทเนื่องมาจากมีงบประมาณที่ไม่เพียงพอและสิ้นเปลืองต่อค่าบริหารจัดการองค์กร (Administrative cost) จึงมีข้อเสนอในการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขึ้น โดยเสนอให้มีการนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสองแห่งที่มีพื้นที่ติดกันหรือใกล้เคียงกัน มาควบรวมเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงองค์กรเดียว เพื่อเพิ่มงบประมาณและศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ลดจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงในภาพรวม มีความประหยัดต่อขนาด (Economy of scale) ในการจัดให้บริการสาธารณะ และช่วยลดค่าบริหารจัดการองค์กร เช่น ค่าจ้างบุคลากรหรือผู้บริหารทางการเมืองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลง แนวคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการปกครองท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งในอดีตนั้นก็มีจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก และค่อย ๆ สร้างเกณฑ์มาตรฐานการให้บริการสาธารณะขั้นพื้นฐานขึ้น เพื่อบีบให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กและไม่สามารถดำเนินการตามเกณฑ์มาตรฐานการให้บริการสาธารณะขั้นต่ำให้ไปควบรวมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียงให้มีขนาดใหญ่ขึ้น และใช้ข้อเสนอต่าง ๆ ในการชักจูงให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กไปควบรวมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใกล้เคียง เช่น การเพิ่มงบประมาณในช่วงปีแรกของการควบรวม เป็นต้น ในประเทศไทยก็มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้แต่เป็นลักษณะกฎหมายบังคับ โดยนำมาตรา 41 จัตวา แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 (พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546, 2546) โดยมีเกณฑ์ว่าหากองค์การบริหารส่วนตำบลใดมีประชากรไม่ถึง 2,000 คน ให้ยุบรวมเข้ากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีเขตติดต่อกันภายในเขตอำเภอเดียวกัน ซึ่งแนวคิดการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังถือว่าเป็นที่ถกเถียงกันเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากการศึกษาและการวางแนวทางเกี่ยวกับรายละเอียดตำแหน่งของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น งบประมาณ ตำแหน่งบุคลากรที่ถูกโอนย้ายมารวมกันจะต้องอยู่ในลักษณะแบบใด จะใช้เกณฑ์อย่างไรในการควบรวม เช่น ใช้เกณฑ์ประชากร เกณฑ์งบประมาณ เกณฑ์พื้นที่ และเกณฑ์อื่น ๆ เป็นต้น ซึ่งมีข้อเสนอในเบื้องต้นภายในคณะกรรมาธิการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น สภาปฏิรูปแห่งชาติ แต่ยังไม่มี

Ref. code: 25595303030034WTP

การนำกรณีตัวอย่างจริงที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทยมาวิจัยศึกษาอย่างชัดเจน[32] จากกระแสการตอบรับกับนโยบายดังกล่าวขององค์กรที่เป็นตัวแทนผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น สมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย และสมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลประเทศไทย ก็ได้รับกระแสการตอบรับที่ไม่เห็นด้วยที่จะให้มีการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าใดนัก

จากข้อเสนอและแนวทางในการแก้ไขหรือสร้างประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 3 แบบนั้นถือเป็นการแสดงให้เห็นถึงการพยายามแก้ปัญหาความอ่อนแอและไม่มีศักยภาพที่เพียงพอของการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นที่ส่งผลต่อ การจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในภาพรวม อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะทั้ง 3 รูปแบบนั้นก็ยังมีประเด็นถกเถียงเป็นจำนวนมากและยังไม่มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ควรมีการศึกษาทั้งในเชิงวิชาการ การระดมความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติการ และความคิดเห็นของประชาชน และต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง อันเนื่องมาจากการปฏิรูปไม่ว่าจะแบบใดก็ตามย่อมส่งผลกระทบต่อนักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น และประชาชนเป็นจำนวนมาก

เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ. 2559 ที่ผ่านมา สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) ได้เห็นชอบรายงานแผนปฏิรูปด้านการปกครองท้องถิ่น กลายเป็น “ร่างพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ....” ซึ่งเสนอปฏิรูปโครงสร้างและอำนาจหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กในพื้นที่ให้เป็นระบบเดียวกัน และยกฐานะองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นระบบเทศบาลเพื่อรองรับการถ่ายโอนภารกิจในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิด “การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ซึ่งส่งผลคือการมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่สุดเป็น “เทศบาล” เพียงรูปแบบเดียวเท่านั้น ทำให้ลดความซ้ำซ้อนและลดความสับสนของประชาชนในภาพรวม และยกระดับให้องค์การบริหาร

---

[32] การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เป็นข้อเสนอหนึ่งในด้านการปฏิรูปโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยรองศาสตราจารย์ ดร.วีระศักดิ์ เครือเทพ คณะอนุกรรมาธิการจัดระบบ โครงสร้าง และอำนาจหน้าที่ของการปกครองท้องถิ่น ได้เสนอว่าประชาชนมีความใกล้ชิดและพึงพอใจในการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่จัดบริการสาธารณะได้มีประสิทธิภาพดีกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ซึ่งประเทศญี่ปุ่นได้มีวิธีบริหารจัดการคือนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กมาควบรวมกันให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่ขึ้น เพื่อให้มีรูปแบบการจัดบริการสาธารณะที่ดีขึ้นและประชาชนได้ประโยชน์มากขึ้น (คณะกรรมาธิการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น สภาปฏิรูปแห่งชาติ, 2558, น. 31 - 54)

Ref. code: 25595303030034WTP

ส่วนตำบลกลายเป็นเทศบาลเพื่อคาดหวังที่จะใช้พระราชบัญญัติเทศบาลเป็นกฎหมายกำกับดูแลในการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน อันเนื่องมาจากเทศบาลได้มีการกำหนดภารกิจและการให้บริการสาธารณะมีจำนวนมากกว่าองค์การบริหารส่วนตำบล และการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นก็ยังเป็นการช่วยเพิ่มศักยภาพทางการคลังท้องถิ่นอีกด้วย อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของคณะราษฎรหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งมีความต้องการให้มีเทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เล็กที่สุดและขยายตัวเต็มในทุกพื้นที่ของประเทศซึ่งจะกลายเป็นโรงเรียนฝึกหัดระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตาม มาตรการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและยกระดับองค์การบริหารส่วนตำบลให้เป็นเทศบาลนี้จะส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กในประเทศไทยมีเพียงรูปแบบเดียวทั้งหมด (One size fits all) อาจก่อให้เกิดความไม่สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่าใดนัก เพราะหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีขนาดใหญ่เกินไป ประชาชนจะรู้สึกว่าเข้าไม่ถึงหรือไม่ใกล้ชิดกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่ควร อีกทั้งอาจจะส่งผลให้การบริหารจัดการหรือวางนโยบายเฉพาะพื้นที่ไม่ยืดหยุ่น เช่น เทศบาลบางแห่งต้องการเน้นทางด้านส่งเสริมการท่องเที่ยว เทศบาลบางแห่งต้องการเน้นทางประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งการกำหนดให้อยู่ในโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเดียวกันนั้นอาจจะไม่สามารถส่งเสริมนโยบายเชิงพัฒนาเท่าที่ควร และอาจจะไม่สอดคล้องต่อวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมในพื้นที่ท้องถิ่นจริง ๆ ก็เป็นได้ ซึ่งต้องมีการศึกษาหรือสร้างรูปแบบการปกครองเฉพาะกิจหรือเขตพิเศษขึ้นเพื่อส่งเสริมและแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

Ref. code: 25595303030034WTP

บทที่ 3
พัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

> เนื่องจากการเติบโตของการกระจายอำนาจมันรวดเร็วมาก จึงก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยไทยคือเหมือนกับน้ำขึ้นปลากระโดด ใครเห็นก็ต้องงับไว้แม้ไม่เคยเห็นด้วยกับการกระจายอำนาจมาก่อน มีการก่อตั้งกองทุนการวิจัยเรื่องท้องถิ่นเต็มไปหมด นักวิชาการที่สนใจเรื่องท้องถิ่นก็ต่างคนต่างทำสะเปะสะปะแล้วแต่ความสนใจทางไหน ทำให้ข้อมูลไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และคนที่เขียนหนังสือเกี่ยวกับท้องถิ่นส่วนใหญ่ก็อยู่กรุงเทพฯ พื้นที่การศึกษามันก็ไม่ได้เป็นแบบอยู่ในพื้นที่จริง อีกอย่างหนึ่งหากเสนอความคิดเห็นที่รุนแรงเกินไปก็จะเสี่ยงต่อการได้รับทุนวิจัยซึ่งก็มีผลพอสมควรสำหรับนักวิชาการบางคน
>
> ธเนศวร์ เจริญเมือง (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2558)

ในบทที่ 3 จะเป็นการศึกษาถึงพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย (พ.ศ. 2475 - 2559) เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วงเวลาต่าง ๆ ภายในสถาบันอุดมศึกษาของไทยที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อกระจายองค์ความรู้แก่ประชาชนในวงกว้าง และผลิตบุคลากรเพื่อปฏิบัติงานในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ซึ่งพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยที่ส่งผลต่อการจัดทำหลักสูตรและการเรียนการสอนของวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยอันเป็นเป้าหมายของการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยมีประเด็นการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

3.1 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยก่อน พ.ศ. 2475: วิชารัฐศาสตร์กับการผลิตข้าราชการในช่วงการปฏิรูประบบราชการสยาม

3.2 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2475 - 2499: การจัดระบบสถาบันอุดมศึกษาและวิชารัฐศาสตร์สมัยใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ

3.3 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2500 - 2519: อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาต่อวิชารัฐศาสตร์ไทยภายใต้กรอบการพัฒนาของรัฐราชการ

3.4 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2520 - 2539: การแสวงหาตัวตนของวิชารัฐศาสตร์ไทยต่อตลาดแรงงานและการตื่นตัวของกระแสท้องถิ่นนิยม

Ref. code: 25595303030034WTP

3.5 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2540 - 2549: การกระจายอำนาจและวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเปรียบดั่งดอกไม้ไฟส่องสว่าง

3.6 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2550 - 2559: การกระจายอำนาจและวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเปรียบดั่งดอกไม้ไฟกำลังมอดดับลง

3.7 สรุปและอภิปรายผลพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

3.1 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยก่อน พ.ศ. 2475: วิชารัฐศาสตร์กับการผลิตข้าราชการในช่วงการปฏิรูประบบราชการสยาม

3.1.1 การปฏิรูประบบราชการสยามสู่การเริ่มต้นการศึกาวิชารัฐศาสตร์ไทย

การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยซึ่งถือได้ว่าเป็นเนื้อหาส่วนหนึ่งของวิชารัฐศาสตร์นั้น ช่วงอดีตก่อนหน้าสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ไม่เคยปรากฏการเรียนการสอนเรื่องดังกล่าวในประวัติศาสตร์การเรียนการสอนในประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม เมื่อถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการปรับปรุงและปฏิรูประบบราชการของประเทศสยามให้เข้าสู่รูปแบบการรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) จัดโครงสร้างระบบราชการสยามให้เป็นระบบใหม่ซึ่งว่าด้วยการบริหารจัดการองค์กรขนาดใหญ่ (Bureaucracy) โดยแบ่งองค์กรของรัฐเป็นกระทรวง ทบวง กรม ในรูปแบบลำดับชั้น (Hierarchy) เพื่อสอดคล้องกับความเป็นสมัยใหม่ (Modernization) และหลีกเลี่ยงการล่าอาณานิคมจากประเทศตะวันตก ปรับรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาคให้เป็น “มลฑลเทศาภิบาล”[1] และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง “โรงเรียนสำหรับฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน” ในปี พ.ศ. 2442 ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกหัดนักเรียนสำหรับเข้ารับราชการใน

[1] “มณฑลเทศาภิบาล” คือการแบ่งเขตการปกครองส่วนภูมิภาคซึ่งเป็นการเลียนแบบมาจากการปกครองของประเทศอังกฤษ โดยมีข้าหลวงเทศาภิบาลซึ่งเป็นการแต่งตั้งตัวแทนจากส่วนกลางให้เป็นผู้ปกครอง ซึ่งมีลำดับการปกครองคือ (1) มลฑล (2) เมือง (เปลี่ยนเป็นจังหวัดในภายหลัง) (3) อำเภอ (4) ตำบล (5) บ้าน (เปลี่ยนเป็นหมู่บ้านในภายหลัง) ซึ่งรูปแบบการปกครองแบบนี้เป็นการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ลดอำนาจการปกครองของเจ้าเมืองในระบบเดิมและลดปัญหาการก่อกบฏ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ ในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 ขึ้น (พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476, 2476) จังหวัดก็กลายเป็นเขตปกครองย่อยที่มีระดับสูงสุด (เตช บุนนาค, ภรณี กาญจนนัษฐิติ (ผู้แปล), พรรณี ฉัตรพลรักษ์, อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (บรรณาธิการ), 2548, น. 2 - 15)

Ref. code: 25595303030034WTP

กระทรวงมหาดไทยและเป็นมหาดเล็กรับราชการใกล้ชิดพระองค์ ซึ่งในยุคสมัยนั้นที่ต้องการบุคลากรทางการปกครองเป็นจำนวนมากกระจายอยู่ตามมลฑลเทศาภิบาลต่าง ๆ ดังนั้น การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยอาจจะเป็นเนื้อหาเพียงส่วนหนึ่งของวิชาหน้าที่มหาดเล็ก วิชาหน้าที่มหาดเล็กรายงาน และวิชาหน้าที่อำเภอ ในหลักสูตรของโรงเรียนสำหรับฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน[2] ดังนั้นการเรียนการสอนของโรงเรียนสำหรับฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือนจึงไม่มีวิชาที่เรียกว่าเป็นวิชารัฐศาสตร์โดยตรงแม้แต่วิชาเดียว ในสภาพเช่นนี้การศึกษารัฐศาสตร์ของไทยในยุคเริ่มแรกนั้นจึงมีฐานะเป็นกลุ่มวิชาสำหรับฝึกอบรมข้าราชการเหมือนกับที่สภาพของวิชารัฐศาสตร์ที่ดำรงอยู่ในทวีปยุโรปซึ่งคาดว่าผู้มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งโรงเรียนร่วมกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพและดำรงตำแหน่งอธิบดีของโรงเรียนในปี พ.ศ. 2442 คือ พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ ซึ่งเดินทางกลับมาจากยุโรปและนำเอารูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้านนี้จากยุโรปมาใช้ในประเทศสยาม (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 18)

ต่อมาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ทรงมีพระราชดำริที่จะขยายการจัดการศึกษาเพื่อผลิตนักเรียนเข้าไปรับราชการในกระทรวง ทบวง กรมอื่น ๆ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะของโรงเรียนสำหรับฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือนเป็น “โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” และจัดการศึกษาใน 5 โรงเรียน (คณะวิชาในปัจจุบัน) ได้แก่ (1) โรงเรียนรัฏฐประศาสนศาสตร์ สอนวิชาการปกครอง การทูต และการพาณิชย์ (2) โรงเรียนราชแพทยาลัย สอนวิชาการแพทย์และพยาบาล (3) โรงเรียนยัตรศึกษา สอนวิชาวิศวกรรมศาสตร์และเกษตรศาสตร์ (4) โรงเรียนเนติศึกษา สอนวิชากฎหมาย และ (5) โรงเรียนคุรุศึกษา สอนวิชาครุศาสตร์ (สวัสดิ์ จงกล, 2541, น. 31) และต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริเห็นว่าควรที่จะขยายการศึกษาในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้การศึกษาขั้นสูงนั้นสามารถทั่วถึงแก่ประชาชนทั่วไป ไม่เพียงแต่ผู้ที่เข้ามาเรียนเพื่อเป็นข้าราชการเท่านั้น และปรับปรุงระบบการศึกษา

---

[2] หลักสูตรของโรงเรียนฝึกหัดข้าราชการพลเรือนมีลักษณะแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ปีการศึกษา ในสองปีแรกเป็นการศึกษาความรู้เบื้องต้นสำหรับข้าราชการโดยทั่วไป เรียกว่าประโยคมหาดเล็ก ผู้ที่เรียนในระดับนี้เรียกว่านักเรียนมหาดเล็กและเมื่อสอบผ่านในระดับนี้ก็จะได้รับประกาศนียบัตรรับรองว่าสมควรถวายตัวเป็นมหาดเล็กได้ ในปีที่สาม ผู้ที่ผ่านการถวายตัวเป็นมหาดเล็กซึ่งเรียกว่ามหาดเล็กนักเรียน ต้องไปศึกษาอบรมต่อในกระทรวงที่ต้องการเข้ารับราชการ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจะได้รับประกาศนียบัตรของโรงเรียน และได้รับบรรจุเป็นข้าราชการชั้นบุรุษ (ข้าราชการชั้นสัญญาบัตรในปัจจุบัน) ซึ่งส่วนใหญ่คนเหล่านี้จะเข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทย (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 16 - 17)

Ref. code: 25595303030034WTP

ของประเทศสยามให้ทัดเทียมประเทศตะวันตก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวให้เป็นมหาวิทยาลัย และพระราชทานนามว่า “จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ขึ้นในปี พ.ศ. 2460 โดยให้มหาวิทยาลัยแห่งนี้สังกัดกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) ก่อให้เกิดรูปแบบการศึกษาระดับสูงรูปแบบใหม่ในประเทศสยามโดยใช้ระบบหลักสูตรและการมอบปริญญาซึ่งลอกแบบมาจากมหาวิทยาลัยตะวันตก[3] ซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดการเรียนการสอนในช่วงแรกออกเป็น 4 คณะวิชา คือ (1) คณะรัฏฐประศาสนศาสตร์ (2) คณะแพทยศาสตร์ (คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลมหาวิทยาลัยมหิดลในปัจจุบัน) (3) คณะวิศวกรรมศาสตร์ และ (4) คณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ ในส่วนของโรงเรียนคุรุศึกษาได้โอนย้ายกลับไปสังกัดกรมศึกษาธิการ กระทรวงธรรมการ และโรงเรียนเนติศึกษาได้โอนย้ายกลับไปสังกัดกระทรวงยุติธรรม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510, น. 37)

ช่วงแรกของการเรียนการสอนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะรัฏฐประศาสนศาสตร์ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนผู้สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมต้นและบรรจุเข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทยโดยอัตโนมัติ ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2471 (พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2471, 2471) ซึ่งกำหนดว่าผู้เข้ารับข้าราชการจะต้องสอบวิชาข้าราชการพลเรือนชั้นราชบุรุษ (ชั้นสัญญาบัตรในปัจจุบัน) แทนการบรรจุผู้สำเร็จการศึกษาจากคณะรัฏฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เนื่องจากคณะกรรมการข้าราชการพลเรือนให้เหตุผลว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรรัฏฐประศาสนศาสตร์มีความรู้เดิมเพียงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อเทียบกับคณะอื่นที่รับนิสิตผู้จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยเฉพาะคณะแพทยศาสตร์ซึ่งมีผู้สำเร็จระดับปริญญาตรี (หลักสูตรเวชชศาสตรบัณฑิต) ซึ่งทำให้นักเรียน

---

[3] ในปี พ.ศ. 2465 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสงขลานครินทร์ (สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก) ทรงเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนไทยในการติดต่อขอความร่วมมือจากมูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ (Rockefeller Foundation) ในการเข้ามาปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสามารถจัดการศึกษาในระดับปริญญาได้ นอกจากนี้มูลนิธิร็อกกีเฟลเลอร์ยังเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นที่ปรึกษาเพื่อกำหนดนโยบายทางการศึกษาต่าง ๆ ของประเทศไทยด้วย ยกตัวอย่าง เช่น การปรับปรุงหลักสูตรของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปัจจุบัน) การปรับปรุงหลักสูตรของมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (มหาวิทยาลัยมหิดลในปัจจุบัน) การปรับปรุงหลักสูตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การก่อตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค เป็นต้น (Becker, 2013, pp. 112 - 150)

Ref. code: 25595303030034WTP

หลักสูตรรัฏฐประศาสนศาสตร์นั้นมีลักษณะเป็นได้เพียงระดับอนุปริญญาตรีเท่านั้น จึงทำให้คณะกรรมการข้าราชพลเรือนเสนอให้ยุบคณะรัฏฐประศาสนศาสตร์ บรรดาศิษย์เก่าจึงเคลื่อนไหวเพื่อค้านมติดังกล่าว และส่งผู้แทนกระทรวงมหาดไทยเข้าไปเจรจากับคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน โดยชี้แจงว่าพื้นฐานวิชาที่เรียน การฝึกงาน และการปฏิบัติราชการของผู้สำเร็จการศึกษานั้นต่างจากนิสิตคณะอื่น เมื่อออกรับราชการจะเริ่มที่สำนักงานเทศาภิบาลมณฑล ส่วนมากเป็นงานเลขานุการของเทศาภิบาลมณฑล เพื่อเรียนรู้งานปกครองอย่างละเอียดเมื่อมีการบรรจุเป็นตำแหน่งปลัดอำเภอ การเข้ารับราชการของนิสิตคณะนี้จึงเป็นขั้นราชบุรุษ ซึ่งทำให้คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนยอมรับว่าคณะรัฏฐประศาสนศาสตร์เป็นการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี แต่ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีวิชาพื้นฐานก่อนเรียนเฉพาะสาขาวิชาชีพ พร้อมกันนั้นให้รับนิสิตสำหรับผู้จบมัธยมปลายเท่านั้น (สวัสดิ์ จงกล, 2541, น. 32 - 34) ทั้งนี้มีการกำหนดให้มีระยะเวลาในการเรียนตามหลักสูตรเป็นเวลา 3 ปีการศึกษา และเปลี่ยนชื่อคณะรัฏฐประศาสนศาสตร์เป็นแผนกวิชาข้าราชการพลเรือน ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรครั้งนี้ไม่ได้ทำให้สาระสำคัญของวิชาที่สอนเปลี่ยนไปจากเดิม นั่นคือยังเน้นการสอนวิชาที่จำเป็นในการปฏิบัติราชการเช่นเดิม เพียงแต่ในระยะแรกจะเน้นวิชาที่จำเป็นสำหรับการรับราชการในกระทรวงมหาดไทยก่อน (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 20)

3.1.2 จุดมุ่งเน้นการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์เพื่อผลิตข้าราชการพลเรือนในส่วนภูมิภาค

หากสังเกตถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นข้างต้น จะพบว่าการปรับปรุงและปฏิรูประบบราชการของประเทศสยามในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นมีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางทางการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยส่งผลให้มีการจัดตั้งสถาบันการศึกษาเพื่อจัดการเรียนการสอนในระดับวิชาชีพ (โรงเรียนสำหรับฝึกหัดวิชาข้าราชการพลเรือน) การเรียนการสอนในขณะนั้นมีเพียงวัตถุประสงค์เดียวคือผลิตบุคลากรเข้าสู่ระบบราชการเป็นจำนวนมากเพื่อสอดรับกับการรวมศูนย์อำนาจและเปลี่ยนแปลงระบบราชการใหม่ รวมไปถึงการควบคุมหัวเมืองผ่านการปกครองส่วนภูมิภาคมณฑลเทศาภิบาล ดังนั้นวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นอาจจะมีการกล่าวถึงแค่เป็นเพียงเนื้อหาส่วนหนึ่งของวิชาการปกครองส่วนภูมิภาคซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากในขณะนั้น ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีเพียงรูปแบบเดียวคือสุขาภิบาลซึ่งมีจำนวนน้อยมากในประเทศสยาม และการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เป็นข้าราชการประจำในส่วนภูมิภาค ดังนั้นองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นจึงยังไม่มีความจำเป็นในช่วงเวลาดังกล่าว ถึงแม้ต่อมาจะมีการยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกของประเทศสยามก็ตาม การเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์ (คณะรัฏฐประศาสนศาสตร์) ก็ไม่ได้มีทิศทางเปลี่ยนแปลงไปจากโรงเรียนสำหรับฝึกหัดวิชาข้าราชการ

Ref. code: 25595303030034WTP

พลเรือนซึ่งเน้นผลิตบุคลากรเป็นข้าราชการกระทรวงมหาดไทยที่ปฏิบัติการอยู่ในส่วนภูมิภาคเช่นเดิม หากพิจารณาสภาพการณ์ดังกล่าวอาจจะสรุปได้ว่าวิชารัฐศาสตร์ไทยในช่วงก่อน พ.ศ. 2475 มีลักษณะสำคัญคล้ายกับเป็นกระแสภูมิปัญญาและเป็นระบบความคิดว่าด้วยพันธกรณีกิจของชนชั้นนำที่ต้องกระทำต่อประเทศชาติ ซึ่งต้องทำความเข้าใจไปทีละขั้นตอนผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติมากกว่าเป็นข้อสรุปหรือเป็นหลักการที่ปรากฏอยู่ในรูปของ “เอกสารหรือตำราเรียน” (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2542, น. 26 - 27)

3.2 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2475 - 2499: การจัดระบบสถาบันอุดมศึกษาและวิชารัฐศาสตร์สมัยใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ

3.2.1 การเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ สู่การจัดระเบียบวิชารัฐศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ในปี พ.ศ. 2476 มีการจัดตั้งคณะนิติศาสตร์ขึ้นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยโอนย้ายคณาจารย์ผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านกฎหมายและโอนโรงเรียนเนติศึกษา สังกัดกระทรวงยุติธรรมเข้ามาสมทบในคณะนิติศาสตร์และนำแผนกวิชาข้าราชการพลเรือนเข้ามารวมด้วย และเปลี่ยนชื่อเป็นคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์เพื่อความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น ภายในปีเดียวกันนั้นก็ได้มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง (ม.ธ.ก.) (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปัจจุบัน) ด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2476 มาตรา 5 เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2476 (พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2476, 2476) กำหนดว่าให้มีการโอนย้ายคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาสังกัดกับมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งทำให้การเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้สิ้นสภาพลงตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา[4] อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์นั้นเริ่มมีความเข้มข้นและเป็นรูปเป็นร่างมากยิ่งขึ้นภายในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งมีการแยกออกเป็นสองระดับ คือในระดับปริญญาตรีวิชารัฐศาสตร์มีฐานะเป็นเพียง

[4] หลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติดังกล่าวได้ก่อให้เกิดเหตุการณ์ “รัฐศาสตร์รุ่นแพแตก” ขึ้น หมายถึงนิสิตชั้นปีที่ 1 - 3 ของคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ที่กำลังศึกษาอยู่ในขณะนั้นต้องโอนย้ายไปเป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง โดยการศึกษาจะเน้นไปที่การเรียนวิชาด้านกฎหมายเป็นหลัก และมีวิชาด้านหลักการปฏิบัติงานในหน่วยราชการน้อยกว่าหลักสูตรเดิมที่สังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (สวัสดิ์ จงกล, 2541, น. 29 - 35)

Ref. code: 25595303030034WTP

ส่วนหนึ่งของการศึกษาในหลักสูตรธรรมศาสตรบัณฑิต (ธ.บ.)[5] ซึ่งเป็นการศึกษาที่เน้นไปที่เชิงหลักแนวคิดแบบกฎหมายและสถาบันนิยม (Legal and institutionalism) เพื่อช่วยสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2542, น. 29) แต่ในระดับปริญญาโทและระดับปริญญาเอกมีการแยกวิชาออกเป็นสาขาวิชาชัดเจนขึ้น นอกจากนั้นยังมีการแยกวิชาด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หรือที่เรียกกันว่า “การทูต” ออกมาเป็นสาขาวิชาต่างหากด้วย จึงทำให้หลักสูตรระดับปริญญาโทและปริญญาเอกในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแบ่งเป็น 4 สาขาวิชา ได้แก่ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และการทูต ซึ่งการศึกษารัฐศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวก็เป็นในแนวทางการศึกษาในแนวกฎหมายและสถาบัน (Legal and institutional approach) และประกอบกับการศึกษาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของราชการ ซึ่งทำให้หลักสูตรระดับปริญญาโททางด้านรัฐศาสตร์และการทูตจึงมีวิชาความรู้ทางวิชารัฐศาสตร์และวิชาการปฏิบัติงานของราชการประกอบกันด้วยซึ่งไม่แตกต่างจากการเรียนการสอนในแผนกวิชาข้าราชการพลเรือนในช่วงที่ผ่านมา เพียงแต่ยกระดับวิชารัฐศาสตร์ให้กลายเป็นวิชาเฉพาะในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกเท่านั้น (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 22) และนอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2486 ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ยกฐานะจากโรงเรียนกระทรวงเกษตราธิการและโรงเรียนวนศาสตร์) มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ (ยกฐานะจากโรงเรียนแพทยากร คือมหาวิทยาลัยมหิดลในปัจจุบัน) และมหาวิทยาลัยศิลปากร (ยกฐานะจากโรงเรียนประณีตศิลปกรรม) ขึ้นเพื่อเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นสูงทางด้านวิชาชีพต่าง ๆ ซึ่งเป็นการยกระดับทางการศึกษาภายในประเทศไทยให้เป็นระบบเดียวกันกับประเทศตะวันตก

ในปี พ.ศ. 2491 ได้มีการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ขึ้นอีกครั้งในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2491 เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2491[6]

---

[5] ในหลักสูตรธรรมศาสตรบัณฑิต (ธ.บ.) จะจัดการเรียนการสอนในลักษณะตลาดวิชา (ไม่มีการสอบเข้าเรียน) โดยหลักสูตรระดับปริญญาตรีจะใช้เวลา 6 ภาคการศึกษา (3 ปีการศึกษา) ในช่วงภาคการศึกษาที่ 1 - 4 เป็นรายวิชาเกี่ยวกับกฎหมายประเภทต่าง ๆ เช่น ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายอาญา กฎหมายการเลือกตั้ง ธรรมนูญศาลยุติธรรม เป็นต้น ในภาคการศึกษาที่ 5 - 6 จะเป็นการศึกษาวิชาเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ เศรษฐศาสตร์ กฎหมายการคลัง กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง และระเบียบปฏิบัติราชการของทบวงเมือง

[6] พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2491 มาตรา 6 คณะต่าง ๆ แห่งมหาวิทยาลัยนี้คือคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะรัฐศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และคณะอักษรศาสตร์และครุศาสตร์

Ref. code: 25595303030034WTP

(พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2491, 2491) หลังจากยกเลิกการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นระยะเวลา 15 ปี เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) ถือได้ว่าเป็นหลักสูตรวิชารัฐศาสตร์สมัยใหม่ระดับปริญญาตรีแห่งแรกในประเทศไทย โดยมีแนวคิดนำเอาการเรียนการสอนของหลักสูตรระดับปริญญาโทวิชารัฐศาสตร์และการทูตของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองมารวมกับหลักสูตรเดิมของแผนกวิชาข้าราชการพลเรือนมาเป็นการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในฐานะที่เป็นสาขาวิชาเอกเทศอย่างแท้จริง (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 24) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตเข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทยเป็นหลัก[7] เนื่องจากคณะรัฐศาสตร์ได้มีข้อตกลงร่วมกันกับกระทรวงมหาดไทยว่าจะต้องผลิตบัณฑิตไปดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครอง) ทำให้คณะรัฐศาสตร์รับนิสิตเข้ามาเรียนเป็นจำนวนน้อยและเป็นเพศชายเท่านั้น และกระทรวงมหาดไทยต้องเตรียมอัตราไว้รับนิสิตที่สำเร็จการศึกษาเข้าเป็นปลัดอำเภอ หากรับนิสิตจำนวนมากจะมีปัญหาเรื่องการบรรจุตำแหน่งและการปฏิบัติราชการในพื้นที่ชนบทที่ห่างไกลจำเป็นต้องใช้เพศชายเท่านั้นเพื่อความปลอดภัย เพราะตำแหน่งเจ้าพนักงานปกครองจะต้องทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่และหัวหน้าพนักงานสืบสวนสอบสวนจับผู้ร้ายด้วย (เกษม สุวรรณกุล, 2541, น. 2) ซึ่งหลักสูตรที่ใช้สอนนิสิตในระยะแรกนั้นจะเป็นรายวิชาที่ออกแบบมาเพื่อเตรียมให้นิสิตมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพข้าราชการ โดยมีผู้สอนวิชาต่าง ๆ มาจากข้าราชการกระทรวงมหาดไทยและอาจารย์จากหลายคณะวิชาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาร่วมสอนด้วย สามารถแบ่งรายวิชาเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มวิชาพื้นฐาน

---

[7] จากสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น ได้มีข้อถกเถียงถึงการพยายามจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากได้รับแรงต้านจากบรรดาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เคยศึกษาในหลักสูตรธรรมศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองมาก่อน เนื่องจากมองว่าการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ขึ้นมาใหม่นั้นมีวัตถุประสงค์แอบแฝงทางการเมือง คำถามหลักที่รัฐบาลของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ไม่สามารถให้คำตอบได้ชัดเจนคือ คณะรัฐศาสตร์ที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่เพื่อผลิตนักปกครองให้แก่รัฐบาลนั้นมีความแตกต่างไปจากการศึกษารัฐศาสตร์ที่เป็นระดับปริญญาโทหรือแตกต่างจากหลักสูตรธรรมศาสตรบัณฑิตอย่างไร แต่อย่างไรก็ตามยังมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายท่านได้พยายามชี้ให้เห็นว่าคณะรัฐศาสตร์ที่จะจัดตั้งขึ้นใหม่นั้นเป็นลักษณะคล้ายคลึงกับแผนกวิชาข้าราชการพลเรือน (คณะรัฏฐประศาสนศาสตร์) เน้นการเรียนในภาคปฏิบัติเพื่อให้ทำงานในฐานะนักปกครองได้ทันที นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้น (หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช) ได้มีการชี้แจงว่าจะจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ในลักษณะเดียวกันในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง เพื่อจัดการระบบการศึกษาวิชารัฐศาสตร์สมัยใหม่ให้เป็นในรูปแบบเดียวกัน (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 25 - 27)

Ref. code: 25595303030034WTP

(2) กลุ่มวิชารัฐศาสตร์ (3) กลุ่มวิชากฎหมาย และ (4) กลุ่มวิชางานราชการ (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 88)[8] นอกจากนี้ยังได้บังคับให้นิสิตต้องไปฝึกงานตามที่ว่าการอำเภอต่าง ๆ ในช่วงปิดภาคเรียน เพื่อให้นิสิตได้เรียนรู้การทำงานในระบบราชการและการสืบสวนสอบสวนคดีความ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วสามารถไปรับราชการได้จริงโดยไม่ต้องฝึกฝนใหม่ ซึ่งหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงแรกได้รับอิทธิพลจากหลักสูตรธรรมศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง แต่หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิชากฎหมายเท่ากับหลักสูตรธรรมศาสตรบัณฑิต และมีการเติมรายวิชาพื้นฐานทางสังคมศาสตร์เป็นจำนวนมาก ซึ่งลอกแบบมาจากประเทศตะวันตก ส่งผลให้หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในยุคแรกนั้นเป็นการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ในลักษณะเป็นวิชาชีพเฉพาะเพื่อผลิตข้าราชการเข้าสู่กระทรวงมหาดไทยเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะระบบราชการยังเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญที่สุดและข้าราชการยังมีฐานะเป็นกลุ่มอาชีพที่มีอำนาจและเกียรติภูมิสูงสุดในสังคมไทย (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 29)

3.2.2 การสร้างหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตสมัยใหม่เพื่อการแข่งขันในระบบราชการ

ในปี พ.ศ. 2492 มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนั้นได้ยกเลิกหลักสูตรธรรมศาสตรบัณฑิตและมีการจัดการศึกษาในรูปแบบคณะวิชาออกเป็น 4 คณะวิชา คือ คณะนิติศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี คณะรัฐศาสตร์ และคณะเศรษฐศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงการศึกษา

[8] หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2491 แบ่งได้เป็น 4 กลุ่มวิชา คือ (1) กลุ่มวิชาพื้นฐาน ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา พลศึกษา สถิติพยากรณ์ สังคมสงเคราะห์ จิตวิทยา (2) กลุ่มวิชารัฐศาสตร์ ได้แก่ หลักวิชารัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์การปกครอง ประวัติศาสตร์ลัทธิเศรษฐกิจ การปกครองต่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (3) กลุ่มวิชากฎหมาย ได้แก่ กฎหมายทั่วไป กฎหมายปกครอง กฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายเลือกตั้ง กฎหมายระหว่างประเทศคดีเมือง กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กฎหมายระหว่างประเทศ อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา วิธีการสืบสวนและสอบสวน กฎหมายที่ดิน เหมืองแร่ ป่าไม้ กฎหมายการทหาร และ (4) กลุ่มวิชางานราชการ ได้แก่ หลักการบริหารทั่วไป การเลขานุการ การเทศบาล การคลัง การบัญชี การทะเบียน การสหกรณ์ การภาษีอากร การสาธารณสุขและการสุขาภิบาล การศึกษาและการศาสนา การเกษตร ชลประทาน การประมง การผังเมืองและการแผนที่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งจะเห็นได้ว่าวิชาทั้ง 4 กลุ่มนี้มีเป้าหมายให้ผู้ศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวนี้มีความรู้ความสามารถเพื่อไปปฏิบัติราชการในพื้นที่ส่วนภูมิภาคได้ทันทีหลังสำเร็จการศึกษา

Ref. code: 25595303030034WTP

ด้านวิชารัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองจึงเริ่มมีการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นสาขาวิชาเฉพาะ[9] หลักสูตรของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นไม่ได้มีความมุ่งหมายที่จะผลิตบัณฑิตให้กับกระทรวงมหาดไทยโดยตรงเหมือนกับคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่มีนโยบายที่จะให้นักศึกษามีความรู้ในวิชารัฐศาสตร์ทั่วไปและสามารถเข้ารับราชการได้ ซึ่งทำให้โครงสร้างหลักสูตรและรายวิชาไม่ได้มีความแตกต่างกับหลักสูตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเท่าใดนัก[10] ในปี พ.ศ. 2496 พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ (อธิบดีกรมตำรวจในขณะนั้น) ได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรียกว่า

---

[9] อนุสรณ์ ลิ่มมณี (2540, น. 29) วิเคราะห์ว่าสาเหตุที่ทำให้มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองต้องยกเลิกหลักสูตรธรรมศาสตรบัณฑิตและเปลี่ยนรูปแบบการศึกษามาเป็นคณะวิชานั้นเกิดจากเหตุการณ์กบฏวังหลวง การปรับเปลี่ยนโครงสร้างของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองมาเป็นระบบคณะวิชา รวมไปถึงการเปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยโดยตัดคำว่าวิชาและคำว่าการเมืองออก กลายเป็นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (มธ.) ซึ่งสามารถเปลี่ยนได้สำเร็จในปี พ.ศ. 2495 เป็นเพราะรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ต้องการทำลายฐานอำนาจของนายปรีดี พนมยงค์ในมหาวิทยาลัยแห่งนี้ ก่อนที่จะติดตามเข้ามาด้วยการควบคุมโดยตรงในภายหลัง (จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งอธิการบดี) ดูรายละเอียดเกี่ยวกับปฏิกิริยาการแยกคณะวิชาได้ที่ “สำนักนั้นธรรมศาสตร์และการเมือง” (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2535, น. 195 - 197)

[10] เนื่องจากหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของทั้งสองมหาวิทยาลัยนั้นไม่มีความแตกต่างกันมากนัก ในปี พ.ศ. 2493 จึงเกิดเหตุการณ์ “กฎ ก.พ. 110” ขึ้น ซึ่งเป็นประเด็นการลิดรอนสิทธิของนักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง โดยกฎ ก.พ. (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน) 110 นั้นเสนอโดยกระทรวงมหาดไทยในหลักการว่าหลักสูตรของคณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นหลักสูตรการศึกษาแบบเต็มเวลา และมีการฝึกฝนระเบียบวินัยแบบ “ขี่ม้ายิงปืน” สิทธิในการเข้ารับราชการในกระทรวงมหาดไทยย่อมควรจะแตกต่างกัน จึงได้กำหนดให้รัฐศาสตรบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองควรได้แค่ชั้นจัตวา เงินเดือนน้อยกว่ารัฐศาสตรบัณฑิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 1 ขั้น ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และเดินขบวนต่อต้านจนกระทั่งกฎ ก.พ. 110 เป็นอันตกไป (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2535, น. 195)

Ref. code: 25595303030034WTP

“หลักสูตรกินนอนคณะรัฐศาสตร์”[11] โดยมีหลักการว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต้องเข้าทำงานในกระทรวงมหาดไทยโดยไม่ต้องมีการคัดเลือกต่ออีก ฉะนั้น ลักษณะของหลักสูตรนี้จึงมีการแข่งขันกันเข้าศึกษา โดยมหาวิทยาลัยจะรับนักศึกษาปีละ 60 คน เท่านั้น นักศึกษาของหลักสูตรนี้จะเข้ามาอยู่ในหอพักของมหาวิทยาลัย มีการฝึกฝนระเบียบวินัยจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ทางกระทรวงมหาดไทยส่งมาให้รับผิดชอบ

3.2.3 การเข้ามาของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็นสู่การสร้างบุคลากรเพื่อระบบรัฐราชการไทย

ในปี พ.ศ. 2490 เข้าสู่ช่วงสงครามเย็น (Cold War) ซึ่งเป็นสถานะความตึงเครียดทางการเมืองหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ระหว่างประเทศโลกเสรีนิยม (สหรัฐอเมริกาและพันธมิตร) และประเทศโลกคอมมิวนิสต์ (สหภาพโซเวียตและพันธมิตร) ซึ่งประเทศไทยถูกมองได้ว่าเป็นรัฐกันชน และเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศสหรัฐอเมริกาก็ได้ออกกลยุทธ์ในการช่วยเหลือประเทศไทย โดยคาดหวังให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยเพื่อสกัดกั้นการเติบโตของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้ โดยให้การช่วยเหลือทางโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ซึ่งกองทุน สมาคม และมูลนิธิต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกา เช่น สมาคมฟูลไบรท์ (Fulbright Association) มูลนิธิร็อคกีเฟลเลอร์ (Rockefeller Foundation) มูลนิธิฟอร์ด (Ford Foundation) มูลนิธิเอเชีย (Asia Foundation) เป็นต้น ให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาไทยให้ไปศึกษาต่อในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นจำนวนมาก และองค์กรเหล่านี้เริ่มเข้ามามีบทบาทในการศึกษาทำวิจัยและเป็นที่ปรึกษาให้กับรัฐบาลไทยในการพัฒนาประเทศ ซึ่งส่งผลต่อการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก เพราะอิทธิพลวิชาการจากประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มเข้าสู่ประเทศไทยจากการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการร่วมกัน การให้ทุนนักศึกษาไทยไปศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา และการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการศึกษาต่าง ๆ ให้เป็นไปในทิศทางแบบสหรัฐอเมริกา ซึ่งส่งผลต่อการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทยอย่างชัดเจนขึ้นไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทางด้านการประชาสงเคราะห์ที่ส่งผลให้มีการจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

---

[11] ดูรายละเอียดประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรกินนอนคณะรัฐศาสตร์ เช่น ประกาศการรับสมัคร กำหนดการศึกษา ระเบียบการปฏิบัติภายในหอพัก กำหนดเวลากิจกรรม ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับห้องน้ำและห้องส้วม ห้องพัก ห้องบรรยาย และกำหนดการแต่งกาย เป็นต้น ซึ่งรายละเอียดประกาศทั้งหมดนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับการเรียนการสอนภายในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าที่เน้นการฝึกฝนวินัยแบบทหารได้ที่ “45 ปี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์” (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537)

Ref. code: 25595303030034WTP

ในปี พ.ศ. 2497[12] ต่อมาในปี พ.ศ. 2498 มหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana University, U.S.A.) ได้เข้ามาทำสัญญาร่วมกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณและบุคลากรในการจัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ (ต่อมาได้ยกฐานะเป็นสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ในปี พ.ศ. 2509) โดยมีศาสตราจารย์ ดร.มาลัย หุวะนันทน์ (ดำรงตำแหน่งคณบดีคณะรัฐศาสตร์และควบตำแหน่งคณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ในขณะนั้น) ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.มาลัย หุวะนันทน์ สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์จากมหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan University, U.S.A.) จึงเป็นกำลังสำคัญในการเคลื่อนไหวในโครงการความร่วมมือดังกล่าว ประกอบกับรัฐบาลไทยในขณะนั้นได้มองเห็นว่าโครงการความช่วยเหลือนี้มีประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารให้ได้ผลอย่างรวดเร็วโดยใช้เงินลงทุนไม่มากนัก ซึ่งคณะรัฐประศาสนศาสตร์นั้นเปิดสอนระดับปริญญาโทในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) ซึ่งถือได้ว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์แบบประเทศสหรัฐอเมริกาแบบเต็มรูปแบบและเป็นแห่งแรกในประเทศไทย หลักสูตรใช้ระยะเวลา 2 ปี โดยมีรายวิชาเช่น หลักรัฐประศาสนศาสตร์ ระเบียบวิธีวิจัย การบริหารงานบุคคล การบริหารงานคลัง การจัดการองค์กร วิธีปฏิบัติงาน การปกครองและการบริหารท้องถิ่นเปรียบเทียบ การบริหารสวัสดิการสังคม วิชาสัมมนาปัญหาการบริหารด้านต่าง ๆ และวิทยานิพนธ์ หลักสูตรดังกล่าวเป็นการเพิ่มพูนความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา

---

[12] การจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถูกผลักดันโดยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม (ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในขณะนั้น) ได้เสนอให้งานสังคมสงเคราะห์เป็นส่วนหนึ่งของรัฐที่ต้องการจะพัฒนาสังคม และงานเหล่านี้จำเป็นต้องมีบุคลากรจำนวนมากที่จะทำงานได้ทั่วทั้งประเทศ จึงควรให้มีการจัดตั้งองค์กรที่ทำหน้าที่ผลิตบัณฑิตในด้านดังกล่าว โดยในช่วงแรกคณะสังคมสงเคราะศาสตร์จัดการเรียนการสอนใน 2 แผนกวิชา คือ แผนกวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และแผนกวิชาวารสารศาสตร์ (แยกไปจัดตั้งเป็นแผนกวิชาอิสระในปี พ.ศ. 2513 และยกฐานะเป็นคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนในปี พ.ศ. 2522) และเพิ่มแผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในปี พ.ศ. 2508 (แยกไปจัดตั้งเป็นแผนกวิชาอิสระในปี พ.ศ. 2520 และยกฐานะเป็นคณะสังคมสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในปี พ.ศ. 2527) ซึ่งการเรียนการสอนในช่วงแรกของคณะสังคมสงเคราะศาสตร์เป็นไปตามหลักการว่าด้วยการส่งเสริมมาตรฐานประชาสงเคราะห์และการประกันสังคม อันเป็นวิทยาศาสตร์สังคมแขนงหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลมาจากมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาและนำเอาแนวการศึกษาเดิมที่สภาวัฒนธรรมได้ทำไว้แล้วมาจัดทำเป็นหลักสูตรของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ในด้านทฤษฎีของการศึกษาด้านนี้นั้นจะเกี่ยวพันกับแขนงวิชาทางสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยาสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้มีการจัดตั้งแผนกวิชาย่อยเพิ่มเติมในเวลาต่อมา (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2535, 171 - 173)

Ref. code: 25595303030034WTP

และเป็นการยกระดับคุณภาพทางการศึกษาของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้เป็นที่รับยอมรับจากต่างประเทศอีกด้วย (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2535, น. 174 - 175)

การเรียนการสอนในคณะรัฐประศาสนศาสตร์ในระยะแรกนั้นประกอบด้วยอาจารย์จากต่างประเทศและประเทศไทยในรูปแบบบรรยายร่วมกัน ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้สร้างประสบการณ์และองค์ความรู้ให้แก่นักวิชาการไทยรุ่นใหม่ คณะรัฐประศาสนศาสตร์นั้นส่งผลให้มีความตื่นตัวให้มีผู้สนใจเข้ามาเป็นอาจารย์มากยิ่งขึ้นโดยให้โอกาสและความก้าวหน้ามากกว่าคณะวิชาอื่น ๆ ซึ่งทำให้อาจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์เป็นอาจารย์ที่โอนย้ายมาจากคณะวิชาอื่น ๆ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ เช่น ศาสตราจารย์ ดร.มาลัย หุวะนันทน์ (จากคณะรัฐศาสตร์) อาจารย์ ถวัลย์ ศิลปกิจ (จากคณะเศรษฐศาสตร์) ศาสตราจารย์ ดร.ชุบ กาญจนประกร (จากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์) เป็นต้น และมีโครงการจัดตั้งเจ้าหน้าที่และข้าราชการของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปอบรมด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นเวลา 1 ปี ซึ่งทำให้โครงการดังกล่าวได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2535, น. 175 - 176) แสดงให้เห็นถึงความช่วยเหลือทางด้านการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกาที่ส่งผลให้การเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ไทยเริ่มไปในทิศทางแบบสหรัฐอเมริกามากขึ้น ส่งผลให้คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มีการปรับปรุงหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตอีกครั้งในปี พ.ศ. 2494 โดยได้ขยายแผนกวิชาทางรัฐศาสตร์เป็นสองแผนกวิชา คือ แผนกวิชาการปกครอง และแผนกวิชาการต่างประเทศและการทูต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อตอบสนองความต้องการของระบบราชการมากขึ้นโดยไม่ได้เน้นผลิตบัณฑิตทางรัฐศาสตร์เพียงสาขาวิชาเดียวเพื่อตอบสนองกระทรวงมหาดไทยโดยเฉพาะอีกต่อไป แต่มุ่งผลิตบัณฑิตเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานในกระทรวง ทบวง กรมอื่น ๆ และมีการเพิ่มวิชาด้านรัฐประศาสนศาสตร์มากยิ่งขึ้น แผนกวิชาการปกครองจึงแบ่งการศึกษาออกเป็นสองสาขาวิชาคือ สาขาการบริหารงานทั่วไปซึ่งเน้นไปที่หลักปฏิบัติและการบริหารอย่างกว้าง ๆ สำหรับการทำงานในระบบราชการทั่วไป และสาขาการบริหารงานคลังซึ่งเน้นไปที่การผลิตบุคลากรให้แก่หน่วยงานด้านเศรษฐกิจของรัฐ และหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2491 นั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปพอสมควร ถึงแม้ว่าจะยังคงรายวิชาเกี่ยวกับกฎหมายมหาชนค่อนข้างมาก แต่ก็เห็นได้ชัดว่าวิชาทางรัฐศาสตร์เพิ่มสูงขึ้น และวิชาเกี่ยวข้องกับระบบราชการลดลง วิชาเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เช่น ความรู้เกี่ยวกับสาธารณสุข การเกษตร ชลประทาน การผังเมืองและการแผนที่ได้หายไปเกือบหมด เหลือเพียงวิชาการเทศบาลและวิชาการสหกรณ์ที่ยังคงอยู่เช่นเดิม (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 38)

จากประวัติศาสตร์และพัฒนาการการเรียนการสอนในเนื้อหาวิชารัฐศาสตร์ที่พบในช่วง พ.ศ. 2475 - 2500 นั้นจะเป็นในแนวทางการศึกษาในแนวกฎหมายและสถาบัน (Legal and institutional approach) ที่เน้นกฎหมาย สถาบันทางการเมือง และอธิบายถึงความสัมพันธ์ของ

Ref. code: 25595303030034WTP

อำนาจรัฐ การบังคับใช้อำนาจผ่านกฎหมายและการดำเนินงานของหน่วยปกครองย่อยของรัฐ เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติราชการเป็นหลัก ซึ่ง อนุสรณ์ ลิ่มมณี (2540, น. 31 - 32) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับสาเหตุที่การก่อตั้งคณะรัฐศาสตร์ยุคใหม่ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการศึกษาด้านนี้มากนักจนกระทั่งมีความร่วมมือจากประเทศสหรัฐอเมริการเข้ามาสู่วงการวิชาการรัฐศาสตร์ไทย อาจจะเป็นเพราะเหตุผล 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง การก่อตั้งคณะรัฐศาสตร์ขึ้นในสองมหาวิทยาลัยนี้เป็นไปอย่างเร่งด่วนด้วยเหตุผลทางการเมือง ทำให้ผู้รับผิดชอบไม่สามารถเตรียมการต่าง ๆ ได้ทัน สิ่งที่ทำได้คือการนำเอาหลักสูตรที่มีอยู่มาปรับใช้ไปก่อน

ประการที่สอง อิทธิพลทางวิชาการจากสหรัฐอเมริกายังไม่ได้เข้ามาสู่วงการวิชาการรัฐศาสตร์ไทยมากนัก ผู้สอนในคณะรัฐศาสตร์ของทั้งสองมหาวิทยาลัยสำเร็จการศึกษามาจากประเทศในยุโรปทั้งสิ้น ในคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีผู้สอนวิชารัฐศาสตร์ที่ผ่านการศึกษาทางรัฐศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกามีเพียง ศาสตราจารย์ ดร.มาลัย หุวะนันทน์ และ ศาสตราจารย์เกษม อุทยานิน ในกรณีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ต้องพึ่งอาจารย์พิเศษจากกระทรวงต่าง ๆ เป็นหลัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของการศึกษารัฐศาสตร์แบบสหรัฐอเมริกาจะมีได้มากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอาจารย์พิเศษที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งมีนายยวด เลิศฤทธิ์ ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศที่สำเร็จการศึกษามาจากประเทศสหรัฐอเมริกามาเป็นอาจารย์พิเศษให้กับคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2493 และได้เสนอให้บรรจุวิชาประวัติทฤษฎีทางการเมืองตามหลักสูตรรัฐศาสตร์แบบสหรัฐอเมริกาไว้ในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกด้วย และต่อมาในปี พ.ศ. 2498 ได้มีการจัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขึ้นโดยความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยอินเดียนา เป็นการนำเอาวิชาการบริหารจากประเทศสหรัฐอเมริกามาศึกษาในประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น

ประการที่สาม การศึกษารัฐศาสตร์ในแนวเดิม (แนวกฎหมายและสถาบัน) ยังสามารถตอบสนองความต้องการของรัฐและระบบราชการได้เป็นอย่างดี อันเนื่องมาจากเป้าหมายการผลิตบัณฑิตทางรัฐศาสตร์ในประเทศไทยนั้นเน้นไปที่การสร้างบุคลากรให้แก่หน่วยงานของรัฐเป็นหลัก

Ref. code: 25595303030034WTP

3.2.4 จุดเริ่มต้นการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยอย่างเป็นรูปธรรม

ในส่วนของวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วง พ.ศ. 2475 - 2490 นั้นจะมีการจัดการเรียนการสอนเป็นเพียงเนื้อหาส่วนหนึ่งของ “วิชาระเบียบปฏิบัติราชการของทบวงเมือง”ในหลักสูตรธรรมศาสตรบัณฑิตเท่านั้น อันเนื่องมาจากการโอนย้ายคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้ไปสังกัดมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในปี พ.ศ. 2476 ซึ่งทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่มีการเรียนการสอนวิชาดังกล่าวไปโดยปริยาย ในช่วงนั้นมีผู้สอนเป็นข้าราชการจากกระทรวงต่าง ๆ หมุนเวียนมาสอนในรายวิชาดังกล่าว ซึ่งสาระสำคัญของรายวิชานี้จะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติราชการภายในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเป็นหลัก เรื่องการปกครองท้องถิ่นในสมัยนั้นยังไม่ได้รับความสนใจนัก ผู้สอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นคนสำคัญในช่วงเวลานั้นคือหม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ (อดีตปลัดทูลฉลอง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (University of Cambridge, United Kingdom) สาขาวิชาประวัติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ ซึ่งพระองค์มีบทบาทบทบาทเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นไทยเมื่อทรงดำรงตำแหน่งเจ้ากรมพยาบาล ทรงเล็งเห็นว่าการปกครองโดยรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางจะทำให้การเจริญเกิดขึ้นได้ยาก จำเป็นต้องมอบภาระและหน้าที่ให้กับหน่วยปกครองท้องถิ่นหรือกระจายอำนาจให้ส่วนภูมิภาคมากที่สุด โดยให้หัวหน้าก องที่อยู่ในส่วนภูมิภาคเสนอความคิดเห็นได้โดยเสรีและลงมือปฏิบัติร่วมกับส่วนกลาง ไม่ใช่รอแต่เพียงส่วนกลางสั่งการเท่านั้น พระองค์ท่านทรงเขียนหนังสือเรื่อง “เทศบาล” ขึ้นในปี พ.ศ. 2472 เป็นเอกสารสาธารณสุขพิเศษเพื่อเป็นที่ระลึกในการริเริ่มจัดงานเทศบาล โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดของเทศบาล อำนาจหน้าที่และภารกิจของเทศบาล และระเบียบ ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ โดยปรับปรุงมาจากสภาท้องถิ่นของประเทศอังกฤษ พระองค์ท่านได้มีความคิดเห็นว่าการควบคุมอาคารและผังเมืองเป็นรากเหง้าแห่งการจัดการทางด้านสาธารณสุข และทรงเป็นปาฐกถาเกี่ยวกับเรื่องการบริหารจัดการเทศบาลให้กับหน่วยงานของรัฐหลายครั้ง นอกจากนี้ พระองค์ท่านทรงมีความสามารถทางวิชาการในด้านอาชญาวิทยา กฎหมายปกครอง เศรษฐศาสตร์ สุขศึกษา จึงได้รับแต่งตั้งให้เป็นอาจารย์สอนวิชาการคลัง (Public finance) แก่นิสิตคณะรัฏฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2465 และทรงเป็นอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง สอนนักศึกษาในหลายวิชา เช่น อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา กฎหมายการคลัง เศรษฐศาสตร์พิสดาร กฎหมายอุตสาหกรรมและกฎหมายกรรมกร วิทยาการคลัง กฎหมายปกครองพิสดาร เศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นต้น (สกลวรรณากร วรวรรณ, หม่อมเจ้า, 2499, น. 16 - 18)

หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ ได้ทรงเขียนหนังสือเกี่ยวกับเรื่องการบริหารจัดการงานเทศบาลและกฎหมายการคลัง ซึ่งหนังสือเล่มสำคัญที่สุดคือ “สากลเทศบาล” ในปี พ.ศ. 2478

Ref. code: 25595303030034WTP

(สกลวรรณากร วรวรรณ, หม่อมเจ้า และ พระยาสุนทรพิพิธ, 2478) ทรงเขียนหนังสือเล่มนี้ร่วมกับพระยาสุนทรพิพิธ (เชย สุนทรพิพิธ) (อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย) ซึ่งร่วมสอนในรายวิชาดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นตำราสำคัญที่ใช้ประกอบการบรรยายของหม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ ในการบรรยายให้กับมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในกระบวนวิชาการปกครองท้องถิ่น ซึ่งสมัยนั้นใช้ชื่อวิชาว่า “วิชาการเทศบาล” หรือ “วิชาสากลเทศบาล” และเป็นหนังสือที่ใช้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเทศบาลให้แก่ข้าราชการและประชาชนทั่วไปอีกด้วย มีการแบ่งเนื้อหาออกไป 2 ตอน คือ (1) เป็นการบรรยายถึงระบบเทศบาลในต่างประเทศ เทศบาลในประเทศฝรั่งเศส เทศบาลในประเทศญี่ปุ่น อำนาจศาลปกครอง เจ้าพนักงานท้องถิ่น การคลัง ชุมนุมสาธารณะ สาธารณูปโภค การอภิปราย เป็นต้น และ (2) เป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับเทศบาลในประเทศสยาม ว่าด้วยประเภทเทศบาล ว่าด้วยสภาเทศบาล ว่าด้วยการคลังเทศบาล ว่าด้วยกิจการของเทศบาล เป็นต้น ซึ่งเขียนคำบรรยายโดยพระยาสุนทรพิพิธ (เชย สุนทรพิพิธ) ซึ่งดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาดไทยในขณะนั้น ความสำคัญของหนังสือเล่มนี้คือการอธิบายถึงระบบเทศบาลโดยตรง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการปกครองระดับล่างที่สุดในระบบประชาธิปไตยในสมัยนั้น นอกจากนี้ยังระบุถึงหน้าที่และภารกิจในการให้บริการสาธารณะของเทศบาลและกล่าวถึงเรื่องกระบวนการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมือง การประชุมสภา การอภิปรายทางการเมือง และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และมีการระบุแยกขาดว่า “การปกครองท้องถิ่นไม่ใช่การปกครองท้องที่” ดังนั้น สุขาภิบาลจึงถือว่าเป็นการปกครองท้องที่ (รัฐจัดให้กับประชาชน) ส่วนเทศบาลคือการปกครองท้องถิ่นเพราะสิ่งที่ประชาชนจัดทำเพื่อประชาชนเอง ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้แสดงให้เห็นว่า “เทศบาล” เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบแรกของประเทศไทย นอกจากนี้หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ ยังเขียนตำราเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น เช่น “วิทยาศาสตร์การคลัง” (สกลวรรณากร วรวรรณ, หม่อมเจ้า, 2491) และ “เทศบาลและสาธารณูปโภค” (สกลวรรณากร วรวรรณ, หม่อมเจ้า, 2496) ซึ่งเป็นตำราการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วงดังกล่าวนั้นยังเน้นไปที่การศึกษาเรื่องโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล) ปรัชญาและแนวคิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายการบังคับใช้อำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากกว่าเรื่องของการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวนั้นได้รับอิทธิพลมาจากยุโรปเป็นหลัก

ต่อมาในปี พ.ศ. 2491 ได้มีการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตนั้นได้มีการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น คือ “วิชาการเทศบาล” ซึ่งเป็นรายวิชาเฉพาะที่เรียนเกี่ยวกับการบริหารจัดการเทศบาล ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่ในขณะนั้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงว่าเรื่องการปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นจากสมัยก่อนหน้านั้น ที่มีการเรียนการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นภายใน

Ref. code: 25595303030034WTP

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองส่วนภูมิภาค ต่อมาในปี พ.ศ. 2492 ได้มีการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองนั้นก็มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรง คือ “วิชาระบบการเทศบาล” ซึ่งไม่แตกต่างจากหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผู้สอนรายวิชาดังกล่าวในทั้งสองมหาวิทยาลัยคือหม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ และศาสตราจารย์ ดร.มาลัย หุวะนันท์ ร่วมสอนด้วย อาจจะมีการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นสอดแทรกบ้างในรายวิชาอื่น ๆ เช่น วิชาการปกครองท้องที่ วิชากฎหมายปกครอง[13] เป็นต้น แต่ทว่าหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2496 นั้นกลับไม่มีรายวิชาระบบการเทศบาลต่อไป ซึ่งหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นยังมีการเรียนการสอนในวิชาการเทศบาลอยู่ทั้งในสองแผนกของคณะรัฐศาสตร์ (แผนกวิชาการปกครองและแผนกวิชาการต่างประเทศและการทูต)[14] ซึ่งแสดงให้เห็นถึงว่าหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นมีการปรับปรุงโดยเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับวิชารัฐศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้นและลดรายวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นลง

ในปี พ.ศ. 2498 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ขึ้นโดยความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยอินเดียนาซึ่งได้จัดทำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตขึ้น โดยมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นจำนวน 2 วิชา คือ “วิชาการปกครองและการบริหารท้องถิ่นเปรียบเทียบ” และ “วิชาสัมมนาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการบริหารท้องถิ่นเปรียบเทียบ” ซึ่งรายวิชาการปกครองและการบริหารท้องถิ่นเปรียบเทียบนั้นเป็นรายวิชาบังคับในชั้นปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 และวิชาสัมมนาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการบริหารท้องถิ่น

---

[13] วิชากฎหมายปกครองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายมหาชน เป็นรายวิชาที่จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการบังคับใช้อำนาจทางการปกครองของเจ้าหน้าที่รัฐและความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐต่อประชาชนซึ่งถือว่าเป็นวิชาที่สำคัญในการปฏิบัติราชการ โดยมีผู้สอนวิชาดังกล่าวในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคือพระวรภักดิ์พิบูล (หม่อมหลวงนภา ชุมสาย) ในส่วนมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองคือพระยาสุนทรพิพิธ (เชย สุนทรพิพิธ) ซึ่งมีการสอดแทรกเรื่องการบังคับใช้อำนาจทางการปกครองในการปกครองท้องถิ่นเพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติราชการหลังสำเร็จการศึกษาได้

[14] ดูรายละเอียดของรายวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2491 - 2507 ได้ที่ “พัฒนาการรัฐศาสตร์ในกระแสการเปลี่ยนแปลง: การปรับทิศทางและหลักสูตรการศึกษา” (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, 88 - 92, 97 - 98)

Ref. code: 25595303030034WTP

เปรียบเทียบนั้นเป็นรายวิชาเลือกในชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ซึ่งผู้สอนในรายวิชาดังกล่าวมีทั้งนักวิชาการและข้าราชการประจำจากกระทรวงมหาดไทย เช่น หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ ศาสตราจารย์ ดร.มาลัย หุวะนันทน์ ศาสตราจารย์ ดร.ชุบ กาญจนประกร นายสาย หุตะเจริญ (อดีตผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร) เป็นต้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงวิชาและแนวการศึกษาจากรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลมาจากยุโรปเป็นรูปแบบสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจน จะเห็นได้ว่าวิชาการจัดองค์การและได้เข้ามาแทนที่วิชาเลขานุการ วิชาการปกครองและการบริหารท้องถิ่นเปรียบเทียบเข้ามาแทนที่วิชาการปกครองท้องที่ เป็นต้น และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตนั้นได้แสดงให้เห็นว่าเป็นหลักสูตรที่มีแนวทางการศึกษาแบบสหรัฐอเมริกาคือวิชาระเบียบวิธีวิจัย อันเป็นวิธีการนำเอาการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์ (Scientific method) เข้ามาใช้ในสาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งหลักสูตรรัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์ในช่วงก่อนหน้านี้ไม่เคยมีวิชาเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยบรรจุอยู่ในหลักสูตรเลย ฉะนั้นหลักสูตรนี้คือตัวสะท้อนที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของการศึกษารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์แบบสหรัฐอเมริกาที่เข้าสู่สังคมไทยอย่างชัดเจน (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 36 - 37)

3.3 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2500 - 2519: อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาต่อวิชารัฐศาสตร์ไทยภายใต้กรอบการพัฒนาของรัฐราชการ

3.3.1 การขยายขอบเขตการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์ และการเติบโตของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทย

ผลจากการรัฐประหารโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในปี พ.ศ. 2501 ส่งผลให้ประเทศไทยเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงจากรัฐกึ่งประชาธิปไตยมาเป็นรัฐอำนาจนิยมที่ปกครองโดยข้าราชการ และยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนโยบายในการพัฒนาประเทศอย่างชัดเจนเพราะภูมิหลังของคณะปฏิวัติเป็นทหารซึ่งไม่เคยได้รับการศึกษาจากต่างประเทศแบบทหารในกลุ่มคณะราษฎร ซึ่งระบอบที่นำมาใช้เป็นรูปแบบการปกครองแบบไทย ๆ ที่เรียกว่า “ระบบพ่อขุน” ขึ้นมาแทนที่ระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตก เพราะระบอบแบบตะวันตกถูกมองว่าไม่เหมาะกับสังคมไทยเพราะทำให้สังคมไทยแตกแยก ขาดเสถียรภาพทางการเมือง และความยุ่งเหยิงวุ่นวาย สังคมไทยควรปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยแบบไทยที่เป็นการปกครองเหมือนพ่อปกครองลูก ดูแลครอบครัวอย่างเอื้ออาทร ระบอบการปกครองแบบนี้นายกรัฐมนตรีต้องมีอำนาจเด็ดขาดและฝ่ายบริหารต้องมีอำนาจเหนือฝ่ายนิติบัญญัติ และข้าราชการต้องรับใช้และปฏิบัติตามความต้องการและเป้าหมายของผู้นำทางการเมือง และสร้างรัฐอำนาจนิยมที่เน้นหนักนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 44) ซึ่งในช่วงเวลานี้ประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาอย่างเต็มที่ทั้งทางด้านการเมือง ความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคม อันเนื่องมาจากต้องการให้

Ref. code: 25595303030034WTP

ประเทศไทยเป็นรัฐกันชนเพื่อป้องกันการลุกลามของคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ ตลอดจนการกำหนดนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยนั้นก็จะสอดคล้องไปกับนโยบายการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาด้วย ซึ่งได้มีการผลักดันให้จัดตั้งสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปัจจุบัน) เมื่อปี พ.ศ. 2502 เพื่อจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อใช้เป็นกรอบและแนวทางในการพัฒนาประเทศในแต่ละช่วงระยะเวลา 5 ปี และวิเคราะห์ประเมินแผนงานและโครงการพัฒนาของส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ ในการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยเองก็ได้รับผลของการจัดระบบคือการประกาศใช้พระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2502 (พระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2502, 2502) ได้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้นในสำนักนายกรัฐมนตรี และมีการเสนอความคิดเห็นว่าการที่มหาวิทยาลัยแยกกันอยู่ต่างกระทรวงเป็นการยากลำบากในการปกครองและการควบคุมมาตรฐานการศึกษา จึงให้โอนย้ายมหาวิทยาลัยทั้งหมดมาอยู่รวมสังกัดในสำนักนายกรัฐมนตรีเพื่อให้สะดวกต่อการบริหารจัดการและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และมีแผนการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคเพื่อสอดคล้องต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 ระยะที่ 2 ซึ่งเน้นไปที่การพัฒนาและผลิตกำลังคนในด้านวิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิชาชีพต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น จึงได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (พ.ศ. 2507) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (พ.ศ. 2509) และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (พ.ศ. 2510) ผลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้การศึกษาวิชารัฐศาสตร์ถูกตีกรอบให้ดำเนินไปในทิศทางของรัฐบาลที่ต้องการซึ่งยังเน้นไปที่การผลิตบัณฑิตมาเพื่อตอบสนองต่อระบบราชการเช่นเดิม แต่เน้นการจำแนกสาขาวิชาเพื่อสร้างบุคลากรเฉพาะด้านเพื่อตอบสนองนโยบายการพัฒนาได้ตรงเป้าหมายมากยิ่งขึ้น (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 45)

ผลที่เกิดขึ้นกับการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทยหลังจากการรัฐประหารเมื่อปี พ.ศ. 2500 นั้นทำให้หลักสูตรกินนอนคณะรัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นได้ถูกยกเลิกไปเนื่องจากพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแล้ว ทำให้บัณฑิตของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่ได้รับสิทธิพิเศษในการเข้ารับราชการดังเช่นแต่ก่อน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ), 2527, น. 191 - 193) ต่อมาปี พ.ศ. 2501 ได้มีการจัดตั้งแผนกการทูตขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้เป็นการเพิ่มเติมสาขาวิชาใหม่เข้าไปเท่านั้น แต่หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงวิชาใด ๆ เป็นหลัก มีเพียงแต่เพิ่มรายวิชาทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูตเพิ่มขึ้น เช่า ประวัติศาสตร์สากล วิวัฒนาการในภูมิภาค

Ref. code: 25595303030034WTP

ต่าง ๆ เศรษฐกิจระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตของคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นก็ไม่ได้มีความแตกต่างไปจากคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เปิดการเรียนการสอนด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูตที่เกิดขึ้นก่อน คือการมุ่งสร้างบุคลากรให้กับกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก และการเปลี่ยนแปลงของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกประการหนึ่งคือการยกเลิกระบบตลาดวิชาในปี พ.ศ. 2503[15] และจัดตั้งคณะศิลปศาสตร์ขึ้นในปี พ.ศ. 2504[16] ซึ่งบังคับให้ทุกคณะวิชาภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะต้องเรียนวิชาพื้นฐานที่คณะศิลปศาสตร์ในปีแรก ชั้นปีที่สองจึงแยกเป็นสาขาวิชาเฉพาะ ทำให้วิชาพื้นฐานทางด้านรัฐศาสตร์นั้นถูกจัดสอนโดยคณะศิลปศาสตร์ ซึ่งแนวทางการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในขณะนั้นก็ได้รับอิทธิพลจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก ส่งผลให้หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2507 นั้นได้เพิ่มวิชาหลักการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

---

[15] การยกเลิกระบบตลาดวิชาเกิดขึ้นจากเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2501 มีบันทึกจากรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง (นายเสริม วินิจฉัยกุล) ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร เสนอให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยกเลิกระบบตลาดวิชา เนื่องจากรัฐบาลไม่มีเงินพอสนับสนุนกิจการตลาดวิชาให้เพียงพอได้ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้รับในหลักการดังกล่าวเบื้องต้น ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2503 จอมพลถนอม กิตติขจร เข้าดำรงตำแหน่งอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงได้ผลักดันให้สภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีการทบทวนในนโยบายดังกล่าว ในท้ายที่สุดสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีมติให้ยกเลิกระบบตลาดวิชา และจัดการสอบคัดเลือกเข้าเรียนเป็นครั้งแรกโดยกำหนดให้ผู้ที่สอบได้คะแนนเกินร้อยละ 50 ขึ้นไปเท่านั้นจึงจะมีสิทธิในการลงทะเบียนเป็นนักศึกษา จึงเป็นการยกเลิกระบบตลาดวิชาภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ), 2527, น. 201 - 202)

[16] คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นโครงการที่ถูกผลักดันขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2502 โดยศาสตราจารย์ ดร.อดุล วิเชียรเจริญ และจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2504 ซึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจากมหาวิทยาลัยอเมริกัน (American University, U.S.A.) ได้รับอิทธิพลรูปแบบการศึกษาในลักษณะศาสตร์เสรี (Liberal arts) มาจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นรูปแบบการศึกษาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น โดยมีลักษณะคือนักศึกษาจะต้องเรียนในวิชาพื้นฐานทั้งหมดเสียก่อนในปีแรกแล้วจึงค่อยแยกไปในสาขาวิชาที่นักศึกษามีความสนใจ โดยให้ปริญญาเป็นศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) เป็นการแสดงให้เห็นถึงเสรีภาพทางการศึกษาของนักศึกษาในขณะนั้น “ศิลปศาสตร์” เป็นการแปลมาจากคำว่า Liberal Arts ซึ่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์เป็นผู้ประทานชื่อดังกล่าวให้ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ), 2527, น. 202)

Ref. code: 25595303030034WTP

วิชาหลักบริหารงานสาธารณะ วิชาระเบียบวิธีการวิจัย วิชาประชากรศาสตร์ และวิชาการปกครองท้องถิ่น (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 100) เป็นการได้รับอิทธิพลมาจากหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นการแสดงให้เห็นว่าการศึกษาในทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาได้ส่งผลต่อการกำหนดวิธีการศึกษาของวิชารัฐศาสตร์ภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวพอสมควร และสอดคล้องต่อความต้องการของรัฐในการวางแผนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งต้องอาศัยระบบราชการที่มีประสิทธิภาพในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ต่อมาในปี พ.ศ. 2505 ได้มีการศึกษาและทบทวนการจัดระเบียบกลุ่มประเภทของสาขาวิชารัฐศาสตร์ไทยโดยหลักวิชาการเป็นครั้งแรก ซึ่งงานวิจัยนี้มีชื่อว่า “Thai Government and Its Setting: A Selective, Annotated Bibliography” (Thrombley, Siffin & Vayavananda, 1967) ซึ่งตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2510 เป็นการแสดงความเคลื่อนไหวทางวิชาการที่ปฏิบัติกันอย่างแท้จริงภายในแวดวงทางรัฐศาสตร์ของไทย รวมทั้งในการศึกษาเรื่องรัฐและรัฐบาลไทยในสมัยนั้น[17] (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2542, น. 38)

[17] งานวิจัย “Thai Government and Its Setting: A Selective, Annotated Bibliography” โดย Woodworth G. Thrombley, William J. Siffin และ Pensri Vayavananda เป็นงานวิจัยที่ทำการศึกษาองค์ประกอบของการเมืองไทยในช่วงปี พ.ศ. 2505 - 2510 ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีการแบ่งเรื่องการศึกษาการเมืองการปกครองไทยออกเป็น 7 หัวข้อ คือ (1) การปกครองและผู้นำทางการเมือง (Governmental and political leadership) (2) กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม (Law and justice) (3) หน่วยการปกครองย่อยของรัฐ (Subnational government) (4) กลุ่มผลประโยชน์และสมาคม (Interests and associations) (5) แนวคิดคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย (Communism in Thailand) (6) การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและการพัฒนา (Political change and development) และ (7) การทูตและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Diplomacy and international relations) งานวิจัยชิ้นนี้ถือได้ว่าเป็นที่ยอมรับในการจัดระเบียบการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทยสมัยใหม่อย่างเป็นรูปธรรมและครอบคลุมในช่วงเวลาดังกล่าว

Ref. code: 25595303030034WTP

3.3.2 การขยายโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาสู่ส่วนภูมิภาค และการก่อตั้งสถาบันที่จัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์โดยเฉพาะ

หลังจากการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2507 นั้น ได้ส่งผลให้มีการขยายการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ออกจากส่วนกลาง โดยภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ ได้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ (ศศ.บ. (รัฐศาสตร์)) ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์หลักสูตรแรกในสถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาค มีรูปแบบหลักสูตรเป็นภาพรวมของวิชารัฐศาสตร์คล้ายคลึงกับหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ไม่มีการแยกสาขาวิชาดังเช่นหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2509 ได้มีการก่อตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (National Institute of Development Administration: NIDA) เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2509 โดยได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิฟอร์ดและ Midwest University Consortium for International Affairs (MUCIA) โดยได้ทำการโอนย้ายคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ งานฝึกอบรมส่วนหนึ่งของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ งานฝึกอบรมและงานสอนส่วนหนึ่งของสำนักงานสถิติแห่งชาติมาเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันดังกล่าว ต่อมาภายในปีเดียวกันนั้น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็จัดตั้งภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็เปิดสอนในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ แต่ใช้ชื่อว่าสาขาวิชาบริหารรัฐกิจ ซึ่งการเติบโตของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์หรือบริหารรัฐกิจดังกล่าวเกิดขึ้นจากกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ซึ่งวางกรอบการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศในด้านกำลังคนและกำหนดบทบาทให้มหาวิทยาลัยเป็นแหล่งผลิตกำลังคนในระดับสูงเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ และมีการจัดตั้งโครงการสถาบันพัฒนาการบริหารแห่งชาติ โดยโครงการนี้ให้ความสำคัญกับการศึกษา อบรม และวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ โดยมีรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหนึ่งใน 4 สาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนโยบายและโครงการดังกล่าวของรัฐได้ส่งผลโดยตรงต่อการจัดตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์และส่งผลต่อการขยายสาขาวิชารัฐศาสตร์ให้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการเปิดสอนวิชารัฐประศาสนศาสตร์หรือบริหารรัฐกิจเป็นสาขาวิชาเอกในเวลาใกล้เคียงกัน (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 46 - 47) และวิชารัฐศาสตร์ในทั้งสองมหาวิทยาลัยก็เพิ่มการศึกษาทางด้านทฤษฎีการเมืองเชิงประจักษ์และการเมืองเปรียบเทียบมากขึ้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2511 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้แบ่งสาขาวิชาออกเป็น 4 สาขาวิชา ได้แก่ สาขาวิชาการปกครอง สาขาวิชาการต่างประเทศ สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ และสาขาวิชารัฐศาสตร์ศึกษา (เปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2512) ซึ่งเน้นไปที่การผลิตนักวิชาการและนักวิจัยทาง

Ref. code: 25595303030034WTP

รัฐศาสตร์โดยตรงและไม่เน้นการตอบสนองความต้องการของรัฐ[18] (สาขาวิชาดังกล่าวถูกยุบรวมเข้ากับสาขาวิชาการปกครองและเปลี่ยนชื่อเป็นสาขาวิชาการเมืองและการปกครองในปี พ.ศ. 2520) โดยสาขาวิชาดังกล่าวจะมีการเรียนการสอนเกี่ยวกับทฤษฎีและปรัชญาทางการเมืองซึ่งเน้นไปทางการศึกษารัฐศาสตร์แบบสหรัฐอเมริกาที่เน้นแนวคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral science) และมีการขยายตัวของวิชาทางด้านการเมืองการปกครองไทยเป็นอย่างมาก และลดบทบาทวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายลง (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 52)[19]

ความแตกต่างระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในด้านการศึกษาวิชารัฐศาสตร์นั้น แสดงให้เห็นถึงลักษณะทิศทางของการเรียนการสอนที่มีจุดมุ่งเน้นที่แตกต่างกัน คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มุ่งเน้นไปที่การเป็นคณะวิชาที่สอนวิชารัฐศาสตร์เป็นหลักมาโดยตลอดและสร้างอาจารย์ประจำอย่างจริงจังในช่วงปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา

---

[18] ประเด็นการเมืองในช่วงปี พ.ศ. 2501 - 2520 นั้น ประเทศไทยอยู่ในสภาวะการปกครองโดยทหารและมีข้าราชการเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมดซึ่งมีความขัดแย้งทางการเมืองสูงมาก หลังจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ถึงแก่อสัญกรรม การขึ้นสู่อำนาจของจอมพลถนอม กิตติขจร ในฐานะนายกรัฐมนตรี ทำให้โครงสร้างอำนาจของระบอบเผด็จการเริ่มเกิดแรงต้าน อำนาจทางการเมืองไม่ได้อยู่ที่นายกรัฐมนตรีอีกต่อไปแต่กลับกระจายไปอยู่ในกลุ่มสมาชิกชนชั้นนำ โดยเฉพาะสองกลุ่มใหญ่คือกลุ่มของพลเอกประภาส จารุเสถียร และกลุ่มของพลตำรวจเอกประเสริฐ รุจิรวงศ์ ซึ่งมีความขัดแย้งกันพอสมควร ก่อให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มปัญญาชนเพื่อทำกิจกรรมทางสังคมโดยไม่เสี่ยงต่อการปราบปรามเหมือนยุคของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นิสิตนักศึกษาเริ่มมาสนใจปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างจริงจัง จนความเข้มข้นการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาส่งผลให้เกิดเหตุการณ์เดินขบวนขับไล่จอมพลถนอม กิตติขจรในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ “วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย” (ลิขิต ธีรเวคิน, 2550, น. 354 - 355)

[19] ในส่วนของแนวทางการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทยในช่วงเวลานั้นได้รับอิทธิพลจากแนวคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์เป็นอย่างมาก ซึ่งการศึกษาแนวนี้ปรากฏอยู่ในรูปแบบของการวิจัย “ทัศนคติ” มากที่สุด ซึ่งมีหลายแบบตั้งแต่ทัศนคติทางการเมืองของประชาชน นักเรียน นิสิตนักศึกษา ผู้นำเยาวชน ข้าราชการ และอื่น ๆ เป็นการศึกษาเพื่อสร้างเกณฑ์วัดที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง ความเข้าใจทางการเมือง บุคลิกภาพทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง เป็นต้น นักวิชาการที่ให้ความสนใจกับการศึกษาในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ในช่วงเวลานั้นมีจำนวนมาก เช่น ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวณิช ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สุจิต บุญบงการ ศาสตราจารย์ ดร.ทักษ์ เฉลิมเตียรณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ทินพันธุ์ นาคะตะ เป็นต้น (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2542, น. 49 - 57)

Ref. code: 25595303030034WTP

อาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาจากสหรัฐอเมริกา จึงทำให้อิทธิพลของการศึกษารัฐศาสตร์แบบสหรัฐอเมริกาปรากฏในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สูงมาก ในขณะที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้มุ่งเน้นไปที่การสอนวิชาสังคมศาสตร์ของมหาวิทยาลัย โดยสอนวิชาด้านสังคมศาสตร์อื่น ๆ เช่น เศรษฐศาสตร์การคลัง (คณะเศรษฐศาสตร์ในปัจจุบัน) นิติศาสตร์ (คณะนิติศาสตร์ในปัจจุบัน) สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ควบคู่กันไปกับการสอนวิชารัฐศาสตร์ ซึ่งอิทธิพลของการศึกษารัฐศาสตร์นั้นมีลักษณะเป็นแบบสังคมศาสตร์แบบเดิมอยู่คือการนำวิชาสังคมศาสตร์ต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคมวิทยา มาศึกษาร่วมกับวิชารัฐศาสตร์ เช่น วิชาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ วิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการคลังทั่วไป วิชาสังคมวิทยาการเมือง วิชาสถิติวิเคราะห์ในการบริหาร วิชาอาชญวิทยาและพยาธิวิทยาทางสังคม เป็นต้น (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 60, 96)

3.3.3 แนวทางการศึกษาแบบสหรัฐอเมริกาสู่การขยายของหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์ภายในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ในช่วง พ.ศ. 2514 - 2519 นั้น การเรียนการสอนด้านรัฐศาสตร์นั้นยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงทิศทางของการศึกษาเท่าใดนักแต่มีการขยายตัวทางด้านการศึกษามากกว่า มีการจัดตั้งหน่วยงานที่จัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยมากขึ้น เช่น การก่อตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงในปี พ.ศ. 2514 ในระบบตลาดวิชาเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รับการศึกษาโดยไม่จำกัดจำนวนและไม่มีการสอบคัดเลือกอันเป็นการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนสถานที่เรียนในระดับอุดมศึกษาในขณะนั้น ต่อมาได้มีการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์ขึ้นในปี พ.ศ. 2516 โดยโอนย้ายภาควิชารัฐศาสตร์มาจากคณะนิติศาสตร์และเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ขึ้น (ศศ.บ. (รัฐศาสตร์)) ต่อมาในปี พ.ศ. 2517 มีการจัดตั้งคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ขึ้น มีภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ทำการเปิดสอนในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ขึ้น (ศศ.บ. (รัฐศาสตร์)) และในปี พ.ศ. 2519 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ได้เปิดการสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รป.บ.) ขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ. 2516 ทำให้มีคนจำนวนมากมีความตื่นตัวและสนใจในเหตุการณ์ทางการเมือง เปิดโอกาสให้มีการขอเปิดสอนวิชารัฐศาสตร์เป็นวิชาเอกในมหาวิทยาลัยช่วงนั้นทำได้ง่าย ถึงแม้ว่าการศึกษาด้านนี้ไม่ใช่สาขาวิชาที่ตลาดต้องการ ผลที่ตามมาจากการขยายตัวของการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์คือการเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดของผู้เรียนและบัณฑิตในสาขาวิชานี้ (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 57)

การเปลี่ยนแปลงของวิชารัฐศาสตร์ไทยในช่วง พ.ศ. 2500 - 2519 นั้นเกิดมาจากแนวทางการศึกษาแบบพฤติกรรมศาสตร์เริ่มเข้าสู่ประเทศไทยพร้อม ๆ กับอิทธิพลทางการศึกษาจาก

Ref. code: 25595303030034WTP

ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการศึกษากระบวนทัศน์ว่าด้วยการพัฒนาการเมืองและขยายตัวไปสู่การวิจัยในเชิงปริมาณในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติทางการเมือง ควบคู่ไปกับการศึกษาถึงความอ่อนแอของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในสังคมไทย (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2542, น. 56) และการเติบโตของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่พัฒนาจนกลายเป็นสาขาวิชาเฉพาะในการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์ของทุกมหาวิทยาลัย อันเป็นผลนโยบายจากรัฐบาลเพื่อผลิตบุคคลให้สอดคล้องต่อการทำงานในตำแหน่งเฉพาะ ซึ่งทำให้สาขาวิชาการปกครองที่แต่เดิมเน้นผลิตบัณฑิตเพื่อเข้าไปรับราชการในกระทรวงมหาดไทยเท่านั้นต้องปรับให้ผลิตบัณฑิตให้สามารถไปทำงานในหน่วยงานราชการอื่น ๆ ได้มากขึ้น และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ก็มีบทบาทในการผลิตบุคลากรด้านการบริหารภาครัฐให้กับรัฐโดยตรง ซึ่งทำให้สาขาวิชาการปกครองจึงต้องพัฒนาเอกลักษณ์ขึ้นใหม่ด้วยการปรับไปสู่รูปแบบการศึกษาที่เน้นทางทฤษฎีทางด้านรัฐศาสตร์และการเปรียบเทียบมากขึ้นตามแนวทางการศึกษารัฐศาสตร์แบบสหรัฐอเมริกาอันเนื่องมาจากอาจารย์ผู้สอนที่ได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกา พร้อมทั้งเพิ่มมิติการศึกษาเรื่องการเมืองไทยเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการตั้งคำถามถึงรูปแบบการปกครองของประเทศไทยในยุคนั้น ผลจากการขยายตัวทางด้านการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไปสู่สถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคนั้นแสดงให้เห็นถึงความนิยมในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์มากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม หลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ในช่วงเวลานั้นเป็นการลอกแบบหลักสูตรจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แทบทั้งสิ้น ซึ่งทำให้การผลิตบัณฑิตทางด้านรัฐศาสตร์จากเดิมเป็นการผลิตบัณฑิตเพื่อเข้าสู่ระบบราชการเท่านั้น กลายเป็นการผลิตบัณฑิตเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งงานอื่น ๆ เช่นภาคเอกชนด้วย อันเนื่องมาจากระบบราชการไม่สามารถมีตำแหน่งเพียงพอในการรับบัณฑิตทางด้านรัฐศาสตร์เข้าบรรจุในระบบราชการได้ทั้งหมดจนกลายเป็นปัญหาสำคัญของวิชารัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาต่อมา

3.3.4 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยที่เป็นส่วนประกอบหนึ่งของหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต

ในส่วนของวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วง พ.ศ. 2500 - 2519 นั้น การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญลดน้อยลง อันเนื่องมาจากการเมืองระดับชาติไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเท่าใดนัก แต่ให้ความสำคัญกับส่วนภูมิภาคมากขึ้น ซึ่งรัฐบาลใช้วิธีบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบคณะกรรมการโดยมีข้าราชการประจำเป็นประธาน ในปี พ.ศ. 2509 รูปแบบการปกครองในระดับตำบลประกอบไปด้วย องค์การบริหารส่วนตำบล สภาตำบล และคณะกรรมการสภาตำบล ส่วนรูปแบบการปกครองท้องถิ่นนั้นมีเพียงเทศบาลและสุขาภิบาลจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2515 ได้มีการยกเลิกองค์การบริหารส่วนตำบลและสภาตำบลให้เหลือเพียง

Ref. code: 25595303030034WTP

คณะกรรมการตำบล ส่งผลให้รูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในช่วงเวลานั้นมีเพียง 3 รูปแบบ คือ เทศบาล สุขาภิบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งการปกครองท้องถิ่นในช่วงเวลานั้นถือได้ว่าเป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งของการปกครองท้องที่เท่านั้น ทำให้การศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นมีความจำเป็นน้อยลง แต่อย่างไรก็ตาม วิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในช่วงนั้นคือ “วิชาการเทศบาล” ก็ยังมีสอนอยู่ภายในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2509 หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต แผนกวิชาการปกครองและแผนกวิชารัฐประศาสนศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปลี่ยนชื่อวิชาดังกล่าวเป็น “วิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” และเพิ่ม “วิชาการปกครองท้องถิ่นต่างประเทศ” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาสำคัญที่นิสิตต้องมีความรู้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพข้าราชการในกระทรวงมหาดไทยหรือกระทรวงอื่น ๆ แต่แผนกวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูตไม่มีรายวิชาดังกล่าว ซึ่งเป็นสิ่งบ่งบอกว่าแผนกวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการทูตไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปกครองท้องถิ่น ในส่วนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตได้มีการเปลี่ยนชื่อวิชาการเทศบาลเป็น “วิชาการปกครองท้องถิ่น” มีเพียงรายวิชาเดียว แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นไม่ได้เน้นให้บัณฑิตต้องมีความรู้เกี่ยวกับด้านการปกครองท้องถิ่นมากนัก อันเนื่องมาจากต้องการเน้นในรายวิชาเกี่ยวกับทฤษฎีการเมืองและการเมืองเปรียบเทียบ ประกอบกับต้องปรับปรุงหลักสูตรให้มีรายวิชาเกี่ยวกับด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็นจำนวนที่มากขึ้นเพื่อตอบสนองตามนโยบายการพัฒนาของรัฐในช่วงเวลานั้น สอดคล้องกับหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ที่มีวิชาการปกครองและการบริหารงานท้องถิ่นเป็นวิชาหลักเพียงรายวิชาเดียว ในส่วนวิชาสัมมนาเกี่ยวกับการปกครองและการบริหารงานท้องถิ่นนั้นเป็นเพียงวิชาเสริมสำหรับนักศึกษาที่สนใจเท่านั้น

ผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2519 ส่วนใหญ่เป็นข้าราชการจากกระทรวงมหาดไทยเป็นหลัก และมีอาจารย์ประจำบ้างเป็นบางส่วน แต่อาจารย์เหล่านี้มักจะโอนย้ายออกไปเป็นข้าราชการกระทรวงมหาดไทยในภายหลัง อาจเป็นเพราะอาชีพอาจารย์มหาวิทยาลัยในขณะนั้นไม่ได้รับความนิยมเท่าที่ควร เช่น ดร.ชำนาญ ยุวบูรณ์ (อดีตผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร) นายเดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์ (อดีตรองปลัดกระทรวงมหาดไทย) ดร.ชูวงศ์ ฉายะบุตร (อดีตปลัดกระทรวงมหาดไทย) ศาสตราจารย์พิเศษ ทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา (อดีตปลัดกรุงเทพมหานคร) นายวิญญู อังคณารักษ์ (อดีตปลัดกระทรวงมหาดไทย) เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแทบไม่มีอาจารย์ประจำทางด้านวิชาการปกครองท้องถิ่น จึงต้องใช้วิธีการเชิญอดีตอาจารย์ที่โอนย้ายไปเป็นข้าราชการจากกระทรวงมหาดไทยมาช่วยสอนในวิชาดังกล่าว จนกระทั่งช่วงประมาณปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา รองศาสตราจารย์ ประหยัด หงษ์ทองคำ ได้รับหน้าที่เป็นผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่น ตระกูล มีชัย (สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2558) จึงทำให้

Ref. code: 25595303030034WTP

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีอาจารย์ประจำที่สอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะ เหตุที่รองศาสตราจารย์ ประหยัด หงษ์ทองคำ รับทำหน้าที่สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้น เกิดจากท่านให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการปกครองท้องถิ่นมาตั้งแต่เดิม และมีความเชื่อมั่นว่าการปกครองท้องถิ่นไทยจะต้องขยายตัวมากขึ้นในอนาคต แต่ทว่าองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นยังจำกัดอยู่เฉพาะเพียงในมหาวิทยาลัยเท่านั้น การวิจัยเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นก็ถือว่ามีน้อยและแคบมาก จึงต้องมีการปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน และผลักดันให้เกิดการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ประชาชนจึงจะให้ความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น (ธเนศวร์ เจริญเมือง (บรรณาธิการ), 2534, น. 40 - 42) ในส่วนของเรื่องการศึกษาชุมชนเมืองและการบริหารจัดการเมืองในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2506 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ได้จัดตั้งแผนกวิชาผังเมืองขึ้น โดยมีรองศาสตราจารย์ เอื้อม อนันตศานต์ เป็นหัวหน้าแผนกวิชาดังกล่าว ซึ่งยังไม่มีการผลิตบัณฑิตโดยตรง ทำหน้าที่เพียงแต่สอนวิชาผังเมืองให้แก่นิสิตระดับปริญญาตรีในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์เท่านั้น (ประวัติภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 30 มีนาคม 2560)

ผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2500 - 2519 สามารถแบ่งได้เป็นสองช่วง คือ ช่วงแรกก่อนที่มีการก่อตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2509 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีอาจารย์ประจำที่สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นมีจำนวนหลายท่าน ได้แก่ ศาสตราจารย์ ดร.มาลัย หุวะนันทน์ ศาสตราจารย์ ดร.ชุบ กาญจนประกร ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ไพบูลย์ ช่างเรียน ศาสตราจารย์ ดร.อมร รักษาสัตย์ ซึ่งส่วนใหญ่สังกัดคณะรัฐประศาสนศาสตร์ และได้เชิญข้าราชการกระทรวงมหาดไทยมาช่วยสอนคล้ายคลึงกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้แก่ ดร.ชำนาญ ยุวบูรณ์ นายสาย หุตะเจริญ (อดีตอธิบดีกรมพัฒนาชุมชนและอดีตผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร) ต่อมาในปี พ.ศ. 2509 ได้มีการก่อตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ขึ้นโดยโอนย้ายคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปสังกัดกับสถาบันดังกล่าว ซึ่งทำให้อาจารย์ประจำของคณะรัฐประศาสนศาสตร์ต้องโอนย้ายไปด้วย ทำให้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แทบไม่มีอาจารย์ประจำวิชาการปกครองท้องถิ่น จึงได้ขอความช่วยเหลือจากข้าราชการประจำกระทรวงมหาดไทยและคณาจารย์คณะรัฐประศาสนศาสตร์ที่โอนย้ายไปนั้นกลับมาช่วยสอนรายวิชาดังกล่าวเป็นการชั่วคราว จนกระทั่งช่วงประมาณปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ เที่ยงตรง ได้รับหน้าที่เป็นผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในคณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นการประจำ ซึ่งรองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ เที่ยงตรง แต่เดิมนั้นสอนวิชาการเมืองเปรียบเทียบ แต่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ประกอบกับช่วงเวลาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขาดแคลนผู้สอนวิชาดังกล่าว ท่านจึงรับเป็นผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นและพยายามนำเสนอในทฤษฎีทางด้านการเมืองเปรียบเทียบสอดแทรกเข้าไปด้วย แต่ก็ยังขอ

Ref. code: 25595303030034WTP

ความช่วยเหลือจากข้าราชการกระทรวงมหาดไทยมาช่วยสอนบ้างเป็นครั้งคราว โดยเฉพาะเรื่องกฎระเบียบและการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจริง เช่น นายบุญรงค์ นิลวงศ์ (อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดขอนแก่นและอดีตที่ปรึกษาคณะกรรมการการเลือกตั้ง) นายอุทัย หิรัญโต (อดีตรองผู้ว่าราชการจังหวัดแพร่) เป็นต้น

ในส่วนผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์นั้น หลังจากการก่อตั้งในปี พ.ศ. 2509 ก็ได้มีการโอนย้ายอาจารย์ประจำจากคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มาสังกัดกับสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งในขณะนั้นอาจารย์ประจำเหล่านี้มีความรู้ความสามารถในการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้กับคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในช่วงแรกของการก่อตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์นั้น คณาจารย์เหล่านี้ได้ให้ความช่วยเหลือในการกลับไปสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนกระทั่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สามารถหาอาจารย์ผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นการประจำได้ (รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ เที่ยงตรง) จนกระทั่งช่วงประมาณปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา ได้มีข้าราชการที่โอนย้ายมาจากกระทรวงมหาดไทย คือ รองศาสตราจารย์ ประทาน คงฤทธิศึกษากร มาเป็นผู้รับผิดชอบวิชาการปกครองท้องถิ่นภายในคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งท่านมีความเชื่อว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยต้องมีการพัฒนาขึ้นมากกว่าเดิม และต้องได้รับภารกิจในการจัดให้บริการสาธารณะมากยิ่งขึ้น ดังนั้นข้าราชการและบุคลากรของรัฐควรมีความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นในระดับหลังปริญญาตรี นอกจากการเรียนเพื่อรู้เท่านั้น จึงพยายามผลักดันให้สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ต้องส่งเสริมวิชาการปกครองท้องถิ่นให้เป็นวิชาบังคับ และสนับสนุนให้มีการทำวิจัยเกี่ยวกับภารกิจและการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นฐานความรู้สำคัญที่จะใช้ในการต่อยอดการพัฒนาการกระจายอำนาจต่อไป (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2534, น. 6 - 7)

3.3.5 จุดเริ่มต้นการแสวงหาองค์ความรู้การปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษา

ประเด็นการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2500 - 2507 นั้น เป็นการศึกษาเพียงในเรื่องสภาพชนบทในประเทศไทย การจัดการโครงสร้างในการปกครองตำบล และโครงการพัฒนาท้องถิ่นเป็นกรณีศึกษาต่างประเทศในขณะนั้นซึ่งเป็นการสอนที่เน้นเรื่องหลักการตามกฎหมาย ความสัมพันธ์ของอำนาจระหว่างรัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบแนวดิ่ง (Top-down approach) มีกล่าวถึงเรื่องการปกครองตนเอง (Self-government) ในระดับหนึ่ง

Ref. code: 25595303030034WTP

แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญมากนัก เนื่องจากระบบส่วนภูมิภาคมีความสำคัญมากกว่า[20] จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558) ต่อมาในปี พ.ศ. 2508 นั้นได้มีการจัดเวทีสัมมนาการปกครองท้องถิ่นในเชิงวิชาการ โดยมีคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นเจ้าภาพ ซึ่งมีนักวิชาการและข้าราชการจากกระทรวงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมการสัมมนาดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ประเด็นการศึกษาในช่วงเวลานั้นคือเรื่องอุดมคติและการดำเนินการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น พนักงานส่วนท้องถิ่น รายได้ของท้องถิ่นและเทศพาณิชย์ การจัดบริการสาธารณสุขในท้องถิ่น งานโยธาเทศบาล การตำรวจและจราจร การให้บริการทางศึกษา การวางแผนผังเมืองชนบท ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการปกครองท้องถิ่นไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เป็นต้น (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508) และมีการศึกษาเรื่องการคลังของเทศบาลและเรื่องการบริหารการปกครองท้องถิ่นในมิติของพฤติกรรมองค์การประกอบด้วย (นิศาชล พรหมรินทร์, 2555, น. 150) แนวทางการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นไทยนั้นก็ยังเป็นรูปแบบในหัวข้อดังกล่าวข้างต้น ซึ่งจะสังเกตได้ว่าการศึกษาทางด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นจะเน้นไปที่การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นกว่าในช่วงสมัยปี พ.ศ. 2475 - 2499 เนื่องมาจากอิทธิพลการศึกษาวิชารัฐศาสตร์จากสหรัฐอเมริกาและนโยบายการพัฒนาของรัฐที่ทำให้วิชาด้านรัฐประศาสนศาสตร์มีบทบาทมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนหนึ่งที่ทำให้วิชาการปกครองท้องถิ่นไม่ได้รับความสนใจจากนิสิตนักศึกษาในขณะนั้นอันเนื่องมาจากอาจารย์ผู้สอนในช่วงเวลานั้นไม่มีแรงดึงดูดทางเนื้อหาวิชาและภาษาอังกฤษที่ดีเพียงพอที่จะทำให้นักศึกษาหันมาสนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นได้ เพราะการเรียนการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นในช่วงเวลานั้นเป็นการศึกษาเฉพาะการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยเท่านั้น ไม่ได้มีการยกตัวอย่างเปรียบเทียบกับต่างประเทศ และตำราหนังสือเรียนส่วนใหญ่เป็นเรื่องของประสบการณ์จริงของผู้สอนที่ขาดการศึกษาเชิงทฤษฎีจากต่างประเทศ ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในช่วงนั้น (สงครามเย็น) มีความน่าสนใจมากกว่า และอาจารย์ผู้สอน

---

[20] หนังสือ “คำบรรยายการปกครองท้องที่ว่าด้วยพัฒนาการท้องถิ่น” โดย สาย หุตะเจริญ ในปี พ.ศ. 2502 (สาย หุตะเจริญ, 2502) เป็นหนังสือที่มีเนื้อหาว่าด้วยเรื่องของสภาพชนบทในประเทศไทย เมืองกับชนบท อาชีพของชาวชนบท การบำรุงส่งเสริมท้องที่ชนบทในประเทศไทย พัฒนาการเศรษฐกิจ การตรวจท้องที่ การบำรุงรักษาป่าไม้ การดูแลรักษาปศุสัตว์ การดำเนินงานหน้าที่ของอำเภอ พัฒนาการท้องถิ่น ลักษณะขบวนการพัฒนาท้องถิ่น และโครงการพัฒนาท้องถิ่นบางประเทศเป็นกรณีศึกษา ซึ่งหนังสือดังกล่าวถูกใช้เป็นตำราเรียนหลักร่วมกับหนังสือ “สากลเทศบาล” โดยเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ และ พระยาสุนทรพิพิธ ในการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วงเวลานั้น

Ref. code: 25595303030034WTP

ในเรื่องดังกล่าว (เช่น ศาสตราจารย์ เกษม อุทยานิน ศาสตราจารย์ ดร.เกษม สุวรรณกุล ศาสตราจารย์ ดร.กระมล ทองธรรมชาติ เป็นต้น) มีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาและมีความสามารถทางภาษาอังกฤษมากกว่า สร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับนิสิตนักศึกษาเป็นอย่างมาก ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนสร้างแรงจูงใจให้นิสิตนักศึกษาไปลงทะเบียนเรียนในวิชาดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ธเนศวร์ เจริญเมือง (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2558)

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2511 กระแสการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการเมืองขนาดใหญ่ (มหานคร) เริ่มเข้าสู่ประเทศไทย การศึกษาเรื่องชุมชนเมือง (Urban studies) ก็เริ่มเกิดขึ้นโดยเฉพาะการศึกษาเรื่องของเทศบาลนครกรุงเทพฯ ในขณะนั้น เช่น การศึกษารูปแบบและโครงสร้างในการบริหารมหานคร การศึกษาการบริหารงานของเทศบาลนครกรุงเทพฯ การศึกษาเรื่องบุคลากรของเทศบาลนครกรุงเทพฯ เป็นต้น (นิศาชล พรหมรินทร์, 2555, น. 151) ต่อมาในปี พ.ศ. 2518 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 เป็นการจัดตั้งกรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ส่งผลให้เริ่มมีการศึกษาและผลิตองค์ความรู้ด้านการบริหารเมือง (Urban management) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการในการบริหารจัดการของกรุงเทพมหานครในขณะนั้น จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปิดการเรียนการสอนในเรื่องชุมชนเมืองขึ้นในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ โดยจัดการเรียนการสอนในวิชาการวางแผนผังเมือง (Urban planning) ซึ่งได้จัดตั้งเป็นแผนกวิชาผังเมืองขึ้นในปี พ.ศ. 2506 และได้เปิดหลักสูตรผังเมืองมหาบัณฑิต (ผ.ม.) ในปี พ.ศ. 2519 เพื่อจัดการเรียนการสอนทางด้านผังเมืองสำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป ถือได้ว่าเป็นหลักสูตรทางด้านผังเมืองเป็นแห่งแรกในประเทศไทย และคณะรัฐศาสตร์จัดการเรียนการสอนในวิชาการบริหารจัดการชุมชนเมือง (Urban management) ซึ่งสอนโดยรองศาสตราจารย์ ดร.อิสระ สุวรรณบล ซึ่งสำเร็จการศึกษาทางด้านการบริหารจัดการชุมชนเมืองจากมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย (Australian National University, Australia) ซึ่งเป็นวิชาที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการมหานครมีการจัดการอย่างไร และศึกษาเรื่องความเป็นชุมชนเมือง (Urbanization) ซึ่งใช้ความรู้ในสาขาวิชาสังคมวิทยาเป็นอย่างมาก และเริ่มมีการวิจัยเกี่ยวกับชุมชนเมืองมากขึ้น เช่น ทิศทางการเติบโตของกรุงเทพมหานคร การโยกย้ายถิ่นฐานเข้าสู่เมือง เป็นต้น โดยมีศาสตราจารย์พิเศษทองต่อ กล้วยไม้ ณ อยุธยา มาเป็นผู้สอนร่วมในวิชาดังกล่าว ซึ่งเน้นไปที่วิธีการใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการบริหารกรุงเทพมหานคร แต่วิชาบริหารจัดการชุมชนเมืองนั้นก็ไม่ได้รับความนิยมเท่าใดนัก อันเนื่องมาจากวิชาการบริหารจัดการชุมชนเมืองเป็นวิชาเลือก นิสิตนักศึกษาไม่มีใครสนใจเรียนอย่างจริงจัง ประกอบกับตลาดงานมีขนาดเล็กมากเพราะมีเพียงกรุงเทพมหานครเพียงแห่งเดียวเท่านั้นที่เป็นการบริหารจัดการแบบมหานคร จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558)

Ref. code: 25595303030034WTP

3.4 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2520 - 2539: การแสวงหาตัวตนของวิชารัฐศาสตร์ไทยต่อตลาดแรงงานและการตื่นตัวของกระแสท้องถิ่นนิยม

3.4.1 การแสวงหาตัวตนของวิชารัฐศาสตร์ไทยต่อตลาดแรงงาน

พัฒนาการของวิชารัฐศาสตร์ไทยในช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2530 มีความสับสนวุ่นวายอยู่พอสมควร ซึ่งมีการถกเถียงประเด็นเรื่อง “สถานภาพของวิชารัฐศาสตร์” ทั้งในงานเขียนที่เป็นบทความ การจัดสัมมนา อภิปรายวิพากษ์ทบทวน แสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ซึ่งบ่อยครั้งมีการกล่าวถึงประเด็นปัญหาที่ว่าด้วยสถานภาพของวิชารัฐศาสตร์อย่างชนิดที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน[21] (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2542, น. 57 - 60) เนื้อหาสาระของวิชารัฐศาสตร์ไทยมีขอบเขตกว้างขวางมากขึ้นและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น มีความต้องการที่จะมุ่งเน้นให้เกิดความรู้ความเข้าใจถึงขอบข่ายของการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ที่เป็น “วิทยาศาสตร์” (Scientific method) เป็นสำคัญ นักวิชาการในช่วงเวลาดังกล่าวต่างอยู่ในอาการที่ไม่สามารถตอบได้ว่าวิชารัฐศาสตร์มีขอบเขตเป็นอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร และไม่ทราบแน่ชัดว่าเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามีคุณภาพและข้อจำกัดอย่างไร (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2522, น. 1 - 3) ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงเวลาของการถกเถียงและกำหนดขอบเขตการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทยมากพอสมควร อันเนื่องมาจากสังคมไทยเริ่มมีนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ที่สำเร็จการศึกษามาจากประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศยุโรปมากยิ่งขึ้น ลักษณะการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในสองกลุ่มประเทศนี้มีความแตกต่างกันพอสมควร จึงทำให้นักวิชาการรัฐศาสตร์ไทยต่างก็รับเอาอิทธิพลของวิธีการศึกษาจากสถาบันที่ตนเองศึกษามาตั้งเป็นประเด็นในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์

---

[21] ผลงานวิชาการศึกษาเรื่องสถานภาพวิชารัฐศาสตร์ไทยในช่วงเวลานั้นมีเป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่าง เช่น “รัฐศาสตร์: สถานภาพและพัฒนาการ” (สมบัติ จันทรวงศ์ (บรรณาธิการ), 2522) “รัฐศาสตร์ 21 ขอบเขตและแนวทางในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์” (ปรัชญา เวสารัชช์ (บรรณาธิการ), 2521) “รัฐประศาสนศาสตร์: ขอบข่าย สถานภาพและพัฒนาการในประเทศไทย” (อุทัย เลาหวิเชียร, ปรัชญา เวสารัชช์ และ เฉลิมพล ศรีหงษ์ (บรรณาธิการ), 2522) “รัฐศาสตร์: ขอบข่าย สถานภาพและการศึกษาวิจัย” (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2522) “รัฐศาสตร์: ทฤษฎี แนวคิด ปัญหาสำคัญ และแนวทางศึกษาวิเคราะห์การเมือง ในวิชาทฤษฎีการเมือง การเมืองเปรียบเทียบ และการเมืองระหว่างประเทศ” (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2525) “การเมืองมนุษย์: รัฐศาสตร์ทวนกระแส” (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2528) “ทิศทางของรัฐศาสตร์ไทย” (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (บรรณาธิการ), 2528) “วิวัฒนาการวิชารัฐศาสตร์ในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์” (ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, 2530) “รัฐศาสตร์เชิงประจักษ์” (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2531) “ความไร้น้ำยาของวิชารัฐศาสตร์” (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2533) เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

ของตนเอง ผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศสหรัฐอเมริกาก็จะเน้นไปที่การศึกษาเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ส่วนผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศในยุโรปก็จะเน้นไปที่ทฤษฎีและปรัชญาการเมือง ก่อให้เกิดความไม่เป็นไปในทิศทางอันหนึ่งอันเดียวกัน ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2528, น. 4 - 5) ได้ชี้ให้เห็นปัญหาสำคัญอย่างหนึ่งในวงการรัฐศาสตร์ไทยว่าไม่เกี่ยวกับทางทฤษฎี แต่เป็นเรื่องของ “วิกฤตการณ์แห่งความชอบธรรม” (Legitimation crisis) อันเนื่องมาจากระบบราชการที่เคยสร้างความชอบธรรมให้กับวิชารัฐศาสตร์ที่ต้องจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองต่อการผลิตบัณฑิตเข้าสู่ระบบราชการนั้นไม่สามารถรองรับบัณฑิตได้เพียงพออีกต่อไป ดังนั้นวิชารัฐศาสตร์จึงถูกคนรุ่นใหม่ทอดทิ้งและไปแสวงหาคำตอบที่น่าพึงพอใจจากวิชาแขนงอื่น ๆ รวมไปถึงโอกาสในการหางานในตลาดแรงงานอีกด้วย

ผลกระทบจากการเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในปี พ.ศ. 2523 ซึ่งอยู่ในสภาวะปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ต้องการการแก้ไขอย่างเร่งด่วน กลไกหลักที่รัฐบาลพลเอกเปรมได้นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจคือ (1) การจัดตั้งคณะกรรมการกำกับนโยบายเศรษฐกิจแห่งชาติเพื่อทำหน้าที่บริหารนโยบายเศรษฐกิจและเร่งรัดการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ (2) การจัดตั้งคณะกรรมการสร้างงานในชนบท และกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ และ (3) การก่อตั้งคณะกรรมการร่วมภาครัฐบาลและเอกชน นำไปสู่การปรับเปลี่ยนนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาหลายด้าน กลยุทธ์สำคัญประการหนึ่งคือการลดบทบาทรัฐและเพิ่มบทบาทเอกชนในด้านต่าง ๆ ซึ่งมาตรการหนึ่งที่นำมาใช้คือลดอัตราการเพิ่มข้าราชการไม่ให้มีการบรรจุตำแหน่งเพิ่มโดยไม่จำเป็น เน้นการยกระดับและปรับปรุงคุณภาพข้าราชการและสำนักงานเป็นหลัก นโยบายการชะลอการเพิ่มข้าราชการดังกล่าวนั้นได้ส่งผลต่อการจ้างงานในระบบราชการ (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 62) ซึ่งส่งผลต่อการปรับทิศทางของการศึกษาวิชารัฐศาสตร์พอสมควร อันเนื่องมาจากบัณฑิตสาขาวิชารัฐศาสตร์นั้นมีระบบราชการเป็นตลาดแรงงานที่สำคัญที่สุด แต่อย่างไรก็ตามผลกระทบของนโยบายนี้ต่อการศึกษาด้านรัฐศาสตร์กลับมีความแตกต่างไปในแต่ละสาขาวิชา บัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์หรือบริหารรัฐกิจได้รับผลกระทบน้อยกว่าบัณฑิตสาขาการปกครองหรือบัณฑิตสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากบัณฑิตในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ยังเป็นที่ต้องการของระบบราชการมากกว่า และกระแสการวิชาบริหารธุรกิจในขณะนั้นเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานเป็นอย่างมาก จึงทำให้บัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่ศึกษาด้านการบริหารคล้าย ๆ กัน สามารถแทรกตัวเข้าไปในตลาดงานได้เป็นอย่างดี ซึ่งสาขาวิชาการปกครองได้รับผลกระทบมากที่สุดจากนโยบายดังกล่าว อันเนื่องมาจากสาขาวิชาการปกครองเป็นการศึกษาผูกติดกับระบบราชการมากกว่าสาขาอื่น ๆ เพราะตลาดแรงงานหลักของสาขาวิชานี้คือกระทรวงมหาดไทยเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้สาขาวิชาการปกครองที่เคยได้รับความนิยมเป็นอย่างมากกลับกลายเป็นไม่มีคนที่สนใจอยากจะศึกษาอีกต่อไปเพราะหางานทำได้ยากขึ้นมาก ในส่วนของสาขาวิชาความสัมพันธ์

Ref. code: 25595303030034WTP

ระหว่างประเทศนั้นยังได้รับความนิยมในการศึกษาพอสมควร อันเนื่องมาจากบัณฑิตสาขาวิชานี้มีทางเลือกในการทำงานมากกว่าสาขาการปกครอง หากไม่รับราชการในกระทรวงต่างประเทศก็ยังสามารถทำงานในหน่วยงานอื่นที่ต้องอาศัยความรู้ด้านการติดต่อระหว่างประเทศได้ (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 63 - 64)

นอกจากผลกระทบจากนโยบายการลดจำนวนข้าราชการแล้ว การศึกษาทางด้านวิชารัฐศาสตร์ยังได้พบกับปัญหาอีกประการหนึ่ง คือการจำกัดจำนวนนิสิตนักศึกษาตามนโยบายอุดมศึกษาของรัฐอีกด้วย เนื่องจากรัฐบาลได้วางนโยบายในการผลิตบัณฑิตเฉพาะสาขาที่ขาดแคลนและลดการผลิตบัณฑิตในสาขาที่เกินความต้องการของตลาดแรงงาน เช่น นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ อันเป็นผลมาจากการเปิดมหาวิทยาลัยเปิด (มหาวิทยาลัยรามคำแหงและมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2521) ซึ่งทำให้บัณฑิตในกลุ่มนี้มีจำนวนมากเกินความต้องการของตลาดแรงงาน (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 63) แต่ภาควิชารัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานียังสามารถเกิดขึ้นได้ในปี พ.ศ. 2525 ทั้งนี้เป็นเพราะภาควิชารัฐศาสตร์นั้นมีเป้าหมายสอดคล้องกับนโยบายความมั่นคงของรัฐคือการผลิตบัณฑิตเพื่อทำงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะ (ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ, 2530, น. 54) ซึ่งจากการที่รัฐบาลมีนโยบายสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในกิจการของรัฐมากยิ่งขึ้นทำให้ความนิยมในการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ของผู้สอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัยมีจำนวนลดลงอย่างมาก และหากจะเรียนทางด้านวิชารัฐศาสตร์ก็จะเน้นศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์มากกว่า เพราะเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน ทำให้มหาวิทยาลัยหลาย ๆ แห่งต้องดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรหรือขยายสาขาวิชาเพื่อให้ผู้ศึกษามีทางเลือกในการทำงานมากขึ้น เช่น เน้นวิชาการซึ่งมีกลุ่มวิชาในทางด้านรัฐศาสตร์ เน้นการปกครองซึ่งมีกลุ่มวิชาทางด้านการปฏิบัติงานภาครัฐ และเน้นการบริหารซึ่งมีกลุ่มวิชาทางด้านการบริหาร และให้ผู้ศึกษามีสิทธิเลือกวิชาโทในสาขาวิชาอื่น ๆ นอกจากวิชาภายในคณะวิชาของตนเอง เช่น วิชาภาษาต่างประเทศอื่น ๆ นอกจากภาษาอังกฤษ วิชาการบริหารธุรกิจ วิชาการบัญชี เพื่อตอบสนองการศึกษาตามความสนใจของผู้ศึกษาและสร้างโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของผู้ศึกษาด้วยตนเอง แต่การศึกษารัฐศาสตร์ในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังคงรักษาเอกลักษณของการศึกษารัฐศาสตร์แบบสหรัฐอเมริกาไว้เป็นหลักเช่นเดิม เพียงแต่มีการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อเพิ่มรายวิชาต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สอนและทันสมัยมากยิ่งขึ้น (อนุสรณ์ ลิ่มมณี, 2540, น. 69)

ในปี พ.ศ. 2528 ได้มีการจัดสัมมนาวิชาการเรื่อง “ทิศทางของรัฐศาสตร์ไทย” จัดโดยคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อเป็นการประเมินสถานภาพวิชารัฐศาสตร์ไทยครั้งสำคัญ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (บรรณาธิการ), 2528) ซึ่งได้ข้อสรุปว่าวิชารัฐศาสตร์ไทยกำลังเปลี่ยนแปลงการศึกษาในแบบเดิมที่มุ่งผลิตบัณฑิตเข้าสู่ระบบราชการไปสู่การประกอบอาชีพในสายงานอื่น ๆ และ

Ref. code: 25595303030034WTP

ได้ยอมรับความหลากหลายในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ใช่วิธีการศึกษาแบบเดิม จึงต้องมีการเร่งสร้างบูรณาการและประสานองค์ความรู้วิชารัฐศาสตร์ร่วมกับองค์ความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกันเพื่อก่อให้เกิดเป็นความรู้ที่สำคัญของรัฐศาสตร์ไทยต่อไป เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงว่าวิชารัฐศาสตร์ไทยในช่วงเวลาดังกล่าวอยู่ในสภาพการณ์ของความสับสนวุ่นวายในขอบข่าย เป้าหมายและแนวทางการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในประเทศไทยอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมือง รวมทั้งการปรับเปลี่ยนของทัศนคติและฐานคติของการพิจารณาทางปรัชญาว่าด้วยความรู้ทางการเมืองของนักวิชาการ รวมทั้งทัศนคติของประชาชนในสังคมไทยในช่วงสมัยดังกล่าว ซึ่งผลของการแสวงหาตัวตนของวิชารัฐศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2530 ได้มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ไทยที่ยอมรับในความหลากหลายทางประเด็นการศึกษา วิธีการศึกษาที่มองข้ามพรมแดนของวิชารัฐศาสตร์ (Boundaries of political science) เพียงวิชาเดียวนำมาบูรณการองค์ความรู้ร่วมกับสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา พัฒนาชุมชน เป็นต้น เพื่อเกิดเป็นประเด็นการศึกษาใหม่ ๆ ที่หลากหลายยิ่งขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในกระแสหลักที่เน้นในกรอบเชิงสถาบันทางการเมือง ทฤษฎีและปรัชญาทางการเมือง ส่งผลให้การศึกษาวิชารัฐศาสตร์นั้นมีความหลากหลายทางการศึกษามากขึ้น จึงเป็นการเปิดพื้นที่ให้นักวิชาการจากสาขาวิชาอื่น ๆ และและนักการเมืองหันมาศึกษาเรื่องเกี่ยวกับด้านรัฐศาสตร์มากยิ่งขึ้นหลังจากปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา ยกตัวอย่าง เช่น ศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ศาสตราจารย์ ธีรยุทธ บุญมี ศาสตราจารย์ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม ศาสตราจารย์ ดร.ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์ รองศาสตราจารย์ ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ อาจารย์ พรพิไล เลิศวิชา (นักวิชาการอิสระทางด้านการศึกษา) อาจารย์ พิทยา ว่องกุล (นักวิชาการอิสระทางด้านพัฒนาชุมชน) นายแพทย์ประเวศ วะสี นายอุดร ตันติสุนทร (อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดตาก) นายถวิล ไพรสณฑ์ (อดีตรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย) เป็นต้น ซึ่งในความพยายามนี้บางคนก็ประสบความสำเร็จ บางคนก็ได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงอันเนื่องด้วยการขาดประสบการณ์และขาดความเข้าใจทางหลักทฤษฎี วิธีวิทยา เอกสารข้อมูล เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ยากในการนำองค์ความรู้จากสองสาขาวิชามาผสมผสานกันเพื่อเกิดองค์ความรู้ใหม่ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2542, น. 61 - 64) ดังนั้นทิศทางการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทยได้เปลี่ยนแปลงมาในรูปแบบการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบของรัฐทั้งหมด ยกตัวอย่าง เช่น แนวคิดของรัฐ กลไกรัฐ สถาบันพรรคการเมือง กลุ่ม องค์กรประชาชน การปกครองท้องถิ่น ชนกลุ่มน้อย สิทธิมนุษยชน ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจการคลัง นโยบายสาธารณะ และประเด็นอื่น ๆ อีกมากมายอันเป็นส่วนขยายกรอบของวิชารัฐศาสตร์แบบดั้งเดิมในยุคก่อนหน้าที่เป็นการผูกติดกับ

Ref. code: 25595303030034WTP

ระบบราชการเพียงอย่างเดียว ซึ่งอิทธิพลการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ดังกล่าวนี้ได้ส่งผลมาอย่างยาวนานตั้งแต่หลังปี พ.ศ. 2530 จนถึงช่วงปัจจุบัน

อนุสรณ์ ลิ่มมณี (2540, น. 72 - 74) ได้สรุปถึงทิศทางและหลักสูตรรัฐศาสตร์ไทยในช่วง 2520 - 2539 ไว้ 3 ประการ คือ

ประการแรก การศึกษาด้านรัฐศาสตร์ไม่ควรจะเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับรัฐเป็นหลักอย่างเช่นในอดีต แต่ต้องศึกษาการเมืองในสังคมระดับต่าง ๆ ที่มีอยู่มาปรับใช้กับการศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมืองในสังคมเพื่อชี้ให้เห็นถึงนัยทางการเมืองของกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม และพัฒนากรอบความคิดใหม่ ๆ ขึ้นเพื่อใช้อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวไปพร้อม ๆ กัน และหลักสูตรทางการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ไทยควรจะครอบคลุมวิชาประเภทต่าง ๆ เช่นการเมืองกับสิ่งแวดล้อม บทบาททางการเมืองขององค์กรเอกชน เทคโนโลยีการเมือง เป็นต้น แต่ไม่ได้หมายความว่าจะต้องลดความสำคัญของการศึกษาบทบาทของรัฐโดยสิ้นเชิง

ประการที่สอง การศึกษารัฐศาสตร์แบบแยกส่วนเป็นสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น สาขาวิชาการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และรัฐประศาสนศาสตร์ ควรจะถูกยกเลิกไปโดยสิ้นเชิง เหตุผลคือการศึกษาแบบแยกส่วนดังกล่าวไม่ได้ช่วยให้ผู้สอนและผู้ศึกษาด้านรัฐศาสตร์สามารถเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองในแง่มุมและระดับต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน เพราะเหตุการณ์ในสังคมมีตัวแปรทางการเมืองและการบริหารเป็นจำนวนมากและเชื่อมโยงกันอยู่อย่างซับซ้อน การเน้นหนักความรู้เพียงด้านเดียวในระดับปริญญาตรีจะเป็นการปิดกั้นความรู้ความเข้าใจในการศึกษาด้านนี้มากกว่าสร้างความชำนาญเฉพาะด้าน เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วมาก จนมหาวิทยาลัยไม่อาจจะไล่ตามสอนสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นได้ทันเพียงพอ แต่สิ่งที่มหาวิทยาลัยจะสอนได้คือการสอนให้เข้าใจถึงกระบวนการการเปลี่ยนแปลงที่มีหลายมิติเชื่อมต่อกัน จะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถทำความเข้าใจและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในสังคมได้เองโดยไม่จำเป็นต้องเรียนรู้เทคนิคมากจนเกินไป

ประการที่สาม หลักสูตรรัฐศาสตร์ควรบรรจุวิชาข้ามสาขาวิชาไว้มากขึ้น เช่น เศรษฐกิจการเมือง นิเวศวิทยาการเมือง และธุรกิจการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้ในการศึกษาในลักษณะดังกล่าวไม่เพียงแต่จะช่วยให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ ได้มากขึ้นเท่านั้น หากยังสอดคล้องกับสถานการณ์อันซับซ้อนของสังคมในปัจจุบันได้ด้วย การบรรจุวิชาหรือการเปิดให้ผู้ศึกษาสามารถเลือกเรียนวิชาในต่างคณะวิชา เช่น วิชาภาษาต่างประเทศ วิชาการบัญชี วิชาบริหารธุรกิจ เพื่อเป็นการสร้างโอกาสในการศึกษาที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น และเป็นการพัฒนาความสนใจของผู้เรียนให้มีทักษะเพิ่มเติมและเปิดมิติทางความคิดของผู้เรียนนอกจากการเรียนวิชารัฐศาสตร์เพียงมิติเดียว ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้เกิดการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ร่วมกับสาขาวิชาอื่น ๆ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

Ref. code: 25595303030034WTP

3.4.2 ความเจริญของส่วนภูมิภาคสู่กระแสท้องถิ่นนิยม ก่อให้เกิดการกระตุ้นการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่น

ในส่วนของวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วง พ.ศ. 2520 - 2530 มีลักษณะต่อเนื่องมาจากการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นหลังจากประมาณช่วงปี พ.ศ. 2514 - 2516 เป็นต้นมา กล่าวคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ มีผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นอาจารย์ประจำ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือรองศาสตราจารย์ประหยัด หงษ์ทองคำ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือรองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ เที่ยงตรง และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ คือรองศาสตราจารย์ ประทาน คงฤทธิศึกษากร) ซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นระยะเวลานานจนกระทั่งเกษียณอายุราชการ (ประมาณช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2534) แต่ทว่าองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นในการเรียนการสอนช่วงนี้ก็ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากช่วงปี พ.ศ. 2510 - 2519 เท่าใดนัก ประเด็นที่ศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวคือ แนวคิดในการกระจายอำนาจ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการปกครองท้องถิ่นกับรัฐบาล โครงสร้างและรูปแบบการปกครองท้องถิ่น อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของหน่วยการปกครองท้องถิ่น ระบบการบริหารงานบุคคลของหน่วยปกครองท้องถิ่น การคลังของหน่วยการปกครองท้องถิ่น และการบริหารมหานคร (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2526, น. 3 - 5) เพียงแต่มีการขยายขอบเขตทางการศึกษาวิจัยและให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการบริหารจัดการเมืองและการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นอันเนื่องมาจากการก่อตั้งเมืองพัทยาซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษในปี พ.ศ. 2521 แต่การที่มีอาจารย์ประจำทางด้านการปกครองท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ นั้นทำให้มีการผลิตตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวกับองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมากขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น “การพัฒนาทางการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น” (ประหยัด หงษ์ทองคำ, 2519) “การบริหารการปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ” (ชูศักดิ์ เที่ยงตรง, 2520ก)[22] “เทศบาลกับการพัฒนา” (ชูศักดิ์ เที่ยงตรง, 2520ข) “การปกครองท้องถิ่นไทย” (ประหยัด หงษ์ทองคำ, 2523) “สมรรถนะขององค์การปกครองท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาท้องถิ่น: บทบาทของเทศบาลและสุขาภิบาล” (ประหยัด หงษ์ทองคำ, 2524) “การปกครองท้องถิ่น” (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2526) “ปัญหาและแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพของการบริหารเทศบาลไทย” (ประหยัด หงษ์ทองคำ

[22] หนังสือ “การบริหารการปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ” (ชูศักดิ์ เที่ยงตรง, 2520ก) ถือได้ว่าเป็นหนังสือเล่มแรกที่ว่าด้วยการบริหารท้องถิ่นเปรียบเทียบ โดยใช้การศึกษาแบบเปรียบเทียบประเทศต่าง ๆ แบบเป็นกรณีศึกษา ซึ่งได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาของการศึกษาการปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ คือ (1) ความแตกต่างของระบบการกระจายอำนาจ (2) ความสับสนในกรอบแนวคิด และ (3) ความแตกต่างของภาษาและวัฒนธรรม

Ref. code: 25595303030034WTP

และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2529) เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าตำราและงานวิจัยส่วนใหญ่ในเรื่องการปกครองท้องถิ่นจะจำกัดอยู่เพียงนักวิชาการหรือผู้ที่สนใจเพียงไม่กี่คนเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม ผลจากการแสวงหาตัวตนของวิชารัฐศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2530 นั้นทำให้นักวิชาการจากสาขาวิชาอื่น ๆ เริ่มมาศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ มากขึ้น เริ่มมีนักวิชาการทางด้านเศรษฐศาสตร์ให้ความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ได้แก่ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม ศาสตราจารย์ ดร.ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์ และรองศาสตราจารย์ ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ ซึ่งเป็นนักเศรษฐศาสตร์เชิงสถาบัน (Institutional economist) ได้ร่วมกันเขียนหนังสือเรื่อง “การคลังเทศบาล” (เกริกเกียรติ พิพัฒนเสรีธรรม, ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์ และ วราภรณ์ สามโกเศศ, 2527) ได้นำเสนอเรื่องการปกครองท้องถิ่นในมุมเศรษฐศาสตร์ เช่น ทฤษฎีการคลังท้องถิ่น (Local finance) การประหยัดต่อขนาด (Economy of scale) การพึ่งพาทางการคลัง (Fiscal dependency) ความสามารถในการจัดเก็บภาษี เป็นต้น ซึ่งประเด็นเหล่านี้ให้มุมมองที่แตกต่างจากการศึกษาแบบเชิงพฤติกรรมสถาบันที่สาขาวิชารัฐศาสตร์นำเสนอมาโดยตลอด จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558)

ในปี พ.ศ. 2534 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดตั้งโครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่นขึ้นและจัดการสัมมนาทางวิชาการ สภาพปัญหา การสอน และการวิจัย เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย ซึ่งเป็นการสัมมนาทบทวนการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นครั้งแรกในส่วนภูมิภาค ซึ่งรองศาสตราจารย์ ประทาน คงฤทธิศึกษากร ได้ตั้งข้อเสนอไว้ 4 ประการ คือ (1) จำเป็นที่จะต้องกำหนดวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรทั่วไปหรือเป็นวิชาบังคับ (2) วิธีการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นต้องประยุกต์ในเรื่องของการศึกษาเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่เพียงแต่การศึกษาในเชิงโครงสร้างอำนาจเท่านั้น และการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นต้องทันโลกและตอบสนองต่อความเป็นชุมชนเมืองมากขึ้นในอนาคต (3) มหาวิทยาลัยต้องเร่งพัฒนานักวิชาการและอาจารย์ทางด้านการปกครองท้องถิ่นให้ความรู้เท่าทันโลก และเร่งสร้างนักวิชาการรุ่นใหม่ทางด้านนี้ขึ้นมา และ (4) คณาจารย์ผู้สอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นต้องมีการรวมตัวกันประชุมปรึกษาหารือเพื่อพัฒนาระบบการสอนว่าสอดคล้องและช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้จริงหรือไม่ ไม่ใช่ทำการวิจัยเพื่อขอใช้ตำแหน่งวิชาการเพียงอย่างเดียว (ธเนศวร์ เจริญเมือง (บรรณาธิการ), 2534, น. 101 - 102) ซึ่งต่อมาผลจากเหตุการณ์รัฐประหารในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงบริบททางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางกลุ่มพลังนอกระบบราชการได้ก่อตัวและมีบทบาทในทางการเมืองมากขึ้น และยังเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการการปฏิรูปการเมืองไทย เพื่อพัฒนาระบบการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ซึ่งในช่วงเวลานั้นได้มีการรณรงค์และเรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

Ref. code: 25595303030034WTP

ซึ่งส่งผลให้นักวิชาการเริ่มให้ความสนใจและศึกษาเรื่องการกระจายอำนาจมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะกระแสความคิดการเสนอให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด โดยศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง ซึ่งในช่วงเวลานี้ได้เกิดการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวของแนวคิด “ท้องถิ่นนิยม” (Localism) อย่างหนึ่งอันเกิดมาจากความรักในท้องถิ่น ประชาชนอยากมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเองอันเนื่องมาจากความเจริญจากส่วนกลางเริ่มทะลักมาสู่เมืองใหญ่ในส่วนภูมิภาค การเปลี่ยนแปลงของความเจริญทำให้ชนบทพัฒนากลายเป็นเมือง ประชาชนเริ่มเห็นความสำคัญในการมีส่วนร่วมและปกปักรักษาบ้านเกิดเมืองนอนของตนเอง จึงเริ่มมีการรวมตัวเป็นกลุ่มประชาสังคม (Civil society) เพื่อเคลื่อนไหวรักษาผลประโยชน์ภายในท้องถิ่นด้วยตนเอง ธเนศวร์ เจริญเมือง (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2558) ผลจากการศึกษาทางด้านประชาสังคมจึงได้มีนักวิชาการให้ความสนใจศึกษาการปกครองท้องถิ่นในมิติอิทธิพลของนักการเมืองท้องถิ่น (หรือที่เรียกว่าเจ้าพ่อ) ที่มีผลต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในท้องถิ่นตามมาด้วย เช่น ศาสตราจารย์ ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ศาสตราจารย์ ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร รองศาสตราจารย์ ดร.สังศิต พิริยะรังสรรค์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เวียงรัฐ เนติโพธิ์ เป็นต้น และการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งกลายเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่สุดที่กระจายตัวเต็มพื้นที่ภายในประเทศไทยนั้นเป็นการปลุกกระแสให้ประชาชนสนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้นอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในสังคมไทย (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 3) ทำให้นักวิชาการเริ่มศึกษาในประเด็นเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้นอันเนื่องมาจากต้องการองค์ความรู้ที่จะนำมาใช้ในการบริหารจัดการการปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่ (หมายถึง องค์การบริหารส่วนตำบล) ซึ่งมีจำนวนมากและกระจายตัวอยู่ทั่วประเทศไทย

3.4.3 การศึกษาวิจัยเรื่องการปกครองท้องถิ่นเพื่อออกแบบการกระจายอำนาจในประเทศไทย

ในช่วงปี พ.ศ. 2536 - 2539 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้รับหน้าที่ให้เป็นหน่วยวิจัยเกี่ยวกับท้องถิ่นในเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ (Special economic development) โดยใช้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นประเด็นในการศึกษา และได้รับการสนับสนุนเงินทุนวิจัยมาจากธนาคารโลก (The World Bank) เพื่อมาวิจัยเรื่องการกระจายอำนาจ ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา และ ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ได้รับตำแหน่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทำวิจัยเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับนักวิชาการของธนาคารโลก ได้แก่

Ref. code: 25595303030034WTP

Anwar Shah และ Robin W. Boadway[23] ซึ่งเป็นงานวิจัยเพื่อการออกแบบการกระจายอำนาจในประเทศไทย ต่อมาช่วงในช่วง พ.ศ. 2539 - 2540 ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา และศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ ก็ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการกระจายอำนาจของไทยผ่านการเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ในส่วนของการปกครองท้องถิ่น และมีรองศาสตราจารย์ แก้วสรร อติโพธิ ร่วมอยู่ด้วย ต่อมาไปดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกวุฒิสภา จึงเหลือแค่เพียงศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา และศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์เท่านั้นที่เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ในส่วนของการปกครองท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นให้มีการผลักดันเรื่องการปกครองท้องถิ่นไปบรรจุในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ในเวลาต่อมา จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558)

ผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2535 ได้แก่ รองศาสตราจารย์ประหยัด หงษ์ทองคำ จนกระทั่งเกษียณอายุราชการในช่วงปี พ.ศ. 2535 ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2536 - 2539 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ไม่ได้มีอาจารย์ประจำที่รับผิดชอบวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย จึงได้เชิญข้าราชการกระทรวงมหาดไทยกลับมาช่วยสอนในวิชาดังกล่าวอีกครั้ง ได้แก่ นายมนุชญ์ วัฒนโกเมร (อดีตรองปลัดกระทรวงมหาดไทย) มาสอนในเนื้อหาส่วนที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและระบบราชการในการปกครองท้องถิ่น รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตธนารักษ์ มาร่วมสอนในเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและการพัฒนาท้องถิ่น และรองศาสตราจารย์ พนม ทินกร ณ อยุธยา เป็นผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบในขณะนั้น ตระกูล มีชัย (สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2558) ในส่วนการสอนเรื่องการบริหารจัดการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2519 นั้นก็ได้หายไปจากคณะรัฐศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2534 คาดว่าเพราะรองศาสตราจารย์ ดร.อิสระ สุวรรณบล ได้เปลี่ยนความสนใจทางวิชาการไปเรื่องของการบริหาร

---

[23] Anwar Shah และ Robin W. Boadway เป็นนักวิชาการทางด้านเศรษฐศาสตร์ของธนาคารโลกที่ให้ความสนใจเรื่องการคลังท้องถิ่น งบประมาณ การปกครองท้องถิ่นในประเทศต่าง ๆ การบริหารทางด้านการคลังของรัฐ การให้บริการของรัฐ ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่นั้นเป็นกรณีศึกษาเปรียบเทียบในประเทศต่าง ๆ ซึ่งงานเขียนของนักวิชาการทั้งสองท่านนี้มีเป็นจำนวนมาก และชุดหนังสือที่น่าสนใจที่สุด คือ Public Sector Governance and Accountability เป็นชุดหนังสือที่ได้รับทุนวิจัยและตีพิมพ์เผยแพร่โดยธนาคารโลกในปี ค.ศ. 2007 (พ.ศ. 2550) หนังสือในชุดนี้มีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่าง เช่น “Local Governance in Developing Countries” “Participatory Budgeting” “Local Budgeting” “Public Expenditure Analysis” “Budgeting and Budgetary Institutions” “Public Services Delivery” “Intergovernmental Fiscal Transfers: Principles and Practice” เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

จัดการรัฐวิสาหกิจแทน ซึ่งวิชาดังกล่าวก็ปิดตัวเองไปโดยปริยาย จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558) ในส่วนคณะวิชาอื่น ๆ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยก็ไม่ได้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจัง เป็นเพียงส่วนหนึ่งหรือเป็นกรณีศึกษาในรายวิชาเท่านั้น ยกตัวอย่าง เช่น วิชาการบริหารจัดการเมืองของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ วิชาการคลังสาธารณะของคณะเศรษฐศาสตร์ วิชากฎหมายมหาชนของคณะนิติศาสตร์ เป็นต้น

ผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2528 ได้แก่รองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ เที่ยงตรง จนกระทั่งเกษียณอายุราชการในช่วงปี พ.ศ. 2528 หลังจากนั้นผู้สอนวิชาดังกล่าวคือ ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2531 ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา ได้โอนย้ายไปสังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่มีผู้สอนวิชาดังกล่าว จึงได้เชิญรองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ เที่ยงตรง กลับมาเป็นผู้สอนอีกครั้ง โดยมีศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา เป็นผู้ช่วยสอนในวิชาอื่น ๆ เช่น วิชาการบริหารงานคลังและงบประมาณท้องถิ่น จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558) จนกระทั่งปี พ.ศ. 2534 ศาสตราจารย์ ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ได้รับผิดชอบวิชาดังกล่าวต่อจากรองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ เที่ยงตรง และมีอาจารย์ ดร.เสกสรรค์ ประเสริฐกุล มาร่วมสอนในรายวิชาดังกล่าวด้วย นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2558) ในส่วนคณะวิชาอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีนักวิชาการเริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ในคณะนิติศาสตร์มีศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ ซึ่งสอนวิชากฎหมายมหาชนก็ได้เริ่มสอนวิชากฎหมายปกครองท้องถิ่นขึ้นจนเขียนเป็นตำราเรื่อง “รวมบทความกฎหมายการปกครองท้องถิ่น” (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2539) ในคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ได้แก่ รองศาสตราจารย์โกวิทย์ พวงงาม ซึ่งเป็นข้าราชการกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยได้โอนย้ายมาเป็นอาจารย์ที่คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อมาสอนเรื่องพัฒนาชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งทำให้รองศาสตราจารย์ วุฒิสาร ตันไชย หันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาการปกครองท้องถิ่นด้วย ตระกูล มีชัย (สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2558)

ในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ภายในประเทศไทยเริ่มมีผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมากขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค กล่าวคือ นักวิชาการที่สังกัดในมหาวิทยาลัยส่วนกลางเริ่มผลิตนักวิชาการรุ่นใหม่ออกมามากยิ่งขึ้น และนักวิชาการรุ่นใหม่เหล่านั้นได้กระจายตัวไปอยู่ในมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคมากขึ้น จึงทำให้องค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นเริ่มกระจายจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคจากเดิมที่องค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นผูกขาดอยู่ภายในสถาบันอุดมศึกษาส่วนกลางเท่านั้น มหาวิทยาลัยในส่วนกลางที่สอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นในช่วงแรกคือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ช่วงปี พ.ศ. 2520 - 2534 ได้แก่รองศาสตราจารย์ ประทาน คงฤทธิศึกษากร

Ref. code: 25595303030034WTP

จนกระทั่งเกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. 2534 ต่อมาคือรองศาสตราจารย์ ดร.พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต และศาสตราจารย์ ดร.อุดม ทุมโฆสิต มาเป็นผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ในส่วนมหาวิทยาลัยรามคำแหงก็เริ่มมีนักวิชาการที่สนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น เช่น รองศาสตราจารย์ พรชัย เทพปัญญา (คณะนิติศาสตร์) รองศาสตราจารย์ ดร.โภคิน พลกุล (คณะนิติศาสตร์) รองศาสตราจารย์ อัษฎางค์ ปาณิกบุตร (คณะรัฐศาสตร์) อาจารย์ วิทยา นภาศิริกุลกิจ (คณะรัฐศาสตร์) เป็นต้น ในส่วนมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งที่สองที่เริ่มก่อตั้งในปี พ.ศ. 2521 ในระยะแรกผู้สอนวิชาการปกครองท้องถิ่นได้แก่รองศาสตราจารย์ กุลธน ธนาพงศธร (โอนย้ายมาจากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ต่อมาคือรองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล ซึ่งรับผิดชอบวิชาการปกครองท้องถิ่นต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ในส่วนมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคนั้นเริ่มมีนักวิชาการที่หันมาสนใจเรื่องทางด้านการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น เช่น ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ เจริญเมือง (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) รองศาสตราจารย์ สมศักดิ์ เขียวกิ่งแก้ว (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) รองศาสตราจารย์ ดร.วรพิทย์ มีมาก (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ต่อมาได้โอนย้ายไปสังกัดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปรีชา ชวนไชยสิทธิ์ (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์) เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีนักวิชาการในส่วนภูมิภาคสนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น แต่ก็ยังจำกัดอยู่ในมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ในส่วนภูมิภาคเท่านั้น ในส่วนมหาวิทยาลัยขนาดเล็ก เช่น วิทยาลัยครู (มหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน) หรือมหาวิทยาลัยเอกชนยังไม่ได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการปกครองท้องถิ่นเท่าใดนัก

3.5 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2540 - 2549: การกระจายอำนาจและวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเปรียบดั่งดอกไม้ไฟส่องสว่าง

3.5.1 การเปิดข้ามพรมแดนในการศึกษาและการนำเข้าองค์ความรู้จากต่างประเทศของวิชารัฐศาสตร์ไทย

หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นมากที่สุดฉบับหนึ่ง ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างมาก การปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงสร้างการบริหารที่ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง ไม่ใช่ข้าราชการประจำแบบเช่นในอดีต การจัดตั้งหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สำนักนายกรัฐมนตรี) คณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น (สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (กระทรวงมหาดไทย) เป็นต้น มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นที่สำคัญตามมา เช่น

Ref. code: 25595303030034WTP

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 เป็นต้น และมีการเปิดพื้นที่ให้นักวิชาการได้มีส่วนร่วมในการกระจายอำนาจโดยเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ในรูปแบบผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้นักวิชาการได้เข้าไปร่วมในคณะกรรมการเหล่านั้นด้วยเสมอและได้มีบทบาทกำหนดทิศทางการกระจายอำนาจของไทย[24]

วิชารัฐศาสตร์ไทยในช่วง พ.ศ. 2540 - 2549 มีลักษณะคล้ายคลึงกับปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา กล่าวคือ เริ่มมีการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ด้วยการนำแนวคิดและทฤษฎีจากสาขาวิชาอื่น ๆ มาร่วมบูรณาการศึกษานอกเหนือจากเพียงกรอบวิชารัฐศาสตร์เท่านั้น เช่น ประวัติศาสตร์ ปรัชญา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา พัฒนาชุมชน บริหารธุรกิจ การตลาด เป็นต้น ซึ่งทำให้ขอบเขตวิธีการศึกษาวิชารัฐศาสตร์นั้นมีความหลากหลายขึ้นมาก แต่ก็ยังไม่ได้ละทิ้งการศึกษาสถาบันทางการเมือง กฎหมาย ความสัมพันธ์ของอำนาจ และพลวัตของสังคมการเมืองไทย แต่ความเด่นชัดของการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ที่เรียกว่า “รัฐศาสตร์กระแสรอง” คือการนำทฤษฎีและประเด็นหลักวิชาใหม่ ๆ จากต่างประเทศเข้ามาสู่สังคมการเมืองไทยมากขึ้น เช่น สันติวิธี (Peace studies) วาทกรรม (Discourse) คนไร้บ้าน (Homeless) เพศสภาพ (Gender studies) ทฤษฎีแนววิพากษ์ (Critical theory) สัญวิทยา (Semiotics) หลังโครงสร้างนิยมหรือหลังสมัยใหม่ (Post structuralism) เป็นต้น ซึ่งเป็นการเปิดพรมแดนใหม่ ๆ ในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ที่ไม่ได้ยึดติดแบบ “รัฐศาสตร์กระแสหลัก” ที่เป็นการศึกษาสถาบันการเมืองในเชิงพฤติกรรมศาสตร์เท่านั้น แต่ก็ยังอยู่ในลักษณะเป็นไปตามความสนใจของนักวิชาการปัจเจกบุคคลเท่านั้น ซึ่งมีการขยายตัวของนักวิชาการกลุ่มนี้มากขึ้น เช่น ศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ศาสตราจารย์ ดร.ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร

---

[24] จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 284 ได้บัญญัติให้มีการจัดทำกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเป็นกฎหมายที่ทำหน้าที่กำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้มีการบัญญัติให้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่งเพื่อทำหน้าที่ในการกำหนดอำนาจหน้าที่และจัดสรรสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยคณะกรรมการชุดนี้จะต้องมีองค์ประกอบของคณะกรรมการประกอบไปด้วยผู้แทนของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติตามกฎหมายกำหนดไว้เป็นจำนวนเท่ากันเป็นคณะกรรมการ ซึ่งทำให้คณะกรรมการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในภายหลังนั้นต่างก็มีการระบุให้มีผู้ทรงคุณวุฒิร่วมเป็นคณะกรรมการอยู่เสมอ (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 121 - 122)

Ref. code: 25595303030034WTP

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์ รองศาสตราจารย์ ธเนศ วงศ์ยานนาวา รองศาสตราจารย์ สรวิศ ชัยนาม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดชา ตั้งสีฟ้า อาจารย์ ดร.ชลธิศ ธีระฐิติ เป็นต้น ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ในแวดวงนักวิชาการด้วยกันเองอย่างกว้างขวางมากขึ้น ซึ่ง นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (2542, น. 67 - 68) ได้มีความคิดเห็นว่าปัญหาของการศึกษาวิชาการรัฐศาสตร์ในลักษณะนี้คือการทำให้หลักวิชาการและการทำวิจัยภาคปฏิบัติมีความไม่สอดคล้องกัน ซึ่งนักวิชาการในสายที่นำแนวคิดก็ทำแต่เพียงนำเข้าแนวคิดจากต่างประเทศเพียงอย่างเดียว ในส่วนนักวิชาการในสายวิจัยภาคปฏิบัติก็เก็บข้อมูลวิจัยไปอีกในทิศทางหนึ่ง ซึ่งอาจจะเกิดจาก (1) ฐานคติที่แยกองค์วิชาความรู้ออกเป็นส่วน ๆ และเป็นการแยกแบบเด็ดขาดถึงขนาดที่ไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ไม่พยายามข้ามเข้าไปในพรมแดนของสาขาวิชาอื่น ๆ ถึงแม้ว่าจะมีเนื้อหาที่สัมพันธ์กัน และ (2) ภาษาและวิธีการศึกษาซึ่งนักวิชาการทุกฝ่ายไม่สามารถละทิ้งระเบียบวิธี (Discipline) ในการศึกษาของตนเองได้ แต่อาจจะเรียนรู้และแลกเปลี่ยนกันได้ ยกเว้นแต่การใช้ภาษาซึ่งมีลักษณะส่วนตัวเป็นอย่างมากจนก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง หากไม่สามารถละทิ้งในสิ่งดังกล่าวได้ก็จะทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนกับสาขาวิชาอื่น ๆ ได้ยากมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8, 2539)[25] และฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) (แผนพัฒนา

[25] แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) มีจุดมุ่งเน้นให้มีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาในทุกภาคส่วนโดยมี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ของประเทศ และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือช่วยพัฒนาให้ประชาชนมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นพร้อมทั้งปรับเปลี่ยนวิธีการพัฒนาแบบแยกส่วนมาเป็นบูรณาการแบบองค์รวม เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาประชารัฐ เป็นการพัฒนาภาครัฐให้มีสมรรถนะและพันธกิจหลักในการเสริมสร้างศักยภาพของประชาชน จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 นี้ได้ส่งผลให้ เกิดการผลักดันให้ปรับปรุงระบบมหาวิทยาลัยในส่วนกลาง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (ยกฐานะจากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี) ก่อตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ในส่วนภูมิภาคเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง และผลักดันให้เกิดการพัฒนายกระดับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ (กลุ่มสถาบันราชภัฏและกลุ่มสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล) เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9, 2544)[26] ได้ส่งผลกับการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทยอย่างชัดเจน 5 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ทำให้การศึกษาเรื่องแนวคิดประชาธิปไตยและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนได้กลับมามีบทบาทมากขึ้น เนื่องมาจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้นเป็นพลวัตสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงว่าประเทศไทยมีแนวโน้มการพัฒนาเข้าสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมา

ประการที่สอง วิชารัฐศาสตร์ไทยเริ่มกลับมาให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายอีกครั้งหลังจากหายไปในช่วงปี พ.ศ. 2520 ที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ที่ไม่ได้ผูกติดกับการผลิตบัณฑิตเข้าสู่ระบบราชการ อันเนื่องมาจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นกฎหมายมหาชนชนิดหนึ่งที่มีศักดิ์เป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องการศึกษาองค์กรอิสระภายใต้รัฐธรรมนูญประกอบด้วย อันเนื่องมาจากเป็นรูปแบบองค์กรของรัฐรูปแบบใหม่ในประเทศไทยและทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานขององค์กรภาครัฐ ประกอบกับเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยมุ่งหวังให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

ประการที่สาม วิชารัฐศาสตร์ไทยเริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับมิติทางด้านการศึกษาเรื่องการเคลื่อนไหวและการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคประชาสังคมมากขึ้นกว่าเดิมจากในอดีตที่ผ่านมา เนื่องมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติให้ประชาชนและภาคประชาสังคมมีสิทธิและบทบาทมากขึ้นในการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นจำนวนมาก เช่น สิทธิ

---

[26] แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มี “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม และให้ความสำคัญกับการพัฒนาประชาชน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบบริหารจัดการภายในให้ดีขึ้นในทุกระดับ ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง จึงก่อให้มีการยกฐานะของวิทยาลัยและสถาบันต่าง ๆ ที่จัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาทั่วประเทศไทยให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อกระจายองค์ความรู้และสร้างโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและพัฒนาศักยภาพของประชาชนมากยิ่งขึ้น คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏ (ยกฐานะจากสถาบันราชภัฏ) มหาวิทยาลัยนครพนม มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (ยกฐานะจากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล) เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

การรักษาทรัพยากรในชุมชน สิทธิการเคลื่อนไหวทางการเมือง สิทธิการเลือกตั้งในทุกระดับ สิทธิการแสดงความคิดเห็น สิทธิในการถอดถอนนักการเมืองและข้าราชการ เป็นต้น

ประการที่สี่ การกระจายตัวของการเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรทางด้านวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ภายในสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทั่วประเทศไทย ได้แก่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (เปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2542) มหาวิทยาลัยบูรพา (เปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2545) มหาวิทยาลัยนเรศวร (เปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2546) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี มหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (เปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2548) มหาวิทยาลัยทักษิณ (เปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2549) เป็นต้น และในกลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏก็มีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในช่วงปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา

ประการที่ห้า ทำให้วิชาการปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นเพียงวิชาหนึ่งของวิชารัฐศาสตร์ไทยมีบทบาทมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดอันเนื่องมาจากมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรงและมีการกระจายอำนาจผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 5 รูปแบบ (องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา) ซึ่งครอบคลุมเต็มพื้นที่ของประเทศไทย

จากสถานการณ์ 5 ประการข้างต้น ได้ส่งผลให้การเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ไทยมีความหลากหลายมากขึ้นเป็นอย่างมากจากในช่วงอดีตที่ผ่านมา อันเนื่องมาจากการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์เริ่มมีความเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น ไม่ได้จำกัดกรอบการศึกษาเพียงแค่มิติทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่ยังเปิดพื้นที่ให้กับสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ พัฒนาสังคม สื่อสารมวลชน เป็นต้น เข้ามาร่วมศึกษาประเด็นทางรัฐศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสื่อสารทางการเมือง ชนกลุ่มน้อย การเคลื่อนไหวภาคประชาชน ประวัติศาสตร์การเมืองในชุมชน การบริหารพัฒนา เศรษฐศาสตร์การเมือง และอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก และจากผลของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ทำให้กระแสการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ไทยกลับมามีบทบาทและความนิยมในเชิงวิชาการกลับมาอีกครั้ง โดยเฉพาะในระดับปริญญาโท ถึงแม้ว่าจะสวนทางกับความต้องการของตลาดแรงงานในระบบราชการก็ตาม ในอดีตการศึกษาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในระดับบัณฑิตศึกษาแทบไม่มีความจำเป็นต่อตลาดแรงงาน แต่เพราะเหตุการณ์วิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 (วิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง) ทำให้ตลาดงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต้องชะลอการรับบุคคลเข้าทำงาน จึงทำให้รัฐบาลสมัยนั้น (พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ได้เสนอแนวคิดในการชะลอบัณฑิตเข้าสู่ตลาดแรงงานหลังสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีโดยทันทีเพื่อไม่ให้บัณฑิตตกอยู่ในสภาวะว่างงาน

Ref. code: 25595303030034WTP

จำนวนมากเกินไป สถาบันอุดมศึกษาต้องผลักดันนโยบายการผลิตหลักสูตรระดับปริญญาโทเพื่อชักชวนและรองรับบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาใหม่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้หลักสูตรระดับปริญญาโทเริ่มมีผู้สนใจเข้าศึกษาต่อเป็นจำนวนมากขึ้นทั่วประเทศ จึงทำให้เกิดการเปิดการเรียนการสอนระดับปริญญาโททางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในหลายสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศไทย โดยเฉพาะสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่สนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานได้ จึงก่อให้เกิดนักวิชาการรุ่นใหม่ทางด้านรัฐศาสตร์เป็นจำนวนมากขึ้นอย่างก้าวกระโดดทั้งจากนโยบายการผลิตมหาบัณฑิตเพื่อชะลอการเข้าสู่ตลาดแรงงานในช่วงปี พ.ศ. 2540 และการกระจายตัวในการเปิดการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ จึงทำให้นักวิชาการรุ่นใหม่ทางด้านรัฐศาสตร์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้จำเป็นต้องให้ความสนใจและศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการปกครองท้องถิ่น เพราะเป็นกระแสสังคมอย่างมากในช่วงเวลานั้น จากนักวิชาการที่ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเลยก็ต้องศึกษาวิจัยเรื่องการปกครองท้องถิ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในระยะยาวนั้นก็ได้แสดงให้เห็นแล้วว่านักวิชาการที่ไม่ได้สนใจในเรื่องการปกครองท้องถิ่นตั้งแต่แรกเริ่มก็จะเลิกให้ความสนใจในประเด็นดังกล่าวไปเอง ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงปรากฏการณ์หรือความสนใจทางด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นไม่ยั่งยืนเท่าที่ควรแม้แต่ในแวดวงวิชาการของประเทศไทย

ประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในแวดวงวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2549 นั้น คือนักวิชาการที่ได้รับทุนการศึกษาจากการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็นเป็นต้นมาได้กลายเป็นผู้มีบทบาทในแวดวงวิชาการไทย ประกอบกับการเติบโตของวิชารัฐประศาสนศาสตร์อันเป็นต้นแบบของการวิจัยเชิงประจักษ์ (Empiricism) ที่เน้นการศึกษาแบบเป็นรูปธรรมตามหลักวิทยาศาสตร์ (Scientific method) จึงทำให้วิชารัฐศาสตร์ไทยจำเป็นต้องศึกษาในเชิงประจักษ์มากยิ่งขึ้นกว่าเดิมนอกเหนือไปจากการศึกษาในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral science) ดังเช่นช่วงปี พ.ศ. 2530 ที่ผ่านมา จึงทำให้แนวทางการศึกษาแบบการเมืองเปรียบเทียบ (Comparative politics) กลับมาเป็นจุดสนใจสำคัญอีกครั้งในช่วงเวลานี้ และผลของการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้น ยิ่งเป็นตัวกระตุ้นให้นักวิชาการรัฐศาสตร์ที่สำเร็จการศึกษามาจากสหรัฐอเมริกายิ่งมีความตื่นตัวเรื่องประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากบุคคลเหล่านี้ได้รับอิทธิพลการเรียนการสอนเรื่องสิทธิเสรีภาพและประชาธิปไตยจากสหรัฐอเมริกา ทำให้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา การเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์จะให้ความสำคัญและยึดจุดหลักคือการสนับสนุนประชาธิปไตยให้มีความเข้มแข็ง เพราะเหตุนี้สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์นั้นจะต้องวางจุดยืนและระบุตัวตนว่า “การเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์คือการสนับสนุนให้ประชาธิปไตยเข้มแข็ง” ซึ่งแตกต่างจากในอดีตก่อนหน้านั้นที่การเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ไม่ได้มีการกำหนดแนวคิดดังกล่าว และการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ในอดีตนั้นที่มีคณาจารย์สำเร็จการศึกษามาจากประเทศในทวีปยุโรปที่จะมุ่งเน้นการสอนวิชารัฐศาสตร์

Ref. code: 25595303030034WTP

ในมิติของการปกครองที่มีหลายรูปแบบ ไม่ได้มุ่งเน้นถึงเรื่องประชาธิปไตยมากดังเช่นในช่วงเวลานี้ ประกอบกับนักวิชาการรุ่นใหม่ที่สำเร็จการศึกษามาจากต่างประเทศได้มีการ “นำเข้าองค์ความรู้” ซึ่งเป็นแนวคิดและทฤษฎีจากต่างประเทศเข้ามาประยุกต์ใช้ในการอธิบายสถานการณ์ทางการเมือง ถือว่าเป็นการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ของการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ไทย แต่ทว่าลักษณะการเรียนการสอนที่เป็นการนำเข้าองค์ความรู้จากต่างประเทศนั้นยังถือว่ามีจำนวนจำกัดเป็นอย่างมากในสังคมไทยในขณะนั้น อันเนื่องมาจากผู้สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศนั้นหากประกอบอาชีพอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา มักจะกระจุกตัวอยู่ที่สถาบันอุดมศึกษาภายในกรุงเทพฯ เท่านั้น เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น แทบไม่มีการกระจายไปยังสถาบันอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาค และการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการเรียนการสอนที่เน้น “ตำราความรู้จากต่างประเทศ” เป็นหลัก ซึ่งเป็นข้อจำกัดของผู้เรียนที่ทำให้การเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวนี้ถูกจำกัดด้วยความสามารถทางด้านภาษาต่างประเทศของผู้เรียนด้วย และการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวนั้นจะเป็นการเน้นเรื่อง “ปรัชญาทางความคิด” เป็นหลัก ซึ่งกลายเป็นการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์ที่ส่งผลให้วิชารัฐศาสตร์นั้นเริ่มกลายเป็น “วิชาการ” ที่มีลักษณะเรียนเพื่อรู้ เรียนเพื่อเข้าใจ และเริ่มฉีกตัวออกจากรูปแบบการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ในอดีตที่เป็นลักษณะ “วิชาชีพ” เพื่อนำไปประกอบอาชีพในระบบราชการดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา

3.5.2 ความเฟื่องฟูและความกระหายองค์ความรู้ในการศึกษาวิจัยการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย

ในส่วนของวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วง พ.ศ. 2540 - 2549 นั้นมีลักษณะกรอบการศึกษาไม่แตกต่างจากช่วง พ.ศ. 2535 - 2539 เท่าใดนัก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน รวมไปถึงขอบเขตในการศึกษาอื่น ๆ ด้วย เช่น ท้องถิ่นนิยม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้มีอิทธิพลทางการเมืองในท้องถิ่น การคลังและเศรษฐกิจของท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น แต่จำนวนผู้ที่ให้ความสนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นมีจำนวนมากขึ้นแบบก้าวกระโดดอันเนื่องมาจากผลของการปฏิรูปทางการเมืองในช่วง พ.ศ. 2535 และส่งผลมาถึงการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยการปกครองย่อยที่สำคัญในการเรียนรู้ระบอบประชาธิปไตยในระดับล่างสุดและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ ซึ่งมีการเริ่มเน้นไปที่การศึกษาเรื่องการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ประกอบกับแนวคิดธรรมภิบาล

Ref. code: 25595303030034WTP

(Good governance) เริ่มมีอิทธิพลในการบริหารองค์กรของรัฐมากยิ่งขึ้น กรอบการศึกษาเรื่องการบริหารงานที่สอดคล้องกับแนวคิดธรรมาภิบาลก็มีจำนวนมากขึ้นไปด้วย ในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2541 ได้มีการศึกษาเรื่องการแบ่งหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในชื่อ “รัฐบาล-ท้องถิ่น ใครควรจัดบริการสาธารณะ” (จรัส สุวรรณมาลา, 2542) และนำเอาองค์ความรู้เหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558) ทำให้เกิดการศึกษาเรื่องศักยภาพในการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อประชาชนในด้านต่าง ๆ ที่ได้รับถ่ายโอนไปจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เช่น ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านจัดระเบียบชุมชน ด้านการส่งเสริมการลงทุน ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งการศึกษาเรื่องเหล่านี้พบได้ว่าต้องมีการใช้องค์ความรู้ในด้านอื่น ๆ นอกจากวิชารัฐศาสตร์ในการศึกษา จึงทำให้นักวิชาการจากสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มเข้ามาศึกษาในเรื่องดังกล่าวมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2545 ได้มีการวิจัยเรื่อง “ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ” (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2546) ซึ่งถือได้ว่าเป็นหนังสือการปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบกับต่างประเทศยุคใหม่หลังจากผลงานของรองศาสตราจารย์ ชูศักดิ์ เที่ยงตรง ในปี พ.ศ. 2520 ต่อมาในปี พ.ศ. 2547 ก็มีการศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมท้องถิ่น” (จรัส สุวรรณมาลา และคณะ, 2549) ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ก่อให้เกิดคลื่นการศึกษาเรื่องความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยตัวเอง นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมากโดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงขอบเขตทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีการศึกษาแบบสังคมวิทยามานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ พัฒนาสังคม เป็นต้น จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558)

สำหรับนักวิชาการผู้ที่สนใจวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2549 นั้น เริ่มมีจำนวนมากขึ้นแบบก้าวกระโดดทั้งภายในมหาวิทยาลัยส่วนกลางและมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาค เมื่อถึงช่วงเวลาหนึ่งนักวิชาการบางส่วนหมดความสนใจในเรื่องดังกล่าว แต่ก็ยังมีนักวิชาการบางส่วนที่ยังให้ความสนใจศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นจนถึงปัจจุบัน ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เช่น รองศาสตราจารย์ ตระกูล มีชัย รองศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา รองศาสตราจารย์ ดร.วีระศักดิ์ เครือเทพ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เวียงรัฐ เนติโพธิ์ (คณะรัฐศาสตร์) ศาสตราจารย์ ดร.นันทวัฒน์ บรมานันท์ (คณะนิติศาสตร์) ศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ศาสตราจารย์ ดร.วรเวศม์ สุวรรณระดา (คณะเศรษฐศาสตร์) รองศาสตราจารย์ ดร.บรรณโศภิษฐ์ เมฆวิชัย (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์) เป็นต้น ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เช่น ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ศาสตราจารย์ ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วสันต์ เหลืองประภัสร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรทัย ก๊กผล (คณะรัฐศาสตร์) รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์

Ref. code: 25595303030034WTP

พวงงาม รองศาสตราจารย์ วุฒิสาร ตันไชย (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์) ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์ (คณะนิติศาสตร์) ศาสตราจารย์ ดร.สกนธ์ วรัญญูวัฒนา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดวงมณี เลาวกุล (คณะเศรษฐศาสตร์) เป็นต้น ในสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เช่น ศาสตราจารย์ ดร.อุดม ทุมโฆสิต (คณะรัฐประศาสนศาสตร์) ศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย ณ เชียงใหม่ (คณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์) ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ) เป็นต้น ในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เช่น รองศาสตราจารย์ ดร.ปธาน สุวรรณมงคล (สาขาวิชารัฐศาสตร์) ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เช่น ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศ เจริญเมือง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พจนา พิชิตปัจจา อาจารย์ ดร.จันทนา สุทธิจารี (คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์) ศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ (คณะสังคมศาสตร์) เป็นต้น ในมหาวิทยาลัยนเรศวร เช่น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชาญณวุฒ ไชยรักษา เป็นต้น ในมหาวิทยาลัยขอนแก่น เช่น รองศาสตราจารย์ ดร.พีระสิทธิ์ คำนวณศิลป์ รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ (วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น) เป็นต้น ในมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เช่น รองศาสตราจารย์ ดร.บุษบง ชัยเจริญวัฒนะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพจน์ โกวิทยา (คณะวิทยาการจัดการ) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมภพ จิตร์ภิรมย์ศรี (คณะรัฐศาสตร์) เป็นต้น และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยอื่น ๆ เป็นจำนวนมากที่ไม่ได้กล่าวถึง ซึ่งจะเห็นได้ว่านักวิชาการที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นนั้นจะอยู่ในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เป็นส่วนใหญ่

แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการเติบโตของการกระจายอำนาจมีความรวดเร็วมาก จึงก่อให้เกิดปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาไทย หมายถึงนักวิชาการหลายท่านที่ไม่เคยให้ความสนใจในเรื่องการกระจายอำนาจมาก่อนก็มาศึกษาและทำวิจัยเกี่ยวกับการกระจายอำนาจ ซึ่งกระแสการวิจัยนี้ได้ก่อให้เกิดการจัดตั้งกองทุนวิจัยในเรื่องเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก เช่น สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สถาบันพระปกเกล้า เป็นต้น ซึ่งเป็นการตอบสนองต่อความต้องการองค์ความรู้ในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในขณะนั้น แม้แต่สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ที่เน้นจัดการเรียนการสอนเรื่องระบบความเข้มแข็งของราชการก็ยังตั้งสถาบันวิจัยทางด้านการกระจายอำนาจ ส่วนนักวิชาการในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งถือเป็นผู้ผลิตองค์ความรู้สำคัญทางด้านการปกครองท้องถิ่นไทยมาอย่างยาวนั้นอยู่ในลักษณะ “ต่างคนต่างทำ” แล้วแต่ความสนใจของนักวิชาการเชิงปัจเจก ซึ่งทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นไทยไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและไม่มีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ธเนศวร์ เจริญเมือง (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2558) ในส่วนสถาบันพระปกเกล้า (ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2537 โดยมีศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ เป็นเลขาธิการสถาบันพระปกเกล้าเป็นคนแรก) ที่มีวัตถุประสงค์พัฒนาประชาธิปไตยในระดับชาตินั้นก็มาศึกษาเรื่ององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเนื่องมาจากมองเห็นว่า

Ref. code: 25595303030034WTP

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความอ่อนแอจึงเห็นช่องทางในการเข้ามาผลิตสร้างองค์ความรู้ทางด้านดังกล่าว จึงได้มีจัดตั้งวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่นขึ้นในปี พ.ศ. 2543 โดยมีศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา เป็นผู้อำนวยการวิทยาลัยเป็นคนแรก และมีกำลังสำคัญในการผลิตตำราวิชาการ คือ รองศาสตราจารย์ วุฒิสาร ตันไชย จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558) ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดทำแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ส่งผลให้การผลิตสร้างองค์ความรู้ของสถาบันพระปกเกล้าเรื่องการปกครองท้องถิ่นนั้นมีลักษณะเป็นรูปแบบหลักสูตรอบรมเฉพาะด้าน เช่น ด้านการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการคลังท้องถิ่น ด้านนวัตกรรมท้องถิ่น ด้านกฎหมายท้องถิ่น ด้านบริหารงานบุคคลท้องถิ่น และผลิตตำราในเชิงองค์ความรู้สำเร็จรูปเพื่อเหมาะแก่การนำไปใช้จริง วุฒิสาร ตันไชย (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558) ซึ่งสถาบันพระปกเกล้าดำเนินวิธีการเชิญนักวิชาการในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเข้ามามีส่วนร่วมในการทำวิจัย การจัดทำตำรา และการสอนในหลักสูตรอบรมที่เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ จึงทำให้ในช่วงปี พ.ศ. 2543 - 2549 มีหนังสืองานวิจัย และบทความวิชาการทางด้านการปกครองท้องถิ่นจากสถาบันพระปกเกล้าออกมาเป็นจำนวนมาก อรทัย ก๊กผล (สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2558)

3.5.3 การสร้างหลักสูตรวิชาการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะจากนโยบายทางการเมืองนำไปสู่การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบเดียวกันทั่วประเทศ

จุดเปลี่ยนแปลงของการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยอีกจุดหนึ่งที่สำคัญ คือ การก่อตั้งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยในปี พ.ศ. 2545 ซึ่งมีบทบาทภารกิจสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนและกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างมากอันเนื่องมาจากเป็นกรมที่ทำหน้าที่ในการรับและจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกว่า 7,000 แห่งทั่วประเทศ ทำให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกลายเป็นส่วนราชการระดับกรมที่มีงบประมาณมาเป็นอันดับที่สามจากบรรดาส่วนข้าราชการระดับกรมทั้งหมด (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก, น. 171) ด้วยผลของการเป็นส่วนราชการที่ผ่านงบประมาณเป็นจำนวนมาก ทำให้นักการเมืองระดับชาติต้องการเข้ามาบริหารจัดการกระบวนการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด จึงทำให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกลายเป็น “กรมยุทธศาสตร์” ของฝ่ายนักการเมืองไปโดยปริยาย ทำให้การบริหารงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจึงมีลักษณะต้องผูกพันและทำงานตอบสนองต่อฝ่ายการเมืองมากจนไม่ได้เป็นหลักให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่งผลให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมีอำนาจในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องกระทำตาม ไม่เช่นนั้น

Ref. code: 25595303030034WTP

อาจจะถูกตัดงบประมาณได้ ทำให้นโยบายต่าง ๆ ของฝ่ายการเมืองที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมักจะได้รับการตอบสนองเป็นอย่างดีโดยไม่ได้มีแรงต่อต้านมากเท่าใดนัก

นโยบายที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐบาลในขณะนั้น (พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ส่งผลกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้มีลักษณะเปรียบดั่งดอกไม้ไฟที่พุ่งทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้า แตกกระจายและส่องสว่างอย่างรวดเร็วในสังคมไทยคือ “โครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น” ซึ่งเป็นโครงการส่งเสริมเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมอบหมายให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นรับผิดชอบในการจัดการศึกษาอบรมในหลักสูตรเพื่อพัฒนาบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะ เป็นหลักสูตรที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้ลงนามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 ได้มีการจัดทำใน 2 หลักสูตร ได้แก่ (1) หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น (รป.ม. (การปกครองท้องถิ่น)) และ (2) หลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น (รป.บ. (การปกครองท้องถิ่น)) โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตอบสนองต่อนโยบายรัฐบาลและความต้องการของชุมชนในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งผู้เรียนนั้นสามารถขอรับทุนสนับสนุนการศึกษาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นสังกัดของตนเองได้เต็มจำนวนหากศึกษาในหลักสูตรดังกล่าว[27] ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นโครงการนำร่องที่ทำให้เกิดการจัดทำหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะภายในสถาบันอุดมศึกษาไทยอย่างจริงจังและใช้หลักการการศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ (เน้นในเชิงการบริหารองค์กรภาครัฐ) มาเป็นฐาน

---

[27] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ “หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เรื่อง รับสมัครบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ตามโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น” เลขที่หนังสือ มท 0807.2/ว983 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548ก) “หนังสือกระทรวงมหาดไทย เรื่อง หลักเกณฑ์ว่าด้วยการตั้งงบประมาณเพื่อให้ทุนการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” เลขที่หนังสือ มท 0808.2/ว 3137 ลงวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2547 (กระทรวงมหาดไทย, 2547) และ “หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เรื่อง ซักซ้อมวิธีการตั้งงบประมาณและการเบิกจ่ายเงินเพื่อให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาโทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” เลขที่หนังสือ มท 0808.2/ว975 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548ข)

Ref. code: 25595303030034WTP

หลักให้แก่หลักสูตร ประกอบกับกระแสของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่นิยมในตลาดแรงงานมากกว่าบัณฑิตสาขาวิชารัฐศาสตร์ จึงถือได้ว่าหลักสูตรดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นต้นแบบให้แก่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่ต้องการจัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับทางด้านการปกครองท้องถิ่นต้องจัดทำออกมาในลักษณะคล้ายคลึงแบบเดียวกันไปทั่วประเทศไทย

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นจาก “โครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น” เปิดการเรียนการสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2548 ซึ่งมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้สนับสนุนให้ข้าราชการกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเข้ารับการศึกษาตามภูมิภาคต่าง ๆ จำนวน 12 ศูนย์การศึกษา ได้แก่ (1) ศูนย์จังหวัดเชียงใหม่ (2) ศูนย์จังหวัดพิษณุโลก (3) ศูนย์จังหวัดขอนแก่น (4) ศูนย์จังหวัดนครราชสีมา (5) ศูนย์จังหวัดอุบลราชธานี (6) ศูนย์จังหวัดกาญจนบุรี (7) ศูนย์จังหวัดปทุมธานี (8) ศูนย์จังหวัดสมุทรปราการ (9) ศูนย์จังหวัดระยอง (10) ศูนย์จังหวัดสุราษฎร์ธานี (11) ศูนย์จังหวัดภูเก็ต และ (12) ศูนย์จังหวัดสงขลา[28] ต่อมาได้มีมติจากคณะกรรมการบริหารสำนักงานโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น[29] เสนอให้มีการจัดตั้งหน่วยงานระดับเทียบเท่าคณะวิชาขึ้นภายในมหาวิทยาลัยขอนแก่นเพื่อมีหน้าที่จัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นให้มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น ซึ่งมติสภามหาวิทยาลัยขอนแก่นได้มีมติให้จัดตั้ง “วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น” ขึ้นเมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2550 ให้เป็นองค์กรในกำกับของมหาวิทยาลัยขอนแก่นโดยมีฐานะเทียบเท่าคณะวิชา[30] ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยงานในสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่จัดการเรียนการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผลจากการเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรและ

---

[28] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ “หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เรื่อง การสมัครเข้ารับการศึกษา หลักสูตรปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต” เลขที่หนังสือ มท 0802.4/ว4082 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2548ค)

[29] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ “ประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น ว่าด้วย สำนักงานโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยขอนแก่นและกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย” ฉบับที่ 759/2549 ลงวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2549 (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549)

[30] ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ “ประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น เรื่อง วันสถาปนาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น” ฉบับที่ 180/2551 ลงวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2551 (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551)

Ref. code: 25595303030034WTP

หน่วยงานดังกล่าว ทำให้ข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับโอกาสเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทและระดับปริญญาตรีทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะและสำเร็จการศึกษาเป็นจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตาม มีนักวิชาการส่วนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยเกี่ยวกับนโยบายในการจัดการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในลักษณะนี้ ยกตัวอย่าง เช่น

จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวว่าหลักสูตรในกลุ่มนี้เป็นการจัดการเรียนการสอนในลักษณะ “เรียนเพื่อรู้” ไม่ได้เน้นการทำวิจัย เป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้มาจากองค์ความรู้แบบเก่าเอาไปสอนแบบซ้ำ ๆ ซึ่งไม่ได้ส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการ แต่มันเป็นการสร้างโอกาสที่จะทำให้ข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับปริญญาเพื่อยกระดับชีวิตของพวกเขามากกว่า

ธเนศวร์ เจริญเมือง (สัมภาษณ์, 20 สิงหาคม 2558) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวว่าในอดีตนั้นมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็ได้รับข้อเสนอในลักษณะดังกล่าว แต่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ต้องการที่จะทำหลักสูตรเป็นของตนเองโดยเฉพาะ ไม่ขึ้นกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เหตุเพราะมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ต้องการสร้างเอกลักษณ์ในการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นให้มีความโดดเด่นโดยใช้พื้นที่เป็นฐานหลักในการศึกษา (Area-based studies) ซึ่งหลักสูตรของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นถูกมองว่ามีจุดมุ่งหมายว่าเป็นการสร้างสัญลักษณ์และทำให้บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรู้สึกว่าตนเองเป็นข้าราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งไม่ใช่การกระจายอำนาจทางการศึกษาที่แท้จริง

วุฒิสาร ตันไชย (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวว่าหลักสูตรเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีประโยชน์ เป็นการเสริมสร้างความรู้แก่บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ไม่ควรผูกขาดการเรียนการสอนโดยสถาบันการศึกษาเดียว (มหาวิทยาลัยขอนแก่น) ต้องมีการกระจายการเรียนการสอนให้กับสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่นมากขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏในพื้นที่ เป็นต้น ในส่วนเนื้อหาของหลักสูตรต้องมีความหลากหลายมากกว่าที่จะให้เรียนในเชิงรัฐประศาสนศาสตร์เพียงอย่างเดียว ต้องมีการเรียนให้เหมาะสมต่อตำแหน่งอาชีพของผู้เรียน เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือสิ่งแวดล้อมต้องไปเรียนในสาขาวิชาทางด้านสาธารณสุข เจ้าหน้าที่กองช่างต้องไปเรียนในสาขาวิชาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น

ตระกูล มีชัย (สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2558) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวว่าหลักสูตรเหล่านี้ไม่ใช่หลักสูตรทางวิชาการที่ดีเพราะมาจากระบบราชการ ซึ่งหลักสูตรการปกครองท้องถิ่นที่ดีควรจะเป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากวิชาการจริง ๆ ไม่ใช่เน้นเพียงการปฏิบัติอย่างเดียว ต้องมีอาจารย์ประจำที่เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ด้วย ซึ่งมองเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่าการจัดทำหลักสูตรในลักษณะนี้เป็นการจัดทำหลักสูตรที่เน้นภาคปฏิบัติ ไม่ได้เน้นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการ และเป็นการเรียนไปในด้านรัฐประศาสนศาสตร์เพียงด้านเดียวเท่านั้น

Ref. code: 25595303030034WTP

3.5.4 ปัญหาที่พบจากการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในยุคเฟื่องฟู

ถึงแม้ว่าการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นจะมีการขยายตัวและมีความนิยมในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก แต่ก็ยังถือว่าองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นค่อนข้างจำกัดและผูกขาดโดยนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษาส่วนกลางเท่านั้น นักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาคก็มีเพียงกลุ่มนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เท่านั้นที่มีบทบาทในการศึกษาการปกครองท้องถิ่น ถึงแม้ว่ามหาวิทยาลัยขอนแก่นจะมีการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะจากความร่วมมือกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น แต่ก็ยังเป็นการหยิบยืมนักวิชาการจากส่วนกลางมาช่วยสอนและเผยแพร่ความรู้ในรูปแบบส่วนกลางเท่านั้น ยังไม่ได้มีการผลิตองค์ความรู้เฉพาะของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งส่งผลให้การศึกษาเรื่องการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยที่ยังมีลักษณะคลุมเครือและไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันเท่าใดนัก และมักจะเป็นการศึกษาแบบตามความสนใจของนักวิชาการในเชิงปัจเจก ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2547 ได้มีการจัดเวทีท้องถิ่นในประเด็นสถานะองค์ความรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจในระบบการศึกษาไทยปัจจุบัน โดยวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า (วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า, 2547) ถือว่าเป็นการเสวนาวิชาการที่เน้นเฉพาะเรื่องการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยอย่างชัดเจนในช่วงเวลาดังกล่าว โดยมีนักวิชาการและตัวแทนจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เข้าร่วมสัมมนาในเวทีดังกล่าวนี้เป็นจำนวนมาก เช่น นายจาตุรนต์ ฉายแสง (อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ) รองศาสตราจารย์วุฒิสาร ตันไชย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรทัย ก๊กผล ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ศาสตราจารย์ ดร.สกนธ์ วรัญญูวัฒนา ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์ ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สมชัย ฤชุพันธุ์ รองศาสตราจารย์ ดร.พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นเวทีเสวนาเรื่ององค์ความรู้ท้องถิ่นที่มีหลักฐานระบุชัดเจน และเป็นประเด็นที่ทันสมัยในช่วงเวลานั้นเป็นอย่างมาก ซึ่งได้มีการนำเสนอประเด็นปัญหา 5 ประการ คือ

3.5.4.1 ปัญหาองค์ความรู้ด้านการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทย ปัญหาที่พบคือองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยยังมีลักษณะกระจัดกระจายในสถาบันอุดมศึกษา องค์กร และภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและขาดการบูรณาการอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องของ “ศาสตร์” ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พบว่าการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นยังมีลักษณะเน้นสาระหลัก ๆ ของแต่ละศาสตร์เป็นสำคัญ เช่น รัฐศาสตร์ก็เน้นเฉพาะในมิติของการปกครองเป็นสำคัญ นิติศาสตร์ก็เน้นในมิติด้านกฎหมาย เศรษฐศาสตร์ก็เน้นในมิติด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ซึ่งลักษณะศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นเหล่านี้ก็ขาดการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ และในแวดวงวิชาการเองก็ไม่ได้ให้ความสนใจกับการปกครองท้องถิ่นเท่าที่ควร ไม่มีความแพร่หลายในสังคมไทย จึงทำให้ความคิดริเริ่มใหม่ ๆ หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ

Ref. code: 25595303030034WTP

ไม่ปรากฏออกมาให้พบเท่าใดนัก เมื่อสังคมไทยปัจจุบันเริ่มพัฒนาขึ้น บริบทของสิ่งแวดล้อมเริ่มเปลี่ยนไป ท้องถิ่นจึงต้องการองค์ความรู้เฉพาะทางหรือเชี่ยวชาญพิเศษในบางเรื่อง เช่น ภาษีท้องถิ่น การบริหารจัดการภัยพิบัติ หรือการเซ็นสัญญาร่วมมือระหว่างท้องถิ่น แต่ทว่าแวดวงการวิชาการไทยนั้นยังไม่หลากหลายเพียงพอเท่าใดนัก จึงทำให้องค์ความรู้บางอย่างถูกจำกัดตามจำนวนบุคคลที่สนใจ จึงทำให้การปกครองท้องถิ่นไทยนั้นมีข้อจำกัดในองค์ความรู้ตามมาด้วย

3.5.4.2 ปัญหาองค์ความรู้ด้านการปกครองท้องถิ่นจากต่างประเทศ องค์ความรู้ด้านการปกครองท้องถิ่นจากต่างประเทศนั้นมีจำนวนมากที่สามารถศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้กับประเทศไทยได้ แต่ขาดการนำความรู้เหล่านั้นมาอธิบายหรือบอกเล่า หรือนำแนวคิดนั้นมาปฏิบัติสู่สังคมไทย อันเนื่องมาจากปัญหาในลักษณะเดียวกันกับข้างต้น คือไม่มีผู้สนใจหรืออยากศึกษาทางด้านการปกครองท้องถิ่นเท่าใดนัก มีผู้ศึกษาเป็นจำนวนแคบและไม่หลากหลาย จึงเป็นการจำกัดกรอบความรู้ของปกครองท้องถิ่นไทยไปด้วยในตัว

3.5.4.3 ปัญหาผลงานทางวิชาการ จากการสำรวจฐานข้อมูลงานวิจัยและผลงานวิชาการนั้นพบว่ามีงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นอยู่จำนวนหนึ่ง แต่เงื่อนไขที่ต้องพิจารณาด้วยพร้อมกัน คือ คุณภาพของผลงานวิชาการ ซึ่งพบได้ว่าการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นนั้นเป็นการศึกษาเป็นกรณีศึกษาเฉพาะพื้นที่เสียมากกว่า เช่น การประเมินความพึงพอใจ การบริหารจัดการที่ดี ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เป็นต้น ซึ่งงานเหล่านี้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่แค่เพียงเปลี่ยนพื้นที่การศึกษาใหม่ จึงทำให้มีลักษณะแบบเดิมไม่มีความรู้อะไรใหม่เท่าใดนัก ประกอบกับเอกสารประกอบการเรียนการสอนด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นยังมีจำนวนน้อยมาก ไม่มีฐานข้อมูลที่เพียงพอ และเอกสารมีลักษณะค่อนข้างเก่า ไม่ทันสมัยเท่าที่ควร

3.5.4.4 ปัญหาหลักสูตรการเรียนการสอน ในส่วนนี้จะมีการเปิดการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทและหลักสูตรฝึกอบรม พบว่ารายละเอียดของหลักสูตรดังกล่าวนั้นจะเป็นในรูปแบบเน้นเรื่องกฎหมายปกครอง แนวคิดและหลักในการปกครองท้องถิ่น การบริหารราชการแผ่นดิน การบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ไม่มีสาระในเชิงที่เป็นความก้าวหน้า หรือสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยเท่าใดนัก เน้นการเรียนการสอนเพื่อใช้งานจริงเสียมากกว่า ดังนั้นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวนี้จะเป็นกลุ่มบุคลากรของท้องถิ่นหรือไม่ก็เป็นนักการเมืองท้องถิ่นเสียมากกว่า ไม่ได้เปิดกว้างสำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจเท่าใดนัก

3.5.4.5 ปัญหาการเผยแพร่ความรู้ การเผยแพร่ความรู้ ยังมีลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการเชื่อมโยงและประสานงานกัน นอกจากนี้แล้วไม่มีการคิดสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจให้เป็นระบบ แม้ว่าจะมีการจัดทำอยู่บ้าน แต่สถานการณ์การปกครองท้องถิ่นก็เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วจนไม่สามารถจัดทำได้ให้ทันสมัย และข้อมูลเหล่านั้น

Ref. code: 25595303030034WTP

ยังไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง เช่น ฐานข้อมูลทางการคลังสาธารณะ จำนวนท้องถิ่นในประเทศไทย จำนวนนักการเมืองหรือประวัตินักการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นข้อมูลสำคัญที่ไม่มีหน่วยงานใดให้ความสนใจในการจัดทำให้เป็นระบบ จึงทำให้การเรียนการสอนไม่สามารถนำข้อมูลดังกล่าวนี้ไปใช้ประโยชน์เพื่อสอนให้ผู้เรียนเห็นความเปลี่ยนแปลงหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ประชาชน นักศึกษา ข้าราชการส่วนท้องถิ่น ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นอยู่มาก

จากการสัมมนาดังกล่าวได้มีข้อเสนอแนะต่อภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่น ดังนี้

ข้อเสนอต่อรัฐบาล ต้องส่งเสริมและให้ความสนใจกับการผลักดันให้ความรู้ ขยายฐานการรับรู้เกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น โดยสิ่งที่ควรทำ ได้แก่ การทำหน้าที่สร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการกระจายอำนาจและพัฒนาการปกครองท้องถิ่น การสร้างความชัดเจนในบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์ทางอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับส่วนภูมิภาค รวมไปถึงการสร้างกิจกรรมใหม่ๆ เช่น นวัตกรรมทางด้านงบประมาณและการให้เงินอุดหนุนแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสร้างแรงกระตุ้นการทำงานให้กับท้องถิ่น เช่น การเปิดโอกาสให้ทุนการศึกษากับนักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น หรือสนับสนุนทุนวิจัยให้กับนักวิจัยรุ่นใหม่ที่ต้องการศึกษาการปกครองท้องถิ่น พร้อมกับพยายามสนับสนุนการเผยแพร่ตำราและความรู้ให้กับประชาชนทั่วไป

ข้อเสนอต่อการพัฒนาองค์ความรู้ เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงด้านการปกครองท้องถิ่นของโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว เพื่อที่จะตามกระแสโลกให้ทันจึงควรจะมีการจัดตั้งสถาบันหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการสร้างและพัฒนาองค์ความรู้เพื่อบูรณาการ และพัฒนาปรับปรุงฐานข้อมูลด้านการปกครองท้องถิ่นให้ทันสมัย ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบอาจจะเป็น สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานของรัฐ หรือสถาบันการศึกษา พร้อมทั้งพยายามให้การสนับสนุนในการวิจัยการปกครองท้องถิ่นให้องค์ความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในส่วนของฐานข้อมูล พบว่าฐานข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นยังไม่ทันสมัย ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลท้องถิ่นให้ทันสมัยอยู่เสมอ การสร้างเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความรู้ก็ถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการสร้างโอกาสให้กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลซึ่งกันและกัน อาจจะผ่านช่องทางเครือข่ายต่าง ๆ หรือสื่อความรู้อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

ข้อเสนอต่อการสร้างบุคลากรด้านการปกครองท้องถิ่น พบว่ากลุ่มนักวิชาการด้านการปกครองท้องถิ่นมีจำนวนจำกัด ฉะนั้น เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น จึงควรให้ความสำคัญกับเรื่องการสร้างบุคลากรใหม่ ซึ่งบุคลากรที่จะ

Ref. code: 25595303030034WTP

สร้างและพัฒนานั้นจะต้องเป็นผู้มีความรู้ และความชำนาญทั้งในมิติด้านกว้าง และในมิติด้านลึก ซึ่งหมายความว่าผู้รู้นั้นจะต้องสามารถเข้าใจถึงองค์รวมของการปกครองท้องถิ่นได้ ในขณะเดียวกันก็ต้องมีความสามารถในการให้ความรู้และพัฒนาเฉพาะสาขาวิชาได้ เช่น การคลังท้องถิ่น การกระจายอำนาจ ภาษีท้องถิ่น การบริหารบุคคลท้องถิ่น นอกจากนั้นควรจะจัดให้มีหลักสูตรระดับสูงหรือหลักสูตรด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะ ซึ่งจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสร้างบุคลากรรุ่นใหม่เข้าสู่แวดวงวิชาการได้ หรือแม้กระทั่งสร้างบุคลากรที่จะเข้าไปสู่การทำงานในระบบการปกครองท้องถิ่นได้ นอกจากนี้ควรจะจัดให้มีวิธีการสร้างบุคลากรโดยผ่านการส่งต่อความรู้สู่บุคลากรท้องถิ่น (Training of the trainer) กับกลุ่มผู้นำชุมชน นักปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำตามธรรมชาติ เพื่อให้บุคคลเหล่านี้เป็นฐานในการส่งต่อความรู้แก่ประชาชนในท้องถิ่น

ข้อเสนอต่อการเผยแพร่ความรู้ กลุ่มเป้าหมาย เช่น นักศึกษา กลุ่มนักการเมือง กลุ่มประชาชน กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งลักษณะความสนใจเฉพาะในแต่ละกลุ่มนั้นทำให้การเผยแพร่ความรู้จะต้องพิจารณาว่าแต่ละกลุ่มต้องการความรู้เรื่องใดเป็นสำคัญ และจะต้องให้ความรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นอาจจะต้องการความรู้เกี่ยวกับแนวคิด แนวทางและวิธีการในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มข้าราชการอาจจะต้องการความรู้เกี่ยวกับระเบียบและเทคนิคในการปฏิบัติงาน เป็นต้น นอกจากนี้ ในการเผยแพร่ความรู้ด้านการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจนั้นควรจะพิจารณาในส่วนของการจัดการศึกษานอกระบบ เช่น การอบรมแก่ชุมชน การจัดเวทีเสวนาท้องถิ่น และการศึกษาในระบบ เช่น การจัดเป็นวิชาเรียนในโรงเรียน สถาบันอุดมศึกษา รวมไปถึงการจัดหลักสูตรอบรม แต่อย่างไรก็ตามการเผยแพร่องค์ความรู้นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับศาสตร์ต่าง ๆ หรือประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและทันสมัย และต้องชี้ให้กลุ่มเป้าหมายมองเห็นว่าประเด็นการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชีวิตประจำวัน สังคม และชุมชน เพื่อให้ประชาชนผู้รับความรู้นั้นรู้สึกตระหนักว่าเป็นเรื่องของตนเองและสร้างแรงกระตุ้นให้อยากเรียนรู้ในเรื่องดังกล่าว

การศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วง พ.ศ. 2540 - 2549 จะพบได้ว่ามีการตื่นตัวให้ความสนใจการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ ค่อนข้างมาก แวดวงการวิชาการก็ตื่นตัวกับกระแสการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยเป็นอย่างมาก มีนักวิชาการหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาวิจัย การเรียนการสอน หรือการนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาเป็นกรณีศึกษา นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมากโดยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงขอบเขตทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เท่านั้น แต่ยังมีการศึกษาแบบสังคมวิทยา มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ พัฒนาสังคม เป็นต้น ประกอบกับนโยบายของรัฐในขณะนั้นซึ่งต้องการ

Ref. code: 25595303030034WTP

สนับสนุนให้เกิดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้แก่บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีกระจายตัวอยู่เป็นจำนวนมากทั่วประเทศและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นแขนขาที่สำคัญให้กับส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จึงก่อให้เกิดการกระจายตัวของการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในมหาวิทยาลัยส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะการเปิดหลักสูตรระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโทจากโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทำให้มีผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นถูกมองว่าเป็นตลาดแรงงานที่ใหญ่มากและมีแนวโน้มที่ดี อันเนื่องมาจากจำนวนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีมากกว่า 7,500 แห่งและกระจายตัวทั่วประเทศไทยและกำลังอยู่ในสภาวะขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะ รวมไปถึงการขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จนเป็นกระแสที่การกระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในส่วนภูมิภาคต้องการเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมากเพื่อเข้าไปช่วงชิงพื้นที่ในตลาดงานดังกล่าวด้วย ทำให้การศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นเปรียบดั่ง “ดอกไม้ไฟ” ที่ถูกจุดขึ้นพุ่งทะยานสู่ท้องฟ้าและส่องสว่างอย่างรวดเร็วในวงการวิชาการและเป็นที่กล่าวถึงของทุกภาคส่วนในสังคมไทยจากที่ไม่เคยได้รับความสนใจในอดีตแม้แต่น้อย

3.6 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2550 - 2559: การกระจายอำนาจและวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเปรียบดั่งดอกไม้ไฟกำลังมอดดับลง

3.6.1 วิชารัฐศาสตร์ไทยกับความพยายามหาคำตอบกับเหตุการณ์ทางการเมืองไทย

หลังจากการรัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และผลักดันให้เกิดการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 โดยนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาปรับปรุงเพิ่มเติมมาตราที่เกี่ยวข้องกับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผลจากการรัฐประหารนี้ทำให้เกิดความตึงเครียดในทางการเมืองไทยเป็นอย่างมากต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้เพิ่มบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นโดยพยายามที่จะกำหนดให้เพิ่มหน้าที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักในการให้บริการสาธารณะและตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีส่วนในการกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่ได้ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทใด ๆ ในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนมากนักอันเนื่องมาจากรัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศในช่วงหลังปี พ.ศ. 2551 ไม่ได้มีนโยบายการกระจายอำนาจอย่างชัดเจน และปัญหาการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตกอยู่ในปัญหาเรื่อง “กับดักทางการคลัง” ซึ่งรัฐบาลและส่วนราชการยอมถ่ายโอนงาน แต่ไม่ถ่ายโอนเงิน บุคลากร

Ref. code: 25595303030034WTP

และเทคโนโลยีให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถพึ่งพาทางการคลังได้และต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนและบริการสาธารณะจากรัฐบาลมากขึ้น จนกระทั่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยต้องการขอส่งคืนภารกิจที่รับการถ่ายโอนมากลับไปให้ส่วนราชการเจ้าของเรื่องเดิม เพราะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดศักยภาพในการดำเนินการ (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557ก, น. 8-19) ต่อมาการเกิดรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 ได้ส่งผลให้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 สิ้นสภาพลง และได้มีการประกาศใช้ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 85/2557 เรื่อง การได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว ลงวันที่ 10 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 ให้งดการจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นที่ครบวาระหรือพ้นจากตำแหน่งตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจนกว่าจะมีประกาศเปลี่ยนแปลง ทำให้การเลือกตั้งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถูกระงับในทุกระดับ และสถานการณ์ทางการเมืองและการบริหารประเทศถูกควบคุมโดยรัฐบาลที่มาจากคณะรัฐประหารโดยทหาร (คณะรักษาความสงบแห่งชาติ) ต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน

ผลจากเหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2559 นั้น ทำให้วิชารัฐศาสตร์ไทยอยู่ในสภาวะเน้นหนักไปที่การศึกษาถึงปรากฏการณ์ทางการเมืองไทยที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อแสวงหาความชอบธรรมในการอธิบายเหตุการณ์ทางการเมืองไทยที่กำลังอยู่ในความสับสนเป็นอย่างมาก การศึกษาเรื่องการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน สิทธิและความชอบธรรมของการใช้อำนาจกลับมาเป็นประเด็นในการศึกษาหลักของทางด้านรัฐศาสตร์ไทยอีกครั้งหลังจากช่วงปี พ.ศ. 2516 นักวิชาการบางส่วนก็พยายามแสวงหาวิธีอธิบายเหตุการณ์ทางการเมืองไทยด้วยการนำองค์ความรู้จากต่างประเทศมาประยุกต์ใช้ รวมไปถึงการเป็นผู้สนับสนุน (Advocacy) การเคลื่อนไหวทางการเมืองมากขึ้นจากในอดีต แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษารัฐศาสตร์ไทยก็ยังมีลักษณะคล้ายคลึงกับช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2549 อยู่ มีการนำเข้าองค์ความรู้และทฤษฎีจากตะวันตกมาสร้างความรู้ความเข้าใจและอธิบายเหตุการณ์ทางการเมืองไทยในเชิงเปรียบเทียบ (Comparative politics) มากขึ้น แต่ก็ขึ้นอยู่กับความสนใจเชิงปัจเจกของนักวิชาการด้วยส่วนหนึ่งว่าจะอธิบายไปในมิติทางด้านใด ซึ่งเป็นการนำสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา เป็นต้น มาผนวกใช้อธิบายเหตุการณ์ทางการเมืองไทยมากขึ้นและเปิดพื้นที่ให้กับนักวิชาการรุ่นใหม่ที่สนใจในเรื่อง “รัฐศาสตร์กระแสรอง” ที่เป็นผลผลิตในช่วงปี พ.ศ. 2540 มากขึ้นกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก ซึ่งทำให้แนวทางการศึกษาระหว่าง “รัฐศาสตร์กระแสหลัก” และ “รัฐศาสตร์กระแสรอง” มีลักษณะแยกขาดออกจากกันตามความสนใจของนักวิชาการเชิงปัจเจกมากกว่าในช่วงเวลาที่ผ่านมา ทำให้วิชารัฐศาสตร์ไทยนั้นเป็นลักษณะที่หลากหลายและไม่เชื่อมต่อกันมากยิ่งขึ้น ซึ่งอาจจะเข้าใจได้ว่านักวิชาการรุ่นใหม่นั้นต้องการ “แสวงหาพื้นที่” การศึกษาให้กับตัวเองเพื่อให้มีลักษณะโดดเด่นในแวดวงวิชาการจึงจำเป็นต้องศึกษาให้มีความลุ่มลึกในเฉพาะกรอบของเรื่อง

Ref. code: 25595303030034WTP

ที่ตนเองสนใจเท่านั้น ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองที่มีการรัฐประหารในช่วงปี พ.ศ. 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นั้นได้ส่งผลให้มีการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นหรือการตั้งคำถามต่อสังคมและรัฐบาล จึงทำให้นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ตกอยู่ในสภาพที่ถูกจำกัดทางความคิดและการนำเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบแก่รัฐบาลที่มาจากการรัฐประหาร จึงทำให้นักวิชาการส่วนหนึ่งสงวนท่าทีในการแสดงความคิดเห็น หรือนำเสนอแนวคิดต่าง ๆ ที่อาจจะส่งผลต่อการกระตุ้นให้สังคมเกิดกระแสต่อต้านรัฐบาล และนักวิชาการส่วนหนึ่งได้หลีกเลี่ยงความเสี่ยงในสถานะความมั่นคงของอาชีพของตนเองที่อาจจะเกิดขึ้นได้หากมีการแสดงความคิดเห็นในเชิงต่อต้านหรือไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล จึงเลิกให้ความสนใจสถานการณ์ทางการเมืองไปทำการวิจัยที่อยู่ในเชิงทฤษฎี แนวคิดจากนักวิชาการ และองค์ความรู้จากต่างประเทศ กลายเป็นลักษณะเปรียบดั่งสุภาษิตที่เรียกว่า “หอคอยงาช้าง” โดยไม่สนใจสภาพความเป็นจริงหรือประเด็นต่าง ๆ ทางการเมืองของสังคมไทยในปัจจุบัน ทำให้วิชารัฐศาสตร์ไทยตกอยู่ในสภาวะเหมือนการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาในช่วง ค.ศ. 1980 (พ.ศ. 2523) คือมีลักษณะเป็นวิชาการที่ไม่มีพลังในการอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองให้คนในสังคมเชื่อถือและไม่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานเท่าใดนัก กลายเป็น “ความไร้น้ำยาของวิชารัฐศาสตร์”[31] ที่ไม่สามารถอธิบายหรือให้คำตอบในการแก้ปัญหาแก่สังคมได้อย่างจริงจังและตรงไปตรงมา ซึ่งแตกต่างจากวิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่ยังเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานอยู่เสมออันเนื่องมาจากเป็นการศึกษาในเชิงบริหารจัดการองค์กรที่มีประโยชน์มากกว่าในตลาดแรงงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จึงทำให้แทบทุกสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยเริ่มจัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อตอบสนองต่อตลาดแรงงานที่ยังสามารถรองรับบัณฑิตทางด้านนี้ได้ และการมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยเป็นจำนวนมากก็ส่งผลให้ตลาดแรงงานในส่วนนี้พร้อมที่จะรับบัณฑิตทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เข้าทำงานได้อยู่เสมอ

---

[31] สถานการณ์วิชารัฐศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาในช่วงปี ค.ศ. 1980 (พ.ศ. 2523) ถูกอธิบายว่าประชาชนสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่นั้นไม่ทราบว่าเรียนรัฐศาสตร์แล้วไปทำอะไรได้บ้าง นอกจากสอนนักศึกษาปริญญาตรีให้อ่านหนังสือพิมพ์รู้เรื่อง และผลิตมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตทางรัฐศาสตร์เตรียมไว้เพื่อสอนหนังสือแทนนักรัฐศาสตร์รุ่นก่อน ๆ ซึ่งต้องเกษียณอายุไปตามวาระเท่านั้น ไม่ได้มีการผลิตสร้างสิ่งต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดเป็นรูปธรรมและมีผลกระทบต่อสังคมเท่ากับวิชานิติศาสตร์ ส่งผลให้วิชารัฐศาสตร์ถูกมองว่าไม่มีประโยชน์ต่อการศึกษาหรือการสร้างอาชีพเท่าใดนัก (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2533, น. 76 - 116)

Ref. code: 25595303030034WTP

3.6.2 การจัดแนวทางการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทยในช่วงเวลาปัจจุบัน

จากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว Siripan Nogsuan Sawasdee (2016, pp. 94 - 96) ได้สรุปถึงแนวทางการศึกษา (Approach) รัฐศาสตร์ไทยในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการสำรวจสถานภาพของวิชารัฐศาสตร์ไทยที่ปรากฏเป็นปัจจุบันมากที่สุด โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากบทความวิชาการที่ตีพิมพ์ภายในวารสารวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงและตีพิมพ์มาอย่างยาวนานในประเทศไทย จำนวน 2 วารสารคือวารสารสังคมศาสตร์ (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) และรัฐศาสตร์สาร (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 - 2557 พบว่ามีแนวทางการศึกษาอยู่ 8 แนวทาง คือ

3.6.1.1 แนวทางการศึกษาในปรัชญา (Philosophical approach) เป็นแนวทางการศึกษาที่ใช้แนวคิดของนักคิดและนักปรัชญาทางการเมืองในโลกตะวันตกมาเป็นเครื่องมือในการศึกษา เช่น โสกราติส (Socrates) โทมัส ฮอปส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อค (John Locke) และคาร์ล มาร์กซ์ (Kral Marx) และนักคิดคนอื่น ๆ ซึ่งประเด็นในการศึกษาคือการวิพากษ์และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับจริยศาสตร์ ความยุติธรรม ความชอบธรรม

3.6.1.2 แนวทางการศึกษาเชิงสถาบัน (Institutional approach) เป็นแนวทางการศึกษาที่ใช้สถาบันของรัฐที่เป็นทางการและศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของสถาบันของรัฐ เช่น พรรคการเมือง องค์กรอิสระ อำนาจอธิปไตยของรัฐ (นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ) และผลกระทบที่เกิดขึ้นภายในระบบการเมือง เป็นต้น

3.6.2.3 แนวทางการศึกษาเชิงกฎหมาย (Legal approach) เป็นแนวทางการศึกษาที่เน้นไปที่อำนาจหน้าที่และบังคับใช้กฎหมายเป็นหลักในการบริหารจัดการรัฐ และให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องรัฐธรรมนูญนิยม กระบวนการทางกฎหมาย สถาบันทางกฎหมาย และความอิสระในการพิจารณาคดีความ

3.6.2.4 แนวทางการศึกษาเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral approach) เป็นแนวทางการศึกษาที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ผ่านการทดสอบในเชิงประจักษ์ (Empirical tests) และแสดงให้เห็นถึงระเบียบวิธีวิจัยการศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์ผ่านข้อมูลและสถิติ เช่น พฤติกรรมในการเลือกตั้งและการตัดสินใจ การซื้อสิทธิขายเสียงในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เป็นต้น

3.6.2.5 แนวทางการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative approach) เป็นแนวทางการศึกษาที่เน้นไปที่การอธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแบบเปรียบเทียบในช่วงเวลาและสถานที่ที่แตกต่างกัน การศึกษาในลักษณะนี้ส่วนมากในประเทศไทยนั้นจะเน้นไปที่การศึกษาในช่วงเวลาหนึ่งนำมาเปรียบเทียบกับอีกช่วงเวลาหนึ่งเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของสังคมที่เกิดขึ้น

Ref. code: 25595303030034WTP

ในขณะนั้น เช่น นโยบายของรัฐบาลไทยกับนโยบายของรัฐบาลประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นต้น

3.6.2.6 แนวทางการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ (Historical approach) เป็นแนวทางการศึกษาที่ใช้วิธีการอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลมาถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจถึงบริบทและสาเหตุที่ส่งผลให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ และนำมาวิเคราะห์ผลกระทบเพื่อแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน

3.6.2.7 แนวทางการศึกษาเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (Sociological and anthropological approach) เป็นแนวทางการศึกษาที่เน้นการศึกษาไปที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและหน่วยองค์กรที่ไม่ใช่สังกัดของรัฐ กระบวนการทางสังคม ความเป็นปัจเจกของมนุษย์ ความเป็นชุมชนชนบท ความเป็นชุมชนเมือง ชนกลุ่มน้อย สิทธิมนุษยชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่ภายในรัฐ

3.6.2.8 แนวทางการศึกษาเชิงการพัฒนาและการเคลื่อนไหวของภาคประชาชน (Developmental and social movement approach) เป็นแนวทางการศึกษาที่แสวงหาคำตอบของกระบวนการประท้วง กลุ่มประชาสังคม การเคลื่อนไหวของกลุ่มผลประโยชน์ ปรากฏการณ์ทางการเมืองบนท้องถนน ความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อนโยบายของรัฐ ความซับซ้อนและแนวโน้มของสถานการณ์ทางการเมือง

จากแนวทางการศึกษาทั้ง 8 แนวทางข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นถึงวิชารัฐศาสตร์ไทยในปัจจุบันนั้นได้รับการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกับสาขาวิชาอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากการศึกษาวิชารัฐศาสตร์แบบดั้งเดิมในอดีตที่เน้นแค่เพียงโครงสร้างทางการเมืองและอำนาจหน้าที่ของรัฐเท่านั้น กลายเป็นเปิดพื้นที่การศึกษาใหม่ ๆ จากสาขาวิชาอื่น ๆ ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิชารัฐศาสตร์ เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชน เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าวิชารัฐศาสตร์ไทยมีการปรับตัวพอสมควร และการเรียนการสอนมีลักษณะเป็นสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์ (Multidisciplinary) มากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต และวิชารัฐประศาสนศาสตร์ได้รับการยอมรับว่าเป็นสาขาวิชาหลักที่มีตัวตนของตนเองอย่างชัดเจน และพยายามแสดงตัวตนว่าเป็นศาสตร์ “วิชาชีพ” แบบหนึ่งที่แยกออกจากวิชารัฐศาสตร์อย่างชัดเจน ยกตัวอย่าง เช่น การคิดค้นและมอบปริญญาบัตรในชื่อ “รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต” (รป.บ.) ให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ในระดับปริญญาตรี ซึ่งในอดีตมีการมอบปริญญาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์โดยเฉพาะในระดับปริญญาโทเท่านั้น เช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น คณะวิชาและสถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในอดีตนั้นต่างก็เริ่มมีการแยกหลักสูตรให้เป็นของตนเองโดยเฉพาะ เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แยกเป็นหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (ร.บ.) และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

Ref. code: 25595303030034WTP

(รป.บ.) เป็นต้น สถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาคที่เปิดการเรียนการสอนสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในระยะแรกนั้นก็มอบปริญญาบัตรศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) ให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษา ต่อมาในระยะหลังก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงชื่อปริญญาให้เป็นรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รป.บ.) เป็นจำนวนมาก เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เป็นต้น นอกจากนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏต่างก็ใช้ชื่อปริญญารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงว่าในขณะนี้ความนิยมในการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์ (สาขาวิชาการปกครองและสาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) นั้นมีจำนวนลดลงพอสมควร สถาบันอุดมศึกษาเปิดสาขาวิชาเหล่านี้จำนวนน้อยและจำกัดในสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเก่าแก่และเปิดสอนวิชาเหล่านี้มาอย่างยาวนาน แต่ทว่าสถาบันอุดมศึกษาที่เพิ่งเริ่มทำการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์นั้นเลือกที่จะเปิดการเรียนการสอนในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มากกว่า อาจจะเป็นเพราะแนวโน้มของการเรียนการสอนในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์นั้นมุ่งเน้นถึงกระบวนการและการปฏิบัติงานในภาครัฐและภาคเอกชนเป็นหลัก จึงทำให้บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ได้รับการยอมรับในตลาดแรงงานมากกว่า ซึ่งแตกต่างจากสาขาวิชารัฐศาสตร์ที่การเรียนการสอนในปัจจุบันมุ่งเน้นการแสวงหาความรู้ในลักษณะ “วิชาการ” มากยิ่งขึ้น และรายวิชาภายในหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์ในปัจจุบันนั้นไม่ได้มีความมุ่งเน้นในการผลิตบัณฑิตเพื่อปฏิบัติงานในระบบราชการอีกต่อไป จึงทำให้ความนิยมในสาขาวิชารัฐศาสตร์นั้นลดลงและถูกจำกัดมากขึ้น การประกอบอาชีพของบัณฑิตก็ถูกจำกัดให้เป็นวงแคบลงคล้ายคลึงกับผู้เรียนในสาขาวิชาปรัชญาที่เป็นลักษณะเรียนเพื่อเข้าใจสังคม แต่ไม่ใช่เป็นลักษณะการเรียนเพื่อเป็นวิชาชีพ จึงทำให้ความสนใจของผู้ที่จะเลือกเรียนในสาขาวิชารัฐศาสตร์นั้นได้เปลี่ยนไปจากกลุ่มผู้ที่ต้องการประกอบอาชีพเป็นข้าราชการหรือพนักงานในองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน กลายเป็นเฉพาะกลุ่มผู้เรียนที่ต้องการเรียนรู้เรื่องวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ หรือคาดหวังจะประกอบอาชีพในทางด้านวิชาการ เช่น อาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักเขียน เป็นต้น จากเหตุผลเหล่านี้จึงเป็นคำตอบได้ว่าทำไมวิชารัฐศาสตร์ไทยถึงได้รับความนิยมน้อยลงจากในอดีตเป็นอย่างมาก เพราะวิชารัฐศาสตร์ได้กลายเป็นวิชาที่เป็นในเชิงลักษณะ “วิชาการ” มากกว่าการเป็น “วิชาชีพ” นั่นเอง

3.6.3 หลักสูตรวิชาการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะจากนโยบายทางการเมืองสู่กระแสการผลิตบัณฑิตทางด้านการปกครองท้องถิ่นแบบจำนวนมากทั่วประเทศไทย

การศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2559 จะพบได้ว่าผลของการจัดการเรียนการสอนในลักษณะหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น และรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น จากโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นในช่วงปี พ.ศ. 2548

Ref. code: 25595303030034WTP

ทำให้บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาในระดับปริญญาโทและระดับปริญญาตรีเป็นจำนวนมาก (โปรดดูตารางที่ 3.2) ซึ่งจากผลความสำเร็จของหลักสูตรดังกล่าวทำให้มีการเรียกร้องให้เกิดการกระจายโอกาสในการเข้าร่วมโครงการดังกล่าวสู่สถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ในส่วนภูมิภาคมากยิ่งขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดการกระจายรายได้ในการจัดการศึกษาสู่สถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ไม่ใช่ผูกขาดที่มหาวิทยาลัยขอนแก่นเพียงแห่งเดียว ในปี พ.ศ. 2550 จึงได้มีการขยายการเรียนการสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ นอกเหนือจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นในชื่อ “โครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา” ตามรายชื่อในตารางที่ 3.1 ดังนี้

ตารางที่ 3.1

สถาบันอุดมศึกษาและพื้นที่รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ในโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา

ลำดับ	มหาวิทยาลัย	จังหวัดที่รับผิดชอบดำเนินการสอน
พื้นที่ภาคเหนือ		
1.	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง	เชียงราย
2.	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	พะเยา
3.	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน
4.	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	ลำปาง ลำพูน
5.	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิษถ์	อุตรดิตถ์ แพร่
6.	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	น่าน
7.	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม	พิษณุโลก พิจิตร เพชรบูรณ์
8.	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร	กำแพงเพชร สุโขทัย ตาก
9.	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	นครสวรรค์ ชัยนาท
10.	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม	อุทัยธานี
พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		
11.	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	อุดรธานี หนองคาย
12.	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	มหาสารคาม
13.	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	กาฬสินธุ์ นครพนม
14.	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	สกลนคร มุกดาหาร
15.	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	เลย หนองบัวลำภู
16.	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	ขอนแก่น

Ref. code: 25595303030034WTP

ลำดับ	มหาวิทยาลัย	จังหวัดที่รับผิดชอบดำเนินการสอน
17.	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	นครราชสีมา
18.	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	อุบลราชธานี
19.	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	อำนาจเจริญ
20.	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด	ร้อยเอ็ด
21.	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ	ชัยภูมิ
22.	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ	ศรีสะเกษ ยโสธร
23.	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	สุรินทร์ บุรีรัมย์
พื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก		
24.	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี	ลพบุรี สิงห์บุรี
25.	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา	พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง
26.	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลอลงกรณ์ฯ	ปทุมธานี สระแก้ว สระบุรี
27.	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	นครปฐม นนทบุรี สมุทรสาคร
28.	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี	จันทบุรี ตราด
29.	มหาวิทยาลัยบูรพา	ชลบุรี ระยอง
30.	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	สมุทรปราการ
31.	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์	ฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี
32.	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี	กาญจนบุรี สุพรรณบุรี
33.	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง	ราชบุรี
34.	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม
พื้นที่ภาคใต้		
35.	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	สุราษฎร์ธานี ชุมพร ระนอง
36.	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	นครศรีธรรมราช
37.	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต	ภูเก็ต พังงา กระบี่
38.	มหาวิทยาลัยทักษิณ	สงขลา สตูล
39.	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	ตรัง พัทลุง
40.	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา	ยะลา ปัตตานี นราธิวาส

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก *หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เรื่อง รับสมัครบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ตามโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับสถาบันการศึกษา รุ่นที่ 2 มท 0807.3/ว962 ลงวันที่ 30 พฤษภาคม 2550*, โดย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2550, กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

Ref. code: 25595303030034WTP

จากตารางที่ 3.1 จะพบได้ว่ามีสถาบันอุดมศึกษาเข้าร่วมโครงการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น สำหรับบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นโครงการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมากถึง 40 แห่ง ถือได้ว่าเป็นการกระจายการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไปทั่วประเทศไทยในระดับปริญญาตรี แต่การศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในระดับปริญญาโท (หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น) นั้นก็ยังผูกขาดอยู่กับมหาวิทยาลัยขอนแก่นเท่านั้น ต่อมาในระยะหลังได้เปิดรับสมัครผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลายให้สามารถเข้าเรียนในหลักสูตรดังกล่าวได้นอกเหนือจากการเป็นบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้มีผู้ที่สนใจสมัครเข้าศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวมากขึ้น ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและสอดรับกับสถานการณ์ที่บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเรียนในหลักสูตรดังกล่าวเริ่มลดน้อยลง แต่อย่างไรก็ตาม การจัดทำโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาจำนวน 40 แห่ง ถือว่าเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวกระจายไปทั่วประเทศไทยและมีผู้เข้าศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการกระจายองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นและสร้างรายได้ให้แก่สถาบันอุดมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม จำนวนนักศึกษาส่วนใหญ่ในโครงการดังกล่าวก็ยังเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่ริเริ่มโครงการเป็นหลักเช่นเดิม ฉะนั้นจึงอาจจะถือได้ว่าการกระจายตัวของผู้เรียนในโครงการดังกล่าวไปตามสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ มีจำนวนไม่มากนักดังที่คาดการณ์ไว้ สามารถดูจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยขอนแก่นตามตารางที่ 3.2 ดังนี้

ตารางที่ 3.2

จำนวนผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 - 2259

ปี พ.ศ.	หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น	หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น
2551	1,541 คน	233 คน
2552	1,181 คน	ไม่มีผู้สำเร็จการศึกษา
2553	138 คน	83 คน
2554	995 คน	24 คน
2555	642 คน	12 คน

Ref. code: 25595303030034WTP

ปี พ.ศ.	หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น	หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น
2556	851 คน	163 คน
2557	250 คน	49 คน
2558	78 คน	60 คน
2559	74 คน	65 คน
รวมทั้งหมด	**5,750 คน**	**689 คน**

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก *ผู้สำเร็จการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, โดย ระบบบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 20 ธันวาคม 2559, สืบค้นจาก http://reg.kku.ac.th/registrar/graduate_date.asp?avs551307213=62

อย่างไรก็ตาม จำนวนผู้เรียนและผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรในโครงการดังกล่าวมีจำนวนลดน้อยลงตามลำดับ อันเนื่องมาจากข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีสิทธิเข้าศึกษาได้เข้าศึกษาเป็นส่วนมากแล้ว และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งเริ่มยกเลิกการสนับสนุนทุนการศึกษาให้แก่บุคลากรอันเนื่องมาจากสภาวะการบริหารทางการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับงบประมาณน้อยลงในช่วงปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมา โดยคณะกรรมาธิการงบประมาณได้ปรับลดวงเงินงบประมาณอุดหนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงไปมากกว่า 8.14 พันล้านบาน ทั้งในส่วนของเงินอุดหนุนทั่วไปและเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ และโยกงบประมาณไปจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนเฉพาะกิจสำหรับโครงการพัฒนาเร่งด่วนอื่น ๆ (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557ก, น. 8-18) จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องปรับเปลี่ยนการให้ทุนการศึกษาแก่บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้การเรียนการสอนในโครงการดังกล่าวเริ่มหดตัวลงอันเนื่องมาจากไม่มีผู้เข้ามาศึกษาเหมือนเช่นในอดีตที่ผ่านมา สังเกตได้จากตารางที่ 3.2 จะพบได้ว่าจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีจำนวนลดน้อยลงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา (เข้าเรียนในปี พ.ศ. 2554) หมายความว่านักศึกษาที่เข้าศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 เป็นต้นมามีจำนวนน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด แต่ทว่าจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นกลับมีจำนวนเพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากในปี พ.ศ. 2553 นั้น หลักสูตรดังกล่าวได้เปิดรับบุคคลทั่วไปที่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมตอนปลายสามารถเข้ามาศึกษาต่อได้ จึงทำให้มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาต่อในหลักสูตรดังกล่าวมากขึ้น ซึ่งจากผลกระทบดังกล่าวนี้จึงทำให้สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งได้ยกเลิกการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวไป เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

Ref. code: 25595303030034WTP

มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เป็นต้น แต่ในสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งก็ได้นำหลักสูตรดังกล่าวมาปรับปรุงหลักสูตรใหม่และเปิดการเรียนการสอนในชื่อหลักสูตรเดิม และเปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายของผู้สมัครเป็นการรับสมัครผู้สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมปลายเข้าศึกษาต่อในหลักสูตร จากเดิมที่กำหนดไว้ให้เพียงเฉพาะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้นถึงจะมีสิทธิเข้าศึกษาในหลักสูตรดังกล่าว เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น และสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งก็ทำการจัดทำหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นของตนเองโดยไม่ได้เข้าร่วมในโครงการความร่วมมือทางวิชากับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมาก่อน ซึ่งหลักสูตรแบบทั่วไปที่เปิดสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาเอกหรือวิชาโท (แขนงวิชา) เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ เป็นต้น สามารถดูรายละเอียดสถานะของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ตามโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา หลักสูตรทางด้านวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ที่มีการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาเอกหรือวิชาโทในตาราง ดังนี้ (สำรวจเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2559)

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 3.3

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ตามโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา ที่เปิดการเรียนการสอนในปัจจุบัน สำรวจเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2559

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ที่เปิดการเรียนการสอนในปัจจุบัน (พ.ศ. 2559)								
ลำดับ	**ชื่อสถาบันอุดมศึกษา**	**ประเภท**	**ชื่อคณะ / วิทยาลัย**	**ประกาศใช้หลักสูตร**	**ลักษณะผู้เข้าศึกษา**	**ปรับปรุงหลักสูตร**	**สถานะปัจจุบัน**	**หมายเหตุ**
1	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น	2548 / 2551	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น (2548) / สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (2552)	2556	เปิดการเรียนการสอนปกติ	ในหลักสูตร พ.ศ. 2549 ได้เปิดรับเฉพาะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2551 ได้เปลี่ยนมาใช้หลักสูตรใหม่และรับเฉพาะผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น
2	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	สำนักวิชาบริหารรัฐกิจ	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น (2550) / สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (2554)	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	เมื่อปี พ.ศ. 2554 ได้ปรับให้รับเฉพาะผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น

Ref. code: 25595303030034WTP

ลำดับ	ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	ประเภท	ชื่อคณะ / วิทยาลัย	ประกาศใช้หลักสูตร	ลักษณะผู้เข้าศึกษา	ปรับปรุงหลักสูตร	สถานะปัจจุบัน	หมายเหตุ
3	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น (2550) / สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (2554)	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	เมื่อปี พ.ศ. 2554 ได้ปรับให้รับเฉพาะผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น
4	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น (2550) / สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (2554)	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	เมื่อปี พ.ศ. 2554 ได้ปรับให้รับเฉพาะผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น
5	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น (2550) / สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (2554)	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	เมื่อปี พ.ศ. 2554 ได้ปรับให้รับเฉพาะผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น

Ref. code: 25595303030034WTP

ลำดับ	ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	ประเภท	ชื่อคณะ / วิทยาลัย	ประกาศใช้หลักสูตร	ลักษณะผู้เข้าศึกษา	ปรับปรุงหลักสูตร	สถานะปัจจุบัน	หมายเหตุ
6	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น (2550) / สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (2554)	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	เมื่อปี พ.ศ. 2554 ได้ปรับให้รับเฉพาะผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเท่านั้น
7	มหาวิทยาลัยบูรพา	มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	
8	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	มหาวิทยาลัยรัฐ	วิทยาลัยการเมืองการปกครอง	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	2556	เปิดการเรียนการสอนปกติ	
9	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	มหาวิทยาลัยรัฐ	คณะรัฐศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	
10	มหาวิทยาลัยทักษิณ	มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	

Ref. code: 25595303030034WTP

ลำดับ	ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	ประเภท	ชื่อคณะ / วิทยาลัย	ประกาศใช้หลักสูตร	ลักษณะผู้เข้าศึกษา	ปรับปรุงหลักสูตร	สถานะปัจจุบัน	หมายเหตุ
11	มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	2553	เปิดการเรียนการสอนปกติ	
12	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	
12	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	
13	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	

หมายเหตุ. สร้างโดยผู้เขียน

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 3.4

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ตามโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา ที่ไม่เปิดการเรียนการสอนแล้ว สำรวจเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2559

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ที่ไม่เปิดการเรียนการสอนแล้ว (พ.ศ. 2559)								
ลำดับ	**ชื่อสถาบันอุดมศึกษา**	**ประเภท**	**ชื่อคณะ / วิทยาลัย**	**ประกาศใช้หลักสูตร**	**ลักษณะผู้เข้าศึกษา**	**ปรับปรุงหลักสูตร**	**สถานะปัจจุบัน**	**หมายเหตุ**
1	มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
2	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
3	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
4	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะนิติรัฐศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	

Ref. code: 25595303030034WTP

ลำดับ	ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	ประเภท	ชื่อคณะ / วิทยาลัย	ประกาศใช้หลักสูตร	ลักษณะผู้เข้าศึกษา	ปรับปรุงหลักสูตร	สถานะปัจจุบัน	หมายเหตุ
5	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
5	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
6	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	วิทยาลัยกฎหมายและการปกครอง	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
7	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
8	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
9	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	

Ref. code: 25595303030034WTP

ลำดับ	ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	ประเภท	ชื่อคณะ / วิทยาลัย	ประกาศใช้หลักสูตร	ลักษณะผู้เข้าศึกษา	ปรับปรุงหลักสูตร	สถานะปัจจุบัน	หมายเหตุ
10	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
10	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
11	มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
12	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะรัฐศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
13	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
14	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	

Ref. code: 25595303030034WTP

ลำดับ	ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	ประเภท	ชื่อคณะ / วิทยาลัย	ประกาศใช้หลักสูตร	ลักษณะผู้เข้าศึกษา	ปรับปรุงหลักสูตร	สถานะปัจจุบัน	หมายเหตุ
15	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
16	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
17	มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง	มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	สำนักวิชาศิลปศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
18	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
19	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
20	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	

Ref. code: 25595303030034WTP

ลำดับ	ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	ประเภท	ชื่อคณะ / วิทยาลัย	ประกาศใช้หลักสูตร	ลักษณะผู้เข้าศึกษา	ปรับปรุงหลักสูตร	สถานะปัจจุบัน	หมายเหตุ
21	มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
22	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	
23	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	2549	บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	

หมายเหตุ. สร้างโดยผู้เขียน

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 3.5

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต ประเภทหลักสูตรทั่วไป ที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาเอกหรือวิชาโท สำรวจเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2559

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรทั่วไป) ที่มีการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาเอกหรือวิชาโท (พ.ศ. 2559)									
ลำดับ	**ชื่อสถาบันอุดมศึกษา**	**ประเภท**	**ชื่อคณะ/วิทยาลัย**	**ชื่อปริญญา (ภาษาไทย)**	**วิชาโท (แขนงวิชา)**	**ประกาศใช้หลักสูตร**	**ปรับปรุงหลักสูตร**	**สถานะปัจจุบัน**	**หมายเหตุ**
1	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี	มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	คณะรัฐศาสตร์	ร.บ. (เดิมเป็น ศศ.บ. (รัฐศาสตร์))	การปกครองท้องถิ่น	2521 (เปลี่ยนเป็น ร.บ. เมื่อ พ.ศ. 2550)	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	มีการเลือกวิชาโท (แขนงวิชา) การปกครองท้องถิ่น เมื่อ พ.ศ. 2554
2	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	ร.บ.	การปกครองท้องถิ่น	2549	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	
3	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่	มหาวิทยาลัยเอกชน	คณะรัฐศาสตร์	ร.บ. (การปกครองท้องถิ่น)	ไม่มี	2550	2556	เปิดการเรียนการสอนปกติ	
4	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	ร.บ.	การเมืองท้องถิ่น	2555	2560	เปิดการเรียนการสอนปกติ	ปิดวิชาโท (แขนงวิชา) การเมืองท้องถิ่น ในปี พ.ศ. 2560

หมายเหตุ. สร้างโดยผู้เขียน

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 3.6

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต ประเภทหลักสูตรทั่วไป ที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาเอกหรือวิชาโท สำรวจเมื่อ 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2559

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรทั่วไป) ที่มีการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาเอกหรือวิชาโท (พ.ศ. 2559)									
ลำดับ	**ชื่อสถาบันอุดมศึกษา**	**ประเภท**	**ชื่อคณะ/วิทยาลัย**	**ชื่อปริญญา (ภาษาไทย)**	**วิชาโท (แขนงวิชา)**	**ประกาศใช้หลักสูตร**	**ปรับปรุงหลักสูตร**	**สถานะปัจจุบัน**	**หมายเหตุ**
1	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่	มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	คณะวิทยาการจัดการ	รป.บ.	การจัดการและการปกครองท้องถิ่น	2519	2554	เปิดการเรียนการสอนปกติ	มีการเลือกวิชาโท (แขนงวิชา) การจัดการและการปกครองท้องถิ่น เมื่อ พ.ศ. 2544
2	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี	มหาวิทยาลัยรัฐ	คณะรัฐศาสตร์	รป.บ.	การบริหารท้องถิ่น	2548	2559	เปิดการเรียนการสอนปกติ	มีการเลือกวิชาโท (แขนงวิชา) การจัดการและการปกครองท้องถิ่น เมื่อ พ.ศ. 2552

Ref. code: 25595303030034WTP

ลำดับ	ชื่อสถาบันอุดมศึกษา	ประเภท	ชื่อคณะ/วิทยาลัย	ชื่อปริญญา (ภาษาไทย)	วิชาโท (แขนงวิชา)	ประกาศใช้หลักสูตร	ปรับปรุงหลักสูตร	สถานะปัจจุบัน	หมายเหตุ
3	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ	วิทยาลัยบริหารศาสตร์	รป.บ. (การปกครองท้องถิ่น)	ไม่มี	2551	2556	เปิดการเรียนการสอนปกติ	
4	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	รป.บ. (การบริหารปกครองท้องถิ่น)	ไม่มี	2555	ไม่มี	ปิดหลักสูตร	ปิดหลักสูตรในปี พ.ศ. 2560

หมายเหตุ. สร้างโดยผู้เขียน

Ref. code: 25595303030034WTP

3.6.4 ประเด็น ปัญหา นักวิชาการ และการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในยุคของความต้องการเพิ่มองค์ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประเด็นการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2559 นั้นจะยังไม่มีความแตกต่างไปจากช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2549 เท่าใดนัก เพียงแต่การศึกษาเกี่ยวกับเชิงโครงสร้างและความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะมีจำนวนน้อยลงหรือแทบไม่ปรากฏให้เห็นเท่าใดนัก อันเนื่องมาจากโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มมีลักษณะที่มั่นคงขึ้นพอสมควรแล้ว แต่การศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวนมากขึ้นพอสมควร โดยเฉพาะการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพและประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างและสนับสนุนเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน การบริหารทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งจะพบได้ว่างานวิจัยที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้จะเน้นไปที่การศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็นส่วนมาก เป็นการเน้นศึกษาเกี่ยวกับวิธีการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยการใช้ปัญหาเป็นฐานหลักในการศึกษา (Problem-based studies) เป็นหลัก ลักษณะคล้ายคลึงกับการถอดบทเรียนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดำเนินการแก้ไขปัญหาสำเร็จแล้วนำไปใช้ต่อในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ในส่วนงานวิจัยที่สำคัญในช่วงนี้คือ “โครงการประเมินผลนโยบายการกระจายอำนาจของไทยระยะ 15 ปี” (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557ก) ซึ่งเป็นการศึกษาติดตามผลของการกระจายอำนาจของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 - 2555 ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ การจัดบริการสาธารณะและ/หรือต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนหรือไม่และอย่างไร โดยใช้กรณีศึกษาคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกประเภท (องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล) จำนวน 110 แห่ง และสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่จำนวน 11,430 ครัวเรือน ซึ่งได้ข้อสรุปคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสาธารณะที่จำเป็นขั้นพื้นฐานได้ดีขึ้นและทำให้ประชาชนในระดับฐานรากเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นได้มากขึ้นกว่าเดิม ส่วนปัญหาที่พบคือนโยบายการกระจายอำนาจในรอบ 15 ปีที่ผ่านมาไม่มีความต่อเนื่องเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของรัฐบาล และวิธีการกระจายอำนาจที่ผิดพลาดคือถ่ายโอนภารกิจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะทำหน้าที่ดังกล่าวได้ และได้สร้างข้อเสนอแนะต่อทิศทางการกระจายอำนาจในอนาคตควรจะเป็นอย่างไร ได้แก่ (1) รัฐไทยต้องกระจายอำนาจให้กว้างขวางและเข้มข้นมากยิ่งขึ้น (2) ปรับปรุงแนวคิดในการถ่ายโอนภารกิจสู่องค์กร

Ref. code: 25595303030034WTP

ปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ (3) ยุติกุศโลบายการกระจายอำนาจแบบสมัครใจ (4) ปรับระบบบริหารนโยบายกระจายอำนาจให้มีพลังขับเคลื่อน (5) ทบทวนและยกเลิกมาตรการควบคุมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่จำเป็น และ (6) ยกระดับประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการบริหารจัดการเมืองและชุมชนชนบทของท้องถิ่น (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557ก, น. ข-1 - ข-4) ถือว่างานวิจัยชิ้นดังกล่าวเป็นกระแสต่อการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากที่สุดในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2559 ที่ผ่านมา ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่างานวิจัยชิ้นนี้ได้ส่งผลให้เกิดการพิจารณาในเรื่องการปรับโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่อันเนื่องมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งในปัจจุบันนั้นมีศักยภาพที่ไม่เพียงพอในการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน จึงก่อให้เกิดการเสนอเพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขหรือสร้างประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3 ประการคือ (1) จังหวัดจัดการตนเอง (2) ความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบสหการ และ (3) การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งข้อเสนอทั้ง 3 ประการนี้ได้เป็นประเด็นที่วิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากในปัจจุบัน

นอกจากนี้ผลของการจัดทำโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นนั้นได้ก่อให้เกิดการศึกษาวิจัยเรื่ององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงปริมาณในเรื่องเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน สมรรถนะการปฏิบัติงาน ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ท้องถิ่น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการปฏิบัติงานภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งมีจำนวนมากกว่า 7,007 ชิ้น[32] โดยเป็นการศึกษาในกรอบของรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลักอันเนื่องมาจากงานวิจัยส่วนมากนั้นเป็นการศึกษาอิสระ (Independent study: IS) เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสำเร็จการศึกษาของผู้เรียนในหลักสูตรดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่ผู้เรียนจะนิยมทำการศึกษาเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตนเองสังกัดอยู่อันเนื่องมาจากต้องการขยายแนวคิดของผู้เรียนว่าผู้เรียนนั้นเปรียบเสมือนเป็นผู้บริหารที่จะต้องทำหน้าที่ระดับทรัพยากร สร้างเครือข่าย บริหารความสัมพันธ์ สร้างวิสัยทัศน์ ออกแบบอนาคตของ

[32] ผลงานที่ตีพิมพ์ในนามของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทั้งผลงานของคณาจารย์และนักศึกษา สำรวจเมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2560 จากระบบสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีจำนวนถึง 7,007 ชิ้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีงานวิจัยทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย (ทรัพยากรในหอสมุด มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 10 มกราคม, 2560)

Ref. code: 25595303030034WTP

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตนเองสังกัดอยู่ จึงให้ผู้เรียนศึกษาจากปัญหาภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตนเองเพื่อที่จะสามารถเข้าถึงข้อมูลในการประกอบการทำวิจัยได้ง่าย และสอดคล้องกับความต้องการของหลักสูตรที่ต้องการให้ผู้เรียนนั้นสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนไปประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2558) ซึ่งการผลิตงานวิชาการในลักษณะดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็น “ดาบสองคม” เช่นกัน หากมองในมุมมองหนึ่งคือการสร้างโอกาสและขยายองค์ความรู้ในการปฏิบัติจริงมาถอดเป็นบทเรียนในการศึกษาจากผู้ปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ อาจจะสามารถนำงานวิจัยดังกล่าวมาขยายผลการศึกษาต่อยอดได้ก็เป็นข้อเท็จจริงส่วนหนึ่ง แต่อีกมุมมองหนึ่ง การผลิตบัณฑิต (โดยเฉพาะมหาบัณฑิต) เป็นจำนวนมากนั้น ส่งผลให้เกิดการตั้งคำถามเกี่ยวกับคุณภาพทางการศึกษาและคุณภาพในผลงานวิชาการว่ามีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับได้เพียงพอหรือไม่ มีการศึกษาวิจัยและปฏิบัติตามหลักวิชาการจริงหรือไม่ และคุณภาพการตรวจสอบคัดกรองหรือพิสูจน์งานวิจัยเป็นอย่างไร การกระทำในลักษณะนี้ย่อมส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้นสังกัดของหลักสูตรดังกล่าวถูกตั้งคำถามเรื่องคุณภาพในการเรียนการสอนและการทำงานวิชาการจนกลายเป็นถูกมองว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษานั้นมีลักษณะจัดทำหลักสูตรแบบ “จ่ายครบจบแน่” ซึ่งจะส่งผลเสียต่อภาพรวมของสถาบันอุดมศึกษาดังกล่าวในระยะยาวอย่างแน่นอน

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกประเภทหนึ่งที่ปรากฏเป็นจำนวนมากนอกเหนือจากการศึกษาอิสระเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสำเร็จการศึกษาคืองานวิจัยในลักษณะประเมินความพึงพอใจของประชาชนกับการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งโดยปกติแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำรายงานการประเมินความพึงพอใจในทุก ๆ ปีงบประมาณ อันเนื่องมาจากเป็นเอกสารประกอบอันหนึ่งในการประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Performance Assessment: LPA) ประเมินโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น รายงานความพึงพอใจก็ส่งผลต่อการได้รับเงินค่าตอบแทนพิเศษ (โบนัส) ของบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักจะใช้วิธีการว่าจ้างให้องค์กรอื่น ๆ ภายนอกเข้ามาเป็นผู้ดำเนินการประเมินความพึงพอใจดังกล่าว ซึ่งส่วนใหญ่มักจะว่าจ้างสถาบันอุดมศึกษาภายในพื้นที่เข้ามาเป็นผู้ประเมินความพึงพอใจ ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งก็จะรับเป็นผู้ประเมินความพึงพอใจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจำนวนมากโดยทำลักษณะเป็นแบบระเบียบวิธีวิจัยเดียวกันทั้งหมด เพียงแต่เปลี่ยนพื้นที่และกรณีศึกษาเท่านั้น การศึกษาในเชิงพื้นที่ก็ไม่มีการศึกษาอย่างจริงจังส่งผลให้รายงานการประเมินความพึงพอใจไม่มีคุณภาพเท่าที่ควรและไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการ

Ref. code: 25595303030034WTP

ต่อยอดทางวิชาการหรือศึกษาเพิ่มเติมในเชิงลึกต่อไปได้[33]

ในส่วนนักวิชาการที่ศึกษาด้านการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วง พ.ศ. 2550 - 2559 นั้น จะไม่เปลี่ยนแปลงจากนักวิชาการในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2549 เท่าใดนัก นักวิชาการที่มีอายุมากขึ้นก็เกษียณไปและมีนักวิชาการรุ่นใหม่มาทดแทนเป็นจำนวนมากขึ้นเพราะผลจากขยายตัวของการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่น แต่นักวิชาการที่โดดเด่นในด้านการปกครองท้องถิ่นไทยก็ยังมีจำกัดอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาส่วนกลางเช่นเดิม นักวิชาการรุ่นใหม่ที่สนใจการศึกษาการปกครองท้องถิ่นและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น พร้อมทั้งมีบทบาทในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทางด้านการปกครองท้องถิ่นมากขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ยกตัวอย่าง เช่น ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงศ์สวัสดิ์ (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) รองศาสตราจารย์ ดร.อริยา อรุณินท์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนิต ภู่จินดา อาจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย (คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) รองศาสตราจารย์ ดร.อัชกรณ์ วงศ์ปรีดี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทรานุช มหากาญจนะ (คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชเฉลิม สุทธิพงศ์ประชา (คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) อาจารย์ ดร.พนม กุณาวงศ์ อาจารย์ ดร.ไพลิน ภู่จีนาพันธุ์ อาจารย์ ดร.ปฐมาวดี จงรักษ์ (คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลงกรณ์ อรรคแสง (วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม) อาจารย์ ดร.วศิน โกมุท (คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี) อาจารย์ ปฐวี โชคอนันต์ (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี) เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักวิชาการจากสาขาวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลัก

---

[33] วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ (2560, น. 79 - 83) ได้เขียนวิพากษ์เกี่ยวกับการสำรวจความพึงพอใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ว่าจ้างสถาบันอุดมศึกษาเป็นผู้ประเมินความพึงพอใจว่าพบปัญหาที่สำคัญ 4 ประการ คือ (1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าใจผิดว่าได้จ่ายเงินว่าจ้างสถาบันการศึกษาให้มาทำการประเมินแล้ว จึงเป็นเรื่องที่สถาบันการศึกษาต้องรับผิดชอบทั้งหมดครบวงจร โดยได้ได้สนใจดูว่ารายงานการสำรวจที่ทำมานั้นมีคุณภาพดีหรือไม่อย่างไร (2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยากได้ผลสำรวจที่มีคะแนนสูง ๆ เพื่อให้ได้รับการประเมินโบนัสที่ดี จึงละเลยหรือเพิกเฉยว่าสถาบันการศึกษาที่มาสำรวจความพึงพอใจของประชาชนนั้นจะทำถูกต้องตามหลักวิชาการที่มีคุณภาพหรือไม่ (3) สถาบันการศึกษาที่มารับทำงานให้ก็ทำแบบไม่ลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง ไม่ออกแบบวิธีการสำรวจตามหลักการที่ควรจะเป็น และ (4) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้พุ่งเป้าไปที่การให้บริการประชาชนอย่างเป็นเลิศแต่เน้นเฉพาะการได้มาซึ่งผลการประเมินที่เป็นเลิศ

Ref. code: 25595303030034WTP

และมีบางส่วนที่มาจากสาขาวิชาการวางแผนผังเมือง แต่อย่างไรก็ตามยังถือได้ว่ามีนักวิชาการที่มีศักยภาพในการสร้างองค์ความรู้และให้ความสนใจทางด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นยังมีจำกัดอยู่พอสมควร ไม่ได้แตกต่างไปจากช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2549 เท่าใดนัก แค่เพียงมีการขยายความสนใจทางด้านการปกครองท้องถิ่นในแวดวงวิชาการให้มีขอบเขตการศึกษากว้างขวางขึ้น แสดงให้เห็นถึงว่าผลของการกระจายอำนาจในปี พ.ศ. 2540 นั้นได้ส่งผลต่อแวดวงการวิชาการพอสมควร สามารถสร้างแรงดึงดูดให้นักวิชาการมาสนใจได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังถือได้ว่ามีนักวิชาการที่สนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นและศึกษาทำวิจัยอย่างจริงจังและต่อเนื่องนั้นมีจำนวนน้อยมากกว่าที่ควรจะเป็น และนักวิชาการรุ่นใหม่ทางด้านการปกครองท้องถิ่นส่วนใหญ่นั้นจะเป็นลูกศิษย์ของคณาจารย์ที่เป็นผู้สอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วง พ.ศ. 2540 - 2549 เรียกได้ว่าเป็นการสืบสานต่อวิธีการศึกษาและวิธีวิจัยจากคณาจารย์เหล่านั้นเพื่อขึ้นมาทดแทนผู้ที่เกษียณอายุราชการเสียมากกว่าการแสวงหาหรือนำเข้าองค์ความรู้ใหม่ ๆ จากต่างประเทศ กลายเป็นรูปแบบการ “ผลิตซ้ำทางความคิด” (Knowleged reproduction) เสียมากกว่า

3.6.5 ผลกระทบครั้งใหญ่ของหลักสูตรการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะ เนื่องจากการจัดระเบียบหลักสูตรทางด้านวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ความท้าทายอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นกับหลักสูตรสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นที่ใช้ฐานหลักเป็นวิชารัฐประศาสนศาสตร์โดยตรง คือการประกาศใช้ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พ.ศ. 2558 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) ซึ่งได้รับคำแนะนำของคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ให้มีการกำหนดให้หลักสูตรในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ต้องให้วุฒิปริญญาในชื่อ “รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (.....)” เท่านั้น และกำหนดให้หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์จะต้องจัดการเรียนการสอนเป็น 5 กลุ่มองค์ความรู้ คือ (1) กลุ่มองค์ความรู้ด้านองค์การและการจัดการ (Organization and management) (2) กลุ่มองค์ความรู้ด้านนโยบายสาธารณะ (Public policy) (3) กลุ่มองค์ความรู้ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human resource management) (4) กลุ่มองค์ความรู้ด้านแนวคิดและทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Public administrative concepts and theories) และ (5) กลุ่มองค์ความรู้ด้านการคลังและงบประมาณ (Public finance and budgeting) และเกณฑ์ที่กำหนดว่าคณาจารย์ที่จะสามารถสอนในหลักสูตรดังกล่าวได้จะต้องสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาที่อยู่ในแขนงใดแขนงหนึ่งตามที่ระบุไว้ในฐานข้อมูล International Standard Classification of Education (ISCED) 2011 ในข้อ 3 คือ Social Science, Business and Law ได้แก่ ข้อ 31 ข้อ 34 และ ข้อ 38 (UNESCO,

Ref. code: 25595303030034WTP

2012, p. 74)[34] ซึ่งได้มีการจัดกลุ่มให้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ (Public administration) อยู่ในหมวดวิชาธุรกิจและการบริหาร (Business and administration) ทำให้มีการกำหนดเกณฑ์ของคณาจารย์ประจำหลักสูตรและคณาจารย์ผู้สอนต้องสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชากลุ่มดังกล่าว คือ สำเร็จการศึกษาทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์โดยตรง หรือไม่ก็สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาบริหารธุรกิจ การเงิน การจัดการ เป็นต้น ในความเป็นจริงแล้วการเรียนการสอนและองค์ความรู้ในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มีลักษณะเป็นสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์ (Multidisciplinary) แต่ทว่าการกำหนดมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (Thai Qualifications Register: TQR) ได้กำหนดออกมาเป็นระเบียบดังกล่าว จึงทำให้มีลักษณะการบังคับเพื่อจัดระเบียบของหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในประเทศไทยครั้งยิ่งใหญ่ ส่งผลให้คณาจารย์ที่ไม่สำเร็จการศึกษาวุฒิตามเกณฑ์ดังกล่าวจะไม่มีสิทธิประจำหลักสูตรหรือสอนในหลักสูตรดังกล่าว หากสังเกตแล้วพบว่าข้อดีและข้อเสียของการกำหนดเกณฑ์ดังกล่าว คือ

3.6.5.1 ข้อดี

(1) ประเทศไทยจะมีโครงสร้างและหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์เป็นระบบเดียวกัน

(2) ประเทศไทยจะมีการจัดวุฒิของคณาจารย์ผู้สอนไปในทิศทางเดียวกันและจัดให้มหาวิทยาลัยที่จะเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

---

[34] รายละเอียดที่กล่าวถึง คือ ข้อ 3. Social sciences, Business and law โดยมีรายละเอียดปลีกย่อยดังนี้

31. Social and behavioural science: Economics, Economic history, Political science, Sociology, Demography, Anthropology (Except physical anthropology), Ethnology, Futurology, Psychology, Geography (Except physical geography), Peace and conflict studies, Human rights.

34. Business and administration: Retailing, Marketing, Sales, Public relations, Real estate; Finance, Banking, Insurance, Investment analysis; Accounting, Auditing, Bookkeeping; Management, Public administration, Institutional administration, Personnel administration; Secretarial and office work.

38. Law: Local magistrates, 'no taires', Law (General, International, Labour, Maritime, etc.), Jurisprudence, History of law.

Ref. code: 25595303030034WTP

(3) เป็นการจัดระเบียบเกณฑ์การประเมินหลักสูตรใหม่ที่เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และสามารถควบคุมการเปิดหลักสูตรที่ไม่มีคุณภาพด้วยกลไกการกำหนดวุฒิของคณาจารย์ผู้สอน

3.6.5.2 ข้อเสีย

(1) คณาจารย์ที่ไม่สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาที่ตรงกับเกณฑ์ดังกล่าวไม่สามารถสอนในหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ได้ ซึ่งขัดกับองค์ความรู้ของศาสตร์วิชาที่มีความเป็นสหวิทยาการ (Multidisciplinary)

(2) การจัดแบ่งกลุ่มวิชาประเภท Public policy, Public management, Public services, Public affairs ยังไม่ชัดเจน ซึ่งต้องขึ้นอยู่กับการตีความของของคณะกรรมการการอุดมศึกษา ซึ่งในเบื้องต้นแล้วพบว่าของคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ตีความให้สาขาวิชาดังกล่าวข้างต้นถือว่าเป็นวิชาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ (Social and behavioral science) ซึ่งคณาจารย์ที่สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาดังกล่าวนั้นจะไม่สามารถประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ได้

(3) การกำหนดนโยบายของการจัดการเรียนการสอนจากการใช้กฎหมายมาตรฐานจากส่วนกลางนั้น คือการควบคุมและบีบบังคับให้มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการใช้พื้นที่เป็นฐานหลักในการศึกษา (Area-based studies) หมดลงและต้องจัดโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนในลักษณะแบบเดียวกันกับส่วนกลาง เป็นการไม่เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายหรือความเป็นอัตลักษณ์ในการศึกษา แสดงให้เห็นถึงการพยายามที่จะรวมอำนาจทางการศึกษาเข้าสู่ศูนย์กลางอีกครั้ง

จากการประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พ.ศ. 2558 นั้น จะเห็นได้ว่าก่อให้เกิดความท้าทายครั้งใหญ่ในการปรับปรุงหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย ที่จะต้องวางตัวตนว่าจะเน้นการศึกษาไปทางด้านใด ระหว่างทางด้านวิชาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์หรือทางด้านธุรกิจและการบริหารเพื่อให้สอดคล้องตามระเบียบดังกล่าว รวมไปถึงการเตรียมการและพัฒนาบุคลากรผู้สอนเพื่อมาสอดรับกับระเบียบดังกล่าวด้วย อย่างไรก็ตาม ระเบียบดังกล่าวนั้นก็ยังไม่ได้รับการยอมรับเท่าที่ควรอันเนื่องมาจากเป็นการตัดสินใจโดยนักวิชาการเพียงบางกลุ่มเท่านั้น นักวิชาการทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจดังกล่าว จึงมีการประท้วงระเบียบดังกล่าวและเรียกร้องให้มีการแก้ไขระเบียบเพื่อให้มีความยืดหยุ่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งก็เป็นประเด็นที่ต้องติดตามในช่วงเวลาต่อไปว่าระเบียบดังกล่าวนี้จะดำเนินไปในทิศทางใด และจะสามารถบังคับใช้ได้อย่างจริงจังหรือไม่ และจะมีการปรับปรุงอย่างไรให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในการจัดการเรียนการสอนวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในสถานการณ์ปัจจุบัน

Ref. code: 25595303030034WTP

จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้น ในช่วงปี พ.ศ. 2550 - 2559 นั้นถือว่าเป็นช่วงที่การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยไม่ได้ถูกมองว่าได้รับความสำเร็จเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากเป็นปัญหาความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง ความไม่เชื่อใจและไม่มีศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การบริหารจัดการหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นหดตัวลง ความสนใจของนักวิชาการเป็นลักษณะฉาบฉวยและไม่มั่นคงต่อเนื่อง และปัญหาความท้าทายจากการปรับปรุงหลักสูตรการปกครองท้องถิ่นที่ใช้ฐานหลักจากวิชารัฐประศาสนศาสตร์ถูกบีบบังคับให้มีการปรับปรุงอย่างเร่งด่วนผ่านการประกาศใช้ระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น จากสถานการณ์หลายเหตุการณ์นั้นได้ส่งผลกระทบให้ความสนใจของประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องการปกครองท้องถิ่นลดลง จึงทำให้การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นไม่ได้เป็นกระแสนิยมในวงกว้างเหมือนในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2549 ที่ผ่านมา เพราะเหตุนี้จึงส่งผลให้การกระจายอำนาจและวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงเวลาปี พ.ศ. 2550 - 2559 ที่เปรียบดั่งดอกไม้ไฟที่เคยพุ่งทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้าอย่างรวดเร็วและส่องสว่างเป็นอย่างมากในช่วงแรก (พ.ศ. 2540 - 2549) กำลังเริ่มมอดดับลงและจางหายไปจากท้องฟ้าของสังคมไทย กลับกลายเป็นเรื่องที่ไม่ได้รับความสนใจและไม่ได้ความนิยมมากเท่าใดนักเหมือนดั่งเช่นในอดีตที่ผ่านมา

3.7 สรุปและอภิปรายผลพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

จากการศึกษาพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเพื่อแสวงหาคำตอบของปัญหาในการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ “สถานภาพและพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีลักษณะเป็นอย่างไร” สามารถสรุปภาพรวมของพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยได้เป็น 5 ระยะเวลา ดังนี้

ระยะที่หนึ่ง หลังจากการปฏิรูประบบราชการในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) จะสังเกตเห็นได้ว่าประเทศสยามนั้นไม่ค่อยให้ความสนใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นเท่าที่ควร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นเสมือนกลไกและแขนขาในการทำงานของส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเสียมากกว่าและมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงรูปแบบเดียวคือสุขาภิบาล อาจจะทำได้เพียงการให้บริการสาธารณะขนาดเล็ก ๆ และภารกิจต่าง ๆ ยังเป็นหน้าที่ของส่วนกลางหรือส่วนภูมิภาค ทำให้การเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาในขณะนั้น (โรงเรียนข้าราชการพลเรือน) จึงมุ่งเน้นไปที่การเรียนการสอนเกี่ยวกับการปกครองส่วนภูมิภาคมากกว่า ทำให้การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นที่เป็นส่วนหนึ่งของวิชารัฐศาสตร์นั้นไม่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด

Ref. code: 25595303030034WTP

ในช่วงเวลาดังกล่าว อาจจะมีการเรียนการสอนบ้างแต่จะบรรจุเป็นส่วนหนึ่งของวิชาการปกครองส่วนภูมิภาค เป็นในลักษณะให้ผู้เรียนได้เรียนเพื่อรู้จักว่าอะไรคือระบบการปกครองท้องถิ่นและกำกับดูแลอย่างไรเมื่อสำเร็จการศึกษาไปปฏิบัติงานในราชการส่วนภูมิภาค

ระยะที่สอง หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ พ.ศ. 2475 จะมีความพยายามคิดค้นรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ (หมายถึง เทศบาล) เพื่อคาดหวังว่าจะเพิ่มศักยภาพในการดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่น รวมไปถึงต้องการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย วิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในระยะแรกจึงเป็นเพียงเนื้อหาส่วนหนึ่งของวิชาการปกครองส่วนภูมิภาคที่เป็นส่วนหนึ่งของวิชารัฐศาสตร์ ต่อมาได้พัฒนาเป็นรายวิชาเฉพาะเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรง เช่น วิชาการเทศบาล วิชาการปกครองท้องถิ่น เป็นต้น และเริ่มมีการจัดการเรียนการสอนวิชานี้ในสถาบันอุดมศึกษา ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องต่อความต้องการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานเทศบาลที่เป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นในขณะนั้น และมีการเรียนการสอนอยู่ในเพียงหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์ที่มีเป้าหมายมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตเพื่อไปทำงานในกระทรวงมหาดไทยเท่านั้น การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นก็ยังไม่มีอาจารย์ประจำทางด้านนี้โดยเฉพาะ จึงต้องเชิญข้าราชการของกระทรวงมหาดไทยมาเป็นผู้สอน ซึ่งทำให้เนื้อหาวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นเน้นไปในแนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมือง (Legal and institutionalism approach) เพื่อนำไปปฏิบัติงานในระบบราชการเป็นหลัก แต่เนื่องจากระบบภายในเทศบาลเองก็มีปัญหาทั้งทางการเมืองการบริหารจัดการ สถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ เช่น การรัฐประหารหลายครั้ง การช่วงชิงบทบาททางการเมืองระหว่างกลุ่มการเมืองเก่าและกลุ่มการเมืองใหม่ และปัจจัยการเมืองภายนอกประเทศ (สงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามเย็น) ซึ่งการเข้ามามีอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็นนั้นได้เปลี่ยนแปลงการศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ไทยให้มีการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการภาครัฐมากยิ่งขึ้นจนก่อให้เกิดการจัดตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ขึ้นในปี พ.ศ. 2509 ทำให้การศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นในการผลิตบัณฑิตสู่ระบบราชการไทย และทำให้วิชาการปกครองท้องถิ่นเริ่มมีองค์ความรู้ทางทฤษฎีมากขึ้นกว่าเพียงการสอนในเชิงกฎหมายหรือการปฏิบัติงานเท่านั้น แต่การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นก็ไม่ได้รับความนิยมเท่าใดนัก อันเนื่องมาจากสถานการณ์และนโยบายขณะนั้นต้องเน้นไปในลักษณะการรวมศูนย์อำนาจเพราะมีประสิทธิภาพและรวดเร็วกว่า ส่งผลให้การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยเติบโตได้ช้าและไม่เป็นที่ดึงดูดใจให้รัฐต้องเร่งดำเนินการเพิ่มศักยภาพให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยเติบโตได้ช้า และไม่เป็นที่ดึงดูดใจให้รัฐต้องเร่งดำเนินการเพิ่มศักยภาพให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีความพยายามจะลดขนาด

Ref. code: 25595303030034WTP

และศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นลงโดยให้ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเข้ามามีบทบาทควบคุมอย่างเต็มขั้น

ระยะที่สาม จากสถานการณ์ทางการเมืองไทยในช่วงประชาธิปไตยเบ่งบานหลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา รัฐไทยได้เริ่มกลับมามองและให้ความสำคัญกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอีกครั้งเพื่อเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยโดยการประกาศให้มีการเลือกตั้งในทุกระดับ นำเสนอรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ (เมืองพัทยา) เพื่อเป็นทางเลือกในการศึกษาการปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่วิชาการปกครองท้องถิ่นยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควรอันเนื่องมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยนั้นยังมีจำนวนไม่มากนัก และไม่มีบทบาทใด ๆ ในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน ประกอบกับผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเป็นข้าราชการประจำตามตำแหน่ง ซึ่งทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเพียงกลไกแขนขาให้กับส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเท่านั้น จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์รัฐประหาร พ.ศ. 2535 ประชาชนเริ่มมีการตื่นตัวมากขึ้น มีการแสดงบทบาททางการเมืองมากขึ้น การปรับเปลี่ยนตลาดแรงงานที่ลดขนาดระบบราชการลง ได้มีการปลุกกระแสให้เกิดการปฏิรูปการเมืองไทย และส่งผลต่อมาถึงการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นไทยด้วย ทำให้รัฐและส่วนกลางไม่สามารถอยู่นิ่งอีกต่อไป จึงต้องยอมให้เกิดการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ทำให้วิชาการปกครองท้องถิ่นเริ่มสร้างตัวตนและองค์ความรู้ที่หลากหลายมากขึ้นจากนักวิชาการในสาขาอื่น ๆ ที่เข้ามาบูรณาการร่วมกับองค์ความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์ ทำให้การศึกษาการปกครองท้องถิ่นไม่ได้จำกัดเพียงแค่โครงสร้างการบริหาร ความสัมพันธ์ของอำนาจหน้าที่ในกรอบของวิชารัฐศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเปิดพื้นที่ให้กับการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา การบริหารเมือง พัฒนาชุมชน เศรษฐศาสตร์มากยิ่งขึ้น ทำให้วิชาการปกครองท้องถิ่นเริ่มมีความหลากหลายในแนวทางการศึกษาและตอบสนองต่อความต้องการองค์ความรู้ในเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น เช่น แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม (Localism and communitarianism approach) แนวทางการศึกษาแบบการบริหารจัดการท้องถิ่น (Local administration approach) แนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง (Urban planning and urban management approach) เป็นต้น ซึ่งกระแสชุมชนนิยมนั้นได้เกิดการสร้างความรู้สึกใหม่ ๆ เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นให้แก่ประชาชนว่าประชาชนนั้นจะต้องตระหนักถึงเรื่องการปกครองตนเอง (Local self-government) และการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากยิ่งขึ้น เพราะส่วนกลางและส่วนภูมิภาคนั้นไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เพียงพออีกต่อไป แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนกลางก็ยังไม่ยอมเสียอำนาจหลักบางอย่างให้กับประชาชนในท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัด หรือการให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระทำการให้บริการสาธารณะขนาดใหญ่แทนส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ส่งผลให้การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นเป็นไปในลักษณะครึ่ง ๆ กลาง ๆ คือดูเหมือนจะมีบทบาทและ

Ref. code: 25595303030034WTP

อำนาจหน้าที่มากขึ้น แต่ก็เป็นแค่เพียงโครงสร้างและข้อกฎหมายเท่านั้น (การจัดตั้งสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล) ส่วนกลางยังไม่มีการดำเนินการจัดให้ทรัพยากรต่าง ๆ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดให้บริการสาธารณะจริง

ระยะที่สี่ หลังจากการผลักดันให้เรื่องการปกครองท้องถิ่นเป็นวาระสำคัญหนึ่งที่ต้องมีระบุในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้น ได้ส่งผลให้การปกครองท้องถิ่นได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น ต่อมาเป็นการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 เป็นการบีบบังคับให้ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคต้องทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายโอนภารกิจและกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้จริง กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ ก็เริ่มประกาศใช้อย่างจริงจัง ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากประชาชน ข้าราชการ และนักการเมือง เนื่องจากมีอำนาจหน้าที่และภารกิจการให้บริการสาธารณะที่ชัดเจนขึ้น เมื่อมีภารกิจก็จะส่งผลให้มีงบประมาณเพิ่มขึ้นมาด้วย จากสถาการณ์ดังกล่าวได้เป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้วิชาการปกครองท้องถิ่นมีความสำคัญมากยิ่งขึ้นอย่างก้าวกระโดด อันเนื่องมาจากนโยบายการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้นักวิชาการเป็นจำนวนมากตื่นตัวทำการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นในหลากหลายแง่มุมมากยิ่งขึ้น ถือว่าเป็นยุคเฟื่องฟูของการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นไทย และการจัดตั้งหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่สนับสนุนการปกครองท้องถิ่น เช่น คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเติบโตของการกระจายอำนาจไทยและเป็นการขยายความต้องการองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่น รวมไปถึงตลาดแรงงานที่เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กระจายตัวอยู่เต็มพื้นที่ประเทศไทยด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคก็เริ่มกลับมามีบทบาทอีกครั้งในช่วง พ.ศ. 2545 โดยมีบทบาทในการกำกับดูแลการดำเนินการต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้ใช้อำนาจหน้าที่เหล่านั้น “ควบคุม” องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ออกระเบียบ ข้อบังคับ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องกระทำตามซึ่งก่อให้เกิดขั้นตอนการปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีความคล่องตัวอย่างที่ควรจะเป็น ถือว่าผิดวัตถุประสงค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องมีอิสระในการดำเนินการและตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชนในท้องถิ่น และการออกนโยบายการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะ ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจัดทำโครงการความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เปิดสอนหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยใช้องค์ความรู้ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็นฐานในการเรียนการสอน และมอบปริญญาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ทั้งระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท โดยบุคลากรขององค์กรปกครองส่วน

Ref. code: 25595303030034WTP

ท้องถิ่นสามารถเข้าเรียนในหลักสูตรดังกล่าวและได้รับทุนการศึกษาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นได้รับความนิยมอย่างมากทั่วประเทศ ซึ่งมีลักษณะเหมือน “ดาบสองคม” ที่มีข้อดีคือการสร้างองค์ความรู้ให้กับบุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น แต่ข้อเสียคือเป็นลักษณะที่สุ่มเสี่ยงต่อการแจกจ่ายวุฒิการศึกษาแบบ “จ่ายครบจบแน่” ซึ่งส่งผลให้มีคุณภาพทางวิชาการค่อนข้างต่ำ ไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร และโครงการดังกล่าวยังเป็นเทคนิคการ “ดึงเงินคืน” จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลับมาสู่ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค (สถาบันอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ) อีกครั้งในรูปแบบของการจัดการเรียนการสอน และองค์ความรู้เรื่องการปกครองท้องถิ่นถูกผลิตออกมาเป็นอย่างมากแต่ก็ยังไม่หลากหลายและไม่ได้แตกต่างจากช่วงปี พ.ศ. 2535 เท่าใดนัก และการเรียนการสอนยังเป็นในเชิงการปฏิบัติงานเพื่อมุ่งเน้นผลิตข้าราชการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก ไม่ได้มุ่งเน้นในการสร้างองค์ความรู้หรืองานวิจัยใหม่ ๆ ทางวิชาการเท่าใดนัก นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องการเมืองและการแย่งชิงผลประโยชน์ในพื้นที่ท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ทำให้การบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยนักการเมืองท้องถิ่นนั้นมักจะเน้นนโยบายไปทางประชานิยมหรือการจัดให้บริการสาธารณะเพื่อหาเสียงซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นไม่มีความยั่งยืนเท่าใดนัก ยิ่งส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นและไม่ให้คุณค่าแก่การปกครองท้องถิ่น ทำให้การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นอ่อนแอและไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าจะมีการปฏิรูปโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ งบประมาณ และการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วก็ตาม

ระยะที่ห้า หลังจากการรัฐประหารเมื่อ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 การเมืองไทยยิ่งขาดความมีเสถียรภาพและส่งผลให้การปกครองท้องถิ่นหยุดชะลอตัวลง ถึงแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 นั้นจะพยายามกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นก็ตาม แต่สถานการณ์ทางการเมืองได้ส่งผลให้รัฐบาลต้องเน้นนโยบายที่จะทำให้ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเริ่มมีบทบาทในท้องถิ่นมากขึ้นอีกครั้งในฐานะเป็นผู้เข้ามาช่วยเหลือและดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อันเนื่องมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีศักยภาพเพียงพอในการดำเนินการต่าง ๆ เพราะไม่ได้รับงบประมาณหรือเครื่องมือที่เพียงพอต่อการจัดให้บริการสาธารณะ บางภารกิจจึงเกินความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก เช่น การจัดการศึกษา การสาธารณสุข จึงต้องขอถ่ายโอนภารกิจกลับไปให้ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอีกครั้ง แต่ในช่วงต้นของปี พ.ศ. 2550 - 2553 ถือได้ว่าการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาได้รับความนิยมและพุ่งทะยานจนถึงขีดสุด จากโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันอุดมศึกษาจำนวน 40 แห่ง ให้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

ถือได้ว่าเป็นการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้แก่บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการกระจายรายได้และความมั่งคั่งให้แก่สถาบันอุดมศึกษาที่เข้าร่วมโครงการเป็นอย่างมาก จึงก่อให้เกิดกระแสนิยมของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ การจัดทำหลักสูตรและเปิดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เข้าร่วมในโครงการดังกล่าวก็ตาม แต่ทว่าเมื่อปี พ.ศ. 2554 ความนิยมในการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเริ่มเสื่อมลงอันเนื่องมาจากความต้องการของตลาดแรงงานเริ่มอิ่มตัว ประกอบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับนโยบายของรัฐบาลในขณะนั้น (นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ให้มีการปรับลดหรืองดให้ทุนการศึกษา ทำให้หลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นต้องปรับตัวและลดขนาดลงอย่างมากหลาย ๆ สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวไม่มีผู้สมัครเข้าเรียน จึงต้องมีการปรับกลยุทธ์คือ เปิดรับสมัครผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นมัธยมปลายให้สามารถเข้าศึกษาต่อได้โดยไม่จำเป็นต้องเป็นบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือต้องยอมปิดหลักสูตรดังกล่าวไปเนื่องจากภาวะขาดทุน ฉะนั้น การเรียนการสอนในหลักสูตรการปกครองท้องถิ่นของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นนั้นเป็นลักษณะเหมือน “ฉีดยาเร่งโต” เข้าไปในระบบอุดมศึกษาไทย โดยการอัดฉีดงบประมาณลงไปให้แก่สถาบันอุดมศึกษา ซึ่งหลาย ๆ สถาบันอุดมศึกษาไม่มีความพร้อมในการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าว แต่อยากได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากโครงการดังกล่าวด้วย จึงใช้วิธีการจ้าง “มือปืนรับจ้างทางวิชาการ” หมายถึงการเชิญวิทยากรจากภายนอกมาเป็นผู้สอนเป็นอาจารย์พิเศษเดินทางสอนในหลักสูตรดังกล่าวทั่วประเทศ ผลจากโครงการนี้ได้ก่อให้เกิดผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจแก่ทั้งสถาบันอุดมศึกษาและตัวนักวิชาการที่เป็นผู้สอนด้วย เมื่อรัฐบาลออกนโยบายตัดลดงบประมาณสนับสนุนการศึกษา จึงทำให้การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในลักษณะที่จัดเป็นหลักสูตรเฉพาะนั้นไม่มีความเข้มแข็งเท่าที่ควร เพราะฐานรากของความพร้อมในการสร้างองค์ความรู้และหลักสูตรดังกล่าวเป็นลักษณะที่หยิบยืมวิชารัฐประศาสนศาสตร์มาเป็นฐานหลักในการสร้างหลักสูตร และเป็นการสร้างหลักสูตรแบบรีบเร่งจนเกินไปโดยไม่คำนึงถึงหลักวิชาการ สาเหตุเป็นเพราะหลักสูตรและโครงการดังกล่าวนั้นได้ผูกพันกับผลประโยชน์ทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจมากกว่าที่จะยึดหลักวิชาการหรือความต้องการในการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจัง ผลจากโครงการดังกล่าวนี้ทำให้การศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยต้องเริ่มไปเน้นที่การศึกษาในด้านการบริหารจัดการและการถอดบทเรียนเพื่อแก้ปัญหาเป็นกรณีศึกษามากยิ่งขึ้น เน้นการใช้พื้นที่เป็นฐานหลักในการศึกษา (Area-based studies) และการใช้ปัญหาเป็นฐานหลักในการศึกษา (Problem-based studies) เพื่อสร้างเอกลักษณ์ของสถาบันการศึกษาและตัวนักวิชาการเอง ในส่วนนักวิชาการนั้นมีความแตกต่างจากช่วงกระแสการกระจายอำนาจใหม่ ๆ เมื่อช่วงปี พ.ศ. 2540 ที่มีนักวิชาการสนใจเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นเป็นกระแสของสังคมเพียงไม่นานเท่าใดนัก นักวิชาการส่วนหนึ่งก็เลิกให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่อง

Ref. code: 25595303030034WTP

การปกครองท้องถิ่นไปด้วย จึงเหลือนักวิชาการเป็นส่วนน้อยที่ยังสนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นอยู่ ส่งผลให้สถานการณ์ในการผลิตสร้างองค์ความรู้ที่เป็นแนวทางหลักในช่วงเวลานี้ถูกจำกัดเพียงบุคคลบางกลุ่มเท่านั้น ไม่ได้กระจายตัวหรือหลากหลายเท่าที่ควรเหมือนในช่วงก่อนหน้านี้ ในส่วนของนักวิชาการรุ่นใหม่ที่ให้ความสนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นก็มีบ้างแต่ถือว่าค่อนข้างน้อยและเป็นวงจำกัดพอสมควร และความท้าทายครั้งใหม่คือการกำหนดมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ในปี พ.ศ. 2558 ได้ส่งผลโดยตรงกับหลักสูตรที่เปิดสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นที่ให้ปริญญาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ต้องมีการปรับตัวอย่างเร่งด่วนเพื่อสามารถเอาตัวรอดจากผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นี้

จากการศึกษาพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในทั้ง 5 ระยะเวลา จะพบว่าวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยนั้นเป็นส่วนหนึ่งของวิชารัฐศาสตร์และวิชารัฐประศาสนศาสตร์มาโดยตลอด และวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นก็มีการเรียนการสอนมาอย่างยาวนาน แต่ทว่าองค์ความรู้ในระยะแรกที่เกิดขึ้นนั้นจะยังเป็นรูปแบบในกรอบของวิชารัฐศาสตร์เป็นหลัก เช่น โครงสร้างทางการเมือง โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายที่ใช้ในการปฏิบัติงาน เป็นต้น ซึ่งเป็นที่เข้าใจได้ว่ารัฐไทยในอดีตนั้นต้องการมุ่งเน้นการรวมศูนย์อำนาจในส่วนกลาง (Centralization) และแบ่งอำนาจในส่วนภูมิภาค (Deconcentration) เป็นหลัก การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในยุคแรกนั้นจะยังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร องค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นสามารถสังเกตได้ว่ามีการเริ่มพัฒนาตามการคิดค้นรูปแบบขององค์กรปกครองท้องถิ่นภายในประเทศไทยด้วย เมื่อมีการประกาศใช้รูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบใหม่ ก็จะทำให้แวดวงวิชาการไทยให้ความสนใจในระดับหนึ่งที่จะแสวงหาความรู้เพื่อมาตอบสนองกับความต้องการในช่วงเวลาเหล่านั้น เช่น การประกาศจัดตั้งกรุงเทพมหานคร (กทม.) การประกาศจัดตั้งเมืองพัทยา ประกาศจัดตั้งสภาตำบล เป็นต้น แต่ก็ยังเป็นกระแสเพียงกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น ซึ่งยุคที่นักวิชาการและประชาชนเริ่มให้ความสนใจและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นจริง ๆ คือในช่วงหลังการปฏิรูปการเมืองไทยในช่วงปี พ.ศ. 2535 และการประกาศจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในปี พ.ศ. 2537 เป็นต้นมา เหตุเพราะองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นกระจายตัวไปทั่วพื้นที่ประเทศไทย ทำให้ประชาชนทั่วไปรู้สึกว่าเรื่องการปกครองท้องถิ่นนั้นใกล้ตัวยิ่งขึ้น ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นตนเองย่อมได้รับผลกระทบด้วย หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ได้ดี ประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่นนั้นก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามมาด้วย จึงทำให้เรื่องการปกครองท้องถิ่นกลายเป็นเรื่องสำคัญประเด็นหนึ่งที่รัฐไทยต้องให้การสนับสนุนจนกระทั่งจำเป็นต้องระบุภายในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 กลายเป็นหมุดหลักสำคัญทางด้านการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย ผลดังกล่าวนี้จึงก่อให้เกิดการตื่นตัวในการศึกษาวิจัยและการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งดูแล้วมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปได้ดี แต่ทว่าการปกครองท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

ภายในประเทศไทยนั้นยังถือเป็นของใหม่ในสังคมไทย จึงทำให้องค์ความรู้เรื่องการปกครองท้องถิ่นยังจำกัดอยู่มาก และการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นของประเทศไทยนั้นได้ถูกผูกติดกับเรื่องของผลประโยชน์ทางการเมือง เนื่องมาจากมีงบประมาณเป็นจำนวนมากและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกระจายตัวทั่วประเทศไทยอันถือว่าเป็นฐานสำคัญทางการเมือง ในแวดวงวิชาการเองก็มีการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก แต่ส่วนหนึ่งเป็นในลักษณะของการเน้นเพื่อขอทุนวิจัยเสียมากกว่าการตั้งใจหรือต้องการแสวงหาความรู้เรื่องการปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจัง และโครงการการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นร่วมกับสถาบันอุดมศึกษานั้นยิ่งเป็นโครงการที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์มหาศาลระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และเป็นการสร้างระบบการเรียนการสอนในรูปแบบเดียวกันทั่วประเทศ จึงสามารถสังเกตเห็นได้ว่าการกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่น รวมไปถึงการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยนั้นเป็นลักษณะ “อัดฉีดเร่งโตตามผลประโยชน์ทางการเมือง” มากจนเกินไป ซึ่งไม่ได้คำนึงถึงหลักวิชาการหรือองค์ความรู้ในการพัฒนามากเท่าใดนัก เมื่อกระแสการปกครองท้องถิ่นไทยเริ่มเสื่อมลงหลังจากปี พ.ศ. 2550 เป็นต้นมา ก็จะสังเกตเห็นได้ว่าโครงการการจัดการเรียนการสอนของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นต้องถูกยกเลิกไปโดยปริยาย สถาบันการศึกษาที่เข้าร่วมโครงการต้องช่วยเหลือตัวเองให้อยู่รอดในการเปิดหลักสูตรดังกล่าว ส่วนหนึ่งก็ไม่สามารถยืนหยัดได้จึงต้องปิดหลักสูตรลง แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าวที่มีลักษณะจัดการเรียนการสอนแบบเดียวกันทั่วประเทศนั้นไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนอีกต่อไป และนักวิชาการส่วนหนึ่งก็เริ่มละทิ้งความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการปกครองท้องถิ่น เพราะส่วนหนึ่งเข้ามาศึกษาเพื่อคาดหวังเงินทุนวิจัยหรือทำวิจัยเพื่อเป็นทางผ่านในการขอตำแหน่งทางวิชาการเท่านั้น ไม่ได้มีความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจัง จึงทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเริ่มลดลงตามไปด้วย

ดังนั้น สถานภาพของการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันนั้นอยู่ในสภาวะหดตัวลงอันเนื่องมาจากความนิยมทางด้านการปกครองท้องถิ่นลดน้อยลง ซึ่งสอดคล้องกับสถานภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยที่ส่วนหนึ่งไม่มีศักยภาพเพียงพอต่อการจัดให้บริการสาธารณะ และผลจากหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นแบบเดียวกันทั่วประเทศนั้นได้ถูกพิสูจน์แล้วว่าไม่สามารถยืนหยัดได้อีกต่อไป จำเป็นจะต้องปรับปรุงรูปแบบจากการเรียนการสอนในลักษณะเดิมที่เป็นหลักสูตรแบบเดียวกันทั่วประเทศ เป็นการสร้างหลักสูตรที่เน้นการใช้พื้นที่เป็นฐานหลักในการศึกษา (Area-based studies) เป็นหลักมากยิ่งขึ้น พร้อมกับสร้างหลักสูตรที่มีทางเลือกในการศึกษาที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นตามลักษณะของความสนใจของผู้เรียนหรือลักษณะของพื้นที่ท้องถิ่นมากกว่าการเรียนการสอนในรูปแบบจากฐานของรัฐประศาสนศาสตร์เพียงสาขาวิชาเดียว เพราะเรื่องการปกครองท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องเฉพาะพื้นที่ท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็มีเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันและหลากหลายเป็นอย่างมาก ดังนั้น การเรียนการสอนวิชาการปกครอง

Ref. code: 25595303030034WTP

ท้องถิ่นนั้นต้องมีศักยภาพและให้องค์ความรู้เพื่อการส่งเสริมเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ ให้มีความเข้มแข็งขึ้น จึงจะเรียกได้ว่าหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นสอดคล้องและส่งเสริมหลักการปกครองตนเอง (Local self-government) ที่เป็นจุดมุ่งเน้นของการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นอย่างแท้จริง

Ref. code: 25595303030034WTP

บทที่ 4
แนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย และขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

> การกระจายอำนาจเป็นเรื่องใหญ่มากและเป็นเรื่องลี้ลับ (Myth) พอสมควร และเมื่อเกิดขึ้นมาแล้วมันต้องการการพิสูจน์ว่าเกิดอะไรขึ้น? เราจำเป็นต้องศึกษาในเชิงประสิทธิภาพ (Performance) ให้มากขึ้น ไม่ใช่ศึกษาเพียงเชิงสถาบัน (Institutionalism) แบบเดิมเพียงอย่างเดียว เพราะสังคมปัจจุบันมีพลวัต (Dynamic) ไปไกลกว่าในอดีตมาก คนไทยคิดว่านวัตกรรมหรือองค์ความรู้นั้นงอกเหมือนเห็ด หลังฝนตกแล้วมันงอกขึ้นมาเอง จึงไม่ได้สนใจที่จะสร้างมันขึ้นมา เอาแต่หนังสือต่างประเทศมาจับแล้วเล่ามันก็เดิม ๆ มันเป็นการเรียนรู้แบบบุคคล ไม่ได้เรียนรู้แบบองค์กร มันเลยไปต่อยอดอะไรไม่ได้ ซึ่งในการเรียนการสอนก็เป็นแบบนั้นเช่นกัน
>
> จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558)

ในบทที่ 4 จะเป็นการถอดบทเรียนและสังเคราะห์มาจากบทที่ 3 พัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเพื่อจัดกลุ่มและนำเสนอถึงแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย (Thai local government studies approaches) อันเป็นแนวทางและวิธีการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นภายในประเทศไทยที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2475 - 2559 และนำแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย หนังสือ ตำราเรียน งานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง และหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศเพื่อนำมาออกแบบ “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” (Instruction framework of Thai local government studies) ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่มีการระบุเนื้อหาสาระสำคัญของการปกครองท้องถิ่นที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดและภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน เพื่อนำไปเป็นเกณฑ์แบ่งกลุ่มกรณีศึกษาหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่จะศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยมีประเด็นการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

4.1 แนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

4.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศ

4.3 ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

Ref. code: 25595303030034WTP

4.1 แนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

จากพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย (พ.ศ. 2475 - 2559) จะสังเกตเห็นได้ว่าในแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในระยะแรกจะศึกษาภายในมุมมองของวิชารัฐศาสตร์เพียงด้านเดียว เป็นการศึกษาที่เน้นไปที่กฎหมายเพื่อเข้าใจถึงอำนาจหน้าที่และบังคับใช้กฎหมาย ประกอบกับการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างสถาบันการเมืองของส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นองค์ความรู้ที่ใช้ในการปฏิบัติงานราชการเป็นหลัก เมื่อมีอิทธิพลจากประเทศสหรัฐอเมริกาในช่วงปี พ.ศ. 2490 ซึ่งในช่วงดังกล่าวนั้นได้มีแนวคิดเรื่องประชาสงเคราะห์เริ่มเข้ามาภายในประเทศไทยพร้อมกับอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา จึงได้มีการศึกษาเรื่องการพัฒนาชุมชนกับการปกครองท้องถิ่นโดยเป็นลักษณะการศึกษาเพียงหลักการเท่านั้น และกล่าวถึงความสัมพันธ์ของข้าราชการที่ต้องดำเนินการพัฒนาชุมชนชนบท[1] และผลจากโครงการความร่วมมือจากมหาวิทยาลัยอินเดียนา (Indiana University, U.S.A.) ได้มีการผลักดันให้จัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และพัฒนาเป็นสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์นั้นได้ทำให้การศึกษาวิชารัฐประศาสนศาสตร์เริ่มมีบทบาทมากขึ้นในสังคมไทย จึงได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในมิติทางด้านการบริหารจัดการและการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ก็ยังไม่เด่นชัดมากนัก ต่อมาการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเริ่มมีการพัฒนาประเด็นในการศึกษาใหม่ ๆ มากขึ้นหลังจากมีการจัดตั้งกรุงเทพมหานครขึ้นในปี พ.ศ. 2518 ซึ่งทำให้ประเด็นการศึกษาเรื่องการวางแผนผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองเริ่มเป็นที่สนใจมากขึ้นในประเทศไทย ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมาหลังจากการจัดระเบียบการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทย ทำให้มีนักวิชาการและผู้ที่สนใจจากต่างสาขาวิชาเข้ามาร่วมศึกษาเรื่องเกี่ยวกับวิชารัฐศาสตร์มากยิ่งขึ้นซึ่งรวมไปถึงวิชาการปกครองท้องถิ่นด้วย ในช่วงเวลานั้นได้มีนักวิชาการจากทางด้านประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา พัฒนาชุมชน เศรษฐศาสตร์เข้ามาศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น จากกระแสดังกล่าวจึงก่อให้เกิดการนำแนวคิดเรื่องท้องถิ่นนิยมและ

---

[1] บทความเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาชุมชนกับการปกครองท้องถิ่น” โดย นายวัชระ เสาโกมุท (อดีตข้าราชการกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย) ในการสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ณ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2508 แสดงให้เห็นถึงว่าประเด็นการศึกษาเรื่องการพัฒนาชุมชนในขณะนั้นเป็นลักษณะข้าราชการต้องมีบทบาทอย่างไรในการให้ความช่วยเหลือและพัฒนาพื้นที่ชุมชนชนบทเพื่อสอดคล้องต่อภารกิจของกรมพัฒนาชุมชนซึ่งเป็นกรมที่ถูกจัดตั้งขึ้นใหม่ในขณะนั้น (กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2505) (คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508, น. 164 - 174)

Ref. code: 25595303030034WTP

ชุมชนนิยมมาเป็นประเด็นศึกษาในเรื่องวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ต่อมาจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นการปลุกกระแสการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างมากในทุกแนวทางการศึกษา โดยเฉพาะแนวทางการศึกษาด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่เน้นไปในเรื่องของการบริหารและการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจนกระทั่งปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) ซึ่งแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2475 - 2559 มีแนวทางการศึกษาหลัก 4 แนวทาง ดังนี้[2]

4.1.1 แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมือง (Legal and institutionalism approach)

แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองนั้นมีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างมากในกระบวนการกระจายอำนาจในประเทศไทยและเป็นแนวทางการศึกษาหลักที่ใช้ในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทยที่มีมาอย่างยาวนานตั้งแต่การก่อตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนและพัฒนามาเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งแนวทางการศึกษาแบบดังกล่าวนี้เป็นการเน้นไปที่เรื่องของการศึกษาเรื่องการออกแบบกฎหมาย โครงสร้างสถาบันทางการเมือง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของรัฐและองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ทั้งระดับส่วนกลาง (Central/Nation) ส่วนภูมิภาค (Regional) และส่วนท้องถิ่น (Local) การบังคับใช้กฎหมาย รวมไปถึงปัจจัยและสถานการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในระยะแรกของประเทศไทยที่มีเป้าหมายเผื่อผลิตบัณฑิตเข้าสู่ระบบราชการโดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย จึงทำให้แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองนั้นผูกติดกับวิชารัฐศาสตร์ไทยมาจนถึงปัจจุบัน อีกองค์ประกอบหนึ่งคือผู้สอนวิชารัฐศาสตร์ในช่วงก่อน พ.ศ. 2475 นั้นมักจะสำเร็จการศึกษามาจากกลุ่มประเทศยุโรป เช่น อังกฤษ

---

[2] แนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยนั้น ผู้เขียนได้ใช้แนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในงานเขียนเรื่อง “การปฏิรูปการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น” โดย ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ (2555ข, น. 21 - 65) นำมาปรับปรุงเพิ่มเติมในการนำมาจัดกลุ่มแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย ซึ่งในงานชิ้นดังกล่าวนั้นได้กล่าวถึงข้อถกเถียงเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นว่ามีลักษณะ 2 แนวคิด คือ (1) สำนักคิดแบบวัฒนธรรมชุมชนกับแนวคิดการกระจายอำนาจลงสู่ชุมชน ซึ่งมองว่าการกระจายอำนาจสู่ชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เพื่อให้ชุมชนได้มีโอกาสคิด ตัดสินใจในการดำเนินการในสิ่งที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชุมชนของตน และ (2) สำนักคิดแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองกับการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์กรที่ประกอบไปด้วยตัวแทนที่ประชาชนเป็นผู้เลือกและมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

Ref. code: 25595303030034WTP

ฝรั่งเศส เยอรมัน เป็นต้น ซึ่งการศึกษาในแบบยุโรปนั้นเป็นการศึกษาที่เน้นเรื่องของปรัชญาหลักการแนวคิด และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ต่อมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ พ.ศ. 2475 ก็ทำให้การศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทยเข้าสู่สมัยใหม่ มีการจัดระบบการเรียนการสอนที่ยังคงเน้นไปที่การผลิตบัณฑิตเข้าสู่ระบบราชการเป็นหลัก แต่การศึกษาทางด้านการปกครองท้องถิ่นก็เริ่มเกิดขึ้นเป็นรายวิชา “การเทศบาล” ซึ่งเป็นการเรียนการสอนเรื่องโครงสร้างและการบริหารจัดการ รวมไปถึงการบังคับใช้อำนาจหน้าที่ต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ที่ถูกตั้งขึ้นในขณะนั้น (เทศบาล) การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นก็ยังเน้นไปที่การศึกษาเรื่องบทบาทหน้าที่ของเทศบาลและการให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ตามกฎหมาย ซึ่งมักจะมีการสอนวิชากฎหมายปกครองประกอบด้วย นักวิชาการที่สอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นในแนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองในระยะแรกนั้นจะประกอบไปด้วยข้าราชการจากกระทรวงต่าง ๆ ไม่ค่อยมีนักวิชาการประจำ เช่น ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ หม่อมเจ้าสกลวรรณ วรวรรณ พระวรภักดิ์พิบูล (หม่อมหลวงนภา ชุมสาย) พระยาสุนทรพิพิธ (เชย สุนทรพิพิธ) เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะสำเร็จการศึกษาจากประเทศในแถบยุโรปและเน้นการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไปในเชิงโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งการศึกษาการปกครองท้องถิ่นในช่วงเวลาดังกล่าวนั้นจะยังไม่มีการนำแนวคิดการกระจายอำนาจ (Decentralization) มาเป็นแกนหลักในการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นเท่าใดนัก แต่เน้นไปที่การแบ่งอำนาจ (Deconcentralization) เหตุเพราะการผลิตบัณฑิตทางด้านรัฐศาสตร์นั้นจะมุ่งเน้นผลิตให้บัณฑิตเข้ารับราชการและสังกัดอยู่ในองค์กรส่วนภูมิภาคเป็นหลัก ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในขณะนั้น (เทศบาล) ก็ยังมีข้าราชการเข้ามาเป็นผู้บริหารด้วย จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในขณะนั้นเป็นเพียงแขนขาของรัฐบาลกลางและส่วนภูมิภาคเท่านั้น ไม่ได้มีบทบาทใด ๆ ในการให้บริการสาธารณะเท่าใดนัก ความจำเป็นในการศึกษาเรื่องดังกล่าวจึงไม่มีความเข้มข้นหรือเป็นประเด็นที่น่าสนใจมากนัก

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2495 เข้าสู่ยุคสงครามเย็นซึ่งทำให้ความช่วยเหลือและอิทธิพลต่าง ๆ ของประเทศสหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามาสู่ประเทศไทย ทำให้การเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์ไทยเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางความสนใจเรื่องสถาบันการเมืองในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ (Behavioral science) มากขึ้น ซึ่งเป็นการศึกษาในเชิงพฤติกรรมทางการเมืองของรัฐและส่วนภูมิภาคที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและให้ความสำคัญต่อกฎหมายปกครองน้อยลง มีการนำแนวคิดการกระจายอำนาจ (Decentralization) และการปกครองตนเอง (Local self-government) มาเป็นแนวคิดหลักในการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นการศึกษาเชิงโครงสร้างที่นอกเหนือไปจากการแบ่งอำนาจ (Deconcentralization) ในขณะนั้นมีการตั้งคำถามกันว่า “จริงหรือไม่ที่ว่าเราได้มีการปกครองส่วนกลาง การปกครองส่วนภูมิภาค และการปกครองส่วนท้องถิ่น?” ซึ่งแสดงให้เห็นถึงว่าการปกครองท้องถิ่นนั้นยังไม่มีบทบาทมากนักในประเทศไทย จึงต้องมีการเน้นไปที่การศึกษาเรื่อง

Ref. code: 25595303030034WTP

ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างแนวคิดที่สำคัญว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญเป็นอย่างมากในการบริหารจัดการและส่งเสริมการปกครองตนเองซึ่งแสดงถึงความเป็นประเทศที่ทันสมัยด้วย (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2508, น. 20 - 21) สาเหตุหนึ่งที่ประเทศไทยเริ่มให้การสนใจศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในรูปแบบพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้นนั้นเพราะมีนักวิชาการไทยส่วนหนึ่งเริ่มสำเร็จการศึกษามาจากประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งได้รับอิทธิพลทางการศึกษาดังกล่าวมาด้วย ประกอบกับความร่วมมือของสหรัฐอเมริกาในการจัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ทำให้การศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเริ่มเข้าสู่ทิศทางการศึกษาเรื่องของการบริหารจัดการและการจัดให้บริการสาธารณะมากขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาแนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองก็ยังเป็นฐานหลักที่มั่นคงในการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นต่อเนื่องมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งเข้าสู่ช่วง พ.ศ. 2530 ที่เริ่มมีการเปิดประเด็นทางการศึกษาใหม่ ๆ เป็นจำนวนมากจากต่างสาขาวิชา ซึ่งนอกเหนือไปจากการศึกษาเพียงโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำนาจหน้าที่ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และการออกแบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นฐานดั้งเดิมของแนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมือง และกระแสการเรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจในช่วงปี พ.ศ. 2535 นั้นยิ่งทำให้แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองต้องมีบทบาทมากขึ้น อันเนื่องมาจากต้องมีการกำหนดโครงสร้างและรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ขึ้นผ่านกฎหมาย (องค์การบริหารส่วนตำบล) และเรื่องเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในแง่มุมต่าง ๆ ทางด้านรัฐศาสตร์ มากยิ่งขึ้น เช่น กฎหมายเฉพาะด้านท้องถิ่น การเมืองท้องถิ่น การเลือกตั้งท้องถิ่น ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจประชาธิปไตยในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น ซึ่งส่งผลให้การศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นมีความหลากมากขึ้น และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่มีการกระจายอำนาจอย่างเข้มข้นนั้นก็ทำให้การศึกษาแนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองมีความสำคัญมากขึ้นในการทำหน้าที่เพื่ออธิบายองค์ความรู้เกี่ยวกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยเฉพาะเรื่องโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะแทนส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยมีความเชื่อมั่นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกิดจากรัฐส่วนกลางเป็นผู้จัดตั้งอย่างเป็นทางการ (Decentralization to subnational government sector) นั้นจะเป็นหน่วยหลักที่สำคัญที่สุดที่จะทำหน้าที่จัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นตัวแทนของประชาชนในท้องถิ่นที่จะกระตุ้นและช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตยในท้องถิ่นได้

Ref. code: 25595303030034WTP

แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน จะพบได้ว่าการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นได้ให้ความสำคัญไปในแนวทางการศึกษาแบบการบริหารจัดการท้องถิ่นมากขึ้น อันเนื่องมาจากโครงการสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มคงที่ ความสนใจของนักวิชาการทางด้านปกครองท้องถิ่นที่มีจำนวนน้อยลงกว่าในช่วงปี พ.ศ. 2540 หลังการกระจายอำนาจ จึงทำให้การศึกษาแนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองไม่ค่อยมีประเด็นศึกษาใหม่ ๆ เท่าใดนัก นอกจากกระแสการศึกษาในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังคงมีการให้ความสนใจอยู่พอสมควร ประกอบกับนักวิชาการที่สนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นนั้นให้ความสนใจทางด้านการถ่ายโอนอำนาจและประสิทธิภาพการบริหารจัดการหรือการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนซึ่งเป็นลักษณะการศึกษาแบบการบริหารจัดการท้องถิ่นมากกว่า ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักวิชาการจากทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลัก ทำให้แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองเริ่มลดความสำคัญลง การศึกษาในแนวทางดังกล่าวภายในสถาบันอุดมศึกษานั้นก็จะศึกษาในลักษณะเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานทางด้านการปกครองท้องถิ่นเท่านั้น และจะไปเน้นเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยใช้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกรณีศึกษามากขึ้นซึ่งเป็นในลักษณะแนวทางการศึกษาแบบการบริหารจัดการท้องถิ่นเสียมากกว่า

แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองภายในขอบเขตของวิชาการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน จำแนกจากหนังสือ ตำราเรียน งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องมี 7 ประเด็นหลัก คือ

4.1.1.1 ทฤษฎีการกระจายอำนาจและการปกครองตนเอง (Decentralization and self-government theory) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดในแบ่งอำนาจไปสู่การกระจายอำนาจและการปกครองตนเอง รวมไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับการประชาชนได้มีสิทธิในการปกครองตนเองและความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Autonomous) ในการบริหารจัดการและมีสิทธิในการตัดสินใจเชิงนโยบายด้วยตนเอง ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น ทฤษฎีการปกครองท้องถิ่น (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2525) เหตุอยู่ที่ท้องถิ่น: ปัญหาการเมืองการปกครองที่ระดับชาติ อันสืบเนื่องจากการปกครองท้องถิ่นที่ไม่เพียงพอ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2543) การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วุฒิสาร ตันไชย, 2546) การปกครองท้องถิ่น: ว่าด้วยทฤษฎี แนวคิด และหลักการ (โกวิทย์ พวงงาม, 2551) แปรถิ่นเปลี่ยนฐาน: สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2552) การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศไทย (วุฒิสาร ตันไชย, 2557) เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

4.1.1.2 โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่น (Structure and forms of local government) และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น (Relations between states, regional and local government) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างและลักษณะรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และที่มาของผู้บริหารและสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลกลาง ราชการส่วนภูมิภาคที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น การปกครองท้องถิ่นไทย (ประหยัด หงษ์ทองคำ, 2523) การปกครองท้องถิ่น (ประทาน คงฤทธิศึกษากร, 2526) สภาตำบล (ตระกูล มีชัย, 2537) การปกครองท้องถิ่นไทย (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2541) การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต (โกวิทย์ พวงงาม, 2542) การเสริมสร้างสมรรถนะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (นรนิติ เศรษฐบุตร และคณะ, 2545) การปกครองท้องถิ่นไทย: ศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2547) การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปประเทศไทย เล่ม 2 ว่าด้วยการทบทวนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล ภูมิภาค และท้องถิ่น และการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (วีระศักดิ์ เครือเทพ และ จรัส สุวรรณมาลา (บรรณาธิการ), 2553ข) การปฏิรูปการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ข) เป็นต้น

4.1.1.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น (Local government laws) และอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Authorities of local government) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น และกฎหมายการถ่ายโอนภารกิจหน้าที่ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องกระทำตามกฎหมาย ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น รวมบทความกฎหมายการปกครองท้องถิ่น (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2539) หลักกฎหมายการปกครองท้องถิ่นไทย (พรชัย รัศมีแพทย์, 2541) สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย: หมวด 2 เล่มที่ 1 รัฐธรรมนูญกับการปกครองส่วนท้องถิ่น (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2547) การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น: ความก้าวหน้าหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 (วุฒิสาร ตันไชย, 2547) การปกครองส่วนท้องถิ่น (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2552) เป็นต้น

4.1.1.4 ประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่น (Local government history) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และพัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นทั้งภายในประเทศไทยและต่างประเทศ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น การปกครองระบบเทศาภิบาลของประเทศสยาม พ.ศ. 2435 - 2458: กระทรวงมหาดไทยสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ (เตช บุนนาค, ภรณี กาญจนนัษฐิติ (แปล), พรรณี ฉัตรพลรักษ์,

Ref. code: 25595303030034WTP

อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (บรรณาธิการ), 2548) 100 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550ก) ดุสิตธานี: การทดลองจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเมื่อ พ.ศ. 2461 (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2550) เป็นต้น

4.1.1.5 การปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ (Local government comparative) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการอธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแบบเปรียบเทียบในช่วงเวลาและสถานที่ที่แตกต่างกันของการปกครองท้องถิ่น เปรียบเทียบทั้งสถานการณ์ภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น การบริหารการปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ (ชูศักดิ์ เที่ยงตรง, 2520ก) การปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ (พรชัย เทพปัญญา และคณะ, 2527) การปกครองท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่น (ปรัชญา เวสารัชช์, 2542) การปกครองท้องถิ่นของประเทศอังกฤษ (ปรัชญา เวสารัชช์, 2543ก) การปกครองท้องถิ่นของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (ปรัชญา เวสารัชช์, 2543ข) การปกครองท้องถิ่นฝรั่งเศส (นันทวัฒน์ บรมานันท์, 2544) ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ, 2546) การปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่: บทเรียนจากประเทศพัฒนาแล้ว (อุดม ทุมโฆสิต, 2551) เป็นต้น

4.1.1.6 การเมืองท้องถิ่นและการเลือกตั้งท้องถิ่น (Local politics and election) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยและความสัมพันธ์ทางการเมืองของนักการเมืองระดับท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน รวมไปถึงระบบการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นภายในระดับท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเลือกตั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง (นรนิติ เศรษฐบุตร, 2544) การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง (โกวิทย์ พวงงาม และ อลงกรณ์ อรรคแสง, 2547) ก้าว (ไม่) พ้นประชานิยม: กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ), 2551) การเมืองในกระบวนการกระจายอำนาจ: ศึกษาผ่านบทบาทของนักวิชาการ ข้าราชการ นักการเมืองและประชาชน (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ก) หีบบัตรกับบุญคุณ: การเมืองการเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์ (เวียงรัฐ เนติโพธิ์, 2558) เป็นต้น

4.1.1.7 ประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Local democracy and people participation) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาประชาธิปไตยที่เกิดจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในท้องถิ่น โดยศึกษาถึงเรื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น สมรรถนะขององค์การปกครองท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาท้องถิ่น: บทบาทของเทศบาลและสุขาภิบาล (ประหยัด หงษ์ทองคำ, 2524) รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาประชาธิปไตย: องค์การบริหารส่วนตำบล

Ref. code: 25595303030034WTP

(นรนิติ เศรษฐบุตร, สมคิด เลิศไพฑูรย์ และ สายทิพย์ สุคติพันธ์, 2541) ประชาธิปไตยสองระดับ: ความคิดชี้นำการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2542) คู่มือประชาชนสำหรับการรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (โกวิทย์ พวงงาม, 2552) คู่คิด คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น (อรทัย ก๊กผล, 2552) เป็นต้น

4.1.2 แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม (Localism and communitarianism approach)

แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมเป็นการนำแนวคิด “ท้องถิ่นนิยม” (Localism) และ “ชุมชนนิยม” (Communitarianism) มาพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้มาจากแนวคิดการกระจายอำนาจซึ่งมองว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จัดตั้งขึ้นโดยรัฐนั้นยังเป็นการกระจายอำนาจที่ไม่เพียงพอและไม่ใช่การกระจายอำนาจอย่างแท้จริง อันเนื่องมาจากประเทศไทยนั้นมีการกระจายอำนาจในรูปแบบเชิงโครงสร้างที่มาจากรัฐส่วนกลางให้กับส่วนท้องถิ่น ซึ่งส่วนกลางเป็นผู้คิดค้นโครงสร้างและนำโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ แต่ทว่าก็ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรและถูกมองว่าระบบการปกครองท้องถิ่นที่ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ นั้นเป็น “แขนขาของรัฐส่วนกลาง” และเป็น “แหล่งฟูมฟักของนักการเมือง” เท่านั้น ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงผู้นำใหม่เมื่อหมดวาระ ทำให้การดำเนินการต่าง ๆ ไม่มีความต่อเนื่อง เมื่อเปลี่ยนกลุ่มบุคคลใหม่ขึ้นมาบริหารปกครอง นโยบายการดำเนินงานก็เปลี่ยนแปลงไป และอาจจะไม่สามารถตอบสนองประชาชนได้อย่างจริงจัง โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่าชุมชนนั้นมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองอยู่แล้ว ซึ่งชุมชนนิยมนั้นจะเป็นสิ่งที่เพิ่มคุณค่าแก่ชุมชน มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง นอกจากนี้ชุมชนนิยมจะเป็นตัวผลักดันในการพัฒนาที่สำคัญที่สุดอันเนื่องมาจากความรู้และความเข้าใจในท้องถิ่นของตนเองซึ่งรัฐหรือระบบราชการสร้างมาเพื่อควบคุม ปกครอง สร้างระบบรวมศูนย์อำนาจจึงทำให้รัฐส่วนกลางไม่มีความเข้าใจในชุมชน จากความคิดดังกล่าวนี้ ทำให้แนวคิดชุมชนนิยมจึงมีลักษณะที่ปฏิเสธบทบาทของรัฐ และให้มีการกระจายหรือถ่ายโอนอำนาจให้กับประชาชน ชุมชน หมู่บ้าน มากกว่าให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมองว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชุมชนเท่านั้น และมีความเชื่อว่าพวกผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งนั้นเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งของชุมชนเท่านั้น ไม่ใช่ส่วนหลัก ไม่ใช่การเป็นผู้นำของชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง และไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง และในชุมชนก็ยังมีผู้นำตามธรรมชาติเป็นจำนวนมาก เช่น ผู้นำกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ผู้นำสตรี กลุ่มเยาวชน ประธานกองทุน เป็นต้น ดังนั้นแนวคิดดังกล่าวนี้จึงมีความพยายามที่จะให้อำนาจกับชุมชนและประชาชนเป็นหลักเพื่อก้าวข้ามปัญหาดังกล่าว โดยเสนอให้อำนาจไม่ควร

Ref. code: 25595303030034WTP

กระจายตัวไปยังตัวแทนที่มาจากการเลือกตั้ง แต่ควรจะกระจายและถ่ายโอนลงสู่ชุมชนโดยตรง ซึ่งเป็นความพยายามในการสลายการที่จะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเพียง “หน่วยการปกครอง” หน่วยหนึ่งของการเป็นแขนและขาที่เป็นเพียงผู้รับคำสั่งในการทำงานของการปกครองส่วนกลางเท่านั้น (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555ข, น. 22 - 23)

แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมนั้นพยายามเน้นไปที่การแสวงหาหลักการสำคัญของการอธิบายความเข้มแข็งของชุมชนว่าในสภาพการณ์ที่แตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น พื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยการผลิตความรู้ที่แตกต่าง จะมีความต้องการที่จะตอบสนองในด้านเศรษฐกิจอย่างไร และการบริหารจัดการชุมชนนั้นได้มีกระบวนการในการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นของคนในชุมชนอย่างไร และอะไรคือเงื่อนไขหรือปัจจัยในการสร้างกระบวนการดังกล่าวนี้ขึ้น สิ่งเหล่านี้ได้มีผู้พยายามแสวงหาเพื่อสร้างเป็น “แม่แบบ” การเป็นแกนหลักในการพัฒนาการกระจายอำนาจและปกครองท้องถิ่นให้เติบโตและพัฒนามาจากประชาชนได้มีอิสระในการปกครองตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งแนวคิดแบบดังกล่าวจะมีพื้นฐานของความคิดว่าด้วยการปกครองท้องถิ่นเป็นส่วนสำคัญในการสร้างการปกครองแบบรัฐชาติที่เข้มแข็ง เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นเกิดขึ้นก่อนความเป็นรัฐชาติ มันจึงไม่ใช่การปกครองที่รัฐถูกแบ่งออกเป็นส่วน ๆ เพียงเพื่อความสะดวกของการบริหารและการจัดการ แต่มันคือส่วนของความเป็นท้องถิ่นนั้นรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองเหนือรัฐชาติ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาแบบร่วมมือ (Cooperative development) โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันกำหนดทิศทางการพัฒนาด้วยตนเองเป็นหลัก (นภาภรณ์ หะวานนท์ และคณะ, 2550, น. 11 - 26)

แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมนั้นได้เข้ามาสู่ประเทศไทยพร้อมกับอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาสู่ประเทศไทยในช่วงสงครามเย็น (พ.ศ. 2493) ซึ่งเป็นอิทธิพลที่มีการศึกษากันตั้งแต่ก่อนสหรัฐอเมริกาเข้าสู่ประเทศไทยมาสักระยะหนึ่ง โดยได้มีการแบ่งโลกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายสังคมนิยม ซึ่งหลายประเทศที่อยู่ในฝ่ายเสรีนิยมมีความยากจน ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงเสนอ “แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ” เพื่อพัฒนาประเทศโลกที่สามให้เจริญขึ้น แต่ทว่าบางประเทศเลือกที่จะ “การพัฒนาวัฒนธรรม” ของตนขึ้นมากกว่า ดังนั้นจึงเกิดการศึกษาเรื่องดังกล่าวขึ้น เหตุเพราะหลังจากการพัฒนาเศรษฐกิจแล้วพบว่าประเทศมีความเจริญขึ้น แต่คนจนกลับยิ่งมีมากขึ้น และความเสื่อมโทรมมีมากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้สรุปว่าการพัฒนาโลกที่สามไม่เป็นผลลัพธ์เท่าที่ควร เพราะเป็นการนำเข้าจากภายนอก ไม่ได้เป็นความต้องการจากประชาชนภายในประเทศ รวมไปถึงการสั่งการแบบจากบนสู่ล่าง (Top-down approach) ทำให้การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจได้ละเลยความสำคัญของชุมชนนิยมจึงต้องมีการนำแนวคิดชุมชนนิยมมาตระหนักให้มากขึ้น ในส่วนกระแสภายในประเทศไทยเองคือการพัฒนาโดยเฉพาะในองค์กรเอกชนมักจะเริ่มต้นช่วยเหลือผู้ยากจนด้วยการ “การสงเคราะห์แบบให้เปล่า” ซึ่งพบว่ามันเป็นได้แค่เพียง

Ref. code: 25595303030034WTP

ครั้งคราวเท่านั้น จึงได้มีการพัฒนาเป็น “กึ่งสงเคราะห์กึ่งพัฒนา” และในขั้นต่อมาคือ “การพัฒนาเต็มรูปแบบ” คือการที่ให้ความช่วยเหลือประชาชนในการให้ความรู้ สอนการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถดำรงชีวิตและพัฒนาตนเองให้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและหวงแหนความเป็นท้องถิ่นของตนเอง (กาญจนา แก้วเทพ, 2538, น. 9 - 18) ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าวจึงได้ก่อให้เกิดการศึกษาเรื่อง “ประชาสงเคราะห์” ภายในประเทศไทย และจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2494 โดยการผลักดันของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม เพื่อสนับสนุนการผลิตบัณฑิตทางด้านสังคมสงเคราะห์และพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น การศึกษาเรื่องประชาสงเคราะห์และพัฒนาชุมชนในระยะแรกนั้นจัดการเรียนการสอนในลักษณะสหวิทยาการ กล่าวคือ เรียนในเนื้อหาทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา สื่อสารมวลชน รัฐศาสตร์ เป็นต้น เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการเข้ารับราชการในกระทรวงต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนชนบท ต่อมาได้มีการจัดตั้งกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยขึ้นในปี พ.ศ. 2505 เพื่อรองรับภารกิจทางด้านสังคมสงเคราะห์และพัฒนาชุมชน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ยังเป็นลักษณะชนบททั่วประเทศไทย

หลังจากการจัดระเบียบการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทยเมื่อปี พ.ศ. 2530 นั้นทำให้สาขาวิชาอื่น ๆ เริ่มเข้ามาศึกษาในทางด้านวิชารัฐศาสตร์มากขึ้น และวิชาการปกครองท้องถิ่นเริ่มได้รับอิทธิพลการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมมากขึ้น อันเนื่องมาจากกระแสของความรักท้องถิ่นเริ่มเกิดขึ้นภายในประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งเกิดมาจากการกระจายความเจริญของประเทศไทยในช่วงตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ซึ่งได้มีการพัฒนาชนบทไปสู่ความเจริญในรูปแบบเมืองจากนโยบายของรัฐมากขึ้น ดังนั้นแนวคิดเรื่องท้องถิ่นนิยมที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นของตนเองเป็นลำดับแรกและแนวคิดชุมชนนิยมได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ได้มองว่าชุมชนนั้นต้องสามารถจัดการสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการความรู้ องค์กรชุมชน ระบบความสัมพันธ์ต่าง ๆ ของคนภายในชุมชน กิจกรรมหรือการจัดการทรัพยากรในชุมชน ซึ่งอาศัยประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการ และมีความพยายามในการลดบทบาทของระบบราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการชี้นำและกำหนดมาจากส่วนกลางในการดำเนินการให้บริการสาธารณะเกือบทั้งหมดในสังคมและให้ความสำคัญกับการเพิ่มอำนาจให้กับประชาชนที่รวมตัวกันเป็นชุมชนมีการร่วมมือและประสานงานกันอย่างไม่เป็นทางการเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวหรือดำเนินการเพื่อชุมชน ซึ่งกล่าวได้ว่าแนวคิดชุมชนนิยมนั้นเป็นแนวทางที่ต้องการให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันภายในชุมชน และส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนนั้นมีส่วนริเริ่มในการเคลื่อนไหวเพื่อแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง หรือเรียกร้องให้รัฐหรือผู้นำท้องถิ่นเข้าแก้ไขและพัฒนาชุมชนในแนวทางที่ประชาชนได้เป็นผู้กำหนดเองซึ่งมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ภาคประชาสังคม” (Civil society) หมายถึง ชุมชน

Ref. code: 25595303030034WTP

ที่ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจในสิทธิชุมชน และมีศักยภาพและสมรรถนะในการตัดสินใจและดำเนินการกิจกรรมทางการเมืองอย่างอิสระโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและยึดประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญ (ปธาน สุวรรณมงคล, 2552, น. 155 - 162) การปกครองท้องถิ่นจะต้องทำให้รองรับความหลากหลายเหล่านี้ได้ ดังนั้น การปกครองท้องถิ่นยังต้องสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น และการสร้างวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีความโดดเด่น จะไม่มีการปกครองท้องถิ่นที่สมบูรณ์ได้เลยหากเศรษฐกิจในท้องถิ่นไม่เข้มแข็ง และปรับปรุงให้ท้องถิ่นมีบทบาท มีทรัพยากร มีอำนาจตามกฎหมาย และยอมรับความหลากหลายให้กับชีวิตและสังคมเป็นฐานรากในการพัฒนาประชาธิปไตย (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2543ก, น. 87 - 93) ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ได้ส่งผลไปถึงการเสนอเรื่องให้มีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อเป็นการปกครองตนเองของประชาชนในส่วนภูมิภาค

ปัจจัยส่วนหนึ่งที่ส่งเสริมให้แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมได้รับการสนับสนุนและมีนักวิชาการให้ความสนใจเป็นจำนวนมากในช่วงเวลาหลังจากปี พ.ศ. 2535 อันเนื่องมาจากการบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ นั้นมีความพยายามที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีบทบาทกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น แต่ทว่าการดำเนินการในทางปฏิบัตินั้นไม่เป็นไปตามที่บทบัญญัติของกฎหมายได้ระบุไว้ ซึ่งความเชื่อมต่อของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปรียบเสมือนการแยกกันอยู่เป็นกลุ่มก้อน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแม้จะมีผู้บริหารที่มาจากท้องถิ่นก็จริง แต่ก็ไม่ได้มีการพยามยามเพื่อที่จะสร้างการมีส่วนร่วมกับองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนเท่าใดนัก และไม่ได้เปิดพื้นที่ให้กับประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือการสร้างนโยบายร่วมกัน รวมไปถึงช่องทางการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย ซึ่งงานเขียนของ โกวิทย์ พวงงาม (2546, น. 67 - 70) ได้อธิบายถึงผลการวิจัยเรื่องความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติของประชาชนในการมีส่วนร่วมต่อการบริหารงานแบบกระจายอำนาจไว้ว่า ความรู้ความเข้าใจของประชาชนเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นนั้นมีภาพรวมค่อนข้างไม่ดีนัก พบว่าประชาชนมีความรู้ในรายละเอียดค่อนข้างน้อยถึงน้อยมาก ยกเว้นกลุ่มประชาชนที่เป็นผู้นำและเป็นสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแสดงให้เห็นว่าองค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าวค่อนข้างจำกัดในเพียงคนบางกลุ่มเท่านั้น และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น รวมถึงการมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญปรากฏว่ากิจกรรมที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมและไม่ค่อยรู้เรื่องรายละเอียดขั้นตอนต่าง ๆ ได้แก่ กระบวนการลงชื่อถอดถอนนักการเมือง ข้าราชการระดับสูง และนักการเมืองท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ตลอดจนการเดินขบวนเรียกร้องและชุมนุมโดยปราศจากอาวุธ แต่ในขณะเดียวกันกับกิจกรรมที่ประชาชนมีส่วนร่วมมาก มีความรู้ความเข้าใจดี ได้แก่ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน การรวมกลุ่มเป็นองค์กรชุมชน สมาคม และสหกรณ์ของชุมชน และความซ้ำซ้อนในการบริหารจัดการและการดูแลภารกิจการให้บริการสาธารณะของการปกครอง

Ref. code: 25595303030034WTP

ส่วนภูมิภาคกับการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง ส่งผลให้เกิดการเกี่ยงงานกันทำหรือไม่รับผิดชอบในพื้นที่หรือภารกิจที่ทับซ้อน ซึ่งปัญหาเหล่านี้ส่งผลเสียให้กับประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น จึงทำให้นักคิด นักวิชาการส่วนหนึ่งเล็งเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความจำเป็นที่ค่อนข้างน้อยกว่าการรวมตัวของภาคประชาสังคมของประชาชนที่เกิดจากประชาชนในท้องถิ่นจริง ๆ และมองว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นเป็นเสมือน “ร่างทรง” ของการปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ย่อส่วนลงมาให้ใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้นอีกระดับเท่านั้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่สร้างให้ประชาชนได้มีอิสระในการปกครองท้องถิ่นหรือปกครองตนเองอย่างแท้จริง

หลังจาการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งถือได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้ความสำคัญกับการปกครองท้องถิ่นและให้สิทธิชุมชนกว่าที่เคยปรากฏมานั้นได้เป็นแรงกระตุ้นให้แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมได้รับความนิยมในการศึกษาจากนักวิชาการในหลายสาขาวิชาเป็นอย่างมาก เช่น พัฒนาชุมชน เศรษฐศาสตร์ จิตวิทยา สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เป็นต้น โดยมีความเชื่อว่าการกระจายอำนาจต้องส่งให้ไปถึงมือชุมชนและประชาชนอย่างแท้จริง การกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ใช่การกระจายอำนาจอย่างแท้จริง เป็นการกระจายอำนาจไปสู่นักการเมืองท้องถิ่น ดังนั้นแนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมจึงได้สร้างข้อเสนอให้มีการจัดตั้ง “สภาผู้นำชุมชนหรือสภาประชาชน”[3] มีความเชื่อว่าสามารถเป็นตัวแทนของชุมชนได้อย่างแท้จริง ซึ่งการมีองค์กรตัวแทนเช่นนี้เปรียบเสมือนเป็นองค์กรที่ประชาชนต้องการสร้างขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง มาจากความต้องการของตนจริง ๆ แทนการต้องยอมรับการมีอยู่ขององค์กรต่าง ๆ จากรัฐส่วนกลางโดยที่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นไม่ต้องการ ซึ่งการเกิดองค์กรประเภทนี้ขึ้นถูกเชื่อว่าจะมีส่วนทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมือง มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มภาคประชาสังคมในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในขณะที่แนวคิดแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองก็ยังคงเชื่อมั่นว่าการกระจายอำนาจคือการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเสมือนองค์กรที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการดำเนินการให้บริการสาธารณะ โดยมีผู้รับผิดชอบแน่นอน และเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับประชาชน

---

[3] ประเวศ วะสี (2555, น. 18 - 21) ได้เสนอให้มีการจัดตั้งสภาผู้นำชุมชนซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มอาชีพและกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนประมาณ 40 - 50 คน โดยเป็นผู้นำทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ผู้นำที่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการสภาตำบล เป็นต้น และส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการ คือกลุ่มผู้นำอาชีพ และผู้นำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยสภาผู้นำชุมชนต้องทำหน้าที่ทำแผนชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางของชุมชน และเสนอต่อสภาประชาชนซึ่งมาจากประชาชนในชุมชน ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงการประชาคมชุมชน แต่มีการจัดการประชุมเป็นประจำราย 3 เดือนต่อครั้งหรือมากกว่า

Ref. code: 25595303030034WTP

มากที่สุด สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็ว มีโครงสร้างเชื่อมต่อกับส่วนกลางอย่างเป็นระบบ คือให้มีอิสระให้กับประชาชนได้มีสิทธิปกครองตนเองได้ในระดับหนึ่ง (Autonomy) โดยที่รัฐส่วนกลางเป็นผู้ดูแลและให้การสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารและการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีความตื่นตัวทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมก็ยังมีจุดอ่อนที่สำคัญเป็นอย่างมากอันเนื่องมาจากสำนักคิดแบบชุมชนนิยมมองว่ารัฐไม่เป็นส่วนที่สำคัญสำหรับท้องถิ่นเท่าใดนัก หรือไม่ไว้วางใจต่อการดำเนินงานของรัฐ จึงเกิดมุมมองที่ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รัฐให้การรับรองและมีความเป็นทางการตามกฎหมายนั้น ย่อมเป็นสิ่งแปลกปลอมสำหรับชุมชน หากรัฐมีความต้องการให้มีการกระจายอำนาจและให้ประชาชนได้ปกครองตนเองอย่างอิสระอย่างแท้จริง จึงทำให้มีความเชื่อว่าชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแยกออกจากกันได้ และชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนแกนหลักในการดำเนินการจัดการกิจการสาธารณะในท้องถิ่น ซึ่งทำให้นักวิชาการหลายคนได้แสดงความคิดที่ไม่เห็นด้วยและไม่ยอมรับในแนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมเท่าใดนัก เนื่องจากหากมีการปล่อยให้ชุมชนดำเนินกิจการสาธารณะเองทั้งหมด จะก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมและไม่เป็นระบบ การบริหารจัดการงบประมาณที่ไม่มีประสิทธิภาพ ไม่สามารถควบคุมคุณภาพการดำเนินกิจการสาธารณะให้กับประชาชนได้ นอกจากนี้การปล่อยให้ชุมชนบริหารจัดการเองโดยอิสระโดยไม่มีองค์กรมาเป็นผู้รับผิดชอบในการกระทำกิจการสาธารณะอย่างชัดเจนนั้น จะส่งผลให้เกิด “สุญญากาศในการให้บริการสาธารณะ” ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ไม่มีผู้ใดรับผิดชอบในการดำเนินกิจการสาธารณะเลย เนื่องจากไม่ได้ระบุผู้รับผิดชอบชัดเจน หรือไม่มีกฎหมายระบุไว้เพื่อให้อำนาจในการดำเนินการ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการโต้เถียงกันในเรื่องภาระงานที่ต้องรับผิดชอบเมื่อเกิดกิจกรรมที่ต้องมีการทับซ้อนกัน การดำเนินการต่าง ๆ ให้สอดคล้องต่อนโยบายแห่งรัฐในภาพรวม หรือแม้แต่การควบคุมตรวจสอบการบริหารและการจัดการกิจการ

Ref. code: 25595303030034WTP

สาธารณะ[4] จึงทำให้แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมเริ่มได้รับความนิยมน้อยลง มีเพียงประเด็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชนเท่านั้นที่ยังปรากฏให้เห็นอยู่บ้างจนมาถึงปัจจุบัน

แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมภายในขอบเขตของวิชาการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน จำแนกจากหนังสือ ตำราเรียน งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง มี 4 ประเด็นหลัก คือ

4.1.2.1 ทฤษฎีประชาสังคม ท้องถิ่นนิยม และชุมชนนิยม (Civil society, localism and communitarianism theory) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดเรื่องประชาสังคม ท้องถิ่นนิยม และชุมชนนิยม ซึ่งเป็นหลักคิดพื้นฐานทางด้านพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นจริงภายในประเทศไทยและต่างประเทศ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น กระจายอำนาจอย่างไรสร้างประชาธิปไตย (สังศิต พิริยะรังสรรค์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ), 2537) แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน: ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2544) ท้องถิ่นนิยม (พัฒนา กิติอาษา, 2546) ความเป็นมาและสาระสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2547ก) จุดเปลี่ยนประเทศไทย: หัวใจคือชุมชน (ประเวศ วะสี, 2551) การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553) ทิศทางใหม่ประเทศไทย: ทิศทางใหม่ของการศึกษาชุมชนท้องถิ่น (ประเวศ วะสี, 2555) เป็นต้น

4.1.2.2 ประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Community history and local wisdom) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชนและท้องถิ่น รวมไปถึงการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อทำความเข้าใจถึงวัฒนธรรมและประเพณีที่เกิดขึ้นภายในชุมชนนั้น ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น มาจากล้านนา: รวมบทความเกี่ยวกับ

---

[4] นักวิชาการที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม เช่น ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (สัมภาษณ์, 1 กันยายน 2558) จรัส สุวรรณมาลา (สัมภาษณ์, 14 ตุลาคม 2558) ตระกูล มีชัย (สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2558) สกนธ์ วรัญญูวัฒนา (สัมภาษณ์, 16 พฤศจิกายน 2558) นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (สัมภาษณ์, 25 กันยายน 2558) วุฒิสาร ตันไชย (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558) เป็นต้น ซึ่งนักวิชาการเหล่านี้ต่างมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกัน คือการให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นสิ่งสำคัญ แต่หากจะให้ภาคประชาชนมาจัดให้บริการสาธารณะแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นหน่วยปกครองที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยรัฐนั้นไม่สามารถกระทำได้ อันเนื่องมาจากการถ่ายโอนงบประมาณและหน้าที่การรับผิดชอบต่าง ๆ จะไม่สามารถตรวจสอบและติดตามได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งหากดำเนินการในลักษณะดังกล่าวแล้วจะก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในเชิงงบประมาณ ความโปร่งใส และคุณภาพการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนตามมาเป็นจำนวนมาก

Ref. code: 25595303030034WTP

ปรากฏการณ์และสาระของสังคมภาคเหนือ (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2534) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2537) ฉลองเชียงใหม่ 700 ปี เลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2538) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์ (ธิดา สาระยา, 2539) ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไท (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540) จากประวัติศาสตร์หมู่บ้านสู่ทฤษฎีสองระบบ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2545) วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2547ข) ความรู้ท้องถิ่น: การจัดการความรู้สู่การจัดการทางสังคม (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ และ ภาสกร อินทุมาร (บรรณาธิการ), 2547) คนเมือง: ประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่ พ.ศ. 2317 - 2553 (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2554) แนวคิดและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น (ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ, 2554) เป็นต้น

4.1.2.3 สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาเพื่อการพัฒนาชุมชน (Sociology and anthropology for community development) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน ความเป็นปัจเจกของมนุษย์ ความเป็นชุมชนชนบท ความเป็นชุมชนเมือง ชนกลุ่มน้อย สิทธิมนุษยชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่ภายในรัฐ ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น วัฒนธรรมกับการพัฒนา: มิติของพลังที่สร้างสรรค์ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2538) พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา: เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือและการปรับกระบวนทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม (ยศ สันตสมบัติ, 2546) คน ของท้องถิ่น: เรื่องเล่า “สยามใหม่” จากมุมมองของชุมชน (ชีวสิทธิ์ บุณยเกียรติ, 2555) เป็นต้น

4.1.2.4 การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน (Community development and community management) และการมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนไปสู่ความทันสมัย (modernization) การบริหารจัดการองค์กรภายในชุมชน การบริหารจัดการความขัดแย้งในชุมชน การจัดสวัสดิการต่าง ๆ ในชุมชน และความสัมพันธ์ขององค์กรภายในชุมชนกับรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น บทบาทของมหาวิทยาลัยกับการพัฒนาชุมชนชนบท (ประเวศ วะสี, 2532) มิติชุมชน: วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิ อำนาจและการจัดการทรัพยากร (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2544) กระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นโดยการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล (โกวิทย์ พวงงาม และ ชอบ เข็มกลัด, 2544) การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น: อีกมิติหนึ่งของอารยธรรมโลก (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550ข) ขบวนการประชาสังคมกับการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน (ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์, 2550) โลกาภิวัตน์ ท้องถิ่นภิวัตน์ นโยบายภิวัตน์ (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และ อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2552) รายงานการพัฒนาสวัสดิการชุมชน สู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2556) เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

4.1.3 แนวทางการศึกษาแบบการบริหารจัดการท้องถิ่น (Local administration approach)

แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่นนั้นถือได้ว่าเป็นแนวทางการศึกษาที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 อันเป็นกฎหมายสำคัญในการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตามแนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่นนั้นได้มีการศึกษาในประเทศไทยมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคเริ่มต้นการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ไทย ซึ่งในช่วงหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้เกิดการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ คือ เทศบาล จึงได้มีการนำรายวิชา “การเทศบาล” มาจัดการเรียนการสอนให้กับนิสิตนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นโดยใช้แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมืองและแนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่นควบคู่กันไป เป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของการปกครองท้องถิ่นและภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในขณะนั้นต้องพึงกระทำ แต่แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่นได้เริ่มปรากฏให้เด่นชัดยิ่งขึ้นเมื่อมีการจัดการเรียนการสอนวิชารัฐประศาสนศาสตร์อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้นหลังจากได้รับการสนับสนุนความร่วมมือจากสหรัฐอเมริกาในช่วงสงครามเย็นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 เป็นต้นมาด้วยการจัดตั้งคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และต่อมาได้มีการจัดตั้งเป็นสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ในปี พ.ศ. 2509 ซึ่งได้มีการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นในทางด้านการบริหารจัดการและบทบาทในการจัดให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น เช่น รายได้ของท้องถิ่นและเทศพาณิชย์ การจัดบริการสาธารณสุขในท้องถิ่น งานโยธาเทศบาล การตำรวจและจราจร การให้บริการทางศึกษา การวางแผนผังเมืองชนบท เป็นต้น และในช่วงปี พ.ศ. 2511 ได้มีกระแสการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการเมืองขนาดใหญ่ (มหานคร) เข้ามาสู่ประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งได้พัฒนากลายเป็นแนวทางการศึกษาแบบการวางแผนผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองตามมาหลังจากการก่อตั้งกรุงเทพมหานครเมื่อปี พ.ศ. 2518 ที่ผ่านมา

แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่นนั้นเริ่มมีพื้นที่และได้รับความสนใจมากขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2523 ซึ่งรัฐได้มีนโยบายลดจำนวนข้าราชการลงและส่งเสริมให้เพิ่มบทบาทของเอกชนมากขึ้น ซึ่งทำให้สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์มีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้นเช่นกัน และเป็นที่ได้รับความนิยมของผู้เรียนมากยิ่งขึ้นเพราะสามารถสอดแทรกเข้าไปสู่ตลาดงานได้เนื่องจากมีองค์ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับการเริ่มขยายรูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่มีมากยิ่งขึ้นในขณะนั้น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

Ref. code: 25595303030034WTP

ทำให้การศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นเริ่มมีพื้นที่และประเด็นให้ศึกษามากขึ้น ซึ่งการศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในมิติทางการคลังสาธารณะโดยนักเศรษฐศาสตร์ก็เริ่มเกิดขึ้นในประเทศไทยมากขึ้น โดยเป็นการศึกษาเรื่องศักยภาพการจัดเก็บภาษี ศักยภาพในการใช้จ่ายและการบริหารทางการคลัง และการกระจายอำนาจทางการคลัง[5] นักวิชาการที่ให้ความสนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นโดยใช้แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่นมีความคิดเห็นว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นการกระจายอำนาจผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบเป็นรูปธรรม เป็นเสมือนตัวแทนของประชาชนลักษณะในรูปแบบเป็นทางการ และมองว่าการปกครองท้องถิ่นนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างมาก เพราะจะเป็นรากฐานในการพัฒนารูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการและการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนนั้นคือส่วนสำคัญที่สุดที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีความหมายและมีคุณค่าในสายตาประชาชน ดังนั้นวิชาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรภาครัฐจึงถูกหยิบยกมาใช้ในการศึกษาและสร้างข้อเสนอแนะต่าง ๆ ในขอบเขตของการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นซึ่งการศึกษาเหล่านี้ได้ต่อเนื่อง และมีอิทธิพลในการศึกษาทางด้านศักยภาพและประสิทธิภาพการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงปี พ.ศ. 2537 ได้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นเต็มพื้นที่ภายในประเทศไทย ความต้องการองค์ความรู้ต่าง ๆ ทางด้านการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการแก้ไขปัญหาเฉพาะพื้นที่นั้นมีความต้องการเป็นอย่างมาก นักวิชาการจึงเริ่มให้ความสนใจศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นอย่างแพร่หลายมากยิ่งขึ้นในมิติต่าง ๆ ทั้งการจัดให้บริการสาธารณะ การบริหารจัดการองค์กรปกครอง

---

[5] การกระจายอำนาจทางการคลังถือได้ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและมีความเข้มแข็งสามารถให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่นได้ แต่การกระจายอำนาจทางการคลังถือได้ว่าเป็นเรื่องค่อนข้างซับซ้อนเพราะจะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับฐานะทางการคลังของภาครัฐโดยรวมด้วย นอกจากการที่รัฐส่วนกลางถ่ายโอนภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบแล้ว ยังต้องให้ครอบคลุมถึงการให้อำนาจในการบริหารจัดการจัดเก็บรายได้ (ภาษีประเภทต่าง ๆ) โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง ทั้งนี้เพื่อสร้างความเป็นอิสระทางการคลังให้กับท้องถิ่นและเป็นการสร้างการเรียนรู้ในการบริหารงบประมาณของท้องถิ่นด้วย ทั้งนี้บทบาทของรัฐส่วนกลางสามารถกำกับและติดตามโดยใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น กำหนดเงินช่วยเหลือในรูปแบบการให้เงินอุดหนุน การตรวจสอบงบประมาณรายจ่ายประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการประกันการบริหารจัดการทางการคลังของท้องถิ่นและเป็นการประกันคุณภาพการให้บริการสาธารณะขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนที่จะได้รับอย่างเท่าเทียมกันทั้งประเทศด้วย (สกนธ์ วรัญญวัฒนา, 2544, น. 136 - 138)

Ref. code: 25595303030034WTP

ส่วนท้องถิ่น การบริหารงานบุคคล การคลังท้องถิ่น การจัดการองค์ความรู้ การใช้ปัญหาเป็นฐานหลักในการศึกษา (Problem-based studies) เป็นต้น

เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ให้มีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และการประกาศใช้แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ที่มีการถ่ายโอนอำนาจจากรัฐส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการแทน ได้เป็นแกนหลักในการศึกษาและเป็นแรงกระตุ้นให้นักวิชาการในหลากหลายสาขาวิชาที่สังกัดภายในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศได้ให้ความสนใจศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ศึกษาและนำเสนอการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน โดยจะศึกษาในขอบเขตต่าง ๆ ตามกรอบและมุมมองของวิชารัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลัก เช่น องค์การและการจัดการท้องถิ่น การบริหารงานบุคคลท้องถิ่น การบริหารงานคลังสาธารณะท้องถิ่น นโยบายสาธารณะท้องถิ่น การบริหารโครงการท้องถิ่น กฎหมายและข้อระเบียบบังคับท้องถิ่น การบริหารพัฒนาท้องถิ่น การบริหารจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งมีทั้งนำเสนอในมุมมองของแนวคิดการจัดการที่ดีและการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพด้วย[6] ซึ่งผลจากการกระจายอำนาจด้วยกฎหมายดังกล่าวนี้ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลายเป็นแหล่งความรู้ใหม่ ๆ ในการเข้าไปศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางด้านการบริหารจัดการ อันเนื่องมาจากเป็นการศึกษาที่เน้นองค์ความรู้เพื่อการปฏิบัติงานเป็นหลัก ลักษณะการเรียนการสอนในกลุ่มนี้จึงเป็นแนวการจัดอบรมเพื่อฝึกสอนหรือเพิ่มประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงานในระบบราชการหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับการจัดทำโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยขอนแก่นในปี พ.ศ. 2548 โครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาในปี พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นที่เน้นไปในแนวทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลักทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับปริญญาโท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบัณฑิตเข้าไปสู่การทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

---

[6] ในปัจจุบันแล้วการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในทางด้านวิชารัฐประศาสนศาสตร์นั้นจะเป็นการเน้นการศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในเชิงการปฏิบัติงานภาครัฐ การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและสามารถให้บริการสาธารณะกับประชาชนได้ โดยจะมุ่งเน้นแนวคิดเรื่อง “ธรรมาภิบาล” (Good governance) เป็นแม่แบบในการศึกษาเพื่อการบริหารจัดการที่ดี และเป็นแนวนโยบายสาธารณะที่ต้องการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่นในทุกระดับ (นิศาชล พรหมรินทร์, 2555, น. 133 - 136)

Ref. code: 25595303030034WTP

และมอบชื่อปริญญาในสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นในชื่อรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (รป.บ.) และรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รป.ม.) ซึ่งเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นถึงว่าการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยนั้น ได้ใช้พื้นฐานของวิชารัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลักสำคัญในการศึกษาและจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนนั้นมีความรู้ความเข้าใจและสามารถการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก จึงทำให้แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่นเป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก

ในช่วงหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) นักวิชาการที่ศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นลดน้อยลง แต่ทว่านักวิชาการทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์กลับมีแนวโน้มสนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น อันเนื่องมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวนมากและมีความหลากหลายในปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งเรื่องการบริหารจัดการในองค์กร และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงการจัดให้บริการสาธารณะในท้องถิ่น ซึ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างก็แสวงหาแนวทางการบริหารที่สอดคล้องกับแนวคิดธรรมมาภิบาลมากยิ่งขึ้น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างมีมุมมองที่ต้องแข่งขันกันเองเป็นหลักจึงต้องเร่งสร้างนวัตกรรมในการบริหารจัดการท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น พจนา พิชิตปัจจา (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2558) การนำองค์ความรู้ทางด้านบริหารจัดการมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขและพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยิ่งมีความจำเป็นขึ้น แนวโน้มทางการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นนั้นจึงไปในทิศทางของแนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่นที่เน้นไปในการใช้ปัญหาเป็นฐานหลักในการศึกษา (Problem-based studies) และการใช้พื้นที่เป็นฐานหลักในการศึกษา (Area-based studies) ซึ่งก่อให้เกิดงานวิจัยประเภทการถอดบทเรียนและวิธีการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับความสำเร็จนั้นได้รับความนิยมขึ้นเป็นอย่างมากเสมือนเป็นการแสวงหาเส้นทางลัดเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จอย่างหนึ่ง และมีประเด็นการถกเถียงเกี่ยวกับเรื่องศักยภาพและประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดให้บริการสาธารณะจนนำไปสู่ประเด็นในการศึกษาเรื่องการปรับโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว อันได้แก่ (1) จังหวัดจัดการตนเอง (2) ความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบสหการ และ (3) การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงส่งผลให้แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่นยังได้รับความสนใจและมีความสำคัญในการศึกษาเรื่องปกครองท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

Ref. code: 25595303030034WTP

แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่นภายในขอบเขตของวิชาการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน จำแนกจากหนังสือ ตำราเรียน งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง มี 5 ประเด็นหลัก คือ

4.1.3.1 นโยบายเพื่อการบริหารจัดการท้องถิ่น (Policies for local administration) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐที่มีต่อการปกครองท้องถิ่น การจัดทำนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย และการแสวงหาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ที่สอดคล้องและเหมาะสมต่อสถานการณ์และพื้นที่ของท้องถิ่น ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น รายงานการวิจัยผลประโยชน์สาธารณะและการกำหนดนโยบายสาธารณะ: แนวคิดทางรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ (จรัส สุวรรณมาลา, 2529ข) เกณฑ์การพิจารณาจัดตั้งและยกฐานะหน่วยการปกครองท้องถิ่น (ปธาน สุวรรณมงคล, 2537) รายงานการวิจัยเรื่องการจัดการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ: ศึกษากรณีจังหวัดภูเก็ต (สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ, 2541) การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: รายงานผลการพิจารณาศึกษา (คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปรับปรุงโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2546) การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ: ความจำเป็น เงื่อนไข และความเป็นไปได้ (วุฒิสาร ตันไชย และคณะ, 2549) การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปประเทศไทย เล่ม 1 ว่าด้วยยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วีระศักดิ์ เครือเทพ และ จรัส สุวรรณมาลา (บรรณาธิการ), 2553ก) รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการประเมินผลนโยบายการกระจายอำนาจของไทยระยะ 15 ปี (วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ, 2557ก) เป็นต้น

4.1.3.2 การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local administration organizations management) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างและรูปแบบการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การบริหารจัดการภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครื่องมือและเทคนิคในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการองค์ความรู้ภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งใช้แนวทางการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลเป็นแกนหลักในการศึกษา ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น การบริหารการปกครองท้องถิ่นของไทย (ชูศักดิ์ เที่ยงตรง, 2518) รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ปัจจัยเสริมสร้างความสามารถในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง, 2546) การบริหารงานที่ราชพัสดุกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สมชาย ชิโนดม, 2547) สถิติพื้นฐานเพื่อผู้บริหารท้องถิ่น (ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และ พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์, 2550) การบริหารงานสาธารณูปโภคของท้องถิ่น (มนตรี เกิดมีมูล, 2551) การบริหารงานพัสดุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ธีรยุทธ์ สำราญทรัพย์, 2551) วิสัยทัศน์การบริหารท้องถิ่นไทย (ปธาน สุวรรณมงคล, 2551) การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปประเทศไทย เล่ม 4 ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชน

Ref. code: 25595303030034WTP

และการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วีระศักดิ์ เครือเทพ และ จรัส สุวรรณมาลา (บรรณาธิการ), 2553ง) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (มรุต วันทนากร, 2553) การบริหารงานที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2553 (อรทัย ก๊กผล และ วิลาวัณย์ หงษ์นคร, 2555) ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ชวลิต สละ, 2556) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการน้ำ (ธงชัย โรจนกนันท์, 2557) ธรรมาภิบาลกับการบริหารงานท้องถิ่น: สภาพปัญหาและแนวทางการขับเคลื่อน (เชิงชาญ จงสมชัย และ สุนทรชัย ชอบยศ, 2557) เป็นต้น

4.1.3.3 การคลังท้องถิ่นและงบประมาณท้องถิ่น (Local finance and budgeting) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎี วิธีการบริหารงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดหารายได้ การกำหนดงบประมาณ การบัญชี การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจสอบบัญชีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงความสัมพันธ์ทางการคลังของรัฐส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น การวัดความพยายามในการจัดเก็บภาษีของหน่วยการปกครองท้องถิ่นในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย (จรัส สุวรรณมาลา, 2526) รายงานการวิจัยเรื่องความสามารถในการพึ่งตัวเองทางการคลังของเทศบาล (จรัส สุวรรณมาลา, 2529ก) รายงานการวิจัยแนวทางการปรับปรุงการจัดเก็บภาษีและการจัดหารายได้ของหน่วยการปกครองท้องถิ่น (ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์, สกนธ์ วรัญญูวัฒนา และ จรัส สุวรรณมาลา, 2537) ปฏิรูประบบการคลังไทย: กระจายอำนาจสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น (จรัส สุวรรณมาลา, 2538ข) ศักยภาพทางการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล (จรัส สุวรรณมาลา, 2541) การจัดสรรรายได้ภาษีและเงินอุดหนุนให้เทศบาลที่สัมพันธ์กับเครื่องชี้วัดการทำงานของเทศบาล (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ, 2541) ระบบการคลังของการปกครองท้องถิ่นไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเงินอุดหนุน (วรพิทย์ มีมาก, 2545) ข้อเสนอต่อการปฏิรูประบบการเงินการคลังเพื่อการวิจัยของประเทศ (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2546) รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ การจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สกนธ์ วรัญญูวัฒนา และคณะ, 2547) ฤาเสียงของประชาชนจะมีความหมายในการจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2550) การคลังท้องถิ่น: รวมบทความวิจัยเพื่อเพิ่มพลังให้ท้องถิ่น (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2550) คู่มือการเสริมสร้างสุขภาพทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2551) การบริหารการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สกนธ์ วรัญญูวัฒนา, 2551) วิถีใหม่การพัฒนารายรับท้องถิ่นไทย (สกนธ์ วรัญญูวัฒนา, 2553) การวิเคราะห์ฐานะทางการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: คู่มือสำหรับนักบริหารงานท้องถิ่นในยุคใหม่ (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2554) กลยุทธ์การปรับตัวทางการเงินการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ภาวะวิกฤต (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2555) การกระจายอำนาจการคลังสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: แนวคิดและการปฏิบัติกรณีศึกษาประเทศไทย (สกนธ์ วรัญญูวัฒนา, 2556) เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

4.1.3.4 การบริหารงานบุคคลท้องถิ่น (Local administration organizations human resource management) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่การแต่งตั้ง การโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การลงโทษ และการให้พ้นจากตำแหน่ง ซึ่งจะต้องมีองค์ความรู้ทางด้านการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล รวมไปถึงทฤษฎีและเครื่องมือในการบริหารงานบุคคล ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น รวมกฎหมายการบริหารงานบุคคลองค์การบริหารส่วนตำบล (มณเฑียร ทองนิตย์ และคณะ, 2539) องค์การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณีเทศบาล (วนิดา ไชยชเนตรตี, 2540) แนวทางการสร้างความมีอิสระในการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นไทย (จรูญ ศรีสุขใส, 2540) บทเรียนด้านการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น (เยาวลักษณ์ กุลพาณิช และคณะ, 2545) คู่มือการดำเนินการทางวินัยพนักงานส่วนท้องถิ่น (วสันต์ วรรณวโรทร และคณะ, 2545) การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น: ศึกษาจากคดีปกครองในศาลปกครอง (อนุชา ฮุนสวัสดิกุล, 2547) การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น: คดีทางปกครอง (วุฒิสาร ตันไชย และ ธีรพรรณ ใจมั่น, 2547ก) ร่วมคิดร่วมปฏิรูปการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น (อรทัย ก๊กผล และ สุมามาลย์ ชาวนา, 2550) การกำกับดูแลองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 (ประทีป กีรติเรขา, 2551) ปัญหาโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์กรบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นไทย (สมเกียรติ โคตวงศ์, 2552) เป็นต้น

4.1.3.5 การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Local administration organizations public services) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ศักยภาพ ประสิทธิภาพ และนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ที่ได้รับการถ่ายโอนมาจากรัฐส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน ด้านการส่งเสริมการลงทุน ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งมีตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น การวัดต้นทุนบริการสาธารณะ (จรัส สุวรรณมาลา, 2538ก) รัฐบาล-ท้องถิ่น ใครควรจัดบริการสาธารณะ (จรัส สุวรรณมาลา, 2542) การศึกษาผลกระทบต่อภาคประชาชนจากการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามนโยบายกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบล (วุฒิสาร ตันไชย และ ธีรพรรณ ใจมั่น, 2547ข) การศึกษาแนวทางการดำเนินงานร่วมกันเพื่อการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในต่างประเทศ (วสันต์ เหลืองประภัสร์, วุฒิสาร ตันไชย และ ธีรพรรณ ใจมั่น, 2547) นวัตกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วีระศักดิ์

Ref. code: 25595303030034WTP

เครือเทพ, 2548) บทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม: วิเคราะห์การขับเคลื่อนการถ่ายโอนภารกิจในอนาคต (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2548) ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมนวัตกรรมท้องถิ่นในประเทศไทย (จรัส สุวรรณมาลา และคณะ, 2549) คู่มือนวัตกรรมท้องถิ่น: เรียนรู้ด้วยตนเองกับกรณีศึกษาจริง 250 เรื่อง (จรัส สุวรรณมาลา และคณะ, 2551) ปัญหาที่เกิดจากการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (แสงระวี สวัสดิบุตร, 2552) การสังเคราะห์และถอดบทเรียนนวัตกรรมท้องถิ่นและบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ต้นแบบการบริหารจัดการภารกิจที่ถ่ายโอน (โกวิทย์ พวงงาม, 2553) การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปประเทศไทย เล่ม 3 ว่าด้วยการยกระดับมาตรฐานการจัดบริการสาธารณะ การบริหารจัดการ และธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วีระศักดิ์ เครือเทพ และ จรัส สุวรรณมาลา (บรรณาธิการ), 2553ค) การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นตามกระบวนทัศน์แห่งการบริหารกิจการสาธารณะแนวใหม่ (ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และคณะ, 2557) เป็นต้น

4.1.4 แนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง (Urban planning and urban management approach)

แนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองเป็นการศึกษาถึงประเด็นที่เกี่ยวกับชุมชนเมือง โดยมี 2 ประเด็นหลัก คือ (1) การวางผังเมือง (Urban planning) เป็นการศึกษาถึงขั้นตอนการวางแผนและกำหนดนโยบายในการจัดวางผังและแผนการใช้พื้นที่ของชุมชนและเมือง และ (2) การบริหารจัดการเมือง (Urban management) เป็นการศึกษาถึงการบริหารจัดการภายในชุมชนเมืองทั้งมิติการเติบโตของเมือง การเปลี่ยนแปลงของเมือง และความเสื่อมของเมือง ซึ่งถือได้ว่าแนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองนั้นเป็นการศึกษาแบบสหวิทยาการ (Multidisciplinary) กล่าวคือ เป็นการศึกษาที่ต้องใช้องค์ความรู้จากหลากหลายสาขาวิชา เช่น รัฐศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา การบริหาร จิตวิทยา วิศวกรรมศาสตร์ เป็นต้น มาใช้ในการศึกษา ออกแบบ และกำหนดนโยบายในภาพรวมของเมืองให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและการบริหารจัดการปัญหาต่าง ๆ ของเมือง

การวางผังเมือง (Urban planning) เป็นการศึกษาถึงขั้นตอนการวางแผนและกำหนดนโยบายในการจัดวางผังและแผนการใช้พื้นที่ของชุมชนและเมือง โดยให้ความสำคัญทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์เป็นหลัก ซึ่งในปัจจุบันจะมีการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ในประเทศไทยจะมีกรอบการศึกษาซึ่งสอดคล้องกับภารกิจของสถาปนิกใน 5 สาขาวิชาหลัก คือ (1) สถาปัตยกรรม (Architecture) (2) การออกแบบภายใน (Interior) (3) ออกแบบชุมชนเมือง (Urban design)

Ref. code: 25595303030034WTP

(4) ภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape architecture) และ (5) การวางผังเมือง (Urban planning) ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย (สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2559) ซึ่งสามารถอธิบายโดยภาพที่ 4.1 ดังนี้

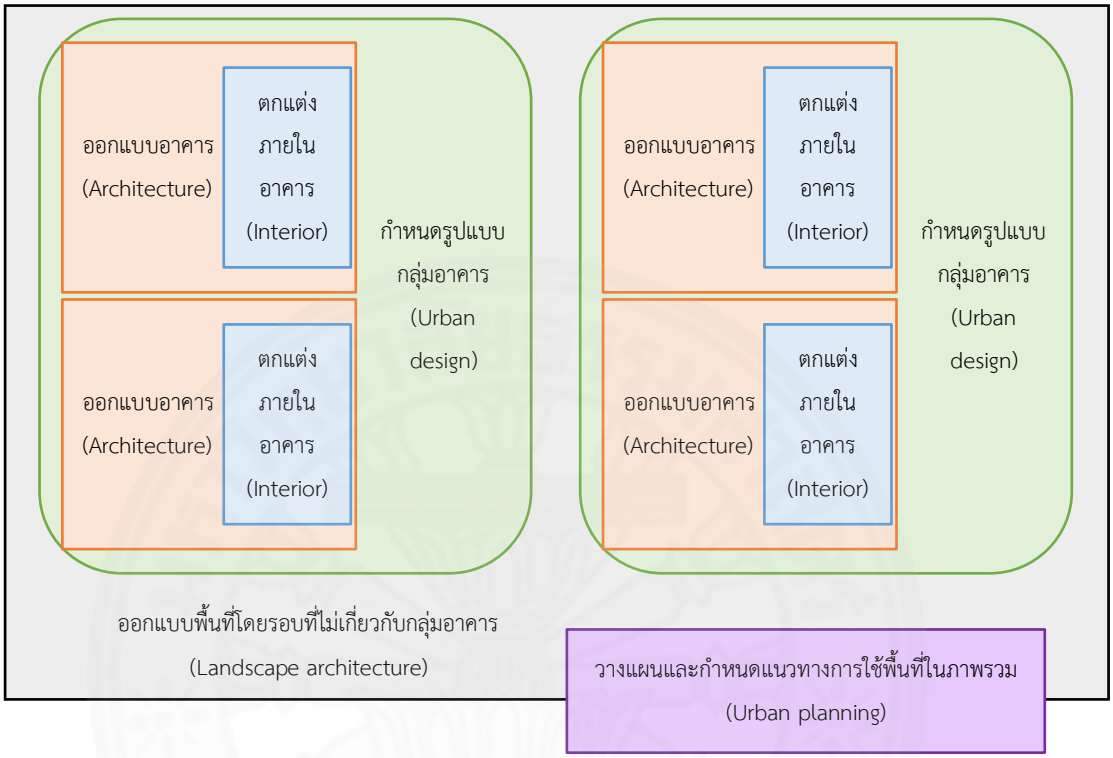

ภาพที่ 4.1 กรอบการศึกษาของสาขาวิชาต่าง ๆ ในด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ และภารกิจของสถาปนิกแต่ละประเภท. สร้างโดยผู้เขียน

การเรียนการสอนเรื่องการวางผังเมืองในประเทศไทยนั้นปรากฏให้เห็นเป็นรูปธรรมขึ้นเมื่อมีการก่อตั้งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ขึ้นภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2482 มีแผนกวิชาเริ่มต้นของคณะ 3 แผนกวิชา คือ แผนกสถาปัตยกรรม แผนกศิลปกรรม และแผนกผังเมือง และปรับปรุงหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (สถ.บ.) มีการศึกษาเป็นระยะเวลา 5 ปี ตามระบบสากลนิยม ต่อมาได้มีการจัดตั้งแผนกวิชาผังเมืองขึ้นในปี พ.ศ. 2506 และเริ่มทำการสอนรายวิชาการวางแผนผังเมืองให้แก่นิสิตปริญญาตรีของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2514 ได้มีการจัดทำหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านการผังเมืองเป็นแห่งแรกในประเทศไทยเพื่อผลิตนักผังเมืองโดยเฉพาะ แต่พบปัญหาว่านิสิตที่จะมาเรียนนั้นอาจจะมีความรู้พื้นฐานไม่เพียงพอต่อการไปปฏิบัติงานทางด้านผังเมืองโดยตรงอันเนื่องมาจากต้องใช้องค์ความรู้ในหลายสาขาวิชา จึงต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ไปจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโทและเปิดการเรียนการสอนขึ้นในปี พ.ศ. 2519 โดยให้ชื่อปริญญาผังเมืองมหาบัณฑิต (ผ.ม.) ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักสูตรทางด้านผังเมืองแห่ง

Ref. code: 25595303030034WTP

แรกในประเทศไทย (ประวัติภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 30 มีนาคม 2560) ในส่วนของมหาวิทยาลัยศิลปากรนั้นได้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาผังเมืองตั้งแต่มีการจัดตั้งคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2498 โดยมีภาควิชาออกแบบชุมชนและผังเมือง (ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง ในปี พ.ศ. 2524) เป็นผู้จัดการเรียนการสอนวิชาการวางแผนผังเมืองให้แก่นักศึกษาในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และได้เปิดการเรียนการสอนหลักทางด้านผังเมืองคือหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาออกแบบชุมชน (สถ.ม. (ออกแบบชุมชน)) ในปี พ.ศ. 2517 และได้เปลี่ยนชื่อเป็นหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง (สถ.ม. (การออกแบบชุมชนเมือง)) ในปี พ.ศ. 2524 (ประวัติคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 30 มีนาคม 2560) ต่อมาได้มีการขยายการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ออกไปสู่มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคเป็นจำนวนมากขึ้น จึงทำให้การศึกษาทางด้านผังเมืองและชุมชนเมืองซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์มีการกระจายตัวมากขึ้นภายในประเทศไทย และมีการจัดการเรียนการสอนทางด้านผังเมืองในระดับปริญญาโทมากขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เป็นต้น ในปี พ.ศ. 2547 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เปิดการเรียนการสอนหลักสูตรการวางผังเมืองบัณฑิต (ผ.บ.) ซึ่งเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่จัดการเรียนการสอนทางด้านผังเมืองและชุมชนเมืองโดยเฉพาะเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งส่งผลให้สถาบันการศึกษาอื่น ๆ ก็เริ่มเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรทางด้านการผังเมืองโดยเฉพาะในลักษณะเดียวกันตามมา เช่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ปี พ.ศ. 2548) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม (พ.ศ. 2549) เป็นต้น

การเรียนการสอนเรื่องการวางผังเมืองในระยะแรกนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตบุคลากรเข้ารับราชการในสังกัดกรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย เพื่อมาทำหน้าที่วางผังเมืองในภาพรวมทั้งประเทศ แต่ผังเมืองของประเทศไทยนั้นถูกทอดทิ้งในสายตาของระบบราชการ รวมถึงในเชิงการพัฒนาและไม่ได้รับการให้ความสำคัญตลอดระยะเวลาที่มีมา ถึงแม้ว่าจะมีพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2499 และต่อเนื่องมาถึง พ.ศ. 2518 (ฉบับปัจจุบัน ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2558) แต่ว่าการปฏิบัติให้ครบตามมาตราที่ระบุไว้ยังไม่สามารถดำเนินการได้ครบ แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับผังเมืองในการพัฒนาประเทศมาก่อน ซึ่งคำว่า “แผน” และ “ผัง” แยกออกจากกัน คำว่า “ผัง” คือการพูดถึงเรื่องกายภาพ “ผังเมือง” คือเครื่องมือและกลไกที่จะนำแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รวมไปถึงแผนการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติไปสู่การปฏิบัติจริง อาจจะระบุเชิงกายภาพว่าในพื้นที่ต่าง ๆ ต้องมีการดำเนินการอย่างไรจึงจะสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการใช้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ที่ผ่านมาแม้ว่าประเทศไทยไม่มีแผนพัฒนาที่ชัดเจนแต่ก็ยังดำเนินการไปได้เพราะประชากรยังไม่มากนัก

Ref. code: 25595303030034WTP

ความเร็วในการพัฒนาไม่สูงเท่าใดนัก แต่หลังจากที่ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมซึ่งได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐาน ประกอบกับประเทศไทยได้กลายเป็นศูนย์กลางของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ซึ่งปัจจัยภายนอกเหล่านี้ส่งผลบังคับให้ประเทศไทยต้องมีการพัฒนาเชิงกายภาพอย่างมหาศาลในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ประกอบกับภัยพิบัติที่เกิดขึ้น สมัยก่อนเกิดน้ำท่วม ประชาชนก็ไม่ได้วิตกกังวลอะไรมากมากนัก เพราะว่าภัยน้ำท่วมไม่ได้สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจมากนัก แต่เมื่อเกิดภัยน้ำท่วมในปี พ.ศ. 2554 มูลค่าการสูญเสียมาก เพราะเนื่องจากการพัฒนาที่อยู่อาศัย ย่านธุรกิจ ย่านอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก เมื่อเกิดน้ำท่วมก็ก่อให้เกิดความสูญเสีย ผังเมืองจึงมีความจำเป็นขึ้นมาทันที เพราะฉะนั้น งานวิจัยต่าง ๆ ทางด้านกายภาพจึงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เพราะมีความจำเป็นต้องใช้ผังเมือง ทุกคนจึงเริ่มเห็นความสำคัญของการมีผังเมืองมากขึ้น ในปัจจุบันคำว่า “ผังเมือง” จะพบเห็นได้ตามสื่อต่าง ๆ คำว่า “เมือง” (Urban) กลายเป็นศัพท์ที่คนกล่าวถึงกันทั่วไปและรู้สึกคุ้นเคยมากขึ้น นักวิชาการทางด้านผังเมืองก็มีบทบาทมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับตลาดแรงงาน ในภาคเอกชนเริ่มหันมาให้ความสำคัญและเข้าใจการใช้ประโยชน์บุคลากรทางด้านผังเมืองในการพัฒนาธุรกิจมากขึ้น ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย (สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2559)

องค์ความรู้ทางด้านการวางผังเมืองนั้นเป็นวิชาที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก และเป็นองค์ความรู้ในเชิงรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ เป็นการบูรณาการร่วมกัน เช่น เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน เรื่องนโยบาย เรื่องหลักการให้บริการสาธารณะ เรื่องการบริหารคลังสาธารณะและงบประมาณส่วนท้องถิ่น เรื่องการบังคับใช้กฎหมายและการผลักดันให้ประชาชนปฏิบัติตาม ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากในงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเชิงกายภาพทั้งการทำงานในภาครัฐและภาคเอกชน เพราะการพัฒนาพื้นที่ขนาดใหญ่นั้น ไม่ใช่เอกชนจะทำได้เพียงฝ่ายเดียว จะต้องรู้กลไกของรัฐที่จะเข้ามาตกลงเรื่องเหล่านี้ด้วย และหลักการให้บริการสาธารณะที่จะไปสอดรับกับการพัฒนาจะต้องดำเนินการ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือการเรียนการสอนในปัจจุบันจะเน้นไปที่รูปแบบการใช้ปัญหาเป็นฐานหลักในการศึกษา (Problem-based studies) ซึ่งจะต้องมีพื้นฐานมาจากการวิจัย งานวิจัยในเรื่องผังเมืองถือว่าขาดแคลนเป็นอย่างมากเพราะยังไม่สามารถนำเอาความรู้แต่ละสาขาวิชามาร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ถือเป็นข้อจำกัดอย่างมากในการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านผังเมืองร่วมบูรณาการกับสาขาวิชาอื่น ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย (สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2559) ซึ่งแนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองนั้นเป็นการใช้องค์ความรู้ในหลากหลายสาขาวิชา จึงไม่ควรจัดการเรียนการสอนแบบยึดถือทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นศาสตร์ใด ๆ ก็ตาม โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นที่วิชารัฐศาสตร์ตอบคำถามไม่ได้ วิชานิติศาสตร์ก็อาจจะไม่ได้มองถึงอารมณ์หรือความเป็นจริงของสังคม ซึ่งกฎหมายในปัจจุบันก็เริ่มมี

Ref. code: 25595303030034WTP

การเปลี่ยนแปลงมากขึ้นจากการบังคับใช้มาเป็นรูปของการกระตุ้นจิตสำนึกแทนการไปบังคับที่จะให้เกิดการต่อต้าน ต้องมีการวิเคราะห์เป็นกรณีศึกษาทีละกรณี

อริยา อรุณินทร์ (สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2559) ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาทางด้านผังเมืองไว้ว่าจะต้องมีการเรียนการสอนในเชิงบริหารจัดการแนวใหม่ที่ต้องเข้าใจว่ากรณีใดควรจะบริหารจัดการความขัดแย้งอย่างไร สิ่งที่ต้องศึกษาเพิ่มคือการแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict resolution) ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากในอนาคต ต้องมีการพูดคุยกันมากขึ้นในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อสร้างความเข้าใจในการดำเนินการโครงการประกอบด้วย อีกส่วนหนึ่งคือต้องส่งเสริมให้การเรียนเป็นไปในเชิงบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ร่วมกันมากขึ้น หลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในประเทศไทยแทบไม่มีการพูดถึงเรื่องการวางผังเมืองเท่าใดนัก การสร้างโรงเรียนทางด้านการกระจายอำนาจควรจะมีความยั่งยืน ดังนั้นควรจัดให้มีหน่วยงานวิจัยเพื่อศึกษาเรื่องทางด้านการปกครองท้องถิ่นร่วมกัน ควรจะลองจัดทำหลักสูตรเพื่อเปิดพื้นที่ในการศึกษาในรูปแบบสหวิทยาการ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วทำไม่สำเร็จเพราะแต่ละหลักสูตรที่เปิดขึ้นภายในสถาบันอุดมศึกษานั้นผูกติดอยู่กับศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งโดยเฉพาะจนเกินไป ไม่มีการรวมศาสตร์หรือบูรณาการศาสตร์ร่วมกัน จึงทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ยากเพราะติดอยู่ในรูปแบบดังกล่าว

การบริหารจัดการเมือง (Urban management) เป็นการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการชุมชนเมือง และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมือง สามารถแยกได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่

ประเด็นที่หนึ่ง การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง (Urbanization) เป็นการศึกษาที่ใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับสังคมวิทยาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการโยกย้ายถิ่นฐานของประชากรจากพื้นที่หนึ่งเข้าสู่อีกพื้นที่หนึ่งที่มีความเจริญมากยิ่งขึ้น และศึกษาไปถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมและสังคมของชุมชนซึ่งการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์นั้นจะไม่มีพื้นฐานความรู้เรื่องชุมชนเมืองเท่าใดนัก อันเนื่องมาจากการศึกษาวิชารัฐศาสตร์นั้นจะมีมุมมองแบบรัฐชาติเท่านั้น พื้นที่ชุมชนเป็นเพียงประเด็นเล็ก ๆ ที่ไม่มีใครสนใจเท่าใดนัก ไม่มีใครมองว่าพื้นที่ชุมชนคือพื้นที่หนึ่งที่รัฐชาติระบุให้เป็นพื้นที่ในกำกับของรัฐชาติ การกล่าวถึงเรื่องชุมชนก็เป็นการกล่าวถึงว่ามีตามกฎหมาย แต่ไม่เข้าใจการพัฒนาหรือพื้นฐานของพื้นที่นั้นนอกเหนือไปจากกรอบของวิชารัฐศาสตร์เท่าใดนัก ฉะนั้นในการลงไปในการศึกษาเชิงพื้นที่มันต้องเข้าใจทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ซึ่งโครงสร้างอำนาจองค์กรที่เป็นทางการของรัฐนั้น (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) เป็นเพียงมิติเดียวของการทำความเข้าใจเรื่องสิ่งที่เรียกว่าความสัมพันธ์ทางอำนาจที่เกิดในพื้นที่ เป็นการศึกษาเรื่องการเมืองในชุมชนเมือง (Urban politics) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของประชาชนในการเรียกร้องหรือต่อรองเพื่อให้รัฐ

Ref. code: 25595303030034WTP

ดำเนินการแก้ไขปัญหาหรือนำงบประมาณลงมาในพื้นที่จากระดับชาติและระดับท้องถิ่น[7] และศึกษาเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ทางสังคมวิทยาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเมือง เช่น ชาติพันธุ์ (Race) เพศสภาพ (Gender) ความยากจน (Poverty) ความยุติธรรม (Justice) คนไร้บ้าน (Homeless) ภาคประชาสังคม (Civil society) สมาคม (Association) เป็นต้น เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนเมืองและแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเมืองนั้น พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2559)

ประเด็นที่สอง การบริหารจัดการเมือง (Urban management) เป็นการศึกษาที่ใช้องค์ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อพัฒนารูปแบบคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมืองและมหานคร โดยผ่านองค์กรของรัฐที่ทำหน้าที่จัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในเมือง รวมไปถึงการออกนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเมืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมือง เช่น ปัญหาการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ปัญหาการเติบโตของเมืองที่ไม่มีการควบคุม ปัญหาการครอบครองที่ดินที่ไม่ปลอดภัยสำหรับคนในเมือง ปัญหาการตัดสินใจและการวางแผนที่ไม่เหมาะสม ปัญหาที่อยู่อาศัยและสภาพการทำงานที่ไม่ดี ปัญหาโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ ปัญหาน้ำและมลพิษทางอากาศเสีย เป็นต้น ซึ่งการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการเมืองนั้นเป็นในลักษณะสหวิทยาการในหลายสาขาวิชา เช่น รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สาธารณสุข ศึกษาศาสตร์ เป็นต้น อันเนื่องมาจากในเมืองมีภารกิจต่าง ๆ ในการจัดการเป็นจำนวนมาก เช่น การบริหารภายในองค์กรบริหารเมือง การบริหารงบประมาณ การบริหารจัดการบุคคล การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการจราจร การบริหารจัดการน้ำประปาและไฟฟ้า การบริหารจัดการสาธารณสุข การบริหารจัดการศึกษา เป็นต้น รวมไปถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนการสร้างนโยบายในการจัดการเมืองด้วย การศึกษาเรื่องการบริหารจัดการเมืองนั้นมีความมุ่งหวังเพื่อก่อให้เกิดนักบริหารจัดการเมือง (City manager) ที่มีทักษะทางการบริหารเมือง

---

[7] พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ (สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2559) ได้อธิบายถึงเรื่องการเมืองในชุมชนเมืองว่าประชาชนต้องมีสิทธิในการรับรู้ในปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเมืองของตนเอง และสามารถแสวงหาผู้แก้ไขปัญหาในช่องทางอื่น ๆ นอกเหนือไปจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยรัฐ เช่น นักการเมือง รัฐบาลกลาง ภาคเอกชน เป็นต้น หากองค์กรดังกล่าวไม่สามารถจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงพอ อันเนื่องมาจากมีความเชื่อว่าหากประชาชนมีช่องทางในการเรียกร้องหรือร้องเรียนมากขึ้น จะทำให้การบริหารจัดการอำนาจ (Exercise of power) ของประชาชนนั้นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นก็จะได้รับการแก้ไขที่ดีขึ้นซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนมีสิทธิทางการเมืองมากขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดประชาชนเข้มแข็งคือรากฐานของประชาธิปไตย

Ref. code: 25595303030034WTP

อย่างมืออาชีพ มีทักษะในการวางแผน วางวิสัยทัศน์ของเมืองในอนาคตที่สอดคล้องกับบริบทของเมืองที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย สามารถบริหารจัดการทรัพยากรและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ อรทัย ก๊กผล (สัมภาษณ์, 22 กันยายน 2558)

นโยบายการบริหารจัดการเมืองมี 2 แนวทางหลัก คือ (1) นโยบายการพัฒนาเมือง (Urban development policy) เป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดการกำหนดนโยบายและการบริหารที่เป็นไปเพื่อความเจริญรุ่งเรืองของพื้นที่เมืองทั้งด้านความสะดวกสบาย เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมขนส่ง เป็นต้น ซึ่งส่งผลต่อด้านการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของเมืองและประเทศที่ทำให้เกิดการดึงดูดการลงทุนและการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่อาจจะเกิดปัญหาคือเมืองที่เน้นการพัฒนาอาจจะมีบริบทที่หลากหลายและปัญหาที่ซับซ้อนตามมา เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความเสื่อมโทรมของเมืองรวมถึงปัญหาที่อยู่อาศัยของประชากรในเมือง ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องจะต้องพัฒนาการแก้ไขปัญหาเหล่านี้อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเมือง และ (2) นโยบายการอนุรักษ์เมือง (Urban conservative) เป็นแนวทางที่ต้องการรักษา ป้องกัน ดูแล และปรับปรุงให้มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และภูมิทัศน์เมืองที่นำไปสู่การเกิดสภาพแวดล้อมที่ดีและมีลักษณะเฉพาะของตนเอง เช่น หากเป็นพื้นที่เขตเมืองประวัติศาสตร์หรือเมืองศูนย์กลางด้านอารยธรรมดั้งเดิม จะทำให้เกิดนโยบายการบริหารเมืองที่ชูจุดเด่นของพื้นที่ดังกล่าวได้ดี แต่เรื่องความยืดหยุ่นในการพัฒนาเมืองอาจจะมีน้อยกว่า เนื่องจากนโยบายที่ต้องการคงสภาพความเป็นอัตลักษณ์เดิมไว้ ทำให้เกิดการจำกัดขอบเขตการพัฒนาพื้นที่ ส่งผลให้บางครั้งอาจจะเกิดการดึงดูดเฉพาะกลุ่มคนบางกลุ่มหรือกลุ่มธุรกิจบางส่วนเท่านั้น (มูนีเราะฮ์ ยีดำ, ชนิกานต์ ผลเจริญ และ พิชิตชัย กิ่งพวง, 2559, น. 76 - 78)

แนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองภายในขอบเขตของวิชาการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน จำแนกจากหนังสือ ตำราเรียน งานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้องมี 3 ประเด็นหลัก คือ

4.1.4.1 การวางผังเมือง (Urban planning) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนและกำหนดนโยบายในการจัดวางผังและแผนการใช้พื้นที่ของชุมชนและเมือง เพื่อการพัฒนาเชิงกายภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมือง ซึ่งมีตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ยกตัวอย่าง เช่น ผังเมืองกับการพัฒนาเศรษฐกิจ (ดำรง ไวว่อง, 2509) การผังเมืองกับการปกครองท้องถิ่น (ดวงจันทร์ เจริญเมือง, 2539) การวางแผนและจัดทำแผนผังแม่บทโครงการพัฒนาเมือง (โกมล ปานชี, 2543) หลักกฎหมายผังเมืองและระบบการผังเมืองของต่างประเทศ: กรณีศึกษาประเทศสหรัฐอเมริกา (มาลินี เศรษฐนันท์ และ ฟองรัตน์ ฤทธาคนี, 2547) ผังเมืองและชุมชน (โกมล ปานชี, 2549) ผังเมืองเชียงใหม่: มิติทางประวัติศาสตร์ (สมโชติ อ๋องสกุล, 2549) ทฤษฎีและความรู้ทางด้านผังเมือง (อุทิศ บุญลือ และคณะ, 2549) การรับรู้เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวาง

Ref. code: 25595303030034WTP

และจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร (อรพินท์ ศรีวิเชียร, 2552) รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำมาตรฐานด้านผังเมืองของกรุงเทพมหานคร (นพนันท์ ตาปนานนท์ และคณะ, 2553) การผังเมืองและการพัฒนาเมือง: กฎหมายที่เกี่ยวข้อง (นิพันธ์ วิเชียรน้อย, 2554) วิพากษ์ผังเมือง (โสภณ พรโชคชัย, 2557ข) สถาปัตยกรรมผังเมืองเบื้องต้น (จิตติศักดิ์ ธรรมาภรณ์พิลาศ, 2558) เป็นต้น

4.1.4.2 การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง (Urbanization) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนชนบทไปสู่ความเจริญกลายเป็นชุมชนเมือง การโยกย้ายถิ่นฐานของประชากรจากพื้นที่หนึ่งเข้าสู่อีกพื้นที่หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมและสังคมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเมือง และความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐที่มีต่อชุมชนเมือง ซึ่งมีตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น ประชากรของประเทศไทย: เปรียบเทียบระหว่างชนบทและเมือง (วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ, 2518) สังคมวิทยาชนบทและเมือง (ณรงค์ เส็งประชา, 2523) ความแตกต่างของพฤติกรรมทางประชากรศาสตร์ในชนบทและเมืองของไทย (สันทัด เสริมศรี, 2524) การพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน: แนวความคิดทฤษฎีและทางปฏิบัติในการพัฒนาประเทศ (อมร รักษาสัตย์ และ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2524) การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ความเป็นเมือง การเติบโตของเมืองและการย้ายถิ่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2529) การย้ายถิ่นกับการพัฒนา (เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์, ภัสสร ลิมานนท์ และ เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2532) การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2549) โครงการศึกษาการย้ายถิ่นกับการพัฒนา (วาสิณี แนวพนิช และคณะ, 2550) ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นของแรงงานจากชนบทสู่เมืองหลวง (ไปรยา อาสิงสมานันท์, 2552) ชนบทกับเมืองสู่ความอยู่ดีมีสุข (อานันท์ กาญจนพันธุ์ และคณะ, 2554) การพัฒนาชนบทและเมือง (สุพัฒนชัย โพธิ์แก้ว, 2557) เป็นต้น

4.1.4.3 การบริหารจัดการเมือง (Urban management) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อพัฒนารูปแบบคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมือง การออกนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเมืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมือง ซึ่งมีตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นนี้ ยกตัวอย่าง เช่น การปกครองมหานคร (ไพบูลย์ ช่างเรียน, 2516) การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่นเปรียบเทียบ: อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2541) การบริหารเมือง: กรุงเทพมหานคร (พัชรี สิโรรส และ อรทัย ก๊กผล (บรรณาธิการ), 2543) การบริหารการพัฒนาเมือง: แนวคิด ทฤษฎี และปรากฏการณ์ (อาคม ใจแก้ว, 2551) การอนุรักษ์ชุมชนเมือง (ปรานอม ตันสุขานันท์, 2556) การบริหารกรุงเทพมหานคร: ยุทธศาสตร์การบริหารมหานครที่ทำได้จริง (โสภณ พรโชคชัย, 2557ก) การบริหารจัดการชุมชนเมือง (นิพันธ์ วิเชียรน้อย, 2558) Smart City: การพัฒนาและปรับใช้ระบบ IT ในการบริหารจัดการเมือง (เอกชัย สุมาลี, 2558) เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2 หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศ

จากการศึกษาแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยข้างต้นนั้น นอกจากจะสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นที่มีอยู่ภายในประเทศไทยแล้ว ยังนำแนวทางการศึกษาดังกล่าวทั้ง 4 แนวทางมาเป็นฐานในการออกแบบ “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ที่จะใช้เป็นกรอบในการศึกษาหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่นำมาเป็นกรณีศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศประกอบด้วย ซึ่งการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศนั้น โดยส่วนมากแล้วจะพบในรูปแบบรายวิชาหนึ่งในหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เหมือนในประเทศไทย ในระดับปริญญาตรีอาจจะใช้ชื่อรายวิชาว่า “Local government” หรือ “Local administration” ไม่มีการเปิดเป็นสาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะในระดับปริญญาตรี แต่ในระดับปริญญาโทมีการจัดการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบเป็นรายวิชาหนึ่งภายในหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ หรือจัดเป็นหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะซึ่งอาจจะเน้นไปที่การให้บริการสาธารณะเฉพาะประเภทก็ได้ เช่น หลักสูตรปริญญาโท Public Management (Health and Social Care) ของ Institute of Local Government Studies มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม (University of Birmingham, United Kingdom) เป็นต้น และมีการจัดการเรียนการสอนในลักษณะหลักสูตรฝึกอบรม เช่น หลักสูตรปริญญาโท The Program on Education Policy and Governance ของ Harvard Kennedy School Taubman Center for State and Local Government มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University, U.S.A.) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีองค์กรต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่สนับสนุนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นลักษณะหลักสูตรอบรมอีกด้วย เช่น Local Government Association (LGA) United Cities and Local Governments (UCLG) และ International City/County Management Association (ICMA) เป็นต้น ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้นำหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศส่วนหนึ่งที่มีความโดดเด่นมายกตัวอย่างและอธิบายถึงประเด็นที่สถาบันการศึกษาดังกล่าวนั้นจัดการเรียนการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นส่วนเสริมในการออกแบบขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2.1 Institute of Local Government Studies (INLOGOV), School of Government and Society, University of Birmingham, United Kingdom (สถาบันการศึกษาการปกครองท้องถิ่น สำนักวิชาการปกครองและสังคม มหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม สหราชอาณาจักร)[8]

Institute of Local Government Studies (INLOGOV) (สถาบันการศึกษาการปกครองท้องถิ่น) เป็นส่วนหนึ่งของ School of Government and Society (สำนักวิชาการปกครองและสังคม) ภายในมหาวิทยาลัยเบอร์มิงแฮม สหราชอาณาจักร (University of Birmingham, Birmingham, United Kingdom) เป็นสถาบันที่จัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะซึ่งได้รับการยอมรับเป็นอย่างมากในการเป็นศูนย์กลางทางการวิจัยและการเรียนการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นและกลยุทธ์การบริหารภาครัฐ ซึ่งทำการวิจัยทางด้านการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีการจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโท และหลักสูตรอบรมสำหรับพัฒนาผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และรับให้คำปรึกษาทางด้านการวิจัยเชิงวิชาการเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อีกด้วย ซึ่งหลักสูตรของ INLOGOV นี้ได้ถูกออกแบบมาเพื่อพัฒนาผู้เรียนในกลุ่มที่เป็นผู้ปฏิบัติการและผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยมุมมองที่ทันสมัยและมีข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการให้บริการสาธารณะที่พัฒนาขึ้น สร้างความเชื่อมั่นและส่งเสริมภาวะผู้นำให้กับผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำนโยบายและการปฏิบัติเพื่อเพิ่มศักยภาพในการให้บริการสาธารณะ สามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปใช้พัฒนาการให้บริการในภาคเอกชนหรือภาคประชาสังคมได้อีกด้วย โดย INLOGOV ได้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับปริญญาโททั้งหมด 5 หลักสูตร และหลักสูตรระดับปริญญาโท/เอก 1 หลักสูตร ดังนี้ (Masters degrees, The Institute of Local Government Studies, 2017, April 10)

4.2.1.1 Master of Science in Public Management (M.Sc. (Public Management)) หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ความท้าทายในการปรับปรุงประสิทธิภาพและการประสานงานเพื่อจัดบริการสาธารณะ รวมไปถึงการดำเนินการของรัฐบาลกลางในการจัดให้บริการสาธารณะ และสร้างทักษะในการเป็นผู้นำในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน โดยหลักสูตรนี้มีเป้าหมายคือผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์

[8] แปลและสรุปความจากเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.birmingham.ac.uk/schools/government-society/departments/local-government-studies/index.aspx (Institute of Local Government Studies, 2017, April 10)

Ref. code: 25595303030034WTP

ทางด้านการจัดบริการสาธารณะทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน และผู้ที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดให้บริการสาธารณะ โดยมีรายละเอียดของหลักสูตรตามตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1

รายวิชาภายในหลักสูตร Master of Science in Public Management ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham

รายวิชาบังคับ (Compulsory modules)	**รายวิชาเลือก (Optional modules)**
	เลือกเรียน 3 รายวิชา
Public Management (การจัดการสาธารณะ)	Leadership in Public Services (ภาวะผู้นำในการจัดบริการสาธารณะ)
Strategic Management (กลยุทธ์ในการบริหารจัดการ)	Strategic Commissioning (กลยุทธ์ในการจัดซื้อจัดจ้าง)
Performance Management (ศักยภาพในการบริหารจัดการ)	Health Services Management (การจัดการบริการสาธารณะด้านสาธารณสุข)
Dissertation (วิทยานิพนธ์)	Health and Social Care (สุขภาพและสวัสดิการสาธารณสุข)
	Regulation and Finance (การบังคับใช้กฎหมายและการคลัง)
	Making Policy (กระบวนการจัดทำนโยบาย)
	Public Service Procurement and Contracting (การจัดหาและการทำสัญญาในการจัดบริการสาธารณะ)
	International Public Management (การจัดการสาธารณะระหว่างประเทศ)

หมายเหตุ. แปลและปรับปรุงจาก *Public Management MSc/PGDip/PGCert*, by University of Birmingham, 2017, April 10, Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/taught/govsoc/public-management.aspx

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2.1.2 Public Management (Local Policy and Leadership) (M.Sc. (Public Management - Local Policy and Leadership)) หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ศึกษาถึงกลไกการจัดทำนโยบายสาธารณะ และสร้างทักษะในการเป็นผู้นำในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน โดยหลักสูตรนี้มีเป้าหมายคือผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดบริการสาธารณะทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน โดยมีรายละเอียดของหลักสูตรตามตารางที่ 4.2 ดังนี้

ตารางที่ 4.2

รายวิชาภายในหลักสูตร Master of Science in Public Management (Local Policy and Leadership) ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham

รายวิชาบังคับ (Compulsory modules)	**รายวิชาเลือก (Optional modules)**
	เลือกเรียน 3 รายวิชา
Public Management (การจัดการสาธารณะ)	International Public Management (การจัดการสาธารณะระหว่างประเทศ)
Community and Local Governance (ชุมชนและการบริหารท้องถิ่น)	Leadership (ภาวะผู้นำ)
Strategic Management (กลยุทธ์ในการบริหารจัดการ)	Making Policy (กระบวนการจัดทำนโยบาย)
Performance Management (ศักยภาพในการบริหารจัดการ)	Overview and Scrutiny (การสำรวจและตรวจสอบข้อเท็จจริง)
Dissertation (วิทยานิพนธ์)	Participation and Democracy (การมีส่วนร่วมและประชาธิปไตย)
	Public Service Procurement and Contracting (การจัดหาและการทำสัญญาในการจัดบริการสาธารณะ)
	Regulation and Finance (การบังคับใช้กฎหมายและการคลัง)
	Strategic Commissioning (กลยุทธ์ในการจัดซื้อจัดจ้าง)

หมายเหตุ. แปลและปรับปรุงจาก *Public Management (Local Policy and Leadership) MSc/PGDip/PGCert*, by University of Birmingham, 2017, April 10, Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/taught/govsoc/public-management-local-policy-leadership.aspx

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2.1.3 Master of Science in Public Management (Health and Social Care) (M.Sc. (Public Management - Health and Social Care)) หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย ความท้าทายในการปรับปรุงประสิทธิภาพและการประสานงานเพื่อจัดบริการสาธารณะ รวมไปถึงการดำเนินการของรัฐบาลกลางในการจัดให้บริการสาธารณะ และสร้างทักษะในการเป็นผู้นำในการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชน ซึ่งหลักสูตรนี้สามารถเลือกได้ 2 สาขาวิชา คือ นโยบายท้องถิ่นและภาวะผู้นำ (Local Policy and Leadership) หรือสาขาวิชาสุขภาพและสวัสดิการสาธารณสุข (Health and Social Care) ซึ่งเป็นหลักสูตรบูรณาการร่วมกับศูนย์จัดบริการสาธารณสุข (Health Services Management Centre) เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดบริการสาธารณะทางด้านสาธารณสุขอย่างเป็นระบบ โดยหลักสูตรนี้มีเป้าหมายคือผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์ทางด้านการจัดบริการสาธารณะทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน และผู้ที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดให้บริการสาธารณะ โดยมีรายละเอียดของหลักสูตรตามตารางที่ 4.3 ดังนี้

ตารางที่ 4.3

รายวิชาภายในหลักสูตร Master of Science in Public Management (Health and Social Care) ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham

กลุ่มวิชาทางด้านการบริหาร	
รายวิชาบังคับ (Compulsory modules)	**รายวิชาเลือก (Optional modules)**
	เลือกเรียน 1 รายวิชา
Public Management (การจัดการสาธารณะ)	Community and Local Governance (ชุมชนและการบริหารท้องถิ่น)
Strategic Management (กลยุทธ์ในการบริหารจัดการ)	International Public Management (การจัดการสาธารณะระหว่างประเทศ)
Performance Management (ศักยภาพในการบริหารจัดการ)	Leadership (ภาวะผู้นำ)
Dissertation (วิทยานิพนธ์)	Making Policy (กระบวนการจัดทำนโยบาย)
	Overview and Scrutiny (การสำรวจและตรวจสอบข้อเท็จจริง)
	Participation and Democracy (การมีส่วนร่วมและประชาธิปไตย)

Ref. code: 25595303030034WTP

รายวิชาบังคับ (Compulsory modules)	รายวิชาเลือก (Optional modules) เลือกเรียน 1 รายวิชา
	Public Service Procurement and Contracting (การจัดหาและการทำสัญญาในการจัดบริการสาธารณะ)
	Regulation and Finance (การบังคับใช้กฎหมายและการคลัง)
	Strategic Commissioning (กลยุทธ์ในการจัดซื้อจัดจ้าง)
กลุ่มวิชาทางด้านสุขภาพ	
Health Services Management (การจัดการบริการสาธารณะด้านสาธารณสุข)	Health Care Quality Improvement and Innovation (การยกระดับคุณภาพและนวัตกรรมของสวัสดิการสาธารณสุข)
Health and Health Care Policy (นโยบายทางด้านสาธารณสุข)	Health Care Quality: Measuring and Assuring (การวัดผลและการประกันคุณภาพทางด้านสาธารณสุข)
An Introduction to Organizational Development for Health and Social Care (พื้นฐานการพัฒนาองค์กรทางด้านสวัสดิการสาธารณสุข)	Integrated Care Policy and Theory (ทฤษฎีและการบูรณาการนโยบายสาธารณสุข)
People, Patients and Communities (ประชาชน ผู้ป่วย และชุมชน)	Strategic Planning and Decision Making (กลยุทธ์ในการวางแผนและการตัดสินใจ)

หมายเหตุ. แปลและปรับปรุงจาก *Public Management (Health and Social Care) MSc/ PGDip/PGCert*, by University of Birmingham, 2017, April 10, Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/taught/govsoc/public-management-health-social-care.aspx

4.2.1.4 Master of Science Public Service Commissioning (M.Sc. (Public Service Commissioning)) หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความเข้าใจของผู้เรียนเกี่ยวกับการเมือง หลักการและทักษะเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างบริการสาธารณะและความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกฎหมายและขอบเขตขององค์กรในการจัดซื้อจัดจ้าง รวมไปถึงการจัดการบริหารทางการคลัง โดยหลักสูตรนี้มีเป้าหมายคือผู้บริหารระดับอาวุโสและผู้กำหนดนโยบายที่ทำงาน

Ref. code: 25595303030034WTP

อยู่ภายในองค์กรที่ทำหน้าที่จัดบริการสาธารณะหรือผู้ที่สนใจในอาชีพนี้ โดยมีรายละเอียดของหลักสูตรตามตารางที่ 4.4 ดังนี้

ตารางที่ 4.4

รายวิชาภายในหลักสูตร Master of Science Public Service Commissioning ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham

รายวิชาบังคับ (Compulsory modules)	**รายวิชาเลือก (Optional modules)**
	เลือกเรียน 2 รายวิชา
Strategic Commissioning (กลยุทธ์ในการจัดซื้อจัดจ้าง)	Community and Local Governance (ชุมชนและการบริหารท้องถิ่น)
Public Service Procurement and Contracting (การจัดหาและการทำสัญญาในการจัดบริการสาธารณะ)	Leadership in Public Services (ภาวะผู้นำในการจัดการสาธารณะ)
Regulation and Finance (การบังคับใช้กฎหมายและการคลัง)	Making Policy (กระบวนการจัดทำนโยบาย)
Dissertation (วิทยานิพนธ์)	Engaging Citizens: Participation and Democracy (การมีส่วนร่วมของพลเมืองและประชาธิปไตย)
	Public Management (การจัดการสาธารณะ)
	Strategic Management (กลยุทธ์ในการบริหารจัดการ)
	International Public Management (การจัดการสาธารณะระหว่างประเทศ)

หมายเหตุ. แปลและปรับปรุงจาก *Public Service Commissioning MSc/PGDip/GDip/ PGCert/GCert*, by University of Birmingham, 2017, April 10, Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/taught/govsoc/public-service-commissioning.aspx

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2.1.5 Distance Learning Masters in Public Administration (M.P.A.)

หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาโดยเปิดการเรียนการสอนเป็นระบบการเรียนแบบทางไกล ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ยั่งยืนต่อสังคมด้วยความเข้าใจในความเป็นผู้นำของภาครัฐและมุมมองทั่วโลก ยกระดับการจัดบริการสาธารณะด้วยกรณีศึกษาที่หลากหลายเพื่อนำทฤษฎีและความรู้ไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับองค์กรในภาครัฐและภาคเอกชน และเสริมสร้างรากฐานในการกำกับดูแลและระเบียบวินัยในการบริหารและเรียนรู้ที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในระดับท้องถิ่นระดับภูมิภาคระดับประเทศและระดับโลกอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีรายละเอียดของหลักสูตรตามตารางที่ 4.5 ดังนี้

ตารางที่ 4.5

รายวิชาภายในหลักสูตร Master in Public Administration ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham

รายวิชาบังคับ (Compulsory modules)	
Public Management and Governance in a Changing World (การจัดการสาธารณะและการบริหารในโลกที่เปลี่ยนแปลง)	Programme Management (การบริหารโครงการ)
Leadership in Public Services (ภาวะผู้นำในการจัดบริการสาธารณะ)	Performance Management (ศักยภาพในการบริหารจัดการ)
Strategic Management (กลยุทธ์ในการบริหารจัดการ)	Partnership and Collaboration (หุ้นส่วนและความร่วมมือ)
Managing Public Money (การบริหารการคลังสาธารณะ)	Democracy, Governance and Participation (ประชาธิปไตย การบริหาร และการมีส่วนร่วม)
Delivering Services and Outcomes (การจัดบริการสาธารณะและผลลัพธ์)	Managing in a Political Environment (การบริหารสิ่งแวดล้อมทางการเมือง)
Public Policy Research Methods (ระเบียบวิธีวิจัยทางนโยบายสาธารณะ)	Managing the Information Age (การบริหารในยุคข้อมูลข่าวสาร)

หมายเหตุ. แปลและปรับปรุงจาก *Online Masters of Public Administration*, by University of Birmingham, 2017, April 10, Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/distance/govsoc/public-administration.aspx

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2.1.6 Master of Philosophy and Doctor of Philosophy in Local Government (M.Phil./Ph.D. (Local Government)) หลักสูตรนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะพื้นฐานในการวิจัยที่หลากหลายทางด้านสังคมศาสตร์เพื่อนำไปแสวงหาองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่น โดยสร้างความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับปรัชญาของการวิจัยทางสังคมและเข้าใจวิธีการออกแบบการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล และการพัฒนาความสามารถในการใช้วิธีการวิจัยแบบต่าง ๆ เพื่อสื่อสารผลการวิจัยที่มีประสิทธิภาพและเข้าใจถึงการใช้งานวิจัย รวมไปถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการวิจัยทั้งภายในและภายนอกสถาบันการศึกษา โดยหลักสูตรนี้มีเป้าหมายคือผู้ที่มีความสนใจทางด้านการวิจัยหรือนักวิจัยทางด้านการปกครองท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดของหลักสูตรตามตารางที่ 4.6 ดังนี้

ตารางที่ 4.6

รายวิชาภายในหลักสูตร Master of Philosophy and Doctor of Philosophy in Local Government (M.Phil./Ph.D. (Local Government)) ของ Institute of Local Government Studies, University of Birmingham

รายวิชาบังคับ (Compulsory modules)	**รายวิชาเลือก (Optional modules)**
Philosophy of Social Science Research (ปรัชญาในการวิจัยทางสังคมศาสตร์)	Analyzing Hierarchical Panel Data (การวิเคราะห์ข้อมูลแบบลำดับชั้น)
Research Design, Practice and Ethics (การออกแบบวิจัย การฝึกฝน และจรรยาบรรณการวิจัย)	An Approach to Research on Discourse (แนวทางการวิจัยเรื่องวาทกรรม)
Fundamentals in Quantitative Research Methods (พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ)	Case Study Research Design (กรณีศึกษาการออกแบบงานวิจัย)
Foundations in Qualitative Research (พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ)	Documentary Research in Education (การวิจัยโดยใช้เอกสาร)
Dissertation (วิทยานิพนธ์)	Factor Analysis (การวิเคราะห์ปัจจัย)
	Introduction to Econometric Software (พื้นฐานการใช้โปรแกรมทางด้านเศรษฐมิติ)
	Introduction to Time Series Regression (พื้นฐานการวิจัยอนุกรมเวลาแบบถดถอย)

Ref. code: 25595303030034WTP

รายวิชาบังคับ (Compulsory modules)	รายวิชาเลือก (Optional modules)
	Narrative Research (การวิจัยเชิงบรรยาย)
	Multivariate Linear to Logistic Regression (การวิจัยเชิงเส้นหลายตัวแปรแบบถดถอย)
	Policy Evaluation (การประเมินผลนโยบาย)
	Q Methodology - A Systematic Approach for Interpretive Research Design (วิธีการออกแบบงานวิจัยตีความ)
	Questionnaire Design (การออกแบบสอบถาม)
	Researching Disability (การเก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้พิการ)
	Role of Thinking: Philosophy of Social Science Research (บทบาททางความคิดของปรัชญาในการวิจัยทางสังคมศาสตร์)
	Visual Research Methods (ระเบียบวิธีวิจัยเกี่ยวกับการใช้ภาพและสื่อ)

หมายเหตุ. แปลและปรับปรุงจาก *Local Government Studies PhD/MPhil*, by University of Birmingham, 2017, April 10, Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/research/govsoc/local-government-studies.aspx

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2.2 The Taubman Center for State and Local Government, Harvard Kennedy School of Government, Harvard University, United States of America (ศูนย์ทัพม์แมนเพื่อมลรัฐและการปกครองท้องถิ่น สำนักวิชาการปกครองฮาร์วาร์ดเคเนดี้ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา)[9]

The Taubman Center for State and Local Government (ศูนย์ทัพม์แมนเพื่อมลรัฐและการปกครองท้องถิ่น) เป็นศูนย์ที่ทำการวิจัยและจัดการเรียนการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่น สังกัด Harvard Kennedy School of Government (สำนักวิชาการปกครองฮาร์วาร์ดเคเนดี้) ภายในมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา (Harvard University, U.S.A.) เป็นศูนย์ที่ทำการวิจัยและจัดการเรียนการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมาก โดยเน้นประเด็นศึกษาไปที่กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลของมลรัฐและการปกครองท้องถิ่น การกำหนดนโยบาย และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับมลรัฐและระหว่างมลรัฐด้วยกันเอง เช่น การจัดการสาธารณะ (Public management) นวัตกรรม (Innovation) การคลัง (Finance) และแรงงานสัมพันธ์ (Labor-management relations) การพัฒนาเมือง (Urban development) การขนส่ง (Transportation) การใช้ประโยชน์ที่ดิน (Land use) และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environmental protection) การศึกษา (Education) การมีส่วนร่วมของพลเมือง (Civic engagement) ทุนทางสังคม (Social capital) และผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศต่อการปกครองและการบริหาร (The impacts of information technologies on both government and governance) เป็นต้น ซึ่ง The Taubman Center for State and Local Government ได้เผยแพร่ผลงานวิจัยเหล่านี้ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ และจัดการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นใน Harvard Kennedy School of Government ในระดับบัณฑิตศึกษา จัดหลักสูตรฝึกอบรมสำหรับผู้บริหาร เป็นผู้สนับสนุนในการจัดการประชุมและการฝึกอบรม (Sponsorship of conferences and workshops) และมีเครือข่ายร่วมกับผู้กำหนดนโยบายต่าง ๆ ผู้บริหารเมือง และนักวิชาการอื่น ๆ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาการปกครองท้องถิ่นภายในสหรัฐอเมริกามากยิ่งขึ้น แต่ไม่ได้มีการจัดการเรียนการสอนเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีหรือระดับบัณฑิตศึกษาเป็นหลักสูตรเฉพาะของตนเอง

---

[9] แปลและสรุปความจากเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของ The Taubman Center for State and Local Government, Harvard Kennedy School of Government, Harvard University ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ https://www.hks.harvard.edu/centers/taubman/about-us (The Taubman Center for State and Local Government - About Us, 2017, April 12)

Ref. code: 25595303030034WTP

The Taubman Center for State and Local Government มีภารกิจในการทำวิจัย จำนวน 8 โครงการ (The Taubman Center for State and Local Government - Programs and Research, 2017, April 12) ร่วมกับ The Rappaport Institute for Greater Boston[10] และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

4.2.2.1 โครงการศึกษาทางด้านการพัฒนาเมืองทางกายภาพและทางเศรษฐกิจ (The Program on Urban Physical and Economic Development) เป็นหนึ่งในหัวข้อหลักที่ The Taubman Center for State and Local Government ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ซึ่งจะเน้นไปในประเด็นของการเติบโตของเมืองและการประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจ

4.2.2.2 โครงการศึกษาทางด้านนโยบายและการบริหาร (The Program on Education Policy and Governance: PEPG) เป็นโครงการที่มีชื่อเสียงโดดเด่นในฐานะที่มีบทบาทสำคัญในการวิเคราะห์นโยบายการศึกษาและการจัดการการปกครองอย่างมีระบบ โดยจัดการฝึกอบรมทางด้านทักษะและเทคนิคในการจัดทำนโยบายสาธารณะสำหรับนักวิชาการรุ่นใหม่ เพื่อพัฒนาศักยภาพทางวิชาการ ส่งเสริมให้มีการปฏิรูปองค์ความรู้ในแวดวงนักวิจัย และสร้างผลงานวิจัยที่เป็นแนวคิดพื้นฐานในการปฏิรูปนโยบายทางการศึกษาของสหรัฐอเมริกา

4.2.2.3 โครงการศึกษาทางด้านภาวะผู้นำในวิกฤติ (The Program on Crisis Leadership: PCL) เป็นโครงการที่ทำการวิจัย พัฒนาการเรียนการสอน พัฒนางานวิจัยที่เป็นแบบกรณีศึกษา และคิดค้นโปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้บริหาร (Executive education programs) ซึ่งจะเป็นทดสอบถึงการจัดการของผู้นำในสถานการณ์ที่ไม่ปกติ เช่น การระดมทรัพยากรเพื่อแก้ปัญหาทางด้านโรคติดต่อ การวิเคราะห์และจัดการนโยบายเมื่อเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติ เป็นต้น

4.2.2.4 โครงการสัมมนาซากัวโร: การมีส่วนร่วมของพลเมืองในสหรัฐอเมริกา (The Saguaro Seminar: Civic Engagement in America) เป็นโครงการวิจัยประยุกต์เกี่ยวกับทุนทางสังคมโดยหันไปสนใจการฟื้นฟูทุนทางสังคมของประเทศ และการวิเคราะห์การสร้างทุนทางสังคมในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในชุมชนที่หลากหลายขึ้นท่ามกลางสังคมและการเมืองที่หลากหลาย และความไม่เท่าเทียมกันในสังคม

4.2.2.5 โครงการศึกษาทางด้านความโปร่งใสของนโยบาย (The Transparency Policy Project) เป็นโครงการที่ทำการทดสอบกลยุทธ์ที่ใช้ในหลาย ๆ นโยบายที่กำหนดให้หน่วย

---

[10] The Rappaport Institute for Greater Boston เป็นสถาบันวิจัยที่ตั้งอยู่ที่ Harvard Kennedy School of Government, Harvard University ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการศึกษาและปรับปรุงการปกครองของเมืองบอสตัน (Boston) ในมลรัฐแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts) ประเทศสหรัฐอเมริกา

Ref. code: 25595303030034WTP

ธุรกิจและรัฐบาลกลางต้องเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมและผลการปฏิบัติงานเพื่อก่อให้เกิดการดำเนินการแก้ไข และให้ข้อมูลทางเลือกแก่ผู้บริโภคหรือกระตุ้นพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน

4.2.2.6 โครงการศึกษาทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองภายในศาสนา (The Political Economy of Religion Program) เป็นโครงการสหวิทยาการที่เน้นในเรื่องการทำงานร่วมกันระหว่างศาสนา ผลทางเศรษฐกิจ และตัวแปรทางการเมือง โครงการนี้จะสำรวจบทบาทของศาสนาในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคมของระดับบุคคลและระดับชาติ

4.2.2.7 โครงการศึกษาทางด้านนโยบายสุขภาพ (The Health Care Policy Program) เป็น โครงการมุ่งเน้นไปที่ความท้าทายในการบริหารจัดการงบประมาณในงานสาธารณสุข ซึ่งในเวลาเดียวกันเทคโนโลยีทางการแพทย์แบบใหม่และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนนั้นมีต้นทุนและค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น ซึ่งโครงการนี้ได้รับความร่วมมือกับวุฒิสภาสหรัฐอเมริกา สถาบันแพทยศาสตร์ (Institute of Medicine) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหรัฐอเมริกา (United States Commission on Civil Rights: USCCR) ซึ่งเป็นประเด็นความท้าทายเป็นอย่างมากในการจัดให้บริการสาธารณะในสหรัฐอเมริกา

4.2.2.8 โครงการศึกษาทางด้านศักยภาพในการปกครอง (PerformanceStat: Performance Management in Government) เป็นโครงการวิจัยและการศึกษาสำหรับผู้บริหาร โดยจะเน้นไปที่กลยุทธ์ความเป็นผู้นำและการจัดการที่เรียกว่า “PerformanceStat” โดยใช้หลักการศึกษาเรื่องสถิติทางคอมพิวเตอร์ (Computer Statistic) และการจัดการข้อมูลเพื่อเพิ่มศักยภาพของเมือง (CitiStat) รวมไปถึงการศึกษาเรื่องศักยภาพในการบริหารจัดการระบบตุลาการและหน่วยงานของภาครัฐด้วย

4.2.3 Local Government Association (LGA) (สมาคมการปกครองท้องถิ่นสหราชอาณาจักร)[11]

Local Government Association (LGA) หรือ สมาคมการปกครองท้องถิ่น สหราชอาณาจักร เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นเสียงสะท้อนของการปกครองท้องถิ่นภายในประเทศอังกฤษและเวลส์ มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในเมืองลอนดอน (London) ประเทศอังกฤษ ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนความรู้และส่งเสริมการพัฒนาต่าง ๆ แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ซึ่งในปัจจุบัน LGA ได้เป็นตัวแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับประเทศ โดยมีสมาชิกทั้งหมด 415 แห่ง ซึ่งมีทั้งสภาท้องถิ่นของประเทศอังกฤษ ประเทศเวลส์ รวมไปถึงองค์กรที่จัด

[11] แปลและสรุปความจากเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของ Local Government Association (LGA) ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.local.gov.uk/about (About LGA, 2017, April 10)

Ref. code: 25595303030034WTP

ให้บริการสาธารณะอื่น ๆ เช่น สถานีดับเพลิง องค์กรจัดการอุทยานแห่งชาติ องค์กรขนส่งมวลชน เป็นต้น ซึ่งสมาคมการปกครองท้องถิ่นได้ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1997 หลังจากการปฏิวัติรูปแบบการปกครองท้องถิ่นภายในประเทศอังกฤษ ซึ่งที่มาของคณะกรรมการบริหารสมาคมมาจากการเลือกตั้งแบบตัวแทนจากพรรคการเมืองต่าง ๆ เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการ และพยายามที่จะร่วมสะท้อนความคิดเห็นเป็นเสียงเดียวในนามขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อรัฐบาลกลางเพื่อดำเนินนโยบายต่าง ๆ ที่สามารถแก้ไขปัญหาในระดับชาติได้ ซึ่งประเด็นที่ LGA ให้ความสนใจในการศึกษาและสนับสนุนองค์ความรู้ในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี 17 ประเด็น ดังนี้ (Topic LGA, 2017, April 10).

4.2.3.1 เด็กและเยาวชน (Children and young people) LGA ได้ทำการสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการช่วยเหลือเด็กเยาวชนและครอบครัวในท้องถิ่นเพื่อให้บรรลุผลลัพธ์ที่ดีที่สุด โดยมีคณะกรรมการเด็กและเยาวชนเป็นผู้รับผิดชอบกิจกรรมของ LGA ในด้านสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน การให้ความรู้ทางด้านเพศสัมพันธ์ สุขภาพของเด็กและเยาวชน การศึกษาและโรงเรียน และการประกอบอาชีพของเด็กหลังอายุ 16 ปีขึ้นไป และปัญหาสังคมของเยาวชน

4.2.3.2 สถานการณ์ฉุกเฉิน (Civil emergencies) LGA ได้ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนข้อมูลต่าง ๆ ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อแสวงหาวิธีการในการเตรียมตัวรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินที่เกิดขึ้นโดยฉับพลัน เช่น น้ำท่วม หิมะตกหนัก ที่จะส่งผลกระทบหนักภายในชุมชนของพวกเขา และถ่ายทอดแนวทางความสำเร็จในการป้องกันปัญหาดังกล่าวแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ

4.2.3.3 ชุมชน (Communities) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือต้องบริหารจัดการและออกแบบชุมชนที่สอดคล้องต่อประชาชนในท้องถิ่นนั้น ซึ่งในแต่ละชุมชนนั้นต่างมีปัญหาที่หลากหลายตามประชาชนที่อาศัยอยู่ ดังนั้น LGA จึงทำหน้าที่ให้การสนับสนุนข้อมูลและร่วมกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาคนไร้บ้าน (Homelessness) ปัญหาผู้ลี้ภัย (Refugees) ปัญหากองกำลังติดอาวุธ (Armed forces) เป็นต้น และทำหน้าที่ให้การสนับสนุนเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี

4.2.3.4 ความปลอดภัยในชุมชน (Community safety) ความปลอดภัยในชุมชนไม่ใช่แค่หน้าที่ของตำรวจ นักดับเพลิง และนักกู้ภัยเท่านั้น ซึ่ง LGA ได้มีส่วนร่วมในเรื่องความปลอดภัยในชุมชนในหลาย ๆ ด้านด้วย เช่น การวางแผนต่อสถานการณ์ฉุกเฉินในการการก่อร้ายการใช้ความรุนแรงในครอบครัว การเหยียดเพศและใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิง การบริหารจัดการตำรวจและคดีความ และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพฤติกรรมต่อต้านสังคมผ่านบริการต่าง ๆ รวมไปถึงการจัดให้มีแสงสว่างตามท้องถนนและการทำความสะอาดถนนอีกด้วย

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2.3.5 วัฒนธรรม การท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ และการกีฬา (Culture, tourism, leisure and sport) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ให้ทุนและให้การสนับสนุนทางด้านวัฒนธรรม การท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ และการกีฬา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เศรษฐกิจเติบโตและพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น และเกิดความสามัคคีของคนในชุมชน โดย LGA ได้ช่วยเหลือทางด้านเหล่านี้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านการนำเสนอแผนงานในการปรับปรุงด้านวัฒนธรรมและกีฬา โดยได้รับเงินทุนจากสภาศิลปะอังกฤษ (Arts Council England) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงการบริการสาธารณะในวงกว้าง

4.2.3.6 การถ่ายโอนอำนาจและภารกิจ (Devolution) LGA ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางและเป็นกระบอกเสียงให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อเรียกร้องและติดตามให้มีการถ่ายโอนอำนาจและภารกิจหน้าที่ในการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนจากรัฐบาลกลางไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ภารกิจในการบริหารจัดการสัญญา (Devolution deals) ภารกิจในการติดต่อสื่อสาร (Devolution communications) ภารกิจในการบริหารจัดการแผนที่ (Devolution map) ภารกิจระบบทะเบียนบุคคล (Devolution register) การเลือกตั้งผู้บริหารเมืองโดยตรง (Directly elected mayors) การควบรวมองค์กรที่จัดให้บริการสาธารณะ (Combined authorities) เป็นต้น

4.2.3.7 การเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic growth) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและการฟื้นฟูเศรษฐกิจ LGA จึงเป็นกระบอกเสียงสำคัญในการผลักดันนโยบายให้รัฐบาลกลางมอบอำนาจและถ่ายโอนภารกิจในการจัดการทางเศรษฐกิจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดเขตโรงงานอุตสาหกรรม การสร้างงานสร้างอาชีพในสายงานการก่อสร้าง การพัฒนาพื้นที่ในเชิงพาณิชย์และการท่องเที่ยว กลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชน เป็นต้น

4.2.3.8 การจ้างงานและทักษะการทำงาน (Employment and skills) LGA ได้มีส่วนร่วมในการผลักดันการสร้างระบบศูนย์กลางในการหางานแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยได้รับความร่วมมือจากกรมแรงงานและบำนาญ (Department for Work and Pensions) เพื่อสร้างโอกาสให้กับประชาชนที่กำลังหางานได้พบกับผู้ประกอบการ และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการอบรมทักษะการทำงานและอาชีพต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนที่สนใจ รวมไปถึงการสนับสนุนนโยบายในการจัดสรรสวัสดิการและเงินค่าตอบแทนแก่แรงงานอย่างเป็นธรรม

4.2.3.9 สิ่งแวดล้อมและสิ่งปฏิกูล (Environment and waste) งานด้านสิ่งแวดล้อมของ LGA ครอบคลุมในหลายด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ พลังงานที่อยู่อาศัย การกำจัดสิ่งปฏิกูล ซึ่งทาง LGA ได้ผลักดันให้มีการการถ่ายโอนอำนาจทางด้านสิ่งแวดล้อมจากส่วนกลางมาสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้สำเร็จ ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถ

Ref. code: 25595303030034WTP

ตัดสินใจเองในเรื่องต่าง ๆ ได้มากขึ้น สามารถจัดทำรูปแบบการบริหารที่ยั่งยืนสำหรับการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นและมีความยืดหยุ่นในการตัดสินใจในเรื่องการกำจัดขยะหรือสิ่งปฏิกูล นอกจากนี้ LGA ยังมีบทบาทในการช่วยกำหนดแผนงานของกรมพลังงานและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (Department for Energy and Climate Change) ในการปรับปรุงและออกกฎระเบียบเรื่องพลังงานสภาพภูมิอากาศอีกด้วย

4.2.3.10 สหภาพยุโรปและต่างประเทศ (European and international) LGA ทำหน้าที่เป็นแหล่งรวมข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องสหภาพยุโรป (European United: EU) และการแยกตัวของสหราชอาณาจักรจากสหภาพยุโรป (Brexit) เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้พิจารณาถึงผลกระทบและวางแผนนโยบายต่าง ๆ ในอนาคตที่จะเกิดขึ้นตามมา

4.2.3.11 การคลังและธุรกิจ (Finance and business rates) การคลังและการธุรกิจถือว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่งผลต่อการกำหนดว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสามารถจัดบริการสาธารณะได้ครอบคลุมหรือกว้างขวางแค่ไหน ซึ่งในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2557) รัฐบาลกลางได้ประกาศให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเก็บภาษีที่เก็บจากทรัพย์สินของธุรกิจในท้องถิ่น (Business rate) ไว้ใช้ในท้องถิ่นเองได้ทั้งหมด ถือเป็นการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงการจัดหาเงินทุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีศักยภาพในการจัดหารายได้เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ LGA ได้มีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำงบประมาณและแผนการเศรษฐกิจในอนาคตของประเทศอังกฤษ (Autumn Statements) โดยจะเสนอข้อเสนอและคำขอทางเศรษฐกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแก่รัฐบาลกลาง และจะเป็นผู้ทำสรุปให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทราบว่าการจัดทำงบประมาณในปีนั้นเป็นอย่างไรและได้ส่งผลกระทบอย่างไรแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบ้าง

4.2.3.12 อัคคีภัยและการบรรเทาสาธารณภัย (Fire and rescue) การให้บริการทางด้านอัคคีภัยและการบรรเทาสาธารณภัยเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้ประชาชนในชุมชนได้รับความปลอดภัยและมีความมั่นคงในทรัพย์สิน LGA ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการด้านอัคคีภัย (Fire Services Management Committee) มีบทบาทในการวางแผนในการทำงานและกำหนดทิศทางของการให้บริการทางด้านอัคคีภัยและแผนช่วยเหลือผู้ประสบภัยในอนาคต

4.2.3.13 ที่อยู่อาศัยและการวางแผน (Housing and planning) เนื่องจากปัญหาที่อยู่อาศัยไม่เพียงพอต่อความต้องการ ดังนั้นการวางแผนทางด้านการจัดที่อยู่อาศัยเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกันไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ซึ่ง LGA เข้ามามีบทบาทในการวางแผนและสร้างแผนที่อยู่อาศัยจากจิตนาการให้เป็นรูปความเป็นจริง การวางแผนและออกแบบตำแหน่งที่ตั้งของสถานที่ทำงาน ที่อยู่อาศัย การคมนาคม สถานที่ศึกษาให้เหมาะสมจะส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของสังคม

Ref. code: 25595303030034WTP

โดย LGA เชื่อว่าการลงทุนในเรื่องที่อยู่อาศัยจะทำให้เกิดประโยชน์อย่างมาก การวางแผนผังที่เหมาะสมช่วยให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและมีความสุข จึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อช่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ และทำงานร่วมองค์กรที่เป็นพันธมิตรมากกว่า 100 องค์กร ซึ่งการทำงานร่วมกันของทั้งนักพัฒนา องค์กรการกุศล องค์กรด้านสุขภาพ และองค์กรอื่น ๆ อีกมากมายจะทำให้การทำงานด้านที่อยู่อาศัยดีขึ้นในระยะยาว

4.2.3.14 ใบอนุญาต การบังคับใช้กฎหมาย และมาตรฐานทางการค้า (Licenses, regulations and trading standards) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการออกกฎระเบียบ ใบอนุญาตและมาตรฐานการค้า ซึ่ง LGA ได้ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนข้อมูลและกำหนดแนวทางการออกกฎระเบียบและบังคับใช้ใบอนุญาตต่าง ๆ เช่น การออกใบอนุญาตเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และสถานบันเทิงเพื่อรักษาความสงบต่อส่วนรวม การออกใบรับรองสุขอนามัยของอาหารในธุรกิจต่าง ๆ เพื่อป้องกันโรคอาหารเป็นพิษต่อประชาชน เป็นต้น

4.2.3.15 การดูแลสังคม การสาธารณสุข และการบูรณาการ (Social care, health and integration) LGA ได้ทำงานร่วมกับกรมอนามัยตั้งแต่ปี ค.ศ. 2012 (พ.ศ. 2555) โดยงานเหล่านี้ประกอบด้วยการเป็นคณะกรรมการด้านสุขภาพและสวัสดิภาพ (Health and Wellbeing Boards) ซึ่งทำหน้าที่ดูแลสังคมและพัฒนาการตลาด การแก้ไขปัญหาส่งต่อผู้ป่วยที่ล่าช้า บูรณาการการป้องกัน ดูแล และรักษาสุขภาพ การปรับปรุงกองทุนสุขภาพให้ดีขึ้น ซึ่งการถ่ายโอนภารกิจสาธารณสุขจาก องค์การบริการสาธารณสุขชาติ หรือ NHS (the National Health Service) และองค์การสาธารสุขอังกฤษ หรือ PHE (Public Health England) ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นหนึ่งในสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ทำให้อำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น และเป็นการแสดงถึงโอกาสอันดีที่จะพัฒนาจากเป้าหมายเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยเป็นการส่งเสริมการรักษาสุขสภาพภาพและความเป็นอยู่ที่ดี

4.2.3.16 การขนส่งมวลชน (Transport) การวางโครงข่ายการขนส่งที่ดีจะมีบทบาทสำคัญในการช่วยชุมชนในหลาย ๆ ด้าน เช่น ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสการจ้างงานได้ เข้าถึงการรักษาพยาบาลและการศึกษา รวมไปถึงทำให้เศรษฐกิจทางด้านการท่องเที่ยวดีขึ้นด้วย แต่อย่างไรก็ตาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังไม่ได้รับอำนาจเด็ดขาดทางด้านการจัดการคมนาคมจากรัฐบาลกลาง ซึ่ง LGA มองว่ารัฐบาลกลางไม่ได้ให้ความสำคัญและงบประมาณแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องการคมนาคมและถนนอย่างเพียงพอ แต่กลับให้ความสำคัญและงบประมาณแก่เมืองหลวง และถนนสายหลัก (National road) มากกว่าเป็นอย่างมาก ซึ่ง LGA ได้เสนอว่าเป็นการดำเนินนโยบายที่ไม่เป็นธรรมแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงได้เป็นช่องทางในการเรียกร้องเกี่ยวกับการกระจายภารกิจดังกล่าวให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยิ่งมากขึ้น

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2.3.17 การปฏิรูปสวัสดิการ (Welfare reform) LGA ได้ทำการสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงานตามแผนการปฏิรูปสวัสดิการของรัฐบาลกลาง (The government's substantial programme of welfare reforms) และช่วยจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิรูปสวัสดิการดังกล่าว

4.2.4 United Cities and Local Governments (UCLG) (สหภาพชุมชนเมืองและการปกครองท้องถิ่น)[12]

United Cities and Local Governments (UCLG) หรือ สหภาพชุมชนเมืองและการปกครองท้องถิ่น เป็นกลุ่มตัวแทนเพื่อปกป้องผลประโยชน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเวทีโลกโดยไม่สนใจขนาดของชุมชน มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่เมืองบาร์เซโลนา ประเทศสเปน (Barcelona, Spain) ซึ่งภารกิจของ UCLG คือการให้การเป็นกระบอกเสียงและสนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตยให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วโลก และส่งเสริมผลประโยชน์แก่ประชาชนโดยผ่านความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในระดับนานาชาติ เป้าหมายการพัฒนาของ UCLG คือ (1) เพิ่มบทบาทและอิทธิพลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะเป็นองค์กรตัวแทนระดับโลก (2) เป็นแหล่งในการสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและเป็นนวัตกรรมใหม่ที่ใกล้ชิดกับประชาชน (3) ให้การสนับสนุนองค์กรต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย ซึ่ง UCLG ได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นจำนวนมากเพื่อสร้างเป็นหุ้นส่วนและเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนข้อมูลต่าง ๆ ภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วโลก และส่งเสริมบทบาทของผู้หญิงให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเป็นแหล่งข้อมูลให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วโลก โดย UCLG ได้มีนโยบายให้การสนับสนุนโดยการจัดตั้งคณะกรรมการ (committee) และเป็นผู้จัดเวทีประชุมวิชาการทางด้านการปกครองท้องถิ่นเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งมี 13 ประเด็น ดังนี้

4.2.4.1 วาระชุมชนเมืองใหม่ (The new urban agenda) ในการจัดประชุมสหประชาชาติเรื่องการเคหะและการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน ครั้งที่ 3 (The 3rd United Nations Conference on Housing and Sustainable Urban Development: Habitat III) ซึ่งจัดขึ้นที่เมืองกีโต (Quito) ประเทศเอกวาดอร์ตั้งแต่วันที่ 17 - 20 ตุลาคม ค.ศ. 2016 (พ.ศ. 2016) ที่ผ่านมา

---

[12] แปลและสรุปความจากเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของ United Cities and Local Governments (UCLG) ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ https://www.uclg.org/en/organisation/about (UCLG About us, 2017, April 12)

Ref. code: 25595303030034WTP

ได้มีวาระสำคัญในการประชุมคือการฟื้นฟูความมุ่งมั่นในการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการดำเนินการด้วย “วาระชุมชนเมืองใหม่” เนื่องจากมีการคาดว่าประชากรในโลกจะเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว ซึ่งต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างและให้บริการทางอาหารและสุขภาพที่มั่นคงยิ่งขึ้น รวมไปถึงการลดปัญหาความไม่เสมอภาค ส่งเสริมเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และยอมรับความหลากหลายในวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นต้น (The New Urban Agenda, 2017, April 12)

4.2.4.2 กลยุทธ์การเป็นหุ้นส่วนร่วมกับสหภาพยุโรป (Strategic partnership with the European Union) UCLG ได้ร่วมมือกับสหภาพยุโรปเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ทางยุทธศาสตร์ร่วมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยการร่วมมือนี้จะเป็นการเสริมสร้างโครงสร้างและความสัมพันธ์ของ UCLG กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นสมาชิกให้อำนาจในการต่อรองทางนโยบายในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลก นอกจากนี้ยังจะพิจารณาแนวทางในการปรับปรุงการประสานงานระหว่างสมาคมต่าง ๆ ในระดับระดับภูมิภาคและระดับโลก ตลอดจนการส่งเสริมการเจรจาด้านนโยบายระหว่างกลุ่มสมาชิก โดยมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำของโลกและเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยและการพัฒนาที่ยั่งยืน (Strategic Partnership with the European Union, 2017, April 12)

4.2.4.3 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) UCLG มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องในการเจรจาเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่ง UCLG ได้ให้ความสำคัญกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในเมืองและประชาชน โดยจัดทำบันทึกการเปลี่ยนแปลงของสภาอากาศและสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศในการแลกเปลี่ยนความรู้เพื่อการหาสาเหตุและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจำนวนมากเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าวเพื่อแสวงหาทางร่วมกันในการกำหนดนโยบายเพื่อรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าวอย่างใกล้ชิด (Climate Change, 2017, April 12)

4.2.4.4 วาระปี ค.ศ. 2030 (พ.ศ. 2573) เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (The 2030 agenda for sustainable development) ในการประชุมสุดยอดการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ (the United Nations Sustainable Development Summit) เมื่อ 25 กันยายน ค.ศ. 2015 (พ.ศ. 2558) ที่ผ่านมา ได้มีการจัดทำเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SGDs) ค.ศ. 2030 (พ.ศ. 2573) ซึ่งเป็นแผนระยะยาวโดยมี 17 โครงการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกเลิกความยากจน ส่งเสริมความเสมอภาค และแก้ไขปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในอนาคต ซึ่ง UCLG ได้มีบทบาทในการให้คำปรึกษาแก่สหประชาชนติเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนควบคู่กับการให้คำปรึกษาแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภูมิภาคต่าง ๆ

Ref. code: 25595303030034WTP

ของโลก เพื่อการพัฒนาที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาในระดับนานาชาติ (The 2030 Agenda for Sustainable Development, 2017, April 12)

4.2.4.5 การลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติและวิกฤตการณ์ทางมนุษยชาติ (Disaster risk reduction and humanities crisis) ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมานั้นได้มีผู้เชี่ยวชาญทางด้านภัยพิบัติหลายรายได้ให้ความสนใจกับการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ที่เกิดขึ้นบนโลกซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อมนุษย์และธรรมชาติ เช่น สึนามิ น้ำท่วม ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่เข้าให้ความช่วยเหลือประชาชนเป็นลำดับแรก ซึ่งต้องมีการผลักดันให้เกิดความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการช่วยเหลือปัญหาภัยพิบัติเร่งด่วน เช่น การระดมทุน การขนส่งอุปกรณ์ช่วยเหลือ เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและจัดยุทธศาสตร์ในการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติด้วยการกำหนดนโยบายที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อม และคำนึงถึงเรื่องการวางผังเมือง การขนส่ง และการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะฉุกเฉิน รวมไปถึงการเพิ่มทุนสำรองในการป้องกันภัยพิบัติมากยิ่งขึ้น (Disaster Risk Reduction and Humanitarian Crisis, 2017, April 12)

4.2.4.6 การพัฒนาความร่วมมือ (Development cooperation) UCLG พยายามสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบหุ้นส่วนทางความคิดแทนการปกครองแบบจากบนลงล่าง (top-down approach) เพื่อร่วมกันพัฒนาประชาชนและสังคมในภาพรวม ซึ่งแนวคิดที่ UCLG นำมาใช้คือ “การเรียนรู้แบบผู้ช่วย” (A peer learning approach) เป็นการส่งเสริมความร่วมมือและสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง ซึ่งเป็นการผลักดันให้เปลี่ยนมุมมองในการบริหารใหม่ให้เป็นลักษณะหุ้นส่วนในการพัฒนาและแลกเปลี่ยนข้อมูลเรียนรู้ร่วมกัน (Development Cooperation, 2017, April 13)

4.2.4.7 น้ำและการสุขาภิบาล (Water and sanitation) การเข้าถึงน้ำในปริมาณที่เหมาะสมและมีคุณภาพที่เพียงพอต่อการใช้งานในอัตราที่ไม่แพง ควรเป็นสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองสำหรับทุกคนด้วยการใช้มาตรการทางสังคมหรือกลไกความสามัคคีที่เหมาะสมสำหรับผู้ด้อยโอกาส ซึ่งถือได้ว่าเรื่องน้ำและการสุขาภิบาลคือการบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนต้องสามารถเข้าถึงได้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหน้าที่สำคัญอันหนึ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสามารถจัดให้บริการสาธารณะดังกล่าวได้ ดังนั้น UCLG จึงได้มีการผลักดันเรื่องการพัฒนาน้ำและการสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนเพื่อเป็นการรับประกันการเข้าถึงน้ำดื่มสะอาดและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขาภิบาลสำหรับทุกคน ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจงมีบทบาทสำคัญในการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติโดยมี UCLG ให้การสนับสนุนทางองค์ความรู้และสร้างช่องทางการ

Ref. code: 25595303030034WTP

แลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพในการจัดให้บริการสาธารณะดังกล่าว (Water and Sanitation, 2017, April 13)

4.2.4.8 การเข้าถึงการให้บริการสาธารณะ (Access to basic services) ปัญหาการเข้าถึงการบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานนั้นถือได้ว่าเป็นวาระสำคัญที่ UCLG ให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะถูกตัดสินความสามารถในการจัดบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่มีคุณภาพ เช่น น้ำและการสุขาภิบาล สุขภาพ การศึกษา การจัดการของเสีย และการขนส่ง เป็นต้น ซึ่งการปรับปรุงและการขยายการให้บริการสาธารณะขั้นพื้นฐานนั้นเป็นองค์ประกอบสำคัญของเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (The Millennium Development Goals: MDGs) ซึ่งเป็นเป้าหมายของ UCLG เพื่อทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นองค์กรหลักในการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่ง UCLG ได้จัดการสัมมนาเพื่อสังเกตการณ์ประชาธิปไตยท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ (Global Observatory on Local Democracy and Decentralization: GOLD) ซึ่งได้มีการจัดประชุมครั้งล่าสุดเป็นครั้งที่ 3 ในปี ค.ศ. 2013 (พ.ศ. 2556) ที่ผ่านมาในหัวข้อ Third Global Report on Local Democracy and Decentralization: “การให้บริการสาธารณะขั้นพื้นฐานสำหรับทุกคนในชุมชนเมืองของโลก” (Basic Services for All in an Urbanizing World) ได้มีแนวทางในการขับเคลื่อนและแสดงให้เห็นว่าการให้บริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ดีที่สุดคือการมอบอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ในการให้บริการบริการสาธารณะ แสดงให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมักจะเป็นแกนนำในการแสวงหาความร่วมมือกับรัฐบาลกลาง ภาคประชาสังคม และภาคเอกชนในการจัดหาวิธีการแก้ไขปัญหาโดยสร้างเป็นนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเร่งด่วนและทันการณ์ (United Cities and Local Governments, 2013, pp. 113 - 116)

4.2.4.9 การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยท้องถิ่น (Decentralization and local democracy) UCLG ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการกระจายอำนาจเป็นอย่างมาก โดยมีเป้าหมายคือเสริมสร้างการกระจายอำนาจและการปกครองตนเองในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการปกครองที่ดีในท้องถิ่นในทุกภูมิภาคของโลก ให้คำแนะนำและฝึกอบรมเพื่อปรับปรุงขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างประชาธิปไตย การกระจายอำนาจ และการปกครองตนเองในท้องถิ่น สร้างประเด็นในการสนทนาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น สังเกตการณ์และวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ส่งเสริมการวิจัยในด้านการกระจายอำนาจและการปกครองตนเองในท้องถิ่นและเสริมสร้างการเกิดผลลัพธ์ทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน (Decentralization and Local Self-Government Committee, 2017, April 13)

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2.4.10 การคลังท้องถิ่น (Local finances) ความคืบหน้าในการกระจายอำนาจในทศวรรษที่ผ่านมาได้ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลายเป็นหัวใจสำคัญของความท้าทายระดับโลกที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น วิกฤตการณ์ด้านอาหาร วิกฤตการณ์พลังงาน วิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม วิกฤตการณ์การเงิน และการต่อสู้เพื่อยุติความยากจน อย่างไรก็ตามการศึกษาเกี่ยวกับการคลังท้องถิ่นได้แสดงให้เห็นว่าขณะนี้ได้ประสบกับปัญหามากมาย ได้แก่ ระบบการพัฒนาการคลังที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดความเป็นอิสระทางการเงิน ความสามารถในการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่เพียงพอ และความไม่เพียงพอของทรัพยากร เป็นต้น ซึ่งการบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่จะตกเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าวนั้นการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนจะเกิดขึ้นได้ช้ากว่าที่ควรจะเป็น UCLG จึงพยายามเป็นกระบอกเสียงเพื่อก่อให้เกิดการกระจายอำนาจทางการคลังซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้การกระจายอำนาจเป็นไปอย่างน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพและส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น (Global Observatory on Local Finance, 2017, April 13)

4.2.4.11 ความเท่าเทียมทางเพศ (Gender equality) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทเป็นอย่างมากในระดับสากลสำหรับความเสมอภาคทางเพศ โดยมุ่งเน้นที่การเพิ่มจำนวนผู้หญิงที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงทุกคนในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายหรือกิจกรรมภายในท้องถิ่น ปัจจุบันมีนายกเทศมนตรีของโลกน้อยกว่า 5% เป็นเพศหญิง และมีผู้หญิงโดยเฉลี่ยเพียง 20% ที่เป็นผู้แทนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วโลก ซึ่ง UCLG ได้รับสนับสนุนจากสหประชาชาติให้มีการผลักดันนโยบายเรื่องการส่วนร่วมของผู้หญิงในระดับท้องถิ่นทั่วโลก โดยเริ่มต้นจากให้มีการชักจูงผู้หญิงได้มีสิทธิเข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสร้างองค์กรระดับรากหญ้าเพื่อผู้หญิง เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี เพื่อเป็นกระบอกเสียงและเป็นองค์กรขับเคลื่อนและเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของผู้หญิงให้มีผลต่อการพัฒนาเป็นตัวแทนของประชาชนมากยิ่งขึ้น (Gender Equality, 2017, April 13)

4.2.4.12 วัฒนธรรม (Culture) UCLG เป็นแกนนำเครือข่ายเพื่อเรียนรู้ร่วมมือและผลักดันนโยบายและโครงการเกี่ยวกับบทบาทของวัฒนธรรมในการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยให้การส่งเสริมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการปรับปรุงและเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายและพัฒนาโครงการเกี่ยวกับวัฒนธรรมเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่น รวมไปถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ และเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายทางวัฒนธรรม โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากทั่วโลกเข้าร่วมเพื่อสร้างความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการพัฒนาวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อความยั่งยืน (Culture21, 2017, April 13)

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2.4.13 การรวมตัวทางสังคมและสิทธิมนุษยชน (Social inclusion and human right) UCLG มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการพูดคุยร่วมกันภายในท้องถิ่น ซึ่งการรวมตัวทางสังคมและการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมไปถึงการให้ความสำคัญแก่สิทธิมนุษยชน ซึ่ง UCLG ได้ทำหน้าที่ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนทางการเมืองภายในชุมชน และให้คำแนะนำแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกี่ยวกับการออกแบบนโยบายที่เป็นนวัตกรรมในด้านการรวมตัวทางสังคม ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมและสิทธิมนุษยชน (UCLG Committee on Social, Inclusion, Participatory Democracy and Human Rights, 2017, April 13)

3.2.5 International City/County Management Association (ICMA) (สมาคมนักบริหารเมืองระหว่างประเทศ)[13]

International City/County Management Association (ICMA) หรือ สมาคมนักบริหารเมืองระหว่างประเทศ เป็นสมาคมของนักบริหารเมืองมืออาชีพทั่วโลก มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในมลรัฐวอชิงตัน ดี. ซี. สหรัฐอเมริกา (Washington, D.C., U.S.A.) ภารกิจขององค์กรคือต้องการสร้างความเป็นเลิศในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสนับสนุนให้เกิดการจัดการอย่างมืออาชีพเพื่อสร้างชุมชนที่ดีขึ้น ซึ่ง ICMA เป็นองค์กรที่จัดให้บริการทางด้านองค์ความรู้ในการปกครองท้องถิ่น การวิจัยและข้อมูล และการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาและให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาเมือง ซึ่งการตัดสินใจของนักบริหารเมืองที่เป็นสมาชิกของ ICMA นั้นได้ส่งผลต่อประชาชนหลายล้านคนที่อยู่ในชุมชน เมืองขนาดเล็ก และมหานคร เป็นต้น เพื่อการพัฒนาองค์ความรู้และการผลิตนักบริหารเมืองแบบมืออาชีพขึ้นนั้น ICMA ได้จัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาขึ้นในชื่อว่า ICMA University เพื่อทำหน้าจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและให้การสนับสนุนทางวิชาการ เช่น การจัดเวทีเสวนา การจัดงานประชุมวิชาการเพื่อสร้างความเป็นผู้นำและความเป็นมืออาชีพในการบริหารจัดการเมือง ซึ่งได้แบ่งระดับอบรมความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นและการบริหารเมืองเป็น 5 ระดับ คือ (1) นักศึกษาทั่วไป (Student) สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการบริหารเมือง (2) นักบริหารเมืองระดับต้น (Early career professional) เสริมทักษะในการบริหารเมืองเบื้องต้น (3) นักบริหารเมืองระดับกลาง (Mid-career managers) ยกระดับความสามารถในการบริหารเมืองขึ้นในขั้นสูง (4) ผู้บริหารเมือง (Executives) แก้ปัญหาที่

[13] แปลและสรุปความจากเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของ International City/County Management Association (ICMA) ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://icma.org/en/icma/about/organization_overview (A Member-Driven Organizational Culture, 2017, April 1)

Ref. code: 25595303030034WTP

ท้าทายภายในชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และ (5) การถ่ายทอดต่ออย่างมืออาชีพ (Encore professional) แลกเปลี่ยนและส่งต่อองค์ความรู้โดยนักบริหารเมืองมืออาชีพ ประเด็นที่ ICMA University ที่ให้ความสนใจและนำมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแก่ผู้บริหารเมืองและผู้นำท้องถิ่น (Practices for effective local government leadership) มี 18 ประเด็น ดังนี้ (Practices for Effective Local Government Leadership, 2017, April 1)

4.2.5.1 ประสิทธิภาพของบุคลากร (Staff effectiveness) การเลื่อนตำแหน่งและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภายในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาองค์กร มีแนวทาง 4 ประการ คือ การฝึกอบรมและการเป็นที่ปรึกษาแก่บุคลากร (Coaching/Mentoring) การมีภาวะผู้นำทีม (Team leadership) การกระตุ้นให้บุคลากรมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Empowerment) และการถ่ายโอนภารกิจให้กับบุคลากร (Delegation)

4.2.5.2 องค์ประกอบในการสร้างนโยบายสาธารณะ (Policy facilitation) มีส่วนช่วยในการสร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนในชุมชนได้มีสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและมุ่งสู่เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน มีแนวทาง 3 ประการ คือ องค์ประกอบของการเป็นผู้นำ (Facilitative leadership) องค์ประกอบของการทำงานในสภาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ (Facilitating council effectiveness) และองค์ประกอบในการเจรจาต่อรอง (Mediation/ Negotiation)

4.2.5.3 ความเชี่ยวชาญในการวางแผนและการดำเนินงานตามแผน (Functional and operational expertise and planning) เป็นส่วนประกอบหลักในการบริหารกิจการสาธารณะ (Service delivery management) มีแนวทาง 3 ประการ คือ ระบบการวางแผน (System planning) ความเชี่ยวชาญในการดำเนินงาน (Functional/Operational expertise) การดำเนินตามแผนงาน (Operational planning)

4.2.5.4 การให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน (Citizen service) เป็นส่วนประกอบในการบริหารกิจการสาธารณะ ต้องจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนด้วยความรับผิดชอบและมีความเท่าเทียมกันในชุมชน

4.2.5.5 การวัดผลการปฏิบัติงานและการประกันคุณภาพ (Performance measurement/Management and quality assurance) เป็นส่วนประกอบในการบริหารกิจการสาธารณะ การรักษาคุณภาพของบุคลากรในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง

Ref. code: 25595303030034WTP

4.2.5.6 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ บริหารความเสี่ยง การมีวิสัยทัศน์ และสร้างนวัตกรรมและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Initiative, risk taking, vision, creativity, innovation and continuous improvement) เป็นส่วนประกอบในการเป็นผู้นำทางด้านกลยุทธ์ การกระตุ้นให้องค์กรและชุมชนมีส่วนร่วมในการทดลองแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว มีแนวทาง 4 ประการ คือ การจำลองและประเมินความเสี่ยง (Initiative and risk taking) การวางวิสัยทัศน์ในการแก้ไขปัญหา (Vision) การสร้างสรรค์นวัตกรรมแก้ไขปัญหา (Creativity and innovation) และการยกระดับการทำงานอย่างต่อเนื่อง (Continuous improvement)

4.2.5.7 การเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยี (Technological literacy) เป็นส่วนประกอบในการเป็นผู้นำทางด้านกลยุทธ์ นำเทคโนโลยีและข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาการให้บริการสาธารณะ และสร้างระบบการถ่ายทอดข้อมูลสู่องค์กรและประชาชนที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

4.2.5.8 การสนับสนุนประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Democratic advocacy and public engagement) แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในหลักการประชาธิปไตยด้วยการเคารพบุคคลที่มาจากการเลือกตั้ง ความคิดเห็นของกลุ่มผลประโยชน์ของชุมชน สร้างกระบวนการตัดสินใจ และการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นได้ มีแนวทาง 2 ประการ คือ เป็นผู้สนับสนุนแนวคิดประชาธิปไตย (Democratic advocacy) และการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Public engagement)

4.2.5.9 การผนวกรวม (Inclusion) ทำความเข้าใจและสามารถสร้างสภาพแวดล้อมของการมีส่วนร่วม เคารพความคิดเห็นที่แตกต่างและหลากหลายภายในองค์กรและชุมชน และสามารถชักจูงให้ปัจเจกชนและกลุ่มต่าง ๆ เข้าร่วมกระบวนการในการตัดสินใจหรือการกำหนดนโยบาย

4.2.5.10 งบประมาณ (Budgeting) การเตรียมและการบริหารงบประมาณ การวางแผนการเงินในระยะยาว รวมไปถึงการวางแผนงบประมาณเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาตามอัตลักษณ์ของชุมชน

4.2.5.11 การวิเคราะห์ทางการเงิน (Financial analysis) การพิจารณาข้อมูลทางการเงินเพื่อประเมินสภาพการคลังในระยะสั้นและระยะยาวของชุมชน กำหนดค่าใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพและสรรหากลยุทธ์ทางเลือกในการแก้ไขปัญหาทางการเงิน

4.2.5.12 การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human resource management) การวางนโยบายและขั้นตอนในการจ้างบุคลากร ส่งเสริมการประเมินผลและเลื่อนตำแหน่งให้เป็นไปอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และบริหารจัดการข้อมูลเกี่ยวกับบุคลากรอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.5.13 การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic planning) การวางแผนขององค์กรและชุมชนสำหรับสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์โดย

Ref. code: 25595303030034WTP

คำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนทั้งหมด รวมไปถึงการสร้างกลไกในการสร้างการยอมรับจากประชาชนในการผลักดันให้มีการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายตามแผนยุทธศาสตร์

4.2.5.14 การส่งเสริมการสื่อสารกับชุมชน (Advocacy and interpersonal communication) เป็นผู้เชื่อมต่อและสร้างความเข้าใจระหว่างปัจเจกชนแต่ละบุคคล และสนับสนุนเกี่ยวกับแนวคิดของประชาชนที่มีผลต่อประโยชน์สาธารณะ

4.2.5.15 ทักษะการนำเสนอ (Presentation skills) สามารถอธิบายแนวคิดและข้อมูลให้แก่ประชาชนได้อย่างเข้าใจง่ายและน่าสนใจ

4.2.5.16 สื่อสารมวลชน (Media relations) การจัดทำข้อมูลสื่อสารมวลชนเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการสร้างความเข้าใจของประชาชนในการบริหารจัดการองค์กรและประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

4.2.5.17 ความซื่อสัตย์ (Integrity) แสดงให้ประชาชนเห็นถึงความเป็นธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต การเคารพต่อกฎหมาย และการเป็นมืออาชีพในการบริหารจัดการ แนวทาง 3 ประการ คือ ความซื่อสัตย์ส่วนบุคคล (Personal integrity) ความซื่อสัตย์ในอาชีพ (Professional integrity) และความซื่อสัตย์ต่อองค์กร (Organizational integrity)

4.2.5.18 การพัฒนาบุคลิกภาพ (personal development) แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการสร้างชีวิตที่สมดุล และสามารถพัฒนาตัวเองให้มีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น

4.3 ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

ผลจากการศึกษาทั้งหมดข้างต้น ได้แก่ (1) พัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย (2) พัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย (3) แนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย และ (4) หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศ ซึ่งจากการศึกษาทั้ง 4 ส่วนนั้นได้นำมาเป็นหลักในการออกแบบ “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่มีการระบุเนื้อหาสาระสำคัญของการปกครองท้องถิ่นที่ครอบคลุมทั้งแนวคิดและภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมุ่งหวังว่าจะสามารถใช้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบัน และนำขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยดังกล่าวไปใช้เป็นกรอบในการศึกษาหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่นำมาเป็นกรณีศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยสามารถจัดประเภทของประเด็นการศึกษาได้ 5 กลุ่มตามกรอบการศึกษาข้างต้น ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

4.3.1 การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง เป็นการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในมิติทางด้านรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ที่เน้นไปที่กฎหมายและสถาบันทางการเมือง โครงสร้างความสัมพันธ์ทางอำนาจ ประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่น การเมืองท้องถิ่น ระบบการเลือกตั้ง ประชาธิปไตยท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของประชาชน มีจำนวน 9 ประเด็น ดังนี้

4.3.1.1 ทฤษฎีการกระจายอำนาจและการปกครองตนเอง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดในแบ่งอำนาจไปสู่การกระจายอำนาจและการปกครองตนเอง รวมไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับการประชาชนได้มีสิทธิในการปกครองตนเองและความเป็นอิสระขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Autonomous) ในการบริหารจัดการและมีสิทธิในการตัดสินใจเชิงนโยบายด้วยตนเอง

4.3.1.2 โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างและลักษณะรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และที่มาของผู้บริหารและสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลกลาง ราชการส่วนภูมิภาคที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง

4.3.1.3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น รวมไปถึงกฎหมายการถ่ายโอนอำนาจและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องกระทำตามกฎหมาย

4.3.1.4 ประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และพัฒนาการของการปกครองท้องถิ่นทั้งภายในประเทศไทยและต่างประเทศ

4.3.1.5 การปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการอธิบายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแบบเปรียบเทียบในช่วงเวลาและสถานที่ที่แตกต่างกันของการปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบทั้งสถานการณ์ภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อสร้างความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

4.3.1.6 การเมืองท้องถิ่น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยและความสัมพันธ์ทางการเมืองของนักการเมืองระดับท้องถิ่นที่มีต่อประชาชน และการใช้อำนาจทางการเมืองของผู้นำท้องถิ่น

4.3.1.7 ระบบการเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับระบบการเลือกตั้งที่เกิดขึ้นภายในระดับท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเลือกตั้งผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.3.1.8 ประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาประชาธิปไตยที่เกิดมาจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

Ref. code: 25595303030034WTP

ในท้องถิ่น โดยศึกษาถึงเรื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.3.1.9 ภาวะผู้นำทางการเมือง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะภาวะความเป็นผู้นำและบุคลิกภาพของผู้นำทางการเมืองและผู้นำชุมชนที่มีต่อประชาชน และทักษะการรับมือในการแก้ไขสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

4.3.2 การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม เป็นการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในมิติทางด้านสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาชุมชนที่เน้นไปที่การพัฒนาท้องถิ่นและการเสริมสร้างภาคประชาชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น การจัดการชุมชน การสื่อสารกับชุมชนและสังคม สิทธิมนุษยชน และส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ มีจำนวน 7 ประเด็น ดังนี้

4.3.2.1 ทฤษฎีประชาสังคม ท้องถิ่นนิยม และชุมชนนิยม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดเรื่องประชาสังคม ท้องถิ่นนิยม และชุมชนนิยม ซึ่งเป็นหลักคิดพื้นฐานทางด้านพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นจริงภายในประเทศไทยและต่างประเทศ

4.3.2.2 ประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชนและท้องถิ่น รวมไปถึงการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อทำความเข้าใจถึงวัฒนธรรมและประเพณีที่เกิดขึ้นภายในชุมชนนั้น

4.3.2.3 สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคม วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน ความเป็นปัจเจกของมนุษย์ ความเป็นชุมชนชนบท ความเป็นชุมชนเมือง ชนกลุ่มน้อย และความหลากหลายทางชาติพันธุ์

4.3.2.4 การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนไปสู่ความทันสมัย การบริหารจัดการองค์กรภายในชุมชน การจัดสวัสดิการต่าง ๆ ในชุมชน และความสัมพันธ์ขององค์กรภายในชุมชนกับรัฐ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน

4.3.2.5 การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของภาคประชาสังคมในการเคลื่อนไหวและต่อรองผลประโยชน์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมไปถึงความสำคัญและบทบาทของแนวคิดทุนทางสังคมภายในชุมชน

4.3.2.6 สิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนในชุมชนและเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองและการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยเริ่มต้นจากให้มีการชักจูงผู้หญิงได้มีสิทธิเข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสร้างองค์กรระดับรากหญ้าเพื่อผู้หญิง

Ref. code: 25595303030034WTP

เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มสตรี เพื่อเป็นกระบอกเสียงและเป็นองค์กรขับเคลื่อนและเสริมสร้างศักยภาพและบทบาทของผู้หญิงให้มีผลต่อการพัฒนาเป็นตัวแทนของประชาชนมากยิ่งขึ้น

4.3.2.7 การสื่อสารกับชุมชนและสังคม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำข้อมูลหรือสื่อประชาสัมพันธ์ต่าง ๆ และนำเสนอในที่สาธารณะเพื่อเป็นการเพิ่มศักยภาพในการสร้างความเข้าใจของประชาชน อันนำไปสู่การมีส่วนร่วมในงานพัฒนา รวมถึงการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารเพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนามากยิ่งขึ้น

4.3.3 การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น เป็นการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในมิติทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่เน้นไปที่การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภารกิจหน้าที่การให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การบริหารองค์กร การบริหารบุคคล การบริหารเชิงกลยุทธ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีจำนวน 14 ประเด็น ดังนี้

4.3.3.1 การจัดทำนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐที่มีต่อการปกครองท้องถิ่น การจัดทำนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย และการศึกษาการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.3.3.2 การวัดผลการปฏิบัติงาน การประกันคุณภาพ และการตรวจสอบความโปร่งใส เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการวัดผลการปฏิบัติงาน การประกันคุณภาพในการบริหารจัดการ รวมไปถึงการตรวจสอบความโปร่งใสการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยองค์กรที่กำกับดูแลของรัฐและประชาชน

4.3.3.3 เครื่องมือและเทคนิคในการบริหารจัดการองค์กร เป็นการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีการบริหารจัดการภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครื่องมือและเทคนิคในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการองค์ความรู้ภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งใช้แนวทางการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลเป็นแกนหลักในการศึกษา

4.3.3.4 การบริหารข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคและเครื่องมือในการบริหารจัดการข้อมูลข่าวสาร การจัดระเบียบข้อมูลภายในองค์กร นำเทคโนโลยีและข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาการให้บริการสาธารณะ และสร้างระบบการถ่ายทอดข้อมูลสู่องค์กรและประชาชนที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย

4.3.3.5 กลยุทธ์ในการจัดซื้อจัดจ้างและการทำสัญญา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ และการทำสัญญาต่าง ๆ ของภาครัฐ เพื่อการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามกฎหมาย มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

Ref. code: 25595303030034WTP

4.3.3.6 การคลังท้องถิ่นและงบประมาณท้องถิ่น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎี วิธีการบริหารงานคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดหารายได้ การกำหนดงบประมาณ รวมไปถึงความสัมพันธ์ทางการคลังของรัฐส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

4.3.3.7 การบริหารงานบุคคลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่การแต่งตั้ง การโยกย้าย การเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนขั้นเงินเดือน การลงโทษ และการให้พ้นจากตำแหน่ง ซึ่งจะต้องมีองค์ความรู้ทางด้านการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคล รวมไปถึงทฤษฎี และเครื่องมือในการบริหารงานบุคคลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

4.3.3.8 การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ศักยภาพ ประสิทธิภาพ และนวัตกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดให้บริการสาธารณะต่าง ๆ ที่ได้รับการถ่ายโอนมาจากรัฐส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ได้แก่ (1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (2) ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต (3) ด้านการจัดระเบียบชุมชนสังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย (4) ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว (5) ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (6) ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.3.3.9 การบริหารทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งปฏิกูล เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นซึ่งต้องนำมาใช้และมีการอนุรักษ์อย่างเหมาะสม เช่น ป่าชุมชน แม่น้ำ คลอง ที่ดิน เป็นต้น ซึ่งต้องมีกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ รวมไปถึงการศึกษาและบริหารจัดการเกี่ยวกับวิธีการกำจัดสิ่งปฏิกูลที่จะก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

4.3.3.10 ความร่วมมือและหุ้นส่วน เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐบาลกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบหุ้นส่วนทางความคิดเพื่อร่วมกันพัฒนาประชาชนและสังคมในภาพรวม เป็นการส่งเสริมความร่วมมือและสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง ซึ่งเป็นการผลักดันให้เปลี่ยนมุมมองในการบริหารใหม่ให้เป็นลักษณะหุ้นส่วนในการพัฒนาและแลกเปลี่ยนข้อมูลเรียนรู้ร่วมกัน

4.3.3.11 การบริหารจัดการภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการสถานการณ์เมื่อเกิดภัยพิบัติ ซึ่งต้องมีการผลักดันให้เกิดความร่วมมือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการช่วยเหลือปัญหาภัยพิบัติเร่งด่วน เช่น การระดมทุน การขนส่งอุปกรณ์ช่วยเหลือ เป็นต้น นอกจากนี้ต้องมีการวางแผนเพื่อเตรียมรับมือกับภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน

Ref. code: 25595303030034WTP

4.3.3.12 การพัฒนาธุรกิจและการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน และการพัฒนาทักษะอาชีพ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาธุรกิจในชุมชนท้องถิ่น การจัดการใบอนุญาตประกอบกิจการเพื่อควบคุมมาตรฐานทางการค้า และวิเคราะห์การเติบโตทางเศรษฐกิจเพื่อนำมาจัดทำแผนพัฒนาชุมชนให้มีการส่งเสริมทางด้านการค้าและการลงทุน รวมไปถึงการส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพแก่ประชาชนและส่งเสริมการจ้างแรงงานภายในชุมชน

4.3.3.13 การบริหารจัดการความขัดแย้ง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์ กลวิธีและทักษะการเจรจาการต่อรอง การไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง และการบริหารจัดการความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของบุคคลหรือกลุ่มคนที่มีความคิดเห็น ค่านิยม และเป้าหมายไม่เป็นไปในทางเดียวกันหรือการที่ฝ่ายหนึ่งขัดขวางการกระทำอีกฝ่ายเพื่อให้เป้าหมายของตนบรรลุผล การประนีประนอมเพื่อหาทางแก้ไขสถานการณ์และหลีกเลี่ยงการปะทะหรือใช้กำลังของกลุ่มบุคคลหรือประชาชน

4.3.3.14 การบริหารขนส่งมวลชน เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการวางโครงข่ายการขนส่งมวลชน การออกแบบและการวางแผนระบบขนส่งมวลชน และกระบวนการจัดทำนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงโอกาสเดินทางและเข้าถึงการให้บริการสาธารณะอื่น ๆ ได้ดียิ่งขึ้น

4.3.4. การศึกษากลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง เป็นการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในมิติทางด้านการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง ซึ่งใช้องค์ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์และด้านรัฐประศาสนศาสตร์ โดยเน้นไปที่การออกแบบผังเมืองเพื่อพัฒนาเชิงกายภาพ การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง การบริหารจัดการเมือง และการจัดทำนโยบายและกลยุทธ์ของเมืองในลักษณะเฉพาะเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ของเมือง มีจำนวน 4 ประเด็น ดังนี้

4.3.4.1 การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการวางแผนและกำหนดนโยบายในการจัดวางผังและแผนการใช้พื้นที่ของชุมชนและเมือง เพื่อการพัฒนาเชิงกายภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมือง

4.3.4.2 การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนชนบทไปสู่ความเจริญกลายเป็นชุมชนเมือง ประวัติศาสตร์การพัฒนาชนบทไปสู่ชุมชนเมือง การโยกย้ายถิ่นฐานของประชากรจากพื้นที่หนึ่งเข้าสู่อีกพื้นที่หนึ่ง การเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมและสังคมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเมือง และความสัมพันธ์ของอำนาจรัฐที่มีต่อชุมชนเมือง

Ref. code: 25595303030034WTP

4.3.4.3 การบริหารจัดการเมือง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการเพื่อพัฒนารูปแบบคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมือง การออกนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาเมืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมือง

4.3.4.4 การจัดทำนโยบายและกลยุทธ์เฉพาะเมือง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับจัดทำนโยบายและวางแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชนเมืองให้มีความโดดเด่น รวมไปถึงการกำหนดนโยบายพัฒนาชุมชนเมืองไปในทิศทางเฉพาะ เช่น ชุมชนเมืองแห่งการท่องเที่ยว ชุมชนเมืองแห่งวัฒนธรรม ชุมชนเมืองแห่งการพาณิชย์ เป็นต้น

4.3.5 การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นในมิติทางด้านการสร้างองค์ความรู้และงานวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ เพื่อเป็นฐานและเป็นกรณีศึกษาที่สำคัญในการเรียนการสอนและแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางด้านการปกครองท้องถิ่น ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมมนาทางสังคมศาสตร์ และจรรยาบรรณการวิจัย มีจำนวน 5 ประเด็น ดังนี้

4.3.5.1 ปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการในการแสวงหาองค์ความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะเข้าใจถึงวิธีการศึกษาเกี่ยวกับมนุษย์และสังคม

4.3.5.2 การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคการออกแบบงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิธีการสร้างเครื่องมือในการวิจัย วิธีทดลองการเก็บข้อมูลวิจัย รวมไปถึงจรรยาบรรณของการทำวิจัย

4.3.5.3 พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการ ทักษะ เทคนิคและเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณทางสังคมศาสตร์

4.3.5.4 พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการ ทักษะ เทคนิคและเครื่องมือในการวิจัยเชิงคุณภาพทางสังคมศาสตร์

4.3.5.5 การสัมมนาทางสังคมศาสตร์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการนำประเด็นปัญหา ปรากฏการณ์ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาวิพากษ์ด้วยหลักวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและแสวงหาข้อสรุปผลในประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น

ผลจากการจัดกลุ่มประเด็นการศึกษาทั้งหมดสามารถนำข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนั้นมาออกแบบ “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ดังในภาพที่ 4.2 ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาพที่ 4.2 ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย. สร้างโดยผู้เขียน

Ref. code: 25595303030034WTP

บทที่ 5
กรณีศึกษาและบทวิเคราะห์: หลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย

ในบทที่ 5 จะเป็นการนำ “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ที่ออกแบบโดยการนำผลการศึกษาจาก (1) พัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย (2) พัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย (3) แนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย และ (4) หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในต่างประเทศ มาใช้ในการวิเคราะห์หลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในระดับปริญญาตรี และแบ่งกลุ่มกรณีศึกษาเป็น 4 กลุ่มตามแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย คือ (1) แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมือง (2) แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม (3) แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่น และ (4) แนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง

ในการศึกษานี้จะใช้กรณีศึกษา คือหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในระดับปริญญาตรี (หลักสูตรปรับปรุงล่าสุด) ซึ่งใช้เกณฑ์การแบ่งกลุ่มกรณีศึกษาแบบเจาะจง (Purposive sampling) เลือกกรณีศึกษาโดยใช้โครงสร้างหลักสูตรและรายวิชาเป็นหลัก เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เนื่องจากหลักสูตรในระดับปริญญาตรีนั้นมีการแบ่งสาขาวิชาในการศึกษาอย่างชัดเจน และวัตถุประสงค์ในการผลิตบัณฑิตในระดับปริญญาตรีต้องการในการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องการปกครองท้องถิ่นและการบริหารงานปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะ เพื่อไปประกอบอาชีพในองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยศึกษาโครงสร้างหลักสูตร รายวิชา และสถานภาพการเรียนการสอนของกรณีศึกษาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-deep interview) กับผู้บริหารหลักสูตรหรืออาจารย์ผู้สอนรายวิชาการปกครองท้องถิ่นในกลุ่มกรณีศึกษา ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นจะกำหนดคำถามหลักและประเด็นในการสัมภาษณ์ไว้ โดยเป็นคำถามปลายเปิด แต่ไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เป็นการสัมภาษณ์ที่เป็นการพูดคุยสนทนาตามธรรมชาติ (Naturalistic inquiry) และอาจจะได้รับข้อมูลนอกเหนือจากกรอบคำถาม โดยมีกรณีศึกษาตามลำดับ ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

5.1 แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมือง เลือกศึกษาโดยเฉพาะเจาะจง 1 หลักสูตร ได้แก่ **"หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่"** เนื่องจากหลักสูตรดังกล่าวได้เปิดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในมุมมองของกรอบวิชารัฐศาสตร์มาอย่างยาวนาน และเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกในส่วนภูมิภาคของประเทศไทย (เริ่มเปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2508) ได้ผลิตหนังสือ ตำราเรียน และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก รวมถึงมีคณาจารย์ที่เชี่ยวชาญด้านการปกครองท้องถิ่นสังกัดอยู่ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้แสดงถึงเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตให้มีความโดดเด่นทางด้านการปกครองท้องถิ่นในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น

5.2 แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม เลือกศึกษาโดยเฉพาะเจาะจง 1 หลักสูตร ได้แก่ **"หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์"** เนื่องจากหลักสูตรดังกล่าวได้เปิดการเรียนการสอนสาขาวิชาพัฒนาชุมชนมาเป็นแห่งแรกในประเทศไทย (เริ่มเปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2497) ได้กลายเป็นต้นแบบของการศึกษาการปกครองท้องถิ่นในมุมมองของการพัฒนาชุมชน และเป็นแม่แบบในการจัดการเรียนการสอนการพัฒนาชุมชนของสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ทั่วประเทศไทย

5.3 แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่น เลือกศึกษาโดยเฉพาะเจาะจง 2 หลักสูตร เนื่องจากแนวทางการศึกษาดังกล่าวจะมีความพิเศษในการจัดการเรียนการสอนพอสมควร โดยจะมีลักษณะอยู่ 2 ประเภท ดังนี้

5.3.1 หลักสูตรทั่วไปที่เกิดจากการจัดทำโดยคณาจารย์ประจำของสถาบันอุดมศึกษา ลักษณะของหลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรที่ถูกพัฒนาขึ้นด้วยคณาจารย์ประจำทั้งหมด เปิดการเรียนการสอนในระบบปกติตามกลไกของสถาบันอุดมศึกษา ไม่ได้มีลักษณะเกี่ยวข้องหรือได้รับความร่วมมือจากโครงการต่าง ๆ หรือเป็นหลักสูตรในลักษณะการจัดทำเฉพาะกิจ ดังนั้น ตัวแทนของหลักสูตรในประเภทนี้ที่ผู้เขียนเลือกมาเป็นกรณีศึกษา คือ **"หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่"** เนื่องจากหลักสูตรดังกล่าวได้เปิดการเรียนการสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2529 ถือได้ว่าเป็นหลักสูตรที่มีการจัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์อย่างเต็มรูปแบบทั้งหลักสูตรในระดับปริญญาตรีและมีการมอบปริญญาบัตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็นแห่งแรกภายในสถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาค มีจุดมุ่งเน้นในการนำเรื่องการปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาเป็นกรณีศึกษาเพื่อประกอบการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็นจำนวนมาก

Ref. code: 25595303030034WTP

5.3.2 หลักสูตรพิเศษที่เกิดจากโครงการความร่วมมือทางวิชาการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับสถาบันการศึกษา ลักษณะของหลักสูตรดังกล่าวนี้จะเป็นหลักสูตรที่กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาในการร่างหลักสูตร และใช้หลักสูตรดังกล่าวในการจัดการเรียนการสอนกับสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่ร่วมในโครงการนี้ในลักษณะเดียวกันทั้งหมด ต่อมาหลังจากโครงการดังกล่าวสิ้นสุดลง สถาบันอุดมศึกษาบางแห่งที่เข้าร่วมในโครงการนี้ได้หยุดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าว หรือสถาบันอุดมศึกษาบางแห่งได้นำหลักสูตรดังกล่าวมาปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับแนวทางการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษานั้น ๆ มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ตัวแทนของหลักสูตรในประเภทนี้ที่ผู้เขียนเลือกมาเป็นกรณีศึกษา คือ **"หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น"** เนื่องจากหลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรความร่วมมือกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และได้เปิดการเรียนการสอนเป็นแห่งแรกในประเทศ (เริ่มเปิดการเรียนการสอนในปี พ.ศ. 2548) ในช่วงเริ่มต้นได้เปิดรับนักศึกษาเฉพาะผู้ที่เป็นบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่อมาได้มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลายและขยายตัวมากขึ้น จึงเริ่มเปิดรับนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมปลายดังเช่นหลักสูตรปกติ (เริ่มเปิดรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมปลายครั้งแรกในปี พ.ศ. 2553)

5.4 แนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง เลือกศึกษาโดยเฉพาะเจาะจง 1 หลักสูตร ได้แก่ **"หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย"** เนื่องจากหลักสูตรดังกล่าวเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่จัดการเรียนการสอนทางด้านผังเมืองและชุมชนเมืองโดยเฉพาะเป็นครั้งแรกในประเทศไทย (พ.ศ. 2547) โดยดั้งเดิมนั้นได้เปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโททางด้านการผังเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 ซึ่งเป็นต้นแบบให้สถาบันการศึกษาอื่น ๆ ก็เริ่มเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรทางด้านการผังเมืองโดยเฉพาะในลักษณะเดียวกันตามมา

5.5 สรุปและอภิปรายผลกรณีศึกษาและบทวิเคราะห์: หลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย

Ref. code: 25595303030034WTP

5.1 แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมือง หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่[1]

> เรายอมรับว่าในความจริงเรามีคู่แข่งเยอะ และเราก็พยายามคิดว่าจะทำอย่างไรที่จะทำให้แตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่น ซึ่งเรายังตีโจทย์ตรงนี้อยู่ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ก็เล่นเรื่องนี้ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ก็เล่นเรื่องนี้ มหาวิทยาลัยเอกชนก็เล่นเรื่องนี้หมด มาเล่นการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-based studies) ก็จะทำให้ได้เปรียบเพราะพื้นที่มันมีจุดเด่นในตัวเอง ซึ่งปัจจุบันโลกภายนอกก็มาหาตลาดในท้องถิ่นด้วย เพราะฉะนั้นถ้าเราขายจุดเด่นของนักศึกษาเราว่าสามารถทำงานระดับท้องถิ่นได้ รู้จักชาวบ้าน เข้าใจบริบทท้องถิ่นก็จะเป็นจุดขายที่ดีของเรา ซึ่งเราพยามเดินไปในทิศทางนี้และคิดว่ามาถูกทางในระดับหนึ่งแล้ว
>
> จันทนา สุทธิจารี (สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2558)

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านสาขาวิชารัฐศาสตร์ เน้นไปทางด้านการเมืองและการปกครอง สังกัดคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านรัฐศาสตร์ที่มีความเก่าแก่เป็นลำดับ 3 ของประเทศไทย ต่อจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดการเรียนการสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2508 และเป็นหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์ที่เปิดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยส่วนภูมิภาคเป็นแห่งแรกในประเทศไทย ในระยะแรกได้เปิดการเรียนการสอนในชื่อหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ (ศศ.บ. (รัฐศาสตร์)) และได้เปลี่ยนมาเป็นชื่อหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ (ร.บ. (การเมืองการปกครอง)) ในปี พ.ศ. 2525 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้แสดงถึงเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง ให้มีความโดดเด่นทางด้านการปกครองท้องถิ่นและการศึกษาในเชิงพื้นที่มากยิ่งขึ้น จันทนา สุทธิจารี, ไพลิน ภู่จีนาพันธุ์, สุพิชฌาย์ ปัญญา และ พินสุดา วงศ์อนันต์ (สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2558)

---

[1] ข้อมูลในการวิเคราะห์หลักสูตรดังกล่าวมาจากบทสัมภาษณ์คณาจารย์ประจำสำนักวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ได้แก่ อาจารย์ ดร.จันทนา สุทธิจารี อาจารย์ ดร.มาลินี คุ้มสุภา อาจารย์ ดร.ไพลิน ภู่จีนาพันธุ์ อาจารย์ สุพิชฌาย์ ปัญญา และอาจารย์ พินสุดา วงศ์อนันต์ เมื่อวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Ref. code: 25595303030034WTP

5.1.1 ข้อมูลพื้นฐาน: คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่[2]

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University) เป็นหน่วยงานระดับคณะวิชา มีฐานะเป็นหน่วยงานอิสระในกำกับของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยแรกเริ่มนั้นเป็นภาควิชารัฐศาสตร์ สังกัดคณะสังคมศาสตร์ ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนวิชาพื้นฐานทางด้านสังคมศาสตร์ให้กับนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2508 ได้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตร “ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์” (ศศ.บ. (รัฐศาสตร์)) โดยเปิดสอนเป็นหลักสูตรในภาพรวมของสาขาวิชารัฐศาสตร์ที่มีรายละเอียดทั้งสาขาวิชาทางด้านการเมืองและการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์แห่งแรกในสถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาค ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 ได้เปลี่ยนชื่อหลักสูตรเป็น “รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์” (ร.บ. (รัฐศาสตร์))

ต่อมาในปี พ.ศ. 2529 จึงได้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตร “รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์” (รป.บ. (รัฐประศาสนศาสตร์)) เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งได้รับความสนใจในวงการวิชาการและตลาดแรงงานมากยิ่งขึ้นในขณะนั้น และต่อยอดองค์ความรู้มากยิ่งขึ้นโดยพัฒนาให้มีการเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับปริญญาโท “รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง” (ร.ม. (การเมืองและการปกครอง)) ในปี พ.ศ. 2531 และเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตร “รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์” (รป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)) ในปี พ.ศ. 2536 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนการสอนวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ได้รับความสำคัญมากและเริ่มเป็นที่นิยมยิ่งขึ้นภายในประเทศไทยจนกระจายตัวสู่สถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาค

ในปี พ.ศ. 2537 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้มีความคิดที่จะจัดตั้ง “คณะรัฐศาสตร์” ขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ในระดับภูมิภาคและระดับชาติ แต่เนื่องจากประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลจึงมีนโยบายให้งดเว้นในการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐเพิ่ม ส่งผลให้การ

---

[2] สรุปประวัติศาสตร์ของคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จาก “ทำเนียบรวมรุ่น สิงห์ขาว ครบ 50 ปี” (สมาคมศิษย์เก่าคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2559, น. 10 - 15) และเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.pol.cmu.ac.th/sections/information/aboutus.html (ประวัติคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 19 เมษายน 2560)

Ref. code: 25595303030034WTP

จัดตั้งคณะรัฐศาสตร์จึงถูกชะลอไว้ก่อน ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 ในการประชุมสภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้มีการเสนอให้ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งคณะรัฐศาสตร์อีกครั้งหนึ่ง โดยให้มีการจัดการเรียนการสอนใน 2 สาขาวิชา คือ สาขาวิชารัฐศาสตร์ และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อแสดงถึงภารกิจด้านการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้กำหนดให้มีชื่อคณะวิชาใหม่ว่า “คณะรัฐศาสตร์และคณะรัฐประศาสนศาสตร์” ดังนั้น ในการประชุมสภามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ครั้งที่ 10/2548 เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2548 จึงได้มีมติให้จัดตั้ง “คณะรัฐศาสตร์และคณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่” ขึ้น โดยให้มีฐานะเป็นหน่วยงานอิสระในกำกับของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ในระยะเริ่มแรก คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีจำนวน 2 สำนักวิชา คือ สำนักวิชาการเมืองและการปกครอง และสำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2552 เพื่อเพิ่มศักยภาพและองค์ความรู้ทางด้านการต่างประเทศและประเทศในภูมิภาคอาเซียนมากยิ่งขึ้น จึงได้ตั้งสำนักวิชาการระหว่างประเทศขึ้น และเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตร “รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการระหว่างประเทศ” (ร.บ. (การระหว่างประเทศ)) และเปลี่ยนชื่อหลักสูตรของสาขาวิชาการเมืองการปกครองให้เป็น “รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง” (ร.บ. (การเมืองและการปกครอง)) เพื่อให้มีความชัดเจนทางด้านองค์ความรู้และทิศทางในการพัฒนาการเรียนการสอนมากยิ่งขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2556 ได้มีการโอนย้ายหลักสูตร “ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา” จากคณะสังคมศาสตร์ มาสังกัดคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ และเปลี่ยนชื่อหลักสูตรเป็น “หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา”

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรต่าง ๆ ดังนี้

ระดับปริญญาตรี 3 หลักสูตร

(1) หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง

(2) หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการระหว่างประเทศ

(3) หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

ระดับปริญญาโท 3 หลักสูตร

(1) หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง

(2) หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

(3) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

Ref. code: 25595303030034WTP

5.1.2 รายละเอียดหลักสูตร

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) เดิมชื่อหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์ เน้นไปทางด้านการเมืองและการปกครอง โดยมีสำนักวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน โดยเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในระบบทวิภาค (2 ภาคการศึกษาต่อปีการศึกษา ไม่รวมภาคฤดูร้อน) ระยะเวลา 4 ปีการศึกษา มีเป้าหมายคือมุ่งสร้างบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองและการปกครองทั้งในด้านทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ มีเนื้อหาครอบคลุมในด้านอุดมการณ์ โครงสร้าง สถาบัน และกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน และยึดมั่นในคุณธรรมและมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม นำมาซึ่งการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณธรรม พร้อมไปกับการเข้าใจโลก ประเทศ และท้องถิ่น ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวนี้เปิดโอกาสให้นักศึกษาเลือกเรียนได้ 2 แผนการศึกษา คือ (1) สหกิจศึกษา เป็นการให้นักศึกษาในชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 ต้องออกไปสหกิจศึกษา ณ องค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน เป็นระยะเวลา 1 ภาคการศึกษา เพื่อสร้างโอกาสให้นักศึกษาได้ทดลองปฏิบัติงานจริงในตำแหน่งงานที่นักศึกษาให้ความสนใจ โดยมีคณาจารย์ประจำหลักสูตรเป็นผู้ให้คำแนะนำและจัดทำเป็นรายงานผลสหกิจศึกษาส่งให้กับคณาจารย์ประจำหลักสูตร และ (2) รัฐศาสตร์ศึกษา เป็นการให้นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ได้จัดทำงานเชิงวิชาการในรูปแบบงานวิจัยทางด้านรัฐศาสตร์จำนวน 1 ชิ้น โดยมีคณาจารย์ประจำหลักสูตรเป็นผู้ให้คำแนะนำ และมีการจัดสอบป้องกันงานวิจัยดังกล่าว เพื่อเสริมสร้างโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ในการจัดทำวิจัยทางด้านรัฐศาสตร์และสามารถผลิตผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพได้ ผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรดังกล่าวจะได้รับปริญญา “รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง” หรือชื่อย่อ “ร.บ. (การเมืองการปกครอง)” อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น

(1) งานภาคการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

(2) งานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น ปลัดกระทรวง เลขานุการกรม อธิบดี นักการทูต เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป นักวิเคราะห์นโยบายและแผน นักทรัพยากรบุคคล ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ท้องถิ่นจังหวัด ปลัดอำเภอ ท้องถิ่นอำเภอ เจ้าพนักงานที่ดิน พัฒนากร ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ปลัดเทศบาล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

(3) งานภาคเอกชน เช่น ประธานกรรมการบริษัท กรรมการผู้จัดการ ผู้บริหาร พนักงาน เจ้าหน้าที่ ผู้จัดการในสายงานต่าง ๆ ฝ่ายวางแผนและพัฒนา ฝ่ายบุคคล ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายตรวจสอบและควบคุม ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายงบประมาณ ฝ่ายวิจัยและพัฒนา สื่อมวลชน เป็นต้น

(4) งานวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิเคราะห์ นักเขียน เป็นต้น

(5) งานอิสระ เช่น เจ้าพนักงานในหน่วยงานขององค์กรอิสระ องค์การมหาชน องค์การไม่แสวงหากำไร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

โครงสร้างหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) มีจำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 138 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็นหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต[3] หมวดวิชาเฉพาะ 102 หน่วยกิต[4] (วิชาแกน 24 หน่วยกิต วิชาเอก 63 หน่วยกิต วิชาโท 15 หน่วยกิต) และหมวดวิชาเสรีไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต[5] โดยมีโครงสร้างหลักสูตรดังนี้

---

[3] หมวดวิชาศึกษาทั่วไป คือ วิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจธรรมชาติ ตนเอง ผู้อื่น และสังคม สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตและดำรงตนอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาต้องจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาศึกษาทั่วไปไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี, 2548, น. 9 - 10)

[4] หมวดวิชาเฉพาะ คือ วิชาแกน วิชาเฉพาะด้าน วิชาพื้นฐานวิชาชีพและวิชาชีพ ที่มุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และปฏิบัติงานได้ โดยหลักสูตรระดับปริญญาตรี (4 ปี) ให้มีจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะไม่น้อยกว่า 84 หน่วยกิต หลักสูตรระดับปริญญาตรี (5 ปี) ให้มีจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะไม่น้อยกว่า 114 หน่วยกิต และหลักสูตรระดับปริญญาตรี (6 ปี) ให้มีจำนวนหน่วยกิตในหมวดวิชาเฉพาะไม่น้อยกว่า 144 หน่วยกิต ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาอาจจะจัดหมวดวิชาเฉพาะในลักษณะวิชาเอกเดี่ยว วิชาเอกคู่ วิชาเอก หรือวิชาเอกและวิชาโทก็ได้ โดยวิชาเอกต้องมีจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต และวิชาโทไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี, 2548, น. 10)

[5] หมวดวิชาเลือกเสรี คือ วิชาที่มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ตามที่ตนเองถนัดหรือสนใจ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเรียนรายวิชาใด ๆ ในหลักสูตรระดับปริญญาตรีโดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมกันไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี, 2548, น. 10 - 11)

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 5.1

โครงสร้างหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงสร้างหลักสูตร จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 138 หน่วยกิต			
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป			**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร		12 หน่วยกิต	
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์		6 หน่วยกิต	
1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์		9 หน่วยกิต	
1.4 กลุ่มวิชาการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม		3 หน่วยกิต	
2. หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า			**102 หน่วยกิต**
2.1 วิชาแกน		24 หน่วยกิต	
2.2 วิชาเอก ไม่น้อยกว่า		63 หน่วยกิต	
2.2.1 วิชาเอกบังคับ		51 หน่วยกิต	
2.2.2 วิชาเอกเลือก			
2.2.2.1 แผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา		12 หน่วยกิต	
2.2.2.2 แผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา		12 หน่วยกิต	
2.3 วิชาโท ไม่น้อยกว่า		15 หน่วยกิต	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า			**6 หน่วยกิต**

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก *หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554)*, โดย คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554, เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จากรายวิชาและแผนการศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554)[6] สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ดังนี้

ในชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1 จัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 2 รายวิชา และวิชาแกน คือ (1) ปรัชญาเบื้องต้น (2) ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ (3) ความรู้เบื้องต้นทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ (4) ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์ เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 1

[6] ดูรายละเอียดหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) เพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก ค (หน้า 383 - 394) ภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาคการศึกษาที่ 2 มีการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปจำนวนมากถึง 4 รายวิชา และมีวิชาแกนเพียง 2 รายวิชา คือ (1) ปรัชญาการเมืองคลาสสิกและจริยธรรม และ (2) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป

ในชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1 ก็ยังมีการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 3 รายวิชา และวิชาแกน 3 รายวิชา คือ (1) ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรมสมัยใหม่ (2) หลักเศรษฐศาสตร์ 1 และรายวิชาแกนที่นักศึกษาเลือกเรียนเพิ่มเติมอีก 1 รายวิชา ซึ่งวิชาแกนได้สิ้นสุดการเรียนการสอนในภาคการศึกษานี้ และเริ่มมีการเรียนการสอนวิชาเอกบังคับ 1 รายวิชา คือ การเมืองและการปกครองของไทย 1 เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2 จัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 1 รายวิชา และสิ้นสุดวิชาศึกษาทั่วไปในภาคการศึกษานี้ และเริ่มเข้าสู่การเรียนการสอนวิชาเอกบังคับอย่างเต็มรูปแบบ โดยเรียนใน 3 รายวิชา คือ (1) แนวคิดและทฤษฎีการเมืองเปรียบเทียบ (2) การปกครองท้องถิ่น และ (3) การเมืองและการปกครองของไทย 2 และวิชาเสรีอีก 1 รายวิชา

ในชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1 จะเป็นการศึกษาวิชาเอกบังคับจำนวน 4 รายวิชา คือ (1) การเมืองและการปกครองภาคเหนือตอนบน (2) ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (3) การเมืองและการปกครองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และ (4) โลกาภิวัตน์และปฏิโลกาภิวัตน์ และเริ่มให้นักศึกษาได้เลือกเรียนได้ 2 แผนการศึกษา คือ (1) สหกิจศึกษา และ (2) รัฐศาสตร์ศึกษา ซึ่งจะต้องเริ่มทำการเรียนวิชาเอกเลือก พร้อม ๆ ทั้งต้องเริ่มเรียนวิชาโทตามความสนใจของนักศึกษาประกอบไปด้วย เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2 ยังเป็นการเรียนวิชาเอกบังคับและวิชาโทควบคู่กันไป ซึ่งวิชาเอกบังคับมีทั้งหมด 4 รายวิชา คือ (1) ระเบียบและวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ (2) การพัฒนาประชาธิปไตย (3) แนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม (4) การเมืองว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และวิชาโทจำนวน 2 รายวิชา

ในชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา จะต้องออกสหกิจศึกษาเป็นระยะเวลา 1 ภาคการศึกษาในองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน ส่วนนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา จะต้องเรียนในรายวิชาสัมมนาและรายงานเกี่ยวกับวิชารัฐศาสตร์ ซึ่งเป็นการจัดทำงานวิจัยทางด้านรัฐศาสตร์เป็นจำนวนหนึ่งชิ้น เรียนวิชาเอกเลือกจำนวน 2 รายวิชา เรียนวิชาโทจำนวน 1 รายวิชา และวิชาเลือกเสรีจำนวน 1 รายวิชา เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 ซึ่งเป็นภาคการศึกษาสุดท้ายของหลักสูตร นักศึกษาทั้งสองแผนการศึกษาจะต้องกลับมาเรียนในวิชาเอกบังคับจำนวนทั้งหมด 3 รายวิชา คือ (1) การเมืองกับวัฒนธรรม (2) การเมืองว่าด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ และ (3) สัมมนาการเมืองและการปกครองของไทย เรียนวิชาโทจำนวน 2 รายวิชา และวิชาเลือกเสรีจำนวน 1 รายวิชา (สำหรับนักศึกษาที่เลือก

Ref. code: 25595303030034WTP

แผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา) และวิชาเอกเลือกจำนวน 1 รายวิชา (สำหรับนักศึกษาที่เลือกแผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา)

จากการศึกษาภาพรวมของหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) จะเห็นได้ว่าในช่วง 2 ปีแรก (ชั้นปีที่ 1 - 2) ของหลักสูตรจะเป็นการเรียนวิชาพื้นฐานตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ต้องศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 30 หน่วยกิต ในส่วนวิชาที่เกี่ยวข้องกับทางด้านรัฐศาสตร์ก็จะเน้นไปที่การสร้างความรู้ความเข้าใจทางด้านรัฐศาสตร์ในภาพรวม ปรัชญาและทฤษฎีการเมืองและการเมืองและการปกครองของไทย และช่วง 2 ปีหลัง (ชั้นปีที่ 3 - 4) ของหลักสูตรนั้นจะเน้นไปที่วิชาเอกบังคับและวิชาเอกเลือก และเปิดให้นักศึกษาได้เลือกเรียนแผนการศึกษา 2 แบบตามความสนใจของนักศึกษา ซึ่งแผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษามีข้อดีคือช่วยสร้างโอกาสให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ในการทำงานจริงในภาคการศึกษาที่ 1 และกลับมาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในภาคการศึกษาที่ 2 เพื่อเติมเต็มความรู้และเตรียมตัวก่อนเข้าสู่ตลาดแรงงานจริง แต่ก็มีข้อเสียคือการให้นักศึกษาไปสหกิจศึกษาในภาคเรียนที่ 1 นั้นจะทำให้นักศึกษาเสียโอกาสการเข้าทำงานได้ทันทีในกรณีที่องค์กรที่นักศึกษาไปสหกิจศึกษานั้นต้องการตัวนักศึกษาให้ทำงานต่อโดยไม่ต้องเสียเวลาในการฝึกฝนงานใหม่ ปฐมาวดี จงรักษ์ (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2558) ในส่วนแผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา เป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาได้เน้นไปในลักษณะการทำวิจัยทางด้านรัฐศาสตร์ตามความสนใจของนักศึกษา เป็นการฝึกให้นักศึกษาได้ทดลองคิดและแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางด้านการเมืองและการปกครอง รวมไปถึงการเรียนการสอนวิชาอื่น ๆ ที่จัดเป็นวิชาเลือกเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ทางด้านรัฐศาสตร์และการปกครองของต่างประเทศมากยิ่งขึ้น เช่น การเมืองและการปกครองในตะวันออกกลาง การเมืองและการปกครองในยุโรป การเมืองและการปกครองในเอเชียใต้ การเมืองและการปกครองของจีน การเมืองและการปกครองของญี่ปุ่น การเมืองและการปกครองของรัสเซีย การเมืองและการปกครองของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ข้อดีคือเป็นการสร้างองค์ความรู้ทางวิชาการด้านรัฐศาสตร์แก่นักศึกษา และส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีโอกาสและประสบการณ์ในการทำงานวิจัยจริง แต่ข้อเสียคือนักศึกษาจะไม่มีโอกาสได้ออกไปทดลองการทำงานจริง ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่สำคัญอีกรูปแบบหนึ่งที่สำคัญเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่ตลาดงานจริงก่อนสำเร็จการศึกษา

Ref. code: 25595303030034WTP

5.1.3 รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย”

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ภายในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) มีทั้งหมด 7 รายวิชา โดยแบ่งเป็นวิชาเอกบังคับจำนวน 5 รายวิชา และวิชาเอกเลือก 2 รายวิชา ซึ่งรายวิชาที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวจะเน้นการเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองเป็นหลัก อันเนื่องมาจากเป็นหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ทั่วไปที่ศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ในภาพรวม ไม่ได้เจาะจงหรือเน้นเฉพาะทางด้านการปกครองท้องถิ่น แต่ทว่าก็ยังมีรายวิชาที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ภาคเหนือ เช่น การเมืองและการปกครองภาคเหนือตอนบน ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง การเมืองของชาติพันธุ์ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดในรายวิชาต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 5.2

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
วิชาเอกบังคับ 5 รายวิชา		
127205	การปกครองท้องถิ่น (Local Governments) คำอธิบายรายวิชา: ระบอบประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจการปกครอง รูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศที่เลือกสรร เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ทบทวนรูปแบบหลัก ๆ ของการปกครองส่วนท้องถิ่น กระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยผ่านรัฐบาลท้องถิ่น เทศบาล สุขาภิบาล สภาจังหวัด สภาท้องถิ่น ศึกษาความสัมพันธ์ของรัฐบาลท้องถิ่นในประเทศไทยและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย การพัฒนาเทศบาลและบทบาทของกระทรวงมหาดไทย การบริหารท้องถิ่นและการปกครองตนเอง ปัญหาและแนวโน้มของการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● ทฤษฎีการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น ● โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
127314	การเมืองและการปกครองภาคเหนือตอนบน (Politics and Government in Upper Northern Thailand) คำอธิบายรายวิชา: ศึกษาพัฒนาการและปัญหาของการเมืองการปกครองของภาคเหนือตอนบนของไทย ซึ่งประกอบไปด้วย 8 จังหวัดที่รวมกันเป็นอาณาจักรล้านนาในอดีต (เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน) วิวัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของภาคเหนือตอนบนจากรัฐอิสระมาเป็นประเทศราช เป็นมณฑลการปกครองส่วนภูมิภาคและระบบการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน เน้นศึกษาปัจจัยภายใน ภายนอก ที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดวิวัฒนาการ ขีดความสามารถและปัญหาของระบบการปกครองส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นในเงื่อนไขของการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของไทย และศึกษากระบวนการพัฒนาระบบประชาธิปไตยของภาคเหนือตอนบน	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● ประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่น ● การเมืองท้องถิ่น ● ประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน **(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● ประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น
127315	ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Political and Economic Changes in the GMS Countries) คำอธิบายรายวิชา: ลักษณะสังคมโบราณของอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง การตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษและฝรั่งเศส การครอบงำและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาต่อความแตกแยกเป็นฝ่ายขวาและฝ่ายซ้าย การเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมนิยมและผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจการเมืองภายในประเทศต่าง ๆ ในอนุภูมิภาค ได้แก่ การเติบโตของทุนนิยม การดำรงอยู่ของระบอบอำนาจนิยม และการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย การแข่งขันความขัดแย้งและความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาค ความเป็นอนุภูมิภาคและปรากฏการณ์ข้ามชาติในด้านต่าง ๆ ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในระดับอนุภูมิภาค สรุปภาพรวมและแนวโน้มของความเปลี่ยนแปลง	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● ประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่น ● การเมืองท้องถิ่น ● ประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน **(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● ประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น
127303	ระเบียบและวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ (Research Methodology in Political Science) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิดพื้นฐานในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ จริยธรรมในการวิจัย การกำหนดหัวข้อและกรอบแนวคิดในการวิจัย การวางแผนการทำวิจัย สำรวจการกำหนดตัวอย่าง และเทคนิคการสุ่มตัวอย่างความคลาดเคลื่อนของตัวอย่างและอคติที่เกิดขึ้นในการทำวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ การสำรวจ การสร้างแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล การแปรผลข้อมูล และการรายงานผลการวิจัย	**(5) การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์** ● ปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ● การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย ● พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ ● พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
127492	สัมมนาการเมืองและการปกครองของไทย (Seminar on Politics and Government of Thailand) คำอธิบายรายวิชา: การศึกษาสำรวจประเด็นปัญหาสำคัญของการเมืองการปกครองไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน ศึกษาวิเคราะห์การเมืองการปกครองไทย สรุปภาพรวมพัฒนาการ ปัญหา และแนวโน้มการเมืองไทน	**(5) การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์** ● การสัมมนาทางสังคมศาสตร์
วิชาเอกเลือก 2 รายวิชา		
127320	การปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ (Comparative Local Governments) คำอธิบายรายวิชา: ทฤษฎีและแนวคิดว่าด้วยการปกครองในระดับท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรปกครองท้องถิ่น ลักษณะสำคัญของการปกครองท้องถิ่นใน 3 กลุ่มประเทศ คือ ประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศที่ประกาศตนหรือเคยเป็นรัฐสังคมนิยม และวิเคราะห์ความเหมือนและความแตกต่างที่สำคัญ	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● การปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ
127433	การเมืองของชาติพันธุ์ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Ethnic Politics in the GMS) คำอธิบายรายวิชา: ศึกษาองค์ประกอบของความเป็นรัฐชาติ ความหลากหลายของชาติพันธุ์ ความเป็นชาติพันธุ์ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ การอยู่ร่วมกันและความขัดแย้งของชาติพันธุ์ นโยบายของรัฐต่อชาติพันธุ์ และชาติพันธุ์ในกระแสโลกาภิวัตน์	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● การเมืองท้องถิ่น **(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน

หมายเหตุ. สรุปโดยผู้เขียน

5.1.4 การเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น: สถานภาพ และปัญหาที่พบ

การเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นของหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระยะแรกนั้นจะมีจัดการเรียนการสอนในรายวิชา “การบริหารส่วนภูมิภาค” เท่านั้น ซึ่งการปกครองท้องถิ่นจะเป็นส่วนหนึ่งในรายวิชาดังกล่าว และเป็นการเรียนการสอนแบบโครงสร้างและกฎหมายที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ต่อมาหลังจากปี พ.ศ. 2533 เริ่มมีการเรียนการสอนรายวิชาการปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจังมากขึ้น อันเนื่องมาจากการมีศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง เป็นผู้รับผิดชอบสอนในรายวิชาดังกล่าว โดยจัดการเรียนการสอนในลักษณะบรรยายเชิงโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นในช่วงแรก และช่วงหลังจะศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ความเป็นมา บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการ

Ref. code: 25595303030034WTP

บริหารจัดการเมืองเชียงใหม่ เช่น เรื่องการขนส่ง เรื่องหมอกควัน เรื่องวัดและโบราณสถาน โดยให้นักศึกษาทำการสำรวจพื้นที่จริง จันทนา สุทธิจารี, ไพลิน ภู่จีนาพันธุ์, สุพิชฌาย์ ปัญญา และ พินสุดา วงศ์อนันต์ (สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2558) จนก่อให้เกิดการปรับหลักสูตรและขยายเพิ่มเติมรายวิชาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและพื้นที่ภาคเหนือมากยิ่งขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดรายวิชา “การเมืองและการปกครองภาคเหนือตอนบน” รวมไปถึงการขยายพื้นที่ทางการศึกษาให้ครอบคลุมถึงอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง เช่น รายวิชา “ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง” และ “การเมืองของชาติพันธุ์ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง” เป็นต้น เป็นการส่งเสริมตามนโยบายของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ในการเป็นมหาวิทยาลัยที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนและส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น อันเนื่องมาจากเป็นมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคแห่งแรกมีพื้นที่และกรณีศึกษาเป็นจำนวนมาก และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้มีนโยบายให้คณาจารย์ต้องทำหน้าที่ส่งเสริมความรู้และให้บริการวิชาการแก่ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนำเอาองค์ความรู้ดังกล่าวนั้นมาเสริมกับการเรียนการสอนภายในรายวิชาต่าง ๆ ภายใต้ชื่อโครงการ USR (University Social Responsibility) ปฐมาวดี จงรักษ์ (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2558) ซึ่งทำให้ในหลาย ๆ รายวิชาในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครองมีการนำกรณีศึกษาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาใช้ในการเรียนการสอนเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีรายวิชา “จิตวิทยาการเมือง” เป็นการศึกษาถึงพฤติกรรมและภาวะผู้นำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตัดสินใจในกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ เช่น การให้บริการสาธารณะ การออกแบบนโยบายพัฒนาท้องถิ่น และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น และรายวิชา “สัมมนาการเมืองและการปกครองของไทย” เป็นรายวิชาที่นำประเด็นและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันมาวิเคราะห์และหาสาเหตุ รวมทั้งสร้างข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งแนวทางของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่นั้นจะใช้กรณีศึกษาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้นักศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น และศึกษาถึงแนวทางในการพัฒนาเป็นเมืองกับชุมชนในพื้นที่รอบ ๆ บริเวณมหาวิทยาลัย ทำให้นักศึกษามีความเข้าใจในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมากขึ้นเพราะเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวนักศึกษามากกว่าการศึกษาแบบโครงสร้างส่วนกลางเพียงอย่างเดียว มาลินี คุ้มสุภา (สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2558)

จุดเด่นของหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น มี 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง อาจารย์ผู้สอนมีอิทธิพลสูงมากในการกำหนดทิศทางของวิชาการปกครองท้องถิ่น ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง เป็นผู้สอนในรายวิชาดังกล่าวมาอย่างยาวนาน ทำให้ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง ที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจังได้ปลูกฝังแนวคิดและตัวตนของตนเองผสมผสานไปกับการเรียนการสอน

Ref. code: 25595303030034WTP

ประการที่สอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคซึ่งมีพื้นที่ในการศึกษาเป็นจำนวนมากในลักษณะการใช้พื้นที่เป็นฐานหลักในการศึกษา (Area-based studies) ดังนั้นการเรียกร้องการกระจายอำนาจจึงเป็นเรื่องที่สำคัญเป็นอย่างมากเพราะเป็นเรื่องของการปกครองตนเองภายในพื้นที่และอยู่ร่วมกับประชาชนที่ไม่ใช่ส่วนกลาง

ประการที่สาม การให้นักศึกษาได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาและทำงานร่วมกับท้องถิ่นจริง ไม่ว่าจะเป็นรายวิชา “สหกิจศึกษา” ซึ่งเป็นการส่งนักศึกษาไปทำงานจริงภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจำนวนมากภายในภาคเหนือ ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ในการทำงานจริงและพบปัญหาที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นจริง ยิ่งทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และประกอบกับให้นักศึกษาทำการศึกษาหรือทำวิจัยเกี่ยวกับเชิงพื้นที่และประชาชนในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้นักศึกษามีความเข้าใจและนำองค์ความรู้จากภายในห้องเรียนไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง และทำให้นักศึกษาสามารถทำงานร่วมกับประชาชนได้มากและหลากหลายยิ่งขึ้น ทำให้การเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะมากพอสมควร

ปัญหาของหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น มี 5 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง รายวิชาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรงถือว่ายังมีจำนวนน้อยมาก อันเนื่องมาจากอาจารย์ผู้สอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นมีจำนวนจำกัด และความสนใจของอาจารย์ไม่ได้มีทิศทางในลักษณะเดียวกันทั้งหมด จึงทำให้ขอบเขตในการศึกษาเรื่องทางด้านการปกครองท้องถิ่นยังมีขอบเขตที่จำกัดพอสมควร

ประการที่สอง ตำราเรียนทางด้านการปกครองท้องถิ่นยังถือว่ามีจำนวนจำกัดเป็นอย่างมาก ตำราภาษาไทยมีจำนวนจำกัดอันเนื่องมาจากนักวิชาการไทยที่สนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นมีจำนวนไม่มากนัก ในส่วนตำราต่างประเทศก็นำมาใช้ในการเรียนการสอนเป็นจำนวนมากไม่ได้นัก อันเนื่องมาจากมีข้อจำกัดในทักษะการอ่านตำราภาษาต่างประเทศของนักศึกษา รวมไปถึงการเข้าถึงฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นภายในประเทศไทยนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ไม่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้

ประการที่สาม ความไม่ยืดหยุ่นในการกำหนดรายวิชาภายในหลักสูตร เนื่องจากต้องมีการกำหนดรายวิชาในหลักสูตรให้สอดคล้องตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดไว้ว่าให้มีการปรับปรุงหลักสูตรทุก ๆ 5 ปี ซึ่งทำให้การปรับหลักสูตรและรายวิชาต่าง ๆ ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและทันท่วงทีต่อการตอบสนองความต้องการองค์ความรู้ตามสถานการณ์ปัจจุบันและทันสมัยเพียงพอ

Ref. code: 25595303030034WTP

ประการที่สี่ การแข่งขันในการจัดทำหลักสูตรและการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นของสถาบันอุดมศึกษาภายในภาคเหนือมีความเข้มข้นสูงมากพอสมควร ทุกสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างให้ความสนใจในเรื่องการปกครองท้องถิ่นอันเนื่องมาจากสถานที่ตั้งสถาบันอุดมศึกษาเป็นทำเลในการศึกษาเชิงพื้นที่เป็นฐานหลักที่สำคัญมาก ซึ่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ยังอยู่ในช่วงของการแสวงหาวิธีการสร้างความแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ในการศึกษาและจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น

ประการที่ห้า การเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่นั้นยังเป็นการแยกขาดออกจากศาสตร์อื่น ๆ อย่างชัดเจน กล่าวคือ การศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นเป็นไปตามมิติของสาขาวิชาต่าง ๆ เท่านั้น เช่น สาขาวิชารัฐศาสตร์ก็ศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นในมิติของการเมืองท้องถิ่น แต่ไม่ได้ศึกษาถึงมิติเรื่องโครงสร้างการบริหารและการจัดให้บริการสาธารณะ ซึ่งเป็นการแยกสอนกับหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต กลายเป็นกับดักที่สำคัญในการสร้างความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับเรื่องการปกครองท้องถิ่น

5.1.5 แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นของหลักสูตร

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น คือการส่งเสริมให้นักศึกษาลงพื้นที่และนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาเป็นกรณีศึกษาประกอบการเรียนการสอนมากขึ้น พัฒนาอาจารย์รุ่นใหม่ให้มีความเชี่ยวชาญเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้นโดยมีคณาจารย์รุ่นเก่ามาเป็นพี่เลี้ยง สร้างโอกาสให้นักศึกษาได้ไปทัศนศึกษา ณ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ เพื่อได้มีประสบการณ์จริงในการปฏิบัติงาน และทัศนศึกษาในสถานที่ต่าง ๆ ภายในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง เช่น วัด โบราณสถาน สวนสาธารณะ เพื่อสร้างความเข้าใจในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาสิ่งเหล่านี้ และเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น นายกองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น ปลัดองค์ปกครองส่วนท้องถิ่น มาเป็นผู้บรรยายพิเศษเพื่อเสริมความรู้ให้กับนักศึกษาก่อนลงพื้นที่ดูสถานที่จริงและแสวงหาแนวทางการพัฒนารายวิชาการปกครองท้องถิ่นให้มีการจัดการเรียนการสอนร่วมกับสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อให้นักศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจทั้งมิติทางการเมืองและทางการบริหารร่วมกัน จันทนา สุทธิจารี, ไพลิน ภู่จีนาพันธุ์, สุพิชฌาย์ ปัญญา และ พินสุดา วงศ์อนันต์ (สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2558)

Ref. code: 25595303030034WTP

5.2 แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม
หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์[7]

> การสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยให้เข้มแข็ง ผมว่าต้องมีการออกแบบโครงสร้างให้ดี เช่น เอาบทเรียนรู้ เอาตัวอย่างที่ดีมาสร้างเป็นศูนย์การเรียนรู้ เอานวัตกรรมมาถ่ายถอดเรียนรู้ในมุมเชิงบวกมากกว่ามุมลบ ผมเชื่อว่าปรัชญาการปกครองท้องถิ่นเป็นปรัชญาสากลที่ต้องใส่ใจมัน เช่น การปกครองท้องถิ่นคือรากฐานประชาธิปไตย เป็นการสอนให้รู้ว่ามันเป็นรากฐานประชาธิปไตยได้อย่างไร การปกครองท้องถิ่นมันทำให้เกิดการมีส่วนร่วม และหลักการพวกนี้จะทำให้โยงไปสู่ภาคประชาชน มันเป็นการสร้างคน สร้างพลเมือง สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ดังนั้น วิชาการปกครองท้องถิ่นจะเป็นวิชาที่สร้างชาติ สร้างประเทศในระยะยาว ผมไม่ได้มองว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาเรียนแล้วจบกันไป แต่ผมเชื่อว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นพื้นฐานของการสร้างประเทศ
>
> โกวิทย์ พวงงาม (สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2558)

หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ สังกัดคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นหลักสูตรระดับปริญญาทางด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ที่มีความเก่าแก่มากที่สุดในประเทศไทย เปิดการเรียนการสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2497 โดยจัดการเรียนการสอนทางด้านการพัฒนาชุมชน สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาภายในหลักสูตรดังกล่าวประกอบด้วย ซึ่งได้กลายเป็นต้นแบบของการศึกษาการปกครองท้องถิ่นในมุมมองของการพัฒนาชุมชน ชุมชนนิยม และเป็นต้นแบบในการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาการพัฒนาชุมชนของสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ทั่วประเทศไทย

[7] ข้อมูลในการวิเคราะห์หลักสูตรดังกล่าวมาจากบทสัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พวงงาม (คณบดี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) เมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2558 ณ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Ref. code: 25595303030034WTP

5.2.1 ข้อมูลพื้นฐาน: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์[8]

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Faculty of Social Administration, Thammasat University) เป็นส่วนราชการระดับคณะวิชา สังกัดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ซึ่งแนวคิดในการจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์นั้นเกิดมาจากประเทศไทยได้รับอิทธิพลและแนวคิดดังกล่าวมาจากประเทศทุนนิยมตะวันตก โดยเฉพาะในอังกฤษและสหรัฐอเมริกา อันเนื่องมาจากประเทศที่ยึดถือระบอบประชาธิปไตยจะให้ความสำคัญกับการส่งเสริมสวัสดิภาพและความอยู่ดีกินดีของประชาชน จึงทำให้วิชาสังคมสงเคราะห์มีความเฟื่องฟูพอสมควร จึงทำให้จอมพลแปลก พิบูลสงคราม (ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม และอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในขณะนั้น) ได้ผลักดันแนวคิดในการจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์เพื่อพัฒนางานประชาสงเคราะห์ (Social welfare) ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และมีการผลิตนักสังคมสงเคราะห์ได้เพียงพอต่อความต้องการของประเทศชาติ (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2535, น. 171 - 172) จึงได้มีการจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ขึ้นภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2497 (พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2497, 2497) เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2497 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาวิชาการและผลิตนักสังคมสงเคราะห์ออกไปรับใช้ประชาชน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการจัดทำประชาสงเคราะห์และการประกันสังคม เป็นการส่งเสริมมาตรฐานการศึกษาในด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ การประกันสังคม และการประชาสัมพันธ์ อันเป็นวิทยาศาสตร์ทางสังคมให้เทียบเท่ากับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

ในระยะแรก การศึกษาของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีเพียง 2 ชั้นปี คือ ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ซึ่งคณะจะเปิดรับนักศึกษาที่จบชั้นปีที่ 2 จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เข้าศึกษาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์เพียง 2 ปีก็จบหลักสูตรระดับปริญญาตรี แบ่งออกเป็น 2 แผนกวิชา คือ แผนกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และแผนกวารสารศาสตร์ โดยหลักสูตรประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ในด้านทฤษฎีได้ใช้วิชาอื่น ๆ เข้ามาศึกษาด้วย เช่น สังคมวิทยา

[8] สรุปประวัติศาสตร์ของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.socadmin.tu.ac.th/th/about_socadmin.php?c_id=34 (ประวัติคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 20 เมษายน 2560)

Ref. code: 25595303030034WTP

มานุษยวิทยา และจิตวิทยาสังคมเป็นอย่างมาก จึงทำให้เกิดการจัดตั้งแผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในปี พ.ศ. 2508 ขึ้นมาเพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนทางด้านสังคมสงเคราะห์ ส่วนการศึกษาภาคปฏิบัติก็ได้รับการพัฒนาขึ้นและให้นักศึกษาได้ทดลองปฏิบัติงานจริง จนกระทั่งได้มีการพัฒนาเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี 4 ปี โดยสองปีแรกจะเป็นการศึกษาวิชาพื้นฐานทั่วไป และสองปีหลังจะเป็นการศึกษาวิชาหลักและการฝึกภาคปฏิบัติในสถานสงเคราะห์ที่ต่าง ๆ ในระยะแรกนั้นการขยายตัวของการเรียนการสอนเป็นไปอย่างเชื่องช้ามาก ในปี พ.ศ. 2501 ได้มีการเสนอขยายงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นไปยังคณะกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจและวิชาการ (ก.ศ.ว.) เพื่อขอความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีการร่วมมือในโครงการความร่วมมือสหรัฐอเมริกาเพื่อพัฒนาประเทศไทย หรือ USOM (United States Operations Mission to Thailand) ซึ่ง USOM ได้ให้ความช่วยเหลือในทางด้านบุคลากร เครื่องมือ และเงินทุนเพื่อจัดทำหลักสูตรการพัฒนาท้องถิ่น หรือ “การพัฒนาชุมชน” ในปัจจุบัน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ, 2535, น. 172 - 173)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2513 แผนกวารสารศาสตร์จึงได้แยกไปจัดตั้งเป็นแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน และยกฐานะเป็นคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชนในปี พ.ศ. 2522 ส่วนแผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ได้แยกไปจัดตั้งเป็นแผนกอิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา เมื่อ พ.ศ. 2520 และยกฐานะเป็นคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในปี พ.ศ. 2527 ถึงแม้ว่าจะมีการแยกแผนกวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน และแผนกสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาออกไปจากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์แล้ว แต่หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิตก็ยังจำเป็นต้องเรียนในสาขาวิชาดังกล่าวประกอบภายในหลักสูตรอยู่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2537 ได้มีประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง การแบ่งส่วนราชการในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2537 (การแบ่งส่วนราชการในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2537, 2537) ให้แบ่งส่วนราชการในคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ออกเป็น 3 ส่วน คือ สำนักงานเลขานุการ ภาควิชาการพัฒนาชุมชน และภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2541 คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ได้ขยายการเรียนการสอนในหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต ไปที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปาง เพื่อเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาและให้บริการวิชาการแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในภาคเหนืออีกด้วย

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก ภายใต้ปรัชญา มุ่งพัฒนาสังคมและมนุษย์อย่างยั่งยืน ยึดหลักความเป็นธรรมในสังคม เคารพสิทธิ ศักดิ์ศรี ความหลากหลาย และความแตกต่างของมนุษย์ และผลิตบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารการพัฒนาวิชาการ และการปฏิบัติงานทางด้านสังคมสงเคราะห์ สวัสดิการสังคม และสาขาที่เกี่ยวข้อง

Ref. code: 25595303030034WTP

เพื่อสามารถเป็นผู้นำในการสร้างสังคมที่ดีงามและเป็นธรรม รวมทั้งมีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณในวิชาชีพ สร้างและพัฒนาองค์ความรู้ที่เหมาะสม รวมทั้งให้บริการสังคม เกิดเครือข่ายหน่วยงานทางสังคมที่ทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรต่าง ๆ ดังนี้

ระดับปริญญาตรี 2 หลักสูตร

(1) หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต

(2) หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานโยบาสังคมและการพัฒนา (หลักสูตรนานาชาติ)

ระดับปริญญาโท 6 หลักสูตร

(1) หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต

(2) หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม

(3) หลักสูตรพัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต

(4) หลักสูตรพัฒนาแรงงานและสวัสดิการมหาบัณฑิต

(5) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสังคม

(6) หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารงานยุติธรรม

ระดับปริญญาเอก 1 หลักสูตร

(1) หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสังคม

5.2.2 รายละเอียดหลักสูตร

หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ โดยมีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน โดยเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในระบบทวิภาค (2 ภาคการศึกษาต่อปีการศึกษา ไม่รวมภาคฤดูร้อน) ระยะเวลา 4 ปีการศึกษา มีเป้าหมายคือมุ่งสร้างบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อการสร้างหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์ ความเป็นธรรมทางสังคมและการพัฒนาสังคม การยอมรับความหลากหลายในมิติต่าง ๆ การสร้างสังคมที่ไม่กีดกันและเลือกปฏิบัติ เคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน และสิทธิการเข้าถึงบริการของทุกภาคส่วน

Ref. code: 25595303030034WTP

การรับใช้สังคม และการสร้างสำนึกในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ และสามารถบูรณาการองค์ความรู้ ทัศนคติ และทักษะทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ที่เชื่อมโยงการปฏิบัติงานในหน่วยงานต่าง ๆ มีความสามารถพัฒนากลวิธีการทำงานใหม่ ๆ และประยุกต์เครื่องมือการทำงานทางวิชาชีพในการทำงานกับคน องค์กร ท้องถิ่น ชุมชน สังคมทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค สากล รวมทั้งสามารถทำงานแบบสหวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม โดยมีการเรียนการสอนในวิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และวิชาโทใน 6 สาขาวิชา คือ (1) การพัฒนาชุมชน (2) สังคมสงเคราะห์ในระบบงานยุติธรรม (3) สังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ (4) การพัฒนาเด็กเยาวชนและครอบครัว (5) การบริหารแรงงานและสวัสดิการ และ (6) สวัสดิการผู้สูงอายุ ผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรดังกล่าวจะได้รับปริญญา “สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต” หรือชื่อย่อ “สส.บ.” อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น

(1) งานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ ในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักพัฒนาสังคม พัฒนากร นักพัฒนาชุมชน นักฑัณฑวิทยา พนักงานคุมประพฤติ พนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พนักงานคุ้มครองสิทธิ เป็นต้น

(2) งานภาคเอกชน เช่น นักบริหารงานทั่วไป นักบริหารงานบุคคล นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นักจัดการรายกรณี (Case manager) เป็นต้น

(3) งานวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิเคราะห์ นักเขียน เป็นต้น

(4) งานอิสระ เช่น เจ้าพนักงานในหน่วยงานขององค์กรอิสระ องค์การมหาชน องค์การไม่แสวงหากำไร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

โครงสร้างหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) มีจำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 135 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็นหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ 99 หน่วยกิต (วิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ 84 หน่วยกิต วิชาโท หรือวิชาเลือก 15 หน่วยกิต) และหมวดวิชาเสรีไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต โดยมีโครงสร้างหลักสูตรดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 5.3

โครงสร้างหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โครงสร้างหลักสูตร จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 135 หน่วยกิต			
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป			**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์		2 หน่วยกิต	
1.2 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์		5 หน่วยกิต	
1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์		2 หน่วยกิต	
1.4 กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์และคอมพิวเตอร์		3 หน่วยกิต	
1.5 กลุ่มวิชาภาษาไทย		3 หน่วยกิต	
1.6 กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ		6 หน่วยกิต	
1.7 กลุ่มวิชาเฉพาะคณะ		9 หน่วยกิต	
2. หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า			**99 หน่วยกิต**
2.1 วิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์		84 หน่วยกิต	
	2.1.1 วิชาบังคับในสาขา	57 หน่วยกิต	
	2.1.2 วิชาเลือกในและนอกสาขา	12 หน่วยกิต	
	2.1.3 วิชาบังคับนอกสาขา	15 หน่วยกิต	
2.2 วิชาโท หรือวิชาเลือก ไม่น้อยกว่า		15 หน่วยกิต	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า			**6 หน่วยกิต**

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก *หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)*, โดย คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556, กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จากรายวิชาและแผนการศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)[9] สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ ดังนี้

ในชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1 จัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปจำนวนมากที่สุด ถึง 7 รายวิชา โดยไม่มีวิชาเฉพาะเลย เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2 ก็ยังเน้นไปที่การเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปจำนวนมากถึง 6 รายวิชา แต่ก็เป็นการสิ้นสุดวิชาศึกษาทั่วไปใน

[9] ดูรายละเอียดหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) เพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก ง (หน้า 395 - 408) ภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาคการศึกษานี้ และมีวิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์เพียง 1 รายวิชา คือ ปรัชญาและแนวคิดสังคมสงเคราะห์

ในชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1 เริ่มเข้าสู่การเรียนการสอนวิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์อย่างเต็มรูปแบบ โดยเรียนใน 5 รายวิชา คือ (1) จริยธรรมทางวิชาชีพและคุณค่าความเป็นมนุษย์ (2) พลวัตพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมที่เปลี่ยนแปลง (3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัญหาสังคม (4) สวัสดิการสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์และสังคม และ (5) พื้นฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ และวิชาบังคับนอกสาขา 1 รายวิชา คือ สังคมวิทยาเบื้องต้น เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2 ยังเป็นการจัดการเรียนการสอนวิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์อย่างต่อเนื่องอีก 4 รายวิชา คือ (1) การดูงานและสัมมนา (2) สังคมไทยกับทฤษฎีการพัฒนาสังคม (3) หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ 1 และ (4) การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ 1 และวิชาบังคับนอกสาขาอีก 2 รายวิชา คือ (1) ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ และ (2) มานุษยวิทยาเบื้องต้น

ในชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1 จะเป็นการศึกษาวิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์จำนวน 2 รายวิชา คือ (1) หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ 2 และ (2) การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ 2 วิชาบังคับนอกสาขาอีก 2 รายวิชา คือ (1) เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น และ (2) ภาษาอังกฤษสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ 1 เป็นการสิ้นสุดวิชาบังคับนอกสาขาในภาคการศึกษานี้ และเริ่มให้นักศึกษาได้เลือกเรียนวิชาโทหรือวิชาเลือก ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ให้นักศึกษามีโอกาสเลือกเรียนวิชาโทหรือวิชาเลือกตามความสนใจของนักศึกษา และคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก็ได้เปิดหลักสูตรวิชาโทให้กับนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นจำนวนถึง 6 วิชาโท คือ (1) การพัฒนาชุมชน (2) การบริหารงานยุติธรรม (3) สังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ (4) การพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว (5) การบริหารแรงงานและสวัสดิการ และ (6) สวัสดิการผู้สูงอายุ โดยนักศึกษาต้องเริ่มเรียนวิชาโทในภาคการศึกษาดังกล่าว 1 รายวิชา และวิชาเลือกในและนอกสาขาอีก 1 รายวิชา เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2 จะเป็นการศึกษาวิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์จำนวน 2 รายวิชา คือ (1) หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ 3 และ (2) การให้การปรึกษาทางสังคมสงเคราะห์ วิชาโทจำนวนหรือวิชาเลือก 2 รายวิชา และวิชาเลือกในและนอกสาขาอีก 2 รายวิชา นอกจากนี้ในชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 3 (ภาคฤดูร้อน) นักศึกษาต้องศึกษาในรายวิชาการฝึกภาคปฏิบัติ 1 ซึ่งเป็นการออกไปฝึกงานในองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชนเป็นระยะเวลา 3 เดือน และทำรายงานผลการฝึกงานนำเสนอแก่อาจารย์ที่ปรึกษา

ในชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 ยังเป็นการศึกษาภายในห้องเรียนเป็นหลัก คือ ศึกษาวิชาเลือกในและนอกสาขาจำนวน 1 รายวิชา วิชาโทหรือวิชาเลือกจำนวน 2 รายวิชา และวิชาเลือกเสรีอีก 2 รายวิชา เพื่อเตรียมพร้อมสู่การฝึกงานในภาคเรียนที่ 2 เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 ซึ่งเป็นภาคการศึกษาสุดท้ายของหลักสูตร นักศึกษาจะต้องออกไปฝึกงาน

Ref. code: 25595303030034WTP

ในรายวิชาการฝึกภาคปฏิบัติ 2 ดังเช่นชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 3 (ภาคฤดูร้อน) เป็นการออกไปฝึกงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นระยะเวลา 3 เดือน และทำรายงานผลการฝึกงานนำเสนอแก่อาจารย์ที่ปรึกษา และเรียนในรายวิชาการสัมมนาทางสังคมสงเคราะห์ เพื่อเป็นการสรุปองค์ความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับในช่วงของการฝึกงานมาวิเคราะห์ถึงปัญหาและแสวงแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

จากการศึกษาภาพรวมของหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) จะเห็นได้ว่าในช่วง 1 ปีแรก (ชั้นปีที่ 1) ของหลักสูตรจะเป็นการเรียนวิชาพื้นฐานตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ต้องศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 30 หน่วยกิต ซึ่งมีรายวิชาเดียวเท่านั้นที่เป็นรายวิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คือ ปรัชญาและแนวคิดสังคมสงเคราะห์ เมื่อขึ้นชั้นปีที่ 2 จะเน้นรายวิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ร่วมกับวิชาบังคับนอกสาขาซึ่งจัดการเรียนการสอนโดยคณะอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คือ คณะรัฐศาสตร์ (ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์) คณะเศรษฐศาสตร์ (เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น) คณะศิลปศาสตร์ (ภาษาอังกฤษสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ 1) และคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (สังคมวิทยาเบื้องต้น และมานุษยวิทยาเบื้องต้น) และชั้นปีที่ 3 ของหลักสูตรนั้นจะเน้นไปที่วิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และวิชาโทหรือวิชาเลือก ซึ่งเปิดให้นักศึกษาได้มีโอกาสเลือกเรียนอย่างอิสระตามคณะวิชาต่าง ๆ ที่เปิดหลักสูตรวิชาโทภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประกอบกับคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้เปิดหลักสูตรวิชาโทให้กับนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นจำนวนถึง 6 วิชาโท คือ (1) การพัฒนาชุมชน (2) การบริหารงานยุติธรรม (3) สังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ (4) การพัฒนาเด็กเยาวชน และครอบครัว (5) การบริหารแรงงานและสวัสดิการ และ (6) สวัสดิการผู้สูงอายุ เพื่อสร้างเป็นทางเลือกสำหรับนักศึกษาในหลักสูตรที่สนใจจะพัฒนาตนเองไปเชี่ยวชาญในสาขาวิชาทางด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และเพิ่มเติมทักษะตามความสนใจของนักศึกษาด้วยรายวิชาโทในเชิงลึกเฉพาะด้านมากยิ่งขึ้น และให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ในการทำงานจริงโดยการกำหนดให้มีการฝึกงานในองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชนเป็นระยะเวลา 3 เดือนในช่วงภาคการศึกษาที่ 3 (ภาคฤดูร้อน) โดยกำหนดให้หน่วยกิตถึง 6 หน่วยกิต แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะพัฒนาระบบการฝึกงานให้เป็นไปในรูปแบบสหกิจศึกษาและให้นักศึกษาได้ศึกษาถึงการบริหารจัดการองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน และกลับมาเรียนในห้องเรียนช่วงปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 เพื่อเติมองค์ความรู้ที่พบว่านักศึกษายังไม่มีและศึกษาวิชาโทเพิ่มเติมให้ครบตามเกณฑ์ของหลักสูตร และในภาคการสุดท้ายของการศึกษาในหลักสูตรก็ให้นักศึกษาออกไปฝึกงานอีกครั้ง แต่จะให้ไปฝึกงานภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่ามีความแตกต่างอย่างไรจากองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน เพื่อสร้างประสบการณ์ในการทำงานจริงและพร้อมเข้าสู่

Ref. code: 25595303030034WTP

ตลาดแรงงานได้หลังจากสำเร็จการศึกษา ข้อดีของการให้นักศึกษาได้ฝึกงานในช่วงปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 นั้น เป็นการสร้างโอกาสให้นักศึกษาทำงานได้ทันทีในกรณีที่องค์กรที่นักศึกษาไปฝึกงานนั้นต้องการตัวนักศึกษาให้ทำงานต่อโดยไม่ต้องเสียเวลาในการฝึกฝนงานใหม่ และข้อสังเกตอีกประการหนึ่งจะพบได้ว่าหลักสูตรนี้ให้ความสำคัญกับการฝึกงานค่อนข้างมาก จากการจัดให้มีรายวิชาการฝึกภาคปฏิบัติ 1 และการฝึกภาคปฏิบัติ 2 มีหน่วยกิตรวมกันถึง 12 หน่วยกิต ซึ่งมีการแบ่งให้นักศึกษาไปฝึกงานเป็น 2 ส่วนคือ ฝึกงานภายในองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน และฝึกงานภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถเปรียบเทียบการปฏิบัติงานและความสัมพันธ์ของรัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์การทำงานกับภาคประชาชนอย่างจริงจังสอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนอันเป็นหัวใจหลักของการศึกษาทางด้านสังคมสงเคราะห์

5.2.3 รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย”

ในส่วนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ภายในหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) มีทั้งหมด 22 รายวิชา วิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ 3 รายวิชา วิชาเลือกในและนอกสาขา 7 รายวิชา วิชาโทการพัฒนาชุมชน 6 รายวิชา วิชาโทสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ 2 รายวิชา วิชาโทการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว 2 รายวิชา และวิชาโทสวัสดิการผู้สูงอายุ 2 รายวิชา ซึ่งรายวิชาที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวจะเน้นการเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม ประกอบกับกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น อันเนื่องมาจากเป็นหลักสูตรสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นการเรียนการสอนเกี่ยวกับการจัดให้บริการสวัสดิการแก่ประชาชนซึ่งเป็นภารกิจหลักประการหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นหนักไปที่การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต เช่น สวัสดิการสุขภาพ สวัสดิการชุมชน สวัสดิการทางการศึกษา สวัสดิการเด็กและเยาวชน สวัสดิการผู้สูงอายุ เป็นต้น และมีวิชาโทเป็นการพัฒนาชุมชนที่เน้นไปในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อเป็นการปลูกฝังแนวคิดในการพัฒนาชุมชนให้มีความทันสมัยยิ่งขึ้น สร้างการมีส่วนร่วมกับภาคประชาสังคมในท้องถิ่นและส่งเสริมให้นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมกับประชาชนให้มีความเข้มแข็งขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดในรายวิชาต่าง ๆ ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 5.4

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
วิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ 3 รายวิชา		
SW 224	การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ 1 (Social Work Research I) คำอธิบายรายวิชา: วิธีการต่าง ๆ ในการค้นคว้าหาความรู้ แนวคิด และระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ ทั้งวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพที่ประยุกต์ใช้กับงานสังคมสงเคราะห์ สถิติเบื้องต้นสำหรับการวิจัย กระบวนการวิจัย ครอบคลุมการกำหนดปัญหา การตั้งคำถามการวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัยและสมมุติฐาน การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การรวบรวมข้อมูล รวมทั้งการใช้โปรแกรมทางสถิติ และการนำเสนอผลการวิจัย	**(5) การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์** ● ปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ● การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย ● พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ ● พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ
SW 312	การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ 2 (Social Work Research II) คำอธิบายรายวิชา: ฝึกทักษะกระบวนการวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ในฐานะเป็นวิธีการหลักที่สำคัญของการสังคมสงเคราะห์ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพบริการและนโยบาย กระบวนวิจัยจากการปฏิบัติงาน และการปฏิบัติงานวิจัยร่วมกัน ระหว่างนักสังคมสงเคราะห์ กลุ่มเป้าหมาย และกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง	**(5) การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์** ● การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย
SW 411	การสัมมนาทางสังคมสงเคราะห์ (Social Work Seminar) คำอธิบายรายวิชา: ศึกษา ค้นคว้า อภิปรายเพื่อสร้างเสริมความรู้ ทัศนคติ ทักษะทางวิชาชีพ การบูรณาการความรู้เกี่ยวกับวิธีการสังคมสงเคราะห์กับระบบสวัสดิการสังคม การวิเคราะห์สถานการณ์การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ภูมิภาคและท้องถิ่น การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์เพื่อการแสวงหาแนวทางในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ	**(5) การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์** ● การสัมมนาทางสังคมศาสตร์

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียน การสอนวิชา การปกครองท้องถิ่นไทย
วิชาเลือกในและนอกสาขา 7 รายวิชา		
SW 265	สวัสดิการสุขภาพ (Health Welfare) คำอธิบายรายวิชา: ความหมาย ขอบเขต กลุ่มเป้าหมาย แนวคิดและมาตรฐานการปฏิบัติงาน รวมถึงข้อมูลและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานในหน่วยบริการด้านสาธารณสุขแต่ละระดับ การบริหารนโยบาย และกฎหมายด้านสุขภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทิศทางสวัสดิการในอนาคต แนวคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคม และการสนับสนุนทางสังคมที่นำมาใช้ประโยชน์ในสวัสดิการสุขภาพ สวัสดิการสุขภาพที่เกี่ยวข้องต่อบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
SW 477	สวัสดิการชุมชน (Community Welfare) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิดและปฏิบัติการของชุมชนในการจัดการสวัสดิการที่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตของชุมชน โดยฐานภูมิปัญญาเชิงบูรณาการที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม กระบวนการนโยบายและมาตรการของรัฐในการสนับสนุนสวัสดิการชุมชน	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
SW 478	เพศสภาพกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (Gender in Social Development and Human Security) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิดทฤษฎีและการปฏิบัติการในมิติของเพศสภาพที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาสังคมและการหนุนสร้างความมั่นคงของมนุษย์ ปรากฏการณ์ สภาพและเหตุการณ์จริงในชีวิตทางสังคมด้านต่าง ๆ ที่สะท้อนความไม่เท่าเทียมทางเพศ ทางเลือกที่เหมาะสมกับการพัฒนาสังคมและการหนุนสร้างความมั่นคงของมนุษย์ที่ตอบสนองความเท่าเทียมทางเพศ	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● สิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศ
SW 479	การเสริมสร้างสิทธิมนุษยชนในงานสังคมสงเคราะห์ (Human Rights Strengthening in Social Welfare) คำอธิบายรายวิชา: ปรัชญา พัฒนาการของกระบวนทัศน์สิทธิมนุษยชน กระบวนการเคลื่อนไหวและกลไกเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนในระดับประเทศและสากล การพิทักษ์สิทธิ์ กลยุทธ์และเครื่องมือการทำงานด้านสิทธิมนุษยชน บทบาทขององค์กรสวัสดิการสังคมในการทำงานด้านสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● สิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศ

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
SW 485	เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อในงานสังคมสงเคราะห์ (Information Technologies and Media in Social Work) คำอธิบายรายวิชา: วิธีการค้นหา เข้าถึง และการจัดการข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานสังคมสงเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ การประยุกต์ใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการสื่อสารสาธารณะ อาทิ ละคร หนังสั้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการทำงานสังคมสงเคราะห์ รวมถึงการเสริมสร้างแนวคิดในการใช้เทคโนโลยีและสื่อเพื่อการพิทักษ์สิทธิและเสริมพลังให้กับกลุ่มเป้าหมาย	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● การสื่อสารกับชุมชนและสังคม
SW 489	สวัสดิการคนพิการ (Welfare for People with Disabilities) คำอธิบายรายวิชา: ประเภท สาเหตุ ระบาดวิทยา และสถานการณ์ของความพิการในพลวัตการเปลี่ยนแปลงของสังคม การพิจารณาความพิการในรูปแบบต่าง ๆ มิติทางจิตสังคมของความพิการรวมถึงผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม สิทธิของคนพิการตามกฎหมายในประเทศและพันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับคนพิการ สวัสดิการ บริการสำหรับคนพิการและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง ปรัชญาการดำรงชีวิตอิสระของคนพิการ การเสริมพลังและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและภาคีเครือข่ายทุกระดับ	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
SW 497	การจัดการและดำเนินการในกรณีภาวะภัยพิบัติ (Disaster Management and Intervention) คำอธิบายรายวิชา: หลักการและแนวทางในการจัดการภาวะภัยพิบัติตามช่วงเวลาต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผลกระทบต่อมนุษย์ ชุมชน และสภาพแวดล้อม ความเสี่ยงในภาวะภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ การประเมินความเสี่ยง การวางแผนและการบริหารอย่างมีส่วนร่วม บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและการฟื้นฟูและพัฒนาภายหลังภัยพิบัติ บนหลักการของการเสริมพลังและการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ● การบริหารจัดการภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ
วิชาโทการพัฒนาชุมชน 6 รายวิชา		
CD 311	แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชน (Concepts and Theories on Community Development) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาที่สร้างสรรค์ความเป็นชุมชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในมิติต่าง ๆ แนวคิด แนววิเคราะห์และทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการและยั่งยืน	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● ทฤษฎีประชาสังคม ท้องถิ่นนิยม และชุมชนนิยม

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
CD 312	ปฏิบัติการพัฒนาชุมชน (Community Development Practice) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิด ทฤษฎีปฏิบัติการพัฒนาชุมชนประเภทต่าง ๆ ครอบคลุมในเรื่องทักษะการเป็นผู้ปฏิบัติงานในฐานะผู้เอื้ออำนวยและเสริมสร้างกระบวนการกลุ่ม กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วม รวมไปถึงการพัฒนาทักษะการสร้างสัมพันธภาพ การสื่อสาร ความเป็นผู้นำ การสร้างจิตสำนึกสาธารณะ การศึกษาวิเคราะห์ชุมชน การวางแผนและติดตามโครงการอย่างมีส่วนร่วม ตลอดจนวิเคราะห์ความเป็นไปได้และเงื่อนไงขในการปฏิบัติการพัฒนาชุมชนในบริบทต่าง ๆ ของชุมชนและกลุ่มเป้าหมาย	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน
CD 313	การบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น (Community and Local Development Administration) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการพัฒนา การบริหารองค์กรพัฒนา การบริหารงานเชิงพื้นที่และภูมิภาค ตลอดจนกระบวนการ ขั้นตอนและเทคนิควิธีการบริหารการพัฒนา เงื่อนไขต่าง ๆ ที่สนับสนุน และเป็นข้อจำกัดของการบริหารงานขององค์กรพัฒนาทั้งการบริหารงานภายในองค์กรและการบริหารงานภายนอกองค์กร กระบวนการจัดการตนเองของชุมชนเพื่อนำไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ทั้งรูปแบบการใช้กลไกการควบคุมทางสังคมของชุมชน ภูมิปัญญา และทุนทางสังคมต่าง ๆ ของชุมชน	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน
CD 415	การเสริมสร้างพลังชุมชนและเครือข่าย (Community and Network Empowerment) คำอธิบายรายวิชา: กระบวนการเรียนรู้ด้านการจัดการองค์กรของชุมชนและเครือข่ายชุมชน ซึ่งครอบคลุมการวิเคราะห์ตนเองของชุมชนที่เชื่อมโยงกับบริบทของท้องถิ่น ภูมิภาค และโลกาภิวัตน์ การกำหนดแผนและปฏิบัติการของชุมชน ตลอดจนการทบทวนประเมินผลการพัฒนาชุมชน บทบาท กระบวนการ เทคนิค และจริยธรรมของนักพัฒนาในการปฏิบัติงานกับชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
CD 416	การจัดการทุนในชุมชนและสังคม (Management of Capital in Community and Society) คำอธิบายรายวิชา: ความหมาย คุณค่าของทรัพยากรและทุนประเภทต่าง ๆ ในชุมชน ทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสิ่งแวดล้อม หลักการ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทุนในชุมชน กระบวนการจัดการตนเองของชุมชนทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยกลไกการควบคุมทางสังคม ภูมิปัญญาชุมชน ทุนทางสังคม และการวิเคราะห์ปัจจัยเกื้อหนุนและข้อจำกัด เพื่อนำไปสู่ชุมชนและสังคมแห่งการเรียนรู้และความเป็นธรรม	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม
CD 435	การวิจัยและการจัดความรู้ในงานพัฒนาชุมชน (Research and Knowledge Management in Community Development) คำอธิบายรายวิชา: ความหมาย ความสำคัญ คุณค่าของการวิจัยและการจัดการความรู้ แนวคิด วิธีวิทยาการวิจัยและการจัดการความรู้รูปแบบการต่าง ๆ ของการวิจัยที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิจัยโดยชุมชน รูปแบบการวิจัยใหม่แบบครบวงจร วิจัย พัฒนา และสร้างกระบวนการขับเคลื่อน กระบวนการพัฒนาหรือเสริมสร้างความรู้และความเข้มแข็งของชุมชน	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน **(5) การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์** ● การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย
วิชาโทสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ 2 รายวิชา		
MW 315	สุขภาพชุมชน (Community Health) คำอธิบายรายวิชา: ความหมาย แนวคิด การดำเนินการของระบบบริการสุขภาพในชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในมิติทางสังคม วัฒนธรรมของชุมชน การดูแลแบบองค์รวมอย่างต่อเนื่อง ความเข้าใจต่อระบบการส่งต่อที่ดี ความสำคัญของหน่วยบริการและความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ของภาคีและทุกภาคส่วนในชุมชน ครอบคลุมการพัฒนา การตัดสินใจ และการขับเคลื่อนนโยบายสุขภาพโดยชุมชน และบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในการพัฒนางานสุขภาพในระดับปฐมภูมิ	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
MW 316	นวัตกรรมในงานสังคมสงเคราะห์สุขภาพ (Innovations in Health Social Work) คำอธิบายรายวิชา: ความสำคัญของนวัตกรรม ภูมิหลัง ประเด็นปัญหาที่ต้องการนวัตกรรม แนวคิด การกำเนิดนวัตกรรมในสังคมสงเคราะห์สุขภาพ นวัตกรรมที่เกิดจากปัจเจกบุคคล นวัตกรรมที่เกิดจากการเคลื่อนไหวเป็นขบวนการเปลี่ยนแปลง และนวัตกรรมที่เกิดจากองค์กร กระบวนการผลิตสร้างนวัตกรรม การตอบสนองความต้องการทางสังคมที่ปราศจากการตอบสนองมาก่อน การจับคู่อย่างลงตัวระหว่างสิ่งที่มีกับความสามารถ การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบองค์กร และกรณีศึกษาที่สำคัญ	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
วิชาโทการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว 2 รายวิชา		
CF 362	สวัสดิการเด็กและครอบครัว (Child and Family Welfare) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิดสิทธิเด็กและแนวคิดอื่นที่สำคัญในการจัดสวัสดิการเด็กและครอบครัว ความหมาย ขอบเขต วัตถุประสงค์และความสำคัญของสวัสดิการเด็กและครอบครัว พลวัตการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวและสังคมที่มีผลต่อการจัดสวัสดิการเด็กและครอบครัว หลักการ รูปแบบ และลักษณะบริการสวัสดิการเด็กและครอบครัวของต่างประเทศและประเทศไทย บทบาทของหน่วยงานที่จัดบริการสวัสดิการเด็กและครอบครัวในประเทศไทย แนวทางการพัฒนาการจัดระบบสวัสดิการเด็กและครอบครัว บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ในงานสวัสดิการเด็กและครอบครัว ตลอดจนการทำงานสวัสดิการเด็กในภาวะฉุกเฉิน	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
CF 367	สังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา (Social work in Education) คำอธิบายรายวิชา: ปรัชญา เป้าประสงค์ และจุดมุ่งหมายของการศึกษาและสวัสดิการด้านการศึกษาในฐานะมรรควิธีในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หลักและวิธีการและรูปแบบในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา รูปแบบในการปฏิบัติงานการสังคมสงเคราะห์ในโรงเรียนกับครู บุคลากร นักเรียน นักศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชน บทบาทและหน้าที่ของการสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษาเพื่อการพัฒนานโยบายสวัสดิการด้านการศึกษา	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
วิชาโทสวัสดิการผู้สูงอายุ 2 รายวิชา		
WO 312	สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ (Social Welfare for Older Persons) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิดและทฤษฎีสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ หลักการ นโยบาย กฎหมาย มาตรการ และพัฒนาการการปฏิรูปสังคมไทยที่ส่งผลต่อระบบสวัสดิการผู้สูงอายุ บริการและมาตรฐานการจัดบริการสำหรับผู้สูงอายุในระดับครอบครัว ชุมชน สถาบัน และเครือข่ายผู้สูงอายุ บทบาทของนักสังคมสงเคราะห์ สหวิชาชีพ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจักและพัฒนาสวัสดิการผู้สูงอายุในระดับประเทศและภูมิภาคอาเซียน	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
WO 313	การบริหารจัดการผู้สูงอายุ (Management of Services for Older Persons) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิด ทฤษฎี การบริหารองค์การ การบริหารความเสี่ยง การประเมินภาวะวิกฤติ การบริหารแบบองค์รวม ศึกษาวิเคราะห์การบริหารองค์การสวัสดิการ การกำหนดแผนยุทธศาสตร์การจัดบริการเพื่อผู้สูงอายุในแต่ละช่วงวัย เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ หลักการการดูแลระยะยาว และการจัดบริการผู้สูงอายุระยะสุดท้าย การพัฒนาระบบการดำเนินการของหน่วยงานหรือองค์การสวัสดิการผู้สูงอายุ การประสานร่วมกับเครือข่ายทั้งระดับองค์การและภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสร้างระบบสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และสถาบัน	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หมายเหตุ. สรุปโดยผู้เขียน

5.2.4 การเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น: สถานภาพ และปัญหาที่พบ

การเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นของหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต| มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในระยะแรกของการก่อตั้งจะเป็นการเรียนการสอนในลักษณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์เป็นหลัก โดยระย 2 ปีแรก (ชั้นปีที่ 1 - 2) จะเป็นการเรียนวิชาพื้นฐาน ส่วนระยะ 2 ปีหลัง (ชั้นปีที่ 3 - 4) นั้นจะเป็นการศึกษาภายในห้องเรียนและสลับกับการลงพื้นที่ชุมชนในแต่ละภาคการศึกษา ทำให้นักศึกษามีความคุ้นเคยกับการลงพื้นที่และใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนชนบทพอสมควร ต่อมาได้เปิดการเรียนการสอนในระบบวิชาโท ซึ่งมีการเปิด

Ref. code: 25595303030034WTP

สาขาวิชาการพัฒนาชุมชนขึ้นเป็นครั้งแรกภายในประเทศไทย โดยใช้ฐานคิดแบบดั้งเดิมของการพัฒนาชุมชน คือเอาชุมชนเป็นตัวตั้งแล้วมาแสวงหาคำตอบว่าชุมชนต้องการอะไรบ้างในการพัฒนาไปสู่ความทันสมัยและให้ประชาชนรู้สึกมีความเป็นเจ้าของและจัดการตนเองได้ แนวคิดที่ใช้ในการศึกษา เช่น เรื่องการปกครองตนเอง เรื่องการจัดการตนเอง เรื่องชุมชนเข้มแข็ง เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ซึ่งการเรียนการสอนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นนั้นจะกระจายอยู่ในรายวิชาต่าง ๆ เช่น รายวิชา “การจัดการตนเองของชุมชน” รายวิชา “ยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน” เป็นต้น โกวิทย์ พวงงาม (สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2558) ซึ่งในระยะต่อมาที่มีการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พวงงาม ได้ตั้งข้อเสนอในการปรับปรุงหลักสูตรครั้งต่อไปต้องเพิ่มรายวิชาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น เพราะเล็งเห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นหน่วยปกครองที่สำคัญในการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน โดยเฉพาะเรื่องสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งการเป็นนักสังคมสงเคราะห์ที่ดีจะต้องมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น จึงจำเป็นต้องจัดให้มีการเรียนการสอนในเรื่องของโครงสร้างอำนาจและการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้น จึงมีการปรับหลักสูตรให้มีการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรง แต่ไม่ได้ใช้ชื่อรายวิชาว่าการปกครองท้องถิ่นโดยตรง เพราะถูกมองว่าการใช้คำว่า “การปกครองท้องถิ่น” นั้นจะดูแข็งตัวและเป็นการศึกษาเชิงรัฐศาสตร์มากเกินไป จึงได้มีการใช้ชื่อรายวิชา “การจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น” (ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นรายวิชาการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น) ซึ่งดูทันสมัยกว่าและต้องการเน้นไปที่การให้ความสำคัญกับชุมชน กลุ่ม และพลเมืองในฐานะเป็นตัวแสดงหลักมากกว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นตัวแสดงหนึ่งภายในท้องถิ่นเท่านั้น โกวิทย์ พวงงาม (สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2558) ซึ่งในระดับปริญญาตรีก็มีการจัดการเรียนการสอนในเรื่องการปกครองท้องถิ่นในมิติของชุมชนภายในวิชาโทการพัฒนาชุมชนซึ่งสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจของนักศึกษา เหตุเพราะระดับปริญญาตรีนั้นจะเป็นการเรียนในลักษณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์โดยรวมในลักษณะบูรณาการ ดังนั้นนักศึกษาต้องเรียนรู้ในหลายวิชา เช่น รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยา เป็นต้น ซึ่งนักศึกษาจะมีความรู้ในลักษณแบบกว้าง ๆ แต่ไม่ลึกมากนัก จึงไม่สามารถเจาะจงให้นักศึกษาต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นได้มากนัก แต่ในระดับปริญญาโทนั้นจะมีการเปิดหลักสูตร พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต ซึ่งเน้นไปที่การศึกษาเรื่องดังกล่าวอย่างเข้มข้นและชัดเจนกว่าในระดับปริญญาตรีพอสมควร

Ref. code: 25595303030034WTP

จุดเด่นของหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น มี 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ซึ่งเน้นไปที่การจัดให้บริการสวัสดิการสังคมแก่ประชาชนในหลายด้านและหลายกลุ่มเป้าหมาย เช่น สวัสดิการสุขภาพชุมชน สวัสดิการเด็ก สวัสดิการทางการศึกษา สวัสดิการสำหรับผู้พิการ สวัสดิการสำหรับผู้ติดยาเสพติด เป็นต้น และส่งเสริมเรื่องสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมกันทางเพศ ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักสูตรเป็นลักษณะสหวิทยาการที่ต้องใช้องค์ความรู้ในสาขาวิชาอื่น ๆ ประกอบด้วย หลักสูตรจึงได้จัดให้มีการเรียนการสอนวิชาจากคณะวิชาต่าง ๆ เช่น คณะรัฐศาสตร์ (ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์) คณะเศรษฐศาสตร์ (เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น) คณะศิลปศาสตร์ (ภาษาอังกฤษสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ 1) และคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (สังคมวิทยาเบื้องต้น และมานุษยวิทยาเบื้องต้น) และให้อิสระแก่นักศึกษาในการเลือกเรียนวิชาโทตามความสนใจของนักศึกษา และมีการเปิดหลักสูตรวิชาโททางด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์มากถึง 6 วิชาโท ซึ่งเป็นการเปิดการเรียนการสอนทางด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ที่ครอบคลุมมากที่สุดในประเทศไทย

ประการที่สอง วิชาโทการพัฒนาชุมชนของคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถือเป็นต้นแบบในการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเป็นแห่งแรกในประเทศไทย และให้ความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเป็นอย่างมาก และมีอาจารย์ที่มีความรู้ความสามารถและให้ความสนใจทางการปกครองท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน คือ รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พวงงาม ซึ่งมีประสบการณ์ในการศึกษาและทำวิจัยเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมีการผลิตตำราเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีรองศาสตราจารย์ วุฒิสาร ตันไชย ซึ่งในอดีตเป็นผู้สอนร่วมในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นที่กลายเป็นผู้มีบทบาททางด้านการปกครองท้องถิ่นไทยเป็นอย่างมากในปัจจุบัน จากการมีอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญดังกล่าวสังกัดอยู่ ทำให้วิชาโทการพัฒนาชุมชนจะมีองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นทั้งในมิติทางด้านรัฐศาสตร์ที่เป็นเชิงโครงสร้างการบริหารและมิติทางด้านการพัฒนาชุมชนผสมผสานร่วมกัน ประกอบกับมีข้อมูลกรณีศึกษาเป็นจำนวนมาก ทำให้การเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประการที่สาม หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีการให้นักศึกษาได้มีประสบการณ์ทำงานจริงด้วยการฝึกงานในรายวิชาการฝึกภาคปฏิบัติ 1 และรายวิชาการฝึกภาคปฏิบัติ 2 ซึ่งเป็นรายวิชาบังคับรายวิชาละ 6 หน่วยกิต จำนวน 2 รายวิชา

Ref. code: 25595303030034WTP

ซึ่งแบ่งการฝึกงานเป็น 2 ส่วน คือ ฝึกงานที่องค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน และฝึกงานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก ซึ่งการฝึกงานในลักษณะ 2 ส่วนนี้จะทำให้นักศึกษาเข้าใจในบริบทของการปฏิบัติงานและจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรขนาดใหญ่และองค์กรขนาดเล็กเพื่อเป็นการเปรียบเทียบกันว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ภารกิจอะไรบ้างที่องค์กรขนาดใหญ่ต้องดำเนินการ หรือองค์กรขนาดเล็กต้องดำเนินการ ทำให้นักศึกษาสามารถเปรียบเทียบและมีฐานความรู้มากขึ้นจากการนำความรู้ในห้องเรียนไปต่อยอดกับการฝึกงานได้ และมีประสบการณ์การทำงานกับประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง

ปัญหาของหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น มี 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง รายวิชาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรงมีเพียงรายวิชาเดียว คือรายวิชาการบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น และเป็นวิชาโทการพัฒนาชุมชน ซึ่งนักศึกษาจะมีโอกาสได้ศึกษาในรายวิชาดังกล่าวจะต้องเลือกเรียนวิชาโทการพัฒนาชุมชนเท่านั้น ซึ่งหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิตนั้นมีรายวิชาที่เกี่ยวกับสังคมสงเคราะห์ด้านต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก การจะเอาเรื่องการปกครองท้องถิ่นไปสอดแทรกเป็นรายวิชาบังคับค่อนข้างยากพอสมควร

ประการที่สอง วิชาทางด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นหาอาจารย์สอนค่อนข้างยากมาก อันเนื่องมาจากอาจารย์รุ่นใหม่นั้นยังไม่มีองค์ความรู้และความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นที่เพียงพอจะเปิดวิชาสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะ จึงต้องมีการสร้างระบบการฝึกฝนเพื่อให้อาจารย์รุ่นใหม่มีความรู้และความสนใจทางด้านการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น โดยการร่วมกันทำงานวิจัย ร่วมเป็นผู้บรรยายในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประการที่สาม โดยพื้นฐานแล้วหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ฉะนั้นการปกครองท้องถิ่นได้รับความสนใจค่อนข้างน้อยทั้งจากอาจารย์และนักศึกษา จึงทำให้การพัฒนาหรือขยายขอบเขตการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นทำได้ยาก และการบูรณาการทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นร่วมกับคณะวิชาอื่น ๆ นั้นยังไม่มีการทำให้เกิดขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีการเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาสอนบ้าง แต่ก็ยังไม่เพียงพอหรือครอบคลุมเท่าใดนัก จึงทำให้องค์ความรู้และขอบเขตในการเรียนการสอนนั้นค่อนข้างแคบและจำกัดภายในมิติของการพัฒนาชุมชนเท่านั้น

Ref. code: 25595303030034WTP

5.2.5 แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นของหลักสูตร

หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น คือการพัฒนาอาจารย์รุ่นใหม่ให้มีความสนใจและเชี่ยวชาญเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากขึ้นโดยมีคณาจารย์รุ่นเก่ามาเป็นพี่เลี้ยง ร่วมทำวิจัยเกี่ยวกับท้องถิ่น ร่วมสอนในรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับท้องถิ่นซึ่งต้องพัฒนาไปทีละระดับ ขั้นแรกสร้างความรู้ความเข้าใจว่างานสวัสดิการสังคมนั้นต้องอาศัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขั้นที่สองให้ทำวิจัยเกี่ยวกับท้องถิ่น ขั้นที่สาม เป็นวิทยากรร่วมในงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น ขั้นที่สี่ ร่วมรับผิดชอบในรายวิชาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น และนำกรณีศึกษาจากการทำวิจัยมาพัฒนาการเรียนการสอนในห้องเรียน ซึ่งระบบการพัฒนาอาจารย์รุ่นใหม่ต้องทำงานเป็นทีมมากขึ้น ในส่วนการพัฒนานักศึกษานั้นจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาเป็นวิทยากร เช่น เชิญตัวแทนจากคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) มาบรรยายเรื่องธรรมาภิบาลท้องถิ่น เชิญตัวแทนจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย (สถ.มท.) มาเป็นผู้บรรยายเกี่ยวกับโครงสร้างการปกครองส่วนท้องถิ่น เชิญผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ มาบรรยายเกี่ยวกับการจัดให้บริการสาธารณะ และเชิญอาจารย์และนักวิชาการจากคณะวิชาต่าง ๆ มาอธิบายเรื่องการปกครองท้องถิ่นในสาขาวิชานั้น ๆ เช่น คณะนิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ เป็นต้น หรือเป็นการเชิญกลุ่มผู้นำชุมชนที่ทำงานในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการบ้านเอื้ออาทร โครงการกองทุนหมู่บ้าน มาบรรยาถึงประสบการณ์และวิธีการทำงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ซึ่งเป็นการเปิดมุมมองให้นักศึกษาในส่วนสาขาวิชาที่ทางคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ไม่ได้จัดการเรียนการสอนให้ในรายวิชาปกติ และเป็นการสร้างเครือข่ายทางวิชาการทางด้านการปกครองท้องถิ่นและการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น โกวิทย์ พวงงาม (สัมภาษณ์, 19 ตุลาคม 2558)

Ref. code: 25595303030034WTP

5.3 แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่น

แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่นนั้นจะแบ่งเป็น 2 กรณีศึกษาตามประเภทของหลักสูตร คือ (1) หลักสูตรทั่วไป คือหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และ (2) หลักสูตรพิเศษที่เกิดจากโครงการความร่วมมือทางวิชาการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับสถาบันการศึกษา คือหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

5.3.1 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่[10]

> องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเดี๋ยวนี้เขาไม่ได้มองว่าไม่มีคู่แข่ง เขามองว่าเขามีคู่แข่งทุกที่ ถ้าทำงานไม่ดี ตอบสนองประชาชนไม่ได้ประชาชนก็ไม่เอา เพราะมันคือการให้บริการ ซื้อเสียงก็ทำได้แต่อยู่ไม่นาน ถ้าซื้อเสียงแล้วไม่มีการจัดบริการก็จบ เพราะเขาวัดกันที่การให้บริการ กลายเป็นการบริหารท้องถิ่นของภาคเหนือเป็นแบบนี้ ซึ่งกรุงเทพฯ ไม่มีกลิ่นอายของสิ่งเหล่านี้เลยต้องเข้าใจว่ากรุงเทพฯ อยู่ใกล้มือรัฐบาลกลางที่คอยดูแล แต่พวกเราอยู่ไกลมือที่คอยดูแล ฉะนั้นก็มีความแตกต่างกันแน่นอน การเรียนเรื่องท้องถิ่นต้องอย่าเรียนเหมือนกันหลักสูตรเดียวทั้งประเทศ ของเราเรียนแบบนั้นไม่ได้ เรามีหลายมิติที่ต้องดู เราไม่ใช่จุฬาฯ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ที่แปะชื่อจุฬาฯ แล้วขายได้ แปะชื่อ มช. (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ขายได้หรือเปล่าเรายังไม่รู้เลย นี่คือเรื่องจริง ตอนนี้เราอยู่แบบเดิมมันอยู่ไม่ได้แล้ว ไม่ใช่ทุกคนมีความคิดแบบนี้ เราเคยผ่านยุคที่เลียนแบบหลักสูตรของส่วนกลางมาแล้ว มันทำไม่ได้แล้ว เพราะเราตอบชุมชนไม่ได้
>
> พจนา พิชิตปัจจา (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2558)

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ สังกัดคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดการเรียน

---

[10] ข้อมูลในการวิเคราะห์หลักสูตรดังกล่าวมาจากบทสัมภาษณ์คณาจารย์ประจำสำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พจนา พิชิตปัจจา อาจารย์ ดร.พนม กุณาวงศ์ และอาจารย์ ดร.ปฐมาวดี จงรักษ์ เมื่อวันที่ 15 - 16 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Ref. code: 25595303030034WTP

การสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2529 ถือได้ว่าเป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์อย่างเต็มรูปแบบในระดับปริญญาตรีและมอบปริญญาบัตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็นแห่งแรกภายในสถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาค ซึ่งในขณะนั้นสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนวิชารัฐประศาสนศาสตร์นั้นจะมอบปริญญาทางด้านรัฐศาสตร์ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หรือศิลปศาสตรบัณฑิต เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น อาจจะถือได้ว่าเป็นหลักสูตรที่มอบปริญญาบัตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ในระดับปริญญาตรีเป็นแห่งแรกภายในประเทศไทย

5.3.1.1 รายละเอียดหลักสูตร

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ โดยมีสำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน โดยเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในระบบทวิภาค (2 ภาคการศึกษาต่อปีการศึกษา ไม่รวมภาคฤดูร้อน) ระยะเวลา 4 ปีการศึกษา มีเป้าหมายคือมุ่งสร้างบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารงานในภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารภาครัฐและสังคมในแง่มุมต่าง ๆ โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมความเป็นผู้นำและเป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ รวมทั้งมุ่งผลิตบัณฑิตทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ให้มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีความเป็นผู้นำ เป็นผู้รู้จริง คิดเป็น ปฏิบัติได้ สามารถครองตน ครองคน ครองงาน อย่างมีมโนธรรม ก่อให้เกิดการเรียนรู้และมีจิตสำนึกต่อสังคม ผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรดังกล่าวจะได้รับปริญญา “รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต” หรือชื่อย่อ “รป.บ.” อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น

(1) งานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ เช่น ปลัดอำเภอ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล นักวิเคราะห์นโยบายและแผน เจ้าหน้าที่การทูต นักการทูต เจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์ นักพัฒนาชุมชน นักวิชาการคลัง นักพัฒนาสังคม เจ้าหน้าที่ในองค์การมหาชนและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เจ้าพนักงานในหน่วยงานของรัฐ ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาลปกครอง พนักงานคดีปกครอง นักวิชาการแรงงาน นักวิชาการการศึกษา นักบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น

(2) งานภาคเอกชน เช่น เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป เจ้าหน้าที่บริหารงานบุคคล เป็นต้น

(3) งานวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิเคราะห์ นักเขียน เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

(4) งานอิสระ เช่น เจ้าพนักงานในหน่วยงานขององค์กรอิสระ องค์การมหาชน องค์การไม่แสวงหากำไร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

โครงสร้างหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) มีจำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 138 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็นหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ 102 หน่วยกิต (วิชาแกน 24 หน่วยกิต วิชาเอก 63 หน่วยกิต วิชาโท 15 หน่วยกิต) และหมวดวิชาเสรีไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต โดยมีโครงสร้างหลักสูตรดังนี้

ตารางที่ 5.5

โครงสร้างหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

โครงสร้างหลักสูตร จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 138 หน่วยกิต			
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป			**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร		12 หน่วยกิต	
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์		6 หน่วยกิต	
1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์		9 หน่วยกิต	
1.4 กลุ่มวิชาการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม		3 หน่วยกิต	
2. หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า			**102 หน่วยกิต**
2.1 วิชาแกน		24 หน่วยกิต	
2.2 วิชาเอก ไม่น้อยกว่า		63 หน่วยกิต	
	2.2.1 วิชาเอกบังคับ	45 หน่วยกิต	
	2.2.2 วิชาเอกเลือก ไม่น้อยกว่า	18 หน่วยกิต	
2.3 วิชาโท ไม่น้อยกว่า		15 หน่วยกิต	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า			**6 หน่วยกิต**

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก *หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)*, โดย คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556, เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Ref. code: 25595303030034WTP

จากรายวิชาและแผนการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)[11] สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ ดังนี้

ในชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1 จัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 2 รายวิชา และวิชาแกนจำนวน 4 รายวิชา คือ (1) ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ (2) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (3) ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์ และ (4) หลักเศรษฐศาสตร์ 1 ซึ่งจะแตกต่างจากหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง ที่จะให้เรียนวิชาพื้นฐานทางสาขาวิชารัฐศาสตร์ทั้งหมดในภาคการศึกษาแรก เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2 มีการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 3 รายวิชา และมีวิชาแกน 3 รายวิชา คือ (1) จิตวิทยาทั่วไป (2) ความรู้เบื้องต้นทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และ (3) การบริหารราชการไทย

ในชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1 ก็ยังมีการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 4 รายวิชา และวิชาแกนที่นักศึกษาเลือกเรียนเพิ่มเติมอีก 1 รายวิชา ซึ่งวิชาแกนได้สิ้นสุดการเรียนการสอนในภาคการศึกษานี้ และเริ่มมีการเรียนการสอนวิชาเอกบังคับ 2 รายวิชา คือ (1) องค์การและการบริหาร และ (2) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2 จัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 1 รายวิชา และสิ้นสุดวิชาศึกษาทั่วไปในภาคการศึกษานี้ และเริ่มเข้าสู่การเรียนการสอนวิชาเอกบังคับอย่างเต็มรูปแบบ โดยเรียนใน 4 รายวิชา คือ (1) การบริหารท้องถิ่น (2) นโยบายสาธารณะและการพัฒนานโยบาย (3) การวางแผนการบริหาร (4) การจัดการระบบสารสนเทศสาธารณะ ให้นักศึกษาเลือกเรียนวิชาโทอีก 1 รายวิชาตามความสนใจของนักศึกษา และวิชาเสรีอีก 1 รายวิชา

ในชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1 จะเป็นการศึกษาวิชาเอกบังคับจำนวน 3 รายวิชา คือ (1) การบริหารเชิงกลยุทธ์ (2) ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ 1 และ (3) การบริหารโครงการ วิชาเอกเลือกตามความสนใจของนักศึกษาจำนวน 1 รายวิชา วิชาโทจำนวน 2 รายวิชา และวิชาเสรีอีก 1 รายวิชา เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2 เป็นการศึกษาวิชาเอกบังคับจำนวน 2 รายวิชา คือ (1) การบริหารงานคลัง และ (2) ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ 2 วิชาเอกเลือกตามความสนใจของนักศึกษาจำนวน 3 รายวิชา และวิชาโทอีก 1 รายวิชา ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตได้จัดการเรียนการสอนเรื่องระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์จำนวนถึง 2 รายวิชา แสดงให้เห็นถึงว่าหลักสูตรดังกล่าวได้ให้ความสำคัญในการวิจัยทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็นอย่างมาก

---

[11] ดูรายละเอียดหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) เพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก จ (หน้า 409 - 418) ภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ในชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 นักศึกษาจะต้องออกสหกิจศึกษาเป็นระยะเวลา 1 ภาคการศึกษาในองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน และศึกษาทำรายงานผลการสหกิจศึกษาส่งกลับมาที่อาจารย์ที่ปรึกษาในหลักสูตร เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 ซึ่งเป็นภาคการศึกษาสุดท้ายของหลักสูตร นักศึกษาจะต้องกลับมาเรียนในวิชาเอกบังคับจำนวนทั้งหมด 2 รายวิชา คือ (1) จริยธรรมสำหรับนักบริหาร และ (2) การศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งเป็นการให้นักศึกษาได้นำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการสหกิจศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1 มาจัดทำเป็นรายงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ โดยมีคณาจารย์ประจำหลักสูตรเป็นผู้ให้คำแนะนำ และมีการจัดสอบป้องกันงานวิจัยดังกล่าว เพื่อเสริมสร้างโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ในการจัดทำวิจัยทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และสามารถผลิตผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพได้ เรียนวิชาเอกเลือกอีก 2 รายวิชา และวิชาโทจำนวน 2 รายวิชา

จากการศึกษาภาพรวมของรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) จะเห็นได้ว่าในช่วง 2 ปีแรก (ชั้นปีที่ 1 - 2) ของหลักสูตรจะเป็นการเรียนวิชาพื้นฐานตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ต้องศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 30 หน่วยกิต ในส่วนวิชาที่เกี่ยวข้องกับทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ก็จะเน้นไปที่การสร้างความรู้ความเข้าใจทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ในภาพรวม เช่น นโยบายสาธารณะและการพัฒนานโยบาย การวางแผนการบริหาร การจัดการระบบสารสนเทศสาธารณะ องค์การและการบริหาร การจัดการทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น คล้ายคลึงกับหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และช่วง 2 ปีหลัง (ชั้นปีที่ 3 - 4) ของหลักสูตรนั้นจะเน้นไปที่วิชาเอกบังคับและวิชาเอกเลือก สิ่งที่น่าสนใจคือหลักสูตรนี้ได้จัดรายวิชาระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นจำนวนถึง 2 รายวิชา ซึ่งเป็นการส่งเสริมและมุ่งเน้นให้นักศึกษามีทักษะและความสามารถในการทำงานวิจัยในเชิงวิชาการได้ และให้นักศึกษาได้ไปสหกิจศึกษาแบบบังคับในชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 คล้ายคลึงกับหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในส่วนภาคการศึกษาที่ 2 นั้นได้ให้นักศึกษาจัดทำการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งเป็นการให้นักศึกษาได้นำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการสหกิจศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1 มาจัดทำเป็นรายงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ควบคู่ไปกับการเรียนการสอนในชั้นเรียนด้วย โดยคาดหวังว่านักศึกษาจะได้นำองค์ความรู้จากการสหกิจศึกษามาพัฒนาเป็นผลงานทางวิชาการประกอบด้วย ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในลักษณะนี้มีข้อดีคือสามารถพัฒนานักศึกษาให้มีความรู้ความสามารถทั้งด้านการปฏิบัติงานจริงและการพัฒนาความรู้ทางวิชาการ แต่ทว่าการจัดให้มีสหกิจศึกษาในภาคการศึกษาที่ 1 นั้น อาจจะทำให้นักศึกษาเสียโอกาสการเข้าทำงานได้ทันที

Ref. code: 25595303030034WTP

ในกรณีที่องค์กรที่นักศึกษาไปสหกิจศึกษานั้นต้องการตัวนักศึกษาให้ทำงานต่อโดยไม่ต้องเสียเวลาในการฝึกฝนงานใหม่ และนอกจากนี้ยังพบปัญหาในการจัดสหกิจศึกษาคือองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชนนั้นขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดสหกิจศึกษาว่าจะต้องให้นักศึกษาปฏิบัติงานอะไรบ้าง และไม่สามารถประเมินให้คะแนนการสหกิจศึกษาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งก่อให้เกิดผลเสียกับนักศึกษาตามมาเพราะการประเมินดังกล่าวมีผลต่อเกรดเฉลี่ยของนักศึกษาด้วย ซึ่งทางหลักสูตรต้องดำเนินหาวิธีแก้ไขในการสร้างความเข้าใจร่วมกับองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนที่จะให้นักศึกษาเข้าไปจัดทำสหกิจศึกษาต่อไปในอนาคต ปฐมาวดี จงรักษ์ (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2558)

5.3.1.2 รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย”

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ภายในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) มีทั้งหมด 8 รายวิชา โดยแบ่งเป็นวิชาแกน จำนวน 1 รายวิชา วิชาเอกบังคับจำนวน 3 รายวิชา และวิชาเอกเลือก 4 รายวิชา ซึ่งรายวิชาที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวเป็นการผสมผสานระหว่างการเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง และการเรียนการสอนกลุ่มบริหารจัดการ อันเนื่องมาจากเป็นหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ทั่วไปที่ศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ในภาพรวม ไม่ได้เจาะจงหรือเน้นเฉพาะทางด้านการปกครองท้องถิ่น แต่ทว่าก็ยังมีรายวิชาต่าง ๆ ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะมิติในทางด้านการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การบริหารท้องถิ่น การคลังท้องถิ่น นวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมจำนวน 1 รายวิชา คือ ประชาสังคมกับการบริหารงานท้องถิ่น ซึ่งเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่นักศึกษาว่าบทบาทของชุมชนมีความสำคัญอย่างไรในการบริหารจัดการท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียดในรายวิชาต่าง ๆ ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 5.6

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
วิชาแกน 1 รายวิชา		
128201	การบริหารราชการไทย (Thai Public Administration) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิดและทฤษฎีระบบราชการ หลักการบริหารราชการแผ่นดิน การบริหารราชการสมัยสุโขทัย การบริหารราชการสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น การปฏิรูประบบราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของระบบราชการไทยในปัจจุบัน การบริหารราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น การบริหารรัฐวิสาหกิจ การบริหารองค์การมหาชนอิสระ การบริหารงานบุคคลในระบบราชการไทย และปัญหาระบบราชการไทย	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์ ● ประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่น
วิชาเอกบังคับ 3 รายวิชา		
128204	การบริหารท้องถิ่น (Local Administration) คำอธิบายรายวิชา: หลักการและวัตถุประสงค์ในการกระจายอำนาจทางการบริหารและการเมือง เกณฑ์การจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การวางแผนการพัฒนาท้องถิ่น การบริหารงานด้านการเงินและการคลังและงบประมาณท้องถิ่น การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● ทฤษฎีการกระจายอำนาจและการปกครองตนเอง ● โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์ **(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดทำนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ● การคลังท้องถิ่นและงบประมาณท้องถิ่น ● การบริหารงานบุคคลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
128309	ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ 1 (Research Methodology in Public Administration I) คำอธิบายรายวิชา: ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับการแสวงหาความรู้และความเป็นศาสตร์ ข้อกำหนดเบื้องต้นและจุดมุ่งหมายของสังคมศาสตร์ กระบวนทัศน์และหัวข้องานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ กระบวนการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ การกำหนดประเด็นปัญหาและหัวข้องานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ วรรณกรรมและกรอบแนวคิดทางรัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยการวิเคราะห์และตัวแปรในงานวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ สมมุติฐาน ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การตรวจสอบค่าความเชื่อถือได้และความเที่ยงตรง	**(5) การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์** ● ปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ● การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย
129310	ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ 2 (Research Methodology in Public Administration II) คำอธิบายรายวิชา: ธรรมชาติข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงคุณภาพ และการตรวจสอบข้อมูล จริยธรรม ในการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ การวัดและเครื่องมือวัด การวัดและเครื่องมือวัดเชิงปริมาณ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ การเลือกใช้สถิติในงานวิจัย การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอและแปลความหมายข้อมูล การวัดและเครื่องมือวัดเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การเขียนรายงานการวิจัย	**(5) การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์** ● พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ ● พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ
วิชาเอกเลือก 4 รายวิชา		
128333	ประชาสังคมกับการบริหารงานท้องถิ่น (Civil Society and Local Administration) คำอธิบายรายวิชา: พัฒนาการและการปฏิรูปการบริหารท้องถิ่น พลวัตการเคลื่อนไหวทางสังคมของ ภาคประชาชน แนวคิดเรื่องประชาสังคมและกิจกรรมของอาสาสมัครประชาสังคม สวัสดิการ และบริการสาธารณะ ประชาสังคมและชุมชน ประชาสังคมและการปฏิรูปการบริหารงานท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนท้องถิ่น ภารกิจของท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะ การออกแบบองค์การสำหรับการบริหารท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายสำหรับการบริหารท้องถิ่น บทบาทประชาสังคมกับการตรวจสอบการใช้อำนาจทางการบริหารท้องถิ่น ประชาสังคมกับชุมชนท้องถิ่นในอุดมคติ	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● ประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน **(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● ทฤษฎีประชาสังคม ท้องถิ่นนิยม และชุมชนนิยม ● การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
128434	การคลังท้องถิ่น (Local Public Finance) คำอธิบายรายวิชา: ทฤษฎี และแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางการคลังระหว่างรัฐบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ โครงสร้าง หน้าที่ และองค์ประกอบของการคลังท้องถิ่น การวางแผนกลยุทธ์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แหล่งรายได้ และการพัฒนาของท้องถิ่น ระบบเงินอุดหนุนสาหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การงบประมาณและรายจ่ายของท้องถิ่น เทคนิคการติดตามและควบคุมทางการคลัง	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดทำนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ● การคลังท้องถิ่นและงบประมาณท้องถิ่น ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
128435	นวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Administrative Innovation in Local Government) คำอธิบายรายวิชา: พัฒนาการช่วงสำคัญเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรท้องถิ่นในประเทศตะวันตก สาระสำคัญของการบริหารจัดการองค์กรปกครองท้องถิ่นของไทยหลังยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบบประชาธิปไตย อิทธิพลของการบริหารจัดการสมัยใหม่ และแนวคิดจากประเทศตะวันตกต่อการบริหารงานองค์การภาครัฐของไทย รูปแบบ และกระบวนการกำเนิดขึ้นของนวัตกรรมการบริหารจัดการของท้องถิ่นไทยหลังยุคปฏิรูปการกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ 2540 การวิเคราะห์ปัญหาขององค์กรปกครองท้องถิ่นและการบริหารจัดการความเปลี่ยนแปลง ประเภทของนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ และการประยุกต์ใช้นวัตกรรมเหล่านี้เพื่อการจัดบริการสาธารณะแก่ชุมชนท้องถิ่น ผลกระทบ และความท้าทายของการสร้างนวัตกรรม และนวัตกรรมเชิงทำลาย บทบาทของผู้บริหาร สภาท้องถิ่น และประชาชนต่อการสร้างนวัตกรรมการบริหาร และบริการสาธารณะเชิงสร้างสรรค์ การจัดการนวัตกรรมการบริหารเชิงสร้างสรรค์ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และอิทธิพลของระบบตลาดเสรี การสร้างนวัตกรรมการบริหารเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับองค์การภาคประชาชน และประชาชน ในท้องถิ่น	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียน การสอนวิชา การปกครองท้องถิ่นไทย
128484	สัมมนาระบบบริหารราชการไทย (Seminar in Thai Administrative System) คำอธิบายรายวิชา: ศึกษาสภาพแวดล้อมของระบบบริหารราชการไทย บทบาทของวัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม การเมือง ที่มีอิทธิพลต่อระบบบริหารราชการไทย ปัญหาระบบราชการไทย ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ปัญหาการปฏิรูประบบบริหารราชการไทย ปัญหาการกระจายอำนาจทางการบริหาร ภาวะผู้นำในระบบราชการไทย จริยธรรมและธรรมาภิบาลในการบริหารราชการไทย และกรณีศึกษา	**(5) การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์** ● การสัมมนาทางสังคมศาสตร์

หมายเหตุ. สรุปโดยผู้เขียน

5.3.1.3 การเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น: สถานภาพ และปัญหาที่พบ

การเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในระยะแรกจะจัดการเรียนการสอนในวิชา “การปกครองท้องถิ่น” เพียงรายวิชาเดียว ซึ่งเป็นรายวิชาบังคับเรียนร่วมกับสำนักวิชาการเมืองและการปกครอง โดยมีศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง เป็นผู้รับผิดชอบสอนในรายวิชาดังกล่าว โดยจัดการเรียนการสอนในลักษณะบรรยายเชิงโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นในช่วงแรก และช่วงหลังจะศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ความเป็นมา บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการบริหารจัดการเมืองเชียงใหม่ เช่น เรื่องการขนส่ง เรื่องหมอกควัน เรื่องวัดและโบราณสถาน โดยให้นักศึกษาทำการสำรวจพื้นที่จริง จันทนา สุทธิจารี, ไพลิน ภู่จีนาพันธุ์, สุพิชฌาย์ ปัญญา และ พินสุดา วงศ์อนันต์ (สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2558) ต่อมาหลังจากเกิดการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 สำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์จึงได้จัดการเรียนการสอนในรายวิชา “การบริหารท้องถิ่น” และจัดการเรียนการสอนโดยแยกจากสำนักวิชาการเมืองการปกครอง ซึ่งรายวิชาดังกล่าวจะเน้นเรื่องการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก ร่วมกับรายวิชาการบริหารราชการไทย เพื่อให้นักศึกษาสามารถแยกแยะออกว่าส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และสร้างความเข้าใจของการบริหารจัดการท้องถิ่นจะต้องจัดบริการสาธารณะอะไรบ้าง ต้องมีระบบของตนเองอะไรบ้าง ซึ่งเป็นจุดแยกขาดจากวิชารัฐศาสตร์ จนกระทั่งมีการพัฒนาให้เปิดเป็นวิชาโท

Ref. code: 25595303030034WTP

การบริหารท้องถิ่นในระดับปริญญาโท แต่ปรากฏว่าไม่มีนักศึกษาให้ความสนใจที่จะศึกษาในสาขาวิชานี้เท่าใดนัก อันเนื่องมาจากนักศึกษาส่วนใหญ่จะเลือกเรียนในสาขาวิชาการบริหารงานทั่วไป ซึ่งเป็นการศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์แบบทั่วไปมากกว่า จึงทำให้สาขาวิชาดังกล่าวปิดตัวเองลงไปโดยปริยาย พจนา พิชิตปัจจา (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2558)

มีโครงการหนึ่งที่เป็นการพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คือ การร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ให้ทุนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ จัดเป็นหลักสูตรอบรมระยะสั้นแล้วได้ความรู้ไปใช้และทำเป็นนวัตกรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้มีนโยบายให้คณาจารย์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ต้องทำหน้าที่ส่งเสริมความรู้และให้บริการวิชาการแก่ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนำเอาองค์ความรู้ดังกล่าวนั้นมาเสริมกับการเรียนการสอนภายในรายวิชาต่าง ๆ ภายใต้ชื่อโครงการ USR (University Social Responsibility) ปฐมาวดี จงรักษ์ (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2558) ซึ่งคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่องการสร้างสมรรถนะร่วมกันทุกสาขาวิชาในคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ซึ่งเป็นการตั้งคำถามในการศึกษาว่าว่าในอนาคตสาขาวิชาทางด้านรัฐศาสตร์นั้นจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด อันเนื่องมาจากองค์ความรู้ของประชาชนที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นนั้นเป็นองค์ความรู้ที่ปฏิบัติได้ ไม่ใช่องค์ความรู้ทางทฤษฎีอย่างที่ศึกษากันในปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) ซึ่งหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตนั้นได้ข้อสรุปจากโครงการวิจัยดังกล่าวว่าต่อไปนี้จะต้องเข้าสู่ชุมชนให้มากขึ้น องค์ความรู้ต้องถูกสร้างขึ้นมาจากชุมชนเป็นชุดความคิดแล้วมาพัฒนาเป็นวิชาสอนเฉพาะให้ชัดเจน ซึ่งวิชาพวกนี้จะเป็นวิชาระยะสั้นและเน้นเครื่องมือและเทคนิคการทำงานให้มากขึ้น ปัจจุบันก็มีการใช้แนวคิดการให้บริการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Services: NPS) ซึ่งในท้องถิ่นเริ่มใช้กันแล้วแต่ยังขาดความรู้ อาจารย์ภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็ไปช่วยแก้ปัญหาและสามารถพัฒนากลายเป็นองค์ความรู้ในห้องเรียนได้ เน้นการใช้การฝึกฝนเป็นฐานหลักในการศึกษา (Practice-based studies) และการใช้ชุมชนเป็นฐานหลักในการศึกษา (Community-based studies) ให้มากขึ้น ซึ่งหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตจะมองในภาพรวมส่วนใหญ่ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์โดยจะใช้ตำราและงานวิจัยมาเป็นเครื่องมือในการกำหนดรายวิชา แต่เรื่องการปกครองท้องถิ่นนั้นการหาเครือข่ายความร่วมมือในการสร้างวิชาเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นการสร้างกลไกพวกนี้ขึ้นมานั้นจำเป็นต้องขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ของผู้บริหารทั้งของคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย พจนา พิชิตปัจจา (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2558)

Ref. code: 25595303030034WTP

ในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จะเป็นการเรียนการสอนแบบรัฐประศาสนศาสตร์ทั่วไป แต่ได้จัดให้มีการเรียนการสอนในวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรงคือ การบริหารจัดการท้องถิ่น และการคลังท้องถิ่น ซึ่งอาศัยความได้เปรียบในเชิงพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มาเป็นกรณีศึกษา และเชิญผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาบรรยายเพิ่มเติมในแต่ละรายวิชาที่นอกเหนือจากรายวิชาข้างต้น ซึ่งนักศึกษาจะไม่ได้ผ่านการเรียนรู้กระบวนการปกครองท้องถิ่นจริง ๆ แต่นักศึกษาได้เรียนรู้เรื่องการปกครองท้องถิ่นที่อยู่ในกิจกรรมอื่น ๆ ที่แทรกเข้ามามากกว่า ซึ่งการเรียนการสอนในลักษณะนี้มีข้อดีคือนักศึกษาจะได้มีความรู้ความสามารถทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์แบบกว้าง ๆ และรอบด้าน หลังสำเร็จการศึกษาก็สามารถที่จะไปปฏิบัติงานในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนได้โดยไม่จำเป็นต้องเจาะจงว่าจะไปปฏิบัติงานในหน่วยงานประเภทใด พนม กุณาวงศ์ (สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2558) ส่วนวิชาเลือกทางด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นก็เคยมีการเปิดการเรียนการสอนบ้าง แต่ไม่ค่อยได้รับความนิยมจากนักศึกษาเท่าใดนัก เพราะนักศึกษาระดับปริญญาตรียังไม่เคยมีประสบการณ์ในการทำงาน เขาจึงไม่ค่อยเห็นความสำคัญของวิชาเกี่ยวกับเรื่องท้องถิ่นเท่าใดนัก วิชาเลือกที่จะได้รับความนิยมก็จะเป็นรายวิชาทางด้านทรัพยากรมนุษย์ เหตุเพราะสามารถใช้ในการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษาได้มากกว่า พจนา พิชิตปัจจา (สัมภาษณ์, 16 กันยายน 2558)

จุดเด่นของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น มี 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค ซึ่งมีพื้นที่ในการศึกษาเป็นจำนวนมากในลักษณะการใช้พื้นที่เป็นฐานหลักในการศึกษา (Area-based studies) และคณาจารย์ภายในสำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ได้ลงพื้นที่ทำงานร่วมกับประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหลากหลาย เช่น ด้านการแก้ไขปัญหาฝิ่น ด้านการจัดสวัสดิการชุมชน ด้านการจัดการองค์ความรู้ในท้องถิ่น ด้านเครือข่ายชุมชน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศชุมชน ด้านการบริหารจัดการแบบธรรมาภิบาล เป็นต้น ซึ่งทำให้มีกรณีศึกษาและประเด็นศึกษาที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนได้หลากหลายและมีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก

ประการที่สอง การให้นักศึกษาได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาและทำงานร่วมกับท้องถิ่นจริง ไม่ว่าจะเป็นรายวิชา “สหกิจศึกษา” ซึ่งเป็นการส่งนักศึกษาไปทำงานจริงภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจำนวนมากภายในภาคเหนือ ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ในการทำงานจริง และพบปัญหาที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นจริง ยิ่งทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และนำองค์ความรู้จากภายในห้องเรียนไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง และทำให้นักศึกษาสามารถทำงานร่วมกับประชาชนได้มากยิ่งขึ้น

Ref. code: 25595303030034WTP

ปัญหาของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น มี 5 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง รายวิชาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรงถือว่ายังมีจำนวนน้อยมาก อันเนื่องมาจากเป็นหลักสูตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่ต้องจัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ทั่วไป ไม่ได้เฉพาะเจาะจงทางด้านการปกครองท้องถิ่น และอาจารย์ผู้สอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะนั้นเป็นที่ขาดแคลน ส่วนใหญ่จะเป็นอาจารย์ที่มีองค์ความรู้ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ทั่วไปที่นำการปกครองท้องถิ่นมาเป็นกรณีศึกษาเสียมากกว่า

ประการที่สอง ตำราเรียนทางด้านการปกครองท้องถิ่นยังถือว่ามีจำนวนจำกัดเป็นอย่างมาก ตำราภาษาไทยมีจำนวนจำกัดอันเนื่องมาจากนักวิชาการไทยที่สนใจเรื่องการปกครองท้องถิ่นมีจำนวนไม่มากนัก ในส่วนตำราต่างประเทศก็นำมาใช้ในการเรียนการสอนเป็นจำนวนมากไม่ได้นัก อันเนื่องมาจากมีข้อจำกัดในทักษะการอ่านตำราภาษาต่างประเทศของนักศึกษา รวมไปถึงการเข้าถึงฐานข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นภายในประเทศไทยนั้นยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ไม่สามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้

ประการที่สาม ความไม่ยืดหยุ่นในการกำหนดรายวิชาภายในหลักสูตร อันเนื่องมาจากต้องมีการกำหนดรายวิชาในหลักสูตรให้สอดคล้องตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้กำหนดไว้ว่าให้มีการปรับปรุงหลักสูตรทุก ๆ 5 ปี ซึ่งทำให้การปรับหลักสูตรและรายวิชาต่าง ๆ ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและทันท่วงทีต่อการตอบสนองความต้องการองค์ความรู้ตามสถานการณ์ปัจจุบันและทันสมัยเพียงพอ

ประการที่สี่ การแข่งขันในการจัดทำหลักสูตรและการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นของสถาบันอุดมศึกษาภายในภาคเหนือมีความเข้มข้นสูงมากพอสมควร ทุกสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างให้ความสนใจในเรื่องการปกครองท้องถิ่นอันเนื่องมาจากสถานที่ตั้งสถาบันอุดมศึกษาเป็นทำเลในการศึกษาเชิงพื้นที่เป็นฐานหลักที่สำคัญมาก ซึ่งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ยังอยู่ในช่วงของการแสวงหาวิธีการสร้างความแตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ในการศึกษาและจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น และแนวทางการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสามารถผลิตองค์ความรู้ให้แก่ชุมชนซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ต้องสามารถดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิม

ประการที่ห้า นักศึกษาไม่ให้ความสนใจรายวิชาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นอันเนื่องมาจากนักศึกษาจะให้ความสนใจเกี่ยวกับภาพรวมของระดับชาติมากกว่าระดับท้องถิ่นและให้ความสนใจกับการศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์แบบทั่วไปมากกว่าที่จะเน้นไป

Ref. code: 25595303030034WTP

เฉพาะเจาะจงไปทางด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งการเลือกเรียนในลักษณะดังกล่าวนี้จะเป็นการสร้างโอกาสให้กับนักศึกษาในการไปปฏิบัติงานในองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนได้ง่ายกว่าที่จะเรียนเน้นไปทางการปกครองท้องถิ่น จึงทำให้การพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นก็อ่อนแอลงไปด้วย

5.3.1.4 แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นของหลักสูตร

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น คือต้องมีการแสวงหาเอกลักษณ์ในการสร้างองค์ความรู้เพื่อชุมชนในภาคเหนือโดยการส่งเสริมให้นักศึกษาลงพื้นที่และนำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมาเป็นกรณีศึกษาประกอบการเรียนการสอนมากขึ้น อาจารย์ประจำหลักสูตรต้องส่งเสริมการจัดการอบรมทั่วไปหรือเพื่อให้ความรู้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องการเรียนรู้อะไร เช่น การถ่ายโอนภารกิจ การจัดให้บริการสาธารณะ การบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ จัดการศึกษาในเชิงรุกที่เน้นการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาและแสวงหาทางแก้ไขให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้และสร้างเครือข่ายทางด้านการปกครองท้องถิ่น และมีการพัฒนารายวิชาเกี่ยวกับทางด้านการปกครองท้องถิ่นให้มีมากยิ่งขึ้น โดยรายวิชาต่าง ๆ จะต้องมีพื้นฐานมาจากงานวิจัยของอาจารย์ที่สร้างขึ้นเป็นรายวิชาหนึ่งในหลักสูตร ซึ่งเป็นการสร้างองค์ความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงและมีความยั่งยืนได้มากกว่า และปรับปรุงการเรียนการสอนในรายวิชาต่าง ๆ ในส่วนแรกให้เป็นอาจารย์เป็นผู้สอนเพื่อเป็นการปูพื้นฐานและให้ความรู้ทางทฤษฎีแก่นักศึกษา ในส่วนหลังก็ให้มีกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการปกครองท้องถิ่น เช่น ผู้บริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนนักศึกษา เพื่อเป็นการเสริมประสบการณ์ในการดำเนินการจริงว่าพบปัญหาอย่างไรและแก้ไขปัญหาอย่างไร ซึ่งทำให้นักศึกษามีประสบการณ์และสามารถไปปฏิบัติงานหลังสำเร็จการศึกษาได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พนม กุณาวงศ์ (สัมภาษณ์, 15 กันยายน 2558)

Ref. code: 25595303030034WTP

5.3.2 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น[12]

> สิ่งที่เรามองคือมันหมดยุคของการเรียนในห้องเรียนแล้ว มันหมดยุคจากการเรียนในหนังสือ ฉะนั้นเราต้องเรียนจากการปฏิบัติเป็นตัวที่สำคัญ ต้องบูรณาการพันธกิจของสถาบันการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดการเรียนการสอน การวิจัย การบริการวิชาการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมให้มันเป็นเรื่องเดียวกัน เรามีโครงการที่จะทำให้เราเป็น Practice school (สถาบันการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติ) ที่มีประสิทธิภาพ เพราะในเวลานี้เรามีลูกศิษย์ที่อยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ไม่มีพื้นที่ไหนที่ไม่มีลูกศิษย์เรา นี่คือหุ้นส่วนที่สำคัญที่จะทำให้การเรียนและการปฏิบัติไปด้วยกันเกิดขึ้นได้ ถ้าสิ่งที่เราจัดการเรียนการสอนถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้นั่นคือความสำเร็จของเรา ฉะนั้นจุดยืนของจึงไม่ใช่อยู่ที่ว่าเป็นเพียงสถาบันการศึกษาที่ผลิตคนและให้เข้าไปทำงานในส่วนงานต่าง ๆ เพราะนั่นคือ paradigm (กระบวนทัศน์) แบบเดิม ๆ แต่ทิศทางข้างหน้าของเราคือต้องการเป็นหุ้นส่วนในการพัฒนาประเทศ
>
> ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2558)

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ เน้นไปทางด้านการปกครองท้องถิ่น สังกัดวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่เกิดขึ้นจากโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น เปิดการเรียนการสอนครั้งแรกในปี พ.ศ. 2548 ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ในระยะแรกได้เปิดรับผู้สมัครเข้าศึกษาเฉพาะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 จึงได้มีการขยายการเปิดรับผู้สมัครเข้าศึกษาเป็นบุคคลทั่วไปที่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมปลาย และหลักสูตรดังกล่าวนี้ได้เป็นต้นแบบในการจัดทำหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านการปกครองท้องถิ่นและกระจายตัว

[12] ข้อมูลในการวิเคราะห์หลักสูตรดังกล่าวมาจากบทสัมภาษณ์รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ (คณบดี วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น) เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2558 ณ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Ref. code: 25595303030034WTP

ไปตามสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ตามโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและสถาบันการศึกษา

5.3.2.1 ข้อมูลพื้นฐาน: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น[13]

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (College of Local Administration, Khon Kaen University) เป็นหน่วยงานเทียบเท่าระดับคณะวิชา มีฐานะเป็นหน่วยงานอิสระในกำกับของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจาก “โครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยขอนแก่น” โดยมีวัตถุประสงค์ว่าการกระจายอำนาจและศักยภาพการบริหารจัดการภาครัฐที่ดีว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติ แต่เมื่อกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยได้ทำการสำรวจคุณวุฒิของบุคลากรสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2546 พบว่ามีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทเป็นจำนวนน้อยมาก ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าผู้ที่สำเร็จการศึกษาเหล่านี้เกือบทั้งหมดยังไม่มีองค์ความรู้เรื่องการกระจายอำนาจและการบริหารจัดการที่ดี ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจะต้องพัฒนาบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนความเชี่ยวชาญในการบริหารงานท้องถิ่นและเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานภาคสาธารณะเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบให้อยู่ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป

ต่อมาในปี พ.ศ. 2548 มหาวิทยาลัยขอนแก่นจึงได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ในการสร้างหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาตรีและปริญญาโทเพื่อพัฒนาบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และดำเนินการเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตและหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 และเปิดการเรียนการสอนครั้งแรกในปีดังกล่าว โดยหลักสูตรที่จัดขึ้นนี้ในระยะเริ่มแรกอยู่ภายใต้การดำเนินงานของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น และต่อมาด้วยจำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้น ประกอบกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นมีนโยบายจะขยายและพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ เพื่อให้ครอบคลุมทุกภารกิจ และตอบสนองความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มุ่ง

---

[13] สรุปประวัติศาสตร์ของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น จากเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.cola.kku.ac.th/main/page.php?id=1 (ความเป็นมาของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 20 เมษายน 2560)

Ref. code: 25595303030034WTP

เสริมสร้างศักยภาพและความพร้อมในการบริหารตามแนวทางของการกระจายอำนาจและเพื่อให้การบริหารจัดการองค์กรและการบริการวิชาการแก่นักศึกษาเกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ที่ประชุมคณะกรรมการอำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น คราวประชุมครั้งที่ 1/2549 เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2549 จึงมีมติเห็นชอบให้จัดตั้งหน่วยงานในการบริหารจัดการภารกิจร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยขอนแก่นและกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นขึ้น เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2549 โดยมีชื่อว่า “สำนักงานโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยขอนแก่นและกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย” ตามประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น ฉบับที่ 759/2549 (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549)

ต่อมาเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารจัดการและให้เห็นเป็นรูปธรรมของการเตรียมความพร้อมของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะเข้ามารับภารกิจที่จะเพิ่มขึ้นและอีกประการก็เพื่อให้มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนั้นที่ประชุมคณะกรรมการบริหารสำนักงานโครงการความร่วมมือฯ ครั้งที่ 3/2549 เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2549 จึงมีมติเห็นสมควรให้ปรับปรุงระบบการบริหารจากสำนักงานโครงการความร่วมมือฯ เป็นหน่วยงานที่เทียบเท่าระดับคณะวิชาในการจัดการเรียนการสอน และเพื่อเป็นการควบคุมคุณภาพตามมาตรฐานของมหาวิทยาลัยขอนแก่น และเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการใช้บุคลากรจากหน่วยงานต่าง ๆ จากภายในและหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยคำแนะนำของที่ประชุมจึงเกิดการตั้งชื่อหน่วยงานใหม่ว่า “วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น”และให้หน่วยงานดังกล่าวมีสถานะเป็นองค์กรในกำกับของมหาวิทยาลัยขอนแก่นเทียบเท่าคณะวิชา ตามข้อบังคับมหาวิทยาลัยขอนแก่นว่าด้วยองค์กรในกำกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2539 และให้การบริหารงานของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นเป็นไปตามระเบียบของมหาวิทยาลัยขอนแก่นว่าด้วยวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น หลักการดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบจากที่ประชุมคณบดี ครั้งที่ 3/2550 เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2550 และที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยขอนแก่น ครั้งที่ 4/2550 เมื่อวันที่ 4 เมษายน พ.ศ. 2550 (มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2551) มีมติอนุมัติให้จัดตั้ง “วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น” เป็นหน่วยงานอิสระในกำกับของมหาวิทยาลัยขอนแก่นและทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นเพื่อพัฒนาศักยภาพและคุณวุฒิการศึกษาของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับให้มีความรู้ความสามารถในด้านการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อรองรับนโยบายการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรต่าง ๆ ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ระดับปริญญาตรี 3 หลักสูตร

(1) หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น

(2) หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการคลัง

(3) หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการงานช่างและผังเมือง

ระดับปริญญาโท 3 หลักสูตร

(1) หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น

(2) หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานตำรวจและชุมชน

(3) หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

ระดับปริญญาเอก 1 หลักสูตร

(1) หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารกิจการสาธารณะ (หลักสูตรนานาชาติ)

5.3.2.2 รายละเอียดหลักสูตร

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ เน้นไปทางด้านการปกครองท้องถิ่น โดยมีวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน โดยเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี ในระบบทวิภาค (2 ภาคการศึกษาต่อปีการศึกษา ไม่รวมภาคฤดูร้อน) ระยะเวลา 4 ปีการศึกษา มีเป้าหมายคือมุ่งสร้างบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่มีความรู้ทางด้านการบริหารกิจการสาธารณะ และด้านการมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ มีคุณธรรมและจริยธรรม มีทักษะและความรับผิดชอบในการทำงาน รวมทั้งการใช้ชีวิตในสังคม และมีสมรรถนะระดับสากล สามารถแข่งขันกับนานาชาติกระบวนทัศน์และทักษะในการใช้หลักการบริหารจัดการที่ดี การบริหารกิจการสาธารณะที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ตามความต้องการของชุมชนและสังคม ผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรดังกล่าวจะได้รับปริญญา “รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น” หรือชื่อย่อ “รป.บ. (การปกครองท้องถิ่น)” อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น

(1) งานภาคการเมือง เช่น รัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

(2) งานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ เช่น ปลัดอำเภอ ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบทั้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา นักบริหารงานทั่วไป นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ตำรวจ เป็นต้น

(3) งานภาคเอกชน เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนากลยุทธ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายลูกค้าสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เจ้าหน้าที่ประสานงานทั่วไป เป็นต้น

(4) งานวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิเคราะห์ นักเขียน เป็นต้น

(5) งานอิสระ เช่น เจ้าพนักงานในหน่วยงานขององค์กรอิสระ องค์การมหาชน องค์การไม่แสวงหากำไร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) มีจำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 126 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็นหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ 90 หน่วยกิต (วิชาเฉพาะด้าน 81 หน่วยกิต วิชาบังคับเลือก 9 หน่วยกิต) และหมวดวิชาเสรีไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต โดยมีโครงสร้างหลักสูตรดังนี้

ตารางที่ 5.7

โครงสร้างหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

โครงสร้างหลักสูตร จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 126 หน่วยกิต		
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาการสื่อสารและการเรียนรู้ด้วยตนเอง	12 หน่วยกิต	
1.2 กลุ่มวิชาการคิดเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์	3 หน่วยกิต	
1.3 กลุ่มวิชาคุณธรรมและจริยธรรม	3 หน่วยกิต	
1.4 กลุ่มวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา	6 หน่วยกิต	
1.5 กลุ่มวิชาความรู้และการปรับตัวในยุคโลกาภิวัตน์	6 หน่วยกิต	
2. หมวดวิชาเฉพาะ		**90 หน่วยกิต**
2.1 วิชาเฉพาะด้าน	81 หน่วยกิต	
2.2 วิชาบังคับเลือก	9 หน่วยกิต	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า		**6 หน่วยกิต**

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก *หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)*, โดย วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2556, ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

Ref. code: 25595303030034WTP

จากรายวิชาและแผนการศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)[14] สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ ดังนี้

ในชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1 จัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 5 รายวิชา (ไม่คิดหน่วยกิต 1 รายวิชา คือ คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐานที่ต้องสอบตามเกณฑ์บังคับของมหาวิทยาลัยขอนแก่น) และวิชาเฉพาะด้านเพียง 1 รายวิชา คือ การเมืองและการปกครองท้องถิ่นไทย เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2 มีการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 2 รายวิชา และมีวิชาเฉพาะด้านจำนวน 3 รายวิชา คือ (1) ขอบเขตและพลวัตทางการบริหารกิจการสาธารณะ (2) กฎหมายสำหรับการปกครองท้องถิ่น และ (3) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป

ในชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1 มีการเรียนวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 2 รายวิชา และวิชาเฉพาะด้านจำนวน 3 รายวิชา คือ (1) แนวคิดและทฤษฎีการบริหารท้องถิ่น (2) การปกครองและการจัดการเครือข่าย (3) การบริหารความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุนชนท้องถิ่น และ (4) การบริหารทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2 จัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 3 รายวิชา และสิ้นสุดวิชาศึกษาทั่วไปในภาคการศึกษานี้ และวิชาเฉพาะด้านจำนวน 3 รายวิชา คือ (1) เศรษฐศาสตร์สำหรับนักบริหาร (2) นโยบายสาธารณะท้องถิ่น และ (3) สังคมโลกในสหัสวรรษใหม่

ในชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1 จะเป็นการศึกษาวิชาเฉพาะด้านทั้งหมด โดยจัดการเรียนการสอนในจำนวน 5 รายวิชา คือ (1) องค์กรในอนาคตและการจัดการการเปลี่ยนแปลง (2) การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3) การบริหารการเงินการคลังท้องถิ่นและพัฒนารายได้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (4) เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและการตัดสินใจ และ (5) การบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น และวิชาเลือกเสรี 1 รายวิชา เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2 เป็นการศึกษาวิชาเฉพาะด้านต่อเนื่องมาจากภาคการศึกษาที่ 1 แต่เน้นที่ภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยจัดการเรียนการสอนใน 6 รายวิชา คือ (1) สันติศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (2) การบริหารการศึกษาท้องถิ่น (3) การบริหารงานสาธารณูปโภคท้องถิ่น (4) การบริหารงานสาธารณสุขท้องถิ่น (5) การจัดการวิสาหกิจชุมชน และ (6) สถิติสำหรับนักบริหารท้องถิ่น

---

[14] ดูรายละเอียดหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) เพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก ฉ (หน้า 419 - 427) ภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ในชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 จะเป็นการศึกษาในห้องเรียนเป็นภาคการศึกษาสุดท้าย ซึ่งจะจัดการเรียนการสอนวิชาวิชาเฉพาะด้านในส่วนที่เหลือภายในหลักสูตรทั้งหมดจำนวน 4 รายวิชา คือ (1) การบริหารเชิงกลยุทธ์ในองค์กรปกครองท้องถิ่น (2) จริยธรรมสำหรับนักบริหารท้องถิ่น (3) ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ และ (4) กลยุทธ์การวางแผนพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการ และวิชาเลือกอีก 1 รายวิชา เพื่อเตรียมพร้อมสู่การสหกิจศึกษาในช่วงภาคการศึกษาที่ 2 เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 ซึ่งเป็นภาคการศึกษาสุดท้ายของหลักสูตร นักศึกษาจะต้องออกไปสหกิจศึกษา ณ องค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชน เป็นระยะเวลา 1 ภาคการศึกษา เพื่อสร้างโอกาสให้นักศึกษาได้ทดลองปฏิบัติงานจริงในตำแหน่งงานที่นักศึกษาให้ความสนใจ โดยมีคณาจารย์ประจำหลักสูตรเป็นผู้ให้คำแนะนำ และจัดทำเป็นรายงานผลสหกิจศึกษาส่งให้กับคณาจารย์ประจำหลักสูตร หรือสามารถลงทะเบียนเรียนวิชาเลือกทดแทนได้จำนวน 3 รายวิชา แต่จะรณรงค์ให้นักศึกษาไปสหกิจศึกษาเป็นหลักมากกว่า เพื่อให้นักศึกษามีประสบการณ์ทำงานจริงและเป็นประโยชน์ต่อการไปประกอบอาชีพต่อไป

จากการศึกษาภาพรวมของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) จะเห็นได้ว่าในช่วง 2 ปีแรก (ชั้นปีที่ 1 - 2) ของหลักสูตรจะเป็นการเรียนวิชาพื้นฐานตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ต้องศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 30 หน่วยกิต ในส่วนรายวิชาเฉพาะด้านนั้นในชั้นปีที่ 1 จะเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและความรู้เกี่ยวกับกฎหมายการปกครองท้องถิ่น ในชั้นปีที่ 2 จะเป็นการเริ่มสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและกฤษฎีการปกครองท้องถิ่น ความหลากหลายในชุมชนท้องถิ่น และนโยบายสาธารณะท้องถิ่น ในช่วง 2 ปีหลัง (ชั้นปีที่ 3 - 4) นั้นจะเป็นการศึกษาที่เน้นไปในทางอำนาจหน้าที่และภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ประกอบกับเครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ ในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการสหกิจศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ทำงานจริงในสถานที่จริงซึ่งเป็นจุดเน้นของหลักสูตรนี้ เหตุเพราะหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นนั้นเกิดขึ้นมาจากความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นร่วมกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มาช่วยกันร่วมพัฒนาหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถทางด้านการปกครองท้องถิ่น เพื่อตอบสนองต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องการองค์ความรู้และบุคลากรในการดำเนินงาน จึงจำเป็นต้องให้นักศึกษาได้ออกไปสหกิจศึกษาเพื่อมีประสบการณ์ในการทำงานจริงและมีความพร้อมในการทำงานได้ทันทีหลังจากสำเร็จการศึกษา เป็นการสร้างหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นที่ใช้ฐานองค์ความรู้จากสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่เน้นการบริหารจัดการองค์กรมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งหลักสูตร

Ref. code: 25595303030034WTP

ต่าง ๆ ของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ไม่ใช่เป็นการผลิตบัณฑิตตามความต้องการของอาจารย์ผู้สอน แต่ผลิตบัณฑิตตามความต้องการของผู้ใช้งานจริงเป็นหลัก ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2558)

5.3.2.3 รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย”

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ภายในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) มีทั้งหมด 26 รายวิชา โดยแบ่งเป็นวิชาเฉพาะด้านจำนวน 22 รายวิชา และวิชาบังคับเลือก 4 รายวิชา โดยวิชาเฉพาะด้านนั้นจะให้ความสำคัญไปที่การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น อันเนื่องมาจากเป็นหลักสูตรที่ใช้องค์ความรู้ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่น และเน้นผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถเชิงปฏิบัติการมากกว่าเน้นทางด้านการศึกษาทฤษฎีเชิงวิชาการ นอกจากนี้ยังมีการเรียนการสอนในกลุ่มอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองเป็นรายวิชาเกี่ยวกับโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ในส่วนการเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมจะเป็นรายวิชาที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและบริหารจัดการชุมชน ส่วนการเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองมีเพียง 1 รายวิชาคือการวางผังเมืองเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นรายวิชาบังคับเลือกสำหรับนักศึกษาที่ไม่ทำสหกิจศึกษาและไม่ได้เป็นรายวิชาบังคับ ดังนั้นจึงถือว่านักศึกษาของหลักสูตรส่วนใหญ่นั้นจะไม่ได้เรียนในรายวิชาดังกล่าว เพราะมีนโยบายรณรงค์ให้นักศึกษาไปสหกิจศึกษาเป็นหลัก ซึ่งมีรายละเอียดในรายวิชาต่าง ๆ ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 5.8

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
วิชาเฉพาะด้าน 22 รายวิชา		
002 211	แนวคิดและทฤษฎีการบริหารท้องถิ่น (Concept and Theories of Local Administration) คำอธิบายรายวิชา: ทฤษฎี และแนวคิดเกี่ยวกับรัฐและการปกครอง หลักการจัดการปกครองและบริหาร ทฤษฎีการปกครองท้องถิ่น การปกครองท้องถิ่นของต่างประเทศที่สำคัญในตะวันตกและในเอเชีย และการปกครองท้องถิ่นในอนาคต	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● ทฤษฎีการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น
002 213	การบริหารทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น (Managing Social and Cultural Capital in Local Communities) คำอธิบายรายวิชา: ขอบเขต ความหมาย ทุนและวัฒนธรรมทางสังคม ความสำคัญของทางสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น รูปแบบและแนวคิดต้นแบบทุนทางสังคมในในประเทศเอเชียและตะวันตก วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อนามาปรับใช้ในการเตรียมความพร้อมชุมชนท้องถิ่นเพื่อรองรับกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม
002 222	กฎหมายสำหรับการปกครองท้องถิ่น (Local Government Laws) คำอธิบายรายวิชา: ประวัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 สิทธิและเสรีภาพในรัฐธรรมนูญ หลักทางปกครองของรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ การบริหารการสาธารณะ คำสั่งทางปกครอง นิติกรรมและสัญญาทางปกครอง เทศบัญญัติ ระเบียบข้อบังคับขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การควบคุมอานาจรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ นิติวิธีทางปกครอง กฎหมายเกี่ยวกับงานบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
002 223	การเมืองและการปกครองท้องถิ่นไทย (Thai Local Politics and Government) คำอธิบายรายวิชา: ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับรัฐและการปกครอง หลักการจัดการปกครองและบริหารทฤษฎีการปกครองท้องถิ่น การจัดโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ในการปกครองของไทย ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น กระบวนการของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายประจำขององค์กรปกครองท้องถิ่นไทย ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายการเมืองกับฝ่ายประจำ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่น เช่น ภาคธุรกิจเอกชน และองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ความเป็นมาและพัฒนาการของการกระจายอำนาจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ การเลือกตั้งและการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มของการเมืองการปกครองท้องถิ่นไทย	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์
002 224	นโยบายสาธารณะท้องถิ่น (Local Public Policy) คำอธิบายรายวิชา: หลักนโยบายสาธารณะกระบวนการผลิตนโยบายสาธารณะในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประเภทของนโยบายสาธารณะ นโยบายการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ด้านการพัฒนาการเมืองและด้านสิ่งแวดล้อม	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดทำนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์
002 226	การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Human Resource Management Strategy for Local Administrative Organizations) คำอธิบายรายวิชา: กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์สาหรับองค์กรปกครองท้องถิ่น พัฒนาการทางแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์จากอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ความท้าทายในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการการบริหารทรัพยากรมนุษย์การแสวงหา และพัฒนาบุคลากรที่มีทักษะและสมรรถภาพสูง เทคโนโลยีสารสนเทศที่ใช้ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น และกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในการปกครองส่วนท้องถิ่น	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การบริหารงานบุคคลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
002 227	การบริหารงานการเงินการคลังท้องถิ่นและพัฒนารายได้องค์กรปกครองท้องถิ่น (Financial and Fiscal Management and Revenue Development in Local Government) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิดเกี่ยวกับระบบการเงินการคลังของท้องถิ่น การบริหารรายได้และรายจ่ายของหน่วยปกครองระดับท้องถิ่น การประมาณการรายรับ-รายจ่ายเพื่อการจัดสรรงบประมาณของท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างระบบการคลังท้องถิ่นกับรัฐบาลแห่งชาติ กระบวนการบริหารงบประมาณที่เน้นผลงานบริการสาธารณะและการพัฒนาท้องถิ่น การกระจายอานาจกับการคลังท้องถิ่น ข้อจำกัดของและแนวทางการพัฒนาระบบการคลังของท้องถิ่น การเมืองกับการบริหารงานด้านการเงินการคลัง นวัตกรรมทางด้านการบริหาร งานการเงินการคลังท้องถิ่น แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับภาษีระบบภาษีท้องถิ่น การบริหารการจัดเก็บภาษี นวัตกรรมการพัฒนารายได้ท้องถิ่นนอกเหนือจากการเก็บภาษี	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การคลังท้องถิ่นและงบประมาณท้องถิ่น
002 228	เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและการตัดสินใจ (Management Information System for Decision Making) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลและสารสนเทศ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ระบบสารสนเทศองค์ประกอบและโครงสร้างของระบบสารสนเทศ ความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในปัจจุบัน การพัฒนาระบบสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการบริหารจัดการและกระบวนการตัดสินใจในองค์กรปกครองท้องถิ่น ภัยคุกคามและการป้องกันความเสี่ยงจากการใช้ระบบสารสนเทศและการสื่อสารในกระบวนการบริหารจัดการ เทคโนโลยีสารสนเทศกับชุมชนท้องถิ่น และแนวคิดวิธีการการจัดเก็บ รวบรวมข้อมูลของท้องถิ่น รวมถึงการนาข้อมูลที่รวบรวมไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การบริหารข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี
002 229	สันติศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (Peace Studies for Local Development) คำอธิบายรายวิชา: ชุมชนท้องถิ่นกับเสถียรภาพและความมั่นคง บทบาทวิธีการและกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของสาธารณะชุมชน ปรัชญา แนวคิด ทฤษฎีสันติศึกษาและความขัดแย้ง ทักษะการเจรจาการต่อรองและการไกล่เกลี่ย การอำนวยความสะดวกและการจัดประชาพิจารณ์ กลยุทธ์และกลวิธีในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ ทักษะและกลไกในการบริหารความขัดแย้ง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการสร้างสมานฉันท์ สันติสุขชุมชน	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การบริหารจัดการความขัดแย้ง

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
002 230	การบริหารเชิงกลยุทธ์ในองค์กรปกครองท้องถิ่น (Strategic Management in Local Administration Organizations) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิดและกลยุทธ์การบริหารและการพัฒนาท้องถิ่น ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารและการจัดการในระดับต่าง ๆ ขั้นตอนและกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแบบแนวคิดการบริหารการพัฒนาท้องถิ่น การวิเคราะห์สถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบันและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมในอนาคต ตลอดจนแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารเพื่อพัฒนาท้องถิ่นจากกรณีศึกษา	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● เครื่องมือและเทคนิคในการบริหารจัดการองค์กร
002 231	การบริหารการศึกษาท้องถิ่น (Local Education Administration) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิดและหลักการการบริหารการศึกษา องค์ประกอบของการบริหาร ได้แก่ แนวคิดการบริหารแนวใหม่ การวางแผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการจัดองค์การ กลุ่มกิจกรรม การประสานงาน กฎหมายการศึกษาการ การบริหารบุคลากร การบริหารทรัพยากรอื่น การอานวยการและการประสานงาน สารสนเทศเพื่อการบริหาร การเงินและงบประมาณ ความสัมพันธ์เชิงระบบและการบูรณาการการพัฒนาท้องถิ่น การบริหารการศึกษาท้องถิ่น ความเคลื่อนไหว ความเปลี่ยนแปลง และกรณีศึกษาในประเทศเอเชียและอาเซียน	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
002 232	การบริหารสาธารณูปโภคท้องถิ่นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (Infrastructure Management In Local Government) คำอธิบายรายวิชา: ประกอบด้วยงานด้านถนน ทางเดินเท้า ไฟฟ้าสาธารณะ ประปา การกำจัดของเสีย โทรศัพท์สาธารณะ อินเตอร์เน็ต ไวไฟ และเครือข่าย 3 จี รวมทั้งพื้นที่สาธารณะระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตของคนท้องถิ่น การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
002 233	การบริหารงานสาธารณสุขท้องถิ่น (Local Public Health Administration) คำอธิบายรายวิชา: หลักการและแนวคิด การสาธารณสุขท้องถิ่น ระบบสาธารณสุขท้องถิ่น การวิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหาสาธารณสุขท้องถิ่น การบริหารงานสาธารณสุขท้องถิ่นเชิงกลยุทธ์ การประเมินโครงการสาธารณสุขท้องถิ่น การถ่ายโอนภารกิจด้านสาธารณสุข หลักประกันสุขภาพท้องถิ่น และการบริการกองทุนสุขภาพในท้องถิ่น	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียน การสอนวิชา การปกครองท้องถิ่นไทย
002 234	การบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น (Local Natural Resources and Environmental Management) คำอธิบายรายวิชา: องค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท้องถิ่น สถานการณ์ สถานภาพและวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่น การศึกษาสำรวจและวิเคราะห์ทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น การประเมินสถานภาพและผลกระทบสิ่งแวดล้อม การจัดใช้ประโยชน์ การจัดการอนุรักษ์และการจัดการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจชุมชน	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การบริหารทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งปฏิกูล
002 235	การจัดการวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise Management) คำอธิบายรายวิชา: ขอบเขตความหมายและความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน ครัวเรือนในระบบเศรษฐกิจชุมชน ท้องถิ่น ความหมาย แนวคิด ลักษณะ ประเภท วิธีการ กระบวนการ รูปแบบ และพัฒนาการของวิสาหกิจชุมชน การจัดการการตลาด การจัดการการผลิต การส่งเสริมการตลาด กลยุทธ์การพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและข้อเสนอแนะ	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การพัฒนาธุรกิจและการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน และการพัฒนาทักษะอาชีพ
002 236	กลยุทธ์การวางแผนพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการ (Strategic Planning for Integrated Spatial Development) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาพื้นที่ท้องถิ่น เมืองและชนบท ชุมชนท้องถิ่นในอุดมคติ แนวคิด นโยบายและแผนการพัฒนาพื้นที่ การศึกษาและวิเคราะห์ระบบภูมินิเวศท้องถิ่น กลยุทธ์ กระบวนการ และเทคนิคการวางแผนพัฒนาพื้นที่ท้องถิ่น เทคนิคภูมิสนเทศเพื่อการพัฒนาพื้นที่ท้องถิ่น การกาหนดเขตการจัดการ การวางผังเมืองและท้องถิ่น ชุมชนน่าอยู่ การจัดการภูมิทัศน์และพื้นที่สาธารณะ การพัฒนาท้องถิ่นในลักษณะบูรณาการ	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การจัดทำนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์
002 311	จริยธรรมสำหรับนักบริหารท้องถิ่น (Ethics for Local Administrator) คำอธิบายรายวิชา: ความรู้พื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจริยศาสตร์ จรรยาบรรณทางการบริหารและคุณธรรมพื้นฐานสาหรับนักบริหาร ธรรมาภิบาลกับการบริหารท้องถิ่น จริยธรรมกับการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรท้องถิ่น วัฒนธรรมพื้นบ้านกับการบริหารท้องถิ่น การประยุกต์ใช้ศาสนธรรมในการบริหารท้องถิ่น กรณีศึกษาปัญหาทางการบริหารการปกครองท้องถิ่น	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● เครื่องมือและเทคนิคในการบริหารจัดการองค์กร

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
002 321	สถิติสำหรับนักบริหารท้องถิ่น (Statistics for Local Administrator) คำอธิบายรายวิชา: ข้อมูลสถิติสำหรับการบริหาร กระบวนการดำเนินงานทางสถิติ ข้อมูลสถิติ การเก็บรวบรวมข้อมูล การอธิบายข้อมูล การวัดแนวโน้มสู่ค่ากลางและการกระจายข้อมูล การแจกแจงปกติ การทดสอบสมมติฐานทางสถิติ การคิด การวิเคราะห์ และแปลผลข้อมูลสถิติเพื่อการบริหารท้องถิ่น	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● เครื่องมือและเทคนิคในการบริหารจัดการองค์กร
002 322	ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Research Methodology in Public Administration) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิดวิธีวิจัย การกำหนดหัวข้อ ประเด็นปัญหา ประเภทและการออกแบบการวิจัย การสุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือวิจัย การเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูล การเขียนรายงานการวิจัย และการทาเสนอผลงานวิจัย	**(5) การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์** ● ปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ● การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย ● พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ ● พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ
002 340	ภาวะผู้นำยุคใหม่ (Leadership in Modern Ere) คำอธิบายรายวิชา: แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับผู้นาในองค์กรสาธารณะ คุณสมบัติและคุณลักษณะ บทบาท หน้าที่และความสามารถของผู้นำ ประเภทและที่มาของผู้นำ แรงผลักดันที่ทาให้เกิดภาวะผู้นำแบบต่าง ๆ องค์ประกอบที่มีต่อความสำเร็จของการใช้ภาวะผู้นาการพัฒนาความเป็นผู้นำ การประเมินภาวะผู้นำ และความสามารถในการกระตุ้น และส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์การ	**(1) การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง** ● ภาวะผู้นำทางการเมือง
002 343	การปกครองและการจัดการเครือข่าย (Governance and Network Management) คำอธิบายรายวิชา: ความหมาย ความสำคัญ และวิวัฒนาการของกลไกประชารัฐ ความแตกต่างระหว่างการปกครองและกลไกประชารัฐ ต้นแบบกลไกประชารัฐในประเทศแถบเอเชียและตะวันตก วิวัฒนาการและรูปแบบเครือข่าย และความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน การบริการสาธารณะและการพัฒนา แนวทางการจัดการเครือข่ายรูปแบบต่าง ๆ	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● ความร่วมมือและหุ้นส่วน

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
002 344	การบริหารความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น (Multicultural Management in Local Communities) คำอธิบายรายวิชา: การเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมในชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ช่วงอายุ ศาสนา และเชื้อชาติ การเตรียมความพร้อมชุมชนท้องถิ่นเพื่อรองรับความหลากหลายของประชากร โดยเฉพาะในด้านสวัสดิการสังคม สาธารณสุข และตลาดแรงงาน	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน ● การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน
วิชาบังคับเลือก 4 รายวิชา		
002 312	การวางผังเมืองเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (Urban Planning for Local Development) คำอธิบายรายวิชา: ความหมาย ขอบเขต แนวคิด ความสำคัญและวัตถุประสงค์ของการวางผังเมืองเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เทคนิค วิธีการ และกระบวนการวางผังเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นให้น่าอยู่และยั่งยืน	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ
002 342	กลยุทธ์การจัดการวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเชิงสังคมและสหกรณ์ (Strategic Management for Community Enterprises, Social Enterprises, and Cooperative) คำอธิบายรายวิชา: ขอบเขตความหมายและความแตกต่างระหว่างเศรษฐกิจชุมชน ธุรกิจเชิงสังคมและสหกรณ์ ลักษณะ ประเภท และวิวัฒนาการของวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจเชิงสังคม และสหกรณ์ การจัดการตลาด การจัดการผลิต การส่งเสริมการตลาด อุดมการณ์สหกรณ์ โครงสร้างสหกรณ์ กลยุทธ์การพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจเชิงสังคม และสหกรณ์ต้นแบบวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจเชิงสังคมและสหกรณ์ในประเทศ และต่างประเทศ	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การพัฒนาธุรกิจและการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน และการพัฒนาทักษะอาชีพ
002 335	การจัดการการท่องเที่ยวท้องถิ่น (Local Tourism Management) คำอธิบายรายวิชา: ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว นโยบาย สถานการณ์และสถานภาพการท่องเที่ยวไทย การศึกษาและการวิเคราะห์พื้นที่ท้องถิ่นเชิงการท่องเที่ยว การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น กลยุทธ์และกลวิธีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเชิงเศรษฐกิจและเพื่อคุณภาพชีวิตท้องถิ่น	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การพัฒนาธุรกิจและการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน และการพัฒนาทักษะอาชีพ

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
002 336	สังคมวิทยาการเมืองในการปกครองส่วนท้องถิ่น (Political Sociology in Local Government) คำอธิบายรายวิชา: ความหมาย ขอบเขต และกำเนิดของสังคมวิทยาการเมือง ประเด็นหลักและแนวทางการศึกษาสังคมวิทยาการเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม สถาบันทางสังคมอื่น ๆ ในท้องถิ่น และพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในกระบวนการทางการเมือง การวิเคราะห์โครงสร้างอานาจและบทบาทของกลุ่มอำนาจต่าง ๆ ในสังคมท้องถิ่น พินิจศึกษาวัฒนธรรมทางการเมือง การขัดเกลาทางการเมือง ระบบประชาธิปไตย ภาวะผู้นาทางการเมืองและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง

หมายเหตุ. สรุปโดยผู้เขียน

5.3.2.4 การเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น: สถานภาพและปัญหาที่พบ

การเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ก่อตั้งมาจากแนวคิดเรื่องรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้มีการระบุว่าองค์กรหลักในการจัดบริการสาธารณะคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสนับสนุนให้มีการปกครองตนเอง ซึ่งไม่มีใครที่จะรู้ปัญหาและความต้องการดีเท่ากับประชาชนในท้องถิ่นเอง เพราะฉะนั้นบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ คือการสนับสนุนและส่งเสริมให้ความรู้แก่องค์กรปกครองส่วนต้องมีศักยภาพในการบริหารจัดการอันเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติในระยะยาว ซึ่งสมัยก่อน พ.ศ. 2547 จะพบว่าไม่มีสถาบันอุดมศึกษาใดเลยที่สอนเรื่องการบริหารการปกครองท้องถิ่น ถ้ามีจะเป็นเรื่องของวิชารัฐศาสตร์หรือรัฐประศาสนศาสตร์เท่านั้น แต่ไม่มีเรื่องการบริหารท้องถิ่นอย่างเด่นชัด ดังนั้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยในฐานะที่เป็นองค์กรสนับสนุนการปกครองท้องถิ่นได้ประสานความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นต้องการพัฒนาศักยภาพการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อรองรับการกระจายอำนาจกระจายอำนาจการบริหาร กระจายอำนาจการคลัง กระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลไกหลักในการจัดให้บริการสาธารณะต้องมีศักยภาพในการบริหาร จึงเป็นการจัดทำหลักสูตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ (การปกครองท้องถิ่น) เป็นหลักสูตรแรกของประเทศไทย ศุภวัฒนากรวงศ์ธนวสุ (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2558) ถึงแม้ว่าจะมีชื่อการปกครองท้องถิ่นก็จริง แต่เป็นเพียงปรัชญาเท่านั้น ไม่ได้มีจุดประสงค์เรียนเพื่อไปปกครองเหมือนแนวคิดแบบดั้งเดิม แต่เน้นไปที่การบริหารที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนต้องเสริมประสานทำงานร่วมกันในลักษณะของหุ้นส่วน

Ref. code: 25595303030034WTP

(Partnership) โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นจุดเชื่อมต่อและกระตุ้นและสนับสนุนภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามาร่วมในการบริหารพื้นที่ ฉะนั้นในเชิงเนื้อหาสาระของการเรียนการสอนจึงต้องพูดถึงการสร้างภาคีหุ้นส่วน เพิ่มศักยภาพในการระดมทรัพยากร เพิ่มศักยภาพในการบริหารเครือข่าย อาจจะเรียกว่าเป็นการจัดการสาธารณะ (Public affairs) ก็ได้ หรือจะเรียกว่าการให้บริการสาธารณะ (Public services) ก็ได้ ซึ่งแนวคิดในการเรียนการสอนนั้นไม่ได้พยามที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกหลักศูนย์กลาง แต่ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารและเป็นผู้ประสานงานระหว่างภาคีหุ้นส่วนต่าง ๆ ให้ร่วมบริหารจัดการท้องถิ่นร่วมกัน ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2558)

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น เป็นการเน้นในเชิงการบริหารจัดการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Services: NPS) ไม่ได้เน้นรัฐประศาสนศาสตร์แบบดั้งเดิม ซึ่งในรายวิชาที่สอนจะมีเรื่องหุ้นส่วน ภาคีเครือข่าย การตลาดประชาสัมพันธ์ การจัดสรรและบริหารรายได้ จะไม่มีการศึกษาคำว่าโครงสร้างองค์กรอีกต่อไป เพราะคำว่าองค์กรในแนวคิดยุคใหม่คือระบบเปิด ทุกภาคส่วนคือองค์กรเดียวกันทั้งหมด ซึ่งการเรียนการสอนจะเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจทางวิชาการในระดับพื้นฐานให้กับนักศึกษาและให้นักศึกษาได้ทดลองทำจริง มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง ซึ่งการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมของหลักสูตรจะเป็นไปในเชิงการปฏิบัติและเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างแท้จริง เป็นแนวทางในการผลิตบัณฑิตในเชิงปฏิบัติการมากกว่าเน้นวิชาการซึ่งเป็นการนำจุดแข็งของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นมาใช้ คือการมีศิษย์เก่าจำนวนมากที่ทำงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ ซึ่งเป็นเครือข่ายสำคัญในการจัดทำข้อมูลชุมชน การเข้าถึงข้อมูลกรณีศึกษาต่าง ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานจริง และการตอบรับนักศึกษาไปสหกิจศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ และอาจารย์ในหลักสูตรจะต้องเข้าไปทำงานร่วมกับชุมชนและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อออกแบบแผนและกลยุทธ์ร่วมกับชุมชน เป้าหมายการเรียนการสอนคือจัดการเรียนการสอนแล้วสามารถผนวกองค์ความรู้ต่าง ๆ เข้าเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เข้าไปเป็นหุ้นส่วนในการออกแบบ ประสานงาน และสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2558)

นอกจากนี้วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชางานช่างและผังเมือง เป็นแห่งแรกในประเทศไทย ในระยะแรกได้เปิดรับผู้สมัครเข้าศึกษาเฉพาะบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2552 จึงได้มีการขยายการเปิดรับผู้สมัครเข้าศึกษาเป็นบุคคลทั่วไปที่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นมัธยมปลาย โดยมุ่งเป้าหมายเพื่อต้องการผลิตนักจัดการโครงการเกี่ยวกับผังเมืองและบริหารงานเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานอันเป็นภารกิจหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีแนวคิด

Ref. code: 25595303030034WTP

ว่าสิ่งที่ประเทศไทยขาดหรือประเทศที่กำลังพัฒนาขาดแคลนคือนักพัฒนางานโครงสร้างพื้นฐาน หลักสูตรไม่ได้มุ่งเน้นการผลิตวิศวกร ไม่ได้มุ่งเน้นผลิตสถาปนิก แต่มุ่งเน้นการผลิตผู้จัดการโครงการโดยเฉพาะงานด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งงานโครงสร้างพื้นฐานเป็นภารกิจหนึ่งขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งต้องใช้ความรู้ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านวิศวกรรมศาสตร์ ด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ จึงก่อให้เกิดความร่วมมือจาก 3 หน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยขอนแก่น คือ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และคณะวิศวกรรมศาสตร์ เป็นผู้จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าว ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2558) โดยผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรดังกล่าวจะได้รับปริญญา “เทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชางานช่างและผังเมือง” หรือชื่อย่อ “ทล.บ. (งานช่างและผังเมือง)” ซึ่งรายวิชาส่วนหนึ่งภายในหลักสูตรนี้ได้มีความคล้ายคลึงกับหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น พอสมควร แต่มีการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์เพิ่มเติม เช่น วัสดุการก่อสร้าง การบริหารจัดการระบบไฟฟ้า การจัดการทรัพยากรน้ำ วิศวกรรมธรณีเทคนิคขั้นแนะนำ การวางแผนงานก่อสร้าง งานถนน การเขียนแบบสถาปัตยกรรม การผังเมือง เป็นต้น[15]

---

[15] จากการวิเคราะห์พบว่าหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชางานช่างและผังเมืองนั้นได้มีแนวคิดในการสร้างหลักสูตร ทิศทางในการผลิตบัณฑิต และรายวิชาส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการนั้นมีความคล้ายคลึงกับหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น และมีรายวิชาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์เพิ่มเติมบางส่วน ซึ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน อันเนื่องมาจากหลักสูตรดังกล่าวนั้นเป็นหนึ่งในหลักสูตรที่เกิดมาจากโครงการความร่วมมือระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งใช้แนวคิดทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็นฐานหลักในการจัดทำหลักสูตร และยังไม่ได้เป็นหลักสูตรที่มีความเด่นชัดในการวางผังเมืองเท่าใดนัก ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงไม่ได้นำหลักสูตรดังกล่าวมาเป็นกรณีศึกษา

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งของหลักสูตรดังกล่าวคือการมอบปริญญา “เทคโนโลยีบัณฑิต” (ทล.บ.) แก่ผู้สำเร็จการศึกษานั้น ส่งผลให้ผู้สำเร็จการศึกษาไม่สามารถประกอบอาชีพในสาขาวิชาทางด้านวิศวกรรมศาสตร์หรือทางสถาปัตยกรรมศาสตร์ได้ และไม่มีสิทธิในการสอบใบประกอบวิชาชีพในทั้งสองสาขาวิชาดังกล่าวได้อีกด้วย ทำให้ผู้สำเร็จการศึกษานั้นเสียโอกาสในการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้อง ซึ่งถือว่าเป็นจุดอ่อนในระยะยาวที่สำคัญมากของหลักสูตรดังกล่าว

ดูรายละเอียดหลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชางานช่างและผังเมือง มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) เพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก ช (หน้า 438 - 446) ภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

จุดเด่นของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น มี 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นร่วมกันระหว่างผู้ใช้บัณฑิตและผู้ผลิตบัณฑิต อันเนื่องมาจากเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงทำให้มีการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามาร่วมมีบทบาทในการออกแบบหลักสูตรเพื่อผลิตบัณฑิตให้สอดคล้องต่อความต้องการของตลาดแรงงาน และเป็นหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะแห่งแรกภายในประเทศไทย จึงทำให้มีรายวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก

ประการที่สอง วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้จัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นจากโครงการความร่วมมือระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทยกับมหาวิทยาลัยขอนแก่นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 เป็นต้นมา ซึ่งในระยะแรกได้จัดการศึกษาให้กับบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการเฉพาะ จึงทำให้มีศิษย์เก่าที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นที่เป็นบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจำนวนมากและกระจายตัวทั่วประเทศ ทำให้วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นมีภาคีเครือข่ายที่สำคัญในการเข้าถึงข้อมูลกรณีศึกษา เพื่อทำการวิจัยต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น มีความพร้อมในการจัดการศึกษาแบบสหกิจศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเนื่องมาจากได้รับความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรับนักศึกษาเข้าสหกิจศึกษาได้เป็นจำนวนมาก และมีความร่วมมือในภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนที่เป็นหุ้นส่วนของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นเข้ามาช่วยให้ข้อมูลในการทำโครงการวิจัยและให้ความรู้ในการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน

ประการที่สาม เป้าหมายการผลิตบัณฑิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นต้องการผลิตให้บัณฑิตมีความรู้ความสามารถทางด้านการปกครองท้องถิ่นที่เน้นในการปฏิบัติโดยเฉพาะ ซึ่งให้นักศึกษาได้ลงพื้นที่เพื่อศึกษาและทำงานร่วมกับท้องถิ่นอย่างแท้จริงคือการสหกิจศึกษาซึ่งเป็นการส่งนักศึกษาไปทำงานจริงภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กระจายตัวทั่วประเทศไทย ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ในการทำงานจริง และพบปัญหาที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นจริง ยิ่งทำให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น และส่งเสริมให้อาจารย์ในหลักสูตรและนักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับชุมชนและภาคีเครือข่ายต่าง ๆ เพื่อออกแบบแผนและกลยุทธ์ร่วมกับชุมชน ทำให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ในการทำงานจริงทั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการทำงานกับชุมชนซึ่งทำให้นักศึกษามีความพร้อมในการทำงานก่อนเข้าสู่ตลาดงานจริง

Ref. code: 25595303030034WTP

ประการที่สี่ คณาจารย์ของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น การตลาด การวางแผน การบริหาร เชิญมาบรรยายพิเศษเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของนักศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวนั้นอย่างลุ่มลึกและได้รับความรู้จากผู้ปฏิบัติงานจริง ซึ่งการเรียนการสอนจะเป็นในลักษณะดึงศักยภาพและจัดเรียงองค์ความรู้ให้แก่นักศึกษาในระดับปริญญาโทอันเนื่องมาจากนักศึกษาปริญญาโทนั้นจะมีประสบการณ์ในการทำงานมาแล้ว ในส่วนระดับปริญญาตรีนั้นจะเป็นการนำกรณีศึกษาจากระดับปริญญาโทมาตั้งเป็นประเด็นคำถามและให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และเติมองค์ความรู้จากประสบการณ์จริงของผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ เพื่อทำให้นักศึกษาเข้าใจว่าเมื่อเกิดสถานการณ์ขึ้นจะต้องจัดการแก้ไขด้วยวิธีการที่เหมาะสมต่อสภาพการณ์

ปัญหาของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น มี 4 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น พัฒนามาจากฐานของสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งเน้นการบริหารจัดการเป็นหลัก ทำให้ขอบเขตในการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นยังติดอยู่ในลักษณะเน้นเพียงศาสตร์ทางการบริหารเท่านั้น ในหลักสูตรนั้นขาดมิติการศึกษาทางการเมืองและการปกครองเฉพาะในพื้นที่ ขาดมิติทางด้านท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม หลักสูตรเป็นลักษณะการจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแบบทั่วไป เป็นหลักสูตรลักษณะกลาง ๆ ที่ไม่ได้ศึกษาหรือเน้นไปที่เอกลักษณ์เชิงพื้นที่เท่าใดนัก และการใช้แนวคิดจากฐานของวิชารัฐประศาสนศาสตร์ในการพัฒนาหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นจะทำให้หลักสูตรไม่มีความสามารถในการพัฒนาหรือบูรณาการสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมาร่วมกันสร้างองค์ความรู้หรือแสวงหาทฤษฎีศาสตร์ที่เป็นของตนเองได้

ประการที่สอง การเน้นผลิตบัณฑิตในรูปแบบการเป็นสถาบันการศึกษาที่เน้นการปฏิบัติ (Practice school) นั้นจะก่อให้เกิดผลเสียในระยะยาวในการผลิตสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทางด้านการปกครองท้องถิ่น อันเนื่องมาจากลักษณะการเรียนการสอนที่ไม่ได้เน้นส่งเสริมในทางวิชาการนั้นจะทำให้นักศึกษาไม่มีความสนใจที่จะหันมาศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นและต่อยอดสร้างความรู้และงานวิจัยใหม่ ๆ ขึ้นมาได้ กลายเป็นการผลิตซ้ำทางความคิดแบบเดิม ซึ่งส่งผลให้องค์ความรู้และทฤษฎีการปกครองท้องถิ่นไม่มีการพัฒนาหรือต่อยอดในระยะยาว

ประการที่สาม วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นยังขาดแคลนอาจารย์ประจำเป็นจำนวนมาก อันเนื่องมาจากในระยะแรกได้ใช้กลยุทธ์ในการเชิญผู้เชี่ยวชาญมาสอนและบรรยายพิเศษ ซึ่งเป็นการเน้นประสบการณ์ในการทำงานของผู้เชี่ยวชาญจึงทำให้ขาดหลักการและทฤษฎีทางวิชาการมารองรับหรือประกอบสร้างความเข้าใจกับนักศึกษาประกอบกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยนั้นถือว่ายังค่อนข้างใหม่

Ref. code: 25595303030034WTP

นักวิชาการที่สนใจเรื่องดังกล่าวยังมีจำนวนน้อย จึงทำให้การแสวงหาอาจารย์ประจำเป็นเรื่องยากลำบากและมีไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอนในระยะยาว

ประการที่สี่ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นองค์กรอิสระในกำกับของมหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งมีความท้าทายในการบริหารให้สามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ในระยะยาว ต้องออกแบบองค์กรและบริหารองค์กรในเชิงกลยุทธ์ซึ่งมีการแข่งขันสูง ต้องพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาให้สอดคล้องตามเกณฑ์ของคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และต้องคำนึงถึงการสร้างการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้บัณฑิตและกิจกรรมเชิงวิชาการต่าง ๆ ของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นเป็นที่ยอมรับในสังคม

5.3.2.5 แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นของหลักสูตร

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น คือ พัฒนาบุคลากรและอาจารย์ประจำให้มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการในเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น และผสมผสานการเรียนการสอนแบบประยุกต์โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายพิเศษ เพื่อเพิ่มมิติทางด้านประสบการณ์ในการทำงานจริงให้กับนักศึกษา ปลูกฝังแนวคิดให้กับนักศึกษาให้กำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเองและคอยทบทวนอยู่เสมอเพื่อเป็นการวางแผนชีวิตและฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักศึกษาให้เป็นนักคิดและนักปฏิบัติ และต้องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของคนในสังคมให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น และสนับสนุนการกระจายอำนาจ เพราะประชาชนทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเองได้ เน้นการฝึกภาคปฏิบัติเพื่อสร้างประสบการณ์ทำงานให้แก่นักศึกษาเพื่อสร้างให้เป็นกลไกที่ร่วมคิดร่วมทำกับภาคีหุ้นส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่น ต้องให้ประชาชนรู้จักวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนและส่งเสริมองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นแก่ประชาชน และเป็นภาคีหุ้นส่วนในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนเพื่อพัฒนาสังคม สิ่งที่ประชาชนกระทำวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมด้วยเสมอ เพราะวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่นคือส่วนของสังคมซึ่งสอดคล้องกับคติพจน์ที่ว่า “เราเป็นส่วนหนึ่งของโลก โลกคือชุมชนท้องถิ่นของเรา” ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ (สัมภาษณ์, 25 สิงหาคม 2558)

Ref. code: 25595303030034WTP

5.4 แนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง
หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย[16]

> Urban design (การออกแบบชุมชนเมือง) จะเป็นการสร้าง Balances (ความสมดุล) ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้ ฉะนั้นหลักสูตรที่เราตั้งขึ้นมานั้น ไม่ได้เน้นคนที่จะมาเน้นงานออกแบบให้สวย แต่ก็ต้องเข้าใจในเรื่องของการออกแบบ และมุ่งเน้นว่าสิ่งที่เรากำลังออกแบบนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่นำมาซึ่งการสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมออกมาได้อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพราะชีวิตต้องก้าวต่อไปข้างหน้า เราไม่ได้มองว่าการเปลี่ยนแปลงของสังคมไม่ควรเกิดขึ้น แต่ต้องเกิดขึ้นในทิศทางที่ถูกต้อง โดยส่วนตัวแล้วผมคิดว่าศาสตร์ทางด้านนี้มีลักษณะเหมือนทางรัฐศาสตร์ หมายความว่าไม่จำเป็นต้องจบรัฐศาสตร์จึงจะเป็นนายก อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) แต่ถ้าเขาบริหารได้ดีและมีประสิทธิภาพ แม้ว่าเขาจะมาจากศาสตร์ไหนก็ควรให้โอกาสเขาได้บริหารหรือมีการยอมรับให้เขาสามารถเป็นผู้บริหารได้
>
> ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย (สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2559)

หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่ เน้นไปทางด้านสถาปัตยกรรมผังเมือง สังกัดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านสถาปัตยกรรมผังเมืองเป็นแห่งแรกภายในประเทศไทย ซึ่งเริ่มต้นจากการจัดตั้งแผนกวิชาผังเมืองขึ้นในปี พ.ศ. 2506 และเปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโททางด้านการผังเมืองขึ้นในปี พ.ศ. 2519 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2547 ได้เปิดการเรียนการสอนหลักสูตรการวางผังเมืองบัณฑิต สถาปัตยกรรมผังเมือง ซึ่งเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีที่จัดการเรียนการสอนทางด้านผังเมืองและชุมชนเมืองโดยเฉพาะเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งส่งผลให้สถาบันการศึกษาอื่น ๆ ก็เริ่มเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรทางด้านการผังเมืองโดยเฉพาะในลักษณะเดียวกันตามมา ต่อมาหลักสูตรดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนชื่อหลักสูตรผังเมืองบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง เป็นหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมืองในปี พ.ศ. 2558 จนถึงปัจจุบัน

---

[16] ข้อมูลในการวิเคราะห์หลักสูตรดังกล่าวมาจากบทสัมภาษณ์อาจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย (อาจารย์ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 ณ ห้างสรรพสินค้าเซ็นเตอร์พ้อยต์ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ

Ref. code: 25595303030034WTP

5.4.1 ข้อมูลพื้นฐาน: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย[17]

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Faculty of Architecture, Chulalongkorn University) เป็นส่วนราชการระดับคณะวิชา สังกัดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งแรกภายในประเทศไทย โดยเริ่มต้นในปี พ.ศ. 2473 ได้มีการจัดตั้งแผนกสถาปัตยกรรมเพื่อจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรสถาปัตยกรรมขั้นทดลองที่โรงเรียนเพาะช่าง และในปี พ.ศ. 2476 ได้มีการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกรมในกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2476 เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2476 (พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกรมในกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2476, 2476) ให้มีการโอนย้ายแผนกสถาปัตยกรรมไปสังกัดกับคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเปิดรับนิสิตทางด้านสถาปัตยกรรมโดยตรง โดยมีหลักสูตร 3 ปี เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับอนุปริญญาทางด้านสถาปัตยกรรม ต่อมาในปี พ.ศ. 2477 แผนกสถาปัตยกรรมแยกไปจัดตั้งเป็นแผนกอิสระสถาปัตยกรรมและยกฐานะเป็นคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ในปี พ.ศ. 2482 ตามการประกาศใช้พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2482 (พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2482, 2482) กำหนดให้คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ประกอบด้วย 3 แผนกวิชา คือ แผนกวิชาสถาปัตยกรรม แผนกศิลปกรรม และแผนกผังเมือง นอกจากนี้ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรให้กลายเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี 5 ปี เพื่อสอดคล้องกับการเรียนการสอนทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ดังเช่นมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

ในระยะแรก คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ได้จัดการเรียนการสอนเพียงหลักสูตรเดียวคือหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต โดยมีแผนกวิชาศิลปกรรม และแผนกผังเมือง ทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนเป็นวิชาประกอบในหลักสูตรดังกล่าว ในปี พ.ศ. 2505 มีการเปิดสอนวิชาศิลปอุตสาหกรรมขึ้นในแผนกศิลปกรรมและเริ่มมีการจัดการเรียนการสอนวิชาภูมิสถาปัตยกรรมขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2519 แผนกศิลปอุตสาหกรรมได้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรออกแบบอุตสาหกรรมบัณฑิต 5 ปี เปิดรับนิสิตตั้งแต่ชั้นปีที่ 1 เข้าศึกษาโดยตรง โดยให้เรียนร่วมกับนิสิตภาควิชาสถาปัตยกรรม 2 ปีแรก เมื่อเรียนจบจะได้รับปริญญาออกแบบอุตสาหกรรมบัณฑิต ในปีเดียวกันแผนกผังเมืองได้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรระดับปริญญาโทคือหลักสูตรผังเมืองมหาบัณฑิต และมีการจัดตั้งภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อจัดทำหลักสูตรระดับปริญญาตรีทางด้านภูมิสถาปัตยกรรมและเปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวในปี พ.ศ. 2521 นอกจากนี้

---

[17] สรุปประวัติศาสตร์ของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จากเว็บไซต์อย่างเป็นทางการของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ http://www.arch.chula.ac.th/web2017/?view=content&id=2 (ประวัติคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 20 เมษายน 2560)

Ref. code: 25595303030034WTP

ในปีเดียวกันนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงชื่อแผนกวิชาต่าง ๆ กลายเป็นภาควิชา คือ แผนกสถาปัตยกรรม เปลี่ยนชื่อเป็นภาควิชาสถาปัตยกรรม แผนกผังเมืองเปลี่ยนชื่อเป็นภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง และแผนกศิลปกรรมเปลี่ยนชื่อเป็นภาควิชาออกแบบอุตสาหกรรม และมีการจัดตั้งภาควิชาสถาปัตยกรรมภายในโดยแยกออกมาจากภาควิชาสถาปัตยกรรมเพื่อความชัดเจนในภารกิจการจัดการเรียนการสอน และต่อมาในปี พ.ศ. 2531 ได้จัดตั้งภาควิชาเคหการเพื่อจัดการเรียนการสอนในระดับปริญญาโททางด้านการวางแผนพัฒนาที่อยู่อาศัยและอสังหาริมทรัพย์ จึงทำให้คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจำนวน 6 ภาควิชา คือ (1) ภาควิชาสถาปัตยกรรม (2) ภาควิชาออกแบบอุตสาหกรรม (3) ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง (4) ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม (5) ภาควิชาสถาปัตยกรรมภายใน และ (6) ภาควิชาเคหการ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดการเรียนการสอนให้มีการขยายขอบเขตความรับผิดชอบออกไปสู่การผลิตนักออกแบบสาขาอื่น ๆ รวมทั้งผลิตและส่งเสริมการสร้างสรรค์งานทางวิชาการและงานวิจัยเกี่ยวกับการออกแบบทุกสาขา รวมทั้งสถาปัตยกรรมและสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อสร้างให้บัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิตมีความรู้และความสามารถที่จะปฏิบัติวิชาชีพทางสถาปัตยกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรมเพื่อสนองต่อความต้องการของสังคมไทย

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2559) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรต่าง ๆ ดังนี้

ระดับปริญญาตรี 8 หลักสูตร

(1) หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

(2) หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมไทย

(3) หลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม

(4) หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน

(5) หลักสูตรการออกแบบอุตสาหกรรมบัณฑิต

(6) หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง

(7) หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบนิเทศศิลป์ (หลักสูตรนานาชาติ)

(8) หลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบสถาปัตยกรรมศาสตร์ (หลักสูตรนานาชาติ)

ระดับปริญญาโท 7 หลักสูตร

(1) หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

(2) หลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

Ref. code: 25595303030034WTP

(3) หลักสูตรการออกแบบอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต

(4) หลักสูตรเคหพัฒนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัย

(5) หลักสูตรเคหพัฒนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์

(6) หลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง

(7) หลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบชุมชนเมือง

ระดับปริญญาเอก 2 หลักสูตร

(1) หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม

(2) หลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง

5.4.2. รายละเอียดหลักสูตร

หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558) เดิมชื่อหลักสูตรการวางผังเมืองบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ เน้นไปทางด้านสถาปัตยกรรมผังเมือง โดยมีภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน โดยเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในระบบทวิภาค (2 ภาคการศึกษาต่อปีการศึกษา ไม่รวมภาคฤดูร้อน) ระยะเวลา 5 ปีการศึกษา มีเป้าหมายคือมุ่งสร้างบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการวางแผนผังอนุรักษ์และพัฒนาทางกายภาพ เพื่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมของเมือง ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจำเป็นต้องอาศัยนักผังเมืองในสาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง อันเป็นวิชาชีพที่อยู่ภายใต้การควบคุมโดยพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 ซึ่งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ในการสร้างสรรค์สภาพทางกายภาพของการตั้งถิ่นฐานในลักษณะต่าง ๆ โดยการศึกษาวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการพัฒนา ตลอดจนการแก้ไขและป้องกันปัญหาทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรดังกล่าวจะได้รับปริญญา “สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง” หรือชื่อย่อ สถ.บ. (สถาปัตยกรรมผังเมือง) อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา ยกตัวอย่างเช่น

(1) งานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ เช่น สถาปนิก นักผังเมือง นายช่างโยธา นักเขียนแบบ ภูมิสถาปนิก ภายในหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมโยธาธิการและผังเมือง หรือในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมือง เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

(2) งานภาคเอกชน เช่น สถาปนิก นักผังเมือง นักเขียนแบบ ภูมิสถาปนิก นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น

(3) งานวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิเคราะห์ นักเขียน เป็นต้น

(4) งานอิสระ เช่น เจ้าพนักงานในหน่วยงานขององค์กรอิสระ องค์การมหาชน องค์การไม่แสวงหากำไร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558) มีจำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 174 หน่วยกิต โดยแบ่งเป็นหมวดวิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ 138 หน่วยกิต (วิชาบังคับพื้นฐาน 55 หน่วยกิต วิชาบังคับสาขา 77 หน่วยกิต วิชาเลือกสาขา 6 หน่วยกิต) และหมวดวิชาเสรีไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต โดยมีโครงสร้างหลักสูตรดังนี้

ตารางที่ 5.9

โครงสร้างหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างหลักสูตร จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 174 หน่วยกิต		
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	3 หน่วยกิต	
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	3 หน่วยกิต	
1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	3 หน่วยกิต	
1.4 กลุ่มวิชาสหศาสตร์	3 หน่วยกิต	
1.5 กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ	12 หน่วยกิต	
1.6 กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไปกลุ่มพิเศษ	6 หน่วยกิต	
2. หมวดวิชาเฉพาะ		**138 หน่วยกิต**
2.1 วิชาบังคับพื้นฐาน	55 หน่วยกิต	
2.2 วิชาบังคับสาขา	77 หน่วยกิต	
2.3 วิชาเลือกสาขา	6 หน่วยกิต	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า		**6 หน่วยกิต**

หมายเหตุ. ปรับปรุงจาก หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558), โดย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558, กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Ref. code: 25595303030034WTP

จากรายวิชาและแผนการศึกษาหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558)[18] สามารถแจกแจงรายละเอียดได้ ดังนี้

ในชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1 จัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 2 รายวิชา ซึ่งมีรายวิชาในกลุ่มวิชาศึกษาทั่วไปแบบพิเศษประกอบด้วย คือ ประวัติศาสตร์ศิลปะและสถาปัตยกรรม และวิชาบังคับพื้นฐานจำนวน 5 รายวิชา คือ (1) ปฏิบัติการออกแบบ (2) หลักการออกแบบงานสถาปัตยกรรม (3) การนำเสนอแบบทางสถาปัตยกรรม 1 (4) สถิติประยุกต์เพื่อการวางแผน และ (5) วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2 ยังมีรูปแบบการศึกษาดังชั้นภาคเรียนที่ 1 คือมีวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 2 รายวิชา ซึ่งมีรายวิชาในกลุ่มวิชาศึกษาทั่วไปแบบพิเศษประกอบด้วย คือ มรดกสถาปัตยกรรมไทย และวิชาบังคับพื้นฐานจำนวน 4 รายวิชา คือ (1) การนำเสนอแบบทางสถาปัตยกรรม 2 (2) หลักการออกแบบสิ่งแวดล้อม 1 (3) โครงสร้างและวัสดุ และ (4) ปฏิบัติการออกแบบสิ่งแวดล้อม 1

ในชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1 มีการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 3 รายวิชา และวิชาบังคับพื้นฐานอีก 3 รายวิชา คือ (1) หลักการออกแบบสิ่งแวดล้อม 2 (2) ปฏิบัติการออกแบบสิ่งแวดล้อม 2 และ (3) การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์สำหรับสถาปัตยกรรมผังเมือง 1 เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2 ซึ่งจัดการเรียนการสอนคล้ายคลึงกับภาคการศึกษาที่ 1 คือจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป จำนวน 3 รายวิชา และสิ้นสุดวิชาศึกษาทั่วไปในภาคการศึกษานี้ และวิชาบังคับพื้นฐานอีก 3 รายวิชา คือ (1) หลักการออกแบบสิ่งแวดล้อม 3 (2) ปฏิบัติการออกแบบสิ่งแวดล้อม 3 และ (3) การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์สำหรับสถาปัตยกรรมผังเมือง 2 และสิ้นสุดวิชาบังคับพื้นฐานในภาคการศึกษานี้

ในชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1 จะเป็นการศึกษาวิชาบังคับสาขาอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งจัดการศึกษาวิชาบังคับสาขาจำนวน 5 รายวิชา คือ (1) การวางผังพัฒนาเมือง (2) เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ในงานสถาปัตยกรรมผังเมือง (3) การวางผังการขนส่งเมือง (4) การออกแบบองค์ประกอบเมือง 1 และ (5) ปฏิบัติการวางผังพัฒนาเมือง และวิชาเลือกสาขาอีกจำนวน 1 รายวิชา เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2 เป็นการเรียนวิชาบังคับสาขาอย่างต่อเนื่องจำนวน 5 รายวิชา คือ (1) การวางผังฟื้นฟูเมือง (2) การวางผังโครงสร้างพื้นฐานเมือง (3) สังคมวิทยาเมือง (4) การออกแบบองค์ประกอบเมือง 2 และ (5) ปฏิบัติการวางผังฟื้นฟูเมือง และวิชาเลือกสาขาอีกจำนวน 1 รายวิชา

---

[18] ดูรายละเอียดหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558) เพิ่มเติมได้ที่ภาคผนวก ช (หน้า 428 - 437) ภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ในชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1 เป็นการศึกษาวิชาบังคับสาขาที่เกี่ยวกับเมืองเป็นจำนวนมาก โดยจัดการศึกษาวิชาบังคับสาขาจำนวน 4 วิชา คือ (1) การวางผังและออกแบบชุมชน (2) การวางแผนและจัดการสิ่งแวดล้อม (3) เศรษฐศาสตร์เมือง และ (4) ปฏิบัติการวางผังและออกแบบชุมชน และวิชาเลือกเสรีอีก 1 รายวิชา เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2 ก็ยังมีลักษณะโครงสร้างรายวิชาเช่นเดียวกันกับภาคการศึกษาที่ 1 โดยจัดการศึกษาวิชาบังคับสาขาจำนวน 4 วิชา คือ (1) การวางผังและออกแบบเมือง (2) การบริหารจัดการเมือง (3) การควบคุมการวางผังและออกแบบเมือง และ (4) ปฏิบัติการวางผังและออกแบบเมือง และวิชาเลือกเสรีอีก 1 รายวิชา

ในชั้นปีที่ 5 ภาคการศึกษาที่ 1 เป็นการศึกษาในรายวิชาบังคับสาขาภาคการศึกษาสุดท้าย และเตรียมตัวเข้าสู่การทำวิทยานิพนธ์ในภาคการศึกษาที่ 2 จึงจัดการศึกษาวิชาบังคับสาขาจำนวน 4 รายวิชา คือ (1) การวางแผนภาคและเมือง (2) การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง (3) การเตรียมวิทยานิพนธ์ และ (4) ปฏิบัติการวางแผนภาคและเมือง และวิชาเลือกเสรีอีก 1 รายวิชา เมื่อเข้าสู่ชั้นปีที่ 5 ภาคการศึกษาที่ 2 ซึ่งเป็นภาคการศึกษาสุดท้ายของหลักสูตร ได้ให้นิสิตจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นการประมวลความรู้ทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานทางด้านสถาปัตยกรรมผังเมืองให้เป็นกรณีศึกษา ซึ่งหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิตในทุกสาขาวิชาที่ต้องดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์เพื่อให้นิสิตมีความรู้ความสามารถทางสถาปัตยกรรมและสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการในประเด็นปัญหาหรือสถานการณ์จริงได้

จากการศึกษาภาพรวมของหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558) จะเห็นได้ว่าในช่วง 2 ปีแรก (ชั้นปีที่ 1 - 2) ของหลักสูตรจะเป็นการเรียนวิชาพื้นฐานตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่ต้องศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปจำนวน 30 หน่วยกิต ในส่วนวิชาที่เกี่ยวข้องกับทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์นั้นจะเป็นการศึกษาและให้นิสิตได้ศึกษาและปฏิบัติงานพื้นฐานทางสถาปัตยกรรมเป็นหลัก โดยจะยังไม่ได้เน้นไปในการวางแผนผังเมืองและออกแบบชุมชนเมือง ต่อมาในช่วงชั้นปีที่ 3 - 4 จะเน้นในเรื่องวิชาการบังคับเฉพาะสาขาคือการวางแผนผังเมืองและออกแบบชุมชนเมือง รวมไปถึงการศึกษาวิชาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจทางทฤษฎีของชุมชนเมือง เช่น เศรษฐศาสตร์เมือง การบริหารจัดการเมือง การวางแผนภาคและเมือง การควบคุมการวางผังและออกแบบเมือง เป็นต้น ซึ่งเป็นการเตรียมความรู้ให้แก่นิสิตเพื่อใช้ในการศึกษาทำวิทยานิพนธ์ในชั้นปีที่ 5 ซึ่งเป็นการสร้างประสบการณ์ในการทำงานวิจัยของนิสิตในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมืองและการออกแบบชุมชนเมือง แต่อย่างไรก็ตาม หลักสูตรดังกล่าวนี้เป็นหลักสูตรทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ซึ่งต้องเน้นให้นิสิตมีความรู้ความสามารถในทางสถาปัตยกรรม

Ref. code: 25595303030034WTP

เป็นหลัก จึงมีรายวิชาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมเป็นจำนวนมาก และเน้นการลงมือปฏิบัติงานเป็นชิ้นงานมากกว่าเน้นการศึกษาในห้องเรียนในทุกภาคการศึกษา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรที่ต้องการสร้างสถาปนิกที่มีองค์ความรู้ทางด้านการวางผังเมืองและชุมชนเมือง ซึ่งเป็นการปรับปรุงเพื่อปรับชื่อหลักสูตรให้เป็นสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต โดยมีผลดีคือจะทำให้นิสิตที่สำเร็จการศึกษาสามารถประกอบวิชาชีพทางด้านสถาปัตยกรรมแบบปกติได้ด้วย ในส่วนการเน้นเรื่องการศึกษาการวางแผนผังเมืองและการออกแบบชุมชนเมืองในทางทฤษฎีและการบริหารจัดการนั้นจะไปเน้นในระดับปริญญาโทในชื่อหลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เปิดการเรียนการสอนทางด้านการวางแผนภาคและเมืองเป็นหลัก และเปิดรับผู้สำเร็จการศึกษาในทุกสาขาวิชาสามารถเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรดังกล่าวได้ โดยมีเป้าประสงค์เพื่อผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการวางแผนผังเมือง ซึ่งต้องมีองค์ความรู้ทางสาขาวิชาอื่น ๆ ประกอบด้วยนอกเหนือจากองค์ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรม

5.4.3 รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย”

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ภายในหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558) มีทั้งหมด 23 รายวิชา โดยแบ่งเป็นวิชาบังคับพื้นฐานจำนวน 1 รายวิชา วิชาบังคับสาขา 20 รายวิชา และวิชาเลือกสาขา 2 รายวิชา ซึ่งรายวิชาที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรดังกล่าวจะเน้นการเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองเป็นหลัก แต่รายวิชาส่วนใหญ่นั้นจะเป็นในเชิงการปฏิบัติการเป็นหลักและมีวิชาทฤษฎีควบคู่กันไป โดยจะเน้นไปที่การออกแบบชุมชนและออกแบบเมืองในเชิงกายภาพตามแนวทางสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ และมีรายวิชาเสริมความรู้ความเข้าใจของนิสิตเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง เช่น วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ สังคมวิทยาเมือง ปริทัศน์เมืองโบราณในประเทศไทยและเอเชียอาคเนย์ และปฏิบัติการออกแบบสถาปัตยกรรมผังเมืองข้ามวัฒนธรรม ซึ่งมีเพียงรายวิชาเดียวที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเมืองที่เป็นลักษณะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง คือ การบริหารจัดการเมือง ซึ่งมีรายละเอียดในรายวิชาต่าง ๆ ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 5.10

รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นและคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
วิชาบังคับพื้นฐาน 1 รายวิชา		
2503132	วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ (Evolution of Human Settlements) คำอธิบายรายวิชา: วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ กระบวนการเป็นเมือง องค์ประกอบทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ความเชื่อมโยงระหว่างเมืองกับชนบท ทฤษฎี หลักการ และแนวคิดในการวางแผนพัฒนาเมืองและชนบท	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● ประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ● สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน **(4) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง
วิชาบังคับสาขา 20 รายวิชา		
2503315	การวางผังพัฒนาเมือง (Urban Development Planning) คำอธิบายรายวิชา: หลักการ แนวคิด และวิธีการศึกษาวิเคราะห์ทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม การวางผังและการออกแบบโครงการพัฒนาย่านชานเมือง ชุมชน บริวาร และเมืองใหม่ โดยวิธีการจัดสรรที่ดิน การจัดรูปที่ดิน การนิคมอุตสาหกรรม และการวางผังเมืองเฉพาะ	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ
2503316	การวางผังฟื้นฟูเมือง (Urban Renewal Planning) คำอธิบายรายวิชา: หลักการ แนวคิด และวิธีการศึกษาวิเคราะห์ทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม การวางผังและการออกแบบโครงการอนุรักษ์ การปรับปรุงฟื้นฟู และการบูรณปฏิสังขรณ์พื้นที่เมืองในเขตชั้นใน โดยวิธีการปรับปรุงเขตเพลิงไหม้ การแปลงสิทธิการถือครองทรัพย์สิน และการวางผังเมืองเฉพาะ	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ ● การจัดทำนโยบายและกลยุทธ์เฉพาะเมือง

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียน การสอนวิชา การปกครองท้องถิ่นไทย
2503331	การวางผังการขนส่งเมือง (Urban Transportation Planning) คำอธิบายรายวิชา: ระบบการขนส่งและความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ที่ดินของเมือง การคาดประมาณ อุปสงค์ของการขนส่ง หลักการ แนวคิด และวิธีการในการออกแบบและวางผังการขนส่งของเมือง	**(3) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การบริหารขนส่งมวลชน **(4) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ
2503332	การวางผังโครงสร้างพื้นฐานเมือง (Urban Infrastructure Planning) คำอธิบายรายวิชา: หลักการ แนวคิด และวิธีการในการออกแบบและวางผังระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการของเมือง โดยความสัมพันธ์กับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินและลำดับการพัฒนาของเมือง	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ
2503333	การออกแบบองค์ประกอบเมือง 1 (Urban Architectonic I) คำอธิบายรายวิชา: การออกแบบและการนำเสนอแบบเลขนิเทศของโครงสร้างและวัสดุทางสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และวิศวกรรมขั้นพื้นฐานขององค์ประกอบทางกายภาพของเมืองที่ประกอบด้วยมวลอาคาร ที่โล่ง โครงข่ายการสัญจร สาธารณูปโภค และสาธารณูปการของย่านที่อยู่อาศัย ย่านพาณิชยกรรม และย่านอุตสาหกรรมของเมือง	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ
2503334	การออกแบบองค์ประกอบเมือง 2 (Urban Architectonic II) คำอธิบายรายวิชา: การออกแบบและการนำเสนอแบบโครงสร้างและวัสดุทางสถาปัตยกรรม ภูมิสถาปัตยกรรม และวิศวกรรมขั้นสูงขององค์ประกอบทางกายภาพของเมืองที่ประกอบด้วยมวลอาคาร ที่โล่ง โครงข่ายการสัญจร สาธารณูปโภค และสาธารณูปการของย่านที่อยู่อาศัย ย่านพาณิชยกรรม และย่านอุตสาหกรรมของเมือง	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
2503341	สังคมวิทยาเมือง (Urban Sociology) คำอธิบายรายวิชา: องค์ประกอบและโครงสร้างทางสังคมของประชากรเมือง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัญหาและการแก้ไข และกลยุทธ์การพัฒนาทางสังคม	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน **(4) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง
2503363	ปฏิบัติการวางผังพัฒนาเมือง (Urban Development Planning Studio) คำอธิบายรายวิชา: การศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติการออกแบบการพัฒนาเมือง การกำหนดที่ตั้ง ขนาด สัดส่วน และรูปแบบสถาปัตยกรรมผังเมือง การกำหนดพื้นที่โล่ง และการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม และการวางผังโครงสร้างพื้นฐาน	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ
2503364	ปฏิบัติการวางผังฟื้นฟูเมือง (Urban Renewal Planning Studio) คำอธิบายรายวิชา: การศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติการออกแบบการฟื้นฟูเมือง การกำหนดที่ตั้ง ขนาดสัดส่วน และรูปแบบสถาปัตยกรรมผังเมือง การกำหนดพื้นที่โล่ง และการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม และการวางผังโครงสร้างพื้นฐาน	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ
2503411	การวางผังและออกแบบชุมชน (Community Planning and Design) คำอธิบายรายวิชา: หลักการ แนวคิด และวิธีการศึกษาวิเคราะห์ทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม การวางผังและการออกแบบชุมชนของย่านที่อยู่อาศัย ย่านพาณิชยกรรม และย่านอุตสาหกรรมของเมือง และการดำเนินการโดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางการเงิน และการมีส่วนร่วมของประชาชน	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ ● การบริหารจัดการเมือง
2503412	การวางผังและออกแบบเมือง (Urban Planning and Design) คำอธิบายรายวิชา: หลักการ แนวคิด และวิธีการศึกษาวิเคราะห์ทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม การวางผังและการออกแบบเมืองที่มีสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ และการดำเนินการโดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายและมาตรการทางการเงิน และการมีส่วนร่วมของประชาชน	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ ● การบริหารจัดการเมือง

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
2503433	การวางแผนและจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Planning and Management) คำอธิบายรายวิชา: การพัฒนาแบบยั่งยืนโดยการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการจัดการด้านสาธารณูปโภคและการกำหนดมาตรการควบคุมการพัฒนาภายใต้ขีดความสามารถทางสิ่งแวดล้อมของพื้นที่ และการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาเมือง	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ ● การบริหารจัดการเมือง
2503442	เศรษฐศาสตร์เมือง (Urban Economics) คำอธิบายรายวิชา: โครงสร้างทางเศรษฐกิจของเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับการพัฒนาเมือง แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดที่ตั้งของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินและโครงสร้างพื้นฐานของเมือง	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การบริหารจัดการเมือง
2503443	การบริหารจัดการเมือง (Urban Management) คำอธิบายรายวิชา: การสร้างลำดับการพัฒนาเมืองที่สัมพันธ์กับการดำเนินการด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การวางแผนและจัดทำงบประมาณ การเสริมสร้างประสิทธิภาพขององค์กรเพื่อการพัฒนาเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การบริหารจัดการเมือง
2503461	ปฏิบัติการวางผังและออกแบบชุมชน (Community Planning and Design Studio) คำอธิบายรายวิชา: การศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติการวางผังและออกแบบชุมชน การกำหนดที่ตั้ง ขนาดสัดส่วน และรูปแบบสถาปัตยกรรมผังเมือง การกำหนดพื้นที่โล่ง และการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม และการวางผังโครงสร้างพื้นฐาน	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ ● การบริหารจัดการเมือง
2503462	ปฏิบัติการวางผังและออกแบบเมือง (Urban Planning and Design Studio) คำอธิบายรายวิชา: การศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติการวางผังและออกแบบเมือง การกำหนดที่ตั้ง ขนาดสัดส่วน และรูปแบบสถาปัตยกรรมผังเมือง การกำหนดพื้นที่โล่ง และการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม และการวางผังโครงสร้างพื้นฐาน	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ ● การบริหารจัดการเมือง

Ref. code: 25595303030034WTP

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย
2503515	การวางแผนภาคและเมือง (Urban and Regional Planning) คำอธิบายรายวิชา: การศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบและโครงสร้างของภาคและเมือง หลักการ แนวคิด และวิธีการในการวางแผนภาคและเมือง และการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ
2503544	การควบคุมการวางผังและออกแบบเมือง (Urban Planning and Design Control) คำอธิบายรายวิชา: กฎหมายและข้อบังคับเกี่ยวกับการผังเมือง หลักเกณฑ์และวิธีการในการกำหนดและการใช้บังคับมาตรการทางด้านกายภาพภายใต้อำนาจในทางปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ ● การบริหารจัดการเมือง
2503561	ปฏิบัติการวางแผนภาคและเมือง (Urban and Regional Planning Studio) คำอธิบายรายวิชา: การศึกษาวิเคราะห์และปฏิบัติการวางแผนภาคและเมือง การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน การคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภค และสาธารณูปการ และการกำหนดมาตรประสานการดำเนินการระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ ● การบริหารจัดการเมือง
วิชาเลือกสาขา 2 รายวิชา		
2503513	ปริทัศน์เมืองโบราณในประเทศไทยและเอเชียอาคเนย์ (Survey of Old Towns and Cities in Thailand and South East Asia) คำอธิบายรายวิชา: ความสำคัญและวิวัฒนาการของเมืองโบราณและโบราณสถานในประเทศไทยและเอเชียอาคเนย์ โดยเน้นถึงการกระจายตัว และปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ที่มีส่วนทำให้เมืองเกิดขึ้นเจริญเติบโต และเสื่อมโทรมลง หลักการ แนวคิด และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาและอนุรักษ์เมืองโบราณให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน	**(2) การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม** ● ประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ● สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน **(4) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง

รหัสวิชา	รายวิชาและคำอธิบายรายวิชา	ขอบข่ายการเรียน การสอนวิชา การปกครองท้องถิ่นไทย
2503466	ปฏิบัติการออกแบบสถาปัตยกรรมผังเมืองข้ามวัฒนธรรม (Workshop of Cross-culture in Urban Architectural Design) คำอธิบายรายวิชา: ทักษะการวิเคราะห์และกำหนดปัญหาในบริบทของพื้นที่ศึกษา เพื่อพัฒนาแนวคิดในการออกแบบเบื้องต้นทางสถาปัตยกรรมผังเมือง ปฏิบัติการและการทำงานเป็นทีมในบริบทข้ามวัฒนธรรม	**(4) การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น** ● การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ ● การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง ● การจัดทำนโยบายและกลยุทธ์เฉพาะเมือง

หมายเหตุ. สรุปโดยผู้เขียน

5.4.4 การเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น: สถานภาพ และปัญหาที่พบ

การเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นของหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระยะแรกตั้งแต่มีการก่อตั้งแผนกวิชาผังเมืองขึ้นในปี พ.ศ. 2505 จนกระทั่งพัฒนาหลักสูตรระดับปริญญาโททางด้านผังเมืองและเปิดการเรียนการสอนเป็นแห่งแรกในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2519 ในระยะแรกนั้นจะเน้นในการผลิตนักผังเมืองเพื่อไปบรรจุเป็นข้าราชการสำนักผังเมือง (กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทยในปัจจุบัน) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจเข้าศึกษานั้นจะสำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องสำเร็จการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์เพียงอย่างเดียว ถึงแม้ว่าจะมีการผลิตมหาบัณฑิตทางด้านผังเมืองไปแต่ก็ยังไม่ได้รับความนิยมเท่าใดนัก เพราะประเทศไทยไม่ให้ความสำคัญกับผังเมืองในการพัฒนาประเทศมาก่อน จนกระทั่งเกิดการพัฒนาจากชนบทกลายเป็นเมือง และการเปลี่ยนเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรมเพื่อเตรียมตัวเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเป็นศูนย์กลางของ AEC (ASEAN Economic Community: ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน) ปัจจัยภายนอกเหล่านี้ส่งผลบังคับให้ประเทศไทยต้องมีการพัฒนาเชิงกายภาพอย่างมากในช่วงหลังปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้ดำเนินการเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรการวางผังเมืองบัณฑิต ซึ่งเป็นหลักสูตรทางด้านผังเมืองโดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีขึ้น ในแง่ของการเรียนคือสอดคล้องกับตลาดแรงงานในภาคเอกชนเริ่มหันมาให้ความสำคัญและเข้าใจการใช้ประโยชน์บุคลากรทางด้านผังเมืองในการพัฒนาธุรกิจมากขึ้น บริษัทอสังหาริมทรัพย์ชั้นนำของประเทศไทย เช่น บริษัท สยามพิวรรธน์ จำกัด บริษัท ทีซีซี แลนด์ จำกัด บริษัท แสนสิริ จำกัด (มหาชน) เป็นต้น เริ่มรับบุคลากรเชิงผังเมืองมากขึ้นเพื่อช่วยพัฒนาธุรกิจของ

Ref. code: 25595303030034WTP

ตนเอง ในมุมมองภาคการศึกษาก็มองว่ามันสามารถสร้างตลาดแรงงานขึ้นมาได้ จึงต้องมีการพยายามปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานรวมไปถึงการสร้างบุคลากรที่ไปพัฒนาประเทศได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งองค์ความรู้ทางด้านผังเมืองนั้นจะเป็นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก จึงมองได้ว่าการผังเมืองนั้นมีประโยชน์ในแทบทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเชิงกายภาพ ดังนั้นการผลิตบัณฑิตจะไม่ได้เน้นไปทางภาครัฐหรือภาคเอกชนไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มโอกาสให้กับบัณฑิตสามารถเข้าไปทำงานได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น กลายเป็นลักษณะเป็นสากลทางด้านการผังเมือง เพราะการเรียนการสอนในวิชาผังเมืองนั้นไม่ได้เป็นวิชาชีพโดยเฉพาะ ดังนั้นการพัฒนาองค์ความรู้และเพิ่มรายวิชาทางด้านผังเมืองทั้งทางภาครัฐ ภาคเอกชน การพัฒนาเศรษฐกิจและเชิงธุรกิจเข้าไปด้วยนั้นจะเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตให้กับผู้เรียนเพื่อที่จะได้มีโอกาสเลือกประกอบอาชีพหรือเอาความรู้ไปประกอบอาชีพส่วนตัวได้ ซึ่งหลักสูตรนั้นไม่ได้มุ่งเน้นสร้างบุคลากรไปเพื่อองค์กรใดองค์กรหนึ่งดังเช่นในอดีต แต่เป็นการสร้างองค์ความรู้ที่มีความสมดุลเพื่อการพัฒนาเชิงกายภาพ ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย (สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2559)

เพื่อการเพิ่มโอกาสและศักยภาพของนิสิตนั้น หลักสูตรการวางผังเมืองบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อหลักสูตรเป็นหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง เป็นการเปลี่ยนชื่อวุฒิปริญญาให้เป็นสถาปัตยกรรมศาสตร์ซึ่งมีผลต่อการสมัครงานที่มีการกำหนดวุฒิปริญญาและสร้างความเป็นสากลดังเช่นหลักสูตรทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์สาขาวิชาอื่น ๆ ในส่วนรายวิชานั้นก็ยังมีความคล้ายคลึงกับหลักสูตรเดิมอันเนื่องมาจากเป็นการเน้นวิชาในกลุ่มสถาปัตยกรรมในระดับช่วงชั้นปีที่ 1 - 2 จะเน้นในการฝึกทักษะการออกแบบ ส่วนเรื่องกลไกที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบนั้นจะจัดการเรียนการสอนเมื่อขึ้นช่วงชั้นปีที่ 3 - 4 จะเป็นการเรียนวิชาเกี่ยวกับการวางผังเมืองและการออกแบบชุมชนเมือง ซึ่งจะต้องมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทางสถาปัตยกรรมมาแล้วในระดับหนึ่ง ซึ่งเป็นการสอนแบบสร้างประเด็นขึ้นว่าหากเราออกแบบพื้นที่หนึ่งแล้วอยากให้พื้นที่นั้นมีลักษณะเป็นเช่นนี้ แต่จะทำอย่างไรให้ผังเมืองที่ออกแบบนำไปสู่การปฏิบัติจริง การพัฒนาที่ดินซึ่งมีหลายเจ้าของนั้นจะทำอย่างไรจึงจะใช้อำนาจในการสั่งการให้พัฒนาเป็นไปตามผัง วิธีการที่จะผลักดันให้ผังนั้นเกิดขึ้นจะต้องทำอย่างไร การกล่าวถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน 2 รายวิชา คือรายวิชาการบริหารจัดการเมือง เป็นรายวิชาที่ว่าด้วยหลักการการนำผังและแผนไปสู่การปฏิบัติจริงและรายวิชาการควบคุมการวางผังและออกแบบเมือง เป็นรายวิชาที่ว่าด้วยเมื่อออกแบบผังเมืองมาแล้ว จะออกกฎหมายอย่างไรที่จะให้สามารถควบคุมให้เป็นไปตามผังที่วางไว้ ใครมีหน้าที่หรืออำนาจในการสร้างกฎนี้บ้าง ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นหนึ่งในองค์กรที่มีหน้าที่ในการที่จะทำเรื่องนี้ออกมา ส่วนการทำผังเพื่อนำไปปฏิบัตินั้นเป็นการให้บริการสาธารณะอย่างหนึ่ง ซึ่งมีได้ตั้งแต่ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่นที่จะต้องดำเนินการตรงนี้ได้ รวมไปถึงกลไกการวางผังเมืองให้สอดคล้องกับความต้องการ

Ref. code: 25595303030034WTP

ของท้องถิ่นได้ การสร้างความร่วมมือและความเชื่อมโยงของท้องถิ่นที่มีอาณาเขตติดกัน รวมถึงการพัฒนาพื้นที่ให้ตอบสนองนโยบายของประเทศ และเทคนิคการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วม เช่น หลักการคืออะไร ต้องดำเนินการอย่างไร

ในเชิงผังเมืองต้องมองว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ใช่ตัวละครหลักเพียงคนเดียว แต่ว่าส่วนกลางเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา เนื่องจากว่าหากปล่อยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการกันเอง หากเกิดการขัดแย้งกันในเชิงนโยบายอาจจะส่งผลเสียในภาพรวมหลายอย่าง ยกตัวอย่าง เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน การทำทางระบายน้ำจากภาคเหนือลงไปสู่อ่าวไทย ในการทำทางระบายน้ำไม่ควรที่จะนำโรงงานอุตสาหกรรมไปตั้ง ควรจะทำให้เป็นพื้นที่สีเขียวหรือเกษตรกรรมเพื่อลดความเสียหายและทำให้น้ำระบายได้อย่างรวดเร็ว แต่ถ้าแต่ละ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดการใช้ประโยชน์จากที่ดินไม่ตรงกัน ระบบนี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้น ภาครัฐส่วนกลางจะต้องเป็นผู้กำหนดกรอบในภาพกว้าง เพราะหากปล่อยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการกันเองก็อาจจะขาดการคำนึงถึงพื้นที่ท้องถิ่นที่ติดต่อกันซึ่งแยกกันโดยบทบาทหน้าที่การพัฒนาเมืองหรือพัฒนาพื้นที่ต้องมีภาครัฐส่วนกลางที่ดูภาพรวม เช่น ควรนำท่าเรือไปวางไว้จุดใด หรือสนามบินควรวางไว้จุดใด มันไม่ใช่การเกิดประโยชน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดองค์กรหนึ่ง แต่มันคือประโยชน์ในภาพรวม ฉะนั้น ภาครัฐส่วนกลางจะต้องทำหน้าที่ดูภาพรวมและสร้างความเชื่อมโยงนโยบายส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นทำตามนโยบายของรัฐ ในขณะที่ท้องถิ่นก็มีอิสระในการตอบสนองความต้องการของชุมชนด้วย ก่อให้เกิดการสร้างอสังหาริมทรัพย์เพื่อกำไร ซึ่งก่อให้เกิดการลดการพึ่งพิงภาครัฐส่วนกลางลง บริหารดี มีกำไร ก็อยู่ได้ด้วยตนเอง ซึ่งหลักสูตรนี้ได้สอนแนวคิดแบบนี้ให้กับนิสิตเพื่อสร้างความเข้าใจด้วย และนอกจากนี้ยังมีการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน เรื่องนโยบาย เรื่องหลักการให้บริการสาธารณะ เรื่องการบริหารคลังสาธารณะและงบประมาณส่วนท้องถิ่น เรื่องการบังคับใช้กฎหมายและการผลักดันให้เกิดการทำตามการไปผลักดันให้ประชาชนปฏิบัติตามควรต้องทำอย่างไร ซึ่งการทำงานเอกชนก็ต้องรู้ เพราะการพัฒนาพื้นที่ขนาดใหญ่นั้นไม่ใช่เอกชนจะทำได้เพียงฝ่ายเดียว จะต้องรู้กลไกของรัฐที่จะเข้ามาตกลงเรื่องพวกนี้ด้วย และหลักการให้บริการสาธารณะที่จะไปสอดรับกับการพัฒนาจะต้องทำอย่างไร อาจจะมียกกรณีศึกษาทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พูดถึงปัญหาในประเทศไทยและสากลที่เกิดขึ้น ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย (สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2559)

จุดเด่นของหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น มี 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง เป็นหลักสูตรทางด้านการวางผังเมืองเป็นแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งจัดการเรียนการสอนทางด้านการผังเมืองมาอย่างยาวนาน จึงมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการผังเมืองเป็นจำนวนมาก มีความพร้อมทางด้านอาจารย์และเครื่องมือในการศึกษา อีกทั้งลักษณะหลักสูตร

Ref. code: 25595303030034WTP

ยังเป็นหลักสูตรทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ซึ่งช่วยส่งเสริมให้นิสิตนั้นมีทักษะในการทำงานด้านการออกแบบเชิงปฏิบัติการ รวมไปถึงความรู้และทฤษฎีในเชิงวิชาการการพัฒนาชุมชนเมือง และเป็นการเชื่อมโยงถึงความสัมพันธ์ของรายวิชาต่าง ๆ และสาขาวิชาต่าง ๆ ภายในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ให้นักศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจรอบด้านและสามารถร่วมทำงานกับสาขาวิชาอื่น ๆ ได้มากยิ่งขึ้น

ประการที่สอง การศึกษาแบบสถาปัตยกรรมศาสตร์จะเป็นการฝึกให้นิสิตได้ทำงานในลักษณะเชิงปฏิบัติการในทุกภาควิชา ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติควบคู่ไปกับการศึกษาภาคทฤษฎี ซึ่งเป็นการเสริมให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้นโดยการนำองค์ความรู้ในห้องเรียนไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาเชิงปฏิบัติการ ประกอบกับการลงพื้นที่เพื่อศึกษาถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีการออกแบบเชิงสถาปัตยกรรม พร้อมทั้งเข้าใจถึงมิติทางสังคม มิติการเมือง มิติทางเศรษฐกิจ และมิติการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการโครงการต่าง ๆ ทำให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการวางแผนผังเมืองมากยิ่งขึ้น

ปัญหาของหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในการจัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น มี 4 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง ตำราเรียนที่ใช้ในการศึกษานั้นไม่ได้มีเป็นตำราเฉพาะเจาะจง เนื่องจากวิชาการวางแผนผังเมืองนั้นเป็นการบูรณาการองค์ความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆ มาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ให้กับวิชาชีพทางด้านผังเมือง ซึ่งต้องใช้กรณีศึกษา งานวิจัย และติดตามสถานการณ์ข่าวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงเพื่อนำมาเป็นกรณีศึกษาในห้องเรียน และปัญหานิสิตมีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลภายในตำราเรียนได้ดีเพียงพอ อันเนื่องมาจากภาษาอังกฤษของนักศึกษาไม่ดีนัก การบังคับให้นิสิตอ่านหนังสือจะทำให้นิสิตลดความสนใจในรายวิชาลงพอสมควร

ประการที่สอง งานวิจัยในเรื่องผังเมืองภายในประเทศไทยมีความขาดแคลนเป็นอย่างมาก เพราะการเรียนการสอนวิชาการวางแผนผังเมืองนั้นต้องใช้การเรียนการสอนแบบการใช้ปัญหาเป็นฐานหลักในการศึกษา (Problem-based studies) ซึ่งต้องใช้กรณีศึกษาเป็นจำนวนมาก และการบูรณาการในสาขาวิชาการต่าง ๆ เช่น รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ร่วมกันศึกษาเรื่องดังกล่าวยังไม่ค่อยมีมากนักภายในประเทศไทย จึงทำให้เกิดข้อจำกัดในการศึกษาและขยายขอบเขตในการทำวิจัยพอสมควร

ประการที่สาม การเรียนการสอนในระยะแรกนั้นใช้การเชิญวิทยากรพิเศษที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ มาบรรยายพิเศษให้กับนักศึกษา ซึ่งเป็นลักษณะการถ่ายทอดประสบการณ์เท่านั้น ซึ่งพบได้ว่าผู้เชี่ยวชาญนั้นบรรยายได้เฉพาะองค์ความรู้ในสาขาวิชาของตนเองไม่สามารถเชื่อมโยงไปถึงเรื่องผังเมืองได้ นิสิตได้ฟังแต่เพียงข้อเท็จจริงซึ่งระยะเวลาในการเรียนค่อนข้างน้อย นิสิตฟังแล้วก็ลืมเพราะไม่ได้เกี่ยวข้องกับโดยตรง จึงต้องใช้วิธีการประยุกต์การสอนด้วยผู้ที่มีความเชี่ยวชาญที่มีความสนใจเรื่องผังเมืองประกอบด้วยซึ่งหาได้ค่อนข้างยากพอสมควร

Ref. code: 25595303030034WTP

ประการที่สี่ หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง เป็นหลักสูตรทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ จึงเน้นในรายวิชาสถาปัตยกรรมเป็นหลัก และเสริมด้วยวิชาการวางแผนผังเมืองและออกแบบชุมชน ซึ่งก็เป็นการจำกัดอยู่ในกรอบการศึกษาเพียงมิติทางด้านการวางผังเมืองและออกแบบชุมชนในลักษณะเชิงกายภาพเท่านั้น ยังไม่ได้มีการเพิ่มมิติทางการศึกษาเรื่องสังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม และการบริหารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นและการบริหารท้องถิ่นภายในหลักสูตร ทำให้นักศึกษาอาจจะขาดความเข้าใจในปัจจัยและองค์ประกอบในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมืองและการออกแบบชุมชน

5.4.5 แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นของหลักสูตร

หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่น คือ ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนในมิติสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนผังเมืองมากยิ่งขึ้น เช่น วิชาทางด้านรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา เป็นต้น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่นิสิตในการออกแบบผังเมืองมากยิ่งขึ้น ส่งเสริมการเรียนการสอนในลักษณะเชิงสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่เรียนทฤษฎีควบคู่ไปกับการปฏิบัติการในพื้นที่จริง โดยใช้แนวทางการสอนแบบเชิงปัญหาเพื่อให้นิสิตได้นำองค์ความรู้ภายในห้องเรียนมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริง ต้องส่งเสริมให้นิสิตได้อ่านหนังสือและตำราเรียนในสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำราทางด้านรัฐศาสตร์ ตำราทางด้านนิติศาสตร์ เป็นต้น เพื่อเสริมองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับทางผังเมืองอันเนื่องมาจากการวางแผนผังเมืองนั้นเป็นการนำองค์ความรู้ในสาขาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างองค์ความรู้ทางวิชาชีพ และส่งเสริมให้เกิดการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการวางแผนผังเมืองมากยิ่งขึ้น โดยสร้างระบบเพื่อส่งเสริมการบูรณาการความร่วมมือในสาขาวิชาต่าง ๆ เพื่อทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทางด้านการวางแผนผังเมืองและการบริหารเมืองให้มีมิติและขอบเขตกว้างขวางยิ่งขึ้น และสร้างการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนเพื่อให้การวางแผนผังเมืองถูกบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคม และนำงานวิจัยเหล่านั้นมาเป็นกรณีศึกษาและเป็นเครื่องมือในการเรียนการสอนภายในห้องเรียนต่อไป ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย (สัมภาษณ์, 16 กุมภาพันธ์ 2559)

Ref. code: 25595303030034WTP

5.5 สรุปและอภิปรายผลกรณีศึกษาและบทวิเคราะห์: หลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย

จากการศึกษาหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยจำนวน 5 หลักสูตร และแบ่งกลุ่มกรณีศึกษาตามแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

แนวทางการศึกษาแบบกฎหมายและสถาบันการเมือง โดยใช้กรณีศึกษาคือหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554) คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แนวทางการศึกษาแบบท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม โดยใช้กรณีศึกษาคือหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แนวทางการศึกษาแบบบริหารจัดการท้องถิ่น แยกเป็น 2 กรณีศึกษาตามประเภทของหลักสูตร คือ (1) หลักสูตรทั่วไป คือหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) และ(2) หลักสูตรพิเศษที่เกิดจากโครงการความร่วมมือทางวิชาการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับสถาบันการศึกษา คือหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

แนวทางการศึกษาแบบการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง โดยใช้กรณีศึกษาคือหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากการศึกษาหลักสูตรทั้งหมดที่นำมาเป็นตัวแทนของกลุ่มแนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยนั้นสามารถสะท้อนภาพการเรียนการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นไทยในปัจจุบันได้พอสมควร แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาในเรื่องดังกล่าวยังถือว่ามีขอบเขตจำกัดในทางด้านสังคมศาสตร์ อาจจะมีเพียงหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักสูตรวิชาชีพทางด้านสถาปัตยกรรมซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ แต่ทว่าประเด็นที่หลักสูตรดังกล่าวนั้นเน้นเรื่องการศึกษาในสาขาวิชาการวางแผนผังเมือง ซึ่งเป็นลักษณะของการบูรณาการองค์ความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ร่วมกับองค์ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ ซึ่งการวิเคราะห์หลักสูตรโดยใช้ “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ที่ออกแบบขึ้นภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น โดยสามารถวิเคราะห์รายละเอียดของหลักสูตรต่าง ๆ ที่เป็นกรณีศึกษาได้ ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

5.5.1 หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” จำนวน 7 รายวิชา แบ่งเป็นวิชาเอกบังคับ 5 รายวิชา (15 หน่วยกิต) และวิชาเอกเลือก 2 หน่วยกิต (6 หน่วยกิต) โดยมีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองจำนวน 6 ประเด็น คือทฤษฎีการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น (1 รายวิชา) โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์ (1 รายวิชา) ประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่น (2 รายวิชา) การปกครองเปรียบเทียบ (1 รายวิชา) การเมืองท้องถิ่น (3 รายวิชา) และประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน (2 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมจำนวน 2 ประเด็น คือประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (2 รายวิชา) และสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน (1 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์จำนวน 5 ประเด็น คือ ปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา) การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัยและจรรยาบรรณการวิจัย (1 รายวิชา) พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ (1 รายวิชา) พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ (1 รายวิชา) และการสัมมนาทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา) ไม่มีการจัดการเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นและกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง จะเห็นได้ว่าหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่นั้นเน้นไปที่การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองเป็นหลัก โดยประเด็นที่ให้ความสนใจในการเรียนการสอนมากที่สุดคือการเมืองท้องถิ่น (3 รายวิชา) ต่อมาคือประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่น (2 รายวิชา) และประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน (2 รายวิชา)

จุดเด่นของหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คือ (1) มีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการปกครองท้องถิ่น (2) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีทำเลที่ตั้งที่สนับสนุนกับการศึกษาเชิงพื้นที่ และ (3) ให้นักศึกษาได้ลงปฏิบัติงานจริงและใกล้ชิดชุมชน ส่วนจุดอ่อนของหลักสูตรคือ (1) รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นมีค่อนข้างน้อย (2) อาจารย์รุ่นใหม่ทางด้านการปกครองท้องถิ่นยังมีน้อย (3) ตำราทางด้านการปกครองท้องถิ่นมีจำนวนจำกัด (4) เกณฑ์การจัดทำหลักสูตรทำให้หลักสูตรไม่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้เร็วเพียงพอ (5) มีคู่แข่งในการศึกษาทางด้านการปกครองท้องถิ่นสูง และ (6) ไม่มีการเรียนการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นร่วมกันกับสาขาวิชาอื่น ๆ

5.5.2 หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” จำนวน 7 รายวิชา แบ่งเป็นวิชาบังคับสาขา 3 รายวิชา (9 หน่วยกิต) วิชาเลือกสาขา

Ref. code: 25595303030034WTP

7 รายวิชา (21 หน่วยกิต) และกลุ่มหลักสูตรวิชาโทการพัฒนาชุมชน 6 รายวิชา (18 หน่วยกิต) วิชาโทสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ 2 รายวิชา (6 หน่วยกิต) วิชาโทการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว 2 รายวิชา (6 หน่วยกิต) และวิชาโทสวัสดิการผู้สูงอายุ 2 รายวิชา (6 หน่วยกิต) โดยมีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมจำนวน 5 ประเด็น คือทฤษฎีประชาสังคมท้องถิ่นนิยม และชุมชนนิยม (1 รายวิชา) การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน (3 รายวิชา) การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม (2 รายวิชา) สิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศ (2 รายวิชา) และการสื่อสารกับชุมชนและสังคม (1 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นจำนวน 2 ประเด็น คือการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (10 รายวิชา) และการบริหารจัดการภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ (1 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์จำนวน 5 ประเด็น คือ ปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา) การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัยและจรรยาบรรณการวิจัย (3 รายวิชา) พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ (1 รายวิชา) พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ (1 รายวิชา) และการสัมมนาทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา) ไม่มีการการเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง และกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง จะเห็นได้ว่าหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้นเน้นไปที่การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมเป็นหลัก โดยประเด็นที่ให้ความสนใจในการเรียนการสอนมากที่สุด คือ การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน (3 รายวิชา) ต่อมาคือการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม (2 รายวิชา) และสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศ (2 รายวิชา) ในส่วนการเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นก็มีประเด็นที่ให้ความสนใจในการเรียนการสอนที่สุด คือ การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (10 รายวิชา) และส่วนการเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์ก็มีประเด็นที่ให้ความสนใจในการเรียนการสอนที่สุด คือการออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย (3 รายวิชา)

จุดเด่นของหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คือ (1) มีรายวิชาที่เกี่ยวกับการจัดให้บริการสาธารณะเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการต่าง ๆ (2) วิชาโทการพัฒนาชุมชนเป็นหลักสูตรทางด้านการพัฒนาชุมชนแห่งแรกในประเทศไทย และ (3) ให้นักศึกษาได้ลงปฏิบัติงานจริงและใกล้ชิดชุมชน ส่วนจุดอ่อนของหลักสูตรคือ (1) รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรงมีเพียงรายวิชาเดียว (2) ไม่ค่อยมีอาจารย์สอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นการเฉพาะ และ (3) เรื่องการปกครองท้องถิ่นไม่ได้รับความสนใจจากอาจารย์และนักศึกษาเท่าใดนัก

Ref. code: 25595303030034WTP

5.5.3. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” จำนวน 7 รายวิชา แบ่งเป็นวิชาแกน 1 รายวิชา (3 หน่วยกิต) วิชาเอกบังคับ 3 รายวิชา (9 หน่วยกิต) และวิชาเอกเลือก 4 รายวิชา (12 หน่วยกิต) โดยมีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองจำนวน 4 ประเด็น คือทฤษฎีการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น (1 รายวิชา) โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์ (2 รายวิชา) ประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่น (1 รายวิชา) และประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน (1 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมจำนวน 2 ประเด็น คือทฤษฎีประชาสังคม ท้องถิ่นนิยม และชุมชนนิยม (1 รายวิชา) และการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม (1 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นจำนวน 4 ประเด็น คือการจัดทำนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (2 รายวิชา) การคลังท้องถิ่นและงบประมาณท้องถิ่น (2 รายวิชา) การบริหารงานบุคคลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (1 รายวิชา) และการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์จำนวน 5 ประเด็น คือปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา) การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัยและจรรยาบรรณการวิจัย (1 รายวิชา) พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ (1 รายวิชา) พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ (1 รายวิชา) และการสัมมนาทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา) ไม่มีการการเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง จะเห็นได้ว่าหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่นั้นเน้นไปที่การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองและกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นควบคู่กันไป ในส่วนการเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นก็มีประเด็นที่ให้ความสนใจในการเรียนการสอนมากที่สุด คือการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3 รายวิชา) ต่อมาคือการจัดทำนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (2 รายวิชา) และการคลังท้องถิ่นและงบประมาณท้องถิ่น (2 รายวิชา) และส่วนการเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองก็มีประเด็นที่ให้ความสนใจในการเรียนการสอนที่สุด คือโครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์ (2 รายวิชา)

จุดเด่นของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คือ (1) มีอาจารย์ที่สนใจทำการวิจัยทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก (2) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีทำเลที่ตั้งที่สนับสนุนกับการศึกษาเชิงพื้นที่ และ (3) ให้นักศึกษาได้ลงปฏิบัติงานจริงและใกล้ชิดชุมชน ส่วนจุดอ่อนของหลักสูตรคือ (1) รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นมีค่อนข้างน้อย (2) ตำราทางด้านการปกครองท้องถิ่นมีจำนวนจำกัด (3) เกณฑ์การจัดทำหลักสูตรทำให้หลักสูตร

Ref. code: 25595303030034WTP

ไม่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้เร็วเพียงพอ (4) มีคู่แข่งในการศึกษาทางด้านการปกครองท้องถิ่นสูง และ (5) นักศึกษาไม่ให้ความสนใจในเรื่องการปกครองท้องถิ่นเท่าใดนัก

5.5.4 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” จำนวน 26 รายวิชา แบ่งเป็นวิชาเฉพาะด้าน 22 รายวิชา (66 หน่วยกิต) และวิชาบังคับเลือก 4 รายวิชา (12 หน่วยกิต) โดยมีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองจำนวน 4 ประเด็น คือทฤษฎีการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น (1 รายวิชา) โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์ (1 รายวิชา) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น (1 รายวิชา) และภาวะผู้นำทางการเมือง (1 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม จำนวน 3 ประเด็น คือสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน (1 รายวิชา) การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน (1 รายวิชา) และการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม (1 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นจำนวน 10 ประเด็น คือการจัดทำนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (2 รายวิชา) เครื่องมือและเทคนิคในการบริหารจัดการองค์กร (3 รายวิชา) การบริหารข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี (1 รายวิชา) การคลังท้องถิ่นและงบประมาณท้องถิ่น (1 รายวิชา) การบริหารงานบุคคลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (1 รายวิชา) การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3 รายวิชา) การบริหารทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งปฏิกูล (1 รายวิชา) ความร่วมมือและหุ้นส่วน (1 รายวิชา) การพัฒนาธุรกิจและการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน และการพัฒนาทักษะอาชีพ (3 รายวิชา) และการบริหารจัดการความขัดแย้ง (1 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองจำนวน 2 ประเด็น คือการวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ (1 รายวิชา) และการพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง (1 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์จำนวน 4 ประเด็น คือปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา) การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัยและจรรยาบรรณการวิจัย (3 รายวิชา) พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ (1 รายวิชา) และพื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ (1 รายวิชา) จะเห็นได้ว่าหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่นนั้นเน้นไปที่การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นเป็นหลัก โดยประเด็นที่ให้ความสนใจในการเรียนการสอนมากที่สุด คือเครื่องมือและเทคนิคในการบริหารจัดการองค์กร (3 รายวิชา) การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3 รายวิชา) การพัฒนาธุรกิจและการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน และการพัฒนา

Ref. code: 25595303030034WTP

ทักษะอาชีพ (3 รายวิชา) ต่อมาคือการจัดทำนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (2 รายวิชา) และการเรียนการสอนกลุ่มอื่น ๆ จำนวนเท่า ๆ กัน

จุดเด่นของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น คือ (1) เป็นหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นแห่งแรกของประเทศไทย (2) เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต (3) มีศิษย์เก่าให้การสนับสนุนในการเรียนการสอน (4) ให้นักศึกษาได้ลงปฏิบัติงานจริงและใกล้ชิดชุมชน และ (5) อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญมาจากผู้ปฏิบัติงานทางด้านการปกครองท้องถิ่น ส่วนจุดอ่อนของหลักสูตรคือ (1) เน้นการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เท่านั้น (2) เน้นการผลิตนักปฏิบัติ อาจจะทำให้การพัฒนาองค์ความรู้ด้านวิชาการได้ช้าลง (3) ขาดแคลนอาจารย์ประจำและอาจารย์ไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอน และ (4) เป็นองค์กรอิสระในกำกับที่ต้องบริหารให้พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ในระยะยาว

5.5.5 หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีการจัดการเรียนการสอนรายวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” จำนวน 23 รายวิชา แบ่งเป็นวิชาบังคับพื้นฐาน 1 รายวิชา (3 หน่วยกิต) วิชาบังคับสาขา 20 รายวิชา (65 หน่วยกิต) และวิชาเลือกสาขา 2 รายวิชา (6 หน่วยกิต) โดยมีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม จำนวน 2 ประเด็น คือประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (2 รายวิชา) และสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน (2 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น จำนวน 1 ประเด็น คือการบริหารขนส่งมวลชน (1 รายวิชา) มีประเด็นศึกษาในการเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองจำนวน 4 ประเด็น คือการวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ (17 รายวิชา) การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง (4 รายวิชา) การบริหารจัดการเมือง (9 รายวิชา) และการจัดทำนโยบายกลยุทธ์เฉพาะเมือง (2 รายวิชา) ไม่มีการการเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง และกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์ จะเห็นได้ว่าหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้นเน้นไปที่การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองเป็นหลัก โดยประเด็นที่ให้ความสนใจในการเรียนการสอนมากที่สุด คือการวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ (17 รายวิชา) ต่อมาคือการบริหารจัดการเมือง (9 รายวิชา) การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง (4 รายวิชา) และการจัดทำนโยบายกลยุทธ์เฉพาะเมือง (2 รายวิชา) ในส่วนการเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยมก็มีประเด็นที่ให้ความสนใจในการเรียนการสอนที่สุด คือ

Ref. code: 25595303030034WTP

ประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (2 รายวิชา) และสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน (2 รายวิชา)

จุดเด่นของหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ (1) เป็นหลักสูตรทางด้านการวางแผนผังเมืองเป็นแห่งแรกของประเทศไทย (2) เป็นหลักสูตรการศึกษาแบบสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่เป็นวิชาชีพเฉพาะ และ (3) เป็นหลักสูตรที่จัดให้เรียนแบบทฤษฎีและปฏิบัติร่วมกันในทุกภาคเรียน ส่วนจุดอ่อนของหลักสูตรคือ (1) ไม่มีตำราที่ใช้ในการเรียนการสอนแบบเฉพาะเจาะจง (2) งานวิจัยทางด้านผังเมืองในประเทศไทยไม่ค่อยมีการศึกษาเท่าใดนัก (3) ขาดแคลนอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญในการสอน และ (4) เป็นหลักสูตรที่จำกัดแนวทางการศึกษาในกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาในกลุ่มอื่น ๆ

ผลจากการศึกษาทั้ง 5 หลักสูตรที่เป็นกรณีศึกษาดังกล่าวตามขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย สามารถนำข้อมูลมาจำแนกเป็นตารางที่ 5.11 ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

ตารางที่ 5.11

ข้อมูลรายละเอียดและการจำแนกรายวิชาต่าง ๆ ภายในหลักสูตรที่ใช้เป็นกรณีศึกษาตามขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

รายละเอียดหลักสูตร	**รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**	**สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**	**รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**	**รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น**	**สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**
ปริญญา	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง	สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง
ชื่อย่อปริญญา	ร.บ. (การเมืองและการปกครอง)	สส.บ.	รป.บ.	รป.บ. (การปกครองท้องถิ่น)	สถ.บ. (สถาปัตยกรรมผังเมือง)
ระยะเวลาการศึกษา	4 ปีการศึกษา	4 ปีการศึกษา	4 ปีการศึกษา	4 ปีการศึกษา	5 ปีการศึกษา
จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร	138 หน่วยกิต	135 หน่วยกิต	138 หน่วยกิต	126 หน่วยกิต	174 หน่วยกิต
โครงสร้างหลักสูตร	วิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต วิชาแกน 24 หน่วยกิต วิชาเอกบังคับ 51 หน่วยกิต วิชาเอกเลือก 12 หน่วยกิต วิชาโท 15 หน่วยกิต วิชาเสรี 6 หน่วยกิต	วิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต วิชาบังคับสาขา 57 หน่วยกิต วิชาเลือกสาขา 12 หน่วยกิต วิชาบังคับนอกสาขา 15 หน่วยกิต วิชาโท 15 หน่วยกิต วิชาเสรี 6 หน่วยกิต	วิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต วิชาแกน 24 หน่วยกิต วิชาเอกบังคับ 45 หน่วยกิต วิชาเอกเลือก 18 หน่วยกิต วิชาโท 15 หน่วยกิต วิชาเสรี 6 หน่วยกิต	วิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต วิชาเฉพาะด้าน 81 หน่วยกิต วิชาบังคับเลือก 9 หน่วยกิต วิชาเสรี 6 หน่วยกิต	วิชาศึกษาทั่วไป 30 หน่วยกิต วิชาบังคับพื้นฐาน 55 หน่วยกิต วิชาบังคับสาขา 77 หน่วยกิต วิชาเลือกสาขา 6 หน่วยกิต วิชาเสรี 6 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

รายละเอียดหลักสูตร	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จำนวนรายวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย”	วิชาเอกบังคับ 5 รายวิชา (15 หน่วยกิต) วิชาเอกเลือก 2 หน่วยกิต (6 หน่วยกิต)	วิชาบังคับสาขา 3 รายวิชา (9 หน่วยกิต) วิชาเลือกสาขา 7 รายวิชา (21 หน่วยกิต) วิชาโทการพัฒนาชุมชน 6 รายวิชา (18 หน่วยกิต) วิชาโทสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ 2 รายวิชา (6 หน่วยกิต) วิชาโทการพัฒนาเด็ก เยาวชนและครอบครัว 2 รายวิชา (6 หน่วยกิต) วิชาโทสวัสดิการผู้สูงอายุ 2 รายวิชา (6 หน่วยกิต)	วิชาแกน 1 รายวิชา (3 หน่วยกิต) วิชาเอกบังคับ 3 รายวิชา (9 หน่วยกิต) วิชาเอกเลือก 4 รายวิชา (12 หน่วยกิต)	วิชาเฉพาะด้าน 22 รายวิชา (66 หน่วยกิต) วิชาบังคับเลือก 4 รายวิชา (12 หน่วยกิต)	วิชาบังคับพื้นฐาน 1 รายวิชา (3 หน่วยกิต) วิชาบังคับสาขา 20 รายวิชา (65 หน่วยกิต) วิชาเลือกสาขา 2 รายวิชา (6 หน่วยกิต)

Ref. code: 25595303030034WTP

รายละเอียดหลักสูตร	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จำนวนรายวิชาที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นโดยจำแนกประเด็นการศึกษาตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” (ใน 1 รายวิชาอาจจะมีประเด็นการศึกษามากกว่า 1 ประเด็นขึ้นไป)					
1. การเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมือง	● ทฤษฎีการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น (1 รายวิชา) ● โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์ (1 รายวิชา) ● ประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่น (2 รายวิชา) ● การปกครองเปรียบเทียบ (1 รายวิชา) ● การเมืองท้องถิ่น (3 รายวิชา) ● ประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน (2 รายวิชา)	ไม่มีการเรียนการสอน	● ทฤษฎีการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น (1 รายวิชา) ● โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์ (2 รายวิชา) ● ประวัติศาสตร์การปกครองท้องถิ่น (1 รายวิชา) ● ประชาธิปไตยท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน (1 รายวิชา)	● ทฤษฎีการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น (1 รายวิชา) ● โครงสร้างรูปแบบของการปกครองท้องถิ่นและความสัมพันธ์ (1 รายวิชา) ● กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น (1 รายวิชา) ● ภาวะผู้นำทางการเมือง (1 รายวิชา)	ไม่มีการเรียนการสอน

Ref. code: 25595303030034WTP

รายละเอียดหลักสูตร	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. การเรียนการสอนกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม	● ประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (2 รายวิชา) ● สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน (1 รายวิชา)	● ทฤษฎีประชาสังคมท้องถิ่นนิยม และชุมชนนิยม (1 รายวิชา) ● การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน (3 รายวิชา) ● การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม (2 รายวิชา) ● สิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมทางเพศ (2 รายวิชา) ● การสื่อสารกับชุมชนและสังคม (1 รายวิชา)	● ทฤษฎีประชาสังคมท้องถิ่นนิยม และชุมชนนิยม (1 รายวิชา) ● การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม (1 รายวิชา)	● สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน (1 รายวิชา) ● การพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการชุมชน (1 รายวิชา) ● การเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมและทุนทางสังคม (1 รายวิชา)	● ประวัติศาสตร์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น (2 รายวิชา) ● สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาชุมชน (2 รายวิชา)

Ref. code: 25595303030034WTP

รายละเอียดหลักสูตร	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. การเรียนการสอนกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่น	ไม่มีการเรียนการสอน	• การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (10 รายวิชา) • การบริหารจัดการภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ (1 รายวิชา)	• การจัดทำนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (2 รายวิชา) • การคลังท้องถิ่นและงบประมาณท้องถิ่น (2 รายวิชา) • การบริหารงานบุคคลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (1 รายวิชา) • การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3 รายวิชา)	• การจัดทำนโยบายและการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (2 รายวิชา) • เครื่องมือและเทคนิคในการบริหารจัดการองค์กร (3 รายวิชา) • การบริหารข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี (1 รายวิชา) • การคลังท้องถิ่นและงบประมาณท้องถิ่น (1 รายวิชา) • การบริหารงานบุคคลและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (1 รายวิชา) • การจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (3 รายวิชา)	• การบริหารขนส่งมวลชน (1 รายวิชา)

Ref. code: 25595303030034WTP

รายละเอียดหลักสูตร	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
				• การบริหารทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและการจัดการสิ่งปฏิกูล (1 รายวิชา) • ความร่วมมือและหุ้นส่วน (1 รายวิชา) • การพัฒนาธุรกิจและการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน และการพัฒนาทักษะอาชีพ (3 รายวิชา) • การบริหารจัดการ • ความขัดแย้ง (1 รายวิชา)	

Ref. code: 25595303030034WTP

รายละเอียดหลักสูตร	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. การเรียนการสอนกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง	ไม่มีการเรียนการสอน	ไม่มีการเรียนการสอน	ไม่มีการเรียนการสอน	• การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ (1 รายวิชา) • การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง (1 รายวิชา)	• การวางผังเมืองและการพัฒนาเชิงกายภาพ (17 รายวิชา) • การพัฒนาชนบทกลายเป็นเมือง (4 รายวิชา) • การบริหารจัดการเมือง (9 รายวิชา) • การจัดทำนโยบายกลยุทธ์เฉพาะเมือง (2 รายวิชา)
5. การเรียนการสอนกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์	• ปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา) • การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย (1 รายวิชา) • พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ (1 รายวิชา) • พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ (1 รายวิชา) • การสัมมนาทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา)	• ปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา) • การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย (3 รายวิชา) • พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ (1 รายวิชา) • พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ (1 รายวิชา) • การสัมมนาทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา)	• ปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา) • การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย (1 รายวิชา) • พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ (1 รายวิชา) • พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ (1 รายวิชา) • การสัมมนาทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา)	• ปรัชญาการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (1 รายวิชา) • การออกแบบวิจัย การฝึกวิจัย และจรรยาบรรณการวิจัย (1 รายวิชา) • พื้นฐานการวิจัยเชิงปริมาณ (1 รายวิชา) • พื้นฐานการวิจัยเชิงคุณภาพ (1 รายวิชา)	ไม่มีการเรียนการสอน

Ref. code: 25595303030034WTP

รายละเอียดหลักสูตร	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุดเด่น	● มีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการปกครองท้องถิ่น ● มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีทำเลที่ตั้งที่สนับสนุนกับการศึกษาเชิงพื้นที่ ● ให้นักศึกษาได้ลงปฏิบัติงานจริงและใกล้ชิดชุมชน	● มีรายวิชาที่เกี่ยวกับการจัดให้บริการสาธารณะเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการจัดสวัสดิการต่าง ๆ ● วิชาโทการพัฒนาชุมชนเป็นหลักสูตรทางด้านการพัฒนาชุมชนแห่งแรกในประเทศไทย ● ให้นักศึกษาได้ลงปฏิบัติงานจริงและใกล้ชิดชุมชน	● มีอาจารย์ที่สนใจทำการวิจัยทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมาก ● มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีทำเลที่ตั้งที่สนับสนุนกับการศึกษาเชิงพื้นที่ ● ให้นักศึกษาได้ลงปฏิบัติงานจริงและใกล้ชิดชุมชน	● เป็นหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นแห่งแรกของประเทศไทย ● เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต ● มีศิษย์เก่าให้การสนับสนุนในการเรียนการสอน ● ให้นักศึกษาได้ลงปฏิบัติงานจริงและใกล้ชิดชุมชน ● อาจารย์และผู้เชี่ยวชาญมาจากผู้ปฏิบัติงานทางด้านการปกครองท้องถิ่น	● เป็นหลักสูตรทางด้านการวางแผนผังเมืองเป็นแห่งแรกของประเทศไทย ● เป็นหลักสูตรการศึกษาแบบสถาปัตยกรรมศาสตร์ที่เป็นวิชาชีพเฉพาะ ● เป็นหลักสูตรที่จัดให้เรียนแบบทฤษฎีและปฏิบัติร่วมกันในทุกภาคเรียน

Ref. code: 25595303030034WTP

รายละเอียดหลักสูตร	รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุดอ่อน	● รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นมีค่อนข้างน้อย ● อาจารย์รุ่นใหม่ทางด้านการปกครองท้องถิ่นยังมีน้อย ● ตำราทางด้านการปกครองท้องถิ่นมีจำนวนจำกัด ● เกณฑ์การจัดทำหลักสูตรทำให้หลักสูตรไม่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้เร็วเพียงพอ ● มีคู่แข่งในการศึกษาทางด้านการปกครองท้องถิ่นสูง ● ไม่มีการเรียนการสอนเรื่องการปกครองท้องถิ่นร่วมกันกับสาขาวิชาอื่น ๆ	● รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นโดยตรงมีเพียงรายวิชาเดียว ● ไม่ค่อยมีอาจารย์สอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นการเฉพาะ ● เรื่องการปกครองท้องถิ่นไม่ได้รับความสนใจจากอาจารย์และนักศึกษาเท่าใดนัก	● รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นมีค่อนข้างน้อย ● ตำราทางด้านการปกครองท้องถิ่นมีจำนวนจำกัด ● เกณฑ์การจัดทำหลักสูตรทำให้หลักสูตรไม่ยืดหยุ่นและปรับตัวได้เร็วเพียงพอ ● มีคู่แข่งในการศึกษาทางด้านการปกครองท้องถิ่นสูง ● นักศึกษาไม่ให้ความสนใจในเรื่องการปกครองท้องถิ่นเท่าใดนัก	● เน้นการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เท่านั้น ● เน้นการผลิตนักปฏิบัติอาจจะทำให้การพัฒนาองค์ความรู้ด้านวิชาการได้ช้าลง ● ขาดแคลนอาจารย์ประจำและอาจารย์ไม่เพียงพอต่อการเรียนการสอน ● เป็นองค์กรอิสระในกำกับที่ต้องบริหารให้พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ในระยะยาว	● ไม่มีตำราที่ใช้ในการเรียนการสอนแบบเฉพาะเจาะจง ● งานวิจัยทางด้านผังเมืองในประเทศไทยไม่ค่อยมีการศึกษาเท่าใดนัก ● ขาดแคลนอาจารย์และผู้เชี่ยวชาญในการสอน ● เป็นหลักสูตรที่จำกัดแนวทางการศึกษาในกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาในกลุ่มอื่น ๆ

หมายเหตุ. สรุปโดยผู้เขียน

Ref. code: 25595303030034WTP

จากการศึกษาข้อมูลรายละเอียด และการจำแนกรายวิชาต่าง ๆ ภายในหลักสูตรที่ใช้เป็นกรณีศึกษาตามขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยนั้น เพื่อนำมาแสวงหาคำตอบของปัญหาในการศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ คือ “การจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยนั้นสอดคล้องกับการกระจายอำนาจและภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร” ซึ่งภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นจะนำมาจาก “แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543” ซึ่งระบุถึงภารกิจที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้บริการสาธารณะให้แก่ประชาชนจำนวน 6 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (2) ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต (3) ด้านการจัดระเบียบชุมชน / สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย (4) ด้านการวางแผนการส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว (5) ด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ (6) ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ตั้งสมมุติฐานในการศึกษาไว้ว่า “การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในปัจจุบันจำกัดอยู่ภายในคณะวิชาหรือสาขาวิชาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลัก ซึ่งในแต่ละสถาบันอุดมศึกษานั้นมีการจัดการเรียนการสอนโดยมีแนวทางการศึกษาแตกต่างกัน และยังไม่ได้มุ่งเน้นถึงการจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543” จากการวิเคราะห์รายละเอียดจะพบได้ว่าในแต่หลักสูตรที่ใช้เป็นกรณีศึกษานั้นจะมีเอกลักษณ์ในการจัดการเรียนการสอนและรายวิชาที่แตกต่างกันพอสมควร แต่ทว่ายังถือว่าจำกัดอยู่ในขอบเขตการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลัก และการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นยังถือได้ว่าไม่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจและภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันได้อย่างครอบคลุมเท่าใดนัก อันเนื่องมาจากข้อจำกัดใน “ศาสตร์” ของแต่ละหลักสูตรที่นำมาเป็นกรณีศึกษา บางหลักสูตรได้จัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นตามศาสตร์ของตนเองเป็นหลัก ซึ่งในแต่ละหลักสูตรที่นำมาเป็นกรณีศึกษานั้นมีรายละเอียดและข้อสังเกต ดังนี้

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่นั้นมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นไม่มากนัก และหากมีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นจะมุ่งเน้นกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองเป็นหลัก ไม่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการจัดให้บริการสาธารณะที่จัดอยู่ในกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นและกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมือง อันเนื่องมาจากเป็นหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์แบบทั่วไปที่ต้องจัดการเรียนการสอนรายวิชาต่าง ๆ ที่เน้นทางด้านการเมืองและการปกครองให้ครอบคลุมในทุกประเด็นและมีรายวิชาที่อยู่ในกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานของหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์

Ref. code: 25595303030034WTP

ที่ต้องมีรายวิชาในกลุ่มนี้เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ คล้ายคลึงกับหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตของสถาบันอุดมศึกษาในส่วนกลาง ยกตัวอย่าง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น แต่ทว่ามีรายวิชาที่มุ่งเน้นการศึกษาถึงการเมืองเฉพาะพื้นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (รายวิชาการเมืองและการปกครองภาคเหนือตอนบน) ซึ่งเป็นรายวิชาแสดงให้เห็นถึงความเฉพาะทางทำเลที่ตั้งเฉพาะจุดเท่านั้นจึงจะสามารถจัดการเรียนการสอนในลักษณะเช่นนี้ได้ ทำให้หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีเอกลักษณ์ทางด้านการปกครองท้องถิ่นมากกว่าหลักสูตรทางด้านรัฐศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ

หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นหลักสูตรที่นำมาเป็นตัวแทนของกลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม ซึ่งมุ่งเน้นการเรียนการสอนทางด้านสังคมสงเคราะห์เป็นหลักก็จริง แต่ภารกิจต่าง ๆ ของการสังคมสงเคราะห์และประชาสังคมนั้นก็ถือว่าเป็นการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนประเภทหนึ่ง จึงทำให้ภายในหลักสูตรนั้นมีรายวิชาเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการให้แก่กลุ่มเป้าหมายประเภทต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก จึงทำให้ต้องมีการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นร่วมไปด้วยอันเนื่องมาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหนึ่งที่จะมีบทบาทในการจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชน จึงทำให้หลักสูตรดังกล่าวมีรายวิชากลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นเป็นจำนวนมากพอสมควร ไม่น้อยไปกว่ากลุ่มท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม และรายวิชาในกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของหลักสูตรทางด้านสังคมศาสตร์ที่ต้องจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการแสวงหาความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ นอกจากนี้หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นหลักสูตรแรกที่จัดการเรียนการสอนทางด้านการพัฒนาชุมชนเป็นแห่งแรกภายในประเทศไทย ทำให้หลักสูตรนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวทางการศึกษาของหลักสูตรพัฒนาชุมชนทั่วประเทศ ซึ่งการเรียนการสอนทางด้านการพัฒนาชุมชนนั้นเป็นการส่งเสริมแนวคิดเรื่องท้องถิ่นนิยมและชุมชนนิยม รวมไปถึงการเสริมสร้างให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทในการปกครองตนเอง มีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองและการพัฒนาท้องถิ่นหรือชนบทให้มีความเจริญและพัฒนาเป็นเมืองมากขึ้น แต่รายวิชาต่าง ๆ นั้นจะไม่ได้มุ่งเน้นสอนให้เข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบโครงสร้างหรือภารกิจต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากนัก ซึ่งแนวคิดนี้จะเน้นมองว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งภายในชุมชนเท่านั้น ต้องทำหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมภาคประชาสังคมจะมีสิทธิและบทบาทมากกว่าภาคประชาสังคมไม่ได้ จึงทำให้รายวิชาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองและกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองจึงไม่ค่อยมีปรากฏให้พบได้โดยตรงภายในหลักสูตรนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีความคล้ายคลึงกันอยู่บ้างพอสมควร ถึงแม้ว่าที่มาของหลักสูตรจะมีความแตกต่างกัน (หลักสูตรทั่วไป และหลักสูตรพิเศษที่เกิดจากโครงการความร่วมมือทางวิชาการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับสถาบันการศึกษา) ซึ่งภายในหลักสูตรนั้นจะมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นในกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นเป็นหลัก และมีรายวิชาในกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของหลักสูตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ แต่ทว่าจุดมุ่งเน้นและแนวทางในการศึกษาของทั้งสองหลักสูตรนั้นก็มีความแตกต่างกัน อันเนื่องมาจากหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์แบบทั่วไป รายวิชาส่วนใหญ่เป็นรายวิชาการบริหารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเชิงสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์แบบสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ที่จัดการเรียนการสอนทางด้านนี้ แต่มีจุดแตกต่างกว่าสถาบันอื่นคือมีการมุ่งเน้นศึกษาและทำวิจัยในเชิงพื้นที่เป็นหลัก ซึ่งเป็นการนำจุดแข็งของทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มาเป็นการศึกษาทำวิจัยและสร้างเป็นกรณีศึกษา สรุปได้ว่าหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จึงเป็นหลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ทั่วไป แต่ใช้กรณีศึกษาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเรื่องการบริหารจัดการท้องถิ่นในการเรียนการสอนเป็นหลัก ซึ่งทำให้หลักสูตรนี้มีความโดดเด่นในทางด้านการปกครองท้องถิ่นมากกว่าหลักสูตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์แบบทั่วไปในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ พอสมควร

ในส่วนของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นหลักสูตรที่เกิดขึ้นมาจากโครงการความร่วมมือระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นการสร้างหลักสูตรเพื่อจัดการเรียนการสอนให้กับบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระยะแรก จึงต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับการให้ความรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถไปบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก จึงได้มีการนำการศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์มาเป็นฐานในการสร้างหลักสูตรดังกล่าวขึ้นเพื่อเน้นการเรียนการสอนทางด้านการบริหารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงถือได้ว่าเป็นหลักสูตรที่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมากที่สุดภายใน 5 หลักสูตรที่เป็นกรณีศึกษาภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยมีประเด็นรายวิชาที่เน้นมากที่สุดคือการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (รายวิชาการบริหารการศึกษาท้องถิ่น รายวิชาการบริหารสาธารณูปโภคท้องถิ่นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และรายวิชาการบริหารงานสาธารณสุขท้องถิ่น เป็นต้น) แต่อย่างไรก็ตาม หลักสูตรดังกล่าวก็ยังขาดมิติการเรียนการสอนกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองพอสมควรและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการท้องถิ่นนั้นก็ยังไม่ครอบคลุมตามภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนเท่าใดนัก นอกจากนี้ยังมี

Ref. code: 25595303030034WTP

จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรค่อนข้างน้อยเกินไป (126 หน่วยกิต) จึงทำให้บางรายวิชาถูกตัดออกไป ประกอบกับหลักสูตรดังกล่าวนี้ยังขาดการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เลือกเรียนในวิชาโท ซึ่งทำให้ทางเลือกของผู้เรียนมีความหลากหลายน้อยลงไปอีกด้วย

และกรณีศึกษาสุดท้าย หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถือได้ว่าเป็นหลักสูตรที่มีความแตกต่างจากหลักสูตรทั้งหมดที่นำมาใช้เป็นกรณีศึกษาภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เนื่องมาจากเป็นหลักสูตรทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นสาขาวิชาทางด้านวิทยาศาสตรประยุกต์ ซึ่งหลักสูตรที่เป็นกรณีศึกษาอื่น ๆ นั้นจะเป็นสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ ดังนั้นพื้นฐานของการศึกษาในหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์นั้นจะเน้นในเชิงการปฏิบัติการทางด้านสถาปัตยกรรมเป็นหลักโดยต้องเน้นความสามารถในการออกแบบเป็นหลัก และไปเพิ่มเติมเนื้อหาเชิงทฤษฎีหลักการแนวคิดในช่วงชั้นปีที่ 3 - 4 พร้อมกับการศึกษาวิชาปฏิบัติการร่วมไปด้วยและเน้นหนักไปในทางการออกแบบเชิงกายภาพเป็นหลัก จึงทำให้การเรียนการสอนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นนั้นมุ่งเน้นไปในกลุ่มการวางผังเมืองและการบริหารจัดการเมืองเป็นหลัก มีรายวิชาในกลุ่มการบริหารจัดการท้องถิ่นเพียงรายวิชาการบริหารการขนส่งเท่านั้น ถือได้ว่าเป็นการบริหารจัดการในเชิงกายภาพ ไม่มีกลุ่มกฎหมายและสถาบันการเมืองและกลุ่มการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าวนี้ไม่ได้มีจุดมุ่งเน้นในการเรียนการสอนในเชิงการจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน ซึ่งคาดว่าหลักสูตรนี้ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจการปกครองท้องถิ่นในระดับพื้นฐานที่จะใช้ร่วมกับการวางผังเมืองเท่านั้น ซึ่งมีการนำองค์ความรู้ทางสังคมศาสตร์มาศึกษาร่วมบ้างในหลาย ๆ รายวิชา เช่น รายวิชาเศรษฐศาสตร์เมือง รายวิชาการบริหารจัดการเมือง รายวิชาการควบคุมการวางผังและออกแบบเมือง รายวิชาสังคมวิทยาเมือง เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นหลักสูตรทางด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ที่มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์พอสมควร แสดงให้เห็นว่าเป็นหลักสูตรที่เป็นเชิงการบูรณาการองค์ความรู้ข้ามสาขาวิชามากที่สุดภายใน 5 หลักสูตรที่เป็นกรณีศึกษาภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แต่อย่างไรก็ตาม หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ยังเป็นหลักสูตรทางด้านสถาปัตยกรรมเป็นหลัก ดังนั้นประเด็นการศึกษาอื่น ๆ ภายในขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยนั้นแทบจะไม่ปรากฏให้พบเท่าใดนัก อาจจะต้องมีการพัฒนาและนำองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นมาเสริมกับการเรียนในหลักสูตรดังกล่าวเพิ่มเติม

จากการศึกษาทั้ง 5 หลักสูตรที่เป็นกรณีศึกษาภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะพบว่าแต่ละหลักสูตรต่างมีเอกลักษณ์และแนวทางในการเรียนการสอนตามสาขาวิชาเฉพาะที่กำหนดตามชื่อวุฒิปริญญา หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิตก็มุ่งเน้นในกรอบการศึกษาแบบวิชารัฐศาสตร์ หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิตก็มุ่งเน้นในกรอบการศึกษาแบบวิชาสงเคราะห์ศาสตร์ หลักสูตร

Ref. code: 25595303030034WTP

รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิตก็มุ่งเน้นในกรอบการศึกษาแบบวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิตก็มุ่งเน้นในกรอบการศึกษาแบบวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ดังนั้นซึ่งในแต่ละสาขาวิชาก็มีจุดมุ่งเน้นเฉพาะแตกต่างกันไป เพียงแค่อาจจะมีรายวิชาส่วนหนึ่งที่มีการจัดการเรียนการสอนและให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นแก่ผู้เรียนในระดับพื้นฐานเท่านั้น ยังไม่ได้มีความมุ่งเน้นที่จะจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้ครอบคลุมทุกประเด็นตาม “ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย” ที่ออกแบบขึ้นภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยนั้นเป็นการเรียนการสอนในลักษณะการบูรณาการหลายสาขาวิชาร่วมกัน จึงทำให้ไม่สามารถมีหลักสูตรใดในปัจจุบันที่จะจัดการเรียนการสอนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นได้ครอบคลุมตามกรอบดังกล่าวทั้งหมด ถึงแม้ว่าจะมีหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อมุ่งเน้นจัดการเรียนการสอนให้แก่บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นเป็นจำนวนมากและต้องการมุ่งเน้นเฉพาะด้านการปกครองท้องถิ่นและการจัดให้บริการสาธารณะมากที่สุดแล้ว แต่ก็ยังไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้ครอบคลุมในทุกประเด็นตามขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยได้ เหตุเพราะส่วนหนึ่งได้ใช้วิชารัฐประศาสนศาสตร์เป็นฐานหลักในการสร้างหลักสูตรขึ้น จึงทำให้หลักสูตรนั้นต้องมีการออกแบบรายวิชาให้สอดคล้องตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพโดยคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ที่กำหนดลักษณะหลักสูตรและรายวิชาตามสาขาวิชาของชื่อปริญญาที่จะมอบให้แก่ผู้สำเร็จการศึกษา จากเหตุข้อจำกัดดังกล่าวนี้อาจจะสามารถสรุปได้ว่าการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นภายในประเทศไทยนั้นยังไม่สามารถเกิดการบูรณาการร่วมกันได้ อันเนื่องมาจากในแต่ละสาขาวิชาต่างก็ติดอยู่ในกรอบของ “ศาสตร์” ที่มาจากกฎเกณฑ์ของการประกันคุณภาพและความร่วมมือของนักวิชาการ รวมไปถึงความเข้าใจของสังคมไทยที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นจึงไม่สามารถก้าวล้ำหรือข้ามพรมแดนของสาขาวิชามาร่วมกันศึกษาและทำความเข้าใจร่วมกันได้อย่างแท้จริง

แต่อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาหลักสูตรที่มีการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยจากกรณีศึกษาทั้ง 5 หลักสูตรนั้น ถึงแม้ว่าในทุกหลักสูตรนั้นจะยังจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไม่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจและภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันเท่าใดนัก แต่ทว่าในทุกหลักสูตรก็มีจุดร่วมที่สำคัญประการหนึ่งคือมีการพยายามที่จะจัดการเรียนการสอนรายวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการปกครองท้องถิ่นสามารถมองได้หลายมิติและหลายประเด็นทางการศึกษา ศาสตร์แต่ละศาสตร์ก็มีมุมมองต่อเรื่องการปกครองท้องถิ่นไม่เหมือนกัน ดังนั้นการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นจำเป็นต้องมีการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในสาขาวิชา

Ref. code: 25595303030034WTP

ต่าง ๆ บูรณาการร่วมกันในการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นองค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ เป็นต้น ไม่ใช่จำกัดขอบเขตของการศึกษาไว้เพียงแค่สาขาวิชาทางด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เท่านั้น และการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในความเป็นจริงต้องมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ไม่ได้จำกัดแค่เพียงลักษณะการเรียนการสอนหรือใช้หลักสูตรใดเพียงหลักสูตรหนึ่งเป็นฐานหลักเพื่อจัดการเรียนการสอนแบบเดียวกันทั่วประเทศ เพราะในพื้นที่ท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ท้องถิ่นต่างก็มีปัญหาและเอกลักษณ์ของการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาแต่ละพื้นที่ก็ย่อมจะต้องมีความแตกต่างกันด้วย ต้องปรับรูปแบบการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นการใช้ปัญหาเป็นฐานหลักในการศึกษา (Problem-based studies) และการใช้พื้นที่เป็นฐานหลักในการศึกษา (Area-based studies) เพื่อแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่น ก่อให้เกิดการพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ใหม่จากพื้นที่ท้องถิ่นที่เป็นองค์ความรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งเป็นการส่งเสริมให้การเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นมีความครอบคลุมทุกเนื้อหาและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นช่องทางในการสร้างเอกลักษณ์และความโดดเด่นของสถาบันอุดมศึกษาให้ได้รับการยอมรับจากสังคมและ “มีพื้นที่ทางวิชาการ” อีกทางหนึ่งด้วย

Ref. code: 25595303030034WTP

บทที่ 6
บทสรุปสถานภาพการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่น ในสถาบันอุดมศึกษาไทย: ความท้าทายรูปแบบใหม่และทิศทางในอนาคต

> การปกครองท้องถิ่นไทยที่จะทำการเรียนการสอนต้องมอง 3 ประเด็น คือ (1) การฝึกคนเข้าไปมีความรู้แบบทั่วไปที่เข้าไปทำงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งความรู้ด้านรัฐประศาสนศาสตร์นั้นมีความจำเป็นเพราะปัจจุบันมันเป็นเรื่องการจัดการมากขึ้น และต้องผนวกเรื่องชุมชนกับเครื่องมือในการทำงานร่วมกับประชาชนมากขึ้นด้วย (2) ต้องพัฒนาให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกงานในสถานที่จริง ครึ่งปีสุดท้ายของการเรียนได้ลงไปทำงานจริงซึ่งระบบการรับนักศึกษาฝึกงานมีความสำคัญมาก และ (3) การสร้างตำราใหม่ ๆ ที่ไม่ใช่การลอกกฎหมายมาใส่ ต้องมาจากกรณีศึกษา ถอดบทเรียนงานวิจัยที่สร้างความรู้ใหม่ ทำให้ความรู้ขยายขึ้น ไม่ใช่การย่ำอยู่กับที่หรือพึ่งตำราแบบเดิม ซึ่งกับดักสำคัญในการพัฒนาความรู้คือเราไม่สามารถทำงานร่วมกันระหว่างคณะวิชาให้เป็นสหวิทยาการได้
>
> วุฒิสาร ตันไชย (สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2558)

ในบทที่ 6 จะเป็นการสรุปสถานภาพการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย หลังจากการแสวงหาคำตอบของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ คือ (1) สถานภาพและพัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีลักษณะเป็นอย่างไร ซึ่งตอบคำถามดังกล่าวแล้วในบทที่ 3 พัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย (หน้า 153 - 161 ภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้) และ (2) การจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยนั้นสอดคล้องกับการกระจายอำนาจและภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร ซึ่งตอบคำถามดังกล่าวแล้วในบทที่ 5 กรณีศึกษาและบทวิเคราะห์: หลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย (หน้า 332 - 337 ภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้) ซึ่งจากการศึกษาเพื่อตอบปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ได้นำไปสู่การสรุปผลเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์และความท้าทายที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่ต้องเผชิญในปัจจุบัน และสร้างข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยในอนาคตซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยมีประเด็นการศึกษาตามลำดับ ดังนี้

Ref. code: 25595303030034WTP

6.1 สถานการณ์และความท้าทายรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

6.2 ทิศทางการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในอนาคต

6.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

6.1 สถานการณ์และความท้าทายรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย

ผลจากการศึกษาจากประเด็นต่าง ๆ ภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้แก่ พัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พัฒนาการการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย แนวทางการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย ขอบข่ายการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทย และหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย ผู้เขียนสามารถวิเคราะห์ถึงแนวโน้มของสถานการณ์และความท้าทายรูปแบบใหม่ (อาจหมายถึงโอกาสหรือภัยคุกคาม) ที่จะเกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่จะต้องเผชิญในอนาคตท่ามกลางกระแสของการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ 4 ประการ ดังนี้

6.1.1 ความท้าทายที่หนึ่ง การแสวงหาวิธีการใหม่ในการแก้ไขเพื่อสร้างประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลจากการศึกษาพัฒนาการการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พบว่าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีศักยภาพเพียงพอในการดำเนินการต่าง ๆ เพราะไม่ได้รับงบประมาณหรือเครื่องมือใด ๆ จากราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคในการจัดบริการสาธารณะเท่าใดนัก จึงต้องมีการแสวงหาแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใหม่คือ (1) จังหวัดจัดการตนเอง (2) ความร่วมมือระหว่างองค์กร และ (3) การควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจากข้อเสนอแนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 3 รูปแบบนั้นได้เป็นประเด็นในการถกเถียงเป็นวงกว้าง ซึ่งแนวโน้มในการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยนั้นมีโอกาสเกิดขึ้นได้ทั้ง 3 รูปแบบ และนอกจากนี้ยังมีการพิจารณาเรื่องการสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งต้องมีการศึกษาวิจัยในเชิงลึกถึงองค์ประกอบของลักษณะต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบใหม่ที่ถูกนำเสนอขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโครงสร้าง เรื่องการจัดการ เรื่องการคลัง เรื่องการบุคคล เรื่องภารกิจการจัดให้บริการสาธารณะ เป็นต้น ซึ่งเป็นความท้าทายสำคัญที่นักวิชาการทางด้านการปกครองท้องถิ่นไทยต้องแสวงหาคำตอบและผลิตองค์ความรู้เพื่อตอบคำถาม

Ref. code: 25595303030034WTP

ของสังคมไทยในประเด็นนี้ รวมไปถึงการเรียนการสอนวิชาการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับการศึกษาและวิจัยเรื่องดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นภายในอนาคตตามมาด้วย

6.1.2 ความท้าทายที่สอง การสร้างความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาทางด้านการปกครองท้องถิ่น

การศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมานั้นไม่ได้รับความสนใจจากนักการเมือง นักวิชาการ นักศึกษาทางด้านรัฐศาสตร์ และประชาชนเท่าที่ควร สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การกระจายอำนาจในประเทศไทยไม่ประสบความสำเร็จเท่าใดนัก นอกเหนือจากนโยบายการส่งเสริมและสนับสนุนจากรัฐบาล การทำหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกระจายอำนาจ และนโยบายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สาเหตุเกิดจากประชาชนมองว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่มีศักยภาพเพียงพอต่อการจัดให้บริการสาธารณะต่าง ๆ แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำได้เพียงการให้บริการสาธารณะง่าย ๆ ที่ใช้งบประมาณไม่มากนัก เช่น เก็บขยะ ตัดต้นไม้ ทำความสะอาดถนน เป็นต้น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นเพียงแขนขากลไกเล็ก ๆ ของรัฐส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ทำให้การปกครองท้องถิ่นกลายเป็นจุดเล็ก ๆ ในสังคมไทยที่ไม่ได้รับการเหลียวแลเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีจำนวนมากกระจายเต็มพื้นที่ประเทศไทยก็จริง แต่ทว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้ดีนั้นมีจำนวนน้อยมาก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่นั้นจัดให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนตามกฎหมายขั้นต่ำที่กำหนดไว้เท่านั้น ไม่ได้มีความพยายามที่จะจัดให้บริการสาธารณะในระดับพัฒนาขึ้น ในการเมืองท้องถิ่นเองก็เปรียบเสมือนเป็นสนามฝึกซ้อมทางการเมืองของนักการเมืองระดับล่างที่พยายามสะสมฐานคะแนนเสียงเพื่อเป็นบันไดสู่พรรคการเมืองระดับชาติ จึงทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเสมือนเป็นแค่เพียงทางผ่านเท่านั้น ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้รับความสนใจหรือความตั้งใจที่เพียงพอจากนักการเมืองที่มาเป็นผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างจริงจัง ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการพัฒนาค่อนข้างช้ากว่าที่ควรจะเป็น จึงส่งผลให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและทำให้ประชาชนไม่สนใจการมีตัวตนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามมาด้วย จึงทำให้การปกครองส่วนท้องถิ่นลดค่าความสำคัญลงไปด้วยตามกระแสความเชื่อมั่นของประชาชนเอง และมุมมองทางวิชาการทางด้านปกครองท้องถิ่นนั้นก็เป็นเรื่องที่ถูกมองว่าไม่น่าสนใจและไม่หลากหลายในประเด็นการศึกษา อันเนื่องมาจากสาเหตุ 5 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง นักวิชาการและผู้ที่ให้ความสนใจศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจังมีจำนวนค่อนข้างน้อยจึงทำให้ไม่มีความหลากหลายในองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นเท่าที่ควร และการศึกษานั้นเป็นลักษณะตามความสนใจในแต่ละบุคคลเชิงปัจเจก ไม่มีทิศทาง

Ref. code: 25595303030034WTP

หรือกรอบกำหนดการศึกษาไว้อย่างชัดเจน ข้อมูลที่ได้มาจึงมีลักษณะที่ไม่สอดคล้องกัน เป็นลักษณะการศึกษาที่แยกขาดออกจากกันโดยสิ้นเชิง ขาดการบูรณาการร่วมกัน

ประการที่สอง แนวทางการศึกษาการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบันโดยส่วนมากแล้วนักวิชาการที่ศึกษาการปกครองท้องถิ่นนั้นมักจะเป็นการศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลัก จึงมีงานเขียนและงานวิจัยในเชิงรัฐประศาสนศาสตร์เป็นจำนวนมาก เช่น ประเมินความพึงพอใจ ประสิทธิภาพในการทำงาน ปัญหาภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประสิทธิภาพและศักยภาพการให้บริการสาธารณะ เป็นต้น ลักษณะการศึกษาเช่นนี้เป็นการวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case study research) ซึ่งนำไปใช้เพื่อเป็นข้อเสนอแนะหรือศึกษาต่อยอดได้ง่ายกว่าในการปฏิบัติงาน แต่ก็ส่งผลให้องค์ความรู้มีลักษณะค่อนข้างจำกัดอยู่เพียงในด้านรัฐประศาสนศาสตร์เท่านั้น

ประการที่สาม ข้อเสนอหรือการวิจัยต่าง ๆ ของเรื่องการปกครองท้องถิ่นมีลักษณะซ้ำซาก จำเจ วนอยู่ในคำถามและคำตอบแบบเดิม ๆ อันเนื่องมาจากข้อเสนอของการปรับปรุงหรือปฏิรูปท้องถิ่นนั้นไม่ได้รับการตอบสนองในระดับผู้ขับเคลื่อนนโยบาย เช่น นักการเมือง ข้าราชการประจำ เป็นต้น เนื่องจากบางข้อเสนอนั้นจะมีข้อจำกัดทางการเมือง หรือมีผลประโยชน์ขนาดใหญ่มาเกี่ยวข้องจนไม่สามารถปรับเปลี่ยนอะไรได้โดยง่าย

ประการที่สี่ ทัศนคติของผู้ศึกษาด้านรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มองว่าการศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นนั้นไม่น่าสนใจ ไม่มีแรงดึงดูด ไม่ทรงพลังเพียงพอในการอธิบายทางวิชาการในระดับชาติ อาจจะเป็นเพราะประชาชนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจ หรืออาจจะมองว่าเรื่องปกครองท้องถิ่นมันเป็นเรื่องที่ไม่มีความสำคัญเพราะไม่ได้รับอิทธิพลอะไรจากการมีตัวตนอยู่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหากศึกษาเรื่ององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วก็ไม่ทราบว่าจะนำองค์ความรู้ดังกล่าวไปประกอบอาชีพเฉพาะทางได้อย่างไร หรือมีทัศนคติว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีโอกาสความเติบโตทางอาชีพค่อนข้างต่ำ จึงไม่มีความสนใจที่จะไปทำงานในระบบการปกครองท้องถิ่นไทย จึงทำให้การปกครองท้องถิ่นเป็นวาระการศึกษาเพื่อขอทุนตามเงื่อนไขหรือไม่ก็ศึกษาในเฉพาะพื้นที่เล็ก ๆ เพื่อให้มีผลงานวิชาการเท่านั้น การนำเสนอในเวทีวิชาการระดับชาติก็ไม่มีประชาชนหรือนักวิชาการให้ความสนใจเท่าที่ควร

ประการที่ห้า การศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นยังจำกัดอยู่เพียงในกรอบของวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เท่านั้น ถึงแม้ว่าในช่วงหลังนั้นจะมีการบูรณาการสาขาวิชาต่าง ๆ เข้ามาร่วมศึกษาให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น แต่ก็มักจะเป็นกลุ่มวิชาทางด้านสังคมศาสตร์เท่านั้น ยังไม่มีการศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์และวิทยาศาสตร์สุขภาพเข้ามาศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่นเท่าใดนัก โดยเฉพาะเรื่องการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งมีการจัดให้บริการที่หลากหลายด้าน เช่น โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณสุข การศึกษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งการศึกษาเรื่องดังกล่าวนี้จำเป็นต้องใช้องค์ความรู้เฉพาะสาขาวิชา

Ref. code: 25595303030034WTP

มากยิ่งขึ้น แต่กรอบการศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นยังไม่สามารถก้าวข้ามพรมแดนของวิชารัฐศาสตร์เพื่อไปศึกษาร่วมกับสาขาวิชาอื่น ๆ ได้เท่าใดนัก

จากสาเหตุข้างต้น 5 ประการนั้น ถือว่าเป็นปัญหาที่จะส่งผลเสียต่อการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในระยะยาวอันเนื่องมาจากเมื่อประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นก็จะทำให้ไม่สนใจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามไปด้วย เมื่อมีคนสนใจน้อยลงการพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นก็น้อยลง ยิ่งส่งผลให้การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยนั้นอ่อนแอลงไปด้วย และการสร้างนักวิชาการทางด้านการปกครองท้องถิ่นรุ่นใหม่ขึ้นมาซึ่งเป็นเรื่องยากมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากความไม่ก้าวหน้าและไม่น่าสนใจในตัววิชาการปกครองท้องถิ่นส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งคือลักษณะงานในประเด็นการปกครองท้องถิ่นนั้นไม่มีแรงดึงดูดเพียงพอที่จะสร้างชื่อเสียงให้กับผู้ที่ศึกษาได้ง่ายนักอันเนื่องมาจากงานศึกษาการปกครองท้องถิ่นมีจำนวนมากและมีลักษณะคล้ายคลึงกันไปหมด จึงทำให้นักวิชาการรุ่นใหม่จำนวนมากไม่ให้ความสนใจที่จะศึกษาเรื่องการปกครองท้องถิ่น ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ต้องมีการวิพากษ์และแสวงหาทางออกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวนี้ต่อไป อันเนื่องมาจากปัญหาดังกล่าวนี้ถือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างนักวิชาการรุ่นใหม่และสร้างองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นใหม่ ๆ แก่สังคมไทยเพื่อพัฒนาการปกครองท้องถิ่นไทยต่อไปในอนาคต

6.1.3 ความท้าทายที่สาม การออกแบบและสร้างหลักสูตรหรือรายวิชาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นที่สอดคล้องกับภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากแนวทางการศึกษาวิชาการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน ในระยะแรกนั้นมีขอบเขตการศึกษาที่ค่อนข้างจำกัดภายในสาขาวิชารัฐศาสตร์เท่านั้น เมื่อมีการพัฒนาประเทศในช่วงที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ นั้นได้ส่งผลให้ประเทศไทยได้รับแนวคิดและวิธีการเรียนการสอนมาจากสหรัฐอเมริกาได้ทำให้การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นเริ่มพัฒนาขึ้นและมีประเด็นการศึกษาที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น ด้านสังคมสงเคราะห์และพัฒนาชุมชน ด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ด้านสังคมวิทยา ด้านการวางผังเมือง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยนั้นก็ยังจำกัดอยู่ในเพียงขอบเขตของกลุ่มสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์เท่านั้น หากเป็นหลักสูตรทางด้านวิชารัฐศาสตร์แบบทั่วไปที่ต้องจัดการเรียนการสอนทางด้านรัฐศาสตร์ที่เน้นการเมืองและการปกครองให้ครอบคลุมในทุกประเด็น หากเป็นหลักสูตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ก็จะเน้นไปที่การบริหารจัดการทั่วไปซึ่งอาจจะมีการกล่าวถึงเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นบ้างแต่ก็มีจำนวนน้อย หากเป็นหลักสูตรทางด้านสังคมสงเคราะห์ก็จะเน้นที่ไปการจัดสวัสดิการให้แก่กลุ่มเป้าหมายประเภทต่าง ๆ ซึ่งไม่ได้เน้นในประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบโครงสร้างหรือภารกิจต่าง ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากนัก ถึงแม้ว่า

Ref. code: 25595303030034WTP

จะมีหลักสูตรทางด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ทางด้านการวางแผนผังเมืองที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นก็จริง แต่ก็เป็นแค่เพียงองค์ประกอบหนึ่งเท่านั้นในการดำเนินงานทางด้านแผนผังเมือง ไม่ได้มุ่งเน้นถึงการศึกษาในประเด็นภารกิจการจัดให้บริการสาธารณะอื่น ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแม้แต่หลักสูตรที่จัดการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะแต่ก็ยังขาดมิติการเรียนการสอนในมิติกฎหมายและสถาบันการเมืองพอสมควร และรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับภารกิจการจัดให้บริการสาธารณะอื่น ๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังไม่ครอบคลุมเท่าใดนัก แสดงให้เห็นถึงแต่ละหลักสูตรต่างมีเอกลักษณ์และแนวทางในการเรียนการสอนตามสาขาวิชาเฉพาะที่กำหนดตามชื่อวุฒิปริญญาซึ่งแยกขาดองค์ความรู้ในแต่ละศาสตร์อย่างชัดเจน ไม่มีการบูรณาการองค์ความรู้ร่วมกัน และยังไม่มีการเปิดพรมแดนในกลุ่มสาขาวิชาด้านอื่น ๆ ที่ครอบคลุมหรือเกี่ยวข้องมากนัก หากมีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นก็จะเป็นลักษณะเพียงผิวเผิน โดยจะเป็นเป็นการสอนเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะเป็นผู้จัดบริการสาธารณะเท่านั้น ไม่ได้มีการลงรายละเอียดเชิงลึกใด ๆ ในแนวคิดการปกครองตนเอง โครงสร้างและภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

6.1.4 ความท้าทายที่สี่ การควบคุมคุณภาพทางการศึกษาและการแข่งขันในการสร้างหลักสูตรการปกครองท้องถิ่นที่สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ

หลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้นก็ทำให้การศึกษาวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นขยายตัวขึ้นเป็นอย่างมาก มีนักวิชาการและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นถูกผลิตสร้างขึ้นมากในช่วงเวลานี้ ก่อให้เกิดการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นการเฉพาะก็เกิดขึ้นภายใต้โครงการความร่วมมือของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกับสถาบันการศึกษาอันเป็นปรากฏการณ์ที่หลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นกระจายตัวเป็นจำนวนมากทั่วประเทศไทยในเวลาต่อมา โดยการเรียนการสอนในหลักสูตรนี้ได้เน้นไปการนำองค์ความรู้ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลัก ซึ่งก่อให้เกิดการแข่งขันในการสร้างหลักสูตรประเภทเดียวกันออกมาเป็นจำนวนมาก กลายเป็นลักษณะแข่งขันเพื่อแย่งชิงผู้เข้าศึกษาจนอาจจะก่อให้เกิดปัญหาเรื่องคุณภาพทางการศึกษาตามมา จนก่อให้เกิดการประกาศใช้ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พ.ศ. 2558 ซึ่งกำหนดให้คณาจารย์ประจำหลักสูตรและคณาจารย์ผู้สอนต้องสำเร็จการศึกษาทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์โดยตรง หรือไม่ก็สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาบริหารธุรกิจ การเงินการจัดการ เป็นต้น อันเป็นการบังคับเพื่อจัดระเบียบของหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

Ref. code: 25595303030034WTP

ในประเทศไทยครั้งยิ่งใหญ่ ส่งผลให้คณาจารย์ที่ไม่สำเร็จการศึกษาวุฒิตามเกณฑ์ดังกล่าวจะไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่งเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรหรือสอนในหลักสูตรดังกล่าวและทำให้หลักสูตรต้องปิดตนเองไปโดยปริยาย และหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นที่มอบวุฒิปริญญาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ได้รับผลกระทบไปด้วย ซึ่งการกำหนดนโยบายของการจัดการเรียนการสอนจากการใช้กฎหมายมาตรฐานจากส่วนกลางนั้นคือการควบคุมและบีบบังคับให้มหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการศึกษาในกรณีเฉพาะพื้นที่ต้องสูญเสียเอกลักษณ์ไปและต้องจัดโครงสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนในลักษณะแบบเดียวกันกับส่วนกลาง อันเป็นการไม่เปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายหรือความเป็นอัตลักษณ์ในการศึกษา แสดงถึงการพยายามที่จะรวมอำนาจทางการศึกษาเข้าสู่ศูนย์กลางอีกครั้ง และปัจจัยในการแข่งขันในการเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นของสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งในปัจจุบัน สถาบันอุดมศึกษาเป็นจำนวนมากเริ่มเปลี่ยนสถานะจากหน่วยงานราชการกลายเป็นองค์กรในกำกับของรัฐ (ภายใต้การกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ) ทำให้สถาบันอุดมศึกษาต้องสามารถหารายได้และบริหารให้พึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ ทำให้สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องคิดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อแสวงหารายได้และบริหารให้องค์กรอยู่รอด ทำให้การผลิตหลักสูตรเพื่อเน้นรายได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ซึ่งหลักสูตรเหล่านี้อาจจะส่งผลเสียต่อระบบการศึกษาในระยะยาว ประกอบกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่สถาบันการศึกษาเปิดการเรียนการสอนเป็นจำนวนมาก ประชาชนมีสิทธิเลือกที่จะศึกษาในสถาบันต่าง ๆ ได้มากขึ้น จึงทำให้การแข่งขันในการช่วงชิงผู้สมัครเรียนสูงขึ้นและหากสถาบันอุดมศึกษาใดไม่มีศักยภาพในการแย่งชิงผู้สมัครเข้าเรียนเพื่อให้มีรายได้เพียงพอต่อการบริหารก็อาจจะต้องปิดตัวลง จากกรณีดังกล่าวนี้จะทำให้สถาบันอุดมศึกษาขนาดเล็กจะเสียเปรียบสถาบันอุดมศึกษาขนาดใหญ่เป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมมากยิ่งขึ้น

6.2 ทิศทางการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในอนาคต

จากความท้าทายที่เกิดขึ้นกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยที่เกิดขึ้นใน 4 ประการข้างต้น ทำให้การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในอนาคตนั้นต้องมีการแสวงหาแนวทางการเรียนการสอนที่แตกต่างไปจากในอดีต จากเดิมที่มุ่งเน้นแต่เพียงการเรียนการสอนในกรอบของโครงสร้าง รูปแบบ อำนาจหน้าที่ หรือการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการมุ่งเน้นการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในลักษณะองค์รวมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการจัดให้บริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน/สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี

Ref. code: 25595303030034WTP

และภูมิปัญญาท้องถิ่น บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมและสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างนวัตกรรมท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและถ่ายทอดให้กับองค์กรปกครองท้องถิ่นแห่งอื่น ๆ ได้ รวมไปถึงการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทางด้านการปกครองท้องถิ่นที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของขอบข่ายการวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยที่ได้ออกแบบและนำในเสนอภายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้พัฒนาและประยุกต์มาจากฐานของการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นภายในสถาบันอุดมศึกษาไทยปัจจุบันซึ่งอาจจะนำมาเป็นแนวทางหรือหลักในการออกแบบหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นโดยเฉพาะให้มีความครอบคลุมถึงเนื้อหาและสาระสำคัญของวิชาการปกครองท้องถิ่นที่สอดคล้องกับการกระจายอำนาจและการจัดให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง แต่ทว่าขอบข่ายการวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยก็ยังอยู่ภายใต้การศึกษาในกลุ่มสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์เท่านั้น ยังไม่มีการเปิดพรมแดนในกลุ่มสาขาวิชาด้านอื่น ๆ ที่ครอบคลุมหรือเกี่ยวข้องมากนัก ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ เช่น แพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ สาธารณสุขศาสตร์ เภสัชศาสตร์ สหเวชศาสตร์ เป็นต้น ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้บริการสาธารณะด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนอย่างครอบคลุม ดังนั้นแนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ในการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในอนาคตจะต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับมิติทางการศึกษาของสาขาวิชาอื่น ๆ มากขึ้นกว่าเดิม ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในเชิงบูรณาการหลากหลายสาขาวิชาโดยไม่ยึดติดกับกรอบการศึกษาที่เน้นไปทางด้านสังคมศาสตร์แบบเดิมอีกต่อไป

ในส่วนของการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นภายในสถาบันอุดมศึกษานั้นจะต้องแสวงหาและนำองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมมาศึกษาในพื้นที่จริงมากยิ่งขึ้น ซึ่ง การใช้พื้นที่เป็นฐานหลักในการศึกษา (Area-based studies) และการใช้ปัญหาเป็นฐานหลักในการศึกษา (Problem-based studies) จะเป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นที่เฉพาะพื้นที่มากยิ่งขึ้น ไม่ได้จำกัดแค่เพียงลักษณะการเรียนการสอนหรือใช้หลักสูตรใดเพียงหลักสูตรหนึ่งเป็นฐานหลักเพื่อจัดการเรียนการสอนแบบเดียวกันทั่วประเทศ เพราะในพื้นที่ท้องถิ่นแต่ละพื้นที่ท้องถิ่นต่างก็มีปัญหาและเอกลักษณ์ของการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้นการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาแต่ละพื้นที่ก็ย่อมจะต้องแตกต่างกันเพื่อให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการปกครองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นและเห็นภาพได้ชัดเจนขึ้นเนื่องจากมีกรณีศึกษาที่ใกล้ตัวของผู้เรียน และอีกประการหนึ่งที่สำคัญในการจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นภายในสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะหลักสูตรทางด้านการปกครองท้องถิ่นต้องมีการกำหนดเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตให้ชัดเจนใน 2 ทิศทาง คือ (1) ผลิตบัณฑิตเพื่อเป็น

Ref. code: 25595303030034WTP

นักปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ (2) ผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นนักวิชาการสร้างองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป้าหมายการผลิตบัณฑิตทั้ง 2 แบบนั้นมีความแตกต่างกันพอสมควร หากต้องการผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นนักปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานจริง โดยอาจจะจัดให้มีการสหกิจศึกษาในหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจริง และจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นเครื่องมือและเทคนิคในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการเข้าสู่อาชีพการเป็นนักปฏิบัติ (การสอบแข่งขันบรรจุ) หากต้องการผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นนักวิชาการสร้างองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นก็ต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรากฐานแนวคิดการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นอย่างลุ่มลึก ศึกษาเกี่ยวกับโครงสร้างรูปแบบและกรณีศึกษาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพิ่มทักษะเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้มีความสามารถในการสร้างงานวิจัยและพัฒนาไปสู่การเป็นนักวิชาการทางด้านการปกครองท้องถิ่นต่อไป

เนื่องจากการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยได้เกิดขึ้นมาแล้ว ไม่มีการหยุดนิ่ง และต้องเดินหน้าต่อไปเรื่อย ๆ ดังนั้น การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นนั้นต้องปรับเปลี่ยนให้เท่าทันกับสถานการณ์ของการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สอดคล้องกับความต้องการองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ให้ได้ ซึ่งจะเป็นการสร้างประสิทธิภาพ ความเข้มแข็ง และความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นของสังคมไทยในอนาคตต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสถานภาพการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทย ดังนี้

6.3.1 ประเด็นการสร้างความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาทางด้านการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญที่สถาบันการศึกษาทั้งในระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อุดมศึกษา และองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการกระจายอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ต้องพยายามแสวงหาวิธีการสร้างเสริมการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น โดยอาจจะร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นภายในหลักสูตรภาคบังคับในทุกระดับชั้น รวมไปถึงการบรรจุรายวิชาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นเป็นวิชาพื้นฐานภายในสถาบันอุดมศึกษา

Ref. code: 25595303030034WTP

เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและกระตุ้นให้ประชาชนเข้าถึงความรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น อันจะส่งผลดีต่อการปลูกฝังจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองมากยิ่งขึ้น เป็นการส่งเสริมให้เกิดการมองเห็นว่าเรื่องของการปกครองท้องถิ่นไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป แต่เป็นเรื่องใกล้ตัวของประชาชนทุกคนที่ต้องให้ความสำคัญ เมื่อมุมมองของประชาชนที่มีต่อการปกครองท้องถิ่นเปลี่ยนไป ประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นจะมีการขยายตัวมากขึ้น จะเป็นแรงดึงดูดให้นักวิชาการจากหลากหลายสาขาวิชาไม่ว่าจะเป็นทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ วิทยาศาสตร์ประยุกต์ วิทยาศาสตรบริสุทธิ์ วิชาชีพต่าง ๆ นอกเหนือจากนักวิชาการทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์นั้นเข้ามาศึกษาและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการปกครองท้องถิ่นจะมีจำนวนมากและหลากหลายยิ่งขึ้น เมื่อเรื่องการปกครองท้องถิ่นขยายตัวมากยิ่งขึ้น ได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้นในสังคม จะส่งผลให้เรื่องของการปกครองท้องถิ่นไม่ใช่เรื่องที่น่าเบื่อในการศึกษาอีกต่อไป เมื่อประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น ก็ยิ่งส่งผลให้การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นประสบความสำเร็จและมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นในประเทศไทย

6.3.2 แนวทางการพัฒนาองค์ความรู้ในการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในอนาคตจะต้องให้ความสนใจเกี่ยวกับมิติทางการศึกษาของสาขาวิชาอื่น ๆ มากขึ้นกว่าเดิม ไม่ว่าจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ เช่น แพทยศาสตร์ พยาบาลศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ สาธารณสุขศาสตร์ เภสัชศาสตร์ สหเวชศาสตร์ เป็นต้น ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้บริการสาธารณะด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนอย่างครอบคลุม ด้านครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้บริการสาธารณะด้านการศึกษาแก่ประชาชน ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความรู้ความสามารถในการจัดให้บริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐานแก่ประชาชน เป็นต้น ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในเชิงบูรณาการหลากหลายสาขาวิชาโดยไม่ยึดติดกับกรอบการศึกษาที่เน้นไปทางด้านสังคมศาสตร์แบบเดิมอีกต่อไป และเป็นการขยายขอบเขตทางการเรียนการสอนทางด้านภารกิจการให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความครอบคลุมยิ่งขึ้น

6.3.3 การจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาจะต้องมีการแสวงหาตัวตนใหม่โดยไม่ยึดติดรูปแบบการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นแบบเดิมที่ใช้ฐานของวิชารัฐประศาสนศาสตร์เป็นหลักเพียงรูปแบบเดียว ต้องพยายามพัฒนาหลักสูตรที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ (Multidisciplinary) มากยิ่งขึ้น และไม่ใช้หลักสูตรที่มีรูปแบบและลักษณะเดียวกันไปจัดการเรียนการสอนทั่วประเทศ ซึ่งอาจจะไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และความต้องการ

Ref. code: 25595303030034WTP

องค์ความรู้ในการแก้ปัญหาภายในพื้นที่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง กลายเป็นสิ่งแปลกปลอมที่ประชาชนในพื้นที่ไม่ต้องการ ประเทศไทยต้องมีรูปแบบการศึกษาและแสวงหาความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในแต่ละพื้นที่ท้องถิ่น ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาโดยเฉพาะในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นนั้นจะต้องพยายามสร้างองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่นแบบใหม่จากการลงศึกษาเชิงพื้นที่จริง นำแนวทางการใช้พื้นที่เป็นฐานหลักในการศึกษา (Area-based studies) และการใช้ปัญหาเป็นฐานหลักในการศึกษา (Problem-based studies) มาเพื่อการแสวงหาและสร้างองค์ความรู้ที่สามารถตอบปัญหาหรือให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาแก่ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ซึ่งหากทำได้สำเร็จก็จะเป็นเอกลักษณ์และความโดดเด่นเฉพาะของสถาบันอุดมศึกษา ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาได้รับการยอมรับจากแวดวงวิชาการและประชาชน ซึ่งส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษามีความเข้มแข็งมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นทางด้านชื่อเสียง ทางด้านเศรษฐกิจ (งบประมาณ) และสร้างดึงดูดให้มีผู้สนใจเข้าศึกษามากยิ่งขึ้น

6.3.4 ต้องมีการสร้างระบบการวิจัยและการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางการปกครองท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น โดยการมีหน่วยงานหรือองค์กรกลางที่ทำหน้าที่เป็นผู้ระดมทุนเพื่อการวิจัยและสร้างการประสานงานและความร่วมมือของนักวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทางด้านวิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ทางด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ทางด้านการปกครองท้องถิ่น พัฒนาปรับปรุงฐานข้อมูลด้านการปกครองท้องถิ่นให้ทันสมัย พัฒนาการสร้างบุคลากรทางด้านการปกครองท้องถิ่นรุ่นใหม่ ให้การสนับสนุนและส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้เฉพาะพื้นที่เพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นภายในสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศไทยให้มีความเข้มแข็งและมีเอกลักษณ์เฉพาะในเชิงพื้นที่มากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาซึ่งจะสร้างความหลากหลายทางข้อมูลและแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ท้องถิ่น

Ref. code: 25595303030034WTP

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

กมลทิพย์ แจ่มกระจ่าง. (2546). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ปัจจัยเสริมสร้างความสามารถในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันสัญญา ธรรมศักดิ์เพื่อประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กาญจนา แก้วเทพ. (2538). *การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน: โดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

เกริกเกียรติ พิพัฒนเสรีธรรม, ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์ และ วราภรณ์ สามโกเศศ. (2527). *การคลังเทศบาล*. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาเมืองหลัก กระทรวงมหาดไทย.

เกษม สุวรรณกุล. (2541). รัฐศาสตร์ 50. ใน ประณต นันทิยะกุล (บรรณาธิการ), *รัฐศาสตร์ 50 ปี* (น. 1 - 3). กรุงเทพฯ: สุรพิมพ์.

โกมล ปานชี. (2543). *การวางแผนและจัดทำแผนผังแม่บทโครงการพัฒนาเมือง*. กรุงเทพฯ: การเคหะแห่งชาติ.

_____. (2549). *ผังเมืองและชุมชน*. กรุงเทพฯ: กรมโยธาธิการและผังเมือง.

โกวิทย์ พวงงาม. (2542). *การปกครองท้องถิ่นไทย: หลักการและมิติใหม่ในอนาคต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

_____. (2546). *วิพากษ์ท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: มิตรภาพ.

_____. (2551). *การปกครองท้องถิ่น: ว่าด้วยทฤษฎี แนวคิด และหลักการ*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

_____. (2552). *คู่มือประชาชนสำหรับการรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2553). *การสังเคราะห์และถอดบทเรียนนวัตกรรมท้องถิ่นและบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ต้นแบบการบริหารจัดการภารกิจที่ถ่ายโอน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.

โกวิทย์ พวงงาม และ ชอบ เข็มกลัด. (2544). *กระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นโดยการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.

Ref. code: 25595303030034WTP

โกวิทย์ พวงงาม และ อลงกรณ์ อรรคแสง. (2547). *การเลือกตั้งผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ไกรยุทธ ธีรตยาคีนันท์, สกนธ์ วรัญญูวัฒนา และ จรัส สุวรรณมาลา. (2537). *รายงานการวิจัยแนวทางการปรับปรุงการจัดเก็บภาษีและการจัดหารายได้ของหน่วยการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะกรรมาธิการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). *รายงาน เรื่อง แนวทางการปฏิรูปการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

คณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาศึกษาปรับปรุงโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2546). *การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: รายงานผลการพิจารณาศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2508). *บทความและรายงานสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น*. พระนคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2537). *45 ปี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2554). *หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554)*. เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. (2556). *หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)*. เชียงใหม่: คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2558). *หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558)*. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2556). *หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จรัส สุวรรณมาลา. (2529ก). *รายงานการวิจัยเรื่องความสามารถในการพึ่งตัวเองทางการคลังของเทศบาล*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2529ข). *รายงานการวิจัยผลประโยชน์สาธารณะและการกำหนดนโยบายสาธารณะ: แนวคิดทางรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Ref. code: 25595303030034WTP

_____. (2538ก). *การวัดต้นทุนบริการสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2538ข). *ปฏิรูประบบการคลังไทย: กระจายอำนาจสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. (2541). *ศักยภาพทางการคลังขององค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.

_____. (2542). *รัฐบาล-ท้องถิ่น ใครควรจัดบริการสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. (2554). ก้าวข้ามกับดักของการกระจายอำนาจ: สู่จังหวัดจัดการตนเอง. ใน จรัส สุวรรณมาลา และ วีระศักดิ์ เครือเทพ (บรรณาธิการ), *ประเด็นท้าทายการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย* (น. 1 - 23). กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จรัส สุวรรณมาลา และคณะ. (2549). *ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อส่งเสริมนวัตกรรมท้องถิ่นในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

_____. (2551). *คู่มือนวัตกรรมท้องถิ่น: เรียนรู้ด้วยตนเองกับกรณีศึกษาจริง 250 เรื่อง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิตติศักดิ์ ธรรมาภรณ์พิลาศ. (2558). *สถาปัตยกรรมผังเมืองเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2510). *ประวัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2459 - 2509*. พระนคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2544). *แนวคิดเศรษฐกิจชุมชน: ข้อเสนอทางทฤษฎีในบริบทต่างสังคม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิวิถีทรรศน์.

_____. (2545). *จากประวัติศาสตร์หมู่บ้านสู่ทฤษฎีสองระบบ*. สุรินทร์: สถาบันราชภัฏสุรินทร์.

_____. (2547ก). *ความเป็นมาและสาระสำคัญของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

_____. (2547ข). *วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Ref. code: 25595303030034WTP

_____. (2553). *การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

ชยาวุธ จันทร, เยาวลักษณ์ กุลพานิช และ ชุลีพร เดชขำ. (2543). *วิวัฒนาการการปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: น่ำกังการพิมพ์.

ชวลิต สละ. (2556). *ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ และ ภาสกร อินทุมาร (บรรณาธิการ). (2547). *ความรู้ท้องถิ่น: การจัดการความรู้สู่การจัดการทางสังคม*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการจัดการทางสังคม.

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2528). *การเมืองมนุษย์: รัฐศาสตร์ทวนกระแส*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บรรณาธิการ). (2527). *ธรรมศาสตร์ 50 ปี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และคณะ. (2535). *สำนักนั้นธรรมศาสตร์และการเมือง*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

ชีวสิทธิ์ บุณยเกียรติ. (2555). *คน ของ ท้องถิ่น: เรื่องเล่า "สยามใหม่" จากมุมมองของชุมชน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2508). ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น. ใน คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, *บทความและรายงานสัมมนาทางวิชาการเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น* (น. 20 - 36). พระนคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2541). *การปกครองท้องถิ่นไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: พิฆเณศพริ้นติ้ง.

ชูศักดิ์ เที่ยงตรง. (2518). *การบริหารการปกครองท้องถิ่นของไทย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2520ก). *การบริหารการปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2520ข). *เทศบาลกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เชิงชาญ จงสมชัย และ สุนทรชัย ชอบยศ. (2557). *ธรรมาภิบาลกับการบริหารงานท้องถิ่น: สภาพปัญหาและแนวทางการขับเคลื่อน*. มหาสารคาม: วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (บรรณาธิการ). (2551). *ก้าว (ไม่) พ้นประชานิยม: กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณรงค์ เส็งประชา. (2523). *สังคมวิทยาชนบทและเมือง*. กรุงเทพฯ: กรุงสยามการพิมพ์.

ดวงจันทร์ เจริญเมือง. (2539). *การผังเมืองกับการปกครองท้องถิ่น*. เชียงใหม่: โครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Ref. code: 25595303030034WTP

ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. (2537). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. ขอนแก่น: ภาควิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ดำรง ไวว่อง. (2509). *ผังเมืองกับการพัฒนาเศรษฐกิจ*. พระนคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2546). *ข้อเสนอต่อการปฏิรูประบบการเงินการคลังเพื่อการวิจัยของประเทศ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.

_____. (2548). *บทบาทขององค์กรปกครองท้องถิ่นด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม: วิเคราะห์การขับเคลื่อนการถ่ายโอนภารกิจในอนาคต*. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. (2550). *การคลังท้องถิ่น: รวมบทความวิจัยเพื่อเพิ่มพลังให้ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: พี. เอ. ลีฟวิ่ง.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และคณะ. (2541). *การจัดสรรรายได้ภาษีและเงินอุดหนุนให้เทศบาลที่สัมพันธ์กับเครื่องชี้วัดการทำงานของเทศบาล*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

ตระกูล มีชัย. (2537). *สภาตำบล*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.

เตช บุนนาค, ภรณี กาญจนนัษฐิติ (ผู้แปล), พรรณี ฉัตรพลรักษ์, อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (บรรณาธิการ). (2548). *การปกครองระบบเทศาภิบาลของประเทศสยาม พ.ศ. 2435 - 2458: กระทรวงมหาดไทยสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. (2554). *แนวคิดและแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. มหาสารคาม: อินทนิล.

ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2522). รัฐศาสตร์: สถานภาพและพัฒนาการ. ใน สมบัติ จันทรวงศ์ (บรรณาธิการ), *รัฐศาสตร์: สถานภาพและพัฒนาการ* (น. 1 - 49). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

_____. (2525). *รัฐศาสตร์: ทฤษฎี แนวความคิด ปัญหาสำคัญ และแนวทางศึกษาวิเคราะห์การเมือง ในวิชาทฤษฎีการเมือง การเมืองเปรียบเทียบ และการเมืองระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

เทศบาลนครสมุทรสาคร. (2558). *100 ปี เฉลิมฟ้าท่าฉลอม*. สมุทรสาคร: เทศบาลนครสมุทรสาคร.

ธงชัย โรจนกนันท์. (2557). *องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการบริหารจัดการน้ำ*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2534). *มาจากล้านนา: รวมบทความเกี่ยวกับปรากฏการณ์และสาระของสังคมภาคเหนือ*. เชียงใหม่: ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Ref. code: 25595303030034WTP

_____. (2538). *ฉลองเชียงใหม่ 700 ปี เลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง*. เชียงใหม่: โครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. (2550ก). *100 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

_____. (2550ข). *การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น: อีกมิติหนึ่งของอารยธรรมโลก*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

_____. (2554). *คนเมือง: ประวัติศาสตร์ล้านนาสมัยใหม่ พ.ศ. 2317 - 2553*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธเนศวร์ เจริญเมือง (บรรณาธิการ). (2534). *รายงานการสัมมนาทางวิชาการ สภาพปัญหา การสอนและการวิจัย เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย*. เชียงใหม่: โครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. (2536). *เลือกตั้งผู้ว่าฯ*. เชียงใหม่: โครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธิดา สาระยา. (2539). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: ประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับสังคมมนุษย์*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

ธีรยุทธ์ สำราญทรัพย์. (2551). *การบริหารงานพัสดุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2546). *ทิศทางการปกครองท้องถิ่นของไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

_____. (2547). *การปกครองท้องถิ่นไทย: ศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการบริหารการวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

_____. (2552). *รายงานผลการศึกษาความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, วสันต์ เหลืองประภัสร์ และ ปานรัตน์ นิ่มตลุง. (2553). *โครงการวิจัยการปรับเปลี่ยนกลไกเชิงสถาบันเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการทำงานด้านเด็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

นพนันท์ ตาปนานนท์ และคณะ. (2553). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการจัดทำมาตรฐานด้านผังเมืองของกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นภาภรณ์ หะวานนท์ และคณะ. (2550). *ทฤษฎีรากฐานในเรื่องความเข้มแข็งของชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Ref. code: 25595303030034WTP

นรนิติ เศรษฐบุตร. (2544). *การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีโดยตรง*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____ (2550). *ดุสิตธานี: การทดลองจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเมื่อ พ.ศ. 2461*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

นรนิติ เศรษฐบุตร, สมคิด เลิศไพฑูรย์ และ สายทิพย์ สุคติพันธ์. (2541). *รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาประชาธิปไตย: องค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

นรนิติ เศรษฐบุตร และคณะ. (2545). *การเสริมสร้างสมรรถนะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: องค์การความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่น (JICA) และกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2544). *การปกครองท้องถิ่นฝรั่งเศส*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.

_____. (2552). *การปกครองส่วนท้องถิ่น* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

นิพันธ์ วิเชียรน้อย. (2554). *การผังเมืองและการพัฒนาเมือง: กฎหมายที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2558). *การบริหารจัดการชุมชนเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิศาชล พรหมรินทร์. (2555). *วิวัฒนาการกระบวนทัศน์รัฐประศาสนศาสตร์ไทย: บทสำรวจวรรณกรรมรัฐประศาสนศาสตร์ไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปธาน สุวรรณมงคล. (2537). *เกณฑ์การพิจารณาจัดตั้งและยกฐานะหน่วยการปกครองท้องถิ่น*. นนทบุรี: สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____. (2551). *วิสัยทัศน์การบริหารท้องถิ่นไทย*. นนทบุรี: สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____. (2552). *การเมืองท้องถิ่น: การเมืองของใคร โดยใคร เพื่อใคร*. กรุงเทพฯ: พิมพ์อักษร.

ประทาน คงฤทธิศึกษากร. (2525). *ทฤษฎีการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

_____. (2526). *การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

_____. (2534). สถานภาพและปัญหาการวิจัยเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย. ใน ธเนศวร์ เจริญเมือง (บรรณาธิการ), *รายงานการสัมมนาทางวิชาการสถานภาพและปัญหา การสอน และการวิจัยเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย* (น. 3 - 7). เชียงใหม่: โครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Ref. code: 25595303030034WTP

ประหยัด หงษ์ทองคำ. (2519). *การพัฒนาทางการเมืองโดยกระบวนการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2523). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนพานิช.

_____. (2524). *สมรรถนะขององค์การปกครองท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาท้องถิ่น: บทบาทของเทศบาลและสุขาภิบาล*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประหยัด หงษ์ทองคำ และ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2529). *ปัญหาและแนวทางปรับปรุงประสิทธิภาพของการบริหารเทศบาลไทย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประเวศ วะสี. (2532). *บทบาทของมหาวิทยาลัยกับการพัฒนาชุมชนชนบท*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. (2551). *จุดเปลี่ยนประเทศไทย: หัวใจคือชุมชน*. กรุงเทพฯ: กรีน-ปัญญาญาณ.

_____. (2555). *ทิศทางใหม่ประเทศไทย: ทิศทางใหม่ของการศึกษาชุมชนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

ประทีป กีรติเรขา. (2551). *การกำกับดูแลองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.

ปรัชญา เวสารัชช์ (บรรณาธิการ). (2521). *รัฐศาสตร์ 21 ขอบเขตและแนวทางในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2542). *การปกครองท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.

_____. (2543ก). *การปกครองท้องถิ่นของประเทศอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.

_____. (2543ข). *การปกครองท้องถิ่นของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.

ปรานอม ตันสุขานันท์. (2556). *การอนุรักษ์ชุมชนเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. (2530). *วิวัฒนาการวิชารัฐศาสตร์ในรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรชัย รัศมีแพทย์. (2541). *หลักกฎหมายการปกครองท้องถิ่นไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พรชัย เทพปัญญา และคณะ. (2527). *การปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Ref. code: 25595303030034WTP

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2522). *รัฐศาสตร์: ขอบข่าย สถานภาพ และการศึกษาวิจัย.* กรุงเทพ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2531). *รัฐศาสตร์เชิงประจักษ์.* กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (บรรณาธิการ). (2528). *ทิศทางของรัฐศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัชรี สิโรรส และ อรทัย ก๊กผล (บรรณาธิการ). (2543). *การบริหารเมือง: กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พัฒนา กิติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม*. กรุงเทพฯ: โอเอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์, ภัสสร ลิมานนท์ และ เกื้อ วงศ์บุญสิน. (2532). *ความเป็นเมืองและการย้ายถิ่น: ประมวลข้อมูลจากสำมะโนประชากร พ.ศ. 2523*. กรุงเทพฯ: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพบูลย์ ช่างเรียน. (2516). *การปกครองมหานคร*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

มณเฑียร ทองนิตย์ และคณะ. (2539). *รวมกฎหมายการบริหารงานบุคคลองค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

มนตรี เกิดมีมูล. (2551). *การบริหารงานสาธารณูปโภคของท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

มรุต วันทนากร. (2553). *ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2556). *บันทึกธรรมศาสตร์ 2556*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มาลินี เศรษฐนันท์ และ ฟองรัตน์ ฤทธาคนี. (2547). *หลักกฎหมายผังเมืองและระบบการผังเมืองของต่างประเทศ: กรณีศึกษา ประเทศสหรัฐอเมริกา*. กรุงเทพฯ: กรมโยธาธิการและผังเมือง.

ยศ สันตสมบัติ. (2546). *พลวัตและความยืดหยุ่นของสังคมชาวนา: เศรษฐกิจชุมชนภาคเหนือและการปรับกระบวนทัศน์ว่าด้วยชุมชนในประเทศโลกที่สาม*. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เยาวลักษณ์ กุลพาณิช และคณะ. (2545). *บทเรียนด้านการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และ อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2552). *โลกาภิวัตน์ ท้องถิ่นภิวัตน์ นโยบายภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ และ ศยามล ไกรยูรวงศ์ (บรรณาธิการ). (2558). *ทำไม... จังหวัดต้องจัดการตนเอง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย.

Ref. code: 25595303030034WTP

ลิขิต ธีรเวคิน. (2550). *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วรพิทย์ มีมาก. (2545). *ระบบการคลังของการปกครองท้องถิ่นไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีเงินอุดหนุน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

วสันต์ วรรณวโรทร และคณะ. (2545). *คู่มือการดำเนินการทางวินัยพนักงานส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.

วสันต์ เหลืองประภัสร์, วุฒิสาร ตันไชย และ ธีรพรรณ ใจมั่น. (2547). *การศึกษาแนวทางการดำเนินงานร่วมกันเพื่อการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในต่างประเทศ*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

วาสิณี แนวพนิช และคณะ. (2550). *โครงการศึกษาการย้ายถิ่นกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2556ก). *หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชางานช่างและผังเมือง มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)*. ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

_____. (2556ข). *หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)*. ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2541). *การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่นเปรียบเทียบ: อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

_____. (2549). การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์. กรุงเทพฯ: ฟอร์เพซ.

วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ. (2518). *ประชากรของประเทศไทย: เปรียบเทียบระหว่างชนบทและเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า. (2547). *เวทีท้องถิ่น: สถานะองค์ความรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจในระบบการศึกษาไทยปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2548). *นวัตกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

_____. (2550). *ฤาเสียงของประชาชนจะมีความหมายในการจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

Ref. code: 25595303030034WTP

_____. (2551). *คู่มือการเสริมสร้างสุขภาพทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

_____. (2554). *การวิเคราะห์ฐานะทางการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: คู่มือสำหรับนักบริหารงานท้องถิ่นในยุคใหม่*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

_____. (2555). *กลยุทธ์การปรับตัวทางการเงินการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ภาวะวิกฤต*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

วีระศักดิ์ เครือเทพ และคณะ. (2557ก). *รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ โครงการประเมินผลนโยบายการกระจายอำนาจของไทยระยะ 15 ปี*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2557ข). *15 ปี การกระจายอำนาจของไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2560). *ผลึกความคิดการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีระศักดิ์ เครือเทพ และ จรัส สุวรรณมาลา (บรรณาธิการ). (2553ก). *การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปประเทศไทย เล่ม 1 ว่าด้วยยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2553ข). *การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปประเทศไทย เล่ม 2 ว่าด้วยการทบทวนความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาล ภูมิภาค และท้องถิ่น และการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2553ค). *การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปประเทศไทย เล่ม 3 ว่าด้วยการยกระดับมาตรฐานการจัดบริการสาธารณะ การบริหารจัดการ และธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2553ง). *การกระจายอำนาจกับการปฏิรูปประเทศไทย เล่ม 4 ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนและการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วุฒิสาร ตันไชย. (2547). *การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น: ความก้าวหน้าหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

Ref. code: 25595303030034WTP

_____. (2548). *การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

_____. (2552). *ยุทธศาสตร์การปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.

_____. (2557). *การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยในประเทศไทย*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

วุฒิสาร ตันไชย และคณะ. (2549). *การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ: ความจำเป็น เงื่อนไข และความเป็นไปได้*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

วุฒิสาร ตันไชย และ ธีรพรรณ ใจมั่น. (2547ก). *การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น: คดีทางปกครอง*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

_____. (2547ข). *การศึกษาผลกระทบต่อภาคประชาชนจากการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามนโยบายกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบล*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

วุฒิสาร ตันไชย และ ธีรพรรณ ใจมั่น. (2547ค). *สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย: หมวด 2 เล่มที่ 2 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

เวียงรัฐ เนติโพธิ์. (2558). *หีบบัตรกับบุญคุณ : การเมืองการเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงเครือข่ายอุปถัมภ์*. เชียงใหม่: ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และ พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์. (2550). *สถิติพื้นฐานเพื่อผู้บริหารท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และคณะ. (2557). *การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นตามกระบวนทัศน์แห่งการบริหารกิจการสาธารณะแนวใหม่*. ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2544). ความเหมาะสมในการจัดโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นไทย. ใน นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, สมคิด เลิศไพฑูรย์, จิรวรรณ เดชานิพนธ์ และ ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ (บรรณาธิการ), *นรนิติ เศรษฐบุตร: 60 ปี กิรติยาจารย์* (น. 105 - 130). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2545). *การปกครองท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

Ref. code: 25595303030034WTP

_____. (2555ก). *การเมืองในกระบวนการกระจายอำนาจ: ศึกษาผ่านบทบาทของนักวิชาการ ข้าราชการ นักการเมือง และประชาชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2555ข). *การปฏิรูปการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เป็นไท.

สกนธ์ วรัญญูวัฒนา. (2544). ความท้าทายการกระจายอำนาจการคลังสู่ท้องถิ่นของไทย. ใน นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, สมคิด เลิศไพฑูรย์, จิรวรรณ เดชานิพนธ์ และ ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์ (บรรณาธิการ), *นรนิติ เศรษฐบุตร: 60 ปี กิรตยาจารย์* (น. 131 - 156). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2551). *การบริหารการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท.

_____. (2553). *วิถีใหม่การพัฒนารายรับท้องถิ่นไทย*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

_____. (2556). *การกระจายอำนาจการคลังสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: แนวคิดและการปฏิบัติกรณีศึกษาประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สกนธ์ วรัญญูวัฒนา และคณะ. (2547). *รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ การจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย.

สกลวรรณากร วรวรรณ, หม่อมเจ้า. (2491). *วิทยาศาสตร์การคลัง*. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง.

_____. (2496). *เทศบาลและสาธารณูปโภค*. พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2499). *ประวัติกับปาฐกถา หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ*. ธนบุรี: พาณิชย์เจริญ.

สกลวรรณากร วรวรรณ, หม่อมเจ้า และ พระยาสุนทรพิพิธ. (2478). *สากลเทศบาล*. พระนคร: โรงพิมพ์สยามวิทยากรณ์.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2556). *รายงานการพัฒนาสวัสดิการชุมชน สู่ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

สถาพร เริงธรรม. (2555). *รายงานการวิจัย เรื่อง การสังเคราะห์ตัวแบบจังหวัดจัดการตนเอง*. ขอนแก่น: สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สมาคมศิษย์เก่าคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2559). *ทำเนียบรวมรุ่น สิงห์ขาว ครบ 50 ปี*. ปทุมธานี: ดูมายเบส.

Ref. code: 25595303030034WTP

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2539). *รวมบทความกฎหมายการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.

_____. (2547). *สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย: หมวด 2 เล่มที่ 1 รัฐธรรมนูญกับการปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

สมคิด เลิศไพฑูรย์ และคณะ. (2541). *รายงานการวิจัยเรื่อง การจัดการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ: ศึกษากรณีจังหวัดภูเก็ต*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาการพัฒนาประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมชาย ชิโนดม. (2547). *การบริหารงานที่ราชพัสดุกับการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

สมโชติ อ๋องสกุล. (2549). *ผังเมืองเชียงใหม่: มิติทางประวัติศาสตร์*. เชียงใหม่: ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สมบัติ จันทรวงศ์ (บรรณาธิการ). (2522). *รัฐศาสตร์: สถานภาพและพัฒนาการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สวัสดิ์ จงกล. (2541). ทวิภพสิงห์ดำ. ใน ประณต นันทิยะกุล (บรรณาธิการ), *รัฐศาสตร์ 50 ปี* (น. 29 - 35). กรุงเทพฯ: สุรพิมพ์.

สาย หุตะเจริญ. (2502). *คำบรรยายการปกครองท้องที่ว่าด้วยพัฒนาการท้องถิ่น*. พระนคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สังศิต พิริยะรังสรรค์ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร (บรรณาธิการ). (2537). *กระจายอำนาจอย่างไรสร้างประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สันทัด เสริมศรี. (2524). *ความแตกต่างของพฤติกรรมทางประชากรศาสตร์ในชนบทและเมืองของไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2529). *การศึกษาการเปลี่ยนแปลง ความเป็นเมือง การเติบโตของเมืองและการย้ายถิ่น*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สุพัฒนชัย โพธิ์แก้ว. (2557). *การพัฒนาชนบทและเมือง*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.

สุวัสดี โภชน์พันธุ์. (2547). *สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย: หมวด 3 เล่มที่ 1 ประวัติการปกครองท้องถิ่นไทย*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

โสภณ พรโชคชัย. (2557ก). *การบริหารกรุงเทพมหานคร: ยุทธศาสตร์การบริหารมหานครที่ทำได้จริง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย.

โสภณ พรโชคชัย. (2557ข). *วิพากษ์ผังเมือง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย.

Ref. code: 25595303030034WTP

อนุชา ฮุนสวัสดิกุล. (2547). *การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลของข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น: ศึกษาจากคดีปกครองในศาลปกครอง*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

อนุสรณ์ ลิ่มมณี. (2540). *พัฒนาการรัฐศาสตร์ในกระแสการเปลี่ยนแปลง: การปรับทิศทางและหลักสูตรการศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมร รักษาสัตย์ และ ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2524). *การพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน: แนวความคิดทฤษฎีและทางปฏิบัติในการพัฒนาประเทศ*. กรุงเทพฯ: ไทยอนุเคราะห์ไทย.

อรทัย ก๊กผล. (2552). *คู่คิด คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับนักบริหารท้องถิ่น*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

อรทัย ก๊กผล และ วิลาวัณย์ หงษ์นคร. (2555). *การบริหารงานที่เป็นเลิศขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2553*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

อรทัย ก๊กผล และ สุมามาลย์ ชาวนา. (2550). *ร่วมคิดร่วมปฏิรูปการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

อรพินท์ ศรีวิเชียร. (2552*). การรับรู้เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางและจัดทำผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร*. ปทุมธานี: คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรอนงค์ พลอยวิเลิศ, ประพันธ์ สีดำ, ไชยา พลขาง, สุธิดา บัวสุขเกษม และ สุวิมล มีแสง (บรรณาธิการ). (2555). *เฮ็ดจั่งได๋ จั่งได้ "ธรรมนูญ" คนอำนาจฯ*. อำนาจเจริญ: ขบวนการองค์กรชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญ.

อาคม ใจแก้ว. (2551). *การบริหารการพัฒนาเมือง: แนวคิด ทฤษฎีและปรากฏการณ์*. สงขลา: แม็กซ์มีเดีย วาย 2 เค เพรส.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2538). *วัฒนธรรมกับการพัฒนา: มิติของพลังที่สร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

_____. (2542). *มิติชุมชน: วิธีคิดท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิ อำนาจและการจัดการทรัพยากร.* กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อานันท์ กาญจนพันธุ์ และคณะ. (2554). *ชนบทกับเมืองสู่ความอยู่ดีมีสุข*. กรุงเทพฯ: สวนเงินมีมา.

อุดม ทุมโฆสิต. (2551). *การปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่: บทเรียนจากประเทศพัฒนาแล้ว*. กรุงเทพฯ: แซท โฟร์ พริ้นติ้ง.

อุทัย หิรัญโต. (2525). *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Ref. code: 25595303030034WTP

อุทัย เลาหวิเชียร, ปรัชญา เวสารัชช์ และ เฉลิมพล ศรีหงษ์ (บรรณาธิการ). (2522). *รัฐประศาสนศาสตร์: ขอบข่าย สถานภาพและพัฒนาการในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทิศ บุญลือ และคณะ. (2549). *ทฤษฎีและความรู้ทางด้านผังเมือง*. กรุงเทพฯ: กรมการผังเมือง กระทรวงมหาดไทย.

เอกชัย สุมาลี. (2558). *Smart City: การพัฒนาและปรับใช้ระบบ IT ในการบริหารจัดการเมือง*. นนทบุรี: วิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2542). *ประชาธิปไตยสองระดับ: ความคิดชี้นำการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2543ก). *วิสัยทัศน์การปกครองท้องถิ่นและแผนการกระจายอำนาจ*. กรุงเทพฯ: มิติใหม่.

_____. (2543ข). *เหตุอยู่ที่ท้องถิ่น: ปัญหาการเมืองการปกครองที่ระดับชาติอันสืบเนื่องจากการปกครองท้องถิ่นที่ไม่เพียงพอ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาและพัฒนาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. (2552). *แปรถิ่น เปลี่ยนฐาน: สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทความในวารสาร

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2533). ความไร้น้ำยาของวิชารัฐศาสตร์. *รัฐศาสตร์สาร, 16*(3), น. 76 - 116.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2542). วิชารัฐศาสตร์ไทยในบริบทของประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลง. *รัฐศาสตร์สาร, 21*(1), น. 23 - 75.

มูนีเราะฮ์ ยีดำ, ชนิกานต์ ผลเจริญ และ พิชิตชัย กิ่งพวง. (2559). การบริหารเมือง: นโยบายการพัฒนาและอนุรักษ์เมือง. *วารสารวิจัยกรุงเก่า, 3*(3), น. 71 - 80.

อลงกรณ์ อรรคแสง. (2548). พัฒนาการการจัดโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย: พัฒนาการของการคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายของท้องถิ่น. *รัฐศาสตร์สาร, 26*(1), น. 91 - 211.

Ref. code: 25595303030034WTP

วิทยานิพนธ์

จรัส สุวรรณมาลา. (2526). *การวัดความพยายามในการจัดเก็บภาษีของหน่วยการปกครองท้องถิ่นในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะเศรษฐศาสตร์.

จรูญ ศรีสุขใส. (2540). *แนวทางการสร้างความมีอิสระในการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์.

ไปรยา อาสิงสมานันท์. (2552). *ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลต่อการย้ายถิ่นของแรงงานจากชนบทสู่เมืองหลวง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.

มาลินี คุ้มสุภา. (2554). *การเปลี่ยนแปลงกรุงเทพฯ พ.ศ. 2398 - 2452: ผลกระทบจากการตั้งถิ่นฐานของชาวอังกฤษและคนในบังคับ*. (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาไทยศึกษา.

ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์. (2554). *ขบวนการประชาสังคมกับการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน*. (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, วิทยาลัยสหวิทยาการ, สาขาวิชาสหวิทยาการ.

วนิดา ไชยชเนตรตี. (2540). *องค์การบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณีเทศบาล*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะนิติศาสตร์.

สมเกียรติ โคตวงศ์. (2552). *ปัญหาโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ขององค์กรบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์.

สุมามาลย์ ชาวนา. (2553). *ประชาธิปไตยท้องถิ่นไทย: การศึกษา แนวคิด กฎหมาย และการนำไปปฏิบัติ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์, สาขาวิชาการปกครอง.

แสงระวี สวัสดิบุตร. (2552). *ปัญหาที่เกิดจากการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะนิติศาสตร์.

Ref. code: 25595303030034WTP

บทสัมภาษณ์

โกวิทย์ พวงงาม. คณบดี คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (19 ตุลาคม 2558). สัมภาษณ์.

จรัส สุวรรณมาลา. ศาสตราจารย์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (14 ตุลาคม 2558). สัมภาษณ์.

จันทนา สุทธิจารี, ไพลิน ภู่จีนาพันธุ์, สุพิชฌาย์ ปัญญา, และ พินสุดา วงศ์อนันต์. อาจารย์ สำนักวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (15 กันยายน 2558). สัมภาษณ์.

ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย. อาจารย์ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (16 กุมภาพันธ์ 2559). สัมภาษณ์.

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. ศาสตราจารย์ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (1 กันยายน 2558). สัมภาษณ์.

ตระกูล มีชัย. รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (28 กันยายน 2558). สัมภาษณ์.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. ศาสตราจารย์ สำนักวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (20 สิงหาคม 2558). สัมภาษณ์.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. ศาสตราจารย์ สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (25 กันยายน 2558). สัมภาษณ์.

ปฐมาวดี จงรักษ์. อาจารย์ สำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (16 กันยายน 2558). สัมภาษณ์.

พจนา พิชิตปัจจา. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (16 กันยายน 2558). สัมภาษณ์.

พนม กุณาวงศ์. อาจารย์ สำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (15 กันยายน 2558). สัมภาษณ์.

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2 มีนาคม 2559). สัมภาษณ์.

มาลินี คุ้มสุภา. อาจารย์ สำนักวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (15 กันยายน 2558). สัมภาษณ์.

วุฒิสาร ตันไชย. เลขาธิการ สถาบันพระปกเกล้า. (19 พฤศจิกายน 2558). สัมภาษณ์.

Ref. code: 25595303030034WTP

สกนธ์ วรัญญูวัฒนา. คณบดี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (16 พฤศจิกายน 2558). สัมภาษณ์.

ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ. คณบดี วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (25 สิงหาคม 2558). สัมภาษณ์.

อรทัย ก๊กผล. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (22 กันยายน 2558). สัมภาษณ์.

อริยา อรุณินท์. รองศาสตราจารย์ ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (11 กุมภาพันธ์ 2559). สัมภาษณ์.

กฎหมาย ประกาศ คำสั่ง ข้อบังคับ

ประกาศแก้ภาษีโรงร้าน จัดสุขาภิบาลตลาดท่าฉลอม เมืองสมุทรสาคร ร.ศ. 124. (2448). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 22* (น. 1155 - 1156). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2548. (2548). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนพิเศษ 39 ง* (น. 7- 13). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

ประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543. (2543). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนพิเศษ 4 ง* (น. 23). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

ประกาศคณะกรรมการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการออกเสียง. (2559). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 133 ตอนที่ 69 ก* (น. 11). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326. (2515). ใน *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 89 ตอนที่ 190* (น. 122 - 132). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335. (2515). ใน *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 89 ตอนที่ 190* (น. 187 - 201). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

ประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่ 85/2557 เรื่อง การได้มาซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นเป็นการชั่วคราว. (2557). ใน *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 131 ตอนที่ 134 ง* (น. 12 - 14). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

Ref. code: 25595303030034WTP

ประกาศทบวงมหาวิทยาลัย เรื่อง การแบ่งส่วนราชการในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2537. (2537). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 111 ตอนพิเศษ 44 ง* (น. 18). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544). (2539). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 113 ตอนพิเศษ 30 ง* (น. 1 - 20). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549). (2544). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 118 ตอนพิเศษ 99 ง* (น. 1 - 26). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชกฤษฎีกาจัดตั้งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2497. (2497). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 71 ตอนที่ 11* (น. 188 - 192). พระนคร: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบกรมในกระทรวงธรรมการ พ.ศ. 2476. (2476). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 50* (น. 229 - 233). พระนคร: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชกำหนดสุขาภิบาลกรุงเทพ ร.ศ. 116. (2440). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 51* (น. 517 - 525). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. (2542). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก* (น. 48 - 66). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2549. (2549). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 2 ก* (น. 1 - 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476. (2476). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 51* (น. 82 - 107). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2482. (2482). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 60 ตอนที่ 7 (น. 198 - 211). พระนคร: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2491. (2491). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 65 ตอนที่ 47* (น. 466 - 468). พระนคร: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2481. (2481). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 56* (น. 155 - 186). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2517 (ฉบับที่ 7). (2517) ใน *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 91 ตอนที่ 202* (น. 7 - 10). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

Ref. code: 25595303030034WTP

พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2476. (2476). ใน *ราชกิจจานุเบกษา* เล่ม 50 (น. 1007 - 1026). พระนคร: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 19 ลงวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2514. (2517). ใน *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 91 ตอนที่ 154* (น. 417 - 420). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2471. (2471). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 45* (น. 293 - 311). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518. (2518). ใน *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 92 ตอนที่ 42* (น. 1 - 59). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534. (2534). ใน *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 108 ตอนที่ 156* (น. 1 - 41). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเมืองพัทยา พ.ศ. 2521. (2521). ใน *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 95 ตอนที่ 120* (น. 1 - 44). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476. (2476). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 50* (น. 751 - 762). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติสภาจังหวัด พ.ศ. 2481. (2481). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 56* (น. 187 - 197). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537. (2537). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 111 ตอนที่ 53 ก* (น. 11 - 35). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546. (2546). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 124 ก* (น. 16 - 37). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495. (2495). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 69 ตอนที่ 63* (น. 1261 - 1276). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2499. (2499). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 69 ตอนที่ 63* (น. 1261 - 1276). พระนคร: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

Ref. code: 25595303030034WTP

พระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2502. (2502). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 76 ตอนที่ 85 ฉบับพิเศษ* (น. 9 - 13). พระนคร: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการกำหนดเงินประโยชน์ตอบแทนอื่นเป็นกรณีพิเศษอันมีลักษณะเป็นเงินรางวัลประจำปีแก่พนักงานส่วนท้องถิ่นให้เป็นรายจ่ายอื่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2557. (2557). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนพิเศษ 78 ง* (น. 1 - 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2534. (2534). ใน *ราชกิจจานุเบกษา ฉบับพิเศษ เล่ม 108 ตอนที่ 216* (น. 1 - 80). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. (2540). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก* (น. 1 - 99). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. (2550). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก* (น. 1 - 127). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557. (2557). ใน *ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 131 ตอนที่ 55 ก* (น. 1 - 17). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

หนังสือราชการ

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2548ก). *หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เรื่อง รับสมัครบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ตามโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยขอนแก่น มท 0807.2/ว983 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2548*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

_____. (2548ข). *หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เรื่อง ซักซ้อมวิธีการตั้งงบประมาณและการเบิกจ่ายเงินเพื่อให้ทุนการศึกษาระดับปริญญาโทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มท 0808.2/ว975 ลงวันที่ 26 พฤษภาคม 2548*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

_____. (2548ค). หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เรื่อง การสมัครเข้ารับการศึกษา หลักสูตรปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มท 0802.4/ว4082 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2548. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

Ref. code: 25595303030034WTP

_____. (2550). *หนังสือกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น เรื่อง รับสมัครบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าศึกษาระดับปริญญาตรี ตามโครงการความร่วมมือทางวิชาการระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กับสถาบันการศึกษา รุ่นที่ 2 มท 0807.3/ว962 ลงวันที่ 30 พฤษภาคม 2550*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น.

กระทรวงมหาดไทย. (2547). *หนังสือกระทรวงมหาดไทย เรื่อง หลักเกณฑ์ว่าด้วยการตั้งงบประมาณเพื่อให้ทุนการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มท 0808.2/ว3137 ลงวันที่ 17 กันยายน 2547*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ พ.ศ. 2558 ลงวันที่ 26 มิถุนายน 2558*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2549). *ประกาศมหาวิทยาลัยขอนแก่น ว่าด้วย สำนักงานโครงการความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยขอนแก่นและกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ฉบับที่ 759/2549 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2549*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

_____. (2551). *เรื่อง วันสถาปนาวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ฉบับที่ 180/2551 ลงวันที่ 30 มกราคม 2551*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สื่อออนไลน์

ความเป็นมาของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (20 เมษายน 2560). *วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. สืบค้นจาก http://www.cola.kku.ac.th/main/page.php?id=1

ทรัพยากรในหอสมุด มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (10 มกราคม 2560). *สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. สืบค้นจาก http://kkulib.kku.ac.th/search

ประวัติคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (19 เมษายน 2560). *คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*. สืบค้นจาก http://www.pol.cmu.ac.th/sections/information/aboutus.html

ประวัติคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (20 เมษายน 2560). *คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. สืบค้นจาก http://www.arch.chula.ac.th/web2017/?view=content&id=2

Ref. code: 25595303030034WTP

ประวัติคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. (30 มีนาคม 2560). *คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*. สืบค้นจาก http://www.arch.su.ac.th/index.php/menu-about/menu-history

ประวัติคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (20 เมษายน 2560). *คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. สืบค้นจาก http://www.socadmin.tu.ac.th/th/about_socadmin.php?c_id=34

ประวัติภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (30 มีนาคม 2560). *ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. สืบค้นจาก http://www.cuurp.org/A_department/A_thai/a2/Th_a2.htm

ผู้สำเร็จการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (20 ธันวาคม 2559). *ระบบบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. สืบค้นจาก http://reg.kku.ac.th/registrar/graduate_date.asp?avs551307213=62

หนังสือและบทความในหนังสือภาษาอังกฤษ

Becker, W. H. (2013). *Innovative Partners: The Rockefeller Foundation and Thailand*. New York: The Rockefeller Foundation.

Berger, P. L., & Luckman, T. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: The Penguin Press.

Campbell, T. (2003). *Quiet Revolution: Decentralization and the Rise of Political Participation in Latin American Cities*. Pennsylvania: University of Pittsburgh Press.

Heywood, A. (1994). *Political Ideas and Concept*. London: Macmillan Press.

Manor, J. (1999). *The Political Economy of Democratic Decentralization*. Washington, D.C.: The World Bank.

Saito, F. (Editor). (2008). *Foundations for the Local Governance: Decentralization in Comparative Perspective*. Heidelberg: Physica-Verlag.

Thrombley, W. G., Siffin, W. J., & Vayavananda, P. (1967). *Thai Government and Its Setting: A Selective, Annotated Bibliography*. Bangkok: National Institute of Development Administration.

Ref. code: 25595303030034WTP

Treisman, D. (2007). *The Architecture of Government: Rethinking Political Decentralization*. New York: Cambridge University Press.

UNESCO. (2012). *International Standard Classification of Education ISCED 2011*. Quebec: UNESCO Institute for Statistics.

United Cities and Local Governments. (2013). *Third Global Report on Local Democracy and Decentralization: Basic Services for All in an Unbanizing World*. Barcelona: United Cities and Local Governments.

บทความในวารสารภาษาอังกฤษ

Lyman, R. L., & O'Brien, M. J. (2001). The Direct Historical Approach, Analogical Reasoning, and Theory in Americanist Archaeology. *Journal of Archaeological Method and Theory, 8*(4), pp. 303 - 342

Sawasdee, S. N. (2016). The development of political science in Thailand. *Asian Journal of Comparative Politics, 1*(1), pp. 88 - 103.

สื่อออนไลน์ภาษาอังกฤษ

A Member-Driven Organizational Culture. (2017, April 1). *ICMA (International City/County Management Association)*. Retrieved from http://icma.org/en/icma/about/organization_overview

About LGA. (2017, April 10). *LGA (Local Government Association)*. Retrieved from http://www.local.gov.uk/about

Climate Change. (2017, April 12). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from https://www.uclg.org/en/issues/climate-change

Culture21. (2017, April 13). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from http://www.agenda21culture.net/

Decentralization and Local Self-Government Committee. (2017, April 13). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from http://www.uclg-decentralisation.org/en/committee/objectives

Ref. code: 25595303030034WTP

Development Cooperation. (2017, April 13). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from https://www.uclg.org/en/issues/development-cooperation-0

Disaster Risk Reduction and Humanitarian Crisis. (2017, April 12). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from https://www.uclg.org/en/issues/disaster-risk-reduction-and-humanitarian-crisis

Gender Equality. (2017, April 13). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from https://www.uclg.org/en/issues/gender-equality

Global Observatory on Local Finance. (2017, April 13). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from http://www.uclg-localfinance.org

Institute of Local Government Studies. (2017, April 10). *University of Birmingham*. Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/schools/government-society/departments/local-government-studies/index.aspx

Local Government Studies PhD/MPhil. (2017, April 10). *University of Birmingham*. Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/research/govsoc/local-government-studies.aspx

Masters degrees, The Institute of Local Government Studies. (2017, April 10). *University of Birmingham*. Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/schools/government-society/departments/local-government-studies/courses/masters.aspx

Online Masters of Public Administration. (2017, April 10). *University of Birmingham*. Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/distance/govsoc/public-administration.aspx

Public Management MSc/PGDip/PGCert. (2017, April 10). *University of Birmingham*. Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/taught/govsoc/public-management.aspx

Public Management (Health and Social Care) MSc/PGDip/PGCert. (2017, April 10). *University of Birmingham*. Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/taught/govsoc/public-management-health-social-care.aspx

Ref. code: 25595303030034WTP

Public Management (Local Policy and Leadership) MSc/PGDip/PGCert. (2017, April 10). *University of Birmingham*. Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/taught/govsoc/public-management-local-policy-leadership.aspx

Public Service Commissioning MSc/PGDip/GDip/PGCert/GCert. (2017, April 10). *University of Birmingham*. Retrieved from http://www.birmingham.ac.uk/postgraduate/courses/taught/govsoc/public-service-commissioning.aspx

Practices for Effective Local Government Leadership. (2017, April 1). *ICMA (International City/County Management Association)*. Retrieved from http://icma.org/en/university/about/management_practices

Strategic Partnership with the European Union. (2017, April 12). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from https://www.uclg.org/en/Strategic_Partnership_with_the_European_Union

The New Urban Agenda. (2017, April 12). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from https://www.uclg.org/en/issues/new-urban-agenda

The Taubman Center for State and Local Government - About Us. (2017, April 12). *Harvard Kennedy School - The Taubman Center for State and Local Government*. Retrieved from https://www.hks.harvard.edu/centers/taubman/about-us

The Taubman Center for State and Local Government - Programs and Research. (2017, April 12). *Harvard Kennedy School - The Taubman Center for State and Local Government*. Retrieved from https://www.hks.harvard.edu/centers/taubman/programs-research

The 2030 Agenda for Sustainable Development. (2017, April 12). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from https://www.uclg.org/en/issues/2030-agenda-sustainable-development

Topic LGA. (2017, April 10). *LGA (Local Government Association)*. Retrieved from http://www.local.gov.uk/topic

UCLG About us. (2017, April 12). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from https://www.uclg.org/en/organisation/about

Ref. code: 25595303030034WTP

UCLG Committee on Social, Inclusion, Participatory Democracy and Human Rights. (2017, April 13). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from https://www.uclg-cisdp.org/en

Water and Sanitation. (2017, April 13). *UCLG (United Cities and Local Governments)*. Retrieved from https://www.uclg.org/en/issues/water-and-sanitation

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาคผนวก

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

1. กลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการปกครองท้องถิ่น

1.1 ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (ศาสตราจารย์ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์) สัมภาษณ์เมื่อวันอังคารที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2558 เวลา 12.30 - 13.30 น. ณ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

1.2 ศาสตราจารย์ ดร.จรัส สุวรรณมาลา (ศาสตราจารย์ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) สัมภาษณ์เมื่อวันพุธที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2558 เวลา 10.00 - 11.30 น. ณ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3 ศาสตราจารย์ ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง (ศาสตราจารย์ สำนักวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) สัมภาษณ์เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2558 เวลา 13.00 - 15.30 น. ณ อาคารสมเด็จพระเทพรัตน์ โรงพยาบาลรามาธิบดี

1.4 ศาสตราจารย์ ดร.สกนธ์ วรัญญูวัฒนา (คณบดี คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) สัมภาษณ์เมื่อวันจันทร์ที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 เวลา 10.00 - 11.30 น. ณ สโมสรราชพฤกษ์ เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร

1.5 ศาสตราจารย์ ดร.นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ (ศาสตราจารย์ สาขาวิชาการเมืองการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) สัมภาษณ์เมื่อวันศุกร์ที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2558 เวลา 15.00 - 16.00 น. ณ ตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

1.6 รองศาสตราจารย์ ตระกูล มีชัย (รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) สัมภาษณ์เมื่อวันจันทร์ที่ 28 กันยายน พ.ศ. 2558 เวลา 10.00 - 11.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.7 รองศาสตราจารย์ วุฒิสาร ตันไชย (เลขาธิการ สถาบันพระปกเกล้า) สัมภาษณ์เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558 เวลา 11.00 - 12.00 น. ณ สถาบันพระปกเกล้า

1.8 รองศาสตราจารย์ ดร.อริยา อรุณินท์ (รองศาสตราจารย์ ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) สัมภาษณ์เมื่อวันพฤหัสบดีที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 เวลา 13.00 - 14.30 น. ณ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.9 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรทัย ก๊กผล (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) สัมภาษณ์เมื่อวันอังคารที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2558 เวลา 13.30 - 14.30 น. ณ สถาบันพระปกเกล้า

Ref. code: 25595303030034WTP

1.10 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ พงศ์สวัสดิ์ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) สัมภาษณ์เมื่อวันพุธที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2559 เวลา 10.30 - 11.30 น. ณ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. กลุ่มคณาจารย์ประจำหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่นำมาเป็นกรณีศึกษา

2.1 หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.1.1 อาจารย์ ดร.มาลินี คุ้มสุภา (อาจารย์ สำนักวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) สัมภาษณ์เมื่อวันอังคารที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2558 เวลา 10.00 - 11.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.1.2 กลุ่มคณาจารย์ สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (อาจารย์ ดร.จันทนา สุทธิจารี อาจารย์ ดร.ไพลิน ภู่จีนาพันธุ์ อาจารย์สุพิชฌาย์ ปัญญา และอาจารย์ พินสุดา วงศ์อนันต์) สัมภาษณ์เมื่อวันอังคารที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2558 เวลา 16.00 - 17.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.2 หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2.2.1 รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พวงงาม (คณบดีคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) สัมภาษณ์เมื่อวันจันทร์ที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2558 เวลา 13.00 - 14.00 น. ณ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์

Ref. code: 25595303030034WTP

2.3 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.3.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พจนา พิชิตปัจจา (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) สัมภาษณ์เมื่อวันพุธที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2558 เวลา 14.00 - 15.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.3.2 อาจารย์ ดร.พนม กุณาวงศ์ (อาจารย์ สำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) สัมภาษณ์เมื่อวันอังคารที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2558 เวลา 17.30 - 18.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.3.3 อาจารย์ ดร.ปฐมาวดี จงรักษ์ (อาจารย์ สำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) สัมภาษณ์เมื่อวันพุธที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2558 เวลา 10.00 - 11.00 น. ณ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

2.4 หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2.4.1 รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ (คณบดี วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น) สัมภาษณ์เมื่อวันอังคารที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2558 เวลา 11.00 - 12.30 น. ณ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

2.5 หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.5.1 อาจารย์ ดร.ณัฐพงศ์ พันธ์น้อย (อาจารย์ ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) สัมภาษณ์เมื่อวันอังคารที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559 เวลา 16.30 - 17.30 น. ณ ห้างสรรพสินค้าเซ็นเตอร์พ้อยต์ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาคผนวก ข
คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ในการศึกษานี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-deep interview) ซึ่งจะกำหนดคำถามหลักและประเด็นในการสัมภาษณ์ไว้ โดยเป็นคำถามปลายเปิด แต่ไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เป็นการสัมภาษณ์ที่เป็นการพูดคุยสนทนาตามธรรมชาติ (Naturalistic inquiry) และอาจจะได้ประเด็นหรือข้อมูลนอกเหนือจากกรอบคำถาม โดยมีชุดคำถามในการสัมภาษณ์ ดังนี้

1. คำถามสำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการปกครองท้องถิ่น

1.1 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นมีประวัติศาสตร์และพัฒนาการอย่างไรบ้าง ใครเป็นผู้ริเริ่มหรือดำเนินการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงแรกของประเทศไทย และการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยมีลักษณะอย่างไร ใช้เอกสารหรือตำราอะไรประกอบในการเรียนการสอน

1.2 การจัดการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในอดีตที่ผ่านมานั้นมีความสัมพันธ์หรือมีแนวทางที่เชื่อมโยงกับการเมืองระดับชาติหรือไม่ อย่างไรบ้าง

1.3 ในปัจจุบันหรือในอดีตนั้น ท่านได้รับผิดชอบเป็นผู้สอนในรายวิชาใดบ้างที่เกี่ยวกับวิชาการปกครองท้องถิ่น การสอนในรายวิชาดังกล่าวนั้นท่านได้กำหนดทิศทางในการสอนเป็นอย่างไร ใช้เอกสารหรือตำราอะไรประกอบในการเรียนการสอน

1.4 ท่านมีทัศนคติและความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน ควรปรับปรุงหรือเพิ่มเติมการศึกษาในประเด็นใดบ้าง เพื่อเป็น การส่งเสริมให้การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

2. คำถามสำหรับผู้ให้สัมภาษณ์ในกลุ่มคณาจารย์ประจำหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในสถาบันอุดมศึกษาไทยที่นำมาเป็นกรณีศึกษา

2.1 การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในหน่วยงานของท่านมีประวัติศาสตร์และพัฒนาการอย่างไรบ้าง ใครเป็นผู้ริเริ่มหรือดำเนินการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยในช่วงแรกและใช้เอกสารหรือตำราอะไรประกอบในการเรียนการสอน

Ref. code: 25595303030034WTP

2.2 หลักสูตรการศึกษาและรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นในหน่วยงานของท่านนั้น มีวัตถุประสงค์อย่างไร มีลักษณะอย่างไร มีจุดแข็งหรือจุดโดดเด่นอย่างไร และจัดการเรียนการสอนหรือดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรและรายวิชาอย่างไร

2.3 หลักสูตรของท่านมีจุดแข็งหรือจุดโดดเด่นเป็นพิเศษที่แตกต่างจากสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ หรือไม่ และมีความโดดเด่นในด้านใดบ้าง

2.4 ในการจัดทำหลักสูตรนี้ ท่านได้อ้างอิงถึงแนวคิดหรือแนวทางใดในการจัดทำหลักสูตร หรือใช้แบบแผนในการจัดทำหลักสูตรจากที่ใดหรือไม่ โดยแบบแผนนั้นได้นำมาปรับใช้อย่างไรบ้าง

2.5 ในการจัดทำหลักสูตรนี้ ท่านมีความมุ่งหมายหรือต้องการมุ่งเน้นให้บัณฑิตที่ศึกษาอยู่ในหลักสูตรนี้มีคุณสมบัติอย่างไรเป็นพิเศษ มีการส่งเสริมให้บัณฑิตมีความรู้ ความเข้าใจไปในทิศทางอย่างไร

2.6 ในปัจจุบันนั้น ท่านได้รับผิดชอบเป็นผู้สอนในรายวิชาใดบ้างที่เกี่ยวกับวิชาการปกครองท้องถิ่น การสอนในรายวิชาดังกล่าวนั้นท่านได้กำหนดทิศทางในการสอนเป็นอย่างไร ใช้เอกสารหรือตำราอะไรประกอบในการเรียนการสอน

2.7 ในหลักสูตรหรือหน่วยงานของท่านมีคณาจารย์ผู้สอนเพียงพอหรือไม่ คณาจารย์เหล่านั้นสังกัดประจำหน่วยงานของท่าน หรือเป็นคณาจารย์ที่เชิญมาจากสถาบันการศึกษาอื่นหรือเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกหรือไม่ และคณาจารย์เหล่านั้นมีจุดมุ่งเน้นสำคัญในการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับหลักสูตรของท่านหรือไม่

2.8 ท่านมีทัศนคติและความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบัน ควรปรับปรุงหรือเพิ่มเติมการศึกษาในประเด็นใดบ้าง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้การเรียนการสอนวิชาการปกครองท้องถิ่นไทยมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาคผนวก ค
หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2554)	
ชื่อปริญญา	
ชื่อเต็ม (ภาษาไทย):	รัฐศาสตรบัณฑิต (การเมืองและการปกครอง)
ชื่อย่อ (ภาษาไทย):	ร.บ. (การเมืองและการปกครอง)
ชื่อเต็ม (ภาษาอังกฤษ):	Bachelor of Political Science (Politics and Government)
ชื่อย่อ (ภาษาอังกฤษ):	B.Pol.Sc. (Politics and Government)
ชื่อคณะ/ภาควิชา	สำนักวิชาการเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในแบบทวิภาค ระยะเวลา 4 ปีการศึกษา ใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในบางรายวิชา รับนักศึกษาไทยและนักศึกษาชาวต่างประเทศที่สามารถใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เป็นหลักสูตรเฉพาะของสถาบันที่จัดการเรียนการสอนโดยตรง

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ปรัชญา

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง เป็นหลักสูตรที่มุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองและการปกครองทั้งในด้านทฤษฎีและการประยุกต์ใช้ มีเนื้อหาครอบคลุมในด้านอุดมการณ์ โครงสร้าง สถาบัน และกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน และมุ่งเน้นให้นักศึกษายึดมั่นในคุณธรรมและมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม นำมาซึ่งการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพและคุณธรรม พร้อมไปกับการเข้าใจโลก ประเทศ และท้องถิ่น โดยมีจุดเด่นสองประการ คือ

1. ความรู้ด้านการปกครองระดับท้องถิ่นและอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยสามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งในระดับโลกและระดับท้องถิ่น พร้อมทั้งบูรณาการความรู้ในศาสตร์แขนงต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เท่าทันกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับท้องถิ่น รัฐ และนานาชาติ

2. การจัดรูปแบบให้มีสองทางเลือก คือ รูปแบบที่เน้นการประยุกต์ใช้ทฤษฎี และรูปแบบที่เน้นองค์ความรู้ด้านปฏิบัติ เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมด้านการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยมีความยืดหยุ่นสอดคล้องกับคุณลักษณะและความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของสังคม โดยเน้นการสร้างบุคลากรที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บัณฑิตสาขาวิชาการเมืองและการปกครองมีคุณภาพทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติมากยิ่งขึ้น

Ref. code: 25595303030034WTP

2. เพื่อให้องค์ความรู้ทางด้านวิชารัฐศาสตร์มีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองมากยิ่งขึ้น และให้นักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น

3. เพื่อให้นักศึกษาสาขาวิชาการเมืองและการปกครองสามารถมีประสบการณ์ทางวิชาการและฝึกการวิจัยโดยเพิ่มหน่วยกิตการค้นคว้าวิจัยมากขึ้น

4. เพื่อให้บัณฑิตสาขาวิชาการเมืองและการปกครองมีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานภายในประเทศและระหว่างประเทศมากยิ่งขึ้น

อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา

- งานภาคการเมือง ระดับชาติ เช่น นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ระดับท้องถิ่น เช่น นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

- งานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานส่วนกลาง เช่น ปลัดกระทรวง เลขานุการกรม อธิบดี นักการทูต เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป นักวิเคราะห์นโยบายและแผน นักทรัพยากรบุคคล หน่วยงานส่วนภูมิภาค เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ท้องถิ่นจังหวัด ปลัดอำเภอ ท้องถิ่นอำเภอ เจ้าพนักงานที่ดิน พัฒนากร หน่วยงานส่วนท้องถิ่น เช่น ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ปลัดเทศบาล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น

- งานภาคเอกชน เช่น ประธานกรรมการบริษัท กรรมการผู้จัดการ ผู้บริหาร พนักงาน เจ้าหน้าที่ผู้จัดการในสายงานต่าง ๆ ฝ่ายวางแผนและพัฒนา ฝ่ายบุคคล ฝ่ายจัดซื้อ ฝ่ายตรวจสอบและควบคุม ฝ่ายบริหารงานทั่วไป ฝ่ายงบประมาณ ฝ่ายวิจัยและพัฒนา สื่อมวลชน เป็นต้น

- งานวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิเคราะห์ นักเขียน เป็นต้น

- งานอิสระ เช่น เจ้าพนักงานในหน่วยงานขององค์กรอิสระ องค์การมหาชน องค์การไม่แสวงหากำไร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

โครงสร้างหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 138 หน่วยกิต

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป			**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร		12 หน่วยกิต	
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์		6 หน่วยกิต	
1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์		9 หน่วยกิต	
1.4 กลุ่มวิชาการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม		3 หน่วยกิต	
2. หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า			**102 หน่วยกิต**
2.1 วิชาแกน		24 หน่วยกิต	
2.2 วิชาเอก ไม่น้อยกว่า		63 หน่วยกิต	
	2.2.1 วิชาเอกบังคับ	51 หน่วยกิต	
	2.2.2 วิชาเอกเลือก		
	2.2.2.1 แผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา	12 หน่วยกิต	
	2.2.2.2 แผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา	12 หน่วยกิต	

Ref. code: 25595303030034WTP

2.3 วิชาโท ไม่น้อยกว่า	**15 หน่วยกิต**	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า		**6 หน่วยกิต**
รายวิชาในหลักสูตร		
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร	12 หน่วยกิต	
001101	การฟังและการพูดภาษาอังกฤษ (Listening and Speaking in English)	3 หน่วยกิต
001102	การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ (Reading and Writing in English)	3 หน่วยกิต
001201	การอ่านเชิงวิเคราะห์และการเขียนอย่างมีประสิทธิผล (Critical Reading and Effective Writing)	3 หน่วยกิต
001202	ภาษาอังกฤษในบริบททางอาชีพ (English in Professional Contexts)	3 หน่วยกิต
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	6 หน่วยกิต	
กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้		
009103	การรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ (Information Literacy and Information Presentation)	3 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียนอีก 1 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
013110	จิตวิทยากับชีวิตประจำวัน (Psychology and Daily Life)	3 หน่วยกิต
050104	มนุษย์กับโลกสมัยใหม่ (Man and the Modern World)	3 หน่วยกิต
154104	การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environment Conservation)	3 หน่วยกิต
159100	โลกสมัยใหม่ในชีวิตประจำวัน (Modern World in Everyday Life)	3 หน่วยกิต
851103	ชีวิตและสังคมผ่านสื่อ (Life and Society Through Media)	3 หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	9 หน่วยกิต	
กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้		
208101	สถิติสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน (Statistics for Everyday Life and Work)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

ให้เลือกเรียนอีก 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
201100	วิทยาศาสตร์บูรณาการ (Integrated Science)	3 หน่วยกิต
206100	คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน (Mathematics in Everyday Life)	3 หน่วยกิต
211100	กินดี: การมีชีวิตที่ดีขึ้นและการป้องกันโรค (Eating well: Better Living and Disease Prevention)	3 หน่วยกิต
510100	ความสุขสมบูรณ์ (Wellness)	3 หน่วยกิต
571113	การรักษาสมดุลแห่งชีวิตวัยรุ่น (Maintenance of Equilibrium in Adolescent Life)	3 หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม	3 หน่วยกิต	
140101	การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 1 (Learning Through Activities I)	2 หน่วยกิต
140102	การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 2 (Learning Through Activities II)	1 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า		**102 หน่วยกิต**
2.1 วิชาแกน	24 หน่วยกิต	
กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้		
011153	ปรัชญาเบื้องต้น (Introduction to Philosophy)	3 หน่วยกิต
126101	ความรู้เบื้องต้นทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Introduction to International Relations)	3 หน่วยกิต
127101	ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ (Introduction to Political Science)	3 หน่วยกิต
128101	ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Introduction to Public Administration)	3 หน่วยกิต
176101	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (Introduction to Law)	3 หน่วยกิต
751101	หลักเศรษฐศาสตร์ 1 (Principles of Economics I)	3 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียนอีก 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
004330	เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อดีตจนถึงปัจจุบัน (Southeast Asia, Past to Present)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

004403	มโนทัศน์ต่ออดีต (Perception of the Past)	3 หน่วยกิต
128303	องค์การและการบริหาร (Organization and Management)	3 หน่วยกิต
177300	นิติปรัชญา (Philosophy of Law)	3 หน่วยกิต
177341	กฎหมายปกครอง (Administrative Law)	3 หน่วยกิต
751102	หลักเศรษฐศาสตร์ 2 (Principles of Economic II)	3 หน่วยกิต
851309	สื่อกับโลกสมัยใหม่ (Media and the Modern World)	3 หน่วยกิต
	2.2.1 วิชาเอกบังคับ	51 หน่วยกิต
127202	ปรัชญาการเมืองคลาสสิกและจริยธรรม (Classical Political Philosophy and Ethics)	3 หน่วยกิต
127203	ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรมสมัยใหม่ (Modern Political Philosophy and Ethics)	3 หน่วยกิต
127204	แนวคิดและทฤษฎีการเมืองเปรียบเทียบ (Concepts and Theories of Comparative Politics)	3 หน่วยกิต
127205	การปกครองท้องถิ่น (Local Governments)	3 หน่วยกิต
127303	ระเบียบและวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ (Research Methodology in Political Science)	3 หน่วยกิต
127312	การเมืองและการปกครองของไทย 1 (Politics and Government of Thailand I)	3 หน่วยกิต
127313	การเมืองและการปกครองของไทย 2 (Politics and Government of Thailand II)	3 หน่วยกิต
127314	การเมืองและการปกครองภาคเหนือตอนบน (Politics and Government in Upper Northern Thailand)	3 หน่วยกิต
127315	ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Political and Economic Changes in the GMS Countries)	3 หน่วยกิต
127316	การเมืองและการปกครองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Politics and Government in Southeast Asia)	3 หน่วยกิต
127411	การพัฒนาประชาธิปไตย (Democratization)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

127412	แนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม (Concepts and Theories of Political and Social Changes)	3 หน่วยกิต
127413	โลกาภิวัตน์และปฏิโลกาภิวัตน์ (Globalization and Anti-Globalization)	3 หน่วยกิต
127414	การเมืองว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Politics of Environment and Natural Resources Management)	3 หน่วยกิต
127415	การเมืองกับวัฒนธรรม (Politics and Culture)	3 หน่วยกิต
127416	การเมืองว่าด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ (Politics of Information Technology)	3 หน่วยกิต
127492	สัมมนาการเมืองและการปกครองของไทย (Seminar on Politics and Government of Thailand)	3 หน่วยกิต
2.2.2 วิชาเอกเลือก		
2.2.2.1 แผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา		12 หน่วยกิต
กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้		
127359	พื้นที่และประเด็นศึกษา (Area and Topic Studies)	3 หน่วยกิต
127459	สหกิจศึกษา (Cooperative Education in Political Science)	6 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียนอีก 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
127320	การปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ (Comparative Local Governments)	3 หน่วยกิต
127322	การเมืองและการปกครองในตะวันออกกลาง (Politics and Government in the Middle East)	3 หน่วยกิต
127323	การเมืองและการปกครองในยุโรป (Politics and Government in Europe)	3 หน่วยกิต
127324	การเมืองและการปกครองในเอเชียใต้ (Politics and Government in South Asia)	3 หน่วยกิต
127325	การเมืองและการปกครองของจีน (Politics and Government of China)	3 หน่วยกิต
127326	การเมืองและการปกครองของญี่ปุ่น (Politics and Government of Japan)	3 หน่วยกิต
127328	การเมืองและการปกครองของรัสเซีย (Politics and Government of Russia)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

127329	การเมืองและการปกครองของสหรัฐอเมริกา (Politics and Government of the United States of America)	3 หน่วยกิต
127330	จิตวิทยาการเมือง (Political Psychology)	3 หน่วยกิต
127331	การเมืองกับศาสนา (Politics and Religions)	3 หน่วยกิต
	2.2.2.2 แผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา 12 หน่วยกิต	
กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้		
127400	สัมมนาและรายงานเกี่ยวกับวิชารัฐศาสตร์ (Seminar and Star Paper in Political Science)	3 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียนอีก 1 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
127424	พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ (Political Party and Pressure Groups)	3 หน่วยกิต
127433	การเมืองของชาติพันธุ์ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Ethnic politics in the GMS)	3 หน่วยกิต
127493	สัมมนาแนวคิดทฤษฎีและการเมือง (Seminar on Political Concepts and Theories)	3 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียนอีก 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
127320	การปกครองท้องถิ่นเปรียบเทียบ (Comparative Local Governments)	3 หน่วยกิต
127322	การเมืองและการปกครองในตะวันออกกลาง (Politics and Government in the Middle East)	3 หน่วยกิต
127323	การเมืองและการปกครองในยุโรป (Politics and Government in Europe)	3 หน่วยกิต
127324	การเมืองและการปกครองในเอเชียใต้ (Politics and Government in South Asia)	3 หน่วยกิต
127325	การเมืองและการปกครองของจีน (Politics and Government of China)	3 หน่วยกิต
127326	การเมืองและการปกครองของญี่ปุ่น (Politics and Government of Japan)	3 หน่วยกิต
127328	การเมืองและการปกครองของรัสเซีย (Politics and Government of Russia)	3 หน่วยกิต
127329	การเมืองและการปกครองของสหรัฐอเมริกา (Politics and Government of the United States of America)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

127330	จิตวิทยาการเมือง (Political Psychology)	3 หน่วยกิต
127331	การเมืองกับศาสนา (Politics and Religions)	3 หน่วยกิต
2.3 วิชาโท ไม่น้อยกว่า	15 หน่วยกิต	
นักศึกษาอาจจะเลือกศึกษาหลักสูตรวิชาโทสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่เปิดสอนภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นวิชาโท จำนวน 15 หน่วยกิต		
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า	**6 หน่วยกิต**	
นักศึกษาอาจจะเลือกศึกษารายวิชาใดก็ได้ที่เปิดสอนภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 6 หน่วยกิต		
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร	**138 หน่วยกิต**	

แผนการศึกษา

ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1

รหัสวิชา	ชื่อรายวิชา	หน่วยกิต
001101	การฟังและการพูดภาษาอังกฤษ (Listening and Speaking in English)	3
011153	ปรัชญาเบื้องต้น (Introduction to Philosophy)	3
208101	สถิติสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงาน (Statistics for Everyday Life and Work)	3
126101	ความรู้เบื้องต้นทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Introduction to International Relations)	3
127101	ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ (Introduction to Political Science)	3
128101	ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Introduction to Public Administration)	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**18**

ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2

รหัสวิชา	ชื่อรายวิชา	หน่วยกิต
001102	การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ (Reading and Writing in English)	3
xxxxxx	กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	3
xxxxxx	กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	3

127202	ปรัชญาการเมืองคลาสสิกและจริยธรรม (Classical Political Philosophy and Ethics)	3
176101	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (Introduction to Law)	3
009103	การรู้สารสนเทศและการนำเสนอสารสนเทศ (Information Literacy and Information Presentation)	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**36**
ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
001201	การอ่านเชิงวิเคราะห์และการเขียนอย่างมีประสิทธิผล (Critical Reading and Effective Writing)	3
140101	การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 1 (Learning Through Activities I)	2
xxxxxx	กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	3
127203	ทฤษฎีการเมืองและจริยธรรมสมัยใหม่ (Modern Political Philosophy and Ethics)	3
127312	การเมืองและการปกครองของไทย 1 (Politics and Government of Thailand I)	3
751101	หลักเศรษฐศาสตร์ 1 (Principles of Economics I)	3
xxxxxx	วิชาแกน	3
รวมหน่วยกิต		**20**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**56**
ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
001202	ภาษาอังกฤษในบริบททางอาชีพ (English in Professional Contexts)	3
127204	แนวคิดและทฤษฎีการเมืองเปรียบเทียบ (Concepts and Theories of Comparative Politics)	3
127205	การปกครองท้องถิ่น (Local Governments)	3
127313	การเมืองและการปกครองของไทย 2 (Politics and Government of Thailand II)	3

Ref. code: 25595303030034WTP

xxxxxx	วิชาแกน	3
xxxxxx	วิชาเลือกเสรี	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**74**
ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
127314	การเมืองและการปกครองภาคเหนือตอนบน (Politics and Government in Upper Northern Thailand)	3
127315	ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Political and Economic Changes in the GMS Countries)	3
127316	การเมืองและการปกครองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Politics and Government in Southeast Asia)	3
127359	พื้นที่และประเด็นศึกษา (Area and Topic Studies) (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา)	3
127413	โลกาภิวัตน์และปฏิโลกาภิวัตน์ (Globalization and Anti-Globalization)	3
xxxxxx	วิชาโท	3
xxxxxx	วิชาเอกเลือก (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา)	3
xxxxxx	วิชาโท (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา)	3
รวมหน่วยกิต		**21*/18****
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**95*/92****
ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
127303	ระเบียบและวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ (Research Methodology in Political Science)	3
127411	การพัฒนาประชาธิปไตย (Democratization)	3
127412	แนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม (Concepts and Theories of Political and Social Changes)	3
127414	การเมืองว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Politics of Environment and Natural Resources Management)	3

xxxxxx	วิชาโท	3
xxxxxx	วิชาโท	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**113*/110****
ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
127459	สหกิจศึกษา (Cooperative Education in Political Science) (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา)	6
xxxxxx	วิชาเอกเลือก (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา)	3
xxxxxx	วิชาเอกเลือก (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา)	3
127400	สัมมนาและรายงานเกี่ยวกับวิชารัฐศาสตร์ (Seminar and Star Paper in Political Science) (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา)	3
xxxxxx	วิชาโท (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา)	3
xxxxxx	วิชาเลือกเสรี (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา)	3
รวมหน่วยกิต		**6*/15****
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**119*/125****
ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
140102	การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 2 (Learning Through Activities II)	1
127415	การเมืองกับวัฒนธรรม (Politics and Culture)	3
127416	การเมืองว่าด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ (Politics of Information Technology)	3
127492	สัมมนาการเมืองและการปกครองของไทย (Seminar on Politics and Government of Thailand)	3

Ref. code: 25595303030034WTP

xxxxxx	วิชาโท (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา)	3
xxxxxx	วิชาโท (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา)	3
xxxxxx	วิชาเลือกเสรี (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา)	3
xxxxxx	วิชาเอกเลือก (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา)	3
รวมหน่วยกิต		**19*/13****
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**138*/138****

** หน่วยกิตรวมสำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 1 สหกิจศึกษา*

*** หน่วยกิตรวมสำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 2 รัฐศาสตร์ศึกษา*

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาคผนวก ง
หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)	
ชื่อปริญญา	
ชื่อเต็ม (ภาษาไทย):	สังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต
ชื่อย่อ (ภาษาไทย):	สส.บ.
ชื่อเต็ม (ภาษาอังกฤษ):	Bachelor of Social Work
ชื่อย่อ (ภาษาอังกฤษ):	B.S.W.
ชื่อคณะ/ภาควิชา	คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในแบบทวิภาค ระยะเวลา 4 ปีการศึกษา ใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในบางรายวิชา รับนักศึกษาไทยและนักศึกษาชาวต่างประเทศที่สามารถใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เป็นหลักสูตรเฉพาะของสถาบันที่จัดการเรียนการสอนโดยตรง

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ปรัชญา

หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรบัณฑิต เป็นหลักสูตรที่มุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อการสร้างหลักประกันความมั่นคงของมนุษย์ ความเป็นธรรมทางสังคมและการพัฒนาสังคม การยอมรับความหลากหลายในมิติต่าง ๆ การสร้างสังคมที่ไม่กีดกันและเลือกปฏิบัติ เคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิมนุษยชน และสิทธิการเข้าถึงบริการของทุกภาคส่วน การรับใช้สังคม และการสร้างสำนึกในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยมีการเรียนการสอนในวิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ และวิชาโทใน 6 สาขาวิชา คือ การพัฒนาชุมชน สังคมสงเคราะห์ในระบบงานยุติธรรม สังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ การพัฒนาเด็กเยาวชนและครอบครัว การบริหารแรงงานและสวัสดิการ และสวัสดิการผู้สูงอายุ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างบัณฑิตที่มีความรู้ด้านสวัสดิการสังคม และสังคมสงเคราะห์ มีวิธีวิทยาในการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ และทักษะวิชาชีพ สามารถประยุกต์และพัฒนาเครื่องมือการทำงานในองค์กร ชุมชน กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ และครอบครัวได้

2. เพื่อสร้างบัณฑิตให้สามารถบูรณาการองค์ความรู้ ทัศนคติ และทักษะทางวิชาชีพสังคมสงเคราะห์ที่เชื่อมโยงการปฏิบัติงานในหน่วยงานต่าง ๆ มีความสามารถพัฒนากลวิธีการทำงานใหม่ ๆ และประยุกต์เครื่องมือการทำงานทางวิชาชีพในการทำงานกับคน องค์กร ท้องถิ่น ชุมชน สังคมทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค สากล รวมทั้งสามารถทำงานแบบสหวิชาชีพได้อย่างเหมาะสม

3. เพื่อสร้างบัณฑิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม สำนึกทางสังคม จิตสาธารณะ สามารถเป็นผู้นำการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม

Ref. code: 25595303030034WTP

อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา

- งานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ หน่วยงานส่วนกลาง หน่วยงานส่วนภูมิภาค และหน่วยงานส่วนท้องถิ่น เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักพัฒนาสังคม พัฒนากร นักพัฒนาชุมชน นักฑัณฑวิทยา พนักงานคุมประพฤติ พนักงานไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พนักงานคุ้มครองสิทธิ เป็นต้น

- งานภาคเอกชน เช่น นักบริหารงานทั่วไป นักบริหารงานบุคคล นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ นักจัดการรายกรณี (case manager) เป็นต้น

- งานวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิเคราะห์ นักเขียน เป็นต้น

- งานอิสระ เช่น เจ้าพนักงานในหน่วยงานขององค์กรอิสระ องค์การมหาชน องค์การไม่แสวงหากำไร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

โครงสร้างหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 135 หน่วยกิต

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	2 หน่วยกิต	
1.2 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	5 หน่วยกิต	
1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์	2 หน่วยกิต	
1.4 กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์และคอมพิวเตอร์	3 หน่วยกิต	
1.5 กลุ่มวิชาภาษาไทย	3 หน่วยกิต	
1.6 กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ	6 หน่วยกิต	
1.7 กลุ่มวิชาเฉพาะคณะ	9 หน่วยกิต	
2. หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า		**99 หน่วยกิต**
2.1 วิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์	84 หน่วยกิต	
2.1.1 วิชาบังคับในสาขา	57 หน่วยกิต	
2.1.2 วิชาเลือกในและนอกสาขา	12 หน่วยกิต	
2.1.3 วิชาบังคับนอกสาขา	15 หน่วยกิต	
2.2 วิชาโท หรือวิชาเลือก ไม่น้อยกว่า	15 หน่วยกิต	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า		**6 หน่วยกิต**

รายวิชาในหลักสูตร		
1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	2 หน่วยกิต	
TU 110	สหวิทยาการมนุษยศาสตร์ (Integrated Humanities)	2 หน่วยกิต
1.2 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	5 หน่วยกิต	
TU 120	สหวิทยาการสังคมศาสตร์ (Integrated Social Sciences)	2 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

TU 100	พลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม (Civic Education)	3 หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์		2 หน่วยกิต
TU 130	สหวิทยาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Integrated Sciences and Technology)	2 หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์และคอมพิวเตอร์		2 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียน 1 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
TU 151	คณิตศาสตร์ทั่วไประดับมหาวิทยาลัย (General College Mathematics)	3 หน่วยกิต
TU 152	หลักพื้นฐานทางคณิตศาสตร์ (Fundamental Mathematics)	3 หน่วยกิต
TU 153	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (General Concepts of Computer)	3 หน่วยกิต
TU 154	รากฐานคณิตศาสตร์ (Foundation of Mathematics)	3 หน่วยกิต
TU 155	สถิติพื้นฐาน (Elementary Statistics)	3 หน่วยกิต
TU 156	คอมพิวเตอร์และการเขียนโปรแกรมเบื้องต้น (Introduction to Computers and Programming)	3 หน่วยกิต
1.5 กลุ่มวิชาภาษาไทย		2 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียน 1 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
TH 160	ภาษาไทยเบื้องต้น (Basic Thai)	3 หน่วยกิต
TH 161	การใช้ภาษาไทย (Thai Usage)	3 หน่วยกิต
1.6 กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ		2 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียน 1 ภาษา จำนวน 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
EL 070	ภาษาอังกฤษพื้นฐาน 1 (English Course I)	-
EL 071	ภาษาอังกฤษพื้นฐาน 2 (English Course II)	3 หน่วยกิต
EL 072	ภาษาอังกฤษพื้นฐาน 3 (English Course III)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

CH 171	ภาษาจีน 1 (Chinese I)	3 หน่วยกิต
CH 171	ภาษาจีน 2 (Chinese II)	3 หน่วยกิต
FR 171	ภาษาฝรั่งเศส 1 (French I)	3 หน่วยกิต
FR 171	ภาษาฝรั่งเศส 2 (French II)	3 หน่วยกิต
JP 171	ภาษาญี่ปุ่น 1 (Japanese I)	3 หน่วยกิต
JP 171	ภาษาญี่ปุ่น 2 (Japanese II)	3 หน่วยกิต
RS 171	ภาษารัสเซีย 1 (Russian I)	3 หน่วยกิต
RS 171	ภาษารัสเซีย 2 (Russian II)	3 หน่วยกิต
GR 171	ภาษาเยอรมัน 1 (German I)	3 หน่วยกิต
GR 172	ภาษาเยอรมัน 2 (German II)	3 หน่วยกิต
GR 111	ภาษาเยอรมันพื้นฐาน 1 (Fundamental German I)	3 หน่วยกิต
GR 112	ภาษาเยอรมันพื้นฐาน 2 (Fundamental German II)	3 หน่วยกิต
SP 171	ภาษาสเปน 1 (Spanish I)	3 หน่วยกิต
SP 172	ภาษาสเปน 2 (Spanish II)	3 หน่วยกิต
1.7 กลุ่มวิชาเฉพาะคณะ		9 หน่วยกิต
TU 113	ความรู้พื้นฐานทางปรัชญาและศาสนา (Fundamentals of Philosophy and Religions)	3 หน่วยกิต
TU 121	มนุษย์กับสังคม (Man and Society)	3 หน่วยกิต
TU 122	กฎหมายในชีวิตประจำวัน (Law in Everyday Life)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

1. หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า		**99 หน่วยกิต**
2.1 วิชาเอกสังคมสงเคราะห์ศาสตร์		84 หน่วยกิต
2.1.1 วิชาบังคับในสาขา		57 หน่วยกิต
SW 111	ปรัชญาและแนวคิดสังคมสงเคราะห์ (Social Work Philosophy and Concepts)	3 หน่วยกิต
SW 211	จริยธรรมทางวิชาชีพและคุณค่าความเป็นมนุษย์ (Professional Ethics and Human Dignity)	3 หน่วยกิต
SW 214	สวัสดิการสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์และสังคม (Social Welfare and Human Security)	3 หน่วยกิต
SW 212	พลวัตพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมที่เปลี่ยนแปลง (Dynamics of Human Behavior in Changing Society)	3 หน่วยกิต
SW 213	การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัญหาสังคม (Social Change and Social Problems)	3 หน่วยกิต
SW 221	สังคมไทยกับทฤษฎีการพัฒนาสังคม (Thai Society and Theories of Social Development)	3 หน่วยกิต
SW 222	พื้นฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (Foundations for Social Work Practice)	3 หน่วยกิต
SW 223	หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ 1 (Social Work Methodology I)	3 หน่วยกิต
SW 224	การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ 1 (Social Work Research I)	3 หน่วยกิต
SW 311	หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ 2 (Social Work Methodology II)	3 หน่วยกิต
SW 312	การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ 2 (Social Work Research II)	3 หน่วยกิต
SW 313	หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ 3 (Social Work Methodology III)	3 หน่วยกิต
SW 314	การให้การปรึกษาทางสังคมสงเคราะห์ (Social Work Counseling)	3 หน่วยกิต
SW 411	การสัมมนาทางสังคมสงเคราะห์ (Social Work Seminar)	3 หน่วยกิต
SW 201	การดูงานและสัมมนา (Field Visits and Seminars)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

SW 202	การฝึกภาคปฏิบัติ 1 (Field Practicum I)	6 หน่วยกิต
SW 301	การฝึกภาคปฏิบัติ 2 (Field Practicum II)	6 หน่วยกิต
	2.1.2 วิชาเลือกในและนอกสาขา	12 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียน 4 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
SW 336	พลวัตกลุ่มกับกรปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (Group Dynamics and Social Work Practice)	3 หน่วยกิต
SW 405	การฝึกภาคปฏิบัติตามความสนใจ (Independent Field Practicum)	3 หน่วยกิต
SW 435	การค้นคว้าอิสระ (Independent Study)	3 หน่วยกิต
SW 446	การจัดการความขัดแย้งในงานสวัสดิการสังคม (Conflict Resolution in Social Welfare)	3 หน่วยกิต
SW 265	สวัสดิการสุขภาพ (Health Welfare)	3 หน่วยกิต
SW 365	ชีวิตครอบครัวศึกษา เพศศึกษา และจริยธรรมทางเพศ (Family Life, Sex Education and Ethics)	3 หน่วยกิต
SW 465	การศึกษากับการพัฒนาสังคม (Education and Social Development)	3 หน่วยกิต
SW 469	สังคมสงเคราะห์กับกฎหมายสวัสดิการสังคม (Social Work and Social Welfare Law)	3 หน่วยกิต
SW 477	สวัสดิการชุมชน (Community Welfare)	3 หน่วยกิต
SW 478	เพศสภาพกับการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (Gender in Social Development and Human Security)	3 หน่วยกิต
SW 479	การเสริมสร้างสิทธิมนุษยชนในงานสังคมสงเคราะห์ (Human Rights Strengthening in Social Welfare)	3 หน่วยกิต
SW 485	เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อในงานสังคมสงเคราะห์ (Information Technologies and Media in Social Work)	3 หน่วยกิต
SW 486	การระดมทุนทางสังคมในงานสังคมสงเคราะห์ (Mobilization of Social Capital in Social Work)	3 หน่วยกิต
SW 488	สวัสดิการสังคมในกลุ่มผู้ที่มีความเปราะบางทางสังคม (Social Welfare with Vulnerable Groups)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

SW 489	สวัสดิการคนพิการ (Welfare for People with Disabilities)	3 หน่วยกิต
SW 496	การปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์สำหรับผู้เสพและผู้ติดยาและสารเสพติด (Social Work Practice with Drug and Substance Abusers and Addicts)	3 หน่วยกิต
SW 497	การจัดการและดำเนินการในกรณีภาวะภัยพิบัติ (Disaster Management and Intervention)	3 หน่วยกิต
SW 498	เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาสังคม (Sufficiency Economy and Social Development)	3 หน่วยกิต
SW 499	ประชาคมอาเซียนกับสวัสดิการสังคม (ASEAN Community and Social Welfare)	3 หน่วยกิต
EL 356	ภาษาอังกฤษสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ 2 (English for Social Workers II)	3 หน่วยกิต
	2.1.3 วิชาบังคับนอกสาขา	15 หน่วยกิต
AN 201	มานุษยวิทยาเบื้องต้น (Introduction to Anthropology)	3 หน่วยกิต
PO 211	ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ (Introduction to Political Science)	3 หน่วยกิต
EC 210	เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น (Introductory Economic)	3 หน่วยกิต
SO 201	สังคมวิทยาเบื้องต้น (Introduction to Sociology)	3 หน่วยกิต
EL 256	ภาษาอังกฤษสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ 1 (English for Social Workers I)	3 หน่วยกิต
2.2 วิชาโท หรือวิชาเลือก ไม่น้อยกว่า		15 หน่วยกิต
2.2.1 วิชาโท นักศึกษาอาจจะเลือกศึกษาหลักสูตรวิชาโทสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่เปิดสอนภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นวิชาโท จำนวน 15 หน่วยกิต		
2.2.2 วิชาเลือก นักศึกษาอาจจะเลือกศึกษาจากวิชาของสาขาวิชาใดก็ได้ที่เปิดสอนภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมไม่เกิน 4 สาขาวิชา ไม่น้อยกว่า 15 หน่วยกิต		
2.2.3 หลักสูตรวิชาโท คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เปิดสอนหลักสูตรวิชาโท จำนวน 6 หลักสูตร ดังนี้		

Ref. code: 25595303030034WTP

	2.2.3.1 หลักสูตรวิชาโทการพัฒนาชุมชน	
กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้		
CD 311	แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาชุมชน (Concepts and Theories on Community Development)	3 หน่วยกิต
CD 312	ปฏิบัติการพัฒนาชุมชน (Community Development Practice)	3 หน่วยกิต
CD 313	การบริหารงานพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น (Community and Local Development Administration)	3 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียนอีก 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
CD 415	การเสริมสร้างพลังชุมชนและเครือข่าย (Community and Network Empowerment)	3 หน่วยกิต
CD 416	การจัดการทุนในชุมชนและสังคม (Management of Capital in Community and Society)	3 หน่วยกิต
CD 417	การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนา (Training for Development)	3 หน่วยกิต
CD 435	การวิจัยและการจัดความรู้ในงานพัฒนาชุมชน (Research and Knowledge Management in Community Development)	3 หน่วยกิต
	2.2.3.2 หลักสูตรวิชาโทการบริหารงานยุติธรรม	
กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้		
JA 311	ความยุติธรรมและกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (Justice and Criminal Justice)	3 หน่วยกิต
JA 312	อาชญาวิทยา และทัณฑวิทยา (Criminology and Penology)	3 หน่วยกิต
JA 313	การแก้ไขผู้กระทำผิดในชุมชน (Community-based Corrections)	3 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียนอีก 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
JA 314	กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (Juvenile Justice)	3 หน่วยกิต
JA 315	เหยื่ออาชญากรรมกับความรุนแรงในครอบครัว (Crime Victims of Family Violence)	3 หน่วยกิต
JA 316	การบริหารความมั่นคงปลอดภัย (Security Management)	3 หน่วยกิต
JA 317	การสังคมสงเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม (Social Work in the Criminal Justice)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

	2.2.3.3 หลักสูตรวิชาโทสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์	
กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้		
MW 310	การสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ฝ่ายจิต (Psychiatric Social Work)	3 หน่วยกิต
MW 311	การประเมินและวินิจฉัยทางสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ (Social Assessment and Diagnosis in Social Work)	3 หน่วยกิต
MW 312	การวิจัย และการจัดการความรู้ทางสังคมสงเคราะห์การแพทย์ (Research and Knowledge Management in Medical Social Work)	3 หน่วยกิต
MW 313	การบำบัดในงานสังคมสงเคราะห์ทางการแพทย์ (Therapy in Medical Social Work)	3 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียนอีก 1 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
MW 314	นิเวศวิทยาสุขภาพ (Health Ecology)	3 หน่วยกิต
MW 315	สุขภาพชุมชน (Community Health)	3 หน่วยกิต
MW 316	นวัตกรรมในงานสังคมสงเคราะห์สุขภาพ (Innovations in Health Social Work)	3 หน่วยกิต
MW 317	สวัสดิการสุขภาพ (Health Welfare)	3 หน่วยกิต
	2.2.3.4 หลักสูตรวิชาโทการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว	
กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้		
CF 361	แนวคิดการคุ้มครองเด็ก (Child Protection Concept)	3 หน่วยกิต
CF 364	ครอบครัวและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Family and Social Change)	3 หน่วยกิต
CF 366	บูรณาการเทคนิคการทำงานกับเด็กและเยาวชน (Integrated Techniques for Working with Children and Youth)	3 หน่วยกิต
CF 369	สัมมนาการพัฒนาเด็ก เยาวชน และครอบครัว (Seminar in Child Youth and Family Development)	3 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียนอีก 1 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
CF 362	สวัสดิการเด็กและครอบครัว (Child and Family Welfare)	3 หน่วยกิต
CF 365	การพัฒนาโครงการสำหรับเด็กและเยาวชน (Development of Program for Children and Youth)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

CF 367	สังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา (Social work in Education)	3 หน่วยกิต
	2.2.3.5 หลักสูตรวิชาโทการบริหารแรงงานและสวัสดิการ	
	กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้	
LW 321	ทฤษฎีสังคมและเศรษฐกิจกับแรงงาน (Social and Economic Theories and Labour)	3 หน่วยกิต
LW 322	การบริหารทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพชีวิตการทำงาน (Human Resource Management and Quality of Work Life)	3 หน่วยกิต
LW 323	มาตรการทางกฎหมายกับการจัดการปัญหาแรงงานและสวัสดิการ (Legal Measures Related to Labor Problems and Welfare)	3 หน่วยกิต
	ให้เลือกเรียนอีก 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้	
LW 333	ประเด็นพิเศษด้านแรงงานและสวัสดิการ (Special Topics in Labor and Welfare)	3 หน่วยกิต
LW 334	สังคมวิทยาและจิตวิทยาการทำงาน (Sociology and Psychology of Work)	3 หน่วยกิต
LW 335	การบริหารความขัดแย้งในประเด็นแรงงาน (Management in Labor Conflict)	3 หน่วยกิต
LW 401	การฝึกปฏิบัติในงานบริหารแรงงานและสวัสดิการ (Field Practicum in Labor and Welfare Administration)	3 หน่วยกิต
SW 314	การให้การปรึกษาทางสังคมสงเคราะห์ (Social Work Counseling)	3 หน่วยกิต
	2.2.3.6 หลักสูตรวิชาโทสวัสดิการผู้สูงอายุ	
	กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้	
WO 311	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพฤฒาวิทยา (Introduction to Social Gerontology)	3 หน่วยกิต
WO 312	สวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุ (Social Welfare for Older Persons)	3 หน่วยกิต
WO 313	การบริหารการจัดบริการผู้สูงอายุ (Management of Services for Older Persons)	3 หน่วยกิต
WO 319	ทักษะและเทคนิคการปฏิบัติงานกับผู้สูงอายุ (Skills and Techniques for Practice with Older Persons)	3 หน่วยกิต
	เลือกเรียนอีก 1 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้	
WO 314	การวางแผนเข้าสู่วัยผู้สูงอายุและการเกษียณ (Planning for Aging and Retirement)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

SW 435	การค้นคว้าอิสระ (Independent Study)	3 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า		**6 หน่วยกิต**
นักศึกษาอาจจะเลือกศึกษารายวิชาใดก็ได้ที่เปิดสอนภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 6 หน่วยกิต		
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร		**135 หน่วยกิต**
แผนการศึกษา		
ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
TU 110	สหวิทยาการมนุษยศาสตร์ (Integrated Humanities)	2
TU 120	สหวิทยาการสังคมศาสตร์ (Integrated Social Sciences)	2
TU 100	พลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม (Civic Education)	3
TU 130	สหวิทยาการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Integrated Sciences and Technology)	2
xx xxx	กลุ่มวิชาคณิตศาสตร์และคอมพิวเตอร์	3
EL 070	ภาษาอังกฤษพื้นฐาน 1 (English Course I)	-
EL 071	ภาษาอังกฤษพื้นฐาน 2 (English Course II)	3
รวมหน่วยกิต		**15**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**15**
ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
TH 161	การใช้ภาษาไทย (Thai Usage)	3
EL 172	ภาษาอังกฤษพื้นฐาน 3 (English Course III)	3
TU 113	ความรู้พื้นฐานทางปรัชญาและศาสนา (Fundamentals of Philosophy and Religions)	3
TU 121	มนุษย์กับสังคม (Man and Society)	3

Ref. code: 25595303030034WTP

TU 122	กฎหมายในชีวิตประจำวัน (Law in Everyday Life)	3
SW 111	ปรัชญาและแนวคิดสังคมสงเคราะห์ (Social Work Philosophy and Concepts)	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**33**
ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
SW 211	จริยธรรมทางวิชาชีพและคุณค่าความเป็นมนุษย์ (Professional Ethics and Human Dignity)	3
SW 212	พลวัตพฤติกรรมมนุษย์ในสังคมที่เปลี่ยนแปลง (Dynamics of Human Behavior in Changing Society)	3
SW 213	การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและปัญหาสังคม (Social Change and Social Problems)	3
SW 214	สวัสดิการสังคมกับความมั่นคงของมนุษย์และสังคม (Social Welfare and Human Security)	3
SW 222	พื้นฐานการปฏิบัติงานสังคมสงเคราะห์ (Foundations for Social Work Practice)	3
SO 201	สังคมวิทยาเบื้องต้น (Introduction to Sociology)	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**51**
ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
SW 201	การดูงานและสัมมนา (Field Visits and Seminars)	3
SW 221	สังคมไทยกับทฤษฎีการพัฒนาสังคม (Thai Society and Theories of Social Development)	3
SW 223	หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ 1 (Social Work Methodology I)	3
SW 224	การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ 1 (Social Work Research I)	3
PO 211	ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ (Introduction to Political Science)	3

Ref. code: 25595303030034WTP

AN 201	มานุษยวิทยาเบื้องต้น (Introduction to Anthropology)	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**69**
ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
SW 311	หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ 2 (Social Work Methodology II)	3
SW 312	การวิจัยทางสังคมสงเคราะห์ 2 (Social Work Research II)	3
EC 210	เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น (Introductory Economic)	3
EL 256	ภาษาอังกฤษสำหรับนักสังคมสงเคราะห์ 1 (English for Social Workers I)	3
xx xxx	วิชาเลือกในและนอกสาขา	3
xx xxx	วิชาโท หรือวิชาเลือก	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**87**
ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
SW 313	หลักและวิธีการสังคมสงเคราะห์ 3 (Social Work Methodology III)	3
SW 314	การให้การปรึกษาทางสังคมสงเคราะห์ (Social Work Counseling)	3
xx xxx	วิชาเลือกในและนอกสาขา	3
xx xxx	วิชาเลือกในและนอกสาขา	3
xx xxx	วิชาโท หรือวิชาเลือก	3
xx xxx	วิชาโท หรือวิชาเลือก	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**105**
ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 3 (ภาคฤดูร้อน)		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
SW 202	การฝึกภาคปฏิบัติ 1 (Field Practicum I)	6

Ref. code: 25595303030034WTP

รวมหน่วยกิต		**6**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**111**
ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
xx xxx	วิชาเลือกในและนอกสาขา	3
xx xxx	วิชาโท หรือวิชาเลือก	3
xx xxx	วิชาโท หรือวิชาเลือก	3
xx xxx	วิชาเลือกเสรี	3
xx xxx	วิชาเลือกเสรี	3
รวมหน่วยกิต		**15**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**126**
ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
SW 301	การฝึกภาคปฏิบัติ 2 (Field Practicum II)	6
SW 411	การสัมมนาทางสังคมสงเคราะห์ (Social Work Seminar)	3
รวมหน่วยกิต		**9**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**135**

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาคผนวก จ
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)	
ชื่อปริญญา	
ชื่อเต็ม (ภาษาไทย):	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
ชื่อย่อ (ภาษาไทย):	รป.บ.
ชื่อเต็ม (ภาษาอังกฤษ):	Bachelor of Public Administration
ชื่อย่อ (ภาษาอังกฤษ):	B.P.A.
ชื่อคณะ/ภาควิชา	สำนักวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในแบบทวิภาค ระยะเวลา 4 ปีการศึกษา ใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในบางรายวิชา รับนักศึกษาไทยและนักศึกษาชาวต่างประเทศที่สามารถใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เป็นหลักสูตรเฉพาะของสถาบันที่จัดการเรียนการสอนโดยตรง	
ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร **ปรัชญา** หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต เป็นหลักสูตรที่สอนการบริหารงานในภาครัฐ โดยหลักสูตรจะมุ่งเน้นการศึกษาแนวคิดทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารภาครัฐและสังคมในแง่มุมต่าง ๆ โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม ส่งเสริมความเป็นผู้นำและเป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาชีพทางรัฐประศาสนศาสตร์ รวมทั้งมุ่งผลิตบัณฑิตทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ให้มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้มีความเป็นเลิศทางวิชาการ มีความเป็นผู้นำ เป็นผู้รู้จริง คิดเป็น ปฏิบัติได้ สามารถครองตน ครองคน ครองงาน อย่างมีมโนธรรม เรียนรู้และจิตสำนึกต่อสังคม **วัตถุประสงค์** 1. ผลิตบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ให้มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีทักษะและมีความเป็นเลิศในการบริหาร 2. ผลิตบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ให้เป็นผู้ใฝ่รู้และมีความพร้อมในการศึกษาค้นคว้า วิจัยและเรียนรู้ตลอดชีวิต 3. ผลิตบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม	
อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา - งานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ เช่น ปลัดอำเภอ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล นักวิเคราะห์นโยบายและแผน เจ้าหน้าที่การทูต นักการทูต เจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์ นักพัฒนาชุมชน นักวิชาการคลัง นักพัฒนาสังคม	

Ref. code: 25595303030034WTP

เจ้าหน้าที่ในองค์การมหาชนและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ เจ้าพนักงานในหน่วยงานของรัฐ ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศาลปกครอง พนักงานคดีปกครอง นักวิชาการแรงงาน นักวิชาการการศึกษา นักบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น

- งานภาคเอกชน เช่น เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป เจ้าหน้าที่บริหารงานบุคคล เป็นต้น
- งานวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิเคราะห์ นักเขียน เป็นต้น
- งานอิสระ เช่น เจ้าพนักงานในหน่วยงานขององค์กรอิสระ องค์การมหาชน องค์การไม่แสวงหากำไร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

โครงสร้างหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 138 หน่วยกิต

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป			**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร		12 หน่วยกิต	
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์		6 หน่วยกิต	
1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์		9 หน่วยกิต	
1.4 กลุ่มวิชาการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม		3 หน่วยกิต	
2. หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า			**102 หน่วยกิต**
2.1 วิชาแกน		24 หน่วยกิต	
2.2 วิชาเอก ไม่น้อยกว่า		63 หน่วยกิต	
	2.2.1 วิชาเอกบังคับ	45 หน่วยกิต	
	2.2.2 วิชาเอกเลือก ไม่น้อยกว่า	18 หน่วยกิต	
2.3 วิชาโท ไม่น้อยกว่า		**15 หน่วยกิต**	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า			**6 หน่วยกิต**

รายวิชาในหลักสูตร

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาภาษาและการสื่อสาร	12 หน่วยกิต	
001101	การฟังและการพูดภาษาอังกฤษ (Listening and Speaking in English)	3 หน่วยกิต
001102	การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ (Reading and Writing in English)	3 หน่วยกิต
001201	การอ่านเชิงวิเคราะห์และการเขียนอย่างมีประสิทธิผล (Critical Reading and Effective Writing)	3 หน่วยกิต
001224	ภาษาอังกฤษสำหรับสังคมศาสตร์ (English in Professional Contexts)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์		6 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียน 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
011251	ตรรกศาสตร์ (Logic)	3 หน่วยกิต
013110	จิตอาสา (Mind Volunteer)	3 หน่วยกิต
050100	การใช้ภาษาไทย (Usage of the Thai Language)	3 หน่วยกิต
154104	การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (Environment Conservation)	3 หน่วยกิต
159100	โลกสมัยใหม่ในชีวิตประจำวัน (Modern World in Everyday Life)	3 หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์		9 หน่วยกิต
กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้		
206100	คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน (Mathematics in Everyday Life)	3 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียนอีก 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
201100	วิทยาศาสตร์บูรณาการ (Integrated Science)	3 หน่วยกิต
204100	เทคโนโลยีสารสนเทศและชีวิตสมัยใหม่ (Information Technology and Modern Life)	3 หน่วยกิต
205105	วิทยาศาสตร์โลกและอารยธรรม (Earth Science and Civilization)	3 หน่วยกิต
327101	การกู้ชีพเบื้องต้นและการปฐมพยาบาลเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน (Basic Life Support and First Aid in Everyday Life)	3 หน่วยกิต
571111	การคิดเชิงวิพากษ์และการคิดสร้างสรรค์ (Critical Thinking and Creative Thinking)	3 หน่วยกิต
571113	การรักษาสมดุลแห่งชีวิตวัยรุ่น (Maintenance of Equilibrium in Adolescent Life)	3 หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาการเรียนรู้ผ่านกิจกรรม		3 หน่วยกิต
140101	การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 1 (Learning Through Activities I)	2 หน่วยกิต
140102	การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 2 (Learning Through Activities II)	1 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

2. หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า		**102 หน่วยกิต**
2.1 วิชาแกน	24 หน่วยกิต	
กำหนดให้เรียนรายวิชา ดังนี้		
013103	จิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)	3 หน่วยกิต
126101	ความรู้เบื้องต้นทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Introduction to International Relations)	3 หน่วยกิต
127101	ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ (Introduction to Political Science)	3 หน่วยกิต
128101	ความรู้เบื้องต้นทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Introduction to Public Administration)	3 หน่วยกิต
128201	การบริหารราชการไทย (Thai Public Administration)	3 หน่วยกิต
176101	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (Introduction to Law)	3 หน่วยกิต
751101	หลักเศรษฐศาสตร์ 1 (Principles of Economics I)	3 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียนอีก 1 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
013203	จิตวิทยาสังคม (Social Psychology)	3 หน่วยกิต
751102	หลักเศรษฐศาสตร์ 2 (Principles of Economic II)	3 หน่วยกิต
2.2 วิชาเอก ไม่น้อยกว่า	63 หน่วยกิต	
2.2.1 วิชาเอกบังคับ	45 หน่วยกิต	
128202	องค์การและการบริหาร (Organization and Management)	3 หน่วยกิต
128203	การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management)	3 หน่วยกิต
128204	การบริหารท้องถิ่น (Local Administration)	3 หน่วยกิต
128304	นโยบายสาธารณะและการพัฒนานโยบาย (Public Policy and Policy Development)	3 หน่วยกิต
128305	การวางแผนการบริหาร (Administrative Planning)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

128306	การบริหารงานคลัง (Financial and Supply Management)	3 หน่วยกิต
128307	การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management)	3 หน่วยกิต
128308	การจัดการระบบสารสนเทศสาธารณะ (Public Management Information System)	3 หน่วยกิต
128309	ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ 1 (Research Methodology in Public Administration I)	3 หน่วยกิต
128310	ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ 2 (Research Methodology in Public Administration II)	3 หน่วยกิต
128401	จริยธรรมสำหรับนักบริหาร (Ethics for Administration)	3 หน่วยกิต
128403	การบริหารโครงการ (Project Management)	3 หน่วยกิต
128470	สหกิจศึกษา (Cooperative Education in Public Administration)	6 หน่วยกิต
128471	การศึกษาค้นคว้าอิสระ (Independent Study)	3 หน่วยกิต
	2.2.2 วิชาเอกเลือก	18 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียน 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
128322	พฤติกรรมองค์การและการพัฒนาองค์การ (Organizational Behavior and Organization Development)	3 หน่วยกิต
128325	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development)	3 หน่วยกิต
128333	ประชาสังคมกับการบริหารงานท้องถิ่น (Civil Society and Local Administration)	3 หน่วยกิต
128331	การวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของโครงการ (Project Appraisal)	3 หน่วยกิต
128351	การจัดการการเปลี่ยนแปลง (Change Management)	3 หน่วยกิต
128352	การจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management)	3 หน่วยกิต
128353	การจัดการองค์การไม่แสวงหากำไร (Non-Profit Organization Management)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

ให้เลือกเรียนอีก 4 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
128423	ระบบสารสนเทศทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Information Systems)	3 หน่วยกิต
128425	การบริหารแรงงาน (Labor Administration)	3 หน่วยกิต
128427	การบริหารค่าจ้างและเงินเดือน (Wage and Salary Administration)	3 หน่วยกิต
128481	สัมมนาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Seminar in Human Resource Management)	3 หน่วยกิต
128434	การคลังท้องถิ่น (Local Public Finance)	3 หน่วยกิต
128435	นวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Administrative Innovation in Local Government)	3 หน่วยกิต
128431	งบประมาณแผ่นดิน (Governmental Budgeting)	3 หน่วยกิต
128443	การประเมินผลโครงการภาครัฐ (Public Project Evaluation)	3 หน่วยกิต
128444	การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (Strategic Planning)	3 หน่วยกิต
128482	สัมมนานโยบายสาธารณะในประเทศไทย (Seminar in Public Policy in Thailand)	3 หน่วยกิต
128451	เทคนิคการปรับปรุงการบริหาร (Techniques of Administrative Improvement)	3 หน่วยกิต
128462	การจัดการในภาวะวิกฤต (Management in Crisis)	3 หน่วยกิต
128483	สัมมนาทฤษฎีองค์การภาครัฐ (Seminar in Public Organization Theory)	3 หน่วยกิต
128484	สัมมนาระบบบริหารราชการไทย (Seminar in Thai Administrative System)	3 หน่วยกิต
2.3 วิชาโท ไม่น้อยกว่า		15 หน่วยกิต
นักศึกษาอาจจะเลือกศึกษาหลักสูตรวิชาโทสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่เปิดสอนภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นวิชาโท จำนวน 15 หน่วยกิต		

Ref. code: 25595303030034WTP

3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า	6 หน่วยกิต
นักศึกษาอาจจะเลือกศึกษารายวิชาใดก็ได้ที่เปิดสอนภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 6 หน่วยกิต	
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร	**138 หน่วยกิต**

แผนการศึกษา

ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1

รหัสวิชา	ชื่อรายวิชา	หน่วยกิต
001101	การฟังและการพูดภาษาอังกฤษ (Listening and Speaking in English)	3
127101	ความรู้เบื้องต้นทางรัฐศาสตร์ (Introduction to Political Science)	3
128101	รัฐประศาสนศาสตร์เบื้องต้น (Introduction to Public Administration)	3
176101	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (Introduction to Law)	3
751101	หลักเศรษฐศาสตร์ 1 (Principles of Economics I)	3
xxxxxx	กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**18**

ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2

รหัสวิชา	ชื่อรายวิชา	หน่วยกิต
001102	การอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ (Reading and Writing in English)	3
013103	จิตวิทยาทั่วไป (General Psychology)	3
126101	ความรู้เบื้องต้นทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (Introduction to International Relations)	3
128201	การบริหารราชการไทย (Thai Public Administration)	3
xxxxxx	กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	3
xxxxxx	กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**36**

ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
001201	การอ่านเชิงวิเคราะห์และการเขียนอย่างมีประสิทธิผล (Critical Reading and Effective Writing)	3
128202	องค์การและการบริหาร (Organization and Management)	3
128203	การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management)	3
140101	การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 1 (Learning Through Activities I)	2
xxxxxx	กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	3
xxxxxx	กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	3
xxxxxx	วิชาแกน	3
รวมหน่วยกิต		**20**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**56**
ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
001224	ภาษาอังกฤษสำหรับสังคมศาสตร์ (English in Professional Contexts)	3
128204	การบริหารท้องถิ่น (Local Administration)	3
128304	นโยบายสาธารณะและการพัฒนานโยบาย (Public Policy and Policy Development)	3
128305	การวางแผนการบริหาร (Administrative Planning)	3
128308	การจัดการระบบสารสนเทศสาธารณะ (Public Management Information System)	3
xxxxxx	วิชาโท	3
xxxxxx	วิชาเลือกเสรี	3
รวมหน่วยกิต		**21**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**77**

Ref. code: 25595303030034WTP

ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
128307	การบริหารเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management)	3
128309	ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ 1 (Research Methodology in Public Administration I)	3
128403	การบริหารโครงการ (Project Management)	3
xxxxxx	วิชาเอกเลือก	3
xxxxxx	วิชาโท	3
xxxxxx	วิชาเลือกเสรี	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**95**
ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
128306	การบริหารงานคลัง (Financial and Supply Management)	3
128310	ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ 2 (Research Methodology in Public Administration II)	3
xxxxxx	วิชาเอกเลือก	3
xxxxxx	วิชาเอกเลือก	3
xxxxxx	วิชาเอกเลือก	3
xxxxxx	วิชาโท	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**113**
ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
128470	สหกิจศึกษา (Cooperative Education in Public Administration)	6
รวมหน่วยกิต		**6**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**119**

Ref. code: 25595303030034WTP

ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
128401	จริยธรรมสำหรับนักบริหาร (Ethics for Administration)	3
128471	การศึกษาค้นคว้าอิสระ (Independent Study)	3
140102	การเรียนรู้ผ่านกิจกรรม 2 (Learning Through Activities II)	3
xxxxxx	วิชาเอกเลือก	3
xxxxxx	วิชาเอกเลือก	3
xxxxxx	วิชาโท	3
xxxxxx	วิชาโท	3
รวมหน่วยกิต		**19**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**138**

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาคผนวก ฉ
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)	
ชื่อปริญญา	
ชื่อเต็ม (ภาษาไทย):	รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น)
ชื่อย่อ (ภาษาไทย):	รป.บ. (การปกครองท้องถิ่น)
ชื่อเต็ม (ภาษาอังกฤษ):	Bachelor of Public Administration (Local Government)
ชื่อย่อ (ภาษาอังกฤษ):	B.P.A. (Local Government)
ชื่อคณะ/ภาควิชา	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในแบบทวิภาค ระยะเวลา 4 ปีการศึกษา ใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในบางรายวิชา รับนักศึกษาไทยและนักศึกษาชาวต่างประเทศที่สามารถใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เป็นหลักสูตรเฉพาะของสถาบันที่จัดการเรียนการสอนโดยตรง

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ปรัชญา

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่มีความรู้ทางด้านการบริหารกิจการสาธารณะ และด้านการมุ่งเน้นผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถทางวิชาการ มีคุณธรรมและจริยธรรม มีทักษะและความรับผิดชอบในการทำงาน รวมทั้งการใช้ชีวิตในสังคม และมีสมรรถนะระดับสากล สามารถแข่งขันกับนานาชาติกระบวนทัศน์ และทักษะในการใช้หลักการบริหารจัดการที่ดี การบริหารกิจการสาธารณะที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ตามความต้องการของชุมชนและสังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ ความสามารถและสมรรถนะในการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่สนองความต้องการและแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น
2. เพื่อให้บัณฑิตมีความสามารถแสวงหาและจัดการความรู้เพื่อพัฒนาสังคมได้เท่าทันสภาวการณ์
3. เพื่อให้บัณฑิตมีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหารจัดการตามหลักการการบริหารจัดการที่ดีและดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสม
4. เพื่อให้บัณฑิตมีจิตสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อสังคมและรู้ทันการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกภายใต้บริบทของท้องถิ่น

อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา

- งานภาคการเมือง เช่น รัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

Ref. code: 25595303030034WTP

- งานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ เช่น ปลัดอำเภอ ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบทั้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา นักบริหารงานทั่วไป นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ตำรวจ เป็นต้น

- งานภาคเอกชน เช่น เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนากลยุทธ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายลูกค้าสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เจ้าหน้าที่ประสานงานทั่วไป เป็นต้น

- งานวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิเคราะห์ นักเขียน เป็นต้น

- งานอิสระ เช่น เจ้าพนักงานในหน่วยงานขององค์กรอิสระ องค์การมหาชน องค์การไม่แสวงหากำไร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

โครงสร้างหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 126 หน่วยกิต

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาการสื่อสารและการเรียนรู้ด้วยตนเอง	12 หน่วยกิต	
1.2 กลุ่มวิชาการคิดเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์	3 หน่วยกิต	
1.3 กลุ่มวิชาคุณธรรมและจริยธรรม	3 หน่วยกิต	
1.4 กลุ่มวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา	6 หน่วยกิต	
1.5 กลุ่มวิชาความรู้และการปรับตัวในยุคโลกาภิวัตน์	6 หน่วยกิต	
2. หมวดวิชาเฉพาะ		**90 หน่วยกิต**
2.1 วิชาเฉพาะด้าน	81 หน่วยกิต	
2.2 วิชาบังคับเลือก	9 หน่วยกิต	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า		**6 หน่วยกิต**

รายวิชาในหลักสูตร

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาการสื่อสารและการเรียนรู้ด้วยตนเอง	12 หน่วยกิต	
000 101	ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (English for Communication)	3 หน่วยกิต
000 102	ภาษาอังกฤษทางวิชาการ 1 (English for Academic Purposes I)	3 หน่วยกิต
000 103	ภาษาอังกฤษทางวิชาการ 2 (English for Academic Purposes II)	3 หน่วยกิต
010 104	ภาษาอังกฤษสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์ (English for Public Administration)	3 หน่วยกิต
000 160	คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐาน (Basic Computer and Information Technology)	-

Ref. code: 25595303030034WTP

1.2 กลุ่มวิชาการคิดเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์	3 หน่วยกิต	
000 168	การคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)	3 หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาคุณธรรมและจริยธรรม	3 หน่วยกิต	
000 141	สิทธิพื้นฐานและประชาสังคม (Fundamental Rights and Civil Society)	3 หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา	6 หน่วยกิต	
000 156	พหุวัฒนธรรม (Multiculturalism)	3 หน่วยกิต
010 105	ระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียน (Socio-economic and political Contexts of ASEAN Countries)	3 หน่วยกิต
1.5 กลุ่มวิชาความรู้และการปรับตัวในยุคโลกาภิวัตน์	6 หน่วยกิต	
000 145	ภาวะผู้นำและการจัดการ (Leadership and Management)	3 หน่วยกิต
010 106	การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อความสำเร็จทางวิชาชีพ (Personality Development for Professional Success)	3 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ		**90 หน่วยกิต**
2.1 วิชาเฉพาะด้าน	81 หน่วยกิต	
002 191	ขอบเขตและพลวัตทางการบริหารกิจการสาธารณะ (Scope and Dynamics of Public Affairs Management)	3 หน่วยกิต
002 211	แนวคิดและทฤษฎีการบริหารท้องถิ่น (Concept and Theories of Local Administration)	3 หน่วยกิต
002 213	การบริหารทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น (Managing Social and Cultural Capital in Local Communities)	3 หน่วยกิต
002 221	เศรษฐศาสตร์สำหรับนักบริหาร (Economics for Administrators)	3 หน่วยกิต
002 222	กฎหมายสำหรับการปกครองท้องถิ่น (Local Government Laws)	3 หน่วยกิต
002 223	การเมืองและการปกครองท้องถิ่นไทย (Thai Local Politics and Government)	3 หน่วยกิต
002 224	นโยบายสาธารณะท้องถิ่น (Local Public Policy)	3 หน่วยกิต
002 225	องค์กรในอนาคตและการจัดการการเปลี่ยนแปลง (Future organizations and Change Management)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

002 226	การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Human Resource Management for Local Government Administrations)	3 หน่วยกิต
002 227	การบริหารการเงินการคลังท้องถิ่นและพัฒนารายได้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Financial and Fiscal Management and Revenue Development in Local Government)	3 หน่วยกิต
002 228	เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและการตัดสินใจ (Management Information System for Decision Making)	3 หน่วยกิต
002 229	สันติศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (Peace Studies for Local Development)	3 หน่วยกิต
002 230	การบริหารเชิงกลยุทธ์ในองค์กรปกครองท้องถิ่น (Strategic Management in Local Administration Organizations)	3 หน่วยกิต
002 231	การบริหารการศึกษาท้องถิ่น (Local Education Administration)	3 หน่วยกิต
002 232	การบริหารงานสาธารณูปโภคท้องถิ่นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (Infrastructure Management in Local Government)	3 หน่วยกิต
002 233	การบริหารงานสาธารณสุขท้องถิ่น (Local Public Health Administration)	3 หน่วยกิต
002 234	การบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น (Local Natural Resources and Environmental Management)	3 หน่วยกิต
002 235	การจัดการวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise Management)	3 หน่วยกิต
002 236	กลยุทธ์การวางแผนพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการ (Strategic Planning for Integrated Spatial Development)	3 หน่วยกิต
002 311	จริยธรรมสำหรับนักบริหารท้องถิ่น (Ethics for Local Administrator)	3 หน่วยกิต
002 321	สถิติสำหรับนักบริหารท้องถิ่น (Statistics for Local Administrator)	3 หน่วยกิต
002 322	ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Research Methodology in Public Administration)	3 หน่วยกิต
002 340	ภาวะผู้นำยุคใหม่ (Leadership in Modern Ere)	3 หน่วยกิต
002 341	สังคมโลกในสหัสวรรษใหม่ (New World Order in the New Millennium)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

002 343	การปกครองและการจัดการเครือข่าย (Governance and Network Management)	3 หน่วยกิต
002 344	การบริหารความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุนชนท้องถิ่น (Multicultural Management in Local Communities)	3 หน่วยกิต
777 100	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (Introduction to Law)	3 หน่วยกิต
2.2 วิชาบังคับเลือก		9 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียน 1 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
002 495	สหกิจศึกษาทางการบริหารท้องถิ่น (Cooperative Education in Local Government)	9 หน่วยกิต
หรือให้เลือกเรียน 3 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
002 312	การวางผังเมืองเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (Urban Planning for Local Development)	3 หน่วยกิต
002 342	กลยุทธ์การจัดการวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเชิงสังคมและสหกรณ์ (Strategic Management for Community Enterprises, Social Enterprises, and Cooperative)	3 หน่วยกิต
002 335	การจัดการการท่องเที่ยวท้องถิ่น (Local Tourism Management)	3 หน่วยกิต
002 336	สังคมวิทยาการเมืองในการปกครองส่วนท้องถิ่น (Political Sociology in Local Government)	3 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า		**6 หน่วยกิต**
นักศึกษาอาจจะเลือกศึกษารายวิชาใดก็ได้ที่เปิดสอนภายในมหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 6 หน่วยกิต		
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร		**138 หน่วยกิต**
แผนการศึกษา		
ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
000 101	ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (English for Communication)	3
000 141	สิทธิพื้นฐานและประชาสังคม (Fundamental Rights and Civil Society)	3
010 105	ระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียน (Socio-economic and political Contexts of ASEAN Countries)	3
002 223	การเมืองและการปกครองท้องถิ่นไทย (Thai Local Politics and Government)	3

Ref. code: 25595303030034WTP

002 340	ภาวะผู้นำยุคใหม่ (Leadership in Modern Ere)	3
000 160	คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐาน (Basic Computer and Information Technology)	-
รวมหน่วยกิต		**15**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**15**
ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
000 102	ภาษาอังกฤษทางวิชาการ 1 (English for Academic Purposes I)	3
000 145	ภาวะผู้นำและการจัดการ (Leadership and Management)	3
002 191	ขอบเขตและพลวัตทางการบริหารกิจการสาธารณะ (Scope and Dynamics of Public Affairs Management)	3
002 222	กฎหมายสำหรับการปกครองท้องถิ่น (Local Government Laws)	3
777 100	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (Introduction to Law)	3
รวมหน่วยกิต		**15**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**30**
ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
000 103	ภาษาอังกฤษทางวิชาการ 2 (English for Academic Purposes II)	3
000 156	พหุวัฒนธรรม (Multiculturalism)	3
002 211	แนวคิดและทฤษฎีการบริหารท้องถิ่น (Concept and Theories of Local Administration)	3
002 343	การปกครองและการจัดการเครือข่าย (Governance and Network Management)	3
002 344	การบริหารความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุนชนท้องถิ่น (Multicultural Management in Local Communities)	3

Ref. code: 25595303030034WTP

002 213	การบริหารทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนท้องถิ่น (Managing Social and Cultural Capital in Local Communities)	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**48**
ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
010 104	ภาษาอังกฤษสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์ (English for Public Administration)	3
010 106	การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อความสำเร็จทางวิชาชีพ (Personality Development for Professional Success)	3
000 168	การคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)	3
002 221	เศรษฐศาสตร์สำหรับนักบริหาร (Economics for Administrators)	3
002 224	นโยบายสาธารณะท้องถิ่น (Local Public Policy)	3
002 341	สังคมโลกในสหัสวรรษใหม่ (New World Order in the New Millennium)	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**66**
ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
002 225	องค์กรในอนาคตและการจัดการการเปลี่ยนแปลง (Future organizations and Change Management)	3
002 226	การบริหารทรัพยากรมนุษย์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Human Resource Management for Local Government Administrations)	3
002 227	การบริหารการเงินการคลังท้องถิ่นและพัฒนารายได้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Financial and Fiscal Management and Revenue Development in Local Government)	3
002 228	เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารและการตัดสินใจ (Management Information System for Decision Making)	3
002 234	การบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น (Local Natural Resources and Environmental Management)	3

Ref. code: 25595303030034WTP

xxx xxx	วิชาเลือกเสรี	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**84**
ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
002 229	สันติศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (Peace Studies for Local Development)	3
002 231	การบริหารการศึกษาท้องถิ่น (Local Education Administration)	3
002 232	การบริหารงานสาธารณูปโภคท้องถิ่นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (Infrastructure Management in Local Government)	3
002 233	การบริหารงานสาธารณสุขท้องถิ่น (Local Public Health Administration)	3
002 235	การจัดการวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise Management)	3
002 321	สถิติสำหรับนักบริหารท้องถิ่น (Statistics for Local Administrator)	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**102**
ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
002 230	การบริหารเชิงกลยุทธ์ในองค์กรปกครองท้องถิ่น (Strategic Management in Local Administration Organizations)	3
002 311	จริยธรรมสำหรับนักบริหารท้องถิ่น (Ethics for Local Administrator)	3
002 322	ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ (Research Methodology in Public Administration)	3
002 236	กลยุทธ์การวางแผนพัฒนาพื้นที่เชิงบูรณาการ (Strategic Planning for Integrated Spatial Development)	3
xxx xxx	วิชาเลือกเสรี	3
รวมหน่วยกิต		**15**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**117**

Ref. code: 25595303030034WTP

ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
002 495	สหกิจศึกษาทางการบริหารท้องถิ่น (Cooperative Education in Local Government)	9
xxx xxx	วิชาบังคับเลือก (สำหรับนักศึกษาที่ไม่เลือกสหกิจศึกษา)	3
xxx xxx	วิชาบังคับเลือก (สำหรับนักศึกษาที่ไม่เลือกสหกิจศึกษา)	3
xxx xxx	วิชาบังคับเลือก (สำหรับนักศึกษาที่ไม่เลือกสหกิจศึกษา)	3
รวมหน่วยกิต		**9*/9****
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**126*/126****

** หน่วยกิตรวมสำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนสหกิจศึกษา*

*** หน่วยกิตรวมสำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนวิชาบังคับเลือกทดแทนสหกิจศึกษา*

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาคผนวก ช
หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2558)	
ชื่อปริญญา	
ชื่อเต็ม (ภาษาไทย):	สถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต (สถาปัตยกรรมผังเมือง)
ชื่อย่อ (ภาษาไทย):	สถ.บ. (สถาปัตยกรรมผังเมือง)
ชื่อเต็ม (ภาษาอังกฤษ):	Bachelor of Architecture (Urban Architecture)
ชื่อย่อ (ภาษาอังกฤษ):	B.Arch. (Urban Architecture)
ชื่อคณะ/ภาควิชา	ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในแบบทวิภาค ระยะเวลา 5 ปีการศึกษา ใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในบางรายวิชา รับนักศึกษาไทยและนักศึกษาชาวต่างประเทศที่สามารถใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เป็นหลักสูตรเฉพาะของสถาบันที่จัดการเรียนการสอนโดยตรง

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ปรัชญา

หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง เป็นหลักสูตรที่มุ่งผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถในการสร้างสรรค์และการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการวางแผนผังอนุรักษ์และพัฒนาทางกายภาพ เพื่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมของเมือง ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศจำเป็นต้องอาศัยนักผังเมืองในสาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมือง อันเป็นวิชาชีพที่อยู่ภายใต้การควบคุมโดยพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 ซึ่งได้กำหนดบทบาทหน้าที่ในการสร้างสรรค์สภาพทางกายภาพของการตั้งถิ่นฐานในลักษณะต่าง ๆ โดยการศึกษาวิเคราะห์และกำหนดรูปแบบการพัฒนาตลอดจนการแก้ไขและป้องกันปัญหาทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมทั้งในปัจจุบันและในอนาคต

วัตถุประสงค์

1. เพื่อผลิตบัณฑิตทางด้านการวางผังเมือง สาขาวิชาสถาปัตยกรรมผังเมืองที่มีความรู้ทางวิชาการและความสามารถในการประกอบวิชาชีพ
2. เพื่อการสร้างสรรค์สภาพทางกายภาพของการตั้งถิ่นฐานตามความต้องการในการพัฒนาของประเทศ
3. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ทางด้านการวางผังเมือง สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง และการบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
4. เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติของการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

Ref. code: 25595303030034WTP

อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา

- งานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ เช่น สถาปนิก นักผังเมือง นายช่างโยธา นักเขียนแบบ ภูมิสถาปนิก ภายในหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมโยธาธิการและผังเมือง หรือในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมือง เป็นต้น

- งานภาคเอกชน เช่น สถาปนิก นักผังเมือง นักเขียนแบบ ภูมิสถาปนิก นักพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น

- งานวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิเคราะห์ นักเขียน เป็นต้น

- งานอิสระ เช่น เจ้าพนักงานในหน่วยงานขององค์กรอิสระ องค์การมหาชน องค์การไม่แสวงหากำไร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

โครงสร้างหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 174 หน่วยกิต

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	3 หน่วยกิต
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	3 หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์	3 หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาสหศาสตร์	3 หน่วยกิต
1.5 กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ	12 หน่วยกิต
1.6 กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไปกลุ่มพิเศษ	6 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	**138 หน่วยกิต**
2.1 วิชาบังคับพื้นฐาน	55 หน่วยกิต
2.2 วิชาบังคับสาขา	77 หน่วยกิต
2.3 วิชาเลือกสาขา	6 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า	**6 หน่วยกิต**

รายวิชาในหลักสูตร

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์	3 หน่วยกิต
เลือกศึกษารายวิชาใดก็ได้ที่เปิดสอนภายในกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ ภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 1 รายวิชา	
1.2 กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์	3 หน่วยกิต
เลือกศึกษารายวิชาใดก็ได้ที่เปิดสอนภายในกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ ภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 1 รายวิชา	

Ref. code: 25595303030034WTP

1.3 กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์		3 หน่วยกิต
เลือกศึกษารายวิชาใดก็ได้ที่เปิดสอนภายในกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ ภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 1 รายวิชา		
1.4 กลุ่มวิชาสหศาสตร์		3 หน่วยกิต
เลือกศึกษารายวิชาใดก็ได้ที่เปิดสอนภายในกลุ่มวิชาสหศาสตร์ ภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 1 รายวิชา		
1.5 กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ		12 หน่วยกิต
5500111	ภาษาอังกฤษเพื่อการเรียนรู้ในชีวิตจริง 1 (Experiential English I)	3 หน่วยกิต
5500112	ภาษาอังกฤษเพื่อการเรียนรู้ในชีวิตจริง 2 (Experiential English II)	3 หน่วยกิต
5500206	ภาษาอังกฤษสำหรับสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ 1 (English for Academic Purposes I (Architecture))	3 หน่วยกิต
5500207	ภาษาอังกฤษสำหรับสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ 2 (English for Academic Purposes II (Architecture))	3 หน่วยกิต
1.6 กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไปกลุ่มพิเศษ		6 หน่วยกิต
2501191	ประวัติศาสตร์ศิลปะและสถาปัตยกรรม (History of Art and Architecture)	3 หน่วยกิต
2501296	มรดกสถาปัตยกรรมไทย (Thai Architecture Heritage)	3 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ		**90 หน่วยกิต**
2.1 วิชาบังคับพื้นฐาน		55 หน่วยกิต
2501117	ปฏิบัติการออกแบบ (Studio in Design)	4 หน่วยกิต
2501122	หลักการออกแบบงานสถาปัตยกรรม (Principles of Architectural Design)	3 หน่วยกิต
2501154	การนำเสนอแบบทางสถาปัตยกรรม 1 (Architectural Representation I)	3 หน่วยกิต
2501155	การนำเสนอแบบทางสถาปัตยกรรม 2 (Architectural Representation II)	3 หน่วยกิต
2503111	หลักการออกแบบสิ่งแวดล้อม 1 (Environmental Design Principles I)	3 หน่วยกิต
2503123	สถิติประยุกต์เพื่อการวางแผน (Applied Statistics for Planning)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

2503131	โครงสร้างและวัสดุ (Structure and Materials)	3 หน่วยกิต
2503132	วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ (Evolution of Human Settlements)	3 หน่วยกิต
2503161	ปฏิบัติการออกแบบสิ่งแวดล้อม 1 (Studio in Environmental Design I)	4 หน่วยกิต
2503211	การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์สำหรับสถาปัตยกรรมผังเมือง 1 (Computer Application for Urban Architecture I)	3 หน่วยกิต
2503212	หลักการออกแบบสิ่งแวดล้อม 2 (Environmental Design Principles II)	3 หน่วยกิต
2503213	หลักการออกแบบสิ่งแวดล้อม 3 (Environmental Design Principles III)	3 หน่วยกิต
2503214	การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์สำหรับสถาปัตยกรรมผังเมือง 2 (Computer Application for Urban Architecture II)	3 หน่วยกิต
2503262	ปฏิบัติการออกแบบสิ่งแวดล้อม 2 (Studio in Environmental Design II)	4 หน่วยกิต
2503263	ปฏิบัติการออกแบบสิ่งแวดล้อม 3 (Studio in Environmental Design III)	4 หน่วยกิต
2503333	การออกแบบองค์ประกอบเมือง 1 (Urban Architectonic I)	3 หน่วยกิต
2503334	การออกแบบองค์ประกอบเมือง 2 (Urban Architectonic II)	3 หน่วยกิต
2.2 วิชาบังคับสาขา	77 หน่วยกิต	
2503315	การวางผังพัฒนาเมือง (Urban Development Planning)	3 หน่วยกิต
2503316	การวางผังฟื้นฟูเมือง (Urban Renewal Planning)	3 หน่วยกิต
2503411	การวางผังและออกแบบชุมชน (Community Planning and Design)	3 หน่วยกิต
2503412	การวางผังและออกแบบเมือง (Urban Planning and Design)	3 หน่วยกิต
2503515	การวางแผนภาคและเมือง (Urban and Regional Planning)	3 หน่วยกิต
2503363	ปฏิบัติการวางผังพัฒนาเมือง (Urban Development Planning Studio)	4 หน่วยกิต

2503364	ปฏิบัติการวางผังฟื้นฟูเมือง (Urban Renewal Planning Studio)	4 หน่วยกิต
2503461	ปฏิบัติการวางผังและออกแบบชุมชน (Community Planning and Design Studio)	4 หน่วยกิต
2503462	ปฏิบัติการวางผังและออกแบบเมือง (Urban Planning and Design Studio)	4 หน่วยกิต
2503561	ปฏิบัติการวางแผนภาคและเมือง (Urban and Regional Planning Studio)	4 หน่วยกิต
2503581	วิทยานิพนธ์ (Thesis)	12 หน่วยกิต
2503323	เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ในงานสถาปัตยกรรมผังเมือง (Geographical Information Technology in Urban Architecture)	3 หน่วยกิต
2503331	การวางผังการขนส่งเมือง (Urban Transportation Planning)	3 หน่วยกิต
2503332	การวางผังโครงสร้างพื้นฐานเมือง (Urban Infrastructure Planning)	3 หน่วยกิต
2503341	สังคมวิทยาเมือง (Urban Sociology)	3 หน่วยกิต
2503433	การวางแผนและจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Planning and Management)	3 หน่วยกิต
2503442	เศรษฐศาสตร์เมือง (Urban Economics)	3 หน่วยกิต
2503443	การบริหารจัดการเมือง (Urban Management)	3 หน่วยกิต
2503544	การควบคุมการวางผังและออกแบบเมือง (Urban Planning and Design Control)	3 หน่วยกิต
2503545	การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง (Urban Architectural Professional Practice)	3 หน่วยกิต
2503555	การเตรียมวิทยานิพนธ์ (Thesis Preparation)	3 หน่วยกิต
2.3 วิชาเลือกสาขา		6 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียน 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
2503324	การประเมินราคาทรัพย์สิน (Property Valuation)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

2503445	การบริหารโครงการ (Project Management)	3 หน่วยกิต
2503513	ปริทัศน์เมืองโบราณในประเทศไทยและเอเชียอาคเนย์ (Survey of Old Towns and Cities in Thailand and South East Asia)	3 หน่วยกิต
2503556	สัมมนาการออกแบบสถาปัตยกรรมผังเมือง (Urban Architectural Design Seminar)	3 หน่วยกิต
2503557	เอกัตศึกษา (Individual Study)	3 หน่วยกิต
2504465	มูลฐานภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape Architecture Fundamentals)	3 หน่วยกิต
2506503	เคหพัฒนาการเบื้องต้น (Introduction to Property Development)	3 หน่วยกิต
2503466	ปฏิบัติการออกแบบสถาปัตยกรรมผังเมืองข้ามวัฒนธรรม (Workshop of Cross-culture in Urban Architectural Design)	3 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า		**6 หน่วยกิต**
นิสิตอาจจะเลือกศึกษารายวิชาใดก็ได้ที่เปิดสอนภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 6 หน่วยกิต		
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร		**174 หน่วยกิต**
แผนการศึกษา		
ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
2501117	ปฏิบัติการออกแบบ (Studio in Design)	4
2501122	หลักการออกแบบงานสถาปัตยกรรม (Principles of Architectural Design)	3
2501154	การนำเสนอแบบทางสถาปัตยกรรม 1 (Architectural Representation I)	3
2501191	ประวัติศาสตร์ศิลปะและสถาปัตยกรรม (History of Art and Architecture)	3
2503123	สถิติประยุกต์เพื่อการวางแผน (Applied Statistics for Planning)	3
2503132	วิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ (Evolution of Human Settlements)	3

5500111	ภาษาอังกฤษเพื่อการเรียนรู้ในชีวิตจริง 1 (Experiential English I)	3
รวมหน่วยกิต		**22**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**22**
ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
2501155	การนำเสนอแบบทางสถาปัตยกรรม 2 (Architectural Representation II)	3
2501296	มรดกสถาปัตยกรรมไทย (Thai Architecture Heritage)	3
2503111	หลักการออกแบบสิ่งแวดล้อม 1 (Environmental Design Principles I)	3
2503131	โครงสร้างและวัสดุ (Structure and Materials)	3
2503161	ปฏิบัติการออกแบบสิ่งแวดล้อม 1 (Studio in Environmental Design I)	4
5500112	ภาษาอังกฤษเพื่อการเรียนรู้ในชีวิตจริง 2 (Experiential English II)	3
รวมหน่วยกิต		**19**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**41**
ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
2503212	หลักการออกแบบสิ่งแวดล้อม 2 (Environmental Design Principles II)	3
2503262	ปฏิบัติการออกแบบสิ่งแวดล้อม 2 (Studio in Environmental Design II)	4
2503211	การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์สำหรับสถาปัตยกรรมผังเมือง 1 (Computer Application for Urban Architecture I)	3
5500206	ภาษาอังกฤษสำหรับสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ 1 (English for Academic Purposes I (Architecture))	3
xxxxxxx	วิชาศึกษาทั่วไป	3
xxxxxxx	วิชาศึกษาทั่วไป	3
รวมหน่วยกิต		**19**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**60**

Ref. code: 25595303030034WTP

ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
2503213	หลักการออกแบบสิ่งแวดล้อม 3 (Environmental Design Principles III)	3
2503263	ปฏิบัติการออกแบบสิ่งแวดล้อม 3 (Studio in Environmental Design III)	4
2503214	การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์สำหรับสถาปัตยกรรมผังเมือง 2 (Computer Application for Urban Architecture II)	3
5500207	ภาษาอังกฤษสำหรับสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ 2 (English for Academic Purposes II (Architecture))	3
xxxxxxx	วิชาศึกษาทั่วไป	3
xxxxxxx	วิชาศึกษาทั่วไป	3
รวมหน่วยกิต		**19**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**79**
ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
2503315	การวางผังพัฒนาเมือง (Urban Development Planning)	3
2503323	เทคโนโลยีสารสนเทศภูมิศาสตร์ในงานสถาปัตยกรรมผังเมือง (Geographical Information Technology in Urban Architecture)	3
2503331	การวางผังการขนส่งเมือง (Urban Transportation Planning)	3
2503333	การออกแบบองค์ประกอบเมือง 1 (Urban Architectonic I)	3
2503363	ปฏิบัติการวางผังพัฒนาเมือง (Urban Development Planning Studio)	4
xxxxxxxx	วิชาเลือกสาขา	3
รวมหน่วยกิต		**19**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**98**
ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
2503316	การวางผังฟื้นฟูเมือง (Urban Renewal Planning)	3

2503332	การวางผังโครงสร้างพื้นฐานเมือง (Urban Infrastructure Planning)	3
2503341	สังคมวิทยาเมือง (Urban Sociology)	3
2503334	การออกแบบองค์ประกอบเมือง 2 (Urban Architectonic II)	3
2503364	ปฏิบัติการวางผังฟื้นฟูเมือง (Urban Renewal Planning Studio)	4
xxxxxxxx	วิชาเลือกสาขา	3
รวมหน่วยกิต		**19**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**117**
ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
2503411	การวางผังและออกแบบชุมชน (Community Planning and Design)	3
2503433	การวางแผนและจัดการสิ่งแวดล้อม (Environmental Planning and Management)	3
2503442	เศรษฐศาสตร์เมือง (Urban Economics)	3
2503461	ปฏิบัติการวางผังและออกแบบชุมชน (Community Planning and Design Studio)	4
xxxxxxx	วิชาเลือกเสรี	2
รวมหน่วยกิต		**15**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**132**
ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
2503412	การวางผังและออกแบบเมือง (Urban Planning and Design)	3
2503443	การบริหารจัดการเมือง (Urban Management)	3
2503544	การควบคุมการวางผังและออกแบบเมือง (Urban Planning and Design Control)	3
2503462	ปฏิบัติการวางผังและออกแบบเมือง (Urban Planning and Design Studio)	4

Ref. code: 25595303030034WTP

xxxxxxx	วิชาเลือกเสรี	2
รวมหน่วยกิต		**15**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**147**
ชั้นปีที่ 5 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
2503515	การวางแผนภาคและเมือง (Urban and Regional Planning)	3
2503545	การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมผังเมือง (Urban Architectural Professional Practice)	3
2503555	การเตรียมวิทยานิพนธ์ (Thesis Preparation)	3
2503561	ปฏิบัติการวางแผนภาคและเมือง (Urban and Regional Planning Studio)	4
xxxxxxx	วิชาเลือกเสรี	2
รวมหน่วยกิต		**15**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**162**
ชั้นปีที่ 5 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
2503581	วิทยานิพนธ์ (Thesis)	12
รวมหน่วยกิต		**12**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**174**

Ref. code: 25595303030034WTP

ภาคผนวก ซ
หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการงานช่างและผังเมือง
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการงานช่างและผังเมือง มหาวิทยาลัยขอนแก่น (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556)	
ชื่อปริญญา	
ชื่อเต็ม (ภาษาไทย):	เทคโนโลยีบัณฑิต (การจัดการงานช่างและผังเมือง)
ชื่อย่อ (ภาษาไทย):	ทล.บ. (การจัดการงานช่างและผังเมือง)
ชื่อเต็ม (ภาษาอังกฤษ):	Bachelor of Technology (Construction and Urban Management)
ชื่อย่อ (ภาษาอังกฤษ):	B.Tech. (Construction and Urban Management)
ชื่อคณะ/ภาควิชา	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรีในแบบทวิภาค ระยะเวลา 4 ปีการศึกษา ใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษในบางรายวิชา รับนักศึกษาไทยและนักศึกษาชาวต่างประเทศที่สามารถใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เป็นหลักสูตรเฉพาะของสถาบันที่จัดการเรียนการสอนโดยตรง

ปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ปรัชญา

หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการงานช่างและผังเมือง (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2556) จะทำให้ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ทักษะ มีความรอบรู้ คุณธรรม และสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ทางวิชาการเพื่อนำไปประยุกต์ต่อไปในการจัดการด้านการก่อสร้าง ระบบสาธารณูปการ การจัดการเมือง ชุมชน มรดกทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวและทรัพยากร และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีจรรยาบรรณของวิชาชีพ

วัตถุประสงค์

1. เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและทักษะในการจัดการงานช่างและผังเมือง อันได้แก่ การจัดการด้านการก่อสร้าง ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การจัดการเมืองและชุมชน รวมทั้งการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและสุขาภิบาลต่าง ๆ
2. เป็นผู้ที่มีความยึดมั่นและยึดถือคุณธรรม และจริยธรรมในการดำรงชีวิตและการมีจรรยาบรรณในการปฏิบัติงาน
3. เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านวิชาการจัดการงานช่างและผังเมืองทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างเหมาะสมในการประกอบอาชีพ และการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

อาชีพที่สามารถประกอบได้หลังสำเร็จการศึกษา

- งานภาครัฐและรัฐวิสาหกิจ เช่น นักวิชาการด้านการช่างและผังเมือง นักบริหารงานช่าง นักบริหารงานผังเมือง นายช่างโยธา นายช่างไฟฟ้า นายช่างเขียนแบบ นายช่างประปา นายช่างเครื่องกล นายช่างสำรวจ

Ref. code: 25595303030034WTP

ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 5 รูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา

- งานภาคเอกชน เช่น นักเขียนแบบ ผู้บริหารส่วนงานช่างและผังเมืองของบริษัทรับเหมาก่อสร้าง เป็นต้น

- งานวิชาการ เช่น ครู อาจารย์ นักวิจัย นักวิเคราะห์ นักเขียน เป็นต้น

- งานอิสระ เช่น เจ้าพนักงานในหน่วยงานขององค์กรอิสระ องค์การมหาชน องค์การไม่แสวงหากำไร ประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นต้น

โครงสร้างหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 126 หน่วยกิต

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาการสื่อสารและการเรียนรู้ด้วยตนเอง	12 หน่วยกิต	
1.2 กลุ่มวิชาการคิดเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์	3 หน่วยกิต	
1.3 กลุ่มวิชาคุณธรรมและจริยธรรม	3 หน่วยกิต	
1.4 กลุ่มวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา	6 หน่วยกิต	
1.5 กลุ่มวิชาความรู้และการปรับตัวในยุคโลกาภิวัตน์	6 หน่วยกิต	
2. หมวดวิชาเฉพาะ		**90 หน่วยกิต**
2.1 วิชาบังคับ	81 หน่วยกิต	
2.2 วิชาสหกิจศึกษาหรือโครงงาน	9 หน่วยกิต	
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า		**6 หน่วยกิต**

รายวิชาในหลักสูตร

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป		**30 หน่วยกิต**
1.1 กลุ่มวิชาการสื่อสารและการเรียนรู้ด้วยตนเอง	12 หน่วยกิต	
000 101	ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (English for Communication)	3 หน่วยกิต
000 102	ภาษาอังกฤษทางวิชาการ 1 (English for Academic Purposes I)	3 หน่วยกิต
000 103	ภาษาอังกฤษทางวิชาการ 2 (English for Academic Purposes II)	3 หน่วยกิต
010 104	ภาษาอังกฤษสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์ (English for Public Administration)	3 หน่วยกิต
000 160	คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐาน (Basic Computer and Information Technology)	-

Ref. code: 25595303030034WTP

1.2 กลุ่มวิชาการคิดเชิงวิเคราะห์และวิพากษ์	3 หน่วยกิต	
000 168	การคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)	3 หน่วยกิต
1.3 กลุ่มวิชาคุณธรรมและจริยธรรม	3 หน่วยกิต	
000 141	สิทธิพื้นฐานและประชาสังคม (Fundamental Rights and Civil Society)	3 หน่วยกิต
1.4 กลุ่มวิชาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา	6 หน่วยกิต	
000 156	พหุวัฒนธรรม (Multiculturalism)	3 หน่วยกิต
010 105	ระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียน (Socio-economic and political Contexts of ASEAN Countries)	3 หน่วยกิต
1.5 กลุ่มวิชาความรู้และการปรับตัวในยุคโลกาภิวัตน์	6 หน่วยกิต	
000 145	ภาวะผู้นำและการจัดการ (Leadership and Management)	3 หน่วยกิต
010 106	การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อความสำเร็จทางวิชาชีพ (Personality Development for Professional Success)	3 หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	**90 หน่วยกิต**	
2.1 วิชาบังคับ	81 หน่วยกิต	
001 102	การจัดการความปลอดภัย (Safety Management)	3 หน่วยกิต
001 103	เศรษฐศาสตร์ชุมชนเมือง (Urban Community Economics)	3 หน่วยกิต
001 104	คอมพิวเตอร์พื้นฐานสำหรับงานช่าง (Basic Computer of Construction and Urban Management)	3 หน่วยกิต
001 105	วัสดุการก่อสร้าง (Construction Materials)	3 หน่วยกิต
001 106	การวางแผนโครงสร้างพื้นฐานเมือง (Urban Infrastructure Planning)	3 หน่วยกิต
001 207	นิเวศวิทยามนุษย์และสิ่งแวดล้อม (Human Ecology and Environmental)	3 หน่วยกิต
001 208	การอนุรักษ์พลังงานและพลังงานทางเลือก (Energy Conservation and Alternative Energy)	3 หน่วยกิต
001 209	ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เบื้องต้นสาหรับการจัดการระดับท้องถิ่น (Geographical Information System for Local Management)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

001 210	การบริหารจัดการระบบไฟฟ้า (Electrical System Management)	3 หน่วยกิต
001 211	การผังเมือง (Urban Planning)	3 หน่วยกิต
001 212	การปฏิบัติการผังเมือง (Urban Planning Practice)	3 หน่วยกิต
001 312	การจัดการทรัพยากรน้ำ (Water Resources Management)	3 หน่วยกิต
001 313	การบริหารโครงการ (Project Management)	3 หน่วยกิต
001 314	การจัดการการท่องเที่ยวและมรดกวัฒนธรรม (Principle of Tourism Resource and Cultural Heritage Management)	3 หน่วยกิต
001 315	การจัดการน้ำเสียและระบบสุขาภิบาลอาคาร (Wastewater Management and Building Sanitation System)	3 หน่วยกิต
001 316	การจัดการขยะ และของเสียอันตราย (Solid Waste and Hazardous Waste Management)	3 หน่วยกิต
001 318	การวางแผนงานก่อสร้าง (Construction Planning)	3 หน่วยกิต
001 319	วิศวกรรมธรณีเทคนิคขั้นแนะนำ (Introduction to Geotechnical Engineering)	3 หน่วยกิต
001 420	การจัดการงานก่อสร้าง (Construction Management)	3 หน่วยกิต
001 423	หลักการปรัชญาสำหรับการบริหารแนวใหม่ (Principles of Philosophy of Renew Administration)	3 หน่วยกิต
001 424	สัญญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในงานก่อสร้าง (Contract and Related Law in Construction)	3 หน่วยกิต
001 425	งานถนน (Road Work)	3 หน่วยกิต
001 426	การเขียนแบบสถาปัตยกรรม (Architecture Drawing)	3 หน่วยกิต
001 427	คณิตศาสตร์ประยุกต์สำหรับงานช่าง (Apply Mathematics for Construction and Urban Management)	3 หน่วยกิต

Ref. code: 25595303030034WTP

001 428	การจัดการภูมิทัศน์ชุมชน (Management of Landscape Architecture)	3 หน่วยกิต
002 224	นโยบายสาธารณะท้องถิ่น (Local Public Policy)	3 หน่วยกิต
002 232	การบริหารสาธารณูปโภคท้องถิ่นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (Infrastructure Management in Local Government)	3 หน่วยกิต
2.2 วิชาสหกิจศึกษาหรือโครงงาน		9 หน่วยกิต
ให้เลือกเรียน 2 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
001 429	ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)	3 หน่วยกิต
001 430	โครงงานการจัดการงานช่างและผังเมือง (Construction and Urban Management Project)	6 หน่วยกิต
หรือให้เลือกเรียน 1 รายวิชา จากรายวิชาดังต่อไปนี้		
001 495	สหกิจศึกษาเพื่อการจัดการงานก่อสร้างและการวางผังเมือง (Cooperative Program for Construction and Urban Management)	3 หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า		**6 หน่วยกิต**
นักศึกษาอาจจะเลือกศึกษารายวิชาใดก็ได้ที่เปิดสอนภายในมหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 6 หน่วยกิต		
จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร		**138 หน่วยกิต**
แผนการศึกษา		
ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
000 101	ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร (English for Communication)	3
000 141	สิทธิพื้นฐานและประชาสังคม (Fundamental Rights and Civil Society)	3
010 105	ระบบสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียน (Socio-economic and political Contexts of ASEAN Countries)	3
001 106	การวางแผนโครงสร้างพื้นฐานเมือง (Urban Infrastructure Planning)	3
001 208	การอนุรักษ์พลังงานและพลังงานทางเลือก (Energy Conservation and Alternative Energy)	3

Ref. code: 25595303030034WTP

000 160	คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศขั้นพื้นฐาน (Basic Computer and Information Technology)	-
รวมหน่วยกิต		**15**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**15**
ชั้นปีที่ 1 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
000 102	ภาษาอังกฤษทางวิชาการ 1 (English for Academic Purposes I)	3
000 145	ภาวะผู้นำและการจัดการ (Leadership and Management)	3
001 102	การจัดการความปลอดภัย (Safety Management)	3
001 103	เศรษฐศาสตร์ชุมชนเมือง (Urban Community Economics)	3
001 427	คณิตศาสตร์ประยุกต์สำหรับงานช่าง (Apply Mathematics for Construction and Urban Management)	3
รวมหน่วยกิต		**15**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**30**
ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
000 103	ภาษาอังกฤษทางวิชาการ 2 (English for Academic Purposes II)	3
000 156	พหุวัฒนธรรม (Multiculturalism)	3
001 207	นิเวศวิทยามนุษย์และสิ่งแวดล้อม (Human Ecology and Environmental)	3
001 209	ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เบื้องต้นสาหรับการจัดการระดับท้องถิ่น (Geographical Information System for Local Management)	3
001 104	คอมพิวเตอร์พื้นฐานสำหรับงานช่าง (Basic Computer of Construction and Urban Management)	3
001 105	วัสดุการก่อสร้าง (Construction Materials)	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**48**

Ref. code: 25595303030034WTP

ชั้นปีที่ 2 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
010 104	ภาษาอังกฤษสำหรับรัฐประศาสนศาสตร์ (English for Public Administration)	3
010 106	การพัฒนาบุคลิกภาพเพื่อความสำเร็จทางวิชาชีพ (Personality Development for Professional Success)	3
000 168	การคิดเชิงวิพากษ์และแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)	3
001 210	การบริหารจัดการระบบไฟฟ้า (Electrical System Management)	3
001 426	การเขียนแบบสถาปัตยกรรม (Architecture Drawing)	3
002 224	นโยบายสาธารณะท้องถิ่น (Local Public Policy)	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**66**
ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
001 211	การผังเมือง (Urban Planning)	3
001 312	การจัดการทรัพยากรน้ำ (Water Resources Management)	3
001 313	การบริหารโครงการ (Project Management)	3
001 314	การจัดการการท่องเที่ยวและมรดกวัฒนธรรม (Principle of Tourism Resource and Cultural Heritage Management)	3
001 315	การจัดการน้ำเสียและระบบสุขาภิบาลอาคาร (Wastewater Management and Building Sanitation System)	3
001 318	การวางแผนงานก่อสร้าง (Construction Planning)	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**84**

Ref. code: 25595303030034WTP

ชั้นปีที่ 3 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
001 212	การปฏิบัติการผังเมือง (Urban Planning Practice)	3
001 316	การจัดการขยะ และของเสียอันตราย (Solid Waste and Hazardous Waste Management)	3
001 319	วิศวกรรมธรณีเทคนิคขั้นแนะนำ (Introduction to Geotechnical Engineering)	3
001 420	การจัดการงานก่อสร้าง (Construction Management)	3
002 232	การบริหารสาธารณูปโภคท้องถิ่นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ (Infrastructure Management in Local Government)	3
xxx xxx	วิชาเลือกเสรี	3
รวมหน่วยกิต		**18**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**102**
ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 1		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
001 423	หลักการปรัชญาสำหรับการบริหารแนวใหม่ (Principles of Philosophy of Renew Administration)	3
001 424	สัญญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในงานก่อสร้าง (Contract and Related Law in Construction)	3
001 425	งานถนน (Road Work)	3
001 428	การจัดการภูมิทัศน์ชุมชน (Management of Landscape Architecture)	3
xxx xxx	วิชาเลือกเสรี	3
รวมหน่วยกิต		**15**
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**117**
ชั้นปีที่ 4 ภาคการศึกษาที่ 2		
รหัสวิชา	**ชื่อรายวิชา**	**หน่วยกิต**
001 429	ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 1 โครงงาน)	3

001 430	โครงงานการจัดการงานช่างและผังเมือง (Construction and Urban Management Project) (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 1 โครงงาน)	6
001 495	สหกิจศึกษาเพื่อการจัดการงานก่อสร้างและการวางผังเมือง (Cooperative Program for Construction and Urban Management) (สำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 2 สหกิจศึกษา)	9
รวมหน่วยกิต		**9*/9****
รวมหน่วยกิตสะสมตลอดหลักสูตร		**126*/126****

** หน่วยกิตรวมสำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 1 โครงงาน*

*** หน่วยกิตรวมสำหรับนักศึกษาที่เลือกเรียนแผนการศึกษาที่ 2 สหกิจศึกษา*

Ref. code: 25595303030034WTP

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายกิรพัฒน์ เขียนทองกุล
วันเดือนปีเกิด	13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2530
วุฒิการศึกษา	ปีการศึกษา 2552
	ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์)
	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผลงานทางวิชาการ

กิรพัฒน์ เขียนทองกุล. (2556). การสร้างความเป็นพลเมืองและการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมผ่านการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น. ใน *รวมบทความวิชาการและงานวิจัยการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 14 (พ.ศ. 2556)* (น. 1652 - 1662). อุบลราชธานี: ศิริธรรม ออฟเซ็ต.

กิรพัฒน์ เขียนทองกุล. (2557). ชุมชนนิยม: แนวคิดและข้อสังเกตพื้นฐานขององค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่น. ใน *รายงานการประชุมวิชาการนานาชาติ รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2557)* (น. 173 - 184). ขอนแก่น: สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กิรพัฒน์ เขียนทองกุล. (2558). ประวัติศาสตร์การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2475 - 2558: ปัญหาและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐส่วนกลาง ข้าราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ใน *รายงานการประชุมวิชาการนานาชาติ รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2558)* (น. 318 - 333). ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

กิรพัฒน์ เขียนทองกุล. (2559). การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทยช่วงหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 - 2559: การเมืองไทยที่ไร้เสถียรภาพกับความไม่เชื่อใจในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 1*(2), น. 53 - 73.

Ref. code: 25595303030034WTP

วีระศักดิ์ เครือเทพ, วศิน โกมุท, กิรพัฒน์ เขียนทองกุล, อรอนงค์ เติมทวีวุฒิ และ ชนณุพงศ์ ปานพ่วงศรี. (2560). *ผลึกความคิดการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประสบการณ์การทำงาน

พ.ศ. 2558 - 2559
ผู้ช่วยนักวิจัย
ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมและธรรมาภิบาลท้องถิ่น
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พ.ศ. 2556 - 2557
นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2553 - 2555
ผู้ช่วยนักวิจัย
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Ref. code: 25595303030034WTP